

MIKSZÁTH KÁLMÁN
ÖSSZES MŰVEI 72.

1828—1978
MEGJELENT
AZ AKADÉMIAI KÖNYVKIADÁS
150. ÉVÉBEN

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTIK:

BISZTRAY GYULA

REJTŐ ISTVÁN

72. KÖTET

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

XXII.

1886. január—1886. június

1978

MIKSZÁTH KÁLMÁN CIKKEK ÉS KARCOLATOK

XXII.

1886. január—1886. június

1978

Sajtó alá rendezte:
REJTŐ ISTVÁN

Lektor:
MÉREI GYULA

106288 3

19

Sorozat ISBN 963 05 0152 X
Kötet ISBN 963 05 1425 7

© *Akadémiai Kiadó, Budapest 1978*

PRINTED IN HUNGARY

CIKKEK, TÁRCÁK

PODMANICZKY ELMENŐBEN

Az istenek is megokosodtak.

Akit azelőtt gyűlöltek, tanítóvá tették, most sokkal finomabb rafineriával, beleültetik az intendánsi székbe.

Hogy mért gyűlöltek annyira Podmaniczky Frigyeset, aki egészen szeretetreméltó ember, nehéz elképzelni. Egész életében jámbor, istenes ember volt. Az egykori híres furvézerben (mert ezen a téren lett ő a legnevezetesebb) senki sem gyaníthatta volna a jövőbeni kor színházi intendánsát.

Azonban sic fata tulere. Podmaniczky Frigyesből intendáns lett. Tíz évig viselte ezt a hivatalt. Majdnem hihetetlen. Tíz álló évig! Ez a legnagyobb kritika. Egy tíz éves miniszter is ritkaság (nekünk az is van), de egy tíz éves intendáns már valóságos csoda.

Mindig azt hallottam, hogy valami nagydíj van arra kitűzve, ha valaki egy olyan kiszítt szivart produkál, amelyiknek a hamuja le nem esett. Ilyen szivar volt Podmaniczky. Tíz évig nem esett le a hamuja. Éppen nem lehet csodálkozni, hogy most a tizenegyedikben végre leesőben van.

De hát miért haragudott meg? Megharagudott. — Vajon miért haragudott meg? Bizonyosan rosszul esett neki, hogy a pénzügyi bizottságban olyan haragos hangon estek neki az Opera igazgatásánál meghonosodott modulusnak. Némelyek másképp magyarázzák az ő távozását. Azt hiszik, hogy valami jövedelmezőbb, nagyobb állásba megy. De ez nem lehet igaz. Podmaniczky Frigyes nem a mai léha emberekből való, kik folyton csereberélik a jót a jobbal; ha Podmaniczky egy pozíción megáll, ő azt el nem hagyja ok nélkül.

S előtte nem ok az, hogy egy jövedelmezőbb hivatalt kap.

Mert egyet ki kell Podmaniczkyról mondani, hogy csak a ruhája tarkabarka, a karaktere hófehér. Az ő önzetlenségéről regényt lehetne írni. (Mégpedig sokkal jobbat az ő regényeinél.)

Egy lap (talán a »keresd mindenben az asszonyt« elvnel fogva) még a báró nadrágjainál is tarkább pletykába szövi be lemondásának okát. Ez kevés hitelt érdemel.

De legyen bármiként, annyi bizonyos, hogy a báró duzzog, s hogy lemondási szándék jár a fejében: világosan kitetszett ez újévi válaszában, melyet a gratulálókhoz intézett.

S íme megértük azt, hogy miután volt elég ereje tíz évig, dacára a sajtónak és színészeknek, megállni egy olyan foglalkozásban, melyhez minden reporter és minden kórista jobban akar érteni, mint az intendáns, miután színészi intrikák, kulissza mozgalmak, hírlapi agyarkodások, kaszinói csel-szövények, nem bírták elvenni a kedvét s megingatni a székét — most a pénzügyi bizottságban ölné meg egypár akadémikuskodó mamekük.

... Egy hérosz, aki a golyó által ejtett sebeket föl sem vette, hanem egy méhcsípéstől halni készül.

Reméljük azonban, hogy a báró elmenetele még nem bevégzett tény. Ha Tisza megkéri, hogy maradjon, »igen«-t fog mondani. (Hiszen mindig »igen«-t mond Tiszának.)

Távozása nagy veszteség lenne két műintézetünkre, melyek sokat köszönhetnek az ő fáradhatatlan, odaadó buzgalmának. A Nemzeti Színházat ő emelte ama magas nivóra, amelyen áll. Ha egyebet sem tett volna, elég lenne. Az Opera, az igaz, gyenge, mégis sokba kerül. De minden kezdet drága és nehéz.

Egypár megrovandó tarkaságot is talál ott az ember, hogy például kineveznek operatanácsost (mért nem már *hangtanácsost*?), hogy az Erkel-dinasztiát hagyják ott graszszálni, s örökké az Erkel-darabok járnak.

Az embernek a szíve vérzik, mikor látja pocsékká téve a történelmet, látja bogni és ugrálni, mint egy kecskét Petur bánt, Hunyadi Lászlót s a névtelen hőst, Imre hercegünket.

Gondolja meg az Opera főfelügyelője, Tisza Kálmán, hogy ő is történeti személy lesz (igen, igen, hiába rázza a fejét Csánády úr) a jövődő kor Erkelei őt is zenére teszik s ugrálva fogja elénekelni beszédeit hajába és szakállába font gyöngökkel.

S mi több, hírlik, hogy Erkel egy régi operáját találták fel a színházi könyvtárban, a »Brankovics«-ot, s hogy ezen archeológiai leletet színre hozzák.

És most már ott vagyok, amit tulajdonképpen mondani akartam. Hogy ti. én csak egy esetben látnám indokoltnak a Podmaniczky távozását.

Ha a »Brankovics« elől szökik.

...Kegyelmes belügyminiszter úr, nyissanak neki ez esetben utat szegénynek!

De ha a magyar Erkel-féle operákból nem is kérünk, igazuk van azoknak is, akik a »taljanizmus« ellen panaszkodnak. Turolla kisasszony kétségkívül legkiválóbb díszje az Operának, de hogy az ő kedvéért csak az olasz operát kultiválják olyan mértékben, mint most teszik, azt ha megengedi is a hármasszövetség (amelyikben nincs bent az olasz nemzet), de egyoldalúvá, úgyszólván provinciálissá teszi operánkat.

Még nagyobb igazuk van azoknak, akik azt vetik fel, hogy sok hasznavehetlen tagot szerződtettek. Van például egy művésznőnk (de sem nem Turolla, sem nem Bartolucci), akinek egyes fölléptére 1200 frt esik.

Tartanak egy énekest, aki bakter szerepeken kívül sohasem énekel egyebet s négyezer forintot húz. (Ezért nyolcszáz igazi baktert lehetne kapni.)

A legnagyobb igazuk azoknak van, akik sokallják azt a pénzt, amibe az országnak kerül. Boldog az ország azokon a napokon, amikor nincs előadás, mert akkor *négyezer* forintot takarít meg.

De hát a legislegnagyobb igaza mégis Podmaniczkynek van, aki azt mondja: »hogy ezt nem lehet másképp csinálni«, mert sok haszontalan személyzetnek is kell lennie, mivelhogy mindent ki lehet számítani, még az időváltozást is megmondja a kalendárium, de hogy ki mikor reked el, az kiszámíthatatlan. És a legokosabbat mondta a pénzügyi bizottságban

Tisza, hogyha nagyvárost akarunk Pestből csinálni, akkor azt a pénzt ki kell dojni az idegenek kedvéért, kik fővárosunkban időzve, ezt az egyetlen szórakozást találják.

Az Opera még ma a kezdet stádiumán van. Még története eddig nincs, de történetírója már van.

Gondolom Jósikát akarták megbízni 1200 frttal, az Opera történetének megírásával. (Átkozott mohóság.)

Ha csakugyan meg lesz valamikor ez a történet írva, abban Podmaniczky Frigyest fogja megilletni a legkiválóbb hely. Az ő érdemeit elismeri mindenki. Csapásnak tartjuk távozását, mert semmi kétség, hogy később egyenletesebb, okszerűbb, és olcsóbb vezetést tudna behozni erélyével az Opera igazgatásába is. Szívünkben kívánjuk, hogy e kiváló férfiú eddigi helyén maradjon.

Ha mégis elmegy, sajnálni fogják színészei és kivált színésznői, kik már nem részesülnek többé az ő *»cukros kritikáiban«*.

Ez ugyanis saját külön találmánya volt.

Előadás után bekopogtatott az öltözőkbe, bekukkant a kulisszák közé s amelyik énekesnő nagyon jól énekelt, három cukkedlit kapott tőle, amelyik gyengébben, kettőt, amelyik rosszul, egyet.

Jelszava volt, hogy: »de kapni mindeniknek kell«.

E sajtósági kalkulussal kormányozta tíz évig a világ legszeszélyesebb teremtéseit.

MIÉRT ROSSZ AZ »URAMBÁTYÁM«?

(Üzenetféle)

Egy csomó levelet kaptam a »Pesti Hírlap«-beli barátaimtól, hogy miért gyenge az »Urambátyám« című humorisztikus lap első száma, melyet mi ketten szerkesztünk Bartók Lajos t. barátommal? Hogy micsoda ez? Hát csak ilyen lapot tudunk mi csinálni?

Ezek bizony egy kicsit furcsa kérdések s tulajdonképpen felelni sem kellene rájuk, mert hányszor van az kérem, hogy

egészséges szülőknek hibás gyermekük születik és senki sem kérdezi: *miért?*

Hanem ezúttal mégis felelek. Mert a publikum nagy tévedésben van.

Ugyanis azt hiszi, hogy ő csalódott — pedig tulajdonképpen mi csalódtunk.

Én így kombinálgattam magamban:

— Miért ne írhatnék én rossz dolgokat is, hiszen úgyis fényes lapot csinál a maga közleményeivel Bartók. Hadd legyen rajta az ő írói egyéniségének a nagyobb nyoma.

Bartók meg így okoskodott:

— Majd megcsinálja azt jól Mikszáth. Mi az ördögöt erőlködjem az első számba? Még azt hinné, el akarom nyomni.

Mikor aztán megjelent a lap, csodálkozva, kiábrándulva neveltünk az egymás szeme közé. (Nem igaz hát az, hogy senki sem nevetett a lapon!)

És most már tudja külön-külön mindenikünk, hogy neki *csak jól lehet írni* — mert a másik úgyis rosszat ír.

S így ezentúl alkalmasint mindig jó lesz az »Urambátyám«.

A »FEHÉR SZERECSEN«

(Néhány sor Kállay János képviselőről)

Szembetűnő gyorsan kezdenek eltűnni azok az alakok, akik még magyar ruhában járnak köztünk. Kit a civilizáció nyel el, kit a koporsó.

Elköltözött a szegény »fehér szerecsen« is, ahogy Kállay Jánost nevezték a barátai. Annyira megunt a közös ügyeket, hogy itt hagyta.

Olyan ember volt Kállay János is, akinél érdemes a tárcaírónak megállapodnia egy percig, nem azért, mintha jelentékeny szerepet játszott volna (azt még baráti nekrológban sem lehet ráfogni), hanem mert olyan ember volt, aminők ezentúl nem lesznek. Egy itt maradt óslény. Dédapáinak hasonmása. Az unokáink már csak a regényekből fogják ezeket ösmerni, ha ugyan lesznek addig olyan regé-

nyeink, melyek jól lefotografrozzák e kiveszőben levő régi urakat. Mert eddig még nincsenek. — Hamar a tollal, ecsettel, uraim, mert elfogy a téma!

Nagy, magas, izmos alak volt Kállay János, széles, halavány szerezsen arc, melynek a tömpe orr adta ezt a formát, göndör szőke hajjal. Nemcsak ő maga volt múzeumba való, de minden, amit rajta látni lehetett. A pecsétgyűrű az ujján, egy Kállayé, aki horvát bán volt, az óra, mely a zsebében ketyegett, egy másik Kállay ósé, aki országbírótságot viselt. A lánc az órán abból a bilincsből van kovácsolva, melyet a szép Krucsayné viselt egykor a pici lábán, akit a tulajdon férje nyakasztatott le.

A zsebe is tele volt régi okmányokkal örökké, mindég azok közt kutatgatott, keresgélt, hátha rábukkanna még valami domíniumra. Hiszen annyi volt a Kállayaknak, hogy könnyen megfélekedezhettek egyről valahol.

Egyszerű, szerény ember volt, de azért ki lehetett érezni a szavaiból, ha az ember egy kicsit megkaparta, hogy egykor pallos-joga volt. Nem őneki, de nekik. S az tulajdonképpen mindegy.

A Házban mindenki szerette, mert nem ártott volna ő még a légynek sem, még ha megvan is a pallos-joga. Őnála ugyan meghagyhatták volna!

Már több országgyűlésen képviselte a nagykállói kerületet, hol még nagy varázsa van a Kállay névnek.

Azelőtt katonatiszt volt, de nem bírt megmaradni a *német életben*, kvietált s az alkotmányos éra bekövetkeztéig otthon gyakorolta az ősi virtusokat.

Egy emlékezetes csínyje maradt fenn fiatal korából: mikor a kántort rávette, hogy a pap miséjébe azt énekelje be a szószékből: »olyan nincs«, emiatt aztán ki is csapták a kántort, de ő bőkezűleg gondoskodott róla s mindég sajnálta komolyabb korában ezt a tréfáját.

Ritka becsületes ember volt, őszinte jószívűsége nem ismert határt, bőkezűsége pedig egész az ingéig ért.

Amá patriarkális erényeket, melyek a régi időket bearanyozzák, mind örökölte ő is, a hibákból csak keveset.

De nem is élt ő e világon. Egészen ősei között mozgott. Ha egy kis borocskával felvillanyozta magát, azt vélte,

velök társalog. A híres alispánnal, Kállay Miklóssal, aki örökös alispánja volt Szabolcs megyének.

— Pedig mindig egyhangúlag választották — szokta mondani Kállay János a büszkeségtől villogó szemekkel. — Mégpedig milyen egyhangúlag volt az. Ő maga kiállott a vármegyeház erkélyére s így szólt megválasztása után: »Elfogadom az alispánságot, de ha van valaki a megyében, aki nem akar, álljon elő, mondja meg, hogy nem kellek neki s én rögtön leköszönök«. De sohasem akadt senki. (Aminthogy természetes is, mert annak úgylis betörték volna a fejét.)

De Kállay Miklósnál is nagyobbra nézte azt a másik közelebbi ősét, aki nem akarta fizetni a dohányültetési adót. Mikor a fináncok felvették a protokollumot a bírság tárgyában, ezeket jegyezte be:

»Protestálok. Nem látom be, miért fizessek én a földemből adót az államnak, mikor ez a föld régebben az enyim, mint ahogy az állam fennáll.«

A »fehér szerezcsen« is azt tette egész életében, protestált. Siratta a hazát, búszult a sorsán, de amellet vígan élt. A képviselői élet mézes léhaságait, aranyos kiváltságait egész csordultáig élvezte. Nagy szerepre nem vágyott, hiúság nem volt benne semmi.

Egyetlen egy dolga volt ebből a mostani világból való: a nyíregyházi vámsorompó ügye.

Ezt jól tudta. S ha szükségét érezte annak, hogy már régen nem hallottak felőle semmit a választók, felállt és előhozta évről évre a nyíregyházi vámsorompó ügyét.

Olyan biztos volt ez minden évben az újévi szünnapok előtt, hogy a miniszter már várta, mint ahogy várni szokta az ember a havat karácsonykor.

A miniszter olyan kedves volt, hogy sohasem oldotta meg ezt a kérdést: hadd legyen Kállay Jánosnak is témája. A téma túlélte a Ház kedélyes »fehér szerezcsen«-ét.

Vasárnap virradóra véglegesen elment az ősapáihoz. Nem egy szűkebb kör gyászolja őszintén a tisztelt, korára nézve javabeli férfiút.

Ha olyan jó politikus lett volna, aminő jó ember volt, egész Európa siratná.

A HALOTTÉGETŐK

(Polémia a kiadóval)

Hogy mi lesz velünk amíg élünk, arról fölösleges már gondolkozni és cikkezni, az úgyis a Tisza Kálmán kezében van: hanem hogy mi lesz velünk a halálunk után, arról még lehet beszélni. Az még parlagon heverő téma. A halál utánra még a legnagyobb mameluk is rendelkezhetik magával. Itt még lehet szavazni.

S ezért volt időszerű a Légrády Károly felhívása a halottégetés tárgyában a »Pesti Hírlap« vasárnapi számában.

Énrám, megvallom, nem tett a cikk borzalmas hatást. Csak az döbentett meg, hogy Légrády Károly mint lapkiadó legelőbb is egy csomó íróat fogott meg elégettetés céljából, ezek közt nemcsak Törs Kálmánt, Borostyánit, de még Csernátony Lajost is. Ez mindenesetre gyanús jelenség.

A cikk nagy feltűnést keltett, s mindenki a halál utánra kezdett gondolni. A temetőőrök sápadtan jártak-keltek a trafikokban, hogy összevásárolják a készletben levő példányokat, nehogy még jobban elterjedjen a világba dobott eszme.

Az orvosok közömbösen vontak vállat:

— Nekünk mindegy, akár a földnek dolgozunk, akár a tűznek.

A bírák mérgesen csapták el a lapot:

— Hát hogy rendelünk mi el ezentúl exhumációt, ha valami gyanú utólagosan fölmerül?

A poéták összerosolyogtak:

— A világ minden temetői poeziséit ki fogjuk hajigálni mint avultat a könyvtárakból s csak a mi köteteink maradnak, amiket ezentúl fogunk írni ilyenformán:

Iszonyú fájdalom repszte szívemet
Mikor kemencébe tették kedvesemet.

Ezentúl már igazán a felhők közt, a csillagok mellett keresheti az ember elhalt kedvesét.

A kálvinisták azt mondták:

— Hát mire való a pokolt fölhozni a felületre, mikor az úgysis megvolt alul a katlanokkal és a parázstűzzel egyetemben.

A lutheránusok így szóltak:

— Ehhez nekünk a legtöbb jogunk van; mert már úgysis benne van a törvénykönyvben: »Lutherani comburantur«.

A halál maga pedig (ha ugyan olvassa a »Pesti Hírlap«-ot) fölnevetett.

— Teringette, eddig a »nagy kaszás« volt a nevem, ezentúl folyamodnom kell a belügyminiszterhez, hogy változtassa át a »nagy kályhafűtő«-nek.

Egyszóval mindenféle nézet volt. Az aláírók egész seregesen jöttek.

De az új ötletek sem hiányoztak.

Egy marcona fekete ember beállított tegnap a szerkesztőségbe s így szólt:

— Egy nagy találmányom van, uram.

— Nos?

— Boldoggá akarom tenni az emberiséget.

— Hogyhogy?

— A halála után.

— Igen?

— Olyan módszert találtam fel, hogy most már mindenki kényelmesen, nyugodtan halhat meg és olcsón.. végtelenül olcsón.

— Ah.

— Tizennyolc forintba fog kerülni. Potomság!

— Ön is az elégetők közé jött feliratkozni, nemde?

— Oh, dehogy. Az elégetés semmi. Én olyan módszert találtam fel, hogy a halottak nem enyésznek el, hanem csak átváltoznak . . .

Érdekelni kezdett a dolog.

— Átváltoznak — folytatá — találja ki, uram, mivé?

— Nem bírom elgondolni.

— Sírkövekké változnak át.

— Bámulatos.

— Pedig úgy van, uram. A halottat be kell önteni hidraulikus cementtel mintegy tenyérnyi vastagságban, a cement megkeményedik, egypár óra alatt kővé válik . .

S így minden ember sírköve lesz magának. A kőbe egészen el lesz zárva a test s abból semmi veszélyes miazma ki nem árad. Oh, be pompás lesz! Egy kővé vált generáció!...

— Éppen úgy, mint az elátkozott kastélyokban.

— Írja ki, uram, ezt az ideát. Hátha Légrády úr is erre hajlik.

— Jól van, megírom.

— Tegye hozzá kérem, hogy e kövekből aztán építeni is lehet.

— Az ám! Például az új országházra már jól lehetne felhasználni a most elhalt képviselők cement köveit, pompásan venné ki magát az illetők neveivel, s azonfelül történeti emlék is lenne. Okvetlenül megírom.

Egy hirtelen gondolat kapta meg:

— Ne, ne, oh ne írja meg... a viláért se írja meg. Most jut eszembe, hogy az idea sokat ér. (Szeme megcsillant.) Mit gondol, hátha még gazdag ember lehetnék általa? Ha például minden halottól csak egy garast szednék is. Naponkint vagy ötezer halott az országban, ötezer garas... Iszonyú összeg!

— Igen — mondám —, de miként szedné ön be a pénzt a halottaktól?

Elgondolkozott, majd szomorúan lecsüggeszté fejét.

— Erre nem is gondoltam — tagolá melankólikus mosollyal. — Igaz, igaz... a pénzt bajos volna beszedni tőlük. Lemondok inkább, hadd legyen az eszme az emberiségé egészen ingyen...

— Igen nemes dolog öntől. Szabad tudnom a becses nevét?

— Frits János. De ne tessék a nevemet kiírni. Legyen egészen ingyen az emberiségé.

*

Nem is írtam volna ki a nevét, hanem ma kíváncsiságból tudakozódtam utána, hát felvilágosítottak, hogy a lurkó foglalkozására nézve — ügynök a lábatlani cementgyárnál.

A MI KÜLÖN TÜNDÉRORSZÁGUNK

(Úti kép)

Egyebütt csak mese tündérország, gyermekek számára gondolták ki s népesítik be az ő ízlésük szerint, nálunk színvalóság. Én magam is jártam benne. Székelyországnak nevezzük. Ami szépet, ragyogót el tudunk képzelni, azt mind oda helyezzük. Azért van aztán bebútorozva csodálatos dolgokkal. A férfiak óriások, egy-egy hős mindenik, az asszonyaik regékbe való szépségek. Aranyhajuk egész bokáig ér le, még tán csillag is van a homlokukon. Rózsaszín sugarakkal önti be a lealkonyodó nap az ódon várakat, melyek alatt átöltöztetett királyfiak mennek, mendegélnek. Az Olt vizében nimfák fürdenek, éjjelente az erdőségekből izgató zúgás kél. Mintha az elmúlt századok diskurálnának ki onnan az emberekkel.

Minden magyar ember lelkesül a székelyekért. Ők nekünk a kedvenceink s oly nagyokká nőnek meg a fantáziánk alatt, hogy aki aztán elmegy közéjük, soha sincs velök megelegve. Hát csak ennyi! — kiált fel majd mindenki lehangolva. — Hiszen csak olyan itt minden, mint minálunk.

Pedig nem olyan.

Más a föld, kétszer akkora erővel kell megművelni és mégiscsak félannyi termést hoz, mint a miénk.

Más a napvilág, egy jó félórával előbb kell fel, de előbb is pihen le.

Mások a fogalmak is. Aki itt gazdag ember, nagy úr, arról nálunk azt mondanák: »van valamicskéje«, aki pedig szegény ember itt, az »nagyságos úr« lenne köztünk, mert az annyit dolgozik az élete fenntartásáért, hogy itt palotákat építhetne akkora szorgalom és ügyesség mellett.

Eddig csak egyen csodálkoztunk, hogy ott a »nagyságos« titulus több, mint a »méltóságos«. Pedig ilyenformán van ott összekeverve minden.

Valóságos magyar Gascogne az. Rajokat bocsát ki a világba, fiai szétözönlenek szerencsét csinálni és csinálnak is, mert szívósság, szorgalom van bennök. Az otthoni föld nem bír eltartani annyi székelyt, ahány van. Otthon a székely nem boldogulhat és mégiscsak otthon boldog az ő kis falujá-

ban, tiszta házikójában, hol szelíd eperfa borul lombjával a kopjás kapura . . . s megszólal a harang estenden fent a dombon, a fallal kerített templom tornyában.

Minden templom egy-egy erősség. Ott még az isten is várakban lakott.

Régi vitézségük száz emléke áll. Minden dülő, mezsgye egy-egy csatának a színhelye. Az ekevas alól annyi kardpenge fordul ki, ahány emberi csontdarab.

A hősök klasszikus földjén vagyunk.

De az itthon elképzelt tündérmesékből csak annyi az igaz, hogy a legbószabb sárkány, a vihar kikereste magának a legvitézebb népet, ahol a székhelyét felüsse.

Itt lakik Háromszéken a hatalmas, erős »Nemere«, a szelek királya.

De én nem találkoztam vele.

*

Egy kicsit messze esik a székelység az ország szívetől, kivált mióta a főispánoknak nem kell járniook többé a főrendiházba szavazni, mert azóta megszüntették a gyorsvonatokat.

Huszonnégy óráig megy az ember Brassóig, mialatt a kupé ablakán át nézve, elfutnak egymás után a vidékek. Ahol kultúra van, ott a szász az úr, ahol semmi sincs, csak egy nyomorult kunyhó, ott az oláh teng.

Egy oláh asszonyt, aki egy kis hároméves piszkos gyereket tartott a karján, megszólítottam a hírhedt Balásfalva állomásnál:

— Mennyiért adja el ezt a medvebocsot?

Szemérmatosan mosolygott.

— Nem eladó a gyerek — mondá, de azután, mint aki tart valamit a portékájára, megnyálózta ujjait s elkezdte vele mosni a fiúcska arcát, hogy többet mutasson.

Hozzám sompolygott s kíváncsian kérdé:

— Mégis mit adna érte, domnyule, ha eladnám?

— Hat forintot.

Röhögött miközben tündöklött a szép fehér fogsora (mert az oláh asszonyok többnyire vakító szépek), s szeretettel csókolta össze a kis kölyköt.

Az út mellett sűrűn bukkannak elő régi várromok, úri kastélyok. S azokhoz mindenikhez egy csomó rege és egy csomó történet fűződik. Sehol nem mélyednek el az emberek oly nagy előszeretettel a múltba, mint Erdélyben. S ez olyan végtelenül nyomasztó érzés. Ösztönszerűleg sejtik talán, hogy Erdélynek már csak múltja van.

De ne időzzünk hosszasan az utazásnál. A vidék úgyis szürke most s nem köti le az utas figyelmét. Legyünk egyszerre Háromszéken a székelyek között.

Íme, végre látom őket. Többnyire zömök, tagbaszakadt emberek, értelmes arccal, nyájas vonásokkal s inkább szelidség van a szemekben, mint villámok. Igazán ezek volnának a marcona hősök ivadékai?

Igazán bizony. Mert furfang van ám ezekben a hosszúkás tatáros fejekben, s az a vastag nyakuk ugyancsak hajthatatlan némelykor.

A székelynek még a jó sem kell, ha ráerőszakolják. És a rosszat is elfogadja, ha jól bánnak vele.

Egy tudós emberük elbeszélte nekem, hogy a granicsár korszakban botbüntetéssel kellett őket rákényszeríteni, hogy krumplit ültessenek. S még így is nagyon nehezen ment. Pedig most a krumpli a főterményük.

A székely büszkeség most is olyan, mint valaha, csak ki kell tudni ütni a szikráját.

Egy összejövetelükön vettem részt egy alkalommal, ahol sok mindenféle panasz merült fel. Elmondták, hogy a kormány mostoha irántuk. Több előnyben részesülnek még a nemzetiségek is. Ők a magyarság bástyája s mégis az elleniséget erősítik a magyar kormányok.

— Iskolát kellene kérnünk — mondá az egyik szónok.

— Vasútra volna szükségünk — hangoztatta egy másik.

— Az iparunkat kellene emelniök, mert elpusztulunk másképp.

Az ingerültség nőttön nőtt s gomba módra születtek a kalandosabbnál kalandosabb kívánságok, amelyekkel majd kiállnak a kormány elé, míg végre fölállt egyik, aki a legtekintélyesebb volt közöttük, s odavetette önérzettel:

— A székely soha nem kunyorál.

Egyszerre, mint egy varázsütésre, kevély lett minden

székely, nem volt ezeknek e perctől kezdve semmi kívánnivalójuk, oly megelégedettekké váltak, mintha megannyi király ülne körbe a hosszú asztaloknál.

S ha most odahozta volna Trefort az iskolát, Kemény a vasutat, még tán rá is kiáltottak volna: »Nem kell, vigye az úr valami szegényebb vidékre.«

Pedig bizony elég szegény vidék az. Két szóval lehet elmondani a bajukat: kevés a földjük.

Azelőtt elég volt, mert a székelyek voltak kevesebben, pusztították őket a folytonos háborúzások.

Nemes faj, harcra termett. Mert a háború nem ártott nekik semmit, de a béke megöli őket.

Pedig jól értenek a béke fegyvereihez is: a földet kitűnően művelik, szorgalmasak, szívósak, az iparúzásban is elől vannak. Úgy kezelik a fűrész, kalapácsot és fúrót, mint a kardot. Csak éppen egy fogást vesztek el a békében.

Mikor nem volt fegyverük vagy puskaporuk hajdanta, hát elvették az ellenségét. Most, hogy immár földjük sincs elég, szintén az ellenségét kellene elvenni, de már ezt nem tudják.

Nincs meg bennük a terjeszkedési erő, mint ahogy egyáltalán nincs meg a magyar fajban. Kivándorolnak évről évre a saját szülőföldjükről Moldvába, Oláhországba.

Szinte hihetetlennek látszik, hogy ők voltak ezen a földön a legelőbb. Minden arra mutat, mintha ők jöttek volna ide a legutoljára és már nem jutott nekik elég föld.

A székelyek sok rossz napot értek, de jót sohasem. Magyarország és Erdély minden vidékének volt olyan időszak, midőn a nemzet jó- és balszerencséjének hullámszámai szerint felüdülhetett kissé: a székelységnek nem volt; mire a nap sugarai odáig eshettek volna, azalatt a nap rendesen lehanyatlott.

Közel két évtizede van már magyar kézben a kormányrúd, de annak a Székelyföldön még mindig csak az árnyéka látszik.

*

Gyakorta szokták mondani a magyarországiak, hogy a székelynek két esze van.

Sokszor a jobbik eszükkel gondolnak ki valamit, de a rosszabbikkal hajtják végre.

Én úgy találom, hogy nekünk magyarországiaknak van két eszünk velük szemben.

Az egyik eszünkkel magasztaljuk, nagyra becsüljük, nemzetünk virágának tartjuk őket.

A másik eszünkkel pedig el hagyjuk őket pusztulni.

A székely népre, mint már előbb is említettem, sokat ráaggat a szeretet és a harci regéken meghízott fantázia olyat, amit ott nem lehet megtalálni. Ők magok nem Antóniusok s a székely asszonyok se Tündér Ilonák. Különösen nem azok a Háromszéken. (Mert a marosszékieket dicsérik.) Hanem az asszonyaikban van bizonyos szelíd kellem, amit a magyar faj nélkülöz. Már a kifejezési módjuk finomabb, lendületesebb és poétikusabb a mienknél. Hangjuk sajátosan ömlik el, hajlékony és lágy, szívbe lopódzó. Többnyire barnák a fehérnépek és szikáarak. Korán vénülnek, de nem csoda. Sok kötelesség vár ő rájuk. A székely asszony nemcsak a gyermekeket neveli, nemcsak főz az urának, hanem azonfelül segítőtársa a mezei munkában is. És ez mind csak a fele annak, ami az asszony-ember osztályrésze. Neki kell tisztán tartani a házat, mely két szobából áll (egyik a lakószoba, másik a vendéglátó, a búbos kandallóval, pelikánmadaras korsókkal és tányérokka az üres almáriomban), s neki kell ellátni szóttel-fonttal a háztartást, sőt még eladóba is jusson belőle. Ez a hímes szótt-font méltán lehet a székely asszonyok büszkesége. Úgy ki tudják csinósítani, lakályossá tenni vele egyszerű otthonukat, hogy csupa gyönyörűség. Aztán hogy tudnak főzni! A székely konyhának nincs a világon párja. Hanem hát ezt nehéz leírni. Enni kell egyszer a botra tekert kalácsból s az ember legott kezdi még jobban meg nem érteni: hogy vándorolhat ki a székely?

Ily viszonyok között, ahol a nő annyit dolgozik, nem csoda, ha gyorsan hervad. Székelyországban csak hajadonok vannak és öreg asszonyok. Menyecske nincs, de ha van is, az ott nem jót jelent.

Ami a férfinépet illeti, a földje megművelésén kívül annak is mindnek van még valami mellékfoglalkozása. Az a naivitás és góbé furfang, amelynek hírébe keveredtek, egy

kicsit nagyítva van. Értelmes, komoly és nyíltszívű a székely. Ami ravaszság és furfang van benne, az meglehetősen ártatlan és szeretetre méltó. Egy-egy humorista valamennyi.

Régi vitézségünk, hadi szervezkedésünk kónél is marandóbban van megörökítve egy röpke mondatban, mely nyilván a fölkelések idején támadt s melyet minden nyilvános akciójukban még ma is hangoztatnak: »Ha meggyünk, mind meggyünk!« (Ilyen jelszó alatt igazán könnyű volt győzni.)

Szeretném vázolni az ő kis hazájuk szépségét, hogy úgy mondjam: édességét s amellet leírni, milyen végtelenül szűk az. Mekkora kis világ!

Noha csak otthon lehet boldog a székely, otthon sohasem viheti sokra. Hiába mosolygott reá a természet, hiába áldotta meg tehetséggel, kitűnő tulajdonokkal, nem viheti velök sokkal többre, mint a többiek. Vagyont nem szereshet, mert nincs kitől. Minden székely vérig ragaszkodik a maga ősi rögeihez s a földbirtok sehol a világon nem mozdul oly lassan, mint itt. Szerencsét házasság útján nem csinálhat, mert a vagyon úgyszólván egyenlően van felosztva, mindenkinek kevese van. Ott nincs jó parti. Fortuna szekere az ő országukat nem járja (pedig ugyancsak pompás országútjaik vannak), amilyen sorsban születik valaki, megmarad olyanban. S mindezekből az folyik, hogy nagy hivatalokat is csak ritkán vihet a székely, mert azokra rá kell fizetni, s ha a léha csillogás és az ő kis vagyonának megtartása közt kell választania, az utóbbihoz ragaszkodik. Innen van az, hogy a székely kerületeket idegenek lepik el a követválasztások idején és nem onnan, mintha a a székelyek közül nem akadna elég parlamentbe való férfi. Tudják ők azt jól, hogy a mandátumnak nagy szája van és nagy gyomra. Gyorsan nyeli el az ősi barázdákat.

Azok a kacskaringós, szemenszedett góbéságok, melyeket az eszes néprajzi gyűjtők közöltek róluk, olyanok, mint a kiállítási szűrők, hogy valamennyi szűr különböző tulipánjait egyre varrják ki, hogy abból az egyből látható legyen valamennyi, de éppen megfordítva történik, mert egyről sem nyújtanak aztán tiszta fogalmat. Nincs ott lényegesen elütő

tájszólás, kifejezési módjuk egyszerű, használják ugyan a képeket, hasonlatokat és sajátos szólamaikat, de csak imitt-amott és nem olyan sűrűn, mint a népszínművek székelyei.

Az *a* betűt úgy hangoztatják, hogy abban benne van az *o* betű is. De hogy az *a* betű se szenvedjen rövidséget, reciprocitásul az *o* betűt is úgy ejtik ki, hogy az *a* kiérzik belőle. De az idegen kedvéért gyorsan és könnyedén mennek át minden beszédformára, nem úgy, mint a palóc, kiről egész életében sem vedlik le kavicsos hazájuk pora.

Csak kettőhöz ragaszkodik csökönnyösen a székely: az alkotmányhoz és az »instálom«-hoz. Űr és paraszt egyformán használja minduntalan az »instálom« szót.

Ki akartam őket ösmerni teljesen.

Megnéztem, amikor imádkoztak az ő templomaikban, amelyekben rendszeren ez a felirat olvasható: »Ez az ház az Űr háza, az imádkozás háza.« Csendesen, nyugodtan ültek a padokban, s a vakbuzgóság helyett bizonyos derült fény, valami jóságos bizalom fénylett a homlokukon.

Megnéztem, amikor mulattak. Komolyan viselkednek az asztalnál, nem zajognak, kedélyük megolvad kissé, de sohasem csapong. Olyan méltóságteljesen ülnek ott, mintha a közügyekről tanácskoznának.

Aminthogy teszik is, mert hallottam őket szónokolni is a poharak közt. Csak úgy dől a toaszt. Minduntalan feláll valaki s így szól a »szállók az Űrnak« helyett: »Űraim, töltsünk poharat!« Ez az exordium, a lélegzetvétel. A pohártöltés alatt elcsendesül a zaj s a szónok elkezdheti a mondókáját. Egyszerűen beszélnek, minden pátoasz nélkül, az ornamentikát kerülve, mintha csak diskurálnának. A mi magyarországi lakomáinkon meg sok a sallang és sok a komikus, fellengős toaszt. A székelyek ízlése tisztultabb, nemesebb. Ezek a toasztok csupa komoly polemiák, rendszeren valamely megpendített közkérdés felett, s úgyszólván e toasztokon át szűródik le a közvélemény. Ahol három ember van, már ott toasztok vannak s éppen olyan verve-vel és vehemenciával elmondva, mintha hater ember hallgatná.

De még akkor sem ösmertem egészen a székelyt.

— Mit mutassunk még meg? — kérdék.

— Azt szeretném látni, hogy ferbliznek. (Mert ez a legnagyobb tűzpróba.)

Nosza megindult a nemes játék s hangzott a »vizi« és a »megadom« éppúgy, mint otthon. Még a műszavak is ugyanazok. Csak a »csikó«-ból lett »kutya«, mire odáig ért. (De inkább is kutya az, mint csikó.)

Olyan szabatosan, olyan harag nélkül vesztettek, olyan hideg megadással túrték a malórt, mintha mindeniknek ezer holdja lenne a határban.

Olyan nép a székely, hogy akkor is érdemes volna őket megszeretni, ha egy szót sem tudnának magyarul.

Hát még így, mikor egy szót sem tudnak másképp!

EGY FEJ

Úgy vagyok ezzel a képpel, mint az egyszeri legátus, aki-
nek a pap, mielőtt a predikáló székbe felment volna, kezébe
nyomott egy papirost:

— Majd erről olvassa le, uramöcsém, a mondókáját.
Ebben van benne a textus.

A legátus felment a szent emelvényre s kibontá a papírt
kíváncsian, lapozgatja elől, hátul, de biz azon nem volt
semmi.

Éppen olyanformán adja elém a szerkesztő ezt a képet,
hogy írjak hozzá magyarázatot.

Megnézem, megkérdézem: »És ki ez?«

Azt mondja rá: »Senki. Egy fej.«

No, hogy mit mondjak én egy fejről, amelyikről nem
tudom kié, az már csakugyan meggondolandó dolog.

Hanem az mindenesetre megkönnyíti egy kicsit a fel-
adatomat, hogy női fej, mert egy női fej mégis valami, kivált
ha nem úgy néz ki, hogy valami anyós feje lehessen. Ámbár
egy anyós sem volna éppen rossz téma, most, a házasság, a
farsang idején.

Óhó! A farsang! Kezd egy kis világosság derengni,
miért kell ennek a gyönyörű fejnek megjelenni a »Vasárnapi
Újság«-ban, ahol öreg, ráncos arcú tudósok, meggörnyedt
politikusok és notabilitások, jegyet váltó királykisasszonyok

és királyfiak, híres marcona hadvezérek, a napi lárma fölvert porából kibontakozó tarka alakok jönnek szakadatlan hoszszú sorban. Ahova belépni csak az tud, akinek már híres neve van, s most egyszerre előbukkan egy arc, mely a senkié.

Ez a fej program a farsangi bálokra, azoknak a számára, akik feleséget keresnek, s fejükben zúrzavarrá folyt össze szőke arc, barna arc úgy, hogy nem tudnak most már kiigazodni.

Hát kérem, fogadják el önök, habozók, ezt a mintát, amit a piktör kigondolt.

Hatalmas sötét hajerdő, elől a homlokon a fazonable csikó-frizura, a pompás méretű homlok, a nemes ovál arc, melyen párosul a szelídség az üdeség és erőteljesség bájával. A klasszikus szépség alkatelemei összhangzatosan vegyülnek a modern szépség követelményeivel. A nemes római arcél mellé, a görög ízlésű amazon-szemekhez a francia pikáns orrocaska járul s mindezekhez az élveteg ajk, a csodás gömbölyűségű áll, hát még az a szemvesztő nyak?

De nem, nem . . . tovább nem folytatom.

Elő a klakkot, frakkot, uraim, keressék az eredetijét, biztosítom, hogy megtalálják sok sok száz példányban.

Hogy egyik-másik talán megváltozik kissé, mire ráakadnak, vagy a szeme, vagy a homloka, vagy a haja, az hihető, de hát istenem, hiszen minden olyan gyorsan változik a világon.

A magyar szépségnek prototípusa ez az arc.

Egy fej csak.

De hány fejet tudna ez megzavarni, ha élő volna!

SZENT TÁRCA

Lonkay Antal kedves bátyánk lapjában a »Magyar Állam«-ban (éppen a mai számban) ugyancsak jól megmossák néhány írónak a fejét a »Jó könyvek« című népies művecskék miatt, amiket a közoktatásügyi miniszter terjesztet, a jámbor olvasni tudó nép közt és amiktől az megcsömörlik, mert azokat protestáns-írók és szabadkőművesek csinálják, egyenesen a keresztény katolikus népek megrontására.

Mint hogy a megmosott fejek közt az enyém is ott van, és az annyira hozzám tartozó családi jószág, hiszem, hogy Lonkay bátyánk nem fog megharagudni és indokoltnak találja, ha egy-két szót én is elejtek az én saját fejem miatt.

A velem enyelgő passzus így szól:

»Az egyiket Mikszáth Kálmán, ez a kegyelt író szedte ritmusba. A mai pénzsűk világban, mikor az óriási adó miatt a nép úgylis oly levert, majd kétségbeesett — odamutatja a népnek a nagyurak rengeteg pénzét s könnyelmű pazarlását. Bemutatja Esterházy Miklós pazar költekezését, mint lövi egyon a paripát, melyért tízezer forintot dob oda, hogyan gyűjt rá fidibuszként egy ezres bankóra; s a többi közt írja:

Ott ültek az urak, mulattak, kártyáztak,
Ha jól emlékezem, hát durákat játsztak.
Felül ült a király, legtöbbet az vesztett,
Sebaj, adóban majd visszaszedi eztet!

Most kérdezem: minő erkölcsi haszont remél szerző a népnél e füzettel elérni? Hová lesz itt a királyi tekintély? És vajon minő szívvvel fog adót fizetni az ily mérgen táplált nép?»

Ilyenformán szidja a »Videant consules« cikk Jókait és Szathmáry Károlyt is.

Jókainak nem árt az ilyesmi, hát minek felelne? Szathmáry Károlynak pedig nem használ, tehát azért nem felel.

De nekem se nem árt, se nem használ, hát én felelek.

És azzal kezdem, hogy ugyan ki lehet a névtelen cikkeske írója? Csak nem gróf Szapáry Gyula? Vagy ha nem ő, akkor nyilván valami adóvégrehajtó. Mert mintha oda menne ki vádjának első része, hogy az adó sikeres behajtását akadályozom. (Látom, erővel meg akarnak engem választani az urak szélsőbali képviselőnek!)

De mégsem! . . . Nem pénzügyi közeg megbotránkozása ez! A szemrehányás utolsó része, hogy »hova lesz itt a királyi tekintély?« Péchy Tamásra a Ház elnökére vallana (ha az is nem volna lutheránus), mert ő szereti hangoztatni, hogy »Anglia velünk barátságos lábon áll hatalom«.

Ugyanis az illető névtelen író, aki engem olyan szörnyűséges lázítónak rajzol a királyi tekintély ellen (hogy legalább-

is Szalay Imrének képzelem magamat), elfelejtette odaírni, hogy egy *angol királyról* van szó s még az is csak »mesebeli«.

Felül ült a király, legtöbbit az vesztett,
Se baj, adóban majd visszaszedi eztet.

Nem! Én igazán semmi rosszat nem gondoltam ő angol királyi felségéről.

Hát nem elég gavallér dolog az, hogy ő vesztett?

S nem elég természetes az, hogy adóban visszaszedi? Kit izgatnék én fel ezzel ellene? Legfeljebb az íreket lehetne. De azok nem veszik a »jó könyvek«-et.

Aztán éppen egy angol királyt sértének én meg?

Mikor igazi bámulattal vagyok eltelve Anglia iránt, mióta Egyiptom adósságait zsirálta. (Hátha még a mienket is kifizeti valamikor?).

Hanem hát úgy van az, hogy mindent kifogásolhatni a világon. Még a »Magyar Állam« mai cikkét is.

Engem most azért szidnak, mert illojális vagyok a »Jó könyvek«-ben. P. Szathmáry Károlyt meg azért szidták minap, mert nagyon is lojális a »Jó könyvek« egyik darabjában.

»Ilyen émelygős szerelem nem való a népnek« — mondja a cikk az »Edelény, a holtig hű szerető« históriára.

Az Esterházy pazarlása se való, mert mi szükség azt a népnek tudni, mit csinálnak az urak? »Garibaldi története« sem való, mert Garibaldi nem szerette a papokat, a Jókai életrajza se való, mert ez csak egy kálvinista ember.

De hát akkor mi való?

Utoljára is kisül, hogy csak a »Magyar Állam«-ot szabad olvasni annak, aki üdvözülni akar.

Én azt tartom, hogy legjobb lesz: béküljünk ki. Legyen meg a »Magyar Állam« is az ő vallásos kötekedéseivel és jóízű magyaros hangjával, de hagyjon meg Lonkay bácsi bennünket is. Hiszen olyan nagy a világ! Elférünk. Nekünk is jussanak benne olvasók. Hát minden embernek muszáj a mennyországba jutni? (Úgyis lesznek ott önök elegenden.)

Hogy a királyokkal veszít össze a »Magyar Állam« cikke, azzal én keveset törődném, mert nemigen vagyok velők ismeretségben; hanem hogy a katolikusokat haragítja rám — azt már nem érdemeltem meg.

Mert én egész életemben sohasem bántottam senkit a vallása miatt: annál kevésbé igyekezhettem a »Jó könyvek«-ben a keresztény katolikusok megrontására.

Rossz ízlés az, mely ilyenekbe kapkod. A papság se panaszkodhatik ellenem. Még az apámtól tanultam meg: »Sohase kezdj ki, fiam, a papokkal, mert te húzod a rövidebbet.«

Egyetlen egyszer csináltam egy rossz viccet a jó öreg Geduly szuperintendensre, hogy úgy nézett ki a nyakán fityegő gallérjával, mint az orvosságos üveg.

Akkor is felzúdulnak ellenem a lutheránus képviselők s odajöttek a folyosóra veszekedni.

Én ugyanis (isten neki, már csak bevallom) magam is lutheránus vagyok, azért jöttek a szemrehányással:

— Ej, ej. A saját főpapodat gúnyolod ki?

Erre aztán én is méregbe jöttem:

— Hiszen csak van bennem annyi illemérvet, hogy nem bánthatom a *másét*.

Egyszóval, mikor én gúnyolódni akarok, találok én arra elég anyagot a saját eklézsiámban is.

És ha én most rossznyelvű ember volnék, azt mondhatnám: hogy azt bizony találhatna a »Magyar Állam« is — de inkább nem szólok semmit.

A PARASZTOK

[I.]

Egy rövidre nyírott hajú, kellemes arcú, szőke, zömök fiatalember nyitott be minap szobámba.

— Én Bitzó Géza vagyok.

Nagyon megörültem neki.

— Igen, igen — mondtam —, ön rajzolta azt a parasztot, akit nekem most le kell írni.

— Éppen az ő érdekében jöttem. Azt hallom, hogy ön tót parasztnak deklarálta. Rehabilitálni jöttem a parasztnomat. Valóságos halasi ember.

— Valóban van benne valami a tót paraszt meghunyászkodásából.

— De van a szemeiben a keleti faj léhaságából és melankóliájából. Ami pedig alázatos voltát illeti, az én emberem csakugyan amolyan »bennfentes« paraszt. Tudja mi az?

— Hogyne tudnám. Nekünk magunknak is volt otthon mindig egy-egy ilyen kedvenc parasztunk, aki per »mi« beszélt a família dolgáról. A konyhákon kapott enni. Néha segített is valami dologban. Eljött napjában kétszer is. Télen a gyerekek talpát vakarta a kemence mellett a cselédszobában (mert folyton fagyos volt a lábunk és viszketett), nyáron, ha madárfészket talált, nekünk súgta meg, hol van, vagy maga hozta el a szüre ujjában a szép tarka tojásokat. Cserebogármalmot csinált, fűzfásipot, parittyát. Az apáknak besúgta a nyúlnek fekvőhelyét, édesanyánknak elhozta nagy titokban az első gohér szőlőfürtöt ősszel. Modora simább volt, mint a többié s bizonyos szeretetreméltóság, melegség ömlött el durva lényén. De én éppen olyan parasztokról akarnék beszélni, akiknek megfordítva, éppen az az alapvonásuk, hogy idegenkednek az uraktól és gyanakodók, nehezen engednek az új benyomásoknak s csökönyösek, amibe már egyszer belemarták magokat.

— Épp megfordítva hiszem — jegyzé meg a művész —, a magyar paraszt inkább könnyen megnyerhető s egy kis melegségtől rögtön kitarja a szívét.

— Ezt én is megengedem máskülönben, de a politikában bizalmatlanok. Abban a hitben élnek, hogy az urak meg akarják csalni. Akármilyen igaznak látszik is, hát amit azok mondanak, mégis szentül hiszik, hogy benne van abban valahol az ármány, kurta parasztésszel csak ők nem veszik észre. Elmondok önnek egy példát. Mikor 1867-ben hire futott, hogy megkapjuk a magyar minisztériumot, az Arad környékbeli úgynevezett »kertész-községek« küldöttséget menesztettek Aradra a vicispánhoz: igaz-e?

— Igaz — mondá nekik az alispán. — Estére mi is illuminálunk. A király kegyelmes szíve végre felénk hajlott, megtette amit kívántunk.

— Hát elmondhatjuk otthon?

— Bizvást.

— No, ez nagy dolog — csóválgatták a fejüket rendre.

— Elhiszem — magyarázgatta a vicispán lelkesítő

hangon —, köszönhetjük annak a bölcs és nagy hazafinak, Deák Ferencnek, aki lángoló hazaszeretetével és szívós kitartásával a révbe juttatta a nemzetet. Megértették?

— Igenis megértettük.

— És mit mondanak hozzá?

Összenéztek egy kicsinyt, aztán, mintha az egymás szeméből olvasnák ki, ketten is felszóltak.

— Hát mit is mondanánk egyebet, mint hogy áldja meg az isten a tekintetes Kossuth Lajos urat.

*

De ezzel én nem azt akarom mondani, mintha ferde észjárása volna a magyar parasztnak, ez csak a csökönyössége, hogy minden rosszat, ami történik, bizonyos ellenszenves hatalomnak tulajdonít s minden jót a rokonszenvesnek.

Isten ments az ő természetes józan ítélő tehetségét kétségbe vonni, hiszen észjárásában úgyszólván még ott, ahol téved is, bizonyos bölcsességgel teszi.

A híres Nagy András, a gazdag hódmezővásárhelyi polgár, aki néhány év előtt egy bőkezű alapítványt tett, egy igen tisztelt barátomhoz állított be egy nap.

— Üljön le, kegyelmed. Ugyan mi járatban van?

— Hát biz én abban, hogy összeolvastuk a minap az anyjukommal a megtakarított filléreimet, mondtuk azután az öregemmel, hogy ím, garasból forintok lőnek istennek áldásából, valami emléket szeretnénk hagyni magunk után, mert halandó az ember, kérem alássan, a jótett túléli.

— Mennyi az a pénzecske?

— Húszezer forint.

— Tyühh, ez nagy összeg! — ámult az én barátom.

— Amennyi, annyi — jegyzé meg Nagy András szerényen —, nem a summa teszi, de az, hogy jó szívvvel adjuk, csak még azzal nem vagyunk tisztában: *mire*. Azért jöttem a nagyságos úrhoz tanácsért, mivelhogy két ész kétfelé lát.

— Hát kegyelmed mire gondolt?

— Azt forгатom elmémben, hogy miután ennek a városnak nincs jó ivóvíze, talán egy kutat fúratnék a húszezer forinton, olyat, minő a pesti városligetben van.

— Artézi kutat?
— Azt, azt. Úgy gondoltam, hadd igyanak belőle az unokáink unokái is. Még sok száz év múlva is az én vizemből fogja a szomjúságát lohasztani a hódmezővásárhelyi ember — tette hozzá elmerengve.

— Szép, szép — felelte az én barátom —, hanem talán mégis kiválóbb emlék volna, ha egy alapítványnak adná az összeget, amelynek a kamataiból egy-egy ifjú nevelkednék az idők végtelenéig. Lássá, úgylis szűkiben vagyunk Hódmezővásárhelyen a tudományos embereknek. S ezek az ifjak, akik a Nagy András alapítványából lennének tudósokká és tisztelteké, folyton hálás kegyelettel emlegetnék a kegyelmed nevét.

— Hüm — makogta Nagy András, mintha nagy szeget ütött volna fejébe ez a gondolat.

Mire vérszemet kapott az én barátom s meggyőző hangon, eleven színekkel kezdé ecsetelni az ő eszméje magasztosságát.

Nagy András uram pislogott, olvadozott, a fejével bölintgatott, majd végre így szólt:

— Alszom rá egyet, nagyságos uram. Holnap reggel eljövök megmondani, mit határoztam.

Reggel be is nyitott szokott szelíd mosolyával.

— No, hát mit kapunk? — kérdé az én barátom vidáman. — Tudományt-e vagy vizet?

— Vizet, nagyságos uram, vizet — szólt csendesen Nagy András —, mert úgy gondoltam meg az éjjel, *hogy a tudomány már sok fejet megzavart, de a víz még soha egyet sem.*

*

Az ilyen parasztok az én kedvenceim, nem a »bennfentesek«, kikről ugyan lemállik a durva kéreg, de e természetesség csillogó zománca is.

Hiszen némi szeretetreméltóság van az udvaronc parasztban is, de ez már mesterkéltség. Az őseredeti bölcsességet fölváltja nála az agyafúrtság. Az alázatossága alatt a haszonlesés van meglapulva.

Az igazi parasztok, akik még nem benyalatosak az úri kúriákra, azt szokták mondani gúnyolón az ilyenre:

— Az ördögé már kend. Tükörből fésülködik már kend. Ilyen tükörből fésülködő parasztot mutat be képünk, persze csak képletesen (mert elég borzas az őkegyelme feje), pusztán azt jelenti e kifejezés, hogy az úri küszöbököt tapossa.

[II.]

A felszólalásnak, melyet »egy a sok közül« ír, volna talán jogosultsága azon egy esetben, ha *egyáltalán nem volna szabad élő emberről semmit sem írni*. De minthogy ez nem áll, alaptalan, és mondjuk ki az igazat, naiv egy kicsit a vásárhelyi panasz, mert a kérdés (mihelyt szabad elevenekről írni) csak az lehetne, ha van-e valami sértő abban a jóízű, de ártatlan mondásban, melyet Nagy András úrnak a szájába adtam?

Nem állíthatni igazságosan, hogy van.

Én értem azt, hogy a derék polgár kegyelet tárgya Hódmezővásárhelyen, s bizonyosan mi Budapesten is szívesen megemelintenők előtte a kalapot, de azért, ha róla írunk, mégsem lehet úgy beszéltetni, mint valami tudós akadémiai tagot, hanem népies nyelven.

Aztán nem kell azt olyan érzékenyen venni. Az öreg Deák Ferenc is vitte volt valamire (ámbar nem volt hódmezővásárhelyi ember) és bizony neki is el kellett szenvedni, ha valami jó aperçut adtak a szájába, ami előtte is új volt, amikor olvasta.

Nem halt még abba bele senki. Sőt meg sem őszült. Inkább ellenkezőleg. Példa rá gróf Andrassy Gyula, akiről mindennap volt a lapokban egy-egy ötlet — amit nem ő mondott.

Nem is kutatom hát, hogy mondta-e Nagy András uram azt az ötletet vagy nem mondta, mert azt ő jobban tudja nálamnál (valószínű is, hogy nem mondta, mert egy olyan ötlet nem terem könnyen, ritka holló az), de különben is nagyon mellékes dolog, a tény az, hogy a felszólaló félreérti a »Vasárnapi Újság« ama igénytelen képmagyarázó cikkét.

Mert igaz, a bennfentes parasztokról szó volt a cikkben (az volt a kép), a csökönyös parasztokról is (azok a Csanád

megyei kertészközségbeliek), de ahol Nagy András János előfordult, ott csak a paraszt egészséges, józan észjárásáról beszéltem s erre hoztam fel a kút- esetet, melyet egy, azon vidékbeli kormánybiztos mesélt (amit nem mentésképpen jegyzek ide, mert örülnék rajta, ha a magam elmeszüleménye volna).

Hát én bizony nem tudom eltalálni, mivel sérthettem meg Nagy uramat, ha csak azzal nem, hogy a parasztok között írtam róla, de nem tartom azt gúnynévnek, hanem egy éppen olyan tisztességes szónak, mint a »mágnás« vagy »dzsentrí«. Egy osztály gyűjtőneve, amely a dzsentrí mellett a legrokonszenvesebb.

Ha én osztogatnám a címeket (és nem őfelsége), én bizony rögtön nagyságos úrnak szólítanám őkegyelmét, mert jobban megérdemli azt sok excellenciásnál — ámbár tudom, hogy ő ijedne meg attól a legjobban.

Azért hát kérem az »egy valakit a sok közül«, olvassa el még egyszer azt a cikket, s ha belátja, hogy nincs ott abból semmi, amit ő talált, legyen olyan szíves világosítsa fel a többit, nehogy azt kelljen hinnem a végén, hogy mégsem ér az a Nagy András Jánosra ráfogott ötlet semmit.

Mert nemcsak a tudomány zavarhatja meg az emberek fejét, hanem az artézi-kút is.

A HAYNALD ANYJA

Mindenre rá lehet unni az embernek. Akinek koronája van, a koronájára, akinek nagy hivatala van, a hivatalára, akinek felesége van (s az mindenkinek van, aki akarja), a feleségére, sőt még a szeretőjére is ráunhat (de ez már ritkább eset), rá lehet unni a dicsőségre, a társaságra, a magányra, mindenre volt már eset a világon, de még arra soha eset nem volt, hogy valaki *ráunt volna az érsekségre.*

Ilyen ötlete csak Haynaldnak támadhatott, aki kiváló szellem, tehát nem közönséges gondolkozású ember s mindég szerette bámulatba ejteni a közönséget. Sokszor sikerült az neki. De soha úgy mint most, ha igaz a hír, amit a lapok

kolportálnak, hogy otthagya a szép kalocsai érsekséget és elmegy aranyos szegénységbe a mölki kolostorba.

Az ember nem hiszi el. Lehetetlen az! Elhagyni a kalocsai érsekséget, azokat az óriási uradalmakat, amik nem kívánnak, nem kérnek semmit, hanem mindent megadnak, amit a szája és a szeme megkíván.

Hiszen király is megtette már azt, hogy elment barátnak, elhagyta trónusát, mert tövisek voltak rajta, de az érseki székeknek nincsenek tövisei — és még azonfelül nem is kénytelen benne ülni.

A mindenféle divergens hírek a római szent kúria akaratával hozták összekötötésbe Haynald visszavonulását. Ki tudja, mi az igaz?

Annyit magam is hallottam az érsektől e télen:

»Végső napjaimat a mölki kolostorban szeretném tölteni. Nincsen annál most szebb hely a világon. Azért mondom „most”, mert volt ám szebb is valamikor.«

És ez alkalommal egy epizódot beszélt el az érsek a hölgytársaságnak (ahol ő mindég olyan nagy figyelem tárgya) édesanyjáról. A gyermeki szeretet vonzó melege reszketett a szép aggastyán hangján, mikor erről beszélt.

Régen nekem is volt hova vágynom. Minden évben meglátogattam egyszer-kétszer édesanyámat Szécsényben. Az volt az a »szébb« hely, ahol én legjobban éreztem magamat.

Ott lakott abban a kis házban, ahol születtem. Abból a szobából kápolnát csináltak a tiszteletemre. S valahányszor hazajöttem, mindig miséztem benne egyszer.

Már püspök is voltam, de otthon csak »Lajos« maradtam a rokonok és ismerősök előtt.

Midőn első ízben érkeztem haza mint érsek, nagy sollemni-tással fogadtak. Volt minden, zászlók, banderium, harangzúgás.

Másnap a szokáshoz képest megtartottam a misét a falak közt, melyek születni láttak.

Édesanyám, szegény, már beteg volt, de a világért sem akarta elmulasztani ezt a misét. Két szolgálóleány támogatásával vánszorgott a kápolnába s leült az első padba. Beteg, sápadt arcán a boldogság bágyadt fénye derengett.

Mikor aztán vége volt a misének, felém tolongtak a népek a kezemet csókolni, méltóztatik tudni, amint ez már szokás-

ban van. Az ember ilyenkor zavarban van, kapkodják mind a két kezét ide-oda, azt sem látja, hogy ki. Meg lehet ezt is szokni.

Hát egyszer csak azt érzem, mintha az egyik kézcsók nem olyan lenne, mint a többi . . . Egy ösztön volt ez, egy sajtószerű érzés . . .

Odatekintek, hát az édesanyám. Megrezzentem. Ő csókolta meg a kezemet.

— Anyám — mondám halkán, röstelkedve —, mire való az?

— Édes fiam — szólt ő szelíden, csendesen —, megcsókoltam a kezedet, hogy bármilyen megpróbáltatásban légy az életben, mindig eszedbe juttassa ez az anyai kézcsók a te méltóságodat s aszerint cselekedjél.

Karanfogva kísértem haza. Otthon az orvos várt s négy-szemközt közlé velem, hogy anyám már roppant gyenge s nem hallgat senkire, hogy bizonyos ételekhez ne nyúljon. Pedig egy gyomorrontás is tönkretelheti hanyatló életerejét. Különösen figyelmeztet, tiltsam el tőle a káposztát, amit olyan nagyon szeretett, hogy mindennap volt az asztalon. »Eminenciád szavát bizonyosan megfogadja — végzé az orvos —, csak minél szigorúbban kell föllépni.«

Úgyis történt, alighogy megettük a levest és húst, jött a jóféle töltött káposzta, szegény anyám éppen a kanalat merítette bele . . . mintha e percben is látnám.

— Anyám — mondám, — ne egyék abból!

De ő csak szedegette a töltelékeket.

— Nem szabad! — kiáltám szigorúan. — Megtiltom!

Anyám rám nézett az ő fenséges nyugodt szemével, melyekben a régi tekintély hatása gyúlt ki. Emlékeztem én erre a nézésre gyermekkoromból.

— Megtiltod? — riadt fel csodálkozva. — Hogy merészelsz te nekem valamit megtiltani, Lajos? Lassan fiú! Hát ki vagy te?

S megfenyegetett zordan az ujjáival.

Én pedig éppen úgy, mint valaha régen, bűnbánólag pironkodva sütöttem le fejemet.

Éreztem, hogy nem vagyok egyéb, mint gyermek . . . aki egy vigyázatlan szót ejtett az anyja ellen.

GRÓFOK A KENYÉRBEN

Az ördög jól tudja, hogy hol kell tréfálni. Éppen e napokban olvastam valamely mesében, hogy azt kérte a szegény embertől, amiről az nem tud s kapott egy születendő lelket.

Eszembe jutott ekkor, hogyha az ördög Magyarországon találja azt kérni, *amiről nem tudunk*, ugyancsak megjárja, mert mit kapott volna?

Egy csomó deficitet.

Biz ez szomorú dolog. Hát nem volt nekünk elég olyan deficitünk, amiről tudtunk? Hogy most meg olyannak is kell lenni, ami úgy hébe-hóba kisül. Az ilyen a legnyugtalanítóbb deficit. (A vezércikkíró legalább azt mondja.)

Hanem hagyjuk a többi — maradjunk most a legérdekesebbnél, a vasútinál, amely most van szőnyegen.

Baross triumfált. Most már a közvélemény is azt fogja mondani: neki volt igaza. Tolnay csakugyan rengeteget költött, s ideje volt a Lukács Béla szakavatott és takarékos kezeibe tenni le a gyeplőt.

Hiszen mindenki elismeri a Tolnay érdemeit, még Baross is, hanem hiába, olyan világot kezdünk élni, hogy az a jobb csizmadia, amelyik olcsóbb.

Végigolvastam a Tolnay mai nyilatkozatát a lapokban, de hát beszélhet ő akármit, mégiscsak az abból a tanulság: hogy rengeteg sokat költött.

Erre mentséget az ő nyilatkozatában ugyancsak nem lehet találni; hanem kétségkívül van.

A vezércikkíró se fogja azt megkeresni — már csak azért sem, mert azoknak, akik Pusztainarcson vannak, nincs igazuk. Az igazság a jelenlevőké.

A tárcaíró, ha nem is leleményesebb, de sokkal jobb képzelődő tehetsége van. Gyakran jobb szeme is. A komoly argumentumok mögött észreveszi azokat a morzsákat — amikből még mindig lehet piramist csinálni amilyet-olyant.

Én csak egyetlenegy ilyen morzsát hallottam a Tolnay-rezsimről, de az olyan jóízű, hogy ki lehet vele békíteni (legalább egy percre) a duzzogó pénzügyi bizottságot.

Úgy, úgy, duzzog a pénzügyi bizottság. Van rá elég oka. Ugyanis Szapáryra is kisült egy »nem tudtuk deficit«. Sze-

rencse, hogy a Tolnayé is akkor pattant ki. Mivelhogy sokkal kényelmesebb Tolnay ellen duzzogni.

Én azonban szívesebben látom a pénzügyi bizottságot mosolyogva. Minélfogva elmondom a történetemet a deficitről.

Egyszer beállított Tolnayhoz egy gróf. Mondjuk hogy gróf volt, de lehetett báró is.

Annyi azonban bizonyos, hogy raccsolt.

Beállítván, így szólt:

— Van szerencsém magamat bemutatni. Én X. grrróf vagyok, akit most a miniszterium ide kinevezett.

— Tudom már — mondá Tolnay némi gúnnyal —, a gróf éppen a hatodik mágnás, akit az idén kinevezett számomra a miniszter.

— Valóban?

— Eddig egyik sem dolgozott semmit. Csak a fizetéseket veszik fel elsején.

— Ah!

— Ön nemde a hatodik akar lenni? Nagyon jól van. Nem parancsol egy cigarettet?

A gróf elvette a cigarettet és méltatlankodva vágott közbe:

— Oh kérrem, milyen föltevés! Én dolgozni akarok. Én haladni akarok itt.

— Komolyan dolgozni akar ön? — kérdé a vasúti igazgató kétkedően.

— Szavamra mondom.

— Ah, az akkor más — szólt Tolnay az ő kedélyes meleg szeretetreméltóságával. — Ön máris nagy fizetésben és állásban van idetéve. De az ördögbe, ez nem akadály előttünk, a munka emberei előtt, Önnek legalul kell kezdeni, hogy mindent lásson, tapasztaljon. Itt van egy jegy, ezzel kimegy az állomásra és addig marad ott, míg csak meg nem érti az egész eljárást. Mikor aztán mindent megtanult, eljön ismét hozzám. Jó lesz úgy?

— Charmant lesz.

A grófczka két hét múlva ott volt az igazgató szobájában.

— Mindent tudok, uram.

— Helyes. Akkor most már beosztom a forgalmi osztályba. Ha azt is begyakorolta, jelentkezéék.

Nyolc nap múlva vidáman jött a gróf.

— Mindent tudok, uram.

— No bravó! Akkor most már átteszem a tarifa osztályhoz. Mert hiába, mindenem keresztül kell menni.

A gróf a tarifa osztályhoz ment. Nyolcad napra megint ott volt az igazgatónál.

— Micsoda? — kiáltá a direktor meglepetve. — Csak nem tanulta be a tarifa-rendszert azóta?

— De bizony megtanultam.

— Mindent tud már belőle?

— Mindent.

Az igazgató kesernyés mosollyal mondá:

— Ön valóban nagy talentum lehet. Mert én már tizenöt éve tanulmányozom a tarifa-rendszert és mégsem tudom tökéletesen.

A gróf vállat vont:

— Hja, arról én nem tehetek. Apropos, hova oszt be most? Van még valami terve velem?

— Van — felelte Tolnay, az ő borongós ironiájával. — Beosztom hatodiknak, ahhoz a többi öt mágnáshoz.

— Miféle öt mágnáshoz?

— Akikről már beszéltem önnek, hogy a hónapok elsején bejárnak a fizetéseiket fölvenni.

*

Egyszóval nem volt Tolnay Lajos magára hagyatva. A miniszterium is segítette a fölösleges kiadások csinálásában.

AZ ARANY-KORSZAK

Annyit írtam már a »t. Házból«, hogy nem térhetek ki hallgatással a dr. Halász Sándor könyve mellett, mely a t. Ház alakjait (akiket én a magaménak tartok) megörökíti.

Különösen az a része töltött el nagy kedvteléssel és elmélkedési viszketegséggel, amelyben a mostani mamelukok közül egy nagy csomó a hűvösön ülve mutattatik be.

Zordon idő volt az! Mikor ott masírozott Péchy Tamás is mint közlegény az osztrák ármádiában. Szontagh Pál, őfelsége valóságos belső titkos tanácsosa, kurta vason ült az olmutzi várban, Podmaniczky Frigyes az ágyúkerekeket kente kulimással glaszékesztyűben. (Bezzeg ellustult azóta — most már a szavazás is terhére van.)

De ki győzné elősorolni — vagy százan szenvedték a szabadságharc terhes következményeit a Ház mostani tagjai közül s föltűnő jelenség, hogy ezek legnagyobb része most a kibékültek pártján, a kormánypadokban van. Amiből az lehet a tanulság, hogy azok tudják legjobban megbecsülni a békét, akik már csináltak háborút . . .

Hanem iszen ha kiálltak is sok sanyarúságot, megvirradt nekik 1861-ben és azután.

Ez volt minálunk a bronz-korszak. Mikor a fátyolt rávetették ama bizonyos »tizenkét« évre — de azért minden ember azt nézegette a fátyolon át, ami alatta van.

Hiszen volt ott tagadhatatlanul sok lelkesítő és sok érdeemes nézni való, ami mai napig is megvan, de olyan nagyító-üvegeket használtunk hozzá — hogy megártott neki. Ti. a nagyítóüveg a kornak.

Előkerültek a napfényre a régi kardok és bilincsek, amik eddig rejtve voltak. Honvédcásákók, atillagombok és mindenféle emlékvasak. Így támadt a vaskor.

Az volt most az igazi úr, akinek ilyen vasa volt.

Jól felelt meg nemrégén valami delegacionális ebéden a főrendjelezett osztrák uraknak egy magyar delegátus, akitől azt kérdezték:

— Az önök kabátjain nem látok rendjeleket. Olyan ritkaság önöknél a rendjel?

— Hja, mikor önöknek ezeket osztogatták, akkor mi másféle rendjeleket viseltünk vasból — a lábunkon.

Igen, ezek voltak a virradat után az igazi rendjelek. A vaskorszakban, mely vagy hét évig tartott (mert minden hét évben változik a magyar ember ízlése) a »sokat szenvedett« emberek voltak a kapósak. Ez akkor cím volt és még azonfelül jogcím mindenre.

De mint mindent ezt is annyira lejáratták, hogy majdnem a komikumig jutott.

Egyszer ez időben Tisza Kálmánnal történt, hogy Nagyszalontán valami nyilvános banketten, persze a bankett előhaladott stadiumában, egy (Beöthy Algernon-féle kedélyű) főúr barátja így mutatott be neki egy ottani kortest tréfásan:

— Varga Pál, »sokat szenvedett« ember.

A fiatal nagyúr az akkori idők divatja szerint melegen fogadta a sokat szenvedett hazafit.

— Hol volt elzárva? — kérdezé részvétellel. Mire kezdé elősorolni Varga uram helyett a bemutató főúr:

— Kikindán, Szegeden, Becskereken, Váradon . . . mindég lólopásért.

A sokat szenvedett emberek divatja gyorsan múlt.

Az ember szinte azt hitte, hogy mind kihaltak apródonként. Néma csönd következett be köztük. A rabbilincseket nem csörgették többé. Bedobták a régi vasakhoz. A honvéd kard sem hatott. Késpengét csináltattak belőle. Mert minden csak addig becses, amíg hat.

De a legtöbben se nem dobták el a bilincset, sem nem csináltattak karpereceket a kardvasból, hanem idejekorán felváltották kenyérré. Valóban sietni kellett. Mert először az ereklyék voltak drágák és a kenyér olcsó, később aztán a kenyér lett drága és az ereklyék olcsók. Hiába, ilyen gyorsan futnak és keverődznek a divatok.

A »sokat szenvedett« emberek helyett a »sokat beszélő« emberek kultusza következett. S ezzel felváltá a vaskort az ezüst-kor. Mert a hallgatás arany, a beszéd ezüst.

A celebritások miniszteriuma nimbuszal és igével kormányozott. Olyanok voltunk, mint az ifjú plánta akinek a harmat is jó. S az a harmat is csak szavakból állt.

Sokan vannak, akik szívesen dicsérik a Deák-párti időket: de ezek többnyire ama visszasóhajtozó természetek közé tartoznak, akiknek mindig az a jó és kedves, ami elmúlt: »valaha még a só is sósabb volt« ószerintük.

Hányszor hallottam öreguraktól, hogy »ma már nem tudnak olyan jó töltött káposztát főzni, mint az ő fiatal korukban«. Az ember majdnem igaznak venné, ha apródonkint ki nem sül, hogy nem a töltött káposzta a rossz, hanem az ő gyomruk, az hurutos, már az erőteljesb eledeleket nem bírja.

Érdekesek némelykor pszichológiai szempontból az ilyen panaszok.

Egy képviselő, aki régen Deák-párti volt, most pedig a kormánypadokon ül, a következő alakba öntötte azokat:

— Ritkán szoktam elmenni Pestről, amikor üléseket tartanak. Mindössze kétszer távoztam ilyenkor tizenöt év óta falura. Mind a kétszer sürgönnyel híttak vissza. Az egyik sürgöny, mely a Deák-párti időkből való, így hangzik: »Holnapután fontos kérdéstről tanácskozunk, az öregúr szeretné, hogy itt légy. Jöjj«. A másik sürgöny most tavaly vagy harmadéig kelt és ilyen lakonikus: »Gyere szavazni«.

(Persze a képviselő úr most is tanácskozni szeretne.)

Hanem hát az öregúrral elmúlt a celebritások miniszteriuma. A celebritások miniszteriumával a »sokat beszélő« emberek divatja.

A sok beszédre ráuntunk. Tisza beszél az egész Ház helyett, még azonfelül cselekszik is.

És így jutottunk be az ezüst-korból az »arany-korba«, mert a sokat szenvedett és a sokat beszélő emberek után a »sokat elnéző« emberek jutottak uralomra.

Ma a hallgatás divatja van. S a hallgatás »arany«.

Hát én is elhallgatok.

SZILÁGYI DEZSŐÉK LONDONBAN

(Csevegés)

Nem volnék igaz járatban levő ember, ha előre nem bocsátanám, hogy mindezeket csak hallomásból írom, ahogy azt az egyik szakértő elbeszélte.

Szilágyi Dezső, akit »volt miniszterelnök«-nek tett meg a »Times«, pedig csak leendő igazságügyér (s az sem egészen bizonyos) hatodmagával ment ki, itt hagyva azalatt Pulszky Ágostot, hogy legyen addig ő az új párt.

Szilágyi és Hodossy Imre, valamint Schwarz Miklós soproni ügyvéd a felperest képviselték. Králik Lajos, Kunz Jenő és Koszits Szilárd ellenben a mrs. Smith ügyvédjének az angol mr. Incének voltak a meghívott szakértői, ki a meghívó

levelekben is megérintette, hogy »Magyarország iránti őszinte szeretetének« kíván kifejezést adni a magyar szakértők meghívásával.

S ezzel mintegy jelezte azt is, ami a tárgyalás folyamán mindinkább kidomborodott, hogy Angliában bizony nem sokat adnak arra e pörben, hogy mi módon szólnak a magyar törvények.

A fölperes, mint méltóztatik tudni, Batthyány-Strattmann Ödön herceg, vagyis inkább (de ez már külön tárca lenne) Tedesco. Az alperes Smith Anna, aki korántsem olyan közönséges asszonyság, minőnek a magyar lapok írták, hanem egy nagy műveltségű, finom és tiszteletreméltó lady, kinek atyja tagja az angol parlamentnek.

A magyarok feleleteit tolmács fordította németből angolra. Angolul csak Szilágyi Dezső és a kiváló tehetségű Králik Lajos beszélt. Hodossy Imre nyugodt, szabatos feleletei azonban nagy hatást tettek még a tolmács száján keresztül is.

Hanem az angol eljárás meglepte a magyar ügyvédi kart.

Komoly méltósággal ült emelvényén fekete talárban, parókával a bíró, mr. North, egy finom előkelő kinézésű gentleman, lelkiismeretesen és szakadatlanul jegyezve minden szót, amit a szakértők mondtak.

A »Pesti Hírlap«-ban már elég bőven volt ismertette a pör, a tárgyalás módja és a kérdések, amikre a szakértőknek felelniök kellett. Én ezek után csak némely jellemző megfigyelésekre szorítkozom e csevegésben.

A mi magyarjaink pompásan találták magukat a ködös Londonban; csak a tárgyalások ne lettek volna olyan végtelenül hosszúk és unalmasak a »Chancery Court«-ban. Reggeli nyolc órától délután négyig bent ülni a tárgyalási teremben, huszonhárom napon át, hallgatva egy idegen nyelvű eljárást, fölér — a Lázár Ádám összes beszédeivel.

A sollicitorok és a »korlát ügyvédek«* olyan mély tisztelettel vannak a bíró iránt, melyhez foghatóról nekünk

* Az ügyvédek Angliában kétfélék: a sollicitorok, akik a pört előkészítik s azok, akik a bíró előtt tárgyalják. Nálunk hála istennek csak egyfélék. De még azt is sokalljuk.

fogalmunk sincs. A pör első napján például Károlyi Alajos gróf, londoni nagykövetünk is ott volt a hallgatók között, de persze nem állta ki hosszú ideig. Távozóban kezét nyújtá a bírónak, de az azt nem fogadta el, hanem rideg méltósággal húzta vissza a magáét.

— No, ebből alighanem párbaj lesz — súgtak össze a magyarok, akik itthonról jól ösmerik a párbaj-matériákat.

Az angolok mosolyogva világosították fel őket:

— A nagykövet még idegen a bírósági termekben, mert különben nem nyújtott volna mr. Northnak kezét, aki azon a széken olyan nagy úr, mint trónján a brit király. Egyetlen kéznek sem szabad az ő magaslatáig felérni.

Mulatságos volt, mikor a mi embereinkből minduntalan kitört a *szónoklási szenvedély*, a rettentő nyavalya, amit a magyar ember mindenüvé magával visz, de ami sehol sem olyan szokatlan, mint a bírósági tribune előtt, mert az angol tárgyaló ügyvédek annyira levetkőztették az előadási módjukat minden sallangtól és cifraságtól, s annyira *tüntetnek* ezzel, hogy úgyszólván hanyagabban beszélnek, mint a közönséges diskurzusban. A tudományos férfiak előtt az ott a szép és hatásos.

De a mi magyarjaink mihelyt beleszabadították őket a kérdésbe s mihelyt a szájukat felnyitották, elkezdték a hosszú fenék-kanyarítást, egy-két giliszta mondatot szalasztván előljárónak.

— Rövidebben, rövidebben! — hangzott egyszerre minden torokból.

Sollicitorok, barristerek lármáztak, nyugtalankodtak közbe, mintha a fogukat húznák.

— Igen vagy nem! Igen vagy nem! — kiáltottak újra és újra.

Különösen Szilágyi érezte magát rosszul e klotúr miatt s egyszer protestált is:

— Uraim, engedjék meg, de vannak kérdések, amelyekre az adott viszonyok között, az azokkal összefüggő keret vázoló hiányában, a felelet elveszti helyes és alapos megérthetőségének legközönségesebb föltételeit.

A barristerek és sollicitorok elsápadtak.

— Röviden, röviden! — zúgtak.

De apródonkint hozzászórtak a Szilágyi hatalmas kifejezési modorához, erőteljes logikája, korrekt és szabatos indoklásai csakhamar meghódították számára a hallgatóságot. A vége felé olyan csönd lett már, ha ő beszélt, minő itthon a »tisztelt Házban« szokott lenni.

Egyszer derűtségre is fakasztotta a publikumot (mégpedig Göndöcs-féle általánosra), de nem ám valami jó ötlettel, hanem mikor a Corpus Jurisból olvasott fel egy hitbizományokra vonatkozó törvényt latinul. Még a komoly mr. North is elmosolyodék. (Hátha még a Kőrösi Sándor kálvinista latinságát hallanák?)

Hanem szemet-szemért, a magyarok sem állhatták meg mosoly nélkül, mikor ők meg az angol latinságot hallották. Természetesen sem ezek, sem azok, egy szót sem értettek az egymáséból.

Nem igaz hát a régiék az a mondása, hogy a latin nyelvvel be lehet az egész világot utazni (már persze ha vasúti jegy is van hozzá).

Summa summarum, a magyarok jól viselték magukat Londonban s becsületet hoztak ott ránk, nem szégyent (pedig, fájdalom, rendesen ez a mi kiviteli cikkünk idegen népek közén). Feltűnő rokonszenvvel látták ott őket éppen a *magyar-ságuknál* fogva. De jól is festettek valamennyien. Králiknak olyan tudós feje van, mint egy angol akadémikusnak, Szilágyi olyan szép erőteljes alak, mintha ő döngette volna be Bizánc kapuit és nem a derék öreg Botond; Hodossy a legrokonszenvesebb külsejű férfiak egyike; az ősz körszakállas Koszits pedig a legszebb magyar öregúr, akit csak képzelni lehet.

Kivált a két politikust úgyszólván a tenyerükön hordták. Nemcsak a lordmayer vacsoráján vettek részt, hanem érintkezésbe léptek a szereplő politikai nevezetességekkel is.

Chamberlain, lord Morley sűrűn érintkeztek Szilágyival, ki hasznos tanácsokat adott nekik az ír kiegyezésre nézve, mely olyanformának készül, mint a mienk a horvátokkal.

Az ír kérdés éppen azokban a napokban tartotta legerősebb lázban a kedélyeket, s bezzeg kapós ember lett Szilágyiból, mikor elbeszélte, hogy: »mi már megkóstoltuk az effélét odahaza«.

Tudom, hogy nem sok jót mondhatott az íze felől.

LEVÉL MIKSZÁTH KÁLMÁNHOZ*

Látod Kálmán, látod. Régen megmondtam én azt neked, hogy kár a magad okos gondolatait, költői eszméidet, szellemes megjegyzéseidet gubás parasztok szájába adni. Egy darabig csak elhiszük, de végre rájönnek a turpisságra s akkor nehéz lesz védekezned.

Te erre azt mondd, hogy »Eh, hagyj nekem békét. Jobban tudom én azt, mint te«. Régi rossz szokásod ez neked, hogy semmit se hiszel el, amit nem akarsz elhinni, ha mindjárt kézzelfogható is az igazság. Most aztán megkaptad a magadét.

A tisztelletes úr — mert ő az, vagy a káplánja, ezt sem nehéz kitalálni a cikk kenetteljes címe után — ugyancsak megmosdatja a fejedet amiért Nagy András Jánosnak a »parasztoknak« egy olyan végtelen bölcs mondást mertél a szájába adni, amely majdnem többet ér annál a 20 000 frtos artézi kútnál; különösen nekünk, akik úgysem igen sokat iszunk a vízből.

Talán nem is a bölcs mondás fáj annyira neki, mint az, hogy parasztnak nevezed. Le is torkol a grófi ismerőseivel, amilyen neked egy sincs, te szerencsétlen íróember, eltekintve attól, hogy 20 000 frt sem dagasztja semmiféle zsebedet.

Azért jó lesz, ha megváltoztatod a világnézetedet. Tanuld meg, hogy ma már nincs se paraszt, se úr, hanem van szegény ember és gazdag ember. A szegény emberek közé tartozik a paraszt, a magyar író, a diurnista, a gazdagok közé a főrendiház tagjai, a börzianerek, a pesti háziurak és Nagy András

* Mikszáth nemrég egy cikket írt a magyar paraszt észjárásáról, melyet hihetőleg ösmernek olvasóink. Megírta Nagy András János kitűnő mondását, ki 20 ezer forintot akarván ajándékozni Hódmezővásárhely városának, azon tanács ellenében, hogy azt tudományos célra adja, magyar bölcsességgel felel: »Egy artézi kútra adom, mert a tudomány már sok fejet megzavart, de a víz még egyet sem«. Mire »egy valaki« Nagy András János uram nevében is panaszkodó cikket írt a Vasárnapi Újságba, melyben tagadják, hogy valaha Nagy András János mondta volna az említett ötletet. Mikszáth megfelelő szokott humoros modorában e levélre ugyanott, de Szemere Attila tisztelt íróársunk úgy látszik, nincs megelégedve a felelet szelídségével s a föntebbi nyílt levélben szól a kérdéshez. (A szerk.)

János. Az elsőkről írj akármiféle bolondságot, amilyenben kedved telik, azok úgyse mernek mozogni, a másikkakról pedig hallgass mélységesen, mert vagy duellumban metélnék össze, vagy váltókkal tesznek tönkre, vagy kisteigeroznak a lakásodból, vagy elneveznek csúfolódó, várost gyújtogató férfinak.

Most pedig igyekezz jóvátenni hibádat. Erre két mód van. Az egyik az, hogy kijelented az összes napilapokban, hogy a te Nagy András Jánosod, aki azt a szép és nagy mondást mondta, nem a »nemes ember«, hanem a »paraszti« Nagy János s nem is lakik Hódmezővásárhelyen, hanem Balmazújvároson és csak tollhibából említed azt az urat, aki »annyi grófot ismer«.

A másik mód, s ez a helyesebb, az, hogy a jövőben ha valami jó ideád támad, ne ajándékozd azt másnak, hanem mondd el a magad nevében. Úgyis meg fogjuk mi azt becsülni s legalább nem kell idődet polemikus cikkek írására feccsérelned, ha csak elő nem áll majd akkor valami Kánya Péter s be nem bizonyítja két tanúval, hogy ezt a mondást pedig ő mondta az utolsó cibakházi vásáron, mikor a kajla tehenét eladta.

Szemere Attila

*

Kiszedve közölte velem a redakció ezt a cikket s így már nem is volt módom vétót mondani, hogy maradjon el ez az apró lövöldözés a semmi miatt. Hiszen még nincs itt, urak, az uborkaszезon!

Ámbár megvallva az igazat, egyrészt nem is bánom, ha megjelenik e nyílt levél, mert sok igaz van abban elmondva. Sokszor volt már eddig is apró-cseprő duzzogás ellenem, ha az *élőkről* írtam.

Jólesik hát most egy védelmi szó olyan embertől, aki már *holt* volt.

Értem Szemere Attila barátomat. Fürge fegyverzetben jelenik meg s egy-két oldalvágást mérvén őkegyelmeikre Vásárhelyen, elmondja szellemes modorban a tanácsait.

És bizony-bizony erősen fontolgatom azokat magamban. Hátha csakugyan szakítani kellene azzal a szokásommal, hogy élő emberekről írok?

De nem, mégsem!

Mert én még soha azért tollhoz nem nyúltam hogy valakit megsértsek vele — de soha azért a tollamat le sem tettem, mert az valakinek nem tetszett.

Most sem teszem le. Úgy írok, mint eddig.

Hiszen nem panaszkodhatom tulajdonképpen. Több gyönyörűségem volt még eddig a cikkeimből, mint keserűségem. Sőt keserűségem nem is volt. Egy-két apprehenzívus szó még a szerelmesek közt is édességszámba esik.

Hanem egy dolgot nem hagyhatok szó nélkül, ami úgy véletlenül eszembe ötlük.

Van bizonyos kicsinyeskedés, amely nagyon kedvetleníti az írókat.

Egyszer például azt írtam egy beszélyemben, hogy »haragoszöld füvek integettek«. Kapok másnap egy természettudósunktól levelet: »Uram, az ön beszélye szeptemberben játszik s akkor a fű már nem haragoszöld, hanem valamivel világosabb.«

Egy másik elbeszélésemben a Tisza kanyarodásáról írtam. (Nem a miniszterelnökéről — hanem a folyaméről.) S valahol egy geográfiai pontra mély behajlást tettem. Zápor módra jött a helyreigazító levél, hogy »hohó, a másik oldalon van a kanyarodás. Nálunk azt minden gyerek tudja.«

(Persze — nekik az eszökbe nem jutott, hogy én nem náluk gyerekeskedtem.)

Alig néhány hete mondtam el egy kis történetkét a szegedi hídról, melynek a vémját azzal a finesszel szedte be egykor Dákos uram, a hamisan bement szegediség ellenében: »Ha Szegedre való, hát mivel eszik kendteknél a levest?« — A *makói úton érkező* menyecske azt felelte: »Kanaává«, mire Dákos uram megbírságolta, mondván: »Szegeden kanállal eszik a levest, húgom.«

Vérszemet kap erre az én kedves Nagy Sándor barátom (aki különben másképp igen okos ember) s megereszt a lapjában egy cikket, hogy: ha a menyecske a makói útról jött, akkor nem mondhatta a »kanaává-t«, mert ez dorozsmai dialektus lévén, azt csak dorozsmai menyecske mondhatta, aki pedig nem jöhetett Makó felől, ha pedig makói menyecske volt, akkor jöhetett onnan, de egészen mást kellett mondania. (Ilyen szépen főzte ő ezt ki.)

Az effélékre természetesen lehetetlenség felelni, ezt szépen el kell szenvedni, mert annál bosszantóbb, hogysem az ember mosolygohasson rajta, annál pedig mulatságosabb, hogysem mérgelődjék érte.

Hanem ez utóbbit, mikor aztán Nagy Sándorral találkoztam, éppen tegnap, mégsem állhattam meg szó nélkül:

— Ej, ej, Sándor, hát nem mehetett el az a dorozsmai menyecske Makóra *előtte való nap?*

— Az ám — felelte nevetve. — No, erre nem is gondoltam!

Egyszóval sokra nem gondol a közönség, amikor minket bírálgat. Azt akarják, hogy amit ők valamennyien együtt tudnak, az külön mindenikünknek az öt ujjában legyen. Pedig hát valamennyien sem vagyunk olyan erősek a tudásban, mint amilyen erős egyikünk-másikunk a nem tudásban.

Azért hát rezignáló nyugalommal kell az ilyen apró polémiákat szívelni a közönségtől.

Én tűröm is szívesen.

Mert tény, hogy néhányszor felszólaltak ráfogott hibákért, amikor nem volt igazuk. (S ez a vásárhelyi eset is azok közül való.)

De hányszor nem szólaltak fel olyan hibáimért, amikor igazuk lett volna!

NEMÉNYI AMBRUS

Sokszor gondolkoztam a kiváló emberek életfolyásán. Mi hát fáradalmaikból, küzdelmeikből az ő tulajdonképpeni osztályrészük — in ultima analysi?

Az a néhány sor, amit a haláluk után írnak róluk. Az a néhány sor, amit ők már el sem olvasnak.

Minden pályának, bármily fényes volt is, ez a vége. Ezen keresztül megy minden kiváló ember, aki a közügyekben dolgozott; a nagy rőföt ráteszi a közvélemény szolgája: a sajtó, s megméri betűkben és sorokban, hogy mekkora volt.

Egynek nem jut csak tíz-tizenöt sor, mert csak annyit ért a világ szemében, a másik fölvitte ötven sorig, a harmadik talán egy egész tárcát kap (a tárcánál kezdődik a nagy ember), a negyedikről három napig írnak az újságok. Vannak

aztán »egész hetes« emberek. Ezek a ritka hollók már a történeleméi. Ezek a halhatatlanok. Halhatatlanok, de mégiscsak egy hetesek.

Annyira megszoktam ezzel az újságírói mértékkel járni az emberek közt, hogy mihelyt bemutatnak valakit, mindjárt az van eszemben »hány soros« az illető.

Mindezeket azért bocsátottam előre, mert olyan embert akarok bemutatni (azaz dehogy bemutatni, hiszen régibb ismerőse ő a közönségnek nálamnál), jobban mondva olyan emberről akarok fecsegni egy kicsit, aki már fölvitte egy tárcáig s akiből könnyen lehet még három napos ember is.

Dr. Neményi Ambrusról van szó, kinek rokonszenves vonásait képünk tünteti fel. Fiatal ember, 1852-ben született, még csak harmincnégy éves. És már híres író, képviselő.

— No bizony — fogják mondani a bájos olvasónők (mert tegyük fel, hogy önök bájosak) —, a Feri gróf vagy a cher Muki már huszonöt éves korában képviselő volt. Hát mi van abban?

Igaz, de gondolják meg, hogy Feri grófnak csak az ablakon kellett kihajolni a mandátumért (mert a pinceajtót kinyitni már a kasznár hajolt le), hanem Neményinek ugyancsak hosszú utat kellett tennie a péceli szegényes házikóból, ahol született, a Sándor utcai palota tanácsterméig.

Hosszú út az onnan, de hosszú utakat is könnyen lehet megfutni néha. Csak attól függ, kinek milyen paripa jut a sorstól. Némelyik egy-egy patrónus hátán lovagol, másik a véletlen gözmozdonyán rohan. Neményinek azonban sovány csikó jutott — az *író toll*; jó pára, sokat vickándozik, de nem hosszában indít, hanem fölfelé. A felhőkbe fel lehet jutni vele, de a szárazföldön nagyon csökönyös.

Ő alatta, mint ahogy a mesékben szokta tenni, megrázódott a kis csikó és úgy vitte gazdáját, amint az akarta. Mert fényes tehetségeivel szorgalom, jó modor párosult. E harmónia eredményezte gyors feltűnését és sikereit.

A napisajtó munkásai közt csakhamar *kivívta* magának az első helyek egyikét. Sehol a világon nincs olyan helyén ez a »kivívta« szó, mint itt. Mert az újságíró se nem szerzi, sem nem kapja, sem nem nyeri a maga pozícióját, azt ki kell vívni. Az egy harc, de milyen harc.

Ámbár elismeri ezt a közönség is, mert a katonától azt kérdezi »hol fekszik?« a hordártól »hol áll?« a képviselőtől »hol ül?« és csak az újságírók szólítja meg azzal, hogy: »hol dolgozik?«

Korán szerencsés volt a »Pester Lloyd«-hoz bejutni, melyet Falk Miksa oly páratlan tekintélyre tudott emelni. — E lapnál nőtt meg Neményi, e sokoldalú tehetség.

Nota bene Magyarországon sok az olyan többoldalú tehetség, kikről mindig azt hiszik azok, akik egy ágban dolgoznak velök, hogy a másik ágban jelesek. Neményivel éppen ellenkezőleg történik. A szépirodalmi írók és esztétikusok mások közé számítják. Hiszen annyi sok szép tárcát írt a Lloydban, s nem ide kapcsolja-e a híres tanulmánya, a »Rabelais és kora«?

De a politikusok hallani sem akarnak arról, hogy Neményi szépirodalmi író is lenne. Hisz már nyolc év óta írja a Lloyd vezércikkeit és egyéb alapos publicisztikai dolgozatait, melyek gyorsan növelték meg presztízsét a politikai körökben. Idevág a »Parlamenti fegyelem és tekintély« című műve. Míg úgyszólván áthidalják kettős irányban becses működését a »Kortörténelmi tanulmányok« és »A francia forradalom hírlapírói és hírlapirodalma« című, a haza határán túl is méltó figyelmet keltett munkája.

Könyveit, tanulmányait különben mindig magyarul írja. Németül csak akkor, ha valamelyik külföldi német lapban kell védelmezni a magyarokat. S ezt gyakran teszi nagy hévvel és melegséggel. E nemben való működése több mint irodalmi működés. Megannyi nagy szolgálat a nemzetnek.

Nagy sikerei, folytonosan növekvő hírneve és tekintélye nem tették elbizakodottá: míg ily tevékenységet és produktíót fejtett ki, azalatt folyton tanult, időközönként nagy tanulmányutakat tett Európa majd minden nevezetes országában, ahonnan, mint egyik életírója megjegyzi: rendesen megrakodva tért haza, mint a méh.

A múlt követválasztások alkalmával a szilágycsehi választókerület magyarsága dr. Neményi Ambrusra vetette szemeit s meg is választá őt képviselőjének a nemzetiségi Papp György ellen.

Azóta megnyílt a parlament ajtaja is Neményi Ambrus előtt. Nagy érdeklődéssel várt a közönség a fiatal politikus szereplésének kezdetét.

Egészen méltó volt az hozzá.

Midőn rendre úgynevezett »nagyszabású« beszédekkel köszöntöttek be a parlament új emberei, mindnyájan a csillogó irányt választva, ő egy praktikus szakkérdésben szólalt fel legelőbb, s ezzel mintegy jelezte, hogy ő nem csillogni, de használni akar.

Pedig csillogni is fog, mert az acélnak is megvan a maga fénye, mely túranyagja a luxus-fémek zománcát.

MŰLIK A VÁRMEGYE

Alig négy napja van annak, hogy egy rövid halálhír jelent meg a »Pesti Hírlap«-ban: »Bobok Ferenc bírósági végrehajtó meghalt Szécsényben.«

Közönyösen olvasta sok ember, de az én szívem összeszorult.

Nekem nagy halottam volt.

Négyen voltunk a hetvenes évek elején esküdtek a menyénél, csupa fiatal gyerekek.

Kettő már meghalt, ez volt az utolsó, a harmadik.

Most már csak én volnék hátra a kompániából.

Ilyenkor aztán elgondolkozik az ember és megreppen, mert az már mégis föltűnő, hogy éppen az én volt esküdtársaimba kapaszkodik bele a halál. Közel fekszik az a gyanú, hogy hátha *lajstrom* után dolgozik.

Az egyik esküdtársam Majlik volt. Valami tüdőbaj vitte el. Arról lett nevezetes a holtá után, hogy 94 pár csizma maradt utána. (Ha tovább él, *államtitkár* lehetett volna.)

A másik, Gyura Béla pirospozsgás, robusztus fiú, aki a fogával hajtogatta be a hatosokat a hónap elején (s persze kiegyenesítgette a hónap végén). Egy egzekúción megfázott, meghalt.

Most meg már oda van a Bobok is, az öröknevető esküdt. Csak én magam maradtam itt, a legvéznább, a leggyengébb valamennyiök között, akire mindig azt mondták: »a halál kutyája ugat belőled«.

Csak úgy nagy kedvetlenül avattak is be a stílus titkaiba, mintha mondanák: »Ügyesen sok hasznát veszed te a tollforgatásnak, mert nem soká húzod.«

S ímhol mégis hasznát veszem, én írom meg valamennyi-ök nekrológiáját, de most már én következem a sorban.

Megvallom, mélyen elszomorít (mert mi tagadás, nem szeretnék legalább addig meghalni, míg Szilágyi nem lesz miniszter).

Pedig még hátra volt a megdöbbenő hír, mely ma jött Balassagyarmatról, hogy Veres Pál meghalt.

Veres Pál — a mi alispánunk!

Mert az még csak semmi, hogy az esküdtekkel így bánik a halál, hisz végre is, uraim, mi egy esküdt a halálnak (pláne aki csak volt esküdt), de amikor egy régi alispánhoz hozzányúl, az mindig megfagyasztja bennem a vért.

Hogyan, meghalt a viceispán? Lehetetlen az! Tudom, meg kell annak is halnia, de elhinni mégis nehéz. Az a szelíd de mégis hatalmas öregúr, aki az egész vármegyének parancsolt, aki úgy látszott, mint a gondviselés, mely mindig volt és örökké lesz... meghalt volna?

Szontagh Pál, majd Huszár István hozta meg ma, az ismerősöket mélyen leverő hírt a képviselőházba — de én azért mégsem tudtam őt elképzelni halva.

Tíz évnél is több már, mikor utoljára láttam, amint hatalmas léptei végigrengtek a megyeház kövezetén. Amerre ment, tiszteletteljesen mozdultak meg a kalapok a fejeken. A hallgatag folyosók és sikátoroknak ekhója látszott támadni, ha lekiáltott valamit. Az alispán parancsát hosszan látszóttak visszhangoztatni a meghunyászkodott kövek... vagy hogy csak a mi füleinkbe csengett az úgy... Mert parancs volt neki még az a szava is, amelyik csak tréfának jött ki a szájából. A régi alispánnak talán még a lélegzetében is volt valami a hatalomból.

Egyszer megpillantotta, hogy néhány kódarab föl van szakadva a megyeház udvarán. Mosolyogva szólt le a várnagyhoz:

— Rakják helyre azokat a téglákat, barátom, nehogy meg találjanak bennök botlani az esküdtek, mikor éjjel hazajönnek becsípve.

Elég volt. Ettől a naptól kezdve minden esküdt korán feküdt le és józanon. Olyan nagy dolog volt az, ha az alispán kimondott valamit.

Ezért nem akartam én hinni, hogy az a hatalmas ember most már örökre elnémult volna.

Pedig mégis alighanem úgy van. Mert délutánra megjött a partecédula is.

Forgatom szomorúan, minden oldalról. Hát csakugyan az van ideírva, hogy meghalt? Hitetlenül rázom a fejem. Nem hiszem, nem hihetem. Csak akkor hinném el így hirtelen, ha ő maga írta volna alá, »úgy van és nem másképp, meghaltam, elismerem«.

Így csak lassankint tudok hozzászokni ehhez a gondolathoz.

Hiszen tudomásom volt arról is, hogy már nem ő az alispán, a harmadik van már azóta vagy negyedik, azt is tudtam, hogy képviselő volt időközben, és hogy innen is elmenekült az ő vanyarci fái közé, s nemes szellemű neje, Beniczky Hermin oldalánál a családi örömöknek él, tudtam én ezt mind, de ez csak futó tudomás — azért én őt mindig oda képzeltem még, ahol utoljára láttam, a hatalmas szék-épületbe, hol az ő bölcs és igazságos szava kormányoz s az ő parancsoló szemöldöke uralkodik.

És ezt a naiv hitemet nem vehetik rossz néven a demokraták, mert hiába tanulják meg ők is férfikorukban azt, hogy kísértetek nincsenek, azért ha a temető mellett elmennek éjjel, mégis megreszketnek . . . Mert gyermekkorukban voltak még kísértetek.

*

Azt is jól tudom én, hogy a nemes vármegye vérének azóta apródonként lecsapolta a mi »generálisunk«, magam is szagoltam azt a vért (az ellenzéki beszédekben); az sem ismeretlen dolog előttem, hogy a régi és a mostani viceispán közt van egy kis differencia. (A régi, mikor megválasztották, legelőször is egy négylovas hintót szerzett, az új viceispán pedig, mikor meg fogják választani, legelőször is szerez egy satin óvó-ujjat — hogy a kabátja ujja el ne tintásodjék az irodában.) De noha mindezekkel elmém meg van rakva, mégis

szinte érzem, hogyha az én alispánom csakugyan halva fekszik — talán minden megáll vele együtt s megszűnik mozogni.

Veres Pál azoknak a régi vicispánoknak a fájából való volt, akiknek emléke még a mai alispánokat is sokáig fogja szépíteni.

Egyszerű, igénytelen ember volt, akiben nem találni nagy ambíciókat, de nagy kötelességérzetet. Bölcs volt anélkül, hogy tudakos lett volna, szigorú volt, de mégis szelíd, parancsolni tudott, pedig csak a tanácsadásaival, a tekintély nimbusza adta neki azt a varázserőt, ami mesének való lesz lassankint. Tiszta, önzetlen jellem, mint a kristály s nemesen dobogó szív volt. Megyéjében már évtizedek óta nagy tekintélyt vívott ki magának a megye jeles fiai, Szontagh Pál és Madách Imre mellett, de mégiscsak háromszor vállalt nagyobb szereplést, mert jobban szerette a zajtalan falusi életet; egy ízben 1848 előtt, midőn főjegyzői hivatalát a szabadságharc szakítá meg, majd a hetvenes évek elején alispánná választották, mely hivatalába másodszor is őt helyezte a megye egyhangú bizalma, s innen a parlamentbe küldé a balassagyarmati választó kerület, hol a kormány-pártnak volt buzgó híve.

Utóbbi időkben nem vállalt ugyan hivatalt, de a megyei közügyekben folyton tevékeny részt vett.

Néhány nap előtt Balassagyarmatra ment be a központi választmányi ülésre. S éppen mikor az elnök befejezte a tanácskozást, szélhűdéstől érve, hanyatlott le székéről.

Olyan tisztelettel volt iránta a halál is, hogy ott kereste meg a zöld asztalnál, és megvárta, míg a megyei aktákat becsapják.

VAJDA JÁNOSRÓL

(Karcolat)

Ritkán jutok hozzá, hogy az irodalommal foglalkozhassam. Pedig egypár év előtt még magam is író voltam, de mert még egyéb is akartam lenni, kevesebb lettem. Most már csak újságíró vagyok.

Mint újságíró, egészen eltompultam a szép iránt, s most már annyira vagyok, hogy a Göndöcs hortyogása jobban érdekel, mint egy szép vers, Pulszky Ágostnak vagy Istóczy-nak egy-egy föllépése inkább izgat, mint akármelyik jelenet a drámákban. (Ebből mindenki láthatja, hogy mennyire tönkrement az ízlésem.)

De még mindig vannak nyugodt óráim, amikor ellágyulok és úgy érzem, hogy még szeretem egy kicsit a múzsákat: rémlik ugyan, mintha már azóta férjhez mentek volna másokhoz, hogy már menyecskék a múzsák, de szívemben megrezeg néha egy húr . .

Egyszóval még nem mondtam le egészen a poezisról — és sokszor érzek együtt azokkal, akik a Helikon forrásaiból isznak — de csak a »Kis pipá«-ban esznek.

És talán nem is mindig, csak amikor jut.

Igen, igen, ilyen szomorú sorsa van az íróknak ma. Ki kell mondani az igazat. A politika annyira abszorbeálta az érdeklődést, hogy a magyar költőknek nem jut semmi.

Tudom, hogy erre önök (közönség) meg azt fogják mondhatni:

»A politikusok annyira elszedték tőlünk a pénzt, hogy nem juthat az irodalomra. A mi érdeklődésünk oda fordul, ahol a pénzünk van.«

Mások ellenben így szólnak, akik elmésséggel szeretik elütni a köteleességet:

— A legnagyobb költő Szapáry. Punktum.

Hiszen igaz ebből valami — de az mégiscsak szégyenletes, hogy a magyar nemzet nem bírja az íróit fenntartani.

Mert minden jóra való nemzet fenntartja az íróit, pedig azok ha nagyobbak is talán egyebütt, de sehol sem becsesebbek.

Egyebütt a nemzetük mulattatói voltak az írók, csak éppen ebben az országban voltak hosszú ideig a vezérei is, ebben az országban, amely most még kenyeret sem ad nekik.

Hogy ezt a keserű igazságot kiírom, arra egy minapi felhívás ad alkalmat, mely az összes lapokban megjelent. Előfizetés a Vajda János költeményeire.

Nem Vajda hirdet előfizetést. Nem érne az semmit.

Probatum est. Hisz kiadott vagy kétszer kötetet, szét-

küldött néhány ezer előfizetési felhívást s bejött *huszonhárom* prenumeráns. Hát minek verje magát költségbe?

Nos talán a kiadó adta ki az előfizetési felhívást?

Kiadó? Ugyan ne képzelődjenek. Akad is Vajda János költeményeire kiadó?

Sem ő, sem kiadó nincs most a játékban, hanem az összes írók álltak össze, hogy csináljunk egy próbát, hátha valamennyünknek a népszerűsége, érdeme mégiscsak lesz annyi hatással, hogy ki bírjuk adni a Vajda János költeményeit.

Így ment szét a felhívás, amelyben meg volt magyarázva érzelkenyen, hogy kicsoda az a Vajda János.

Boldog isten, hát igazán meg kellett azt még itt magyarázni? Éspedig annyi embernek együtt, hogy elhiggyék nekik.

Hát igazán vesztét érzi már ez az ország, hogy sem azt nem tudja miye nincs (nem is csoda a sok »nincs« között), sem azt nem tudja, miye van: hogy Vajda János a jelenleg legnagyobb élő költője.

Az előfizetési fölhívás szétment a lapokban már több hét óta, de bizony vékonyan jönnek a prenumeránsok.

Aggódva, sópánkodva nézem a lapokban, amelyek azzal a csel fogással is élnek, hogy közlik az előfizetők neveit, de a részvételenység sűrű rostáján át csak elvétve potyog egy-egy név, akinek a gazdája elszánta magát s beküldte Vajda műveire a négy forintot.

S ezek a nevek is többnyire németes vagy zsidós nevek.

Hát a magyarok hol vannak ilyenkor?

Ferbliznek odahaza.

Hanem hát ezért bizony kár volt Ázsiából idejönni!

Egy kártyafabrikát ott is felállíthattak volna maguknak.

PÓSA ÉS A GYERMEKEK

Olyan bolond kort élünk, hogy ritka az olyan ember, aki a lelkét hozzá tudja idomítani a gyermekek gondolkozásához és nem ritka az olyan gyerek, aki úgy gondolkozik mint egy öregember. A modern nevelés elrontotta gyermekeinket.

A poezis himporát még talán a dajka fújja le a lelkükről. E pici szörnyetegek már a bölcsőben realisták. Nekem magam-

nak van egy Laci fiam, akinek a legelső szava »mama« volt, a másik szava »pénz«. A játékszereket elhajigálja magától, szívesebben játszik a négykrajcárosokkal. Pengeti, guríthatja. Egy ismerősömnnek a fiacskája négyhetes korában kihúzta apró kezecskéivel a dajka zsebéből az arany órát. Ez is szép kezdet. Egy kétéves lányka (a professzoré a második emeletről) a ruhakelméket nézegeti, morzsolgatja, hogy mekkora finomságúak.

De akár százszámra idézhetném a példákat, amik aggodalommal töltik el lelkünket, hogy talán a faj van már egészen enerválva s arra a gondolatra vezet, hogy a társadalom újjáteremtését a gyermekeknek kell kezdeni.

Úgy, úgy a mamelukság, melyet az öregekben szidtok, benne van már a Lacika, Gyurika és Pistikában, és az egyletező delnő előcsillan már a kis Micike, Tinike és Zsuzsikából. Ott kell azt megállapítani a gyökerénél. Itt fent nem lehet.

Igazi öröm, hogy ebben a sivár korban támad egy költő, aki fogja magát és a gyermekek hangján szólal meg oly természetesen, mintha csak a kis teremtések zümmögését, gagyogását rakta volna össze édes behízelt szavakba.

Mégpedig ami fő, megszólal a magyar gyermekek hangján. Nem fordult külföldi mintákhoz, nem tanulmányozta az angol, német irodalom e nemű termékeit, ahol a legnagyobb szellemek büszkeségüknek tartják a gyermekekhez szólani, hanem lement magához a forráshoz a gyermekekhez — azaz hogy nem jó szót használtam, mert *felment*. Aki közel áll a gyermekekhez, közel áll a mennyhez.

Pósa Lajos költő, az, akiről szó van. Egy egész kötet verset rendez most sajtó alá Szegeden, s kötetét most kéziratban, mint halljuk, Trefort miniszterhez terjesztette, hogy azt a közoktatási tanács ajánlja a hazai iskoláknak.

Semmi kétség, hogy a közoktatási tanács örömmel fogja megragadni az alkalmat s elterjeszteni a nagybecsű könyvet, mely a Gyóry Vilmos gyermekirodalmi termékei mellett páratlanul áll az irodalomban.

Néhány mutatóványt szívesen közlünk belőle, a mi előfizetőink gyermekei számára addig is, míg a könyv a nyár folyamán megjelenik.

Tarisznya, botocska

Van nekem egy tarisznyám,
Nagyapámról maradt rám,
Ütött-kopott mihaszna,
Ringyes-rongyos tarisznya.
Kamarában szegen lóg,
Be is szőtte már a pók.
De ha mondom: »Cingiling!
Hókusz-pókusz! rozmaryng!
Terülj, terülj tarisznyám!
Ehetném meg ihatnám!
Bezzeg kitesz magáért,
Csörgeti a cintányért,
Terül, terül szaporán,
Van püspöki vacsorám:
Harcsa, potyka, szalonna,
Kolozsvári káposzta,
Jérce, kakas, marhasült,
Túrós lepény, mákos kürt,
Egri piros, tavalyi,
Aszúbor is, tokaji,
Alma, körte, szilva, som,
Mennyi, meg sem olvasom.
— No hát, aki jó gyerek,
Vacsorát majd rendelek,
Apját, anyját meghívom,
Levélben majd megírom.

Van nekem egy botocskám,
Éd's apámról maradt rám.
Óreg, ócska, mogorva,
Kutyafejű botocska.
Ott az ajtó megett áll,
Örökké csak szundikál.
De ha mondom: »Cingiling!
Hókusz-pókusz! rozmaryng!
Rossz a gyerek, botocskám!
Húzzad, húzzad a nótám!
Bezzeg hallgat a szóra,
Meg is ered a nóta.
Muzsikál a sarokban,
Dankó Pista se jobban.
Gyerek hátán hegedül,
Gyerek járja egyedül.
Nesse! első, második!
Nesse! mondja, harmadik!
Három a tánc, fiacskám!
Így rendeli a gazdám.

Járad, járad, ha mondom,
A többire mi gondom !
— No hát, aki rossz gyerek,
Egy nótát majd rendelek,
Apját, anyját meghívom,
Levélben majd megírom.

Tele van a kötet ilyen tanulságos, cukros versecskéekkel,
de a hazafias érzés idejekorán való plántálásáról sem feled-
kezik meg a derék poéta. Olvassuk csak el például a »*Kis
Peti*«-t:

Készülődik a kis Peti,
Sárga lovát kékélgeti,
Mint a bársonyt, ragyogóra,
Szép simára,
Hanyatt esik rajta majd a
Nap sugára.

Ezüst patkó van a lábán,
Boglár csillog a kantárján,
Be van fonva a sörénye
Pántlikával,
Mintha volna a hétszínű
Szivárvánnyal.

»Édes gazdám, megyünk-e már ?
Olyan vagyok, mint a madár !
Tedd a lábad hamarosan
A kengyelbe,
Hadd vigyelek katonának
Örömembe !«

»Várj egy kicsit, jó paripám !
Sír a hugom, kis Rózsikám.
Hadd tegyen a csákómra egy
Piros rózsát —
Akkor aztán, stülőfalum,
Isten hozzád !«

»Édes gazdám, megyünk-e már ?
Repülhetnék, mint a madár !
Nem hallod-e, én hallom, hogy
Trombitálnak,
Trombitaszó, ez a jele
A csatának.«

»Mindjárt, mindjárt, jó paripám !
Hadd adjon egy csókot anyám !
Hadd kösse föl a kardomat
Oldalamra,
Gyöngyön függő kis keresztjét
A nyakamba !«

»Gazdám, gazdám, kész vagy-e már ?
Kirepülök, mint a madár !
Puska ropog, ágyú dörög,
Csattog a kard,
Az ellenség bántja már a
Szegény magyart !«

»Gyi paripám ! Gyi, te Sárga !
Vigy sebesen a csatába !
Keress föl majd, édes anyám,
Kis testvérem,
Ha meghalok a hazáért
Csatatéren !«

Nálunk a gyermek lelkének kiművelésére, első legfogékonyabb fejlődése korszakában, vajmi keveset adnak. »A gyerek hadd nőjön — azt mondják — ha majd elszaggatja a huszadik pár cipőt, elég idő akkor tanulásra fogni.«

Általában nincs még annyi gond a gyermekre, mint más művelt országokban. Enni-inni adnak neki, de a szellemi tápláléktól megvonják.

Egész életemben keserűen fogok visszaemlékezni, hogy egyszer mikor beteg voltam hat éves koromban, az atyám elhívatta hozzám a doktort, aki különben keresztapám is volt. Megnézte a nyelvemet, üteremet s azon hitben, hogy lázas állapotomban úgysem vagyok eszméletnél, így szólt apámhoz:

— Biz ez nehezen teled ki, édes komám uram.

Apám nagyon elszomorodhatott ezen, mert a doktor kevés vártatva így vigasztalta:

— Ne búsuljon koma. Hogy tud egy gyerek miatt búsulni? Hiszen többet ér annál egy közönséges borjú is.

Elkedvetlenedve, megriadva hallgattam a paplan alatt e kegyetlen szívű doktor szavait — de megbocsátottam neki, mert hiszen a tulajdon keresztapám volt.

De mit panaszkodom én most a saját gyerekkori bajaimmal, mikor már ősz hajam van, — ahelyett inkább bejelentem nektek, gyerekek illő módon a nagy örömhírt:

Csörög a szarka,
Billeg a farka,
Ki lesz a vendég?

Hát ki lenne más — Pósa bácsi, az új képeskönyvével.

AZ ÚJ VÁROSHÁZA ÉS AZ ÓDON CSÖNGETTYŰ

Ha a kormánynak módjában állna pótisteneket nevezni ki a görög mitológiai istenekhez, hát bizonyosan kinevezné Péchy Tamást is (aki már úgyis fent ül az Olümpuszon), s ha egyszer Péchyből isten lenne (pedig miért ne lehetne, ha miniszter lehetett), bizonyosan csengettyűvel ábrázolnák. Igen, a csengettyű egészen összeforrt a Péchy személyével. Senki se tud azzal olyan elegánsan elbánni. Az ő kezében muzsika az: sír, rí, figyelmeztet, riadozik, sikolt, fenyeget.

Mintául vehetik őt a világ valamennyi előlülői.

Mert hiszen a csengettyű nem kizárólagos privilégiuma Péchynek. Minden elnöknek csengettyűje van. Csakhogy ezekhez a csengettyűkhöz nem tapad annyi nimbusz, annyi méltóság, mint az ország csengettyűjéhez.

Például a városnak is van egy csengettyűje. S éppen erről akarok most beszélni.

Ezt a csengettyűt nagyra becsülik a városházán. Ez ott az egyetlen antik tárgy. Még 1529-ből való.

Ott tartják az új városházán s Ráth Károly gyönyörködve nyugtatja kezét a fogantyúján.

Valami édes érzés fogja el idegeit, ha az öreg csengettyűt megszólaltatja. Az ősök hangja csendül abban. Itt, ahol az ősöknek semmi nyoma.

Minden olyan bántóan új. A falak, az emberek, sőt újak nagy részben még a nevek is.

S ebben a polgári levegőben cseng-bong kísérteties hangon az öreg nyelv odabent, amint a rozsdá ette, kívül-belül zöld penész borította csengő falakat üti-veri sikongatva:

— Csing-ling, unokák ne zsbongjatok!

Századok előtti polgármesterek csengettek ezzel valamikor még a régi rossz királyok idejében. Íme még a rossz királyok is megszépülnek, ha régiek . . .

Ha a napfény besüt az új tükrös ablakokon, a vén csöngettyű zöld penésze virítani kezd tetszetős színpompában.

Egy-egy szónok beszél, nem tudom én, miféle modern tárgyról, a többi polgárok figyelnek és szemük az ódon csöngettyűn pihen meg és szívük megtelik kemény érzésekkel.

Ebben a tanácsteremben . . nem . . Újra kezdik.

Ezzel a csengettyűvel kormányoztak nagyapáink . . .
Mi is ezzel kormányozunk.

Egyszer az ősi csengettyű penésze és rozsdája nagy becsben tartatott s holmi apró-cseprő ülésekre elő sem veték, arra jó az új csengettyű is, csak nagy sollemnis alkalmakor került az asztalra a szent ereklye, mely olyan vala a maga nemében mint az ország előtt egy-egy koronázási jelvény.

S íme mi nem történik?

A múlt napokban megnyitja az ülést Ráth Károly. Körülnéz a zöld asztalon, hát egy fényesen villogó új csengettyű van előtte, melyben tökéletesen meglátja a saját nagy bajuszú ábrázatját.

Főlháborodva int a szolgának:

— Miféle csöngettyű ez? Hozza elő a régi csöngettyűt!

— Ez az, kérem alássan.

— Lehetetlen! — dadogja a polgármester hitetlenül.

— De bizony az — mondja mosolyogva az új szolga — csakhogy egészen piszokban hagyta a János. Nekiestem, kérem alássan, és *megpucováltam*.

A polgármester az ajkaiba harapott és egy sóhajjal búcsúzott el a régi penésztől.

— Most már nincs semmi régiségünk, — dohogta búsan.

De ne higgyék önök, hogy nincs. A régi copf még megvan.

De az idő és a főpolgármester talán még azt is megpucoválja.

AZ ERÉNY-BIZOTTSÁG

(Színházi karcolat)

Hát van ilyen is Budapesten?

De van ám! A halálra üldözött morálnak akadtak végre védői, Irányi Dániel szava elhatott a városi atyák füléig és minden új operett főpróbájára elmennek a Népszínházba, meggyőződést szerezni arról, nincs-e az új darabban olyasmi, ami közerkölcsiség szempontjából kifogásolandó.

Biz ez nagyon derék intézmény! Ezentúl a családapa bátran viheti leányait a Népszínházba. Nem kell attól tartania, hogy az ártatlanok azt kérdezik majd tőle valami nagyon pikáns jelenetnél:

— Papa, miért pirultál el?

A Népszínház a jó erkölcsök iskolája lesz, a kóristanók csupa vörösvári erénydíjasokból toborzódnak, Solymosi a hajdani »Kvitt« által ejtett csorba kiköszörülésére gyermekmeséket ír Schmidt Kristóf genre-jében és Pálmai Ilka ezentúl csak »bűnbánó Magdolnák«-at fog játszani. (Saját szavai.)

Így *álmolta* ezt »a népszínházi erény-bizottság« föltalálója. Kár, hogy az egész nem egyéb álomnál.

Mert mit mível ez az erény-bizottság? Három tagot küld ki kebeléből, hogy előbb lássák az operettet és előbb gyönyörködjenek a sikamlós jelenetekben, mint a többiek.

Ennyi az egész!

Ott ültek ma délelőtt a »Százszorszép« főpróbájánál Királyi Pál, Morzsányi Károly és Busbach Péter s komoly arccal nézték végig a csintalan Offenbach apó érzécsiklandozó mókáit. A mosolynak meg volt tiltva, hogy ajkaikon megjelenjen, csak néztek kerekre nyitott szemekkel.

S ez a nézés megtette hatását. Pálmai Ilka egy csintalan mosolya visszariadt a kátói tekintettől és ott rekedt a száj-szögletben; Hegyi Aranka három pikáns »fölszólalása« ki lett törülve a szövegkönyvből és a második fölvonás végén magukhoz szólították az igazgatót és komolyan meghagyták neki, hogy a »vetkezési jelenet«-ben Pálmai Ilkának nem szabad a ruhaderekat levetni, — inkább jöjjön derék nélkül a színpadra.

Ennyi volt az egész !

Pedig ha igazán akartak volna eljárni megbízásukban, az egész operettet el kellett volna tiltaniok.

No, de ilyen szégyent nem lehetett Offenbachon ejteni. Az erény-bizottság tagjai visszaemlékeztek arra az időre, mikor a »Szép Helena« erős jelenetein mulattak; nem mint az erény őrei, hanem mint fizető publikum.

S ez a visszaemlékezés meglágyította a szívüket.

Hogy is mondja csak a jeles »Cigánybáró«-beli Zsupán bécsi tájszólással:

»Ausgeglitten, in der Mitten, von der „Keuschheitskommission“.«

De azért az erény-bizottság mégis győzött: mert Pálmai Ilka derék nélkül jön a színpadra.

EZ IS HAYNAU-EMLÉK

A lapok most sűrűn közölnek visszaemlékezéseket Haynauról. Hogy miért, nem lehet tudni, mert hiszen alkalmat mi sem adott rá. Az emberek egyszerre csak elkezdenek megemlékezni róla az ország különböző részein s megírják a lapoknak. Valószínűleg ugyanazon tünettől van dolgunk, amiért sokszor a legvígabb társaságokban is minden incidens vagy átmenet nélkül elkezdenek beszélni a nagy koleráról, a 38-iki árvízről és egyéb nevezetes csapásról, amik örökké friss témák maradnak.

Azt azonban kevesen tudják, hogy Haynau egy ízben majdnem otthagya a fogát a — szegedvárosi toronyban.

A szőregi csata alatt történt. A honvédtüzek Újszeged mögött voltak felállítva. A honvédtüzek észrevették, hogy a Tisza túlsó oldalán, a szegedi városház tornyának faerkélyén egy osztrák generális áll a mellvéden kihajolva és egy nagy távcsővel szemlélgeti a honvéd sereg állásait.

A tüzek az egyik ágyút a toronynak irányozták. A lövés eldőrdült. A füst szétszállása után látták, hogy a generális hanyatt-homlok rohan le a toronyból.

Bravúr lövés volt. Az ágyúgolyó belefúródott az erkély mellvédébe, éppen ott, ahol az osztrák generális állt. Egy

vonallal feljebb és a — bresciai tigrisnek nem lett volna alkalma pesti vérebbé válni.

Mert az a generális — Haynau volt.

A golyó sokáig ott maradt ezután is a toronyerkély vas-tag karfájában.

Ha idegen jött a városba, fölvitték a toronyba és megmutatták neki a fában sötétlő golyóbist.

— Hm, ha az az ács egy arasszal lejjebb faragja ezt a fát . . . — mondogatták.

Itt lehetett azt mondani. A spicliknek rendszeren nagy füleik voltak ugyan, de a torony tetejéig mégsem ért föl egyiké se.

Mikor az árvíz után lehorrták a régi városházát a régi toronnyal együtt, a Haynau-emlék is letűnt magas helyéről.

A karfadarabot a golyóval egy hajdú tette el emlékül.

Most valószínűleg mángorló nehezeknek használja a felesége.

A »TISZTESSÉGES SZÁNDÉK«

[Képmagyarázat]

Nyilvánvaló dolog, hogy a házasságok az égben köttetnek, de faluhelyen némelykor lehozzák az eget a kúthoz, meg a fonóba.

Le szeretné azt hozni Gyuri is, ki már régen szemet vetett Boriskára, meg is csipkedte dévajul az arcát, vállát akárhányszor, kötögette utána a markot a tarlón, kiforgatta a farsangon, megöntözte húsvétkor, de szavakba eddig még soha nem szedte, ami a szívét fekszi.

Meglehet, a leány észrevette, de hátha észre nem vette . . . A fehérceselédek szívéen nincsen ablak, hogy benézhetne rajta az ember.

Ámbár az a két fekete beszédes szem, mely ott felejtí magát néha a Gyuri csinos alakján, átlátszóbb talán még az ablaknál is.

Csakhogy a remény nagyon távoli rokonság a bizonyossághoz. Gyurinak pedig bizonyosság kell. Tépő kétség nyu-

godni nem hagyja. Okvetlenül szólnia kell legelőbb a Boriskával, azután a szüleivel . . . és azután a tiszteletes úrral.

De az még messze van! Legelső a leány beleegyezése. De még ennél is előbb a — jó alkalom, meg a bátorság.

Ha egyszer úgy találná . . . bent ülne a szobában és nem volna belemerülve valami nagy munkába, hogy egészen rá figyeljen. Az udvaron, a mezőn nem meri megszólítani, nem venné komolynak, de incselkedésnek. Hanem ott bent, ott eldönthetné a nagy kérdést. Azt adná az isten, hogy se az apja ne legyen bent, sem az anyja, egyedül találja, csendes vasárnapon délután, amikor nem zavarja őket kívül a munka lázas lármája.

A gondviselés meg szokta hallgatni a szerelmeseket. De ide még a gondviselés sem kellett. Elvégezte azt a rajzoló. Olyan vasárnapi délutánt pingált nekik ide a képre, hogy a vak sem nézheti keddek.

Borcsa ünneplőben ül a fogas melletti lócán. Gyuri éppen most nyit be hetyke pipaszóval, szétnéz és nagyot fordul vele a világ, a fogason függő szeredás, a Borcsa feje fölött, mintha táncrea kerekednék. »No most, no most« — ösztökéli belülről egy szózat. Itt a várva várt jó alkalom.

Szívja erősen a trafikot, rágja a csutorát s fő nagyon a feje: hogyan kanyarodjék a dologra.

— Hej Borcsa, Borcsa! — szakad ki végre a melléből.

Borcsa nem szól semmit, de mit is feleljen erre, csak a keszkenőjét morzsolgatja szemérmesen a bal kezében.

— Hát magad vagy, Borcsa?

— Látod — feleli a leány, s hosszú kínos csönd áll be.

— Nem félsz magadban? — töri meg Gyuri nagy sokára.

— Mitől félnék?

— Tőlem se félsz?

— Miért félnék?

No, itt már aztán csakugyan *kiég* Gyuriból minden szó. Úgy áll ott, mint egy fadarab. Sem közelebb nem tud menni, sem elmenni, le van szegezve ő is, az esze is. De végre csak meg kell szólalnia:

— Te izé, te Borcsa! (Borcsa ráemeli kérdőn szemeit.)

Nem akarsz nekem semmit mondani?

— Nem. Talán neked van valami mondanivalód?

— Nekem? Már miért volna nekem? Ámbár, ha nem haragszol meg, Borcsa . . . kérdeznék egyet.

— No, ugyan mit? — vág közbe Borcsa, színlelt közöm-
bösséggel, de a szó szelét érzi már a gyulladozó arculatja.

— Mit? Hogy mit? — dadogja zavarral. — Mit is akar-
tam kérdezni? Hogy hát . . . mit főztetek ma?

— Hahaha! — kacag fel csengő hangján, kissé gúnyo-
san a leány. — Hát ez a nagy kérdés? Káposztát főztünk
füstölt hússal.

Ezen megint elgondolkozik Gyuri nagy hosszan és lever-
ten, mert érzi, hogy távolabb jutott, mint amikor elkezdte.

— Te, Borcsa — hörgi tompán s nekifohászkozik, mintha
egy nagy árkot egyszerre akarna átugorni —, ha én az urad
volnék, mit főznél nekem?

— Nadragulyát — feleli Borcsa vidáman.

— Ne mondd azt, ne mondd. Látod egészen elszomorí-
tasz.

— Hát akkor nem mondom.

— Valld ki mégis, mit főznél — eseng behízeltgőre, lágyra
eresztve a hangját.

— Tudom is én mit szeretsz?

— Hát igazán azt főznél, amit szeretek? Komolyan
mondod ezt, te Borcsa?

— Mért ne mondanám komolyan?

— Hiszen akkor . . . hisz akkor — lihegi Gyuri ragyogó
szemekkel — talán el is jönnél hozzám . . . feleségül, ha szé-
pen megkérnélek.

Boriska lesüti a szemeit, elfordítja fejét szégyenlősen.

Gyuri most már hozzáugrik, átkarolja a derekát, édes-
gető szavakkal kérdezetgi, vallatgatja a szíve szándékáról.

Borcsa még egy darabig vergődik, mint a meglőtt galamb,
de azután mégis csak a fülbe súgja Gyurinak:

— Ahogy *kend* akarja.

Ilyenformán, együgyűn lesz faluhelyen a tisztességes
szándékból lakodalom azok között, akiknek szíve egymásfelé
hajló, nem pedig olyan *körmönfont* párbeszédnek között, minők-
kel a novellák és a népszínművek cifrázzák fel alakjaikat.

Szép a népnek az együgyűsége is. Mit rontják az író urak
azzal, hogy összekeverik a maguk okosságával?

SZEGED VÁROSÁRÓL

(Egy kis polémia)

Nagy meglepetéssel olvastam ma a lapban az én »Quintus« barátom szegedi sétáját, mely igen szellemesen van megírva. Sohasem hittem volna azonban, hogy annyi fantázia van benne.

De énram, megvallom őszintén, mégis kellemetlenül hatott a tárca, azért teszek is rá, az én barátom engedelmeiből, ha helyet ad nekem lapjában, egy-két megjegyzést.

Számtalanszor írtam már e lap hasábjain Szegedről s igyekeztem mindig az igazat írni ama nekem kedves emlékű városról, mely a legutóbbi időben sok fölösleges szószátyárkodásnak lett labdájává. Minden avatatlan orvos beleszól a gyógyítgatásába. Kuruzslók, javaslók és fogadatlan prókátorok burjánoznak fel lépten-nyomon. Képtelen híreket terjesztenek felőle, amiknek fele sem igaz s ezekkel a rossz hírekkel *csökkentik a jövőjébe vetett hitet* s bedugaszolják és meglazítják ama forrásokat is, amelyekre szükség volna, hogy a mostan tagadhatatlanul beállott stagnálás után, egészségesen fejlődjék.

Az én barátom egy kihalt várost ír le. Verőfényes déli órákban körösztülmegy és nem talál az utcákon embereket — s ebből azt a meggyőződést meríti, hogy itt most már nagy szervilizmus van és nagy nyomor.

Pedig hát nagyon egyszerű oka lehet. A szegediek ebédelték olyankor és ebédelni bent szokott az ember a szobájában. Különben is kutya forró világ van ott déltájban s ilyenkor a szegedi ember szívesebben sörözik a »Prófétá«-ban, mintsem a déli napon járkáljon. Hát nyilván ezért nem látott senkit. Mert higgye meg nekem az én kedves barátom, hogy az embereket el nem licitálták, azok ott vannak most is.

Ha elmentek is néhányan egy vagy más okból onnan lakni, szívesen ajánlok arra fogadást, hogy még többen vannak olyanok, akik azóta odaköltöztek.

De ez különben is mellékes dolog. Mert Szeged lehet azért nyomorban, még ha valamennyi lakosa künn járt volna is ünneplőben ama déli órákban — de nem egészen úgy áll a dolog.

Szegeden azelőtt sem laktak valami nagyon gazdag emberek. A rekonstrukció folytán kétségkívül több ház épült, mint kellett volna s ez az *egyetlen baj* ma Szegeden, ez devalválta a házak jövedelmét és értékét *egy időre*, míg azon nagyobb keret megtelik, amelybe kombinálva volt az új város.

De lehetett-e másként építeni Szegedet? Mi célból építette nagy áldozatokkal Magyarországot?

Azért mert egy nagyszerű állami manifesztációt akart, hogy ez az ország, mikor a faj védelméről van szó, sokra képes. Meg akarta mutatni, hogy a magyar itt az úr; ha egy hű, derék magyar város elpusztul, hatalmi szóval elrendeli, »épüljön fel« (hadd tanuljanak ebből a Pancsovák!) s e magyaros, nemes akcióba belevonta Tisza Kálmán a királyt is.

Ez volt az egyik indok. S ez volt az egyik diadal Szeged felépülésében.

A másik indok (mely Szeged népe által sokszor lett hangoztatva) ama hatalmas ereje a városnak, hogy aki abba belemegy mint német vagy rác, úgy jön ki belőle mint magyar. Egy ilyen bástyát csak nem lehet romokban hagyni.

A 70 ezer magyar együtt tartása volt a harmadik indok.

És az államnak mint államnak, ne ámítsuk magunkat, itt meg kellett állnia és azt mondani: »punctum; a többi a jövő fejlődés dolga«.

Mindamelletts sok történt arra nézve is, hogy a város volt polgárai egyenkint is vagyoniilag összeszedhessék magukat, talpra álljanak: hogy ez még most nem sikerült a reményhez képest, az tény, de e tekintetben a dolog még nincs becsomózva, még most egyre folyamatban van Szeged erősítése.

Elősorolván amaz indokokat, melyek jogosan vezethették az államot, világos dolog, hogy imponáló arányokban kellett a várost fölépíteni. Az ország méltósága és meglehet Szeged jövője is így kívánta. A jelen, meglehet, kellemetlen. De oly nagy csapások, minő az árvíz volt, nem is múlhatnak el soha kellemetlen következmények nélkül.

Azért hát azt mondom az én kedves barátomnak, Quintusnak, hogyha ő betegnek találta Szegedet, kár a betegre még jobban ráijeszteni.

Akik Szegedet olyan szívből szeretik mint ő és én, azok ne vegyék el rémlátásokkal se a Szeged életkedvét, se azoknak a férfiaknak a munkakedvét, akik javára dolgoznak.

Egy embert, akire azt mondják, hogy össze nem szedi többé magát, könnyebben hagynak el a barátjai, mint az olyat, akiről azt híresztelik, hogy »egy kis baja van, majd kiheveri«.

Ami pedig a ritkított betűkkel nyomtatott *szervilizmust* illeti, engedje meg tisztelt barátom, én is ösmerem valamenynyire Szegedet, de én azt sohasem láttam. Rosszul informáltak azon séta alkalmával.

A szegedi polgárság önérzetes s minél szegényebb, annál inkább az. (A gazdagabb lakosság közt inkább akad, aki a hatalomhoz szít.)

Szeretném tudni, hogy miben áll az a rettenetes szervilizmus?

Abban, hogy Herman Ottót választotta meg egyik képviselőjének? A másik kerületet, az igaz, hogy a szegedi gróf Tisza Lajos képviseli — de azt már az én tisztelt barátom gyerekkorában is kormánypárti ember képviselte.

Más városról, egyre megy, akármit mondanak, mert egy idő óta mindenütt tengvén az ipar és kereskedelem, sok olyan csöndes város van az országban, minő Szeged, de Szegedet éppen kényes pozíciójánál fogva felette célszerűtlen a tintatartók legsötétebb színeivel rajzolni.

Az ország bizonyára még ezentúl is kész lesz áldozatokra. Ne tessék hát elhíresztelni, hogy: »hasztalan, vége van« — mikor az ügysem igaz.

A kritika mindenesetre jogosult és egészséges dolog, de a rémlátás beteges állapot.

Ámbár maga a kritika is sokszor csak nagyon relatív becsű elme-köszörülés.

A piktornak, aki selyem-köntösben, drágakövekkel állította elé Vénust, azt mondta a kritika elítélőleg:

— Széppé nem bírta tenni Vénust, tehát gazdaggá tette.

Tisza Lajos egészen megfordítva cselekedett.

Gazdaggá nem bírta Szegedet tenni, tehát széppé tette.

A piktör megérdemelte a gáncsot, mert őneki annyi

festéke volt, amennyivel bizvást megfelelehetett volna minden követelménynek.

De Tisza Lajosnak csak annyi *festéke* volt — amennyi a szegénységünkéből kitelt.

CSEVEGÉS A MEG NEM IJEDÉSRŐL

Most már a vonal alatt is csak egy jogosult téma van: a Jansky-ügy. Szerelemről, divatról, mulatságos kalandokról hiába íránk ilyen *háborús* világban. Még az asszonyok is szívesebben olvasnak most az egy nap alatt híressé lett tábornokról, mintha a hadnagyokról íránk nekik.

Minden szem a nagy politikai sakkjátszmára van függesztve, mely Bécs és Budapest közt folyik. Egész káosz már a tábla. Középen a király — és a figurák indulóban, tarka össze-visszaságban a mieink és az övéik. Minden figura áll, még Janskyval is csak az imént tettek egy mozdulatot Pécsre, »sakk Tiszának«. Apponyi tisztelt barátja, Belcredi áll, Taaffe mozog — csak egyetlen bástya van eddig kiütve: Falk Miksa.

Hanem azért a parti nagyon rosszul áll ma ránk nézve. Még Tiszának van két mozdulata — úgy mondják — vagy jobbra, vagy balra s ezzel alkalmasint bevégződik a kellemetlen játék.

Aki azonban a bécsi lapokat nem olvassa, az hiába keresné az események válságszerű komolyságának nyomait a magyar politikai körökben.

A mi »generálisunk« (nomen est omen) tegnap is Bécsből visszajövet olyan vígan lépegetett a folyosókon mint azelőtt.

Nyugodt, most napsütött arcán nem látszott semmi felhő, édesdeden nevetett hű mamelukjainak ötletein, s amikor azt kérdezték, mit csinált Bécsben, mosolyogva jegyezte meg:

— Hagyjátok el. Nagy petróleum-szag van most ott.

De nyugodtságot könnyen lehet tettetni is s a kedélyesség álcájával takarni el a forrongó indulatokat, végre is illedő dolog egy államférfiútól. Ebből el nem igazodhat a pszichológus.

Hanem az aztán egész biztos fogantyú a lélekbúvárnak, hogy a Szapáry és Horváth Gyula-féle affér egészen elbúsította a generálisunkat. Mert akit egy ilyen kicsiség annyira képes elkedvetleníteni, arról biztos, hogy *más nagyobb baja nincs*.

Az hát tárcaírói szemmel bizonyos, hogy Tisza nem ingadozik, vagy ha ingadozik, egy csöppet sem bánja saját egyéni szempontjából a dolgot.

A mamelukok teljes kevélységgel sorakoznak vezérök mellé. A veszedelem érzete még csak közelebb hozza őket. A klub fülledt helyiségei megtelnek esténként, s mintha a világon minden a legjobb rendben volna, senki sem hozza elő a Jansky-kérdést. A legközömbösebb témák keringnek a tapétán. Maga a generális is leül tarokkozni s olyan figyelemmel és szerencsével játszik két nap óta, hogy még Péchy Tamás az ország legnagyobb tarokkistája is irigyli.

Annak az ijedelemnek és megrökönyödésnek, amiről a bécsi lapok írnak, éppen semmi nyoma a magyar politikai körökben.

Mindössze Urbanovszky ellenében ejtenek ki egy-egy célzást.

— Hurcolkodunk Ucsu, hurcolkodunk innen nemsokára.

És az öregúr, aki már két évtizede szundikál ugyanazon az egy dívánon s aki a fúziókor kimondta, hogy ahhoz a párt-hoz áll, amelyik ezt a klubhelyiséget kibérli, bús önmegadással morogja:

— Nem bánom, hurcolkodjunk.

Beöthy Algernon összeállította már a bukás esetére a miniszteri lisztát is. Miniszterelnök: Edelsheim-Gyulai, — belügyminiszter: Belcredi, — hadügy: Jansky stb. (Szilágyi Dezső még ebben a lisztában sincs benne.)

Ha még Urbanovszky sem fél a bukástól, képzelhetni, mennyire nem fél tőle a többi. Egy titokban dédelgetett gondolat csiklandozza az embereket: »Hm, ha még egyszer balközépiek lehetnénk.« A párt visszakapná a fiatalságát.

De legszöbben az jellemzi a kormánypárt ragaszkodását vezérével szemben, hogy noha tele vannak a bécsi lapok azzal, mintha Tisza megígérte volna őfelségének híres parlamenti nyilatkozatának rektifikálását, erre az esélyre egyet-

len ember sem gondol a Tisza környezetében. A magyar felfogás nemességét semmi sem mutatja jobban. Tisza jel-
leme erre nézve nekik a kezesség.

Még az ellenpárt is képtelenségnek tartja azt, hogy Tisza
valamit visszavonjon. Az egyesült ellenzék egy vezértagja
úgy nyilatkozott erről:

— Egy külföldi nagy lap számára éppen e napokban
végeztem be a Tisza jellemrajzát. Két éve dolgoztam rajta
és harminc éve ösmerem már Tiszát. Azt hiszem tökéletes
művet írtam róla. De ha most a nyilatkozatot rektifikálná,
vagy magyarázná, kénytelen volnék összetépni a kéziratot
s azt kellene tartanom magamról, hogy annyi emberismeret
sincs bennem, mint egy csirkében.

Tisza megbukhat, de önmagát és az országot meg nem
alázza.

De ha Tisza Kálmánt megbuktatják ebben a kérdésben,
akkor itt is petróleum-szag lesz ám, nemcsak Bécsben.

A lázas vérlüktetés ma mégcsak a lapokban van. Hír-
hedett flegmánk még lenyom bennünket, de a lusta vér már
melepszik . . . egyre forróbb . . .

Különösen a Jansky tábornok visszatérése méltán költ-
heti fel a legnagyobb aggodalmakat. Hol fog e kamarilla-
szerű kihívás végződni?

Vajon gondoltak-e arra Bécsben mikor ezt a nekünk
kellemetlen generálist visszaküldték a nyakunkra, hogy néha
mi magunk is szoktunk, úgy minden ötven vagy száz eszten-
dőben egyszer generálisokat csinálni.

Itthoni készítmény az igaz, — de azok olyankor mégis
nagyon kellemetlenek nekik.

A LAJOS-TRAGÉDIA

Ezer meg ezer okos ember foglalkozik három napja
egy örülttel. Találgatják, fontolgatják, elemzik, összekom-
binálják, villanydróton szerteröpítik minden szavát, minden
tettét, mert az örült egy király volt. A bajorok királya.

Nagy szenzációt keltő esemény. Mert nem úgy halt meg,
mint egy örült király, hanem mint egy modern világfi. Sok hó-

bortot elkövetett, tömérdek adósságot csinált, a baj nyakába szakadt egyszerre, elvesztette a bilanz-ot, kétségbeesett, odaállt a víz partjára, lehúzta a kabátját a parton és beugrott, megfúlt.

Éppen így halhatott volna meg, ha nem lett volna is örült.

De örült volt. Semmi kétség sem fér ahhoz, mert maga az, hogy Ottó herceg is örült, félbizonyíték. Az örütség a vérben volt. Örökölték. Lajos király tetteinek, illetve rohamainak hosszú láncolata mutatja.

Az örütség sokféle, lehetnek lucidum intervallumjai, de az ő agyveleje már régen nem volt rendben. Hány örült van, akik bizonyos dolgokra nézve sokszor összefüggésben gondolkoznak, okosan beszélnek és alig lehet őket rajtakapni, hol zökken az elméjük.

A magyar parasztnak van egy eredeti és találó metódusa az örütség csalhatatlan megismerésére.

Sokszor láttam már az efféléket. Nem figyelteti az meg az orvossal, akiben nem nagyon bízik, hanem valamelyik ismerős vagy jó barát, akit az illető legjobban szenvedhet, elmege a beteghez és módjával, szépszerével megköörnyékezi.

— Ehol ni, komám, ez a veres pénz, olvassa csak meg kend, hány darab.

A gyanútlan beteg olvassa:

— Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz.

(Tíz krajcárt kell kitenni ilyenkor, vagy más tíz tárgyat, diót, almát, akármit.)

— Jól van, komám uram, hanem már most olvassa el nekem visszafelé.

A beteg elkezd:

— Tíz, kilenc, nyolc, hét . . .

És ha el bírja olvasni visszafelé a tíz számot, amihez már az elmének kétségkívül *bizonyos összetartására és ruganyosságára van szüksége* (mert a visszafelé való olvasás nem mehet gépileg, hanem az ép elme működésével), kimondja a paraszt egész határozottan:

— Rendben van ennek az esze.

És én magam is meggyőződtem sok esetben, hogy örült ember, aki olyan okosan beszél, mint egy tudós és olyan nyugodtan, mint egy angol, nem képes visszafelé olvasni nem tíz, de három számot sem.

Egyébiránt bocsánatot kérek e kitérésért, most, mikor a bergi »drámáról« kell fecsegnem, nem azért mintha valamivel előbbre vinném ezzel a világot, vagy a bajorok dolgát, de mert önök, olvasók a XIX-ik század gyermekei lévén (akiknek még csak az imént került a háta mögé a romantika), holnap erről akarnak olvasni.

Önök erővel egy fantasztikus tragédiát keresnek a boldogtalan Lajos király történetében. Egy misztikus operaszöveget. Egy füstre hozzá is képzelik a Wagner Richard hátborzongató hatalmas zenéjét. Elméjük (mely hasonlatos az újságírókéval) egy kikerekített cselekményt talál itt, illetőleg illeszt be ide. Kapcsokat és szálakat, melyek végzetes rendszerben viszik el a hősüket a regényes starhembergi tó fenekére, királyhoz dísztelen, iszapos halotti ágyba.

Nono, valljuk be, tudom, hol jár az eszük. Ugye rajta kaptam a fejükben kóválygó frázison: hogy *menyasszonyi ágy* helyett jutott neki osztályrészül ez az iszapágy. Szerencsétlen szerelem tette boldogtalanná. Onnan származtak a raptusai. Felejteni akart, azért csinált örültségeket, innen a rugó minden dolgában. Jobb szíve volt, mint a többinek s ezért kellett annak összetörnie. Az anyagi zavarok tökéletesen elkészerítették s a régens bánásmódja a halálba kergette.

S aztán mennyi mindenféle találgatás. Mennyi csiklandós kombináció!

Hátha az orvos lökte be a vízbe s ő aztán magával rántotta az orvost. Miért nem kiáltott az orvos az örök után? Hogy lehet az, hogy az örök semmit észre nem vettek? Miért szállították Bergbe? Miért ment vele az orvos kíséret nélkül a tó partjára, holott már akkor tartani lehetett a király öngyilkossági hajlamaitól?

És ez mind arra való, hogy az embereknek legyen miről beszélni és írni napokig. Amiből az a tanulság, hogy az egészséges elméknek is vannak betegségei.

Hát nem természetesebb-e úgy venni a dolgot, amint van, hogy egy örült követett el egy beszámíthatatlan tettet, mint aminőt száz örült követ el?

Kevésbé volt-e azért örült Wittelsbach Lajos, mert király volt?

Én részemről nem látok itt »ködös homályos tragédiát« (amin érdemes volna a pszichológusoknak és fiziológusoknak az eszüket törni), hanem igenis látok egy szerencsétlen anyát, az anyakirálynét, aki két idegbeteg királyi gyermeket hozott a világra, kiknek elméje bármely külső események nélkül is elborult volna, s látok egy végtelenül szomorú és lehetetlen szituációt, *amelyben a bajor nemzet van.*

Az egyik őrült király a ravatalon fekszik s ezalatt a hadsereg és nemzet a másik őrült királynak esküszik hűséget.

Megvallom, azon elmélkedem magamban, hogy ép-e vajon az emberiség esze is?

A BETŰ GYŰLŐLETE

(Korrajz)

Mi az, amit a magyar ember a németnél is jobban gyűlöl?
Megfeleltem rá a címben — az a betű.

Már régen fúrja a begyemet ez a panasz, de nem szeretek előhozakodni a házi bajainkkal, hogy a könyveinket az ördög sem veszi meg.

Most sem tenném magamért, mert én még csak megvagyok valahogy az irkafirkáimmal, ámbár énvelem is megtörtént, hogy egy nagyon jó vidéki barátom, aki roppant gazdag és egy csöppet sem fősvény ember, a minap vidám beszélgetés közt előhozza:

— Apropos! Én még sohasem olvastam tőled semmit.

— Hát arról én nem tehetek, ha nem szoktál olvasni.

— Dehogynem szoktam. Megveszek én barátom minden könyvet, ami a magyar könyvpiacon megjelenik.

— Mi? Hát csak az enyéimet nem veszed meg?

— Azt tán csak nem kívánod tőlem — mondá látható fölháborodással —, hogy a legjobb barátom könyveiért pénzt adjak?

Ebből aztán világosan láttam, hogy itt nem a fősvénység, nem az irodalomszeretet hiánya beszél, hanem csak a fölfogás ellentétessége.

Én tudniillik úgy fogom föl a dolgot, mikor a könyvet kiadom:

— Majd csak megveszik a barátaim.

Ő pedig úgy fogja föl a dolgot irányomban:

— Hiszen ami nekem terem, azt szívesen megosztanám vele. Ha hozzám jönne tejbé-vajba fűröszténém. A dohánytermésem egy részét úgysis neki küldözgetem, hát csak ő is elküldhetné azt a rongyos könyvét.

Meglehet, neki van igaza.

De a dolog mégis fenyegetőleg kezd alakulni, egy idő óta hála istennek annyira szaporodnak a barátaim (mert könnyebb ebben az országban barátot szerezni, mint olvasót), hogy már maholnap én sem adhatok ki könyveket. Az olvasóim mind barátaimmá lesznek apródunkint.

Hanem hát az nem nagy baj, ha én nem adok ki könyveket; én úgysis nagyon hajlandó vagyok elhallgatni, ami mondanivalóm van; a baj abban van, hogy általában nem adhat ki könyveket senki. A publikum nem vesz semmit, s a magyar irodalom kezd hasonlítani az olyan aggastyánhoz (pedig még csak pelyhedző bajuszú ifjonc lenne), aki alig bír máris lélegzetet venni.

Bocsássa hát meg az én kedves Pali barátom, ha most a közügy érdekében a szégyenpadra állítom, elmondván a históriáját. Hátha okulnak rajta a többiek.

*

Akiről fentebb szóltam, nehogy eltévessze az olvasó, az a Gyuri barátom volt; Pali barátom más, ő nem vidéki dzsentrí, hanem országos képviselő s amellet szintén gazdag ember, aki nagy lábon él, sokat költ. Gyuri barátom még valóságos Maecenas a Pali barátomhoz képest, amint ez majd az esetéből kiviláglik.

Az eset különben már ismerős, mert a Ház folyosóin elbeszéltem annak idejében, s nagyobb nyilvánosságra csak azért eresztem, mert azt hiszem, hazafias kötelességet teljesíték, ha nem hagyom a véka alatt.

És most — hogy a spanyol románcok metódusában szóljak — »jól figyeljetelek szavamra«:

A Pali barátom esete

A Ház kimaradt képviselői közül Éles és Kármán soha nem bírt elszokni végképpen a parlamenti levegőtől. Be-bejönnek néha, teleszívják a tüdejüket és mellékesen lesik a halottakat. De a legragaszkodóbb Hentaller Lajos, aki majd minden nap ott ül a folyosón, de ő nem a halottakat lesi (mivelhogy szélsőbaloldali ember nemigen szokott meghalni), hanem lesi a párbajokat. Neki az a szenvedélye.

Csakhogy a párbajok nagyon meggyérültek. Elszegényedtek az emberek. S a szegény ember jobban vigyáz a vérére.

Hentaller unalmában addig okoskodott, miképpen lehetne párbajokat előidézni, hogy végre is kitalálta a módját.

Az emberek nem akarnak egymással összeveszni, hát hadd vesszenek össze övele, s fogta magát a tél derekán, megírt egy könyvet a képviselőkről. Erős, borsos könyv ez — tele sós igazsággal és kesernyés pesszimizmussal.

Ebben a könyvben volt megkarikírozva az én Pali barátom.

No, gondoltam magamban, mikor elolvastam, ezért dühös lesz Pál úr, bárcsak észre se venné.

Mert sok mindenféle bűnt, hibát és ferdeséget hozott fel a szerző egyikre vagy másikra, de a legrosszabbat az én Pali barátomról írta.

Ugyanis göndör hajára célozgatva, átlátszó szójátékokban azzal gyanúsítja, hogy zsidó eredetű.

Hm! Ez súlyos dolog! Ez a mandátumába kerülhet.

Teringettét! Ki hitte volna ezt! Pedig milyen jó nemesi neve van. (Bocsánat, nem árulom el a nevét.) És végre nem is hiszem a dolgot... nem, nem! Egész lénye a dzsentriosztályra vall és mégis... azok az átkozott göndör fürtök!

Úgy körülbelül harmadnapra találkoztam Palival a vacsoránál. Nagyon kedvetlen volt egész este. Egyszer bizalmasan előhozta:

— Igaz, olvastad már a Hentaller könyvét?

— Olvastam.

— Ugyan, mondd meg kérlek, mi van benne rólam. Valamit már hallottam célozgatni úgy félfüllel.

— Tőlem hiába kérdezed — feleltem kelletlenül —, nem szeretek senkinek kellemetlen dolgokat mondani. Egy kicsit le vagy rántva, de ne vedd nagyon a szívedre.

Rettentően elkomolyodott, majd érzékeny hangon mondá:

— Istenem, istenem, sohasem vétettem senkinek.

Félretolta a borát, nem ivott, egy tízforintost odadobott a cigánynak és végképp elbúsulta magát, nagy göndör fejét a könyökére támasztva. Majd felém hajolt s lázasan suttozta:

— Hát nem mondd meg?

— Nem.

— Pedig azt hittem, a legjobb barátom vagy — szólt szemrehányón.

— Éppen azért nem mondom meg, nem keserítlek.

— Meg kell tudnom — dörmögte —, meg kell tudnom.

Másnap a Ház folyosóin találkoztunk, félrehítt, leültetett egy sarokba.

— Barátom, egész éjjel nem aludtam . . úgy bánt az a dolog. Most is izgatott vagyok. Vedd le már rólam kérlek, ha szeretsz, a bizonytalanság gyötrelmét, mondd meg mi van abban a könyvben.

Szelíden szólt, rábeszélőn ölelte át a nyakamat, de nekem nem volt elég lelki erőm, hogy megmondjam. Fölkeltem és otthagytam.

Másnap megint találkoztunk a folyosón. Sápadt volt és kék patkók látszottak a szemei alatt.

— Mi bajod Pali?

— Az a dolog bánt — suttozta.

— Hát már olvastad?

— Nem, hisz éppen az bánt. Ki nem megy az eszemből, az étel sem esik jól.

— Bolond vagy, hisz nincs benne semmi becsület-sértő.

— Mondd meg már kérlek — esengett behízeglő hangon —, mert tönkremegyek. Tudod milyen érzékeny, ideges vagyok.

— Tőlem meg nem tudod — feleltem határozottan —, engem hiába üldözöl . . .

— Hát akkor hogy tudhatom meg?

— Vedd meg a könyvet!

Rám bámult a szelíd szürke szemeivel, mint az ébredő.

— Az Isten úgy segítjen. Látod, ez nem jutott volna eszembe. És hol lehet azt megkapni?

— Minden könyvkereskedésben.

— Komolyan mondd? És hogy árulják?

— Egy forint.

Megszorongatta a kezeimet és megkönnyebbülve mondá:

— Gyűjtsunk rá.

Két bockot vett ki a tárcájából, az egyikkel engem kínálva meg.

— Éppen két ilyen bockba kerül a könyv — jegyzém meg mosolyogva, s elváltam tőle abban a hitben, hogy most már végre megszabadultam a kellemetlen kérdezősködéseitől.

Vagy két napig nem volt ülés a Házban, nem láttuk egymást, csak valamikor harmadnapra találkoztunk ismét a folyosón.

Pali az elnöki szoba tájékán üldögélt, és nagyokat sóhajtozott, amint meglátott.

— Nos, olvastad-e már? — kérdém vidáman.

— Nem — felelte tompán.

— Hogyan, nem vetted meg a könyvet?

— Nem — hörgé a képéből kikelve és megfogott a galériomnál fogva. — Ne kínozz pajtás, ha csak egy máknyit szeretsz, mondd meg már, mit írt rólam? . . .

S hangján a bizonytalanság lázas nyugtalansága rezgett. Le voltam győzve.

— No Pali, most már, hogy a könyvet meg nem vetted, meg merem mondani, mit írt Hentaller.

— Mit? — lihegte.

— Azt, hogy zsidó vagy.

— Én? — bődült fel fájdalmasan.

— No, no, csillapodj, most már nem baj, amit írt, mert napnál fényesebben bizonyítottad be ős szittyá voltodat.

Női arckép. Magyar típus

II.

Bennfentes paraszt

Neményi Ambrus

IV.

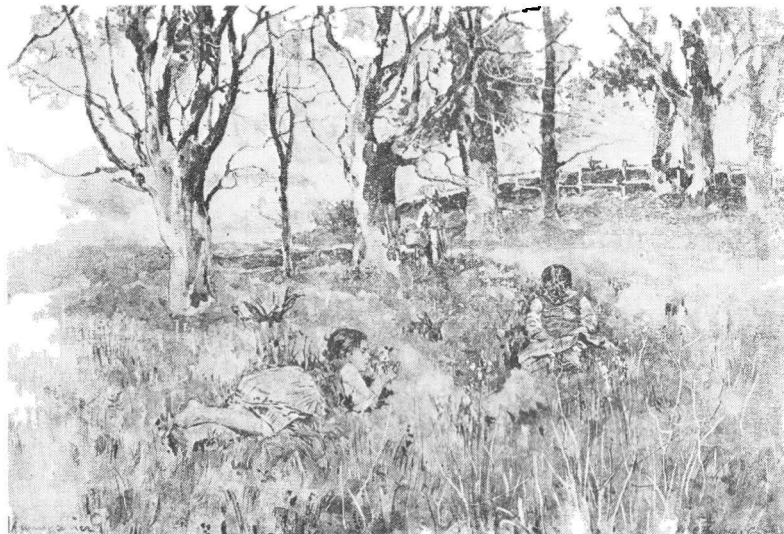
Tisztességes szándék

II. Lajos bajor király

VI.

Gyermekek a mezón

Az újságíró Mikszáth Kálmán

VIII.

A Jansky-ügy miatt leváltott hadseregparancsnok, b. Edelsheim-Gyulay
Lipót és utóda, gr. Pejacsevich Miklós

Ebbe aztán bele is nyugodott nagy lassan az én barátom, — hanem minékünk írónak kötelességünk soha bele nem nyugodni ama rettenetes közönybe és indolenciába, melybe a közönség esett az irodalom iránt.

GYERMEKEK A MEZŐN

Ilyenkor nyáron sajnálom én a nagyvárosok kis gyermekeit.

Hugo Viktor feljegyezte az ő kis unokáiról, hogy egyszer meg akarták büntetni a szobában röpködő madarat, kinyitották az ablakot, kituskolták azon át és bezárták a nagy természetbe.

— Ki nem eresztjük, ki nem eresztjük onnan — kiálták tapsolva a kedves párizsi gyermekek.

No, már ilyen naivitás nem esik meg a szentbogárdi vagy a bágymihályfalvi gyerekeken (persze annál több esik másforma), ők, tudom a szobát tartják tömlőcnek, nem a természetet.

A városi gyerek mit lát meg a tavaszból? Egy kis orgonaágot, amit a szakácsné a piacról hoz egy napon s beteszik otthon a pohárba. Nemsokára feltűnnek az utca szögleteken a kofák asztalkáin, e bűvös kincs-kiállításon, a fára kötözött ingerlő piros cseresznyeszemek. Ez a természet első ajándéka. Hah, micsoda izgalmat keltő esemény ez a gyermek világban! Hát még a többi! Jön az eper, mindig édesebb, illatosabb. Ezt az erdő küldi. Jön a körte, alma, szilva. Ezt a kertekből hozzák. Előgurul a nagy gyümölcs-óriás, a dinnye. Ezzel a rét áll elő. Végre a hegy is megszólal. Az adja a hamvas, édes szőlőgerezdet. Ennél aztán különbet nem tud adni egyik sem, hát inkább abbahagyják a nemes versenyt tavaszig.

Eljutnak hát a természet néni ajándékai, csecsebecsei a városi gyerekekhez is, de az ajándékozó nénikét, szép ragyogó arcán legszebb mosolyával csak a falusi gyerek látja közelről és egészen. S az neki adja hozományainak a legjavát, a legédesebbjét.

Sokat ki is felejt a városi gyerekeknél. Hát esznek azok valaha például »magvas«-t? Azt se tudják, mi fán terem.

Ki is gondolná azt, hogy annak a sóskának, melyből a mama a mártást főzi, magba váló szára nő, s az olyan jó borizú csemege, hogy csupa öröm szopogatni.

Aztán az a jó tulajdonsága van, hogy le szabad szakítani akárkinek. Még a pattogatott kukorica is árucikk, még az is előkelőbb a magvasnál, de éppen azért ér a magvas legtöbbit, mert egészen a gyermekeké. Az öreg emberek, akik mindenkől pénzt akarnak csinálni, kénytelenek azt nekik hagyni. Persze a világ valamennyi gyereké a magvas, de csak azok szakíthatják le, akik a buja fű között ráakadnak.

Milyen mulatság ez, ott kellene látni a mezőn. Ámbár hiszen a Mannheimer Ágost képe eléggé mutatja. Csak tessék belemélyedni egy kicsit. A két boldog gyermekarcból ki lehet olvasni mindazt, amit én nem tudok ide leírni.

Mert nemcsak a magvas teszi ki a kirándulás gyönyörűségét. Azt mennek keresni az igaz, de mi mindent találnak útközben azonfelül!

Béka kuruttyol a kenderáztatóban, röggel hajítja meg Gyuri, narancssárga lepkét kerget azalatt Pannika.

»Hohó! Hohó!« — kiált csakhamar az öccs. — »Ide, ide, Pannus!«

Szederindát talált őkelme egy garád szélén, fekete bogyóit hirtelen leszedi s a kis nénikének is juttat belőle. De még az »édesnek« is visznek haza kóstolóba.

Nosza, új öröm kél a régi nyomában. Madárfészekre bukannak fűzfabokor mellett. Márványos apró tojások tarkállanak benne. Lihegve állnak meg a lelet előtt, kerekre tárgult szemekkel, szóhoz nem bírva jutni a meglepetéstől.

Van változatosság minden lépten-nyomon. Zöld páncélú szöcskék ugrálnak fel előttük, zizeg, hullámszik, nyüzsg az egész végtelen fűtenger, mely csak ott ér véget, ahol az égbolt lehajlik. Ugyan van-e még valami azon túl? Azt volna ám jó tudni, Pannus.

(No, mi már tudjuk, hogy az a jó, mikor még csak akkora darabot tud valaki a világból, melyet az ég kékes-fehér harangja nyitva hagy egyszerre.)

Tarka-barka virágok útközben reájok nevetnek. Piros kökörcsinek, sárga gólyabegyszínek megállítják őket, Jézus Mária, ehol ni egy számóca! Nosza felkutatják az egész kör-

nyéket, de csak az az egy volt. Arany gombú marmancs fehér fogsorait rendre kiszaggatja a kis Pannika, s ahogy a felnőtt nővérétől hallotta, egy-egy kitépett fogacskához hozzá morogja ártatlanul selypítve: »szelet — nem szelet!«

... Pedig bizony még sokszor levetkőzik, sokszor felöltözik addig a természet, míg őneki erről igazat fognak valani a marmancsvirágok . . .

A levegőben madarak röpködnek. Héja ott kóvályog, a bibic sikongat. Népes az egész természet fent és alant. Bogarak, szúnyogok döngnek, szállnak keresztül-kasul a ringadozó békanyálak fölött.

Minden él, minden mozog. A gyerekek kergetőznek, futnak, de nem sebesebben, mint az idő. Ám annak a lába bírja, de a gyerekéké nincs vasból s a magvas is elveszti vonzerejét, ha már jóllaktak belőle, sőt alkalmasint a foguk is elvászott.

Leheverednek tehát pihenni a puha fűbe. Úgyis már itt kezdődik az erdő. Az erdőbe pedig nem tanácsos menni, mert azt mondja a nagyapa, hogy ott el is tévedhetnek az ilyen kis gyerekek. De ha nem tévednének is el, ott már zsi-vány is van, aki agyonütné őket, és farkas is van, aki megenné őket.

Azért hát az erdőnél fáradtan ledőlnek megpihenni, lehasálnak a kövér fűbe, Gyuri láncot csinál a lyukas pusz-páng-szárakból, Panni pedig virágokat kötözget.

Hangulatos idill. Kár, hogy már a nap nagyon aláhajlik, a fák nagy árnyékot vetnek. A közeli nádas népeisége kezdi túlharsogni a rét csendes lakóit, hazatérő gulyák kolompja megcsendül, kaszás ember vállára emeli villogó szerszámát és hazaindul.

Nekik is föl kell cihelődniök, mert az istenke éjjelre bezárja a gyönyörű kertjét az ilyen apró gyerekek elől.

Csak a szegény szöcskék és szúnyogok maradnak itt, akiknek nincsen mamájuk, hogy ágyat bontson nekik és lefektesse.

PARLAMENTI KARCOLATOK

A T. HÁZBÓL

[jan. 13.]

Egész hajnal óta erősen havazott. A nemzetiszín zászló a palota tetején egészen összezsugorodott a lucsoktól s úgy nézett ki nyelestől a szent jelvény, mint egy guzsaly, amelyről a kender már nagyon elfogyott.

A képviselői kabátok alatt a ruhatárban apró tócsák képződtek. (De nem sok tócsa volt, mert kevesen jelentek meg az ülésen.)

A legnagyobb tócsa azonban maga az expozé volt, amelyből sűrűn ugráltak ki a békák.

De nehogy allegóriákba tévedjek — jobb, ha sokkal egyszerűbben kezdem az első karcolatomat ebben az esztendőben.

Egyszerűbben pedig nem kezdhetem, mint hogy tíz órakor az elnök föllépett az ő emelvényére és morgott valamit. S ezzel az ülés meg volt nyitva.

De már az ülés előtt nagy készülődések voltak észrevehetők künn a folyosón. Szapáry Gyula gróf roppant papírcsomagokkal érkezett, Hegedüs Sándor Prileszky Tádéval sügött-bügött. Távolabb a függetlenségi párt két financierje, Helfy és Enyedi váltottak titkos szavakat.

S annyira ment vakmerőségük, hogy meg is szólították a pénzügyminisztert gúnyolódva:

— Nézd, kegyelmes uram, ezt a két emberedet karonfogva. Prileszkyt és Hegedüst. Milyen kicsiny az egyik s milyen ménkő nagy a másik!

— Az ám!

— Ők példázzák legjobban a deficitet.

— Hogyhogy?

— A költségvetésben olyan kicsinynek mutatod ki a deficitet, mint Hegedüs. A zárszámadásban aztán olyan nagyvá válik, mint Prileszky.

A pénzügyminiszter mosolygott.

De a csengettyű csakhamar beszólitotta. Prológnak Hegedüs Sándor előadó beszélt.

S hogy a mai előadás egyhangú ne legyen, éppen úgy, mint a hangversenyeken szokás, bizonyos változatosságra törekedtek.

Hegedüs a takarékoságról tartott egy elmélkedést.

Mikor aztán elő volt készítve a talaj, akkor hozakodott elő Szapáry az expozéval, mely fényes illusztrációja annak, hova jut az ország, ha nem takarékos.

A padokban gyéren ültek képviselők, kivált a jobboldalon. Az ellenzék nyugodtan hallgatta a pénzügyminiszter gondosan összeállított s nagy ügyességgel csoportosított beszédét. Nem zajongtak, nem háborogtak.

Pedig ugyancsak megrezzentette őket — egy percre.

Azok akik az új kölcsön ellen akarnak fölszóalni (s már készen van a beszédjük) hűledezve hallották, hogy — *államjóságokat szándékozik eladni.*

Hanem a pénzügyminiszter nem trémáztatta őket sokáig. Kijelenté csakhamar, hogy *egy nagy kölcsönt is szándékozik fölvenni.*

... Ilyen *változatos* pénzügyi program mellett csakugyan gyönyörűség — ellenzékinek lenni.

Ha poétai szemmel nézném a dolgokat s leánynak személyesíteném a bemutatott költségvetést (amihez a poétának joga van), meg kellene adnom Szapárynak, hogy igen ügyesen használta a szépítőszereket is.

Amint ott állt, ólomszín haját gyakran megrázva, toalett-asztalkája előtt, sűrűn nyúlt a piros festékhez, fufangosan pótolta hiányait szemfényvesztő adatok vattájával, a májfoltokat behintette egy kis puderral, a hajba egy-két szóvirágot tűzött, a szoknyára nehány zöld máslit — s odalökte a Ház asztalára.

— Íme, ilyen a leányzó!

Biz az megvallom, még tetszetős is volt egy kicsit a szemnek.

De majd holnap válik el, milyen, holnap, mikor az ellenzéki szónokok odarohannak, megtapogatják, körülcsipkedik és kifűzik.

A T. HÁZBÓL

[jan. 14.]

Ez az a nap, amikor mindenről lehet beszélni. Amerika fölfedezéséről, a Mtesa király háromszáz feleségéről, az avarokról, a milánói dómról — sőt még a költségvetésről is.

Az első szónok Helfy volt.

És ez természetes is.

Hiszen minden évben ő az első szónok a költségvetési vitánál.

Minden évben elmond egy okos, kritikailag boncoló beszédet.

És minden beszédében van egy szójáték és egy adoma.

A szójáték most is megvolt (La bourse et la vie), de az, adoma ezúttal elmaradt.

(Nem csoda, hisz annyira kifosztogatott bennünket a kormány, hogy már adomáink sincsenek.)

A habarékpárt Horánszkyt küldé elsőnek a tűzbe, ki hosszasan, élesen támadta a költségvetést, hömpölygette, szét-szedte, kárhoztatta és azután elfogadta.

A Házban csak kevesen voltak. A folyosó pedig egészen néptelen volt. Vizsolyi kétségbeesve kukkantott be néha az ajtókon: az üres jobboldali padokra.

A hó finom pelyhekben egyre hullongott. Gonosz egy állapot. A hófúvások megakasztják a közlekedést. A mamelukok otthon rekedtek, nem jöhetnek.

Hátha mégis fordulhat a kocka! S a kormánypártiaknak kell beszédekkel kihúzniok az időt. De ez mély titok. Mert ha megtudják, még azok is elszaladnak, akik itt vannak.

Végre délután egy óra felé megszűnt beszélni Horánszky, és legott megszűnt esni a hó is.

Ha szabad egy »diner«-hez hasonlítani a mai ülést (s miért

ne volna szabad, ha Tisza megengedi?), akkor a Helfy és Horánszky beszéde voltak a tartalmas hús-eledelek.

Utánok jött a tészta (töpörtős csusza), a Liphay Pál orációja.

De a töpörtő avas volt.

Végtelen unalom terjengett el a t. Házon. Csupán egyetlen ember jegyezett szorgalmasan e beszéd alatt, — Hazafi Veray János a karzaton.

Következett a Győrffy Géza humoros beszéde: a konfekt.

Végre Csanády Sándor állott föl:

Ez volt a törköly-pálinka.

Vadnay Andorban megvolt az a kegyetlenség, hogy még beszélni akart volna.

De Péchy Tamás jószívű ember. A Ház órája éppen elérte a kettőt. Hazaeresztette a hallgatóságot ebédelni.

A T. HÁZBÓL

I. Az új intendáns

[jan. 15.]

Mikor a folyosóra értem, már akkor ki volt fáradva a Ház a hallgatásban.

— Ki beszél ott bent?

— Vadnay Andor.

— Miről?

— A lúdzsír adómentességéről.

Ebből aztán világosan látni lehetett, milyen nívón áll a vita.

A képviselők csoportosan ültek künn a Gaál Jenő beszéde alatt is s az új intendánsról szállongó híreket fogdosták.

A leghetetlenebb kombináció vált a legvalószínűbbé: hogy gróf Keglevich István neveztetnék ki az Operához kormánybiztosnak.

Mindenki örült ennek a hírnek.

Mert ha olyan embert neveznek ki intendánsnak, akit szeretnek, mindenki sopánkodik, sajnálkoznak, hogy »szegény ember, lám hova jutott«, de Keglevich grófot senki sem szereti (Tisza is, ha kinevezi, csak azért nevezi ki, hogy itt ne legyen),

minélfogva egy csöpp részvét sem nyilvánult a szerencsétlen gróf iránt, kit ezzel a sajtó martalékául dobnak oda.

Csak Grünwald Béla mormogott valami olyasfélét, hogy ő is megunta már az önállóságot s mihelyt valami olyan állás talál megürülni, amihez nem ért, például az állami gépgyárak igazgatói helye, mindjárt szól Tiszának, hogy nevezze ki.

Keglevich István maga is ott sétált fel s alá kevély mosolygással.

— Majd a Bánk bánok és Melindák közt merjen ilyen kevély lenni.

— Ha elfogadja az intendánságot, le kell mondania a mandátumról — jegyzé meg Éles Henrik.

— Igen, de újra megválasztják — mondá Pulszky Károly.

— Meglehet, hogy meg se választják — biztatta magát Éles.

— Az malór lenne, kivált ha mint intendáns még azalatt megbuknék.

Míg a Keglevich István sorsát vonzó triccs-traccsban így megszótték, azalatt ott bent Prileszky Tádé kezdett beszélni.

II. Prileszky Tádé mint szónok

Kezét a nadrágja zsebeibe mélyesztette, a fél vállát felvonta kissé, s aztán egy lesújtó tekintetet vetett az ellenzékre, mintha mondaná:

— Hát üsse a kő, én is beszélek nektek.

Az öregúr eredeti alak, a kedély melege csillámlik gondolatmenetén, s van benne bizonyos humorral vegyes originalitás.

Olyan nonchalance-szal diskurál, mintha az arató tótoknak magyarázná a pénzügyi nézeteit, melyeknek fundamentuma:

»Fizessük adósságainkat, hogy újakat csinálhassunk. Amint nem csinálhatunk újakat, ne fizessük a régieket sem.«

E rövid alapokoskodás boldoggá teszi Prileszkyt és megelégedetté. Vigan nézi az idők folyását és a miniszteri költségvetéseket, mert az ő programja készen van — minden eshetőségre.

A nevető bölcse benyomását tette mai pénzügyi csevegése. Humorizált, méltányolt és elítélt mindent és mindenkit, még magamagát is. Mintha három lutheránus szorult volna bele.

Beszédje körülbelül így folydogált.

— Megvallom, tisztelt Ház, Gaál Jenő okos ember. Sokat tanultam tőle. A számok eltorzításában fölülmúl engem. Horánszky Nándor is jó úton jár, igen sok helyes dolgot mondott, de azért én mégis a Helfy nézeteihez csatlakozom, mert Helfynek tökéletes igaza van. Hanem, mert nekem magamnak is igazam van, s minthogy én egészen mást mondok, mint amit ők mondtak, következőképpen nekik nem lehet igazuk. Fájdalom, tisztelt Ház, hogy így van, de így van. Hanem már most jöjjünk tisztába az iránt, mi az a deficit . . .

Nagy szemöldjei fölszaladgáltak a homloka közepére, kékes szemei pajkosan hunyorgattak, fejét negédesen hátravetette, mint ahogy illik egy tizenhat éves zárszámadási elnöknek, majd kacagató komolyság ült ki ráncos homlokára s elkezdett dorgáló tanácsokat osztogatni Szapárynak.

A miniszterelnök hátradólt székében és élvezettel nevetett.

S ennek a nevetésnek volt a legnagyobb hatása.

Mert ha a miniszterelnöknek ilyen jó kedve van, akkor mégsem állhat nagyon rosszul az állam háztartása.

III. Aki nem akar üres padoknak beszélni

Boda Vilmos így kezdte beszédét: engedje meg tisztelt Ház, hogy *»egyszerű államférfiúi éleslátással«* némely észrevételeket tegyek — de már folytatni ilyen jól nem bírta, alig várták hát, hogy abbahagyja.

Abba is hagyta csakhamar, hanem az éles látása e tekintetben nagyon is egyszerű volt, mert a gyors abban hagyással nagy keserűséget okozott szomszédjának, Margittay Gyulának.

Nem azért, mintha az élvezetet talált volna a Boda beszédében, de mert ő volt a következő szónok.

A *»következő szónokság«* pedig a legrosszabb állapot a világon. A következő szónok tükön ült az előtte való szónok

beszéde alatt. A félelem, mint valami hideg béka mászkál a hátgerincén. Lába megzsibbad, homloka ég. A szíve táján valami sajátságos bizsergés támad, a füle zúg, csodálatos távoli hangok hallatszanak, homályosodó szeme előtt megkápráznak a tárgyak. A magasból egy kéz látszik leereszkedni, amelyik integet neki a mutatóujjal, hogy »ember vigyázz«. Hallucinációk és víziók gyötrik irtózatossá különféleségben, gyorsaságban, egymásután. Valami gonosz dzsin megragadja hátulról a fejét és addig rázza, csobogtatja, míg az egész benne levő beszédet összezavarja. Érti, hogy egy szót sem tud már belőle s eközben a jegyző olvassa síri hangon:

— Margittay Gyula!

Margittay Gyula felvágódik mint egy gép, piros, mosolygó képe halotthalványságot ölt.

Mondhatná »non sum paratus«, de minden tragikum onnan kezdődik, hogy az ember nem azt teszi, amit kellene.

Margittay Gyula tehát ránéz az órára (fél kettőre van) és azt mondja:

— Minthogy az idő már előhaladt, hát *talán* kérném holnapra hagyni a beszédemet.

— A Ház tagjai hallani kívánják a képviselő urat.

Az nem lehet! gondolja magában Margittay, s szelíden néz körül a teremben.

— Halljuk — hangzik minden oldalról. Valóban nem tréfa, hallani kívánják a beszédet.

— De kérem, nagyon hosszú lesz — hebegi Margittay zavartan.

— Mindegy! — kiáltják.

— Késő lesz mire bevégezzem — szól esdeklő hangon.

— Van még idő rá — mond az elnök.

— Egy óráig fog tartani — fenyegetőzik kétségbeesetten

Margittay.

— Annál jobb — vág közbe Andreánszky Gábor a helyzet humorát fölfogva.

— Másfél óráig fog tartani — licitált Margittay. — Kérem a Ház határozatát.

Az elnök most szavazásra teszi föl a kérdést: Ma akarják-e hallani Margittayt?

— Ma, ma! — kiáltják.

Margittay szeme megüvegesedik, hajszálai fölállnak, zsebébe nyúl, idegesen kivieszi a beszédet . . . Zavartan az órára tekint.

— Kérem, most már igazán három negyed van kettőre (s visszacsúsztatja a beszédét).

Nagy hahota támad.

— Én beszédemet mindenesetre elhalasztom — rebegi tompa hangon. — Nem, nem — vergődik kínosan — nem beszélek az üres padok előtt . . . (Nagy derűtség.) Hiszen elmennek! Hiszen mindenki elmegy!

— Isten ugye nem megyünk el — kiált fel egy képviselő az ajtóból visszafordulva.

— *Hát akkor én megyek el* — hörgi a szónok és megiramodék az ajtó felé . . .

. . . Így lett kurtább egy beszéddel a mai ülés.

Prileszky gúnyosan mondá kimenőben az ellenzék felé fordulva:

— Na mi ez? Hát ti akartok minket »agyonbeszélni!«

A T. HÁZBÓL

I. A mesebeli pogácsa

[jan. 17.]

Azokra nézve, akik az én karcolataimból olvassák az ország dolgát (pedig csak azok értesülnek róla komolyan), a tegnapi nap elveszett. Mert én is úgy tettem, mint Margittay Gyula: »non sum paratus« és deleáltam az egész ülést. Hiszen egypár szónok ide-oda . . . Azzal nem lesz a deficit se több, se kevesebb.

Hanem Enyedi Lukácsért mégis kár volna. Őt kiásom a papírkosaramból.

Ő sütötte ki a legbámulatosabb dolgot a költségvetésben.

Mikor a kormány átvette az államjóságokat 1868-ban, 45 millió volt az egész érték.

Azóta eladtak belőle 56 millió árát. (Már ez is nagy csoda.)

De annál már csakugyan éljent kell kurjantani minden hazafias toroknak, hogy még mindig 59 millió az államjóságok

értéke. Tehát minél többet adunk el, annál több a jószágunk.

Igazi boszorkányság! Ismétlődik a mesebeli pogácsa története. mikor megették egyet belőle, kettő támadt helyette.

Így aztán csakugyan okosan teszi a pénzügyminiszter, ha szaporítja őket az eladásokkal.

Pedig ezen fölfedezés előtt kissé visszatetszőnek látszott nekem, hogy az expozéjában, nem azt említi, mit szándékozik eladni, hanem *mit nem szándékozik eladni*.

Ti. a vasutakat veszi ki.

Míntha mondaná: de egyébként minden eladó. Ki ad többet érte?

II. A tanácssteremben

Ma a miniszterelnök nem volt a Házban. Átment a méltóságos főrendekhez, ahol az ötéves mandatumon babráltak. A mamelukok magukra maradának. Szapáry kényelmetlen gondolatokkal ült székében. Babona, nem babona, de mindég olyankor történik valami, ha a miniszterelnök nincs jelen. Hátha ma is?

A mamelukok mély hallgatásba burkolózva ültek padjaikban. Aki hallgat, az nem csinálhat lapszust. Lapszust pedig nem szabad most csinálni, mikor nincs aki helyreigazítsa.

Így történt aztán, hogy az egész ülés alatt egyetlen hang sem emelkedett a költségvetés mellett.

Az ellenzéki szónokok háborítlanul beszélhettek, nem hangzott sem zaj, sem ellenmondás. Csak Szapáry rázta meg néha érdekes fejét.

Később azután ő sem rázta. Megadta magát, s látszott a homlokán, miként borul el egyre jobban, jobban...

A tépelődés tüneteit lehetett rajta észlelni. Látszott a szemeiben a hamleti tűnődés:

— Hátha csakugyan jobban elvezetné az én tárcámat Gaál Jenő?

Ha még öt perccel tovább beszélt volna Margittay, ki tudja mi történik?

De Margittay csak egy óra és két perc hosszáig beszélt. Az utolsó mondatnál kihúzta az óráját, egy röpké pillanattal összehasonlította a Ház órájával s egy méla tekintettel, mely azt látszott mondani Szapárynak: »Megkegyelmezek önnek, uram« leült.

Ez az a beszéd, amely tegnapelőtt másfél óráig tartott volna. Derék beszéd volt. Két nap alatt huszonnyolc percet jövedelmezett az országnak. (Kár volt nem pihentetni a jövő hétig.)

Utána Beöthy Ákos szólalt fel. Sok ész van ebben a torzonborz főben.

A kormány politikáját bírálta erősen, menten a sablon-szerű érvelésektől, sajátos logikájával, melyet éppen ez a sajátosság tesz becsessé. Csendben hallgatták, de csak a saját pártfelei. A mamelukok unatkoztak ma mindenben és kevesen is voltak az ülésen.

Beöthy pedig, mint minden szellemes szónok, ingerkedni szeret.

De kivel ingerkedjék?

Szétnézett és belátta, hogy itt most csak a saját pártjával lehet.

Elkezdte hát dicsérni Tiszát, hogy milyen hatalmas ember.

Prileszky Tádé nagy szemeket meresztett és körülnézett megbotránkozva:

— No, mi ez! Hát már a mi szájunkkal beszélnek odaát?

Beöthy Ákos szép beszéde a nap eseménye lett volna, ha nem Herman Ottó jött volna utána, ez az excentrikus nagy ember, akivel meg kellett osztoznunk a napon. (Hát mégis osztzkodnak valamin az ellenzékiek is.)

Hanem Herman Ottót is utolérte az ádáz végzet, mert rögtön utána Grünwald Béla vágott ki egy hatalmas, eszmékben gazdag dikciót.

S most három felé kellene vágnom számukra az aranyalmát — ha bicskám volna hozzá. (Azazhogy aranyalmám sincs.)

S így tisztán arra kell szorítkoznom, hogy megdicsérem őket:

Szépen beszéltek, okosan beszéltek, jól beszéltek, — de mit ér az, ha Tisza nem hallotta?

III. Az amputált madár

A folyosón is kevesen voltak. Csernátony lehorgasztott fejjel, búsan ült egy szögletben. Nem szólt senkihez. Pedig ő ilyenkor szokott derült lenni, mikor az ellenzék keserű.

— Ugyan mi baja lehet? — találgattuk.

— A lelkiismeret — mondá egy rajongó szélsőbali. — Egy mameluknak mindég van valami megbánnivalója. Hiszen mindennap kivégeznek valakit. Szegény Tolnay.

— A nép vérért szívják.

— Kegyetlenkednek.

— Zsarnokok. Nem ösmernek irgalmat.

Horváth Gyula éppen ebben a pillanatban lépett a »kegyetlen zsarnokhoz« s hallottam, amint tudakolta:

— Min búsulsz, Lajos bácsi? Beteg vagy?

— Nem — mondá halkán és szomorúan —, hanem a kicsinyeim . . .

(Ühüm — gondoltam magamban, hallva félfüllel a titkot — hát így vagyunk? A kicsinyeim? Pedig milyen pompásan játszottá eddig a gyermektelen legényembert.)

— Melyiknek esett baja?

— A Pipinek — mondá gyöngéd szeretettel.

— Mi történt vele?

— A lábát kellett amputálni.

— Ah. Elvágta a lábát?

— El. És most már azon aggódom, hogy nem él meg.

— És mivel vágta el a lábát?

— Egy ollóval.

Egyre csodálatosabb, rejtélyesebb lett előttem a dolog. Közel húzódtam hozzájuk, hogy egy szót se veszítsek el a párbeszédéből.

— És hogy jutott ennyire a kicsike?

— Oh, az nagyon kellemetlen dolog — mondja Csernátony —, még most is magam előtt látom szegénykét, kidugta a lábacskáját a kalitka repedésén át. Kidugni könnyű volt, de nem tudta aztán visszahúzni. Úgy járt, mint a habarékpárt. Összecsukoritotta a körmeit alul úgy, hogy ezáltal nagyobb lett a lábán a görcs, mint a lyuk. Oh, kedves kis buta. Kínosan vergődött tán egy egész éjjel. Én későn vettem észre, akkor

már vérzett a lába. Alig bírtam kivenni. Nem akarta most sem széteresztetni a körmeit. Nem érte fel ésszel, a bohó! Hiába volt minden ápolásom, egypár nap múlva elszáradt a picike lába. . . Ma kellett elvágnom . . . Úgy fáj a szívem rajta, hogy ki sem mondhatom.

Ez a csöpp poézis mintha a napsugár egy meleg szilánkját lopta volna be a rideg, mogorva folyosóra.

Mégiscsak furcsa az, hogy ezek a kegyetlen zsarnokok így tudnak megsajnálni egy madarat.

Epilóg

Nehogy azt higgye valaki, hogy az a madár nyilván a »kétfejű sas«, akit Tisza Kálmán Csernátonyinál tartogat eleven, s fizeti érte a koszt pénzt az ország kasszájából, kijelentem, hogy az amputált madár egy közönséges kis pacsirta, s hogy Csernátonyinak egy nagy röpdéje van, tele különféle kedves szárnyasokkal. Ez az ő szenvedélye.

És csak az isten őrizte, hogy még eddig meg nem csinálta rá Helfy a szójátékot: hogy ő a »harmadik Madarász«.

A T. HÁZBÓL

I. Egy kis fűzfapoézis

[jan. 19.]

A mai ülés versben kezdődött és prózában végződött.

Meszlényi Lajos nagy versifikátor és híres az ötleteiről.

Nevét azonban sem a versei nem fogják maradandóvá tenni, sem a politikai beszédei, hanem egy tréfás epizód.

Egy képviselő, akit nem akarok megnevezni (Rágalom úr házánál ez a divat most), egy szép asszonykára teszi figyelmesé Meszlényit.

— Nézd csak milyen csinos portéka ül ott fenn a közepkarzaton.

Meszlényi veszi a gukkert, megnézi s megösméri, hogy ez éppen a figyelmeztető kollega felesége, de nem akarja elrontani a tréfát — hanem inkább megtetézi.

— Ah, igazán nagyon szép asszony! Ösmered?

— De még mennyire — kötődött a férj. — Nemegyszer volt vele randevúm.

— Nekem is — jegyzé meg ártatlan arccal Meszlényi. A férj csakhamar megbánta a rossz tréfát, s egyszerre föl-támadt nyugtalansága csak akkor múlt el, mikor Meszlényi megesküdött, hogy tudta *kiról* beszél és mikor Meszlényit jobban megnézte.

Apró tömzsi emberke, pirospozsgás arccal, eleven, mint a hálcsík, szemében mindig ott vigyorog a pajkos tréfák démona.

Tréfából támadta meg a költségvetést is s vágott ki egy-két klapanciát. Szerinte a kormány hegedűsei azt éneklük:

Tiszán innen Tiszán túl
Helyreállt az egyensúly.

Általában Fejér megye igazi poétás megye: ahol az ősköltészet oltárai égnek. Ott még a parasztok is versekben beszélnek, mint a tragédiák hősei.

A követválasztáskor azt énekelték Bodajkon:

Ki nem látott kaffer-zulut
Nézze meg Meszlényi Lulut.

A szomszéd kerületben pedig így fejezték ki rokonszenvéket Kégl György iránt:

Együnk egy kis kolbászt hurkát
Válasszuk meg Kégl Gyurkát.

Különben pedig a Meszlényi mai csipkelődései (hol ide, hol oda koppantott a csőrével, mint egy pajkoskodó szarka) nem nélkülözték az elmeélt, s helyel, helyel olyan jóízűek voltak, mint a hurka, kolbász.

II. Néhány megjegyzés Horváth Gyuláról

Horváth Gyula beszélt ma másodiknak, s egy *téli* beszédet mondott el.

Mert neki téli és nyári beszédei vannak. A nyári beszédei gyengék.

Ő télen van elemében. Hanem az aztán megesik vele, hogy néha télen is nyári beszédet mond, és nyáron télit.

Látom, hogy magyarázatra van szükség. Ugyanis Horváth Gyula sokat utazgat nyáron s ilyenkor magába szed egy csomó gondolatot, remarque-ot (néha ellenzékit is), amit jártában-keltében meghallott — s ezeket elmondván, többnyire rossz beszédet követ el.

Hanem télen örökké a mamelukokkal van vagy a klubban, vagy a »Királyné«-ban (s ez teljes magány). Ezekről annyira nem hall soha semmit, hogy ő maga kénytelen magából kifejtetni bizonyos eszméket és gondolatokat vagy a vacsoráló asztalnál, vagy a folyosón.

S mikor aztán felgyűltek, elkezdik a mellét feszegetni, terhesnek érzi magát, haragszik, de nem tudja kire, elégedetlen, de nem tudja mivel, mindenféle tervek kóvályognak fejében, míg végre könnyít magán s beleönti eszméit egy orációba.

Ezek az ő becses »téli« beszédjei.

De ezekben éppen azért hiányzik az egyöntetűség. (Hiszen hetven diskurzusból vannak összehozva.) S az a baja Horváthnak, hogy a legjobb, legszebb, lepraktikusabb ideáit be nem veszi a beszédjeibe — mert nem tudja kiválogatni.

Ha Horváth Gyula egyszer megtanulná azt, hogy azt kell elmondania a Házban, amit ő nem tart elmondásra érdemesnek, s hogy azt kell kihagynia, amit ő okosnak tart — akkor csinálna csak igazi sikereket.

Mert Horváth Gyula egyike a legnagyobb talentumoknak a Házban, — de azt még mindig nem lehet konstatálni. Azt csak *kitalálni* lehet.

Mai beszédje élénk hatást tett a Házra és Kemény Gáborra. Szellemesen kárhoztatta az »erdélyiséget« mint kvalifikációt bizonyos hivatalokra.

III. A »kínos« jelenet

Át kell ugranunk nagy hirtelen a többi csip-csup fölszólaláson és a Szapáry gróf beszédjén, mert nevezetes mozzanathoz érünk.

Az óra már elérte a kettőt, még csak Helfynek kell szólnia s mindjárt szavaznak. Minden készen van már. Podmanicz-

ky éppen most húzogatja le a felöltőjét a ruhatárban. A mame-
lukokat összeolvasta Biasini Domokos: biztos többség. A vonat
— mehet.

A derült égen egy csöpp báránnyel is volt. Midőn az
ajtó megnyílt és Tisza belépett a folyosóról.

Hiszen az ajtó máskor is megnyílik és Tisza máskor is be-
lép, de most, noha már Hegedüs a zárbeszédet is elmondta,
szólni kívánt.

Ebben sincs semmi meglepő, csak akkor bámultak el,
midőn bizonyos megbotránkozással a hanghordozásában kez-
dett reflektálni a Szabó László beszédére.

Szabó László? Csavargatták kíváncsian nyakukat a kép-
viselők. Mit mondott. Melyik az?

Az a szelíd arcú fiatalember ott a szélsőbaloldali padok-
ban, akit hagytak beszélni az imént a nagy zsvajban, anélkül,
hogy gyanították volna mit beszél. Hanem Tisza értesült róla
künn a folyosón is.

— A képviselő úr azt mondta — szólt a miniszterelnök
kissé ingerülten —, hogy az én intimusaim közt oly ember van,
ki az országnak vagyonát egyharmadáért harácsolja el.

Minden ember megmozdult erre. Ohó! Mintha egy hirte-
len jött széláramlat fölborzolja tarajosra a habok sima hátát.

— Ki az? — kiáltá egy hang a jobboldalon.

— Én azt mint rágalmat visszautasítom — folytatá a
miniszterelnök.

A T. HÁZBÓL

I. A Steinacker kabátja

[jan 20.]

Ma csupa panaszkodó képviselő ült egy csoportban a
folyosón.

— Én az anyósomat vesztettem el a múlt héten — sóhaj-
tott fel egy képviselő.

— Én meg a választóim bizalmát — mondá egy másik.

— Mi a ti veszteségtek a Steinackeréhez képest? — vágott
közbe a szellemes Apponyi Albert gróf.

— Hát mit vesztett Steinacker?
— Ismeretlen tettesek ellopták tegnap a mérsékelt klubban a télikabátját.

Ennek a hírnök nagyon megörültek a magyarok. No, hála istennek. Meg kellene mindjárt sürgönyözni az erdélyi közművelődési egyesületnek.

Nemsokára feltűnt a korridoron maga Steinacker is, vékony nyári kabátban dideregve s görcsösen szoritva oldalához ismeretes viaszkos vásznát. Egy levelet morzsolt a kezei közt, melyet az imént vett át a Ház postahivatalában a kapu alatt.

A nemzetiségi képviselők, szomorú arccal járultak eléje, s mély részvétellel szorongatták a kezeit.

— Nem került meg? — kérdék halkított tompa hangon.

— Megvan. Itt van — szól, dühösen megrázva a levelet, melyből egy zálogcédula hullott ki.

A levél tartalma ez volt szóról szóra:

Tisztelt képviselő úr!

Én bámulója vagyok önnek. Nem akarom nagyon megkárosítani, mert nagyon tisztetem.

Ennélfogva itt küldöm becses kabátjáról a zálogjegyet. Fogadja stb

Az az általános vélemény ennél az esetről, hogy sokkal több jóakarát volt az ismeretlen tettesben Steinacker iránt, mint amennyi Steinackerben van irántunk.

II. A Ház atillája

Szinte félek már, hogy az olvasó azt fogja hinni, a szabóságra adtam magamat, tegnap egy Szabóról írván karcolatot, ma pedig két ruhadarabról.

De mit tehetek én a végzet ellen?

Helfy beszéde után, miután még Szapáry is elmondta, ami Hegedüsnek tegnap óta eszébe jutott, megszavazta a Ház a költségvetést felállással, s egy másik tárgy került szónyegre.

Hogy miképp érintkezzék ezután a két Ház egymással?
Mert roppant nehézkesen ment az eddig.

Egyszer felöltözött Ábrányi Kornél, felhúzta az atillát, felkötötte a fringiót s átment, mikor éppen délre harangoztak, a főrendiházba. Akkorra tűzték ki ott az ülést, melynek nem volt más célja, mint átvenni a képviselőház üzenetét.

Ábrányi nem talált ott egy lelket sem. Egy óráig kellett dideregnie, míg végre összejött hat szál ember, hogy aztán túladhassék az üzeneten.

Erre borzasztó méregbe jött Ábrányi Kornél.

Máskor fél egyre gyűlt össze a főrendiház. Nagy sollemnitással összeültek szinte egy üzenetet venni át. Mereven nézték az egymás arcát. Trécseltek az operáról, a kaszinóról, a turfról. Egynémelyik elaludt. Az elnök minden percben az óráját nézegette. A főrendiház együtt ült, de az üzenethozó jegyző nem volt sehol. Elküldték Szerencset, nézze meg, nem lett-e valami baja útközben? Se híre, se hamva. Végre megkerült két óra táján és átadta az üzenetet, amit előtte három nappal mindenki elolvashatott a lapokból.

Erre meg a főrendiház jött borzasztó méregbe.

A konfliktus most már megvolt, amihez hozzájárult végdöfésnek: az atilla katasztrófa, hogy ti. az egész sajtó látván Törs testén a nevezetes ruhadarabot, felszólalt, hogy csináltassanak egy új atillát.

Ezen aztán Tisza bosszankodott meg.

Belátta ugyan, hogy az atilla csakugyan tarthatatlan többé, de annál meg már sokkal büszkébb ember, mintsem a sajtó pressziójának engedjen. Inkább megszünteti az egész intézményt.

Egyszerű levélben intézzék el ezentúl a két Ház elnökei, ami üzenenivalójuk van.

Hiába magyarázta meg azonban ennek a praktikus voltát Rakovszky és Tisza, most meg már Thaly Kálmán jött nagy méregbe.

Hogy mi ez? Hát így bánnak a nemzeti hagyományokkal?

A tanulság az: hogy bármi történjék a világon, valaki mindig haragszik.

Hanem azért az atilla sorsa mégis eldőlt.

A rongyos jószág, miután annyira megcsúfolták (az utolsók lesznek elsőkké) megérte azt a dicsőséget, hogy a múzeumba kerül ereklyének — mint az utolsó remanencia a középkorból.

III. Kőrösi Sándor és a lelkiismeret

Ezen közben a Ház egyéb részeiben is nevezetes dolgok történtek.

Míg bent a vita folyt, hogy az üzeneteket egyszerűbben is lehet közvetíteni, azalatt Szabó László megindult a nagy újtárra — a miniszteri szoba felé.

Vitte Tiszának a nevet.

Jobbról Szilágyi Dezső, balról Ugron Gábor lépkedett mellette.

Ott ültek a folyosón, más nemű deputációk is, kik tömjént és mirhát hoztak.

De Tisza ezeket fogadta legelőször, kik egy mameluknak a fejét viszik.

De melyikét?

A piros szoba ajtaja megnyílt csikorogva, bezáródott mögöttük s mélységes csönd támadt a folyosón.

Az ember azt várta volna, hogy most a síri némaságban valahol messze megcsendül a lélekharang . . .

Meg is csendült, de csak a Grünwald Béla kedélyes nevetése, ki Kőrösi Sándort tuszkolta kifelé a könyvtárszobából.

Ott akadt rá egy félóra előtt, nagy foliánsokba temetkezve, turkált a betűk között.

— Mit csinálsz itt, Sándor?

— Tanulmányozom az 54. §-t.

— Minek?

— Tisztába akarok jönni a lelkiismeretemmel — mondá Kőrösi mélabúsan.

— Igazán?

— Meg akarom tudni, helyes lesz-e az az 54. § vagy helytelen? Két hete búvárkodom már a könyvekben s egyre szomjasabb vagyok.

Grünwald megfenyegette az öreg mamelukot.
 — Ne kutass a könyvekben, Sándor, mert megbánod.
 — Ugye attól félsz, hogy kisütöm a § célszerűségét.
 — No és akkor mit csinálsz?
 — Megszavazom.
 — De hátha azt sütöd ki, hogy a § kárhozatos? Ez esetben mit csinálsz? Gondolkozz csak.
 Kőrösi habozott egy percig.
 — Hüm . . . izé . . . akkor is megszavazom.
 — No látod. Hát nem jobb neked úgy szavazni meg a §-t, ha nem tudod, *hogy milyen?*
 Kőrösi a homlokát vakarta.
 — Mondasz valamit, Béla . . . Bizony isten, mondasz valamit . . . Kedves könyvtárnok úr, tessék kérem visszavinni ezeket a bolondos foliánsokat.
 Az egész folyosó harsogott a nevetésüktől, amint kifelé jöttek a könyvtárból. Mert olyan nagyon víg dolog az az 54-ik paragrafus.

A T. HÁZBÓL

[jan. 21.]

Csendes, nyugodalmas ülés volt. Egész a végeig. Mert végén csattan az ostor; a tigrisek akkor tesznek nagy kirohanásokat, mikor megéheznek — két óra felé.

A költségvetés tételei gyorsan morzsolódtak; a függetlenségi párt még a közönségyeknél sem szólalt fel. Ússe a kő őket.

Csanády Sándor pedig annyira elálmosodott, hogy elfelejtett a civillistánál diffikultásokat tenni. (Most már megint megél őfelsége mához egy esztendeig.)

Csak imitt-amott történt egy-egy megjegyzés, kivált a *specialisták* érezték szükségét a saját hangjukat hallani. Lukács Gyula a fiumei kiadásoknál szólalt fel. Thaly Kálmán a horvát bánt koszorúzta meg (amire magyarul mondott köszönetet Gyurkovics György horvát képviselő). A rendelkezési alapnál Orbán Balázs kapcsolta kijjebb a nadrágszíját egy lyukkal. Szalay Imre a rendjel-osztogatás ellen kelt ki. (Pedig minek azt az ártatlan mulatságot akadályozni?)

Így ment ez véges-végig, hol élénkebben, hol vontatottan.

Unatkozva üldögéltem a karzaton és amint az idő egyre fogyott, de mégsem történt semmi följegyezni való, elkezdtem magamra bosszankodni, hogy *minek vagyok én itt?*

Hát nem tudnék én valami okosabbat is csinálni?

Amint ezen tűnődném elkalandozó gondolatokkal, egyszerre szemembe ötlük Beniczky Ferenc.

Nini — mondom magamban —, hát nem célszerűbb nekem azon töprekedni, hogy: *minek van itt Beniczky Ferenc?*

Mert azt még ki lehet sütni, hogy én minek vagyok itt, de az egy nagy talentumhoz méltó feladat lenne megvilágítani a rejtélyt, hogy minek van itt Beniczky Ferenc?

Pedig mindég itt van. Elsőnek jön, utolsónak megy.

Hiszen az igaz, hogy a többi államtitkárok is itt vannak. De ezek azért vannak itt, hogy a miniszter helyett feleljenek, vagy esetleg kivágják a hínárból.

De hogy Beniczky azért legyen egész nap itt, hogy Tisza Kálmánt ő vágja ki valamiből, azt lehetetlen föltenni Beniczky Ferencről, aki olyan szeretetreméltó szerény ember.

De mert Beniczky Ferenc nemcsak szeretetreméltó és szerény ember, hanem amellettt egyike a legszorgalmasabb és leglelkiismeretesebb hivatalnokoknak is, mégis kell valami okának lennie, hogy ő éppen akkor van itt, mikor a hivatalban kellene lennie?

E csodálatos homály ingerelt.

Föltettem magamban, hogy ezt a titkot fölleplezem.

Elkezdtem sorba kérdezősködni:

— Ugyan kérem, nem méltóztatik tudni, miért van itt Beniczky Ferenc?

— Azért, hogy a hivatalban ne legyen — mondá nyersen egy szélsőbali.

Most már egy mamelukhoz fordultam. Az vállat vont:

— Mi semmit sem tudunk. Mindent a generális tud.

Megszólitottam egy habarékot. De azt már nem egyenesen. Mert a habaréki emberrel sohasem lehet egyenesen beszélni. Kerülgetni kell előbb a kérdést messziről.

Az államtitkárokra vezettem a beszédet.

— Mit tart ön Szentgyörgyiről? — kérdém.

- Nagyon derék ember, — mondá, majd felém fordult:
 — És ön mit tart felőle?
 — Kedves ember — feleltem.
 — Szakembernek tartja ön? — kérdé fürkészsze.
 — Nem tartom annak.
 — Hogyan? — csodálkozték. — Ön nem tartja Szentgyörgyit szakembernek (gyanúsán tekintett rajtam végig). Ön tán maga is szakember?
 — Nem én.
 — Nos pedig a szakembert csak a szakember bírja felösmerni — rikácsolá gúnyosan.
 — Az tökéletesen áll. De akkor az is áll, hogy a nem szakembert felösmernheti a nem szakember is.
 — Teringette, önnek igaza lehet.
 — Ezzel tisztában vagyok, hanem Beniczky Ferenc a homályos alak előtttem, nem bírom magamnak megmagyarázni, hogy miért jár olyan szorgalmasan a Házba, pedig itt semmi dolga nincs, míg ellenben . . .
 — Dehogynincs dolga. Neki van itt a legtöbb, a legnehezebb dolga a világon.
 — Ugyan mi?
 — Minden beszédet végighallgatni. Mikor a miniszterelnök nincs idebent, hanem a folyosón sétálgat, akkor Beniczky Ferenc ül bent és hivatalos odaadással csügg az ellenzéki szónokokon. Hát ön ezt eddig nem vette észre?
 — Nem én. Csodálom a lelki erejét.
 — Fontos dolog ez. Kivált mikor például olyan eset van, mint tegnapelőtt a Szabó Lászlóé.

*

Igen, igen, most már tisztában állott előtttem Beniczky Ferenc és a tegnapelőtti eset.

Nyilván ő ment ki a folyosóra (ámbár nincsenek bizonyítékaim) előadni Tiszának, hogy mit mondott Szabó László az imént s hogy kell-e ezért haragudni?

»Hát hogyne kellene — mondá a miniszterelnök felriadva —, persze hogy kell.«

S berontott a terembe a nyugodt, semmit nem gyanító mamelukok közé, ráreccsentett Szabó Lászlóra, miközben észrevették, hogy itt most nagyon meg kell haragudni, tehát szörnyű méregra gerjedének.

... És így süll ki apródonkint, hogy az egész tegnapelőtti skandalumot tulajdonképpen a derék és kedves Beniczky Ferenc csinálta.

A T. HÁZBÓL

I. Bevezetés

[jan. 22.]

Eddig »csonka« volt a parlament. Most megjött Szontagh Pál s vele vidámság és egy csomó új adoma költözött a folyósóra.

Szontagh Pál ez idő szerint a legnépszerűbb embere az országnak Tisza után. Ő még az excellenciás címet is kiheverte.

Hanem csapások néha őt is érik.

— Szegény bátyám — mondták neki sajnálkozva tegnap, hogy ím az atillában járó jegyzői küldöncöket eltörülték —, hát öreg napjaidra *kézbestítő* lett belőled?

De Szontagh Pál ezt is ki fogja heverni, mert nógrádi ember.

II. Az Opera

Tarka-barka ülés volt. A belügyi tárcában piszkálódtak. Tiszának minduntalan fel kellett kelnie s visszaverni a portyázó ellenfeleket. Valami nagy ostromok egyébiránt nem igen voltak, csak amolyan csipkedésfélék.

Justh Gyula ügyes beszédben az Operaházba kukkant be és sokallta, hogy oly sok pénzt adnak ki annyi rossz hangért. (Rossz hangot itt a Házban is lehet hallani, ingyen.) Herman a potyajegyek ellen tett egy kirohanást, Szalay Imre *kikezdte* az új intendánst, akit senki sem fog szeretni. (Ohó! A női személyzetért jót nem állok.)

Az intendáns megkeserítése mindjárt a mézes napjaiban, rossz vért szült az újságírói karzaton, mert ezen urak *egészen* akarták megkapni Keglevich Istvánt — fölszeldelés végett.

Az Operaház különben ép bőrrrel menekült ki. Az Erkelek megint adhatják üres házak előtt a szegény szerencsétlen Bánk bánt, aki tudom, sohasem ölte volna meg Gertrudist, ha tudja, hogy Erkel úr ír róla operát. Így bűnhődnek, uraim, a királygyilkosok!

Lukáts Gyula, Lükő Géza és Orbán Balázs egy lelencház felállítását sürgetik. (Nem akarok maliciózus lenni — de hogy jutott az éppen nekik eszökbe?)

III. Nincs asszony a karzaton

Míg ezek a dolgok így folytak csendesen, azalatt ott künn Zsilinszky utoljára ölté fel a Ház ócska atilláját s vitte át benne az üzenetet, a főrendiházba; bent a pénzügyminiszter szűzdohány levelekkel játszott. (Valamelyik mameluk hozta neki mutatóba.) Odescalchy Gyula herceg pedig ezalatt észrevett egy sajtóságos jelenséget.

Azt, hogy a karzaton nincs egyetlen egy hölgy sem.

— Uraim, nincsenek a karzaton asszonyok.

Ez a megjegyzés hirtelen befutotta a termet, mindenki föltekintett, megnézni, — hogy csakugyan nincs-e semmi megnézni való.

Rideg volt az egész karzat. A tömérdek torzonborz bajusz és szakáll ott feketedett, piroslott és fehérlett hosszú sorban, de sehol egy mosolygó szem, rózsaszín arc.

Az elhagyatottság nyomasztó érzése nehezedett a kedélyekre.

Mintha lehangoló árnyék terülne végig a termen. Olyan szomorú volt minden.

Csak a Sággy nevető arca tűnt ki a véghetetlen szürkeségből. De ez éppen nem alkalmas pótolni egy szép női fejet.

Hiába, az is szükséges a tanácskozásokhoz, hogy legyen valaki odafönn, aki beleszerethessen a szónokba.

Ez így nem maradhat. Csinálni kellene valamit, hogy az asszonyok ismét járjanak a karzatra.

De mit? Ezen töprenkedtek némelyek. Míg végre kitalálta a kis RácZ Géza. (Lám hogy még RácZ Géza is jó valamire.)

A fiatal honatya így okoskodott:

Valami olyat kellene mondani, ami nem való az asszonyi fülelnek; mert csak annak a hírét kell költeni: hogy az ország-házban oly dolgokról diskurálnak, hogy az ember már el sem viheti oda feleségét — s erre mind idesereglenek másnap a feleségek.

S annál is inkább lehet most ilyesmit mondani, mert úgy nincs a karzaton egyetlen nő sem.

Hozzáfogott RácZ Géza s egy elegiát rebegett el a leánykereskedésről, miként szállítják el a szép magyar leányokat Bombayba. Hogy minek engedi ezt Tisza Kálmán?

Mély csönd lett a szónok szavaira. A régi tűzből egy-egy maradék szikra kigyúlt a szemekben s pajkos mosoly játszadozott még a fehér bajuszok környékén is.

Gróf Andrásy Manó, ki a jobboldal legszélén bóbiskált magányosan egy padban, fölriadt és közbekiáltott önkéntelenül:

— Ujjé!

Általános derültség követte a gróf lelkesedett felkurjantását.

Bizonyosan azt hitte hirtelenében, hogy a Házban aludt el, és az Orpheumban talált fölébredni.

A T. HÁZBÓL

I. 67, 90, 23]

[jan. 24.]

No végre . . . van már a vitának praktikus eredménye . Folyton szidják a képviselők *könnyebb béléssű* részét, mióta a költségvetés tárgyalása foly, hogy nem érdeklődnek a számok iránt.

Ma végre össze tudtak hozni olyan számokat, amik fölmelegítették a t. Házat.

Ugyanis az egész ülést a pénzügyminiszterium költségvetése töltötte ki. Biz az unalmas volt egy kicsit, pedig a

dohányról is beszéltek (de az csak annyit használt, mint a füst), majd a sóra fordult a szónoklatok rúdja (de azokban sem volt attikai só), míg végre a lutrinál megemberelte magát Herman Ottó, s iszonyú módon lebecsmérelt a Ház színe előtt egy szép asszonyt.

Megszégyenítő dolog, úgymond, hogy Szapáry összeadja magát ezzel az asszonnyal (Jézus Mária, ez már a *harmadik* miniszter, akire ilyesmi sül ki). A deficitnél is jobban retteg az erkölcsi deficittől. Ez a szép istenasszony kit a bőségszarúval festenek, a Fortuna, a lutri által fosztogatja ki a közönséget.

Szapáry mint gentleman, lovagias védelmére kel az istenasszonynak: hiába tiltaná el udvarlót az egyik ajtón, bejönnének hozzá, akik rajongnak érte, a másik ajtón vagy az ablakon.

Szavazásra kerülván a lutritétel, 90 szavazat esik igenre, 67 nemre. Lázás mohósággal kezdik jegyezni a számokat.

Mire egy kis élénkség támad. Beöthy Algernon odafut Hermanhoz:

— Mondd meg, Ottókám, az éveidet.

— Minek? — kérdezi Herman gyanakodva (mert nagy hajlama van a gyanakodásra).

— Szerencsésé akarom tenni a gyermekeimet.

— Az én éveim által?

— Nos igen, mert beteszem a lutriba, 90 többség, 67 kisebbség, 23 differencia és a te éveid.

Az idea megtetszett sokaknak. Nosza, hol a szolgálta? Halommal küldték a pénzt a lutriba. Egy fél óra múlva tele voltak a képviselői tárcák reskontókkal.

Ilyen foganatja lón Herman felszólalásának a lutri ellen. Legalább ötven frtot jövedelmezett nyomban az államnak.

— Ez aztán beszéd — makogta Prileszky.

— Ez aztán hatás! — jegyzé meg Mocsáry kesernyésen.

II. Az arab rege és a csók

Mint igen gyakran egy idő óta, ma is az ülés végére jutottak a villanyozó szcénák.

Trefort a néhai nagyváradi püspök sáfárkodásairól adott számot Ugron Gábor interpellációja folytán, s azt tartván, de

mortuis nil nisi bene meglehetősen szépítgette a dolgokat, amivel aztán alkalmat adott Ugronnak egy olyan sikerült replikára, mely duzzadt az ötletgazdagságtól s művészien ki volt rakva tövisekkel. Sikerültebb rögtönzést csak Tisza képes mondani — de ritkán mond.

Az ideges miniszter dühös lett, kivált arra, hogy a választ »gyerekesnek« mondta Ugron.

— A miniszteri padokon nem ülnek gyerekek — kiáltott közbe ingerülten, felemelkedve bársonyszékében.

Hanem az arab rege kibékítette — mert az jó volt.

Egy doktor a gyomorbajos embernek a szemeit kezdte gyógyítani.

— Miért gyógyítod a szememet, mikor a gyomrom fáj?

— Hogy jobban meglásd velök ezentúl, melyik a rossz étel, melyikhez ne nyúlj.

A miniszter maga is nevetett azon az ötleten, hogy Ugron a szemeit akarja gyógyítani s visszavágott:

— Bárcsak a képviselő úrnak lennének olyan jó szemei 70 éves korában, mint az enyéim.

— Ha jók a szemei — szólt közbe a baloldalon valaki (gondolom Lükő Géza) —, minek tartja őket annyiszor behunyva?

*

Most aztán a csók következett. Ti. az a bizonyos csók.

Sokan azt mondják, idétlenség egy csókért annyi zajt csapni.

De ez nem igaz. A csók ominózus portéka. Sok vér hullt már ki egy-egy csókért. Sokan haraptak a fűbe is miatta. Még hadjáratokat is viseltek, amelyeknek egy csók volt az oka.

Hanem azok forró, édes csókok lehettek, kéjt, ingert lehelők. Azokért érdemes volt szenvedni utólagosan.

De ez csak egy szerény kézcsók volt, amelyből kevés öröme lett annak is, aki adta, még kevesebb annak, aki kapta.

És mégis át kellett esnie érte a mai szcénán Széchenyinek.

Az volt az Olay kérdése: igaz-e, hogy a kiállításán megcsókolta a trónörökös kezét?

A miniszter felkelt s röviden mondá:

— *Igenis megtörtént.*

Leült és bűnbánóan sütötte le a szemeit.

Az egész Házban síri csönd volt; tetszett mindenkinek a kurta rezignáló válasz.

— Ezt Tiszától kapta — sugdosták maguk közt a mame-lukok.

Fölugrott most Olay, széles olajbarna arcán a diadal fénye ragyogott. No, most nyomban legyúri és a mellére tér-depel.

— Ilyet nem tesz magyar ember — kezdé —, ilyet csak *nimet* tehet.

Rengő hahota támad. A jobboldalon egy, a legfiatalabb mame-lukokból összeverődött csoport megadja a jelszót: »El-áll, eláll«. Olayt minden szavánál megakasztja a megújuló zúgás. De nem enged, dehogy enged, hiszen megmondta egy hét előtt: »egy miniszter van a markomban, ki nem eresztem«.

— Bevárom, míg kikiabálják magukat — kiáltja egész nyugodtan.

Ki is várta és elmondta, amit akart. Volt is a riposztjában néhány figyelemreméltó megjegyzés, de rosszul, konfúzusan csoportosítva.

— Ugron adta neki az eszméket — suttoztak egymás közt a baloldalon.

Így aztán kisült, vagy legalább föltételezve lett, hogy tulajdonképpen Tisza és Ugron álltak szemben a szeretetreméltó dialógban.

Ő alkalmunk volt megtenni azt az érdekes megfigyelést, hogy mi lenne belőlük, ha ilyen helyeken tartanák az eszüket?

A FŐRENDIHÁZBÓL

Andrássy Gyula gróf interpellál a kelet-ruméliai ügyben. Ez a mai nap eseménye.

Megfordult világ. Eddig a sok szakácsot vonták kérdőre, ha elsózták a levest. Most a szakácsok vonják felelősségre a levest, amért sós.

A képviselőház folyosóin sokfélelepp variálták a gróf mai interpellációját, amiről különben már öt napja beszéltek.

Voltak, akik ellenzéki hajlamokat néznek ki belőle. Andrassy kezd áticsapni az oppozícióra. A beavatottabbak már nem láttak benne annyi veszélyt.

Ezek szerint az interpellációnak a következő története van.

Tisza találkozik Andrassyval.

— Kellene már valamit csinálni a kelet-ruméliai dologból — szól Tisza.

— De mit? — kérdi Andrassy készségesen.

— Felrázni Kálnokyt álmából.

— Hm, hm, bajos lenne. Igen jól alszik.

A volt külügyminiszter felsóhajtott. Persze könnyű annak jól aludni, akit nem nyom a berlini lelkiismeret.

— Hát gondolatok ki valamit, ami kellemetlen lehet neki.

— Mit?

— Például egy kis interpellációt a kelet-ruméliai ügyben.

A mai interpelláció tehát nem lenne a beavatottak szerint egyéb Andrassy—Tisza akciójánál Kálnoky ellen.

Az ellenzékiek azonban nem akartak ily hamar lemondani az exminiszter elvtársról.

— Ez veszedelmes játék — szóltak. — Először is, mit felel Tisza az interpellációra?

— Semmit. Ez is ki van csinálva.

— És ha ezt a főrendiház nem veszi tudomásul?

Az intimusok ajkukat biggyeszték.

— Akkor újra *reformáljuk a főrendiházat.*

*

A gróf mindjárt az ülés elején tartá meg nagy beszédét.

Az ülés népes volt. A piros padokban szép számmal voltak jelen a főrendek, kivált a kinevezettek. A szélsőjobbon ott piroslott Haynald bíbor palástjában, kíváncsian tölcséert rögtönözve füléhez kezéből. A kormányból Tisza és Fejérváry voltak jelen. A karzaton több képviselő is volt a hallgatóság közt.

A gróf halkán, kissé vontatottan beszélt. Itt-ott azonban megcsendült az érc is hangjában, kivált akkor, mikor határozottan elítélte a bolgár-rumél perszonáluniót. Ellenben bána-

tos borongássá vált akkor, mikor kijelenté, hogy a berlini kongresszus által alkotott Kelet-Ruméliának már alkotásakor sem tulajdonított életképességet.

Az ember szinte várta, hogy a gróf délceg alakja most mindjárt megtörik, bodor haja homlokára omlik és kezével mellére üt:

— Mea culpa!

Mély csend volt a terebben. Mindenki feszült figyelemmel leste a gróf szavait. Cipő, ha megcsikordult, lábcoszogás ha lehallatszott a karzatról, mind bántó, idegizgató hangzavarrá vált a néma levegőben.

Tisza Kálmán mozdulatlanul ült miniszteri székében, mint egy automata, még csak nem is jegyzett.

Ebből azonnal következtetni lehetett válaszára.

A gróf azzal végzé beszédét, hogy biztosítá a Házat, miképp fellépésének nem kívánt ellenzéki karaktert adni, mert ettől távol áll.

Tisza igen röviden válaszolt, azt, hogy *e helyen* a kelet-ruméliai ügyben nem nyilatkozhatik, — amely választ tudomásul vette Andrássy is, a főrendiház is.

*

Andrássy Gyula gróf mai fellépését örömmel üdvözli mindenki, mert legalább fölelevenítette a parlament azon szokását, hogy külügyi kérdések fölött eszmét cserélhet, — amely szokás már rozsdásodni kezdett.

Hogy azonban Tisza kerek semmitmondással utasította vissza a parlament kíváncsiságát, és hogy a főrendiház ezzel megelégedett, az már nem olyan örvendetes.

Mi tehát a magyar országgyűlés?

Ha a magyar országgyűlési képviselők és a főrendek gyűlése parlament, úgy joga van követelni *a rangját*.

Mikor Montclade márkinét a forradalmi vésztörvényszék elé hurcolták arisztokrata születéséért, az elnök így szólítja meg:

— Montclade polgárnó . . .

A márkiné büszkén szavaiba vágott:

— Bocsánat, elnök úr, ha polgárnő vagyok, úgy nincs ok arra, hogy itt legyek. Ha pedig itt vagyok, követelem, hogy adja meg a rangomat.

. . . Montelade márkinének igaza van. A magyar főrendek tanulhatnak tőle.

A T. HÁZBÓL

[jan. 28.]

Nagyon is szakszerű ülés volt. Egész délig a Kemény Gábor büdzséjét nyúzták. Thaly Kálmán (ki most a *tartományi* beszédekre adta magát) a horvátországi siker után ma a fiumei kikötő kiépítését szorgalmazta.

Rácz Athanáz a Maros folyam mellett vágott ki egy ügyes chiát. S ezzel beütöttek a Házba a *víziügyek*.

Ez pedig veszedelmes téma!

Mert csak kétféle ügyek harapódzhatnak el szóáradattá.

Az olyanok, amelyekhez mindenki ért.

És az olyanok, amelyekhez senki sem ért.

(Amazokról azért beszélhet mindenki, mert mindenki tud róluk szólni, emezekről pedig szinte beszélhet mindenki, mert senki sem tudja megbírálni.)

Az öregúrnak (Rácz Athanáznak) nagy keserűség rezeitette hangját, hogy a Maros folyót miért nem szabályozzák, mikor mindent szabályoznak, a Tiszát, Dunát, Rábát, Rápcát.

Kemény Gábor ravasz mosolygással válaszol, ne aggódjék a t. képviselő úr. Nem történhetik nagyobb baj. A többi folyók sokkal előbbre valók. Ő jól van tájékozva a Maros természete felől.

Ti. a miniszter ismeri azt a nótát, hogy:

Maros vize folyik csendesen.

S ha csendesen folyik valamely víz — hát akkor nem szükség szabályozni. Hadd folydogáljon.

A vízműtani tételnél Herman Ottó tett közzé egy erős kritikát a szegedi műszaki tanács munkálkodásai ellen, talán abból a taktikából indulva ki, hogy mindig azt a dolgot kell megtámadni az ellenfélnek, ami a legjobb?

Nem hagyta ezt annyiba Hieronymi, felkelt és helyreigazította Hermant. Azután Baross Gábor kelt fel és helyreigazította Hieronymit.

És miután most már helyreigazodott minden, de különben is a két alapos felszólalás elvette a dilettánsok kedvét, a vízi vita szerencsésen véget ért anélkül, hogy víziszonyt eredményezett volna.

Nem is volt más említésre méltó mozzanat ezen kívül (vagy hogy talán ez sem az), ha csak azt nem vesszük annak, hogy a földművelési tárcánál nagy figyelemmel hallgatott, csinos beszédet mondott a fiatal Lyka Döme.

Mondhatnám, hogy a beszéd több volt, mint *csinos*, — de akkor az igazság kedvéért, ha már a beszédje mellől megváltoztatom a jelzőt, meg kellene változtatnom a neve mellől is, hogy ő kevesebb, mint *fiatal*.

Pedig tudom, jobban örül annak, hogy ő fiatal, mint amennyire azon búsulna, ha a beszédje lett volna fiatal.

Ügyes szónok, higgadtan, nyugodtan beszél, de *gazdaköri* hangon és stílusban.

Lyka után Dobránszky Péter emelkedett fel beszélni.

— Nini — mondák —, hát ez még ki nem beszélté magát tegnap?

Mintegy varázsütésre üres lett a tanácsterem. Mindenki a folyosóra tódult.

Megolvastam. Mindössze huszonhárom képviselő maradt bent, meg a gyorsírók. Hanem ezek is más ceruzát váltottak a jegyzésekhöz.

Az elnök szelíd arcára a szemránccok alá valami sajátos vérszomjas kifejezés lopta magát, ami némelykor megjelenik minden felvidéki arcon.

Igen, az elnök kegyetlenkedni szeret Dobránszkyval. Legalább tegnap ezt a benyomást tette ránk. Hát az bizony el is kel, hogy az ember hébe-hóba kiadja a haragját. S erre a legjobb individuum Dobránszky. Van olyan ember is aki visszavág, azzal nem jó kötekedni, van aztán olyan, aki vissza nem vág, csak fölajdul, de az is kellemetlen. Dobránszky Péter azonban föl se jajdul, azon kell kipróbálni az elnöki tekintélyt, hogy meg ne egye a rozsdá.

A huszonhárom ember denique bent maradt.

Más szónok is van olyan, aki, ha felkel, a Ház megindul a folyosóra és csak a barátjai maradnak udvariasságból.

De Dobránszkyval megfordítva történt ma is.

Neki az ellenségei maradtak bent.

... És a barátjai mentek ki?

Nem! Neki nincsenek barátjai — hanem inkább úgy akartam én azt kihozni, hogy a huszonhárom legnagyobb ellensége maradt ott.

... A beszédjét hallgatni?

Nem. Hanem a beszédjét akadályozni.

Az ország szomorú gazdasági viszonyainak orvoslásáról beszélt.

Nem lehetett kihallani a zajból, miféle orvosságokat preskribál, hanem annyi bizonyos, hogy csak roppant parányi adagokban adhatta be.

Szólani kezdett; óriási »eláll, eláll!« akasztotta meg.

Az elnök csengetett. azután megint Dobránszky mondott három szót, mire újra felhangzott »Eláll! Eláll!« Most ismét csengetett az elnök, Dobránszky megint mondott két szót s felzúgott az »Eláll! Eláll!«

Utoljára is belátta az elnök (hiába, okos ember), hogy valakinek engedni kell s az a valaki ő lesz: nem csengetett többé.

S így aztán nem hangzott csak a szívós »Eláll, eláll« és közbe mint fátyolon át egy-egy mondat-töredék Dobránszky Péter beszédjéből.

Pedig ki tudja, hátha ebben a beszédben csakugyan benne volt az orvosság közbajainkra?

Miért ne? Hiszen eddig is mindig a *fűben* keresték.

A T. HÁZBÓL

[febr. 6.]

Trefortot szorongatták. Az ő költségvetése folyt. Ott ült idegesen, kapkodott a fejével, keze nyugtalanul mozgott a ceruzával, élénk szemei tűzben csillogtak.

Én ma kivételesen a női karzaton ültem, elgondolkozva azzal a közömbösséggel, mellyel olyan ember szokta hallgatni a vitákat, aki tudja, hogy a sztenográfusoknak beszélnek.

Hallgattam Almássy Sándort, hallgattam Gyurkovicsot, de anélkül, hogy figyelmem követte volna őket.

Közbe hálásan gondoltam a Trefort érdemeire. Hiszen igaz, hogy hibái is vannak, de hisz hibái mindenkinek vannak, még báró Kemény Gábornak is.

Sőt bizonyos rokonság van a két miniszter fogyatkozása között.

Kemény Gábornak az a gyengéje, hogy túlságosan oktanoknak tartja a hallgatóit, Trefortnak pedig az a gyengéje, hogy túlságosan okosnak tartja magát.

Kemény Gábor a legelemibb dolgokról is bizonyos fontoskodással beszél s ez visszatetsző. Trefort a legfontosabb kérdésekhez is készületlenül, pongyolán szól hozzá, s ez is visszatetsző.

Trefortot, ki annyi akadályt le tud győzni a Házon kívül, rendszeren mindég megverik a Házban, mert sohasem tartja egy rakáson a fegyvereit — abban a hitben, hogy neki az ellenség úgysem árthat.

Egészen el voltam telve Trefort-kultusszal, midőn Ugron Gábor kezdett szólani.

Mindjárt az első négy-öt mondat megütötte a fületem. Ugyan minek bántja már megint ezt az érdeemes öreg embert?

Nem, azért sem fogom meghallgatni. A karzat virágait kezdtem nézegetni körülöttem. Egy csomó szép asszony ült ott, mély figyelemmel csüggve a deli szónokon.

Nagy hévvel beszélt. Roppant tetszészaj viharzott fel.

— Mit mondott kérem? — kérdé a szomszédnóm.

— Nem tudom. Nem hallgatok oda.

— Mit? Ön nem hallgat oda? Hiszen az vétek!

A karzaton most mozgás támadt, a másik szomszédnóm felkelt helyéről. Valami szakácsnőféle alak benyitott az ajtón és odahíttá.

— Ugyan kérem — mondá nyájasan —, vigyázzon addig a beszédre helyettem, hogy aztán elmondhassa.

Engedelmeskedtem, figyelni kezdtem Ugronra, mikor a menyecske visszajött, észre sem vettem.

— Volt valami? — kérdé kedves kíváncsi hangján.

— Pszt! — mondám gépileg. — Pszt! Csendet kérek!

Meg voltam fogva, most már a magam kedvéért hallgattam Ugront.

Vitt, ragadott amerre akart, nem voltam ura saját érzelmeimnek s mire a beszédet bevégezte, a legdühösebb ellenségévé váltam Trefortnak.

Most sült ki csak milyen veszedelmes szónok Ugron Gábor.

Hanem aztán felállott Trefort s apródonkint kihült bennem az ellene meggyűlt harag, egyszer csak azon vettem magamat észre, hogy megint ott vagyok, ahol voltam s ahol akkor lennék, ha nem hallom a két szónokot.

Ilyen viszonyok közt mégis legokosabb a folyosón tölteni az időt.

Ott praktikus dolgokról beszélnek. Hogy ki a legjobb tarokk-játékos.

— Péchy Tamás mindenkit felülmúl ebben a mesterségben — jegyzé meg egy szakember.

— Hanem amilyen jól játszik Péchy Tamás — mondja egy másik —, éppen olyan rosszul csinálja Tisza Kálmán.

— No bizony! Péchynek az nagy előny, de Tiszának az nem nagy hátrány.

Túl a folyosón a lépcsőháznál egy igénytelen öltözetű asszony ácsorgott, akit a szolgák sehogys sem akartak beljebb ereszteni. Egy kis almakéjú pólyás csecsemőt tartott a karján, kinek pici arcát egészen megmarta kívül a hideg, szánalomból eresztette be a portás a korridorra, ahol meleg van.

Kérdezték tőle: kit vár?

— Egy képviselőt.

— Mi a neve?

— Hiszen ha tudnám — sóhajtott fel —, csak azt tudom, hogy ide szokott járni.

Félénken, szomorúan húzódott meg egy oszlopnál, a gyermek vidáman gagyogott és a kezeit próbálta kihúzni a vánkókból.

A képviselők közt hirtelen híre ment, hogy csecsemő van a Házban s hogy valakit vár ott egy szegény asszony. Nem minden embernek tanácsos most hazamenni.

Ott is maradt a Ház teljes számmal, míg csak tehetette, meghallgatván Tiszát, ki egy tapintatos, államférfiúi stílusban tartott nyilatkozatot mondott a nemzetiségi kérdésben.

Ezelőtt talán halavány lett volna ez a nyilatkozat, de most a Bismarck beszéde után, éppen ez a mérséklet tette nemessé.

Még Zimándyt is meghallgatták — mégpedig nagy figyelemmel.

Hosszan kóválygott az ő saját külön »felhői« közt s eregette le onnan az ádáz mennyköveket a Trefort hibáival foglalkozván — de a beszéde közepe táján aztán elügyetlenkedte a dolgát, amikor így szólt:

— Most pedig, t. Ház, áttérek a Trefort érdemeire.

No iszen csak ez kellett a Háznak. Egyszerre futott kifele minden ember, mintha mondaná: Nem akarok az érdemeiről hallani.

Boldog miniszter, akinek a hibái érdekesebbek érdemeinél.

A T. HÁZBÓL

[febr. 7.]

Harcias kinézése volt a folyosónak. Csak éppen hogy kardcsörtetést nem lehetett hallani. Két csoport Hentaller sűgött-bűgött majd abban, majd emebben a fűlkében, párbajokat készítve elő.

Pulszky Károly, aki úgy affektálja a parlamenti tevékenységet, hogy mindennap egy államférfit keres vagy tudakozódik utána, ma Krajszik Ferencre vetette ki a hálóját.

Fűt-fát kikérdezett:

— Nem láttátok Krajszik Ferencet?

— Ott van a túlsó folyosón.

— Nem igaz, bent ül a tanácsteremben.

Egypár perc múlva rémulten, elsápadva jött vissza a legkisebbik Pulszky.

— Mi történt veled?

— Velem semmi, hanem a szegény Krajsikkal.

— Nos?

— Két Krajszik lett belőle. Szakasztott olyan az egyik, mint a másik. Csak a szegény Krajszik püspököt sajnálom most. Mert egy püspöknek untig elég egy Krajszik, de két Krajsziknak nem elég egy püspök.

Senki sem hitt ebben a csodában, mígnem a következő percben csakugyan arra defilírozott el Krajszik Ferenc két darabban.

Senki sem merte megszólítani sem az egyiket, sem a másikat, mert hátha mégis idegen ember valamelyikök.

Úgy is volt, kisült kombináció útján, hogy az egyik Krajszik alighanem a gyulafehérvári új követ: Mohay Sándor.

(Ez a savanyúvizes név illendően keveredik el a Borosok, Szomjasok, Iszákovicsek között.)

Bent a tanácsteremben ma is Trefort szenvedett: előtte lévén egy nagy fekete bőrtárca, háta mögött pedig az érdemes, jó Gönczy Pál, és a nagy tehetségű fiatal tanácsos, Berzeviczy Albert.

Gajári beszélt. Tehát nagy nyugalom ömlött el a miniszterek rajonjában. Magok a képviselők is össze-vissza ültek, Vadnai Károly átment a szélsőbal legszélire, Grünwald elhurcolkodott Neményi Ambrus mellé az Ivánka Imre féle kövér vidékre.

Künn azalatt érdekes hírek kolportáltattak.

Ábrányi Kornél a bizalmas embereinek megsúgta:

— Albert beszélni fog.

Futótűzként terjedt, hogy Albert beszélni fog.

Egy negyedóra múlva Pulszky Ágoston kezdte sugdosni mindenfelé:

— Dezső beszélni fog.

Tromfra tromfot!

Hogy melyik Albert és melyik Dezső, nem mondták, de mindjárt gondoltam, hogy nem Isaák Dezső.

Egy fiatal mágnásképviselő vígan dúdolgatta föl s alá sétálgatva a büfé előtt a divatos párizsi kuplét:

Mon Albert, mon Albert,
Ressemble à son père,
Son père à sa mère,
Sa mère à sa soeur!

Míg a két beszéd, mely kiváló momentumra volt a mai ülésnek, egyelőre csak hír alakjában keringett, a folyosón egyszerre fájdalmasan szisszent föl Margittay Gyula, mintha valami ér szakadt volna meg benne.

— Óh jaj, hát már sohasem lát az ember jót!

Eredeti látvány tárult a néző elé.

Szapáry gróf a miniszteri szoba felé ügetett, mellette pedig Csanády Sándor poroszkált udvaronci mozdulatokkal, tekintetén rajta volt az ötvenkrajcáros stempli, s hangján a kérelmezők lágsága ömlött el.

Szapáry rokonszenves arcán derengő mosoly szaladgált s lekötelező nyájassággal eresztette el az ajtónál a derék szitytyát.

A szélsőbaliak rárontottak:

— Hohó! Hahó, Sándor bácsi! Hát így vagyunk? No, szépen vagyunk! Hát már maga is elbotlott?

Megröstellkedett. Fejét behúzta mélyen az atillája gallérjába.

— A dohány . . . — dadogta. — Hazafias dologban kérttem. Egy kis szűz dohányka ültetéséről van szó . . . Ha más volna, nem mondom, de dohány . . .

Megrezsent a csöngettyű odabent. Apponyi gróf beszél. Egy pillanat alatt olyan lett a folyosó mint a temető.

Főlöszleg ismételni, miképpen beszélt. Apponyi nagy szónok. Minden felszólalása egy taktikai hiba, de egyszersmind egy fényes nyilvánulása tehetségeinek. A mostani nem volt taktikai hiba. Tisza tegnapi beszédjét helyeselte, nagy tetszést aratva minden párton.

A Ház annyira benne volt a barátkozásban, hogy még a kappanhangú Babeş is megéjlenezte, mikor azt mondta, hogy a gyerekei jobban tudnak magyarul, mint Trefort — akarom mondani — mint románul.

A folyosói hírek jól beváltak, Szilágyi mohón sietett feledtetni Apponyit, s mindjárt Babeş után egy olyan felséges beszédet vágott ki a magyar államiságról, hogy ha azt Apponyi Albert mondta volna el, okvetlenül kileli a hidegláz az irigységtől.

Szerencse hát, hogy ő maga mondta el fel-feltörő viharos tetszések közt magasztalva a Tisza álláspontját.

A miniszterelnök kedvetlenül ballagott kifelé a teremből. Hihetőleg azon tűnődött útközben:

— Istenem, Istenem! Hát már minden ellenségem elhagy?

Sajnálom, hogy tegnap nem voltam jelen a karzaton, érdekes képeket lehetett volna írni, Hermanról, aki tisztességtudón rehabilitálta a megtámadott Keszlet, Mocsáryról, aki beállott nemzetiséginek s Apponyiról, ki, hogy a Visi Imre szellemes megjegyzését használjam: inkább akart harmadik lenni Tisza után, mint második Szilágyi után.

A mai ülésre nem maradt semmi érdekes.

Az »alma mater«-t támadták. Mégpedig a legtüzesebb két lándzsavívója a szélsőbálnak: Herman Ottó és Thaly Kálmán.

A sok egyetemi tanár (mert hemzseg tőlük a Ház) tükön ült ma. Még a Sággy nevető arcán is volt valami mélabús bozongás.

Hanem az idén szerencsére nem került sor katalógus olvasásra, Herman kihagyta a neveket ezúttal a játékból és csak általánosságban kritizált.

A nevek félelmetesek, de néha tagadhatatlanul hatást lehet velök elérni. Bebizonyult ez ma Trutián, akinek úgy sikerült három nevet összecsoportosítani, hogy a Házat hangos derűlségre fakasztotta.

Ugyanis kijelentette, hogy majd máskor fog azokra a dolgokra kiterjeszkedni, amelyeket Mocsáry, Gurbán és Babes képviselők elmondtak.

— Szép triumvirátus! — hallatszott egy szózat jobb felől.

— No, Mocsáry! — felelt rá a visszhang bal felől.

Mocsáry szerencsére nem volt bent. Ott künn morfondírozott a folyosón. Lehangolt volt, szóttalan. Mintha bánatná valami. Mintha önmagát unta volna meg.

Hiába vidítgatta a társaságot Beöthy Algernon az ötleteivel.

A folyosó hátulsó részét egy öregasszony söprögette.

— Ki ez az anyóka? — kíváncsiskodik egy ellenzéki.

— Hát nem tudod — találta ki rögtön az elmés Beöthy —, ez is egy adat a korrupcióhoz; Deák Ferenc egykori gazdasszonya. Most holtig tartó kenyere van ennek is. Ráhagyta az öregúr az országra.

A csöngettyű felhangzott belülről. Szavazás van! Üres lett a folyosó csakhamar.

— Mi az? Miről van szó?

Zimándy Ignác nyújtott be határozati javaslatot, hogy a keresztény tanulókat csak keresztény tanárok oktassák.

Péchy fölteszi a kérdést:

— Akik Zimándy javaslatát pártolják, méltóztassanak felállni.

Zimándy föláll és jobbra néz, majd balra néz, végre a háta mögé néz, de nini, mindenki ül. Savószín szemei karikára nyílnak. Nem hiszi, amit lát. Hát le vanna kezek az emberek enyvezve a padokhoz?

Gondolkozva kulcsolja össze karjait s ajka érthetetlen szavakat motyog. Talán azt, hogy »Gábiel, hol vagy«?

(De Andreánszky Gábor éppen nem volt jelen a teremben.)

Még csak egy incidenst kell kiemelnem, hogy a mai ülés száraz krónikáját kimerítsem.

Nem azt, milyen rokonszenves figyelemmel hallgatta az egész Ház Berzeviczyt (előre vetődő fénye ez a jövőnek), de ama kis komikus jelenetet kívánom reprodukálni, amint a kuruc megütközött a labanccal.

Valaha buzogány járta vitéz Rákóczi Ferenc urunk idejében, azt verték egymásnak a fejéhez, lengett a zászló a »pro libertate« jeligével és hangzott hozzá a tárogató.

Most modern alakban folyt le a csetepaté. Fölkelt a híres kuruc Thaly, azzal vádolva Trefortot, hogy a pozsonyi beszédeben Magyarország disszolúciójáról beszélt.

Trefort kijelentette, hogy azt Thaly nem jól olvasta. Nem így volt az ott . . .

Thaly felugrott, fölemelte izmos jobbkezét és meglengette az »Egyetértés«-t.

— Itt van, benne van!

Erre ingerült mozdulatot tett Trefort, s ki tudja honnan, villámhirtelen előrántotta a »Nemzet«-et, s meglobogtatta ő is fennen.

— Itt van. Ebben van!

A két veszekedett buzogány, akarom mondani lepedő úgy suhogott ropogott a két haragos ember kezében, hogy az egész Ház hatalmas derűtségre fakadt.

S tárogató helyett — csak a Göndöcs jóízű hortyogása hangzott az egyik padból, kíséretül e kuruc-labanc viadálhoz.

A T. HÁZBÓL

[febr. 12.]

Kezdünk már kijönni a béketűrésből.

Mindenki elunta a vitát, még Trefort is, és mindenki elunta Trefortot, még Gönczy Pál is, aki már egy hete nézi őexcelenciája háta közepét. Örökké ő van a színen. Haragszik, rázza magát, belemarkol izgatottan ősz hajába, dühösen lecsapja, meg fölveszi a ceruzáját, morcos, duruzsol, halántékain kidagadnak az erek, de amellet eleven mint a halcsfk.

Egy hete folyik már ez a látvány, egy hete tart már a közoktatásügyi büdzsé s még egyszer úgy találunk vele járni, mint Salamon Ferenc a színdarabjával, aki sohasem mehetett tovább az első jelenetnél, mert olyan jóízűen diskuráltak a személyei, hogy lehetetlen volt őket szétválasztani.

Hanem azért a legcsodálatosabb tarkaságban szövődtek a tárgyak.

Lesskó István a »Néptanítók Lapja«-t kifogásolta, mert az volt benne fejtegetve, hogy nincs pokol.

Göndöcs Benedek, ki mellé Beöthy Algernon telepedék, a szegény méhecskék érdekében szólalt fel. Beöthy összecsurította a száját, fölfújta az arcát és mesterileg utánozta a méh-zsongást. A főtisztelendő úr annyira belemelegedett a dikcióba, hogy teljesen elfelejté, hol van, s nem győzött eleget hadonászni a kezeivel, hogy a pajzán állatkák meg ne csipkedjék az alatt — míg érdekükben szónokol.

Most az öreg Pulszky emelkedett fel. Már rég nem hallottuk. Mikor utoljára beszélt, panaszkodott, hogy otthon felejtette a fogait, de azért mégis tudott harapni; ma nem felejtette otthon a fogait, de azért mégsem akart harapni. Szelid sima indokolással kérte fölemeltetni évi költségvetését.

Pulszkynak segítségére rohant Thaly Kálmán, miután előbb intónált néhány haragos közbekiáltással a Trefort beszédjébe. Trefort ugyanis ellenezte a múzeumi tétel emelését, de azért szokott modorában minden fölmerült tervre ráhagyta:

hogy biz az helyes, ösmerem az ügy állását, régóta foglalkozom a tárggyal, *beszéltünk* már róla stb.

— Hiszen mindig csak beszél! — kiáltott fel Thaly.

De már erre méregbe jött a miniszter.

— Mit, beszélek? Hát nem teszek én eleget? Engem még soha senki sem inzultált annyira. Hogy én frázishős vagyok? Elfogadok mindenkitől tanácsot, de tegye azt olyan modorban, amely a parlamentbe illik.

Fölugrott erre a kuruc ádáz dühvel:

— Engem modorra ne tanítson a miniszter, ki úgy viseli itt magát mint egy táncoló dervis.

Nagy mozgás támadt minden oldalon. A két miniszteri tanácsos az excellenciás úr mögött lesütötte a szemeit.

György Endre, aki úgy ül ott a székén egykedvűen, mint egy medvebocs, élénken pislantott fel, hátha valami »keleti kérdés« támad ebből a titulusból? Iszakovics Milán felkiáltott »Ohó!« Zimándy helyeslőleg rázta nagy kopasz fejét, mialatt az elnök kiszámította a kabátja gombjain: »Megintsem? Ne intsem?«

Végre is úgy jött ki, hogy megintette, de csak olyan modorban, ahogy egy lutheránus meg szokott inteni egy kálvinistát, egy katolikus miatt.

Az óriási zajban Andrassy Manó gróf nyújtózkodott ki.

Halljuk! Halljuk! hangzott. Mert a gróf mester abban, hogy úgy tudja elmondani a legokosabb dolgokat, mintha bolondságok volnának s ezért igen szívesen hallgatott szónok.

Andrassy arról panaszkodik, hogy a Múzeum nem fordít elég gondot és pénzt a magyar történelemre vonatkozó tárgyak megszerzésére. Szívesebben kutat a rómaiak után. Pedig mit becsüljük mi a rómaiakat? Minek bajlódjunk mi olyan dolgokkal, amikhez nem értünk?

Nagy helyesléssel fogadták a beszédet, mert, mint mondom, úgy tudja előadni a legnagyobb bolondságokat, mintha okos dolgok volnának.

Hanem a ravasz Pulszky fejében megcsillámlott erre egy szikra: »No, megállj, majd mindjárt bemárlak én téged a saját beszédedbe.«

Hirtelen benyelt tátogó szájával egy tonna levegőt, amennyi éppen elég egy személyes kérdésbeni felszólalásra, s kicirkalmazta azt a következőképpen:

— Azt mondja Andrássy gróf, hogy magyar műtárgyakat gyűjtsek. Igen ám, de vannak amatőrök, kik a Múzeum előtt megveszik a magyar régiségeket. Ilyen amatőr Andrássy is, akivel a Múzeum nem konkurrálhat. Kérem hát ne verje fel a tárgyak árát, *sőt az ő gyűjteményéből is adjon valamit a Múzeumnak.*

Andrássy idegesen megmozdult erre, arcát vérpirosság önté el. Ez a lelkesedés lángja.

Látszott rajta, hogy fol akar kelni s hogy alig várja, míg Thaly leül, ki félreértett szavai magyarázatára állott fel.

Minden szem Andrássy Manó felé fordult. Síri csönd következett be. A hazafias szívek sebesebben kezdtek dobogni. Mindenki érezte, hogy a jövő perc terhes egy olyan jelenettel, aminő egykor a pozsonyi volt, mikor gróf Széchenyi István . . .

De pszt! Andrássy már felállott.

— Halljuk! — rezg végig halkán, ünnepélyesen.

— Tisztelt Ház! — recsegi érdes borízú hangon.

Mindenki elfojtja a lélegzetét. Mindenkinek nyitva van félig a szája egy falakat rengető »éljen«-re.

— Tisztelt Ház — siet hozzá tenni a gróf — *én is szavaim félreértése miatt szólatok fel.*

— Csak? — kiáltá egyszerre több hang.

S nagy derűtség támadt a padsorokban. Pulszky feje csüggedten hanyatlott alá.

Neki szomorú napja volt ma.

Sem Andrássy Manó nem adott semmit gyűjteményéből a Múzeumnak, sem a fölemelést nem szavazták meg.

. . . Hanem 'iszén majd másképp lesz az, legyen csak egyszer Guszti a miniszter.

A T. HÁZBÓL

[febr. 13.]

Egyszer a vasúton utazott Ugron Gábor. (Hiszen mindig utazik fel s le.) Egy ismeretlen útitársa azt kérdezte tőle útközben:

— Miféle valláson van ön?

- Nem azon, amelyiken ön — felelte Ugron Gábor.
- Hogyan tudja, milyen vallású vagyok?
- Egyszerű kombináció útján.
- Kíváncsi vagyok az ön kombinációjára.
- Nos, megmagyarázom önnek. Ön bizonyára kálvinista.
- Valóban az vagyok uram.
- Annak kell lennie, mert ha ön katolikus, akkor ön sokkal közömbösebb, hogysem a vallásom után kutasson, ha pedig lutheránus, azért restellte volna megkérdezni az én hitemet, nehogy aztán én is visszakérdezzem az öné.

Ezen az adomán mulatott ma az egész folyosó. És ezt annál is inkább tehette, mert lutheránus nem volt sem közel, sem távol a bokorban.

Azok egytől egyig bent viaskodának az igaz hitért. Lutheránus képe volt az egész tanácssteremnek.

Fent a főrendiek karzatán barnállott hosszú sötét hajával és szakállával a vézna báró Prónay Dezső, az egyház feje. Lent pedig folyt a csata, erősen dübörögtek a lábak.

Péchy Tamás, aki maga is lutheránus, nagy ünnepélyességgel mondá a két lutheránus jegyzőnek, Törsnek és Zsilinszkynek:

– Te a tótokat fogod jegyezni, te meg a szászokat!

Szontagh Pál kezdé az ütközetet, letett dárdáját átvette Pulszky Ágoston, de még előbb lihegve hozta a perzselyt Zsilinszky, hogy »Urak, ne bolondozzatok, aki a keveset nem tudja megbecsülni, nem érdemes a többre.«

A lutheránusokra szeretnek élcelődni, de ezek az elmésségek szelídek, kedvesek, csak az tűnik ki belőlük, hogy a lutheránusokat szeretik.

Én magam is olvastam valahol tizenkét sajtóságot, amelyekről föl lehet őket ösmerni.

A lutheránus ember — úgymond az első § — sárgarépát hord a dohányzacskójában.

A lutheránus ember — úgymond a 2-ik § — mindég bal-lábbal lép fel a fűrhéces kocsira.

A többi tíz sajtóság felsorolását elengedem magamnak, mert a többi is ilyen ártatlan. (Rosszabbat a lutheránus emberre senki sem bír felhozni.)

Hanem a két említett sajtóság ma is kitűnt, mert Szontagh

Pál csakugyan a bal lábával lépett fel ma. (Ő úgyis ki szokta néha mutatni, hogy két lába van.)

Nemes önérettel szólott az öregúr, s előadása tele volt kolorittal s nem nélkülözte azt a bizonyos masszív elevenséget sem, melyhez már a mai szónokok nem értenek.

Az erdélyi evangélikusok nagyobb dotációt kapnak aránylag az államtól, mint a magyar evangélikusok. (Talán azért, mert elfogadták a pátenst.)

Többet az állam nem adhat, mert nincs neki, kevesebbet pedig ők nem fogadhatnak el. Tehát inkább nem kell nekik semmi. Kéri a lutheránusoknak szánt tételt végképp törülni.

A katolikusok rettentő álmétkodásba estek ezekre a szavakra. Zsilinszky a fejét vakarta, Haviar izgatottan ugrott fel:

— Mit mondott?

— Hogy nem kell a lutheránusoknak semmi.

— Lehetetlen! Mikor tért ki ez az ember?

Hitetlenül rázta fejét. De csak egy pillantást kellett vetnie a Szapáry arcára, mely ragyogott a boldogságtól, s nyilvánvalóvá lett, hogy csakugyan törülni kérik a dotációt.

Most felállott Zsilinszky.

Micsoda? Harminchatezer forintot kihajítani az ablakon? És miért? Csak azért, hogy egy kevély szót odavethessünk? De már ezt nem lehet engedni.

Alig várta bőszavú Zay, míg kibeszéli magát Zsilinszky, ki szinte ütött egyet a szászokon s kirakta dohányszacskójából a sárgarépát. Elmondván, hogy már csak azért sem egyesülhetnek a magyarországi evangélikusokkal, mert nekik nagyobb az autonómiájuk.

Erre aztán Pulszky Ágoston gerjedt haragra s egy igazán szép polemikus beszédben verte a szász lutheránusokat.

A katolikus képviselők meglegedetten hunyorgattak egymásra.

— Mennyivel jobb a mi dolgunk — mondák —, ha minket bántanak, itt vannak a papjaink, azok állanak ki a síkra: a szegény lutheránusok saját maguk verik agyba-főbe egymást.

Nendtvich is nekitüzesedett, sőt fogta magát Orbán Balázs és így okoskodik magában:

— »Mindenféle beszéd van már a köteteimben mindenféle

tárgyáról, de még lutheránus beszédem nincs, isten neki, olyat is mondok egyet.«

És ő is elkezdte becsmérlni a 36 ezer osztrák forintokat.

Csendesen üldögélt ezenközben a padban Wahrmann Mór, emésztő gondolatok rajzottak nagy, gömbölyű fejében.

— Min tűnődöl, Móric?

— Azon gondolkozom, hogy mi zsidók is kapunk az államtól ötezer forintot. Hitvány egy összeg. Megvetem. És magam is szeretnék egy büszke indítványt beadni, hogy töröltessék, ha nem félnék . . .

— Ugyan, mitől félnél?

— Hogy csakugyan eltörli a Ház.

Bizony, bizony a lutheránusokkal is nem tudom mi történt volna, ha a legnagyobb dulakodás közepette elő nem lép a miniszterelnök s szépen ki nem békíti az összeveszett gyermekeket, be nem tapasztja a sebeiket egypár találó szóval (hogy mért nem utasították vissza a pénzt az urak tavaly, mikor már tavaly is így volt?), s zsebeikbe nem gyömöszöli a harminchatezer forintot.

Így lett szerencsés vége a lutheránus vitának a mai csütörtök és szombat közt fekvő napon.

A T. HÁZBÓL

[febr. 14.]

Szélcsend uralkodott a Házban és a folyosón. A lutheránusok elpihentek a tegnapi dúló csata után. Ma még Gyulai Pál sem jött át lármázni a folyosóra, amiért méltán ingerült rá Szathmáry György, ki eddig maga volt a folyosó leglármásabb alakja, s most azzal fenyegeti Gyulait, hogyha nem hagyja szóhoz jutni a saját terrénumán, kénytelen lesz átmenni a főrendiházba ott csinálni konkurenciát Gyulainak.

Gyulai majd mindennap betekint, valami kritikai mondással:

— Már megint bolondot cselekedtetek!

Benyit a háznagyi irodába és besüvít:

— Mért nem takarítjátok el a jeget a kapu elől, még elesik benne valamelyik habaréki.

Megcsípi valahol Ábrányi Kornélt:

— No, mit ír most?

Ha azt mondja, hogy semmit, összeszidja, miért nem ír.

Ha pedig azt mondja, hogy ír valamit, akkor is összeszidja, hogy miért nem marad a politikánál, minek fog mindenfélébe.

Előkeríti Vizsolyit, azt is fölingerli, vagdalkozik, üt jobbra-balra. Mamelukot uszít ellenzékire, ellenzékit mamelukra, pattog recseg a rikácsoló hangja, s megtelik vidámsággal, elevenséggel az egész folyosó.

De ma nem volt ott Gyulai, még Szontagh Pál is bent az odúban tartózkodott. Nagy árvaságra jutott: nincs itt a jobb fele, báró Kemény János, beteg az öregúr, s nélküle üres neki az egész nagy épület. Az adomák se mennek jól ilyenkor, a poének nem csattannak el jóízűen. Komor, rideg minden . . . felhők úsznak a láthatáron.

Csernátony a szürke kabátját veszi fel, behúzódik mogorván egy szögletbe, csak a monokliüveg csillog a szemén. Bánffy Bélának az arcára kiül az a bizonyos keserűség, melyen egyegy kiböfent igaz mondással könnyít, kalapját behúzza egész az orrára, ami azt jelenti, hogy most ő filozofál. Mocsáry egy ablakmélyedésbe húzódik be Iszakovics Milánnal.

— Ni, a két nemzetiségi képviselő, hogy összebújt — jegyzi meg Radvánszky Károly.

Mire megfordul a gavalléros hajlamú Iszakovics és menteti magát.

— A magyar pártra térítgettem a kedves Lajos bátyámat.

Ezalatt a tanácsteremben, miután még Orbán Balázs elszusszantotta magát, nagyot lélegzik fel Trefort s összekapkodván tárcáját, írásait, rohan ki a teremből ki a folyosóról a friss levegőre: »Végre hát szabad vagyok.« Hosszú »éljen« kíséri kilenc napi kínos ülés után.

Ott künn az utcán teleszíjja tüdejét a múzeum-kerti levegővel; s táncolva, toporzékolva iramodik tova.

A szögletről félénken tekint vissza. Nincs-e a nyomában Thaly Kálmán?

Nincs, nincs. Thalynak, ha nekifog, nem elég egy miniszter, ő még ott maradt fojtogatni Fejérváryt, mert az ő költségvetésére került ma a sor.

Thaly természetesen nem szavazza meg a költséget a labancokra, hanem igenis megszavazza Tischler Vince, ki ma nagyon is szakszerű akart lenni s »emberanyag«-nak nevezte az újoncjelölt urakat s parasztoznak a parasztokat.

Megfurdalta ez a szó a Haviár Dani oldalát (akit csakugyan nem lehet a Dani névről leszoktatni), s nekirontott a szegény Tischlernek.

Amire mulatságos ríposztot vágott vissza Tischler Vince. (Neki bezzeg sikerült leszokni a Vencel névről.)

Erre újra nekirohant Dani.

Daninak nekirohant Vince.

Vincének ismét nekirohant Dani.

És Daninak megintelen visszavágott Vince.

Háromszor ütközött meg a két kemény dalici, döngött a pajzs, csillogtak a kardok, süvített a parittyá és bongott, csengett a Péchy csengettyúje, de a két leventében nem esett semmi kár.

Tischler Vince egy tudományos mozdulattal kiparírozta a Haviár lándzsa szúrását:

»Hogy — azt mondja — ha foglalkozott volna Haviár Dani a természettudományokkal, akkor tudná, hogy az ember anyagból is van, nemcsak lélekből.«

Tökéletesen igaza volt, kivált az osztrák armádiára applikálva.

Mert abban meg éppen nem is volt soha *lélek*.

A T. HÁZBÓL

[febr. 17.]

Ma minden szónok elállt.

A sztenográfusok boldogan pislogtak egymásra:

— Milyen fordulat!

Elállt Győry Elek, elállt Andreánszky Gábor, elállt Veszter Imre, elállt Hodossy és Boda, sőt elállt Olay Szilárd is. Denique nincsenek többé lehetetlenségek!

— De hát mi történhetett? — fogja kérdeni az olvasó.

Az történt, hogy mikor az igazságügyi büdzsé tárgyalása jött szőnyegre, belépett viaszkhalaványan, roskadozó léptekkel a beteg Pauler miniszter.

Eljött, hogy megvédelmezze a költségvetését.

Nem volt a kezében csak egy ceruza. Imre király mégis vitt magával legalább egy vesszőt.

De a ceruza is úgy reszketett a kezében, mintha nem bírná.

Nem emelte fel magasra, mint hajdan Imre király a vesszőjét:

»Majd meglátom, ki meri ujját rám tenni?«

Egy harsogó »éljen« hangzott fel. A miniszter bágyadtan hunyta le szemeit, s erőtelenül hanyatlott karszékébe. Még az az »éljen« is olyan nehéz . . . nehéz, mint a kő.

Az elnök beharangozott mintha mondaná:

— Kezdődjék az attack!

Élesre köszörült dárdákkal ültek ott a fölfegyverkezett viadorok. Harci tűz égett a szemekben, s rohamra készen prüszköltek. De a beteges miniszter lankasztó tekintete egy varázsütésre eloltotta a tábori tüzeket. A fegyveresek összenéztek meghökkenve. Ajkaikon volt a vád, hogy az igazságügy beteg. De mikor a miniszter is beteg szegény. Egy betegnek pedig illetlen szemrehányást tenni a másik betegért.

Egymás után szólította őket sorompóba a jegyző, de azok egyenkint jelentették ki, hogy elállnak a beszédétől.

Hát én most már mit tehessek egyebet, mint hogy a Pauler betegsége iránti tekintetből én is — elálllok a mai karcolattól.

A T. HÁZBÓL

[febr. 19.]

Az ellenzék udvarias volt tegnapelőtt; nem engedte szóhoz jutni magamagát Pauler miatt; ma pedig Szapáry grófot nem engedte szóhoz jutni Gyóry miatt. Így kvittelte le a túlságos lojalitást túlságos udvariatlansággal.

A dolog úgy történt, hogy Gyóry Elek, kit az elnök Gyóry Vilmosnak szólított (mert csak az imént csörtetett be a lutheránus papválasztásról s még egyre zsidongott feje az ottani nevektől), csinos beszédet tartott a saját illetékügyi törvényjavaslata mellett.

Egy kicsit hosszú volt a beszéd, a pénzügyminiszter elunta és elfordult a Ház délnyugati része felé.

Szapáry alapjában rokonszenves, mondhatni kedves arcú és modorú ember, de van benne egy kis Keglevichizmus. Szereti éreztetni kicsinylését. S ez az ő előkelő gesztusaiban szemmel látható kifejezést nyer. Mindössze egy mozdulat, egy fitymáló kézintés, egy gúnyos vagy lenéző mosoly, egy ajkbiggyesztésre van szüksége, hogy megértesse magát. Igazi arisztokrata. Jobban tud beszélni az izmaival, mint a nyelvével.

Feledékenységét a híres »nem emlékszem«-mel bebizonyította ugyan tavaly a zászlókérdésben, de egyet nem tud felejtetni, hogy az ő neve Szapáry.

Pedig tulajdonképp az ő nevéen homály van. (No no, ne tessék megijedni.)

Ez a homály meg is lesz a nevéen mindaddig, míg a világhistoria ki nem nyomozza, Szapárynak kell-e írni, ahogy a Házban mondják, Zápárynak-e ahogy a kaszinóban mondják, vagy Szaápárynak, esetleg Száaparynak, ha ugyan nem Száparynak.

És amíg ez nem lesz kisütve, addig a mi különben népszerű kincstárnokunk nem lehet egészen nyugodt.

A nyugodtságihiány okozta mai elfordulását is a Győry beszéde alatt, s ezen elfordulás okozta azt a fordulatot, hogy a különben unatkozó, elszontyorodott Ház zajongással rázatott föl szenderegéséből.

Győry Elek után ő állott fel:

— Nincs joga szólani — kiáltá Csanády.

— Eláll! — hangzott viharosan az ellenzéki padokról.

Péchy közbeszólt, hogy igenis van joga beszélni. Szapáry beszélni kezd, de nem hagyják. Nőttön nő a lárma. A padok alatt dörömböznek. Egy rikácsoló hang közbeszív: »Nem akarta meghallgatni Győryt, mi sem hallgatjuk meg őt.« Az elnök vadul rázza a csöngettyút. Szapáry nyugodtan nézi a fölkapart hullámokat. Tisza merengve rágja a bajuszát.

— Nem hallgatjuk meg, mert nincs joga szólni! — hallatszik ismét ingerülten.

Péchy megmagyarázza, hogy van.

— Az mindegy — ismétli az előbbi hang —, akkor sem hallgatjuk meg, ha joga van.

Már majdnem rakoncátlanságba megy át az ellenzék magatartása. Az elnök elsüti az utolsó töltést is, mellyel még rendelkezik:

— Figyelmeztetem önöket a tanácskozás méltóságára.

Az sem használ. Ezzel pedig ki van merülve az elnöki arzenális.

Mert megvan ugyan még az »elnöki megrovás«, de hát kit rójjon meg, mikor az egész fejező mozgásban van? Aztán ki fél az elnöki megrovástól?

Még Angliában is azt kiáltotta a megrovással fenyegetőző speakernek az egyik képviselő:

— No bizony, hát mi bajom lesz, ha megró is az elnök úr?

— Azt csak az Isten tudhatja — felelte kedélyes kenetlenséggel az elnök.

Hanem magának Szapárynak eszébe jutott valami, amivel kifogott rajtuk:

— Jól van, tisztelt Ház, leülök szép csendesen a helyemre és megvárom, míg a zaj lecsillapszik.

S egy olyan ember türelmével, aki ráér várakozni, rémítő nyugalommal ült le a zsöllyéjébe, kihúzván óráját, mintegy ki akarva fejezni: »Hiszen még elég időnk van!«

Ez hatott. Az ellenzék elnémult s ő megszólalhatott. Talpraesett beszédben mellőzni kérte a javaslat tárgyalásra való kitűzését.

Név szerinti szavazás döntött az ügyben.

Én éppen a szavazás alatt érkeztem a karzatra, s legelsőnek üti meg fületem egy ismerős hangtól származó »igen«.

Szent Isten, mi történhetett? Vége van a szegény árva hazánknak!

Néhány percig ültem ott sóbálvánnyá váltan, míg egy huhogó dacos »nem« rázott fel ismét álmélkodásomból és egy nagyobbba vetett.

Káprázat-e, álom-e, hisz ez Prileszky Tádé.

Végre aztán könyörültek rajtam szomszédaim és elmagyarázták, hogy nem kormányjavaslatra, hanem a Gyóryére folyik a szavazás.

— Ah úgy? — mondtam magamban s csendes megelégedés érzete fogott el, hogy minden úgy van, ahogy tegnapelőtt elhagytuk.

KUTYAÁLLAPOT A T. HÁZBAN

Nem sokkal volt hosszabb az ülés mint egy kutyanyelv.

Mindenki elkésett róla, azért mert rövid volt, és azért volt rövid, mert mindenki elkésett, még a miniszterelnök is, ki éppen akkor húzta ki az egyik kezét a télikabátja ujjából, mikor már ott bent bevégeződött az ülés, úgyhogy megint visszahúzta.

De nemcsak a miniszterelnök késett el, hanem Olay Szilárd is, pedig szebbnél szebb interpellációk rajzottak a fejében, mikor a kapu előtt ijedten látja a nemzeti köpű kiözönlő népét.

Amily kurta, éppen oly lényegtelen volt az ülés.

Egy kutya mulattatta a t. Házat. Az Andaházy László kutyája. Hiába, vannak kutyák, melyeknek szép szerep jut a világban.

Az Andaházy László kutyája ugyanis bizonyos liberális atmoszférában mozogván, szájkosár nélkül mutatkozott az utcákon.

Pedig a rend az első.

Az I. kerületi rendőrkapitány észrevette a rakoncátlan kutyát (hiszen mit ne venne észre a kapitány?), s nem sajnálta sem a tintát sem a papirost, fölírt a magas parlamenthez, hogy adják ki Andaházy Lászlót, mert szájkosár nélkül járhatja a kutyáját.

Mikor az elnök megkapta a kérvényt, magához hívatta volt Beöthy Algernont.

— Te Aldzsi — kezdé —, mikor jön már meg a te eszed?

— Nem tudom, kedves bátyám. Nem kaptam tőle semmi értesítést.

— Már meg milyen tréfát csináltál megint?

— Én? Mivel?

— A szegény Andaházyval meg énelem. A Házzal nem kell tréfálni. Az nem járja. Hát már te semmit sem tisztelsz? Neked semmi sem szent?

S megmutatta neki a kérvényt.

Beöthy elolvasta és felkiáltott megbotránkozva:

— Ez nem az én művem. Hanem úgy néz ki, mintha az én rovásomra csinálta volna valaki. Ezt nem hagyom ennyibe.

— Igen, nyomozni fogjuk.

S e naptól kezdve megindult a kutatás, a Ház összes jukszolóit szemügyre vették, megkörtözték. Végre átadták a dolgot a rendőrségnek, de az éppen nem bírta kisütni, kitől eredhet a gonosz tréfa.

Végre valakinek eszébe jutott, hogy legjobb lesz személyesen megkérdezni az I. kerületi rendőrkapitányt, Laszner Gusztáv urat, nem gyanakszik-e valakire, nincs-e valami titkos ellensége, aki nevetségessé akarja tenni?

Laszner úr csodálkozott s így szólt kevélyen:

— A kérvény valódi. Mert a rend az első.

S minthogy csakugyan valódi volt a kérvény, ma előterjesztette a Házban a mentelmi bizottság.

Volt nagy derűtség mindenfelé. S természetesen ki nem adták Andaházy Lászlót, mert már mégis csiba! . . . Egy kutyáért csak nem lehet az immunitást felfüggeszteni.

Bizony Andaházy László sem álmodta volna meg egykönnyen, miért lesz híressé.

A T. HÁZBÓL

[febr. 25.]

Édeskevés történt a tanácsteremben. A jegyzők morogtak valamit (amit harmadszori felolvasásnak hívnak), majd a névsort olvasták fel, beszédve a szavazatokat az egyes megüritült helyekre a bizottságokban.

Szontagh Pál a könyvtári bizottságba jutott (de kellett is már oda valami tudós ember), Visi Imrét pedig a pénzügyi bizottságba választották, ami különös megtiszteltetés fiatal képviselőre, de senki sem is érdemli azt meg jobban mint a Ház e komoly törekvésű tagja.

Zsilinszky Mihály nagy panaszkodásba tört ki, mert valahol Rozsnyón (az ilyesféle dolgok rendszeren Rozsnyón történnek) az odavaló katolikus pap reverzálist vett egy protestáns férfiútól (kikerülte, hogy »lutheránus férfiú«-t mondjon), hogy a születendő gyermekei katolikusok legyenek.

— Miért írta alá a szerencsétlen? — fuvolázott közbe Göndöcs, nagy hahotára fakasztva a Házat.

Míg Zsilinszky visszakövetelte a törvény szerint ama még nem létező apró lutheránusokat, melyek majd Ambrozi József és Novák Borbála jegyeseiktől fognak származni, azalatt a folyosón gonosz nyelvek a Szilágyi Dezső dolgát feszegették. Megy-e? Marad-e?

Mégiscsak furcsa, hogy az ellenzék vezére azon szárnyaló hír nyomása alatt vezetni népét már hónapok óta, hogy elmegey az ellenfél táborába.

Mindenki a másiktól kérdezte: mi igaz hát ebben az ügyben?

Egy beavatott kormánypárti naív hangon erősítette:

— Úgy van. Fait accompli. Minden akadály el van már távolítva, minden megvan. Csak éppen Tisza nem akarja.

Mindenki mosolygott.

Pedig hiába mosolyognak, a helyzet kezd gyanús lenni.

Szilágyi jól tudja a kolportált híreket, melyek már a lapokban is megfordultak. Mindenki beszél a fegyverletételét. A büfétől kezdve egész a korridorig erről súgnak-búgnak.

Szilágyinak okvetlenül nyilatkozni kellene, ha nem úgy van.

De Szilágyi nem nyilatkozik, hallgat és titokzatosan mosolyog. Tehát úgy van.

Veszter Imre ruganyos léptekkel megifjodva jár-kei a folyosókon, s látszik, hogy valami nagy dolog kóvályog rövidre nyírt fejében. A padból, amikor senki sem veszi észre, gyakran átkacsint titokzatosan Pulszky Ágostonra. A habarékpárton bizonyos feszült várakozás észlelhető. Sáhgy arca még jobban nevet, mint azelőtt. Horánszkyék derülten dörzsölgetik kezeiket, s bizalmas embereiknek megsúgják: »Baj van«. De ezt olyan arccal mondják, mint mikor arról beszél valaki: »hogy aligha el nem veszttem az anyósomat«.

— Szegény Tisza -- morogja mély részvétellel Hevessy Bertalan.

De nem annak van most ideje, hogy Tiszát sajnáljuk, mikor senki sem sajnálandóbb e pillanatban a világon, mint Thassy Géza.

Ő ugyanis interpellációt intézett Széchenyihez a közigazdasági válságra nézve.

S a miniszter válasza ma van a napirenden.

A döntő pillanat egyre közelebb jön. Az óramutató örülten siet. Thassyn emésztő nyugtalanság vesz erőt: Istenem mi lesz? Mert nagy alternatíva előtt áll.

Vagy meg lesz elégedve a miniszter válaszával, vagy meg nem lesz elégedve.

Két beszédet készített erre a célra, egyik a tudomásulvételekre való, másik a nem vételre. Mind a kettőt megtanulta jól.

De az ünnepélyes pillanat amint közelgett, mintha feléje nyújtaná kezét valamely gonosz démon s egy mennykő nagy szivaccsal letörölné emlékezete viasztáblájáról mind a két beszédet.

Nagy trémában van.

Még ugyan jutna néhány perc áttanulni a beszédet, de melyiket tanulja meg? Melyiket fog kelloni elmondani?

Agya forró, szemei elhomályosulnak. Nem látja a betűket, pedig járnak-kelnek, mozognak előtte, mint a hangyák.

Lélegzete elszorul. Izgatottan kapkod hol az egyik, hol a másik kézirat felé.

Végre beszélni kezd a miniszter, a Thassy láza nőttön nő. Nem hallja amit a miniszter mond. Mintha a malomkerék zörögne s a pitle kelepelne roppant egyhangúsággal.

Egyszerre beáll a csend.

A Ház szeme (az a sok kíváncsi tekintet egyetlen rettentő szemmé válik) feléje fordul; ez égető nézés bűvös nyomása alatt fölkel és beszélni kezd.

De mind a két kézirat előtte van, amikor elakad, hol az egyikbe, hol a másikba tekint, hol az egyikből mond el egy periodust, hol a másikkól.

A körülötte ülők rémülve vették észre, hogy elvesztette a talajt lába alól, s derűre-borúra keveri össze a két beszédet, s kínos nyugtalansággal várták, miképp fog ez végződni? Szégyent hoz a pártra és magára.

Hanem a sors nem akarta lealázni, az utolsó tekintete véletlenül az igazi lapra vetődött, ahonnan azt olvashatta és mennydörögthette el:

»Ennélfogva a választ nem veszem tudomásul.«

S így aztán helyös lett a beszéd.

Hát mondja még valaki, hogy nincsenek szerencsés szónokaink!

A T. HÁZBÓL

[márc. 2.]

Ma kezdődött a köztörvényhatóságokról a vita — de mit ér ha már Tisza Kálmán előre visszavette az 54.§-t?

Ezen akadott volna meg minden szem, ebbe botlott volna minden nyelv. Pompás, leírnivaló jelenetek fejlődhetek volna!

Nekem határozottan nagy kárt okozott a miniszterelnök — és az országnak kevés hasznót.

Hanem az ellenzék még kipótolhatja, ha felül vesszőparipáira, előszedi öreg ágyúit, a faltörő kosokat előre ereszti, s megkezdi vehemenciával az ostromot.

Az első mozdulat azonban nem sejtet kemény, de annál hosszabb csatát.

Harminketten iratkoztak fel szólásra. Éppen egy tucat kártya. Királyok, alsók és hetesek.

Ezek közt a legérdekesebb kártya Szilágyi Dezső. Mindenki kíváncsi rá, üt-e, vagy üttetik?

Ma egy kíváncsi képviselő nekiindult a folyosón, a Vámos beszéde alatt (mikor a legnépesebb volt), hogy most mindenáron kikutatja, átmegy-e Szilágyi Dezső a kormánypártra vagy sem, s legelőször Szilágyi Dezsőt interpellálta meg:

— Hát mi lesz már Dezsőkém?

— Semmi. Begyógyul. Csak egy kis karcolás volt a vívási gyakorlatnál.

— Nem az, nem, hanem hogy mégysze-e, vagy maradsz?

— Megyek. Hogyne mennék. Azért bizony abba nem hagyom. Két éve gyakorlom már magamat.

— Az átmenetelben?

— Dehogy. A vívásban.

S ezzel megfordult és otthagya a kíváncsi ördögöt.

A kíváncsi ember addig settenkedett, míg megkapta Csernátony Lajost.

— Mi lesz már, Lajos bácsi, azzal a Szilágyi Dezsővel?

— Hüm — mondá Csernátony —, ez a nagy egyiptomi titok!

S többet egy kukkot sem vallott.

De már ezt mégsem lehet abbahagyni, hátha Bánffy Bélát interjúvolná meg?

Bánffy mélabús arcot vág a kérdéshez s így szól:

— Eredj, kérdezd meg Pulszky Gusztitól. Az mindent tud. Rohan Pulszky Ágosthoz, s őt szorongatja meg bizalmasan.

— Én semmit sem tudok — felelé Pulszky ábrándos arccal —, hanem Veszter van beavatva.

— Köszönöm szépen — pattan fel a kíváncsi képviselő —, hiszen éppen a türelmetlen Veszter bizott meg, hogy puhatolódzzam.

Duzzogva, haragos fényű szemkarikákkal, biceg oda Kőrösi Sándor.

— A Szilágyi-ügyet tárgyaljátok? Botrány! Széchenyi is a habarékpártból lett miniszter. Szilágyi is onnan lesz. Hát illik ez? Mire valók vagyunk mi akkor? Hogy egy ember, aki-nek háromszáz felesége van, mégis a szomszéd asszonyokra kacsintgasson, s azoknak dobja a selyemkendőt? Nem teszem fel Tiszáról.

Ilyen mulatságos triccs-traccs folyt künn a Vámos beszéde alatt, de azelőtt ugyancsak néptelen volt a folyosó.

Alighogy bevégzé a szelíd arcú Dárdai Sándor az előadói beszédet, gróf Tisza Lajos állt fel, s ezzel elsőnek ment bele a tűzbe.

Első szónoknak nagyon jó lenni, mert az első szónok szedheti le az argumentumok tejfölét, de csak akkor, ha ellenzéki.

A helyeslő szónoknak nehéz a kenyere, ha első. Mert ez ellenzék még nem mondott semmi bolondot és semmi okosat, amit kiforgatni lehessen, de már az előadó elzengett mindent, ami támogató gondolat a kormány és a központi bizottság fejében egy év óta megfordult.

Az első mameluk szónoknak tehát az a feladata, hogy semmi olyat ne mondjon, ami az ellenzéket felingerelje és sok olyat, ami lecsillapítsa.

A gróf mesterileg keverte össze a színeket.

Először elmondott nekik egy pompás adomát az öreg szerelmesről, akinek az ősz hajszálait a fiatal kedvese húzogatja ki, a fekete hajszálait pedig a féltékeny öreg kedvese.

Ilyen a megye.

Ezzel megneveltette az egész Házát, s aki nevet, az többé nem haragszik.

Mikor aztán mosolygóra változott a Ház képe, Tisza gróf is elkezdett babrálni a nevezett öreg szerelmes haja közt, itt-ott megrántott egy-egy tincset, de úgy tudta adni, hogy tulajdonképp még sem akar kitépni semmit.

Ő ugyan a kinevezések barátja, de azért belemegy a választásokba is. Szebb volna az egészen fekete haj, hanem a fehér szálakba is belenyugszik, ha kecsesen vegyülnek közbe. Bízunk az egészszet a borbélyra.

(A borbély nagy nyugalmasan pislogott a vörös széken.)

Finom taktikával éreztette, hogy neki még ez is kevés — s ez által kerekre nyíltak az ellenzékiek szemei:

— Nini, hiszen mégsem oly rossz ez a javaslat, mint amilyen lehetne.

. De iszen a »kisebbik generális« is csak úgy érti ezt a mesterséget, mint a bátyja.

Utána Grünwald Béla szólott hosszan, szellemesen.

— Ez az egy *témája* van — szokták mondani ellenségei a kormánypárton, valahányszor kitűnő beszédet mond a centralizációrul.

Ma még tovább licitáltak:

— Ez az egy *beszéde* van — mondák ma. Amiből azt lehetne demonstrálni, hogy ma még kitűnőbb beszédet mondott mint egyébkor.

S valóban szép beszéd volt, tele közbülmaró ötletekkel a behozandó rendszerre és a jelenlegi kormányzásra, csak-hogy . . . nem hatott eléggé.

Grünwald talán az egész habarékpártnak a legkimagaslóbb alakja Apponyi és Szilágyi mellett, de bizonyára a legszeretettebb valamennyi közt, csak-hogy nem érvényesülhet eléggé.

Grünwaldnak hatalmas kidomborodó politikai egyénisége van, csak-hogy nem bírja beleilleszteni a magyar közszellem keretébe.

És ez az utolsó »csak-hogy« magyarázza meg a másik két »csak-hogy«-ot.

A mai beszéde is azért nem hatott minden szépségei és magas államférfiúi nívója dacára, mert (hogy tovább szójuk a Tisza gróf hasonlatával), nem pártolta sem a fehér haját,

sem a feketét, hanem egy külön parókat akar a nemes vármegyének.

Paróka-párt pedig nincs.

Éppen a delet harangozták el, mikor az országház kapusa azon panaszkodék, hogy fülzúgása van.

— Tegyen egy kis vattát a füleibe bácsi — biztatták a teremszolgák.

— Mintha valami rettentő földalatti morajt hallanék. Borzasztó ez!

Végre kisült, hogy Vámos Béla beszédet tart odabent.

Irtóztatóan megeresztette a hangját. A falak mozogni látszottak. A képviselők befogták a füleiket. Az elnök váltig rázta a csengettyűt, hogy ne hallja olyan nagyon. (A csengettyű szavát egy lélek sem hallotta.) Még Herman Ottót is bántotta.

Csak Kőrösi Sándor kiáltott közbe egyszer fumigálva:

— Hangosabban!

De Herman Ottó azért nem szűnt meg élcelődni.

— Két sajtószzerű alkotás van a világon.

— Mi?

— Az egyik az »Atala« című opera, a másik Vámos Béla.

— Miért?

— Az egyik végig trombita, a másik végig hang.

Valóban az ember érezte, hogy Vámos Bélának nem pusztán a torkából jön az a hang, hanem egész testéből, jön a melléből, talpából, kezeiből, mindenünnen és betölti az egész termet, szétcsap a levegő atomjai közt, mint egy mennykő, aztán szétfolyik, sokáig hömpölyög, de még akkor is zúg.

Soká, nagyon sokáig beszélt.

De hogy mit, azt nem árulom el, mert aki hallotta, az úgylis tudja mit beszélt, aki pedig nem hallotta, annak okvetlenül hallania kellett volna Vámos Bélát.

Az óra kettőre járt és még mindig ő beszélt.

— Nélkülünk múlik el a nap — jajveszékelt a szélső bal. — Mit fog az ország mondani rólunk: hogy *hát már nem is beszélünk?*

Elmúlt a két óra, de még mindig Vámos beszélt. A képviselők apródonkint hazaszállingóztak, mégis beszélt.

Mikor én elmentem, megszámláltam, már csak hat téli-kabát lógott a képviselői fogasokon.

Ebből aztán ki is lehetne számítani, hányan hallgatták — ha nincs a tegnapi calico-bál, ahol annyi képviselői kabát odaveszett!

A T. HÁZBÓL

[márc. 3.]

Bartha Miklós ritkán beszél, de mindég szépen, okosan beszél, pedig még csak nem is vezér a szélsőbalon. (Vagy talán éppen azért nem vezér.)

Szép csengő hangja van, bár nem nagy terjedelmű, vannak gondolatai s bírja azt a csodavésőt, mely azokat tömör képekké esztergályozza.

Ma még a szokottnál is lírikusabb volt. A hangjából érzett ki, hogy a nemes vármegyét temetik.

Búsan kondul meg néha a harang . . . azazhogy a csöngettyű a Péchy kezében.

A címerpajzsokat lefelé fordítják. Az ősi buzogányt belökik a verembe. A szónokok egymás után kelnek fel s egy-egy szöveget ütnek be a koporsóba (de nem mindig találják el a szög fejét), ki vígan, ki frivolan, ki bizó tekintettel a jövőbe.

Most végre jön Bartha, az első, aki néhány meleg könnycseppet is hullajt.

Azután előlép egy szűz ifjú.

Az ifjúság harmatja piroslik arcán. Ez Bezerédj Viktor, aki a megye emlőin nőtt. No, ez fog még csak igazán siránkozni a dadája fölött.

Dehogy! Öregekhez illő nyugalommal és kegyetlenséggel fejti ki programját: szolgálati pragmatika kell neki és *kinevezett* tisztikar.

— Ily fiatal és már ilyen mameluk — hüledeztek az ellenzéken.

Különben eszes, tanult fiatalember, ki határozott sikert aratott szűzbeszédével, melyben körülbelül azt mondta el, amit tegnap gróf Tisza Lajos — *csakhogy sokkal rosszabbul*.

Utána, ha a közbülesett habaréki szónokot, Beöthy Ákost, nem vesszük (rövidség okáért ne vegyük), megint egy kormánypárti főember Zichy Antal szólott, aki körülbelül azt mondta el, amit előtte Bezerédj Viktor — *csak hogy sokkal jobban.*

Szellemesen gúnyolta az ellenzékét s nemes hangon fejtegette a nézeteit. Ő is a kinevezés hívének vallja magát.

Meghökkenstem. Vége mindennek. Még eddig minden kormánypárti szónok a *kinevezés* mellett nyilatkozott.

Hohó! *Hát hol van Tiszának a pártja?*

*

De Tiszát az egy cseppet sem zsenírozta.

Felállt és egy polemikus részeiben eleven, érvekben gazdag beszédet mondott a *választások* védelmére.

Tíz év óta ez az első *ellenzéki* beszéde.

Kár hogy nem volt jelen Csanády, hadd látta volna, milyen hirtelen tudta arról a bizonyos szögről leakasztani a — régi hangját.

S milyen jól állott neki.

A T. HÁZBÓL

I. Miért kelt ma későbbben az egész város?

[márc. 4.]

A kálvinista templomon rég tizet mutatott már az óra (pedig a Tiszák uralkodása alatt ez a hiteles torony), s a folyosó még mindég kongott. Nem hallatszott be a szokott zsiibongás az elnöki szobába; a Szathmáry György nehéz lépteit, a Madarász huhgó hangja.

Péchy Tamás kiküldte az egyik jegyzőt:

- Nézd meg, kérlek, vannak-e már?
- Egy lélek sincs künn — jelenté a jegyző.
- Mi lehet az oka? — töprengett az elnök.
- Ólmos eső esik, kegyelmes uram.

— Az ám — dörmögött és nyugodt maradt, de csak rövid ideig.

Csakhamar kiküldte a másik jegyzőt:

— Köhögést hallok odakünn. Nézd meg, úgy rémlik az öreg Csanády köhög. Ő csak itt van már!

Visszajött a jegyző:

— Még Csanády sincs itt. Mindössze négyen-öten lézengnek. Pedig már egy negyed múlt . . .

— Ejnye, ejnye, hiszen máskor is volt már eső.

— Eső volt már máskor is, kegyelmes uram, de az éjjel operabál is volt.

— Az ám! — dohogta az elnök s újra nyugodt maradt, de csak néhány percig.

Türelmetlenül küldi ki a harmadik jegyzőt.

— Szaladj, öcsém, nézd meg, kezdhettek-e már?

Visszajött, oda nem vezett a harmadik jegyző sem.

— Bizony még nem kezdhettek.

— Ejnye, ejnye — sopánkodék az elnök. — Hiszen bál máskor is volt.

— Bál volt máskor is, kegyelmes uram, de nem Sághy Gyula kezdte máskor a vitát.

Az elnök homlokára ütött.

Tyü! Persze, persze!

Most már világos volt előtte minden. Miért múlik az idő lassabban s miért keltek fel ma az emberek későbben?

Úgy tett, mint Zrínyi Miklós.

Felöltötte a legszebb elnöki kabátját s aztán bevonult a jegyzőivel a terembe, miután előbb valószínűleg megesketette őket, hogy legalább ők nem fognak megszökni mellőle.

Kevesen lévén bent a teremben, kutattam, kérdezősködtem de élő tanút nem kaptam arra, milyen volt a Sághy beszéde.

Idézem tehát erre nézve az egyedüli forrást, a két esti lapot, melyek következőleg írnak róla:

A *Nemzet*: »Sághy hosszadalmas és üres frázisokkal telt beszédével nehéz próbára tette a Ház türelmét.«

A *Pesti Napló*: »Sághy Gyula kitűnő beszédet mondott.«

Hogy miképp fog e két véleményből eligazodni a Sághy beszédjére nézve a nyomozó történelem — az ő dolga.

II. *Hogy kell a borokat kezelni?*

Sághy beszédjének vége felé megnépesedett apródonkint a folyosó.

Egy képviselő bejött és megkérdi:

— Ki beszél?

— Sághy.

Sarkon fordult és visszament borotválkozni.

De a legtöbben ott maradtak, s vidám beszélgetés indult meg a tegnapi bálról, a napi kérdésekről. A Ház nagy borászai Szalay és Zalay roppant vitába bonyolódtak, hogy miképpen kell a borokat tudományosan kezelni? Egy egész sereg borász csoportosul körültek.

Dühös szemekkel méregették egymást a hegyek szerint felosztott szakférfiak.

Mert mintha nem is az emberek állnának szembe, hanem magok a hegyek.

Hegyalja (Zalay István és Szirmai Ödön) fumigatívé beszél a löllel dombról. Villány kővélyen szíja a cigarettjét, Szekszárd krákok.

Odabent már rég elhallgatott Sághy, és Földváry Miklós tart egy igen csinos beszédet, de a borászok még mindig a borok okszerű kezelése felett veszekszenek, mindig mérgesebben, dühösebben.

Még tán most is ott vickándoznék e rettenetes tengeri kígyó, ha közbe nem szól Diószeg:

— Ugyan, ne veszekedjetez ezen. Hiszen mindnyájan emlékezhetünk, hogy mikor a diószegi borkiállítás volt, mi történt.

— Ugyan mi?

— Ott voltak mind a borász primipilusok, ott volt Entz Ferenc, Girókuty. S a nagydíjat mindnyájan egy csodálatosan jóízű kerti bornak ítelték, mely a Vértesen termett. A bírálók aztán magok elé idézték a nyerőt, hogy mondja el, miképp kezelte a bort, hadd tanulja meg az emberiség e hasznos titkot.

A nyerő nagy zavarban volt és felette csodálkozék, hogy ő díjat nyert.

A bírálók protokollumba írták, amit vall.

»Hogy miképpen kezeltem? Hát kérem, legelőször is leszüreteltem egy tizenkét akós hordóba, körülbelül félig telt meg.

De csak megtöltötte azután?

Nem.

De hisz az szabályellenes!

Az meglehet, de nem töltöttem fel. Elvittem haza és mint-hogy nincsen pincém, beástam a granáriumban a földbe.

Borzasztó!

Hideg november jött, ott megfagyott.

Hisz ön egy barbár! Hát aztán?

Aztán? Hát mikor aztán kiengedett, iszogattam belőle. Egyebet én nem csináltam.»

Így ütötte agyon a diószegi ember vinkója a borok tudományos kezelésének elméletét.

Szét is futottak legott a borászok ettől a történettől, a folyosó minden irányában.

III. Apró-cseprő dolgok

Bent a teremben Neiszidler Károly beszélt.

Mikor az okos Teleki Domonkos meghallotta a rekedt, érthetetlen hangját, odaszólt:

— Ne a Házzal beszéljen, hanem az orvosával!

Utána Fenyvessy Ferencnek támadt az a gondolata, hogy ő bemutat tableau vivant-ban egy valóságos megyét, Veszprémet: hogy miképp veszekszenek ők ott egymással. S megtámadta Bezerédj Viktort. Az »otthoni ügyeket« megszelleztette egy kicsit, s mondott egypár dohányzacskós elmésséget, amikre ügyesen és tapintatosan ríposztírozott Bezerédj.

A folyosón ezalatt ott mutogatta magát Sárközy Aurél.

— Hát te miért jöttél? — kérdezték.

— Tisza rendelt föl.

— Minek?

— Argumentumnak a javaslat mellett. Hogy itt a folyosón lássatok és bámuljatok...

— Mit lássunk rajtad?

— Mindenkienek eszébe jusson rólam, hogy a választási rendszer mellett a *szélsőbali emberből is lehet viceispán*.

És ezzel be is fejezhetném a mai karcolatomat, ha a Fackh esete nem volna, mert a Herman interpellációja jó anyag ugyan, de azt még érni hagyom: abból még lehet valami.

A Fackh esete azonban teljesen megérett a közlésre, az már nem lesz sem több, sem kevesebb.

IV A Fackh Károly esete

Fackh Károly föltette magában, hogy már ő is megszólal.

Eleinte abban volt, hogy egy nagy beszédet mond. Később aztán lelicitálta magát. Ejh, elég lesz egy kisebb beszéd is.

Amint azonban tette került a dolog, így okoskodott magában:

Bolondság! Hiszen az interpellációkkal is híressé lehet az ember. Ott van Olay Szilárd. Egy interpellációt fogok mondani.

És igaza volt, reggelre már híres ember lesz ezzel az interpellációjával. Hiába, szerencsés kéz az övé.

Pedig egyszerű tárgyat választott, az iránt interpellálta meg Tisza Kálmánt, van-e tudomása arról, hogy némely helyeken bizonyos biztosító társulatokat hatósági presszióval tukmálnak a közönségre?

Fackh Károly azt gondolta, hogy a miniszter rögtön válaszol s ugyanarra a papírra odakomponálta előre a miniszter válaszára adandó válaszát is.

Mikor az interpellációt elzengte, nyilván odaadta a szöveget a gyorsíróknak, hogy leírassák.

De azok tévedésből leírták a választ is.

A miniszter azonban véletlenül nem válaszolt ma Fackh-nak.

S itt következik a komikum.

A Fackh választát tévedésből lenyomatta egy esti lap s most már tudjuk, hogy a Tisza válaszára (amit azonban nem tudunk sem mi, sem Fackh Károly) szórul-szóra ezt fogja válaszolni:

»Miután a tisztelt miniszterelnök úr válaszában megnyugtatót az iránt, hogy a kormány e tekintetben semmi rendeletet vagy utasításokat nem bocsátott ki és az ilyenmű visszaéléseknek orvoslását helyezi kilátásba, a miniszter úr ezen választát tisztelettel tudomásul veszem.«

Van mégis, uraim, isteni gondviselés!
Így lett rehabilitálva Thassy Géza. S így sült ki, hogy Fackh Károly milyen *előrelátó!*

A T. HÁZBÓL

[márc. 6.]

Minden napra jut egy Horváth és egy professzor.

A professzorok elaltatják a Házat (még a Vámos szörnyű hangja alatt is elszenderedtek némelyek), a Horváthok fölébresztik.

Tegnap Horváth Gyula beszélt igen szépen, ma Horváth Lajos miskolci képviselő beszélt remekül, legközelebb meg Horvát Boldizsár szólal föl.

Horváth Lajos beszéde valódi esemény erejével hatott. A nemes hang, mely átlengte, a világos, tömör és mégis színgazdag előadás vonzóvá, úgyszólván fölbemászóvá tette. Nem élt szofizmákkal, mint igen gyakran Szilágyi, ki mesterialleg vezet le belőlük, amit akar, nem gruppírozta olyan művészettel az érveket, mint Apponyi szokta, hogy okoskodásának száalai mindég egy légyecsapóban futnak össze.

Noha már a negyedik napra került, mégsem járt úgy, mint az orátorok nagy része, hogy az *előttevalók* mondják el az eszméiket.

Sok érdekes, új és tanulságos dolgot hozott fel. Legváratanabb volt az, hogy a kinevezett tisztviselők barátja, de egyszersmind a megyei autonómia kiterjesztésének (a kecskének és a káposztának). S ezt úgy gondolná, hogy a megyei ügyekben ne az állam, de maga a megye gyakorolná a felügyeleti jogot az állam által kinevezett tisztviselőkre.

Mély figyelemmel hallgatták s mikor monumentális beszédét bevégezte, harsány »éljenzés« zúgott fel a baloldalon.

— Öt pernyi szünetet kérünk — kiálták mindenünnen.
Az elnök megadta szívesen. Hiszen mi az az öt perc?

Míg egy cigaretté füstje elszáll.

S mire egy cigaretté füstje elszáll, csak annyi ideig él egy

beszéd. Azután a másé jön és eltemeti az előbbit, mint a lehulló falevél az alattavalót.

A képviselők a hatás nyomása alatt tódulnak ki a folyosóra. Vadnai Károly ragyogó arccal kiáltá:

— Van ám ész Miskolcon!

(Ez igaz is; a csiszlikek városa régen híres arról, hogy jól válogatja meg embereit.)

A folyosón nem beszéltek egyébről, mint a Horváth beszédjéről addig az öt percig. A magasztalás szava ritkán volt olyan nyúlékony, mint most öt percig.

— Fölséges beszéd volt! — Lelkesültek még a mamelukok is a bámulat öblös hangján az első percben.

— Okos ember az — mondták a másik percben.

— Sok igazat mondott — jegyezték meg lehülve a harmadik percben.

— Nehéz lesz megcáfolni — töprengtek a negyedik percben.

— Nono! — vetették oda félvállról az ötödik percben. — Majd legyúri azt Tisza!

Hát a hatodik percben?

A hatodik percben megszólalt az elnöki csöngettyű, »csiling csiling«, de a jegyző megtoldta még a szünetet, Margittay Gyulát híván fel szólásra. Ámbár aztán nemsokára megrezzent a villanyos drót, hogy Tisza beszél.

A Horváth beszéde egyszerre kiröpült a fejből (hogy oda többé vissza se térjen), rohant be mindenki a »generális«-t hallani.

Ma felülmúlta magát, meggyőző hangon, lendületteljesen beszélt.

Ereje nőttön nő, nemhogy hanyatlanék. Úgy állnak előtte az ellenzéki argumentumok, mint a cserépfazekak. Az egyiknek a fülét töri el, a másiknak az oldalát horpasztja be, a harmadikat csak megkongatja és gúnyosan rámutat, hogy »nini, üres«, a negyediket még meg is dicséri, hogy nagyon jó anyagból való, hanem a kiegészése hibás.

Mikor azután szétzúz, összetör minden argumentumot s teljesen simán, selymesen marad előtte az egész mező, előveszi a maga legjobban fenyegetett porcellán fazekait, a főispánokat, s szépen lefújja a rájuk szórt port . . .

Percekig tartó taps és éljenzés viharzott fel.

Tisza izgatottan nézett az órájára (de nem azért, hogy kiszámítsa meddig éljenzik), összeszedte az írásait, vette a borzas cilindert kalapját.

— El akar menni — suttogtak az ellenzékiek.

— Nem akarja meghallgatni Apponyit! Bizonyosan valami harag van köztük.

De Tisza éppen egyenesen Apponyihoz ment, s halkán mondott neki valamit.

— Ahá, le akarja beszélni. Hogyisne! Csak azért is halljuk. Halljuk Apponyit!

A jegyző »Apponyi«-t szólítja.

Tisza távozik a teremből.

— Szökik! — kiáltja egypár hang a szélsőbalról.

Tisza meghallja, megáll, odanéz, s aztán csendesen, szelíden, mint egy mártír, visszaindul a piros széke felé, megmagyarázni a zajongóknak, hogy Bécsbe kell mennie a gyorsvonattal s éppen azért mentegőzött Apponyinál, nehogy kicsinylésnek vehessék, ha ilyen jeles szónokot meg nem hallgat.

S ez volt az első eset, hogy valaki a parlamentben az *utánaszóló* beszédére reflektált.

A T. HÁZBÓL

[márc. 7.]

Tisza Kálmán nincs itthon!

Mindenen kiérezhető; a néptelen folyosók, a gyéren népes tanácsterem, a mamelukok közömbös arca, minden azt látszik kiáltani: Tisza Kálmán nincs itthon.

(Ma bizonyosan történik valami rendetlenség!)

A közigazgatási javaslatot levették, mert Tisza Kálmán nincs itthon, de ha nem vették is volna le, kinek volna kedve beszélni, ha Tisza Kálmán nincs itthon.

Hanem hiába vették le a közigazgatási javaslatot — azért mégis a közigazgatás volt ma napirenden.

Hogyhogy? — fogják kérdeni. Hiszen a mátrai vasút engedélyezéséről szóló jelentés volt kitűzve.

Hisz éppen azért.

Mihelyt az apró-cseprő jelentések után a mátrai vasútra került a sor, Szederkényi Nándor felállott és emlékeztette Kemény Gábort, hogy mostanra ígérte az engedélyezési okmány felmutatását.

— Igaz, igaz — motyogta Kemény Gábor és elkezdett az írásai közt motozni.

Ötször is átnézte, aktánkint, levelenkint, megint előlről kezdte, megtapogatta a zsebeit (még a lajblizsebeket is), hátrafordult Baross Gáborhoz:

— Nem tudod, hol az okmány?

Hogyne tudná Baross! Baross mindent tud.

— Ha itt nincs az okmány, kegyelmes uram, hát akkor bizonyosan otthon van.

Elvörösödött a miniszter, mint a rák. Zavartan kapkodott ide-oda.

— Mit csináljunk?

— Próbáld kihúzni az időt beszéddel — tanácsolta Baross —, én majd intézkedem addig.

— Hiszen ha tudnám, hogy miről beszéljek?

— Akármiről. Neked úgyis mindegy.

Kemény Gábor felállt és beszélni kezdett. Baross ellenben kiszaladt a teremből keresztül a folyosón a »telefon«-hoz. »Halló! Halló!« A telefon rémesen csendül meg valahol messze a közlekedési miniszteriumban.

— Ki az ördög lehet az? — morogja valami öreg írnok, aki most hanyatt fekvé pipázik a büroban, mert Kemény Gábor és Baross Gábor úgy sincsenek otthon.

Még erősebben csengetnek.

— Hallgass ördög! — dühöng az öreg írnok. — Mert mindjárt beléd vágom ezt a kalamárist.

A csengő egyre türelmetlenebbül nyihog és riadozik:

— Ugyan mozdulj már — mondja a másik lusta díjnok —, hátha valami fontos dolog.

— Eh, nem szabad most semmi fontosnak történni. Hiszen nincs itthon az államtitkár, se a miniszter.

... S míg ez az idilli jelenet foly le a távolban, azalatt Kemény Gábor ott áll a Ház színe előtt szónokolva, szemérmesen bevallván, hogy az okmányt elfelejtették, de már intézkedés történt, rögtön itt lesz.

A képviselők mosolyognak, az öreg Pulszky a markába nevet.

— Függesztük fel az ülést, míg az okmány megérkezik — indítványozza Szederkényi.

— Nem szükséges — véli a miniszter. — Majd inkább beszélék én addig. Megérkezik az, okvetlenül megérkezik.

S azzal megint tovább beszél a miniszter, vontatottan, roppant pauzákkal. Néha kétszer is elmond egy dolgot és újra előlről kezdi, mert szórakozott: kétfelé járván az esze, a beszéden és az okmányon.

Azt bizony már azóta keresik . . . most megtalálták . . . egy szolga a fiakkerbe ül . . . a lovak vígan robognak a kövezen . . . csillámlik a patkójuk . Szeme nyugtalanul függ az ajtón, mikor jön már be Baross az okmánnyal.

Így képzelte el lelki szemeivel, de nem így történt valóban.

Jó idő eltelt, míg Baross csengetéseire végre hallatszott a miniszteriumból is a »Halló!«

— Ki az? Mi az?

— Én vagyok.

— Ki az az én?

— Baross Gábor, az államtitkár.

— Nem lehet az! Ugyan ne izéljen.

— Baj van, rögtön küldjék a mátrai vasút engedélyezési okmányát a Házba, mert különben . . .

Lett erre iszonyú lótás-futás, ajtócsapkodás, a szétszaladt miniszteri és osztálytanácsosok előkeresése a sörházakból s most már a Ház telefonján riadozott a csengettyű:

— Ki az? — kérdi Baross.

— Mi vagyunk. Küldenénk az okmányt, de méltóztassék előbb megmondani, hogy hol van?

— Ott van valahol, — hangzott vissza. — Keressék!

Kolosszális szcéna lehetett. Titkárok, fogalmazók, tanácsosok, irodatisztek keresték hajlongva, mindenütt. Az asztalokon, az asztalok alatt, papírkosárban, fiókokban — s ezalatt Kemény Gábor folyton beszélt.

De nincs az a sok, ami el ne fogyjon, — az ő mondanivalója is elfogyott, egyszer csak ott találta magát a beszéd legvégén, s a rettenetes szárnyas ajtó még mindég nem nyílt.

Quid tunc? Oh milyen szerencsétlenség, hogy ez a Tisza ilyenkor megy el hazulról. Istenem, istenem!

A Házat okvetlenül el kell foglalni valamivel. Hopp, megvan! Más okmányokat kell addig felolvasatni.

S most elkezdődött a felolvasás, de az is csakhamar elfogyott. Kínos verejtekcsöppek gyöngyöztek a miniszter homlokán.

Hát már most?

Egy merész ötlete támadt, megkérte a Házat, hogy amíg az okmány megérkezik, tárgyalja a romániai vasútegyezményt.

A Ház ebbe is beleegyezett.

Darányi adta elő az egyezményt. De hogy darál most Darányi, hogy pörög a nyelvé. Szinte kedve lett volna közbekiáltani: »lassabban, lassabban, kedves Nácikám«.

Darányi azonban röviden, folyékonyan őrlötte le mondókáját.

Kemény Gábor összeszorította a fogait:

»No megállj, te lázadó, te rebellis! Nem tudtál hosszabb lenni?«

S azután rimánkodó, szánalmas arccal fordult az ellenzék felé, mintha mondaná: »Hát szóljatok már valamit az isten szerelméért.«

De azok a világért sem szólottak, mindenki meg volt elégedve a romániai vasútegyezménnyel s az elnök kénytelen kimondani, hogy a javaslat el van fogadva.

Borzasztó pillanat. Az okmány még mindig nem jó. A miniszter arcán a kétségbeesés színei egymást váltogatják. Mély csönd áll be. A miniszter melléből egy mély sóhaj szakad ki.

Ez már blamázs! Milyen szerencse, hogy legalább Tisza nincs itthon!

Megüvegesedett szemei mereven, némán tapadnak a Ház valamennyi ajtójára, de sehonnan sem jön az okmány.

Végre egy erős lélegzetet vesz és feláll, elhatározva magát a legvégsőre, szemeit behunyja és síri hangon rebeget, hogy a Ház ülését függeszék fel, míg az okmány megérkezik.

— De hátha sohasem érkezik meg? — kiáltja egypár hang.

Az elnök felfüggeszti a Ház ülését. A képviselők nevetve tódulnak ki a folyosóra.

De éppen ebben a percben jön lihegve a miniszteriumtól a futár, hogy az okmány megérkezett.

Kemény arca kiderül s az ország dolgai ismét belezökkennek a rendes kerékvágásba.

A mamelukok újra kezdik magokat komolyan venni, az ülés újra megnyílik, és tovább foly . . . csak az öreg Pulszky jár künn, gunyoros arccal morogva rájuk a kritikát.

»Magyarok, nagy urak, tarokkoznak, mulatnak és melleslegesen még az ország dolgát is csinálják.«

A FŐRENDIHÁZBÓL

Már a meghívók is úgy küldettek szét a mai nagyméltóságú ülésre, hogy »okvetlenül megjelenni kéretik«. És jóllehet nincsenek már főispánok, akik ijedten olvasnák e szórt betűket, mégis meglehetősen számmal gyűltek össze a főrendek.

Az új főrendiháznak ma volt az első komolyabb ülése, mióta megvan. Ma fog kitűnni, kivel van dolgunk. A nemzet bölcsei ülnek-e ott, vagy csak a vénei?

Bizony csak a vénség látszott meg. Megszámláltam a fejeket, csak hat benőtt, akarom mondani *kopasztalan* fej volt látható. Mert négyet paróka fedett belőlük, természetes hajzat csak kettőn lengedezett, a báró Prónay Dezsőén és a Vályi görög püspökén.

A padok jobbadán megteltek, a katolikus klérus ott ült egy csomóban mint egy sereg varjú, velük szemben a zászlós-urak, s hova hátrább a Tisza-mágnások. Andrassy Gyula könnyedén szökdelt végig a termen, mintha a jégen volna. Néha-néha megcsördült a háznagy Szapáry István rezes kardja, azonkívül csak egy-egy lázító prüszsentés verte fel olykor a méltóságteljes csendet. Mikor Vaszary Kolos belépett suhogó öltönyében, Haynald ijedten kiáltott fel: »Nini, Kruesz Krizosztom!« Az utód bámulatosan hasonlít az elődhöz.

No de térjünk át a tárgyra. Nem kisebb dolog van napirenden, mint a költségvetés, tehát az ország pénzügyi helyzete.

Csakhogy még előbb az elnök közli, hogy Hunfalvy Pál interpellációt jelentett be a miniszterelnökhöz.

A bóbiskáló fejek egyszerre megmozdulnak, mint egy szélrohamtól a búzakalászkod.

Micsoda? Interpelláció? Itt? Lehetséges az? Hát hol vagyunk?

Néhány ember egyszerűen megdermed ettől a szótól. Interpelláció? Ugyan ugyan mire való az? Ha a miniszter el akar valamit mondani, hát úgymond elmondhatja, ha pedig nem akar valamit elmondani, illetlen dolog kierőszakolni belőle!

De Hunfalvy nem hagyja a maga dolgát, dacára a szenvtelen rideg tekinteteknek, olyan témája van öneki most, amittől ez a sok felületes koca-politikus hanyatt esik. Majd megmutatja ő mindjárt, hogy micsoda dolgokat nem vesznek észre az alsóházban.

Ebből még külfáború is lehet . . .

Feláll és bele akar kezdeni.

— Nem lévén itt a miniszterelnök úr önágyméltósága — mondja az elnök nagy bölcsen —, talán be kellene várni.

Hunfalvy leül és dörmög valamit. Hihetőleg azt, hogy »nem baj no, ha egypár perccel később út is ki a külfáború«.

De Tisza mintha érezné, hogy egy interpelláció várja epedve, csakhamar belép a terembe, s Hunfalvy Pál megtartja szűz interpellációját majdnem nagyobb sikerrel, mint Fackh Károly.

Cogolniceanu az oláh kamarában akképp nyilatkozott, hogy az osztrák kormány olyan szerződést kötött volna Cuza herceggel, amely Romániát följogosítja Magyarország ügyeibe avatkozni. Van-e erről az okmányról tudomása önágyméltóságának, s szándékozik-e azt kikerestetni?

Önágyméltósága mosolygott, a méltóságos főrendek pedig borzadályos tisztelettel tekintettek a tudósrá, aki még az oláh kamara tudósításait, meg a Cogolniceanu nyilatkozatait is olvassa. (Ez akkor hát a Vámos Béla beszédeit legalábbis könyv nélkül tanulja be.)

Tisza rögtön válaszol, hogy ő bizony nem fogja keresni azokat az okmányokat, mert azok nincsenek. Nagy éljenzés hangzott fel erre.

Jó jel, ha azért éljeneznek, hogy valami nincs. (Itt most szíves fogadtatásra fog találni a pénzügyi helyzet, mert az is a »nincs«-en alapszik.)

A jó Hunfalvy Pál megröstellte kissé, hogy nem sikerült a téma. (Hiába, külügyi anyagot csak én tudok liferálni — dohogta magában gróf Andrássy Gyula.)

Mondom, röstelkedék Hunfalvy Pál, s a »studomásul vétel« helyett Cuza miatt egy exkuzációt rebegett el, ékes hasonlatot vévén a kacsáról, ezen kacsához, mely immár Erdély minden patakjában úszkál és mindenütt tojásokat rak le. (Legalább olcsó lesz most már a kacsatojás.)

Nagy derűtség támadt erre s ez volt világ eleje óta az első derűtség e falak közt. Nem mondott itt soha senki még olyan vigat, amitől azok a hosszú életunt arcok meggömbölyödjenek.

Az egészséges embernek első ismérve, hogy nevet.

A főrendiház édesdeden nevetett. Egyrészt a merész és végtelenül új hasonlaton, másrészt azon a metamorfózison, hogy mint lenne a Hunfalvy elefántja kacsává?

Most aztán a költségvetés következett, melyet Somssich Pál nyitott meg, egy se hideg, se meleg, se jó, se rossz beszéddel. Ezúttal a kormányt támadta. (Azt az »ezúttal«-t mindig jó odatenni a Somssich Pál politikai aktusaihoz.)

Utána az öreg Ghyczy Kálmán szólt szépen, de mérséklettel, egyéniségének megfelelően. Ő is szomorúnak tartja a pénzügyi helyzetet. Egy csöppet sem hanyatlott mint szónok. Hangja, előadási modora a régi. Csak testben lett viseltesebb kissé.

Beszélt még és támadott Zichy Nándor, Sztáray Antal és Prónay Dezső, mindannyian vehemenciával.

De azért a kormány mégsem bukott meg.

Mert úgy beszéltek mindnyájan, mint várakat ostromló hősök, de úgy szavaztak majd mindnyájan, mint állami haszonbérlek.

A MAI ÜLÉS

Báró Baich Milos képviselőről beszélük, hogy megszokván a rövid mondatokban való társalgást, ilyenformán tartotta meg programbeszédét választói előtt:

Meghatva . . . köszönöm . . . nem szónok . . . tetve . . . szívesen látom . . . tessék !

Én is úgy szeretném leírni a mai ülést. Kezdet lélekszámlálás . . . 105 képviselő Napirend . . . Tibád . . . prototípusa a székelynek. (Már az alakja is olyan, mint egy székely üst.) Okos, éles eszű, furfangos. Előadása velős, egyszerű, tömör.

Egypár szúrás Apponyinak . . . Nagy tetszés . . . Különb-
ben államosítás.

(Kisül, hogy a mamelukok mind a Tisza partján vannak
ugyan, de a Tisza Lajosén.)

Utána Lesskó . . . javaslat ellen . . . tót dialektus . . .
semmi attikai só . . . derültség.

Orbán Balázs . . . unalom Ázsia . . . népvándorlás
folyosóra.

Péchy szökik. Elnöki székbe Bánffy ül, Péchy a folyosón
pihen. Fölriasztják . . . Híresztelés, hogy Csanády beszél . . .
Péchy berohan. Ijedelme alaptalan. Hegedüs Sándor beszél.

Pompásan polemizál. Egypár szúrás Apponyinak . . .
nagy tetszés. Mély figyelem . . . teli Ház! Az ellenzék kifaka-
dásainak jellemzésére végzi az ismeretes sírirtással:

Itt nyugszom én, olvasod te
Nyugodnál te, olvasnám én.

De ő jobban szeret — úgymond — olvasni, mint nyu-
godni.

Én azonban jobban szeretek nyugodni, mint írni, tehát
befejezem az ülés leírását.

A T. HÁZBÓL

[márc. 11.]

Az előleges reklám szétment a lapokban tegnap, hogy
»holnap Szilágyi Dezső fog beszélni«.

Minélfogva ma egész tömegekben jelent meg pártja —
a karzatokon. Egy egész erdő — menyecskekéből. Minden
hely el volt foglalva.

Az asszonytábor nyugtalanul feszelt, s nem egy piros
száj húzódtott szét ásitásra még a Helfy szép beszéde alatt is.
Pedig amelyik női szájba belenézhetsz az ember, amikor beszél,

az a száj sohasem fogja többé megcsókolni. Tisza is beszélt: az se kellett. Senki sem kellett. Minden szív Szilágyiért dobogott.

A fokokra felosztott Celsius időmérők feltalálása előtt rendszerint egy szerzetes-barát teljesítette az időjósítás tisztét. A barát vagy kijött a kápolnából, vagy behúzódott s a szerint: volt eső vagy szép idő.

Hát most is azt lesték Szilágyiban: lesz-e eső?

Még a politikusokban is a kíváncsiság dolgozott, mert röpködött a hír, hogy pártállására nézve is nyilatkozni fog Szilágyi. S a politikus azért politikus, hogy olyat is vár, amiben nem hisz.

A terem megnépesedett, nemkülönben a folyosó: még az úgynevezett »bejárók« is mind ott lebzseltek, várván a nevezetes momentumot.

Az óriási szivarfüstben kedvére adomázott Pulszky Ferenc . . . majd kibontakozott az Andrassy Gyula délcég alakja, aki be-be szokott néha tekinteni, hogy: »mit főznek a konyhán?«

Gyulai Pál, ki zsákmányt jár keresni vitatkozásaihoz, ma a legszerencésebb fogást tette: magát Jókait.

— Ho, megállj! — kiáltá utána. — Ember, megállj! Nem tudsz magyarul írni!

Jókai szelíd melankóliával adta meg magát.

— Hüm. Lehet benne valami!

Gyulai dühbe jött, hogy nem disputál vele.

— Te rossz politikus vagy, Móric.

Jókait még ez se hozta ki sodrából.

— Egy lyukon vagyunk gombok mind a ketten!

— Jó — prüszkölt tehetetlenül a kis ember —, de németül meg éppen nem tudsz írni.

De már erre elhagyta Jókait a türelem. Hogyne tudna ő németül írni? Mikor ő éppen úgy ír németül, mint magyarul, vagy még jobban.

Felülkerekedett most Gyulai:

— Hogy mersz olyat mondani! . . . Úgy még Schiller sem tudott írni németül, mint te magyarul. Hát illik az, hogy németnek adod ki magadat? Egész nagy dicsőségedet elhajítod.

S miután Aesop farkasaként zavarta föl a vizet, egészen rávetette magát a bárányra, s mindent leteperő kedélyes rikácsolása betöltte az egész folyosót, derült színt varázsolvá az arcokra.

— Csendesebben, akadémikusok! — inté őket Ivánka Imre.

— Nem jó renomét csinált nektek tegnapelőtt Hunfalvy — jegyzé meg egy másik képviselő.

— Furcsán nézne ki az országgyűlés, ha akadémikusokból állna.

— De még furcsábban nézne ki az Akadémia — vagdal kozott Gyulai —, ha a képviselők közül állna.

Míg itt a szóharcban ekképpen fonták az egyik élcvirágot a másik közé, azalatt a nap hőse a büfé felé ment és egy pohár piros bort hörpintett fel.

— Ez a haragot jelenti — mondák az asztalok körül ülő vénék. — Szilágyi ma kegyetlen lesz.

Azután eltávozott szótalanul, egyet-kettőt fordult a miniszteri szobáig vezető homályos sikátorban és újra visszaérkezett. Megivott egy pohár fehér bort és megint eltávozott szótalanul.

— Lehetetlen vele eligazodni — mondák az asztal körül ülő vénék. — Már meg fehér bort ivott!

Kisvártatva megcsendült a villanyos drót, szónokcserét hirdetve.

Mindenki rohant a terembe. Üres lett büfé, folyosó. Temetői csönd borult a Ház kedélyes vidékeire. A gázlángok lobogva égtek a keresztfolyosón, a mélységes némaságban valahol messze nagy zörejt csinált egy becsapódó ajtó. Van hát még valahol egy élőlény, aki nem akarja hallani Szilágyit.

Minden karzat zsúfolva van. A képviselői padok is megteltek. Tisza a ceruzáját hegyezi az ország bicskájával. Apponyi Albert fejét egész a vállalai közé húzza. A habarékok sötétben tekintenek maguk elé, ott ül az arcukon valami bágyadt, titokzatos árnyék. Mintha színpadi összeesküvők volnának.

De csitt! A habarékpárt óriása fölemelkedik, hogy kékes szemeit körülhordozza a gömbölyű termen, az egyik kezét

kinyújtja, a hófehér mandzsettája megcsillan a levegőben, az egyik vállát lejjebb ereszti s megzendül jupiteri ajkán lágyan, kacéran, hogy »tisztelt Ház!«

S ettől a perctől az övé itt minden. Ő uralkodik, ő mennydörög. Hatalmas periodusai mint százrőfös giliszták csavarodnak ki. A sztenográfok izzadva fogdossák őket.

Hol a piros boros bor beszélt ki belőle, hol a fehér. A kinevezés mellett van, de azért helyesli, hogy Tisza nem szakít egyszerre a nemzet szokásaival. Hanem a javaslatot nem fogadja el.

A habarékpárt elégedetlen, nyugtalan, a szélsőbal tartózkodó, hideg, a mameluk oldal hallgatag és elmélyedő. Csak ritkán hangzik egy-egy »helyes«.

Közel másfél óráig beszélt, de nagy hatást nem bírt elérni. Nem hangzott fel a tetszésnek az a vihara, mely egyébkor kíséri, ha leül.

Mindenki csalódott: mert azt várták, nyilatkozni fog pártállásáról is.

— A kormány ellen beszélt — mondák a mamelukok.

— A kormány mellett beszélt — panaszkodtak a habarékok és szélbalok.

— Gyengén beszélt és nem úgy — kritizálták azok, akik a szállongó átfordulási hírekben nem hisznek.

— De iszen jól csinálja ő a maga dolgát — viszonzák a hívők —, rájött már, hogy a miniszteri székbe csak gyenge beszédekkel lehet eljutni.

A T. HÁZBÓL

[márc. 12.]

A lapszusok napja volt. Almássy Sándor »közizgatás«-nak nevezte a javaslatot, amely ellen beszélt, Szalay Károly »miniszter úr«-nak titulázta Szilágyit, aki ellen beszélt.

S csupán ez adott némi említésre méltó nevezetességet felszólalásaiknak.

Ma már beállott a vita bágyadtsága. A lankás padsorok néptelenül tátongnak. S a tanácsteremnek, e soha nem pihenő

kolossznak, hol örökké jár, tipeg-tapog, jön-megy, közbeszól, ásít, prüsszent, hajlik, mozdul valaki — megvan már a nyolcadnapos spleenje: fáradt, lankadt és türelmetlen.

A folyosókon kezdenek már másról beszélni, nem mindig a közigazgatási javaslatról, jeléül annak, hogy ráuntak. A megszibbadt hazafiúi idegeknek új táplálék kell. Találnak is nyomban. Ott van a népfölkelés. Az is jó téma — az elkese-redésre.

— Borzasztó vakmerőség! — rikácsolja egy elégedetlen.
— S ezt a választások előtt hozzák be!

— Egészen fölösleges — jegyzi meg Andreánszky Gábor —, ha így gazdálkodnak, fölkel a nép magától is.

Mások a Szilágyi dolgát találgatják: a nagy titkot, mely sehogy sem tud a hójából kihámlani.

Szubtilis szálakból font intrika viszi-e Szilágyit kifelé . . . vagy pedig aranyos ígéret? Ha ugyan nem pusztá csalóka lidércfény?

Mert az bizonyos, hogy viszi: a ragyogó tehetségű vezérnek már kívül lóg az egyik lába.

— Úgy járt tegnap a szegény Szilágyi — siránkoznak rajta krokodilus könnyekkel a volt párthívei —, mint az az óriás rézpénz a devalvációkor: reggel még harminc krajcáros volt, délután már csak két garasos.

— Emlékszem — teszi hozzá egy még maliciózusabb párttag —, de arra is, hogy nem akarták aztán még annyinak sem beváltani.

Most válik csak ki, mekkora hatalmas alak Szilágyi, ha egyedül áll is. Mintha egy nagy oszlop ingadoznék, szinte mozogni, recsegné látszik bele az egész épület.

Nem pusztán annyi ez, mintha egy bútor innen amoda lökődik, hanem egyszerre más, előre beláthatatlan alakzatot nyer minden: az egyik szöglet behorpad, a másik kijebb dudorodik és tudja isten mi minden lesz, ha lesz . . .

Hja, ha úgy tudnám a dolgot, ahogy Tisza, szívesen lebenténém fel a jövő fátyolát, de mert csak annyit tudok róla, amennyit Szilágyi Dezső, kénytelen vagyok — áttérni Zayra.

Mert arról bizonyosan tudom, hogy nem lesz a Tiszakabinetben soha miniszter.

Pedig ma ő is engesztelékeny hangon beszélt (és pedig olyan hosszadalmasan, hogy valaki ad kaptam Czáj elnevezte Száj-nak.)

Majdnem az egész ülést ő töltötte be, leszámítván a már említetteken kívül, a Busbach ügyes rögtönzését éppen Zay uraimék ellen, és a Török Zoltán, e kiváló fiatal politikus sikerült beszédét, melyben a választás mellett szólt, melegen emlékezve meg a megyéről. (Istenem, mégiscsak szép dolog az, ha valaki nógrádi ember!)

De térjünk vissza Zayhoz. A hosszú vékony férfiú előadása modora olyan, mint a permeteg eső (nemcsak azért, hogy az eső sarat csinál), lassan potyognak nála a szószemek, álomba ringatón. Az új elképzelt főispánokat szidja, de olyan hangon, mintha altatódalt dúdolna nekik, panaszkodik nyögdecselve, hogy ez a törvény a nemzetiségek ellen van, pedig a magyar állam — úgymond — sokkal erősebb, mintsem rászorulna ily eszközökre.

Egyszer-kétszer fölhangzik egy-egy »helyes«. Az emberek kíváncsian néznek oda, hogy ki az? Bizonyosan Steinacker.

Dehogy! . . . Hisz a gróf Apponyi Albert! (Alkalmasint Mocsáryt szupleálja.)

Az óra már egyre jár és még a Zay szája is egyre jár, mindig lassabban, vontatottabban, vékony téglaszín ajka úgyszólván nem is mozog. Mintha csak a szakállából szedegetné ki a szavakat.

Az öreg Pulszky, aki ott ül az előtte való padban, szétterül, izmos karjaira hajtja hatalmas sörényű fejét s elalszik. A tavaszi napfény, mely a hármask ablakon át besüt, kacéran melengeti a feje búbját.

A szomszédságban lappangó Göndöcs észreveszi az alvó Pulszkyt, s gúnyosan vigyorogva mutogat jobbra balra, felhíván a sajtászerű jelenetre a képviselőtársak figyelmét, mintha mondaná:

— Hallatlan! Az öreg Pulszky elaludt!

De addig-addig pajkoskodik, elevenkedik a főtisztelendő úr, míg az ő gömbölyű vidám feje is bágyadtan ereszkedik alá a padra, a szemei egyre kisebbek-kisebbek, még fölplisnant egyszer-kétszer, de aztán a héjak rájuk borulnak, keze lecsüng, melle megzörren.

S most már ott alszik a két öreg egymás mellett, s csendes illedelmes hortyogásuk belevegyül a Zay Adolf panaszaiába s így együtt megy be s megy ki a miniszterek fülein.

A T. HÁZBÓL

[márc. 13.]

Ma jól mulathatott a hölgy-karzat.

Mert szerelemmel kezdődött az ülés. Adonis úr, aki a szerelmet magyarázta Steinacker volt, de a hasonlat, mely Tiszának a városok iránti érzelmeiből szövődött, annyira átcsapott a trivialisába, hogy valaki jóízűen közbekiáltott:

— Loquamur latine!

Steinacker után Meszlényi Lajos, Meszlényi után a nagy Veszter beszélt. Az előbbi a megyét védte, az utóbbi pocsékká tette. (Mind a kettő ellenzéki.)

Többnyire a főispánokat szidták a mai nap szónokai.

De a legjobbat Olay Szilárd mondta a folyosón, amidőn szomorúan felsóhajtott:

— Mik lesznek a főispánok? Ötvenkét belügyminiszter — *akiket nem lehet megintérvállalni.*

S ebben a sóhajban lelkének minden fájdalma bent rezgett.

Veszter unalmas volt és laza, felületes szólamokkal és közhelyekkel töltött ki egy fél órát.

Egy nem egészen jelentéktelen képviselő szellemesen jegyezte meg:

— Az még csak jó volna a megyének, hogy Veszter támadja, hanem az a baja, hogy Mocsáry védelmezi.

Gyorsan jöttek és pusztultak a szónokok: kisebb emberek kisebb beszédekkel. Sokan kitörülköztek, látván a Ház türelmetlen hangulatát, úgyhogy egyszerre csak azon vették magukat észre, hogy Csanády Sándor áll fel.

Gróf Bánffy Béla, aki az elnöki széket foglalta ma el, ijedten látta az elnökök »fehér kísértet«-ét fölemelkedni. Szíve hangosan dobbant meg. Most fogja letenni az elnöki próbát. Mert addig nem elnök az elnök, míg egy Csanády-féle beszédet végig nem elnökölt. Ezzel teszi le a remeket.

Az öreg kurucnak az volt az első dolga, hogy csendesen hátranézett:

— Van még felírva valaki?

— Nincs! — kiáltották.

— Hát akkor jó — dörmögte, előszedvén a papírjait, melyeken a beszéde van leírva, s kinyújtván nyakát, elkezdte ropogtatni szokott mondásait: »elvtagadás«, »Tisza Kálmán«, »árulás«, »bűn«.

Bánffy félbeszakítja:

— A parlament méltóságának megfelelően válogassa a szavait.

— Hiszen eleget válogatja! — kedélyeskedett közbe valaki a szélsőbalról.

Csanády tovább is danoló hangon szórja stílusának vadvirágait, s csodálkozik rajta, miképp túri meg a király Tisza Kálmánt a miniszteri széken.

Bánffy zajos helyeslések közt szakítja félbe ismét:

— Ne méltóztassék a vitába őfelsége személyét bekeverni.

Csanády vállat von.

— Hiszen ha őfelsége maga mellett olyan tanácsost megtűr . . .

Eközben tovább beszél, de már mindenki unja megszott ízetlenségeit, s általánossá válik a figyelmetlenség.

Az elnök csenget, ez egyszer pusztán azért, hogy a csend helyreálljon.

De Csanády mint a jól bedresszírozott cirkuszparipa megszokta már, hogy amint a csengettyű éles szava rezzen, legott megáll a szó közepén is, s némán, szelíden várja, míg megdörögálják, hogy aztán megint odább mehessen a szokott cirkulusban egy darabig.

Most is úgy történt, jámbor türelemmel várta a megrovaszt. Bánffy zavarba jött, midőn észrevette, hogy a csönd beállt, de a szónok nem indít.

Csanády is zavarba jött, hogy a csengettyű megállította, de az elnök egy szót sem szól.

Hát mi lesz ebből?

Kínos csend következett egy-két másodpercre.

Végre az elnök feltalálta magát, nyájas hangon mondván:

— Méltóztassék folytatni!

Az elnöki hang nyájassága még jobban kihozta a sodrából Csanádyt. Zavartan rázta fejét. Kalimpált a kezeivel, s hirtelen elhadarván, hogy nem fogadja el a javaslatot, lekuporodott a helyére.

Ez volt egyedül, ez volt az oka, hogy ma megint hosszabb beszédet nem mondott Csanády.

Pedig ma ő is elkelt volna. Mert már Herman Ottó is csak azért állott fel, hogy kihúzza az időt, azoknak a szónokoknak, akik csak holnapra készülnek el. De Herman még töltelékül is olyan beszédet tud mondani, hogy több tartalom van benne, mint esetleg a holnapiakban, amelyek még mosásban vannak.

Herman velem kezdte a beszédét, én vele végzem a karcolatomat.

Ha akarnám, személyes ügyben vehetnék most magamnak néhány sort.

De tekintettel az előhaladott időre (esti 9 óra lévén) elállok.

A T. HÁZBÓL

I. Áttekintés

[márc. 14.]

Nos, valahára véget ért a vita. Kezdte Tisza Lajos, végezte Horánszky Nándor. S e két sarki szónok közé tíz erős nap esik.

Valami nagy tanulságok nem maradnak fent a vitából. Szónokok összemérgöztek, csattogtak a kardok, süvítettek a parittyák; de a hadi bulletin röviden csak azt foglalhatja össze eredménynek:

Egy beteg, egy sebesült és egy halott.

A beteg Péchy Tamás, aki hetednapon megpihenni visszavonult, a sebesült Szilágyi Dezső, aki vigyázatlanságból a saját puskájából ejtette magán a sebet (de a seb nem veszélyes) — a halott pedig a vármegye.

Mindegy. Szép temetése lesz. Mintegy ötven gyertya gyúlt meg a ravatalánál s az epitáfiumára érzékeny sorok jutnak.

Csernátony beszélte, hogy egy Gomb nevű angol ember sírkövére ezt írták ki elmés barátjai:

»Itt nyugszik Gomb, a maga lyukában.«

Hát a vármegye is az önásta gödörben fogja nyugodni örök álmát.

A legszebb beszédet Horváth Lajos mondta róla, a legmelegebbet Bartha, a leghosszabbat Zay, a legtüzesebbet Ugron, a legunalmasabbat Veszter, a legkomikusabbat Andrassy Manó.

De a legszerencsétlenebb volt a szónokok közül Németh Lipót.

Mialatt a legutóbbi beszédjét elmondta, mind elvesztette a többi beszédeit.

Mert noha már ötször-hatszor beszélt, mióta képviselő, most, mikor joggal azt hihette, hogy immár »pártunk kimagasló tagja«, egyszerre azt hozza róla pártjának főorgánuma a »Pesti Napló«: »Németh Lipót ma tartotta a *szűzbeszédjét*«.

— Jézus Mária! — kiáltott fel Németh Lipót. — Hova lettek a beszédjeim?

II. *Nomen et omen*

Hát biz azok együtt enyésztek el a nevével.

Mert Németh Lipótot még Deutsch Lipótnak hitták néhány hó előtt.

Egyszer (igazán kár volna elhallgatni róla ezt a kis epizódot) a zsidó vallású képviselőket számlálgatták elő a folyosón.

— Hát Deutsch Lipót? — említi Szentiványi Árpád, mikor már kifogytak a nevekből.

— Deutsch Lipót nem zsidó — felelt egy másik képviselő —, ősnémet ember.

— Ugyan, ugyan? Ilyen névvel?

— Hát mibe fogadsz?

— Két üveg pezsgőbe — mondá Szentiványi.

Fogadtak s nyomban odahítták a folyosón Deutsch Lipótot.

— Gyere csak egy szóra, Lipótkám, abba fogadtunk, hogy zsidó vagy-e te?

Erre aztán Deutsch Lipót nevetve elmagyarázta a családját: soha semmi maradéka nem volt zsidó és Szentiványi Árpád kifizette a két üveg cliquot.

Most néhány nap előtt újra ott van a folyosón Szentiványi és amint megpillantja a mohácsi képviselőt, elmondja a barátjainak:

— Képzeljétek, ezen a Deutsch Lipóton két palack pezsgőt vesztettem a minap.

— Nem úgy hívják azt, te! Nem Deutsch az!

— Micsoda, hogy nem Deutsch? Hiszen csak ösmerem talán.

— Fogadsz velem két pezsgőbe? — ingerkedik vele az egyik pajtás.

Szentiványi megőrül, hogy »no most legalább visszanyerem rajta az elvesztett két pezsgőmet« s beleüt mohón a tenyerébe.

Megint odahívják a mohácsi képviselőt:

— Gyere csak egy szóra, Lipótkám: abba fogadtunk, hogy te nem vagy Deutsch Lipót.

— Hát persze nem vagyok — mondá — mióta *Némethre* változtattam a nevemet.

Megint Szentiványi vesztett, de legalább megtanulta, hogy a mai világban már semmit sem lehet bizonyosan tudni.

Hanem kerüli is azóta Németh Lipótot.

III. A mai nap

Ugron Gábor olyan volt ma, mint egy tűzokádó hegy. Csak úgy hányta a sok szikrát és lávát.

A pompás ötletek úgyszólván elragadták a Házat s még maga a generális is, aki ellen a rakétás roham leginkább irányult, kénytelen volt sokszor elmosolyodni.

A beszéd roppant hatást tett s tökéletesen leverte — a szélsőbali vezéreket.

Össze is zsugorodtak a helyükön, milyen kicsinyekké csak lehetett.

Kemény kifejezésekkel, mennydörgő hangon ostorozta a hivatalvadászatot, a főispánokat, néhányszor csipősen vágta meg Tiszát is, különösen az a mondása hatott (nem Tiszára, de a miniszteriumra), hogy a kormányelnök tudja a Jupiter esetét, aki ellen a titánok fellázadának, igyekszik tehát nem ereszteni maga mellé titánokat.

A jó, szelíd Bedekovics elbúsulva hajolt (a folyosón termett pletyka szerint) kollegájához, Orczyhoz, ezen hamleti tünődést intézve hozzá horvát nyelven:

Bini i a Titaner,
Oder bin i kaner?

Tisza (akit különben Ugron olyan nagynak és hatalmasnak színezt ki, mint egy igazi Jupitert) mindössze röviden és csak néhány dolgára reflektált cáfolólag, nyugodt, barátságos hangon.

Ezzel átvette a szót gróf Andrásy Manó, az ő eredeti modorában.

Ilyenkor látja az ember, hogy a »t. Ház« mégiscsak nagy-hatalom.

Andrásy Manót mély tisztelettel hallgatják minden testületben, még a főrendiházban is: fényes neve, vagyona, pozíciója, kiváló érdemei és esze nagy nimbuszt adnak neki.

De a Háznak ez mind nem imponál. A Ház megtapsolja ami jó, és kineveti ami nevetséges.

Itt Andrásy Manó is csak olyan, mikor szónokol, mint Csanády Sándor.

Pedig helyesen, sőt élesen jár a gróf esze, sok jó dolog ötlött eszébe, de nem tudja jól elmondani. Akadozik, hümmög, rázza a fejét, keresgeti a szót a mellénye zsebeiben, hátratekint, prüszent, közbe odaszól a szomszédjához hangosan: »no, most majd egy jót mondok« s azzal áttér egy más tárgyra, azután megint egy másikra és akkor megint hátrasúgja fitymáló grimasszal: »de ez már rossz lesz«.

A Ház nevet, újjong, mindenki mulat a gróf előadásán, aki a legokosabb dolgokat képes úgy elmondani, hogy nevető-görcsöket kap tőlük az ember.

Hanem azért szereti a grófot mindenki, pirospozsgás arcával, örökön nevető szemével a legkedvesebb jelenség a Házban és a folyosókon.

Kár, hogy nem beszél elég gyakran.

MILYENEK A RÉSZLETES VITÁK?

Semmi sem lehet izgalmasabb a szakminiszterre nézve, mint a részletes vita, ahol minduntalan más-más vidékre ragadtatik s ha egy pozícióból győztesen veri ki az ellenfélt, nyomban és szakadatlanul jönnek új és új pozíciók.

De a hallgatóra unalmas. Mire már érteni kezdi a szenderítő zsvajból kibontakozó felszólalást, akkorra rendesen más tárgyra ugranak át. Nincs ideje átmelegednie a témától.

Még csak egyes szónokok lehetnének érdekesek.

De ezek is kevésbé most, mint egyébkor. Mert a részleteknél egész pongyolán lépnek ki a síkra. Pedig a szónokok nagy részét az ünnepélyes kosztümjök teszi.

Aztán aki úgy ösmeri már őket mint én, annak meglöhad a kíváncsisága.

Ugron minden beszédjébe behoz egy arab regét, az öreg Pulszky egy olasz anekdottát, Veszter egy régebbi saját beszédjét. Még a legújabb eszközökkel Grünwald dolgozik: ő egy-egy burkus történetet sző a beszédjeibe.

De ha a miniszternek izgalmas, a hallgatónak unalmas a részletes vita, annál kéjesebb sport az egyes képviselőknek. De csak a nem mamelukoknak (mert ezek között ritkák a Schnellsiedler Károlyok). Az ellenzéki képviselők ilyenkor az egyes paragrafusoknak dőlnek és itt most már ki-ki a saját szakállára harcol.

Kigondol valami különlegességet (olyat, ami senkinek se jusson eszébe), aztán helyrajzi fekvést keres ki számára valamelyik paragrafusban: egyszóval indítványoz, pótol, módosít, törül.

Ez az a tér, ahol mindenki vezér lehet. S valódi lelki gyönyörűség, amint sorba felkelnek a módosító után pártjának szónokai, hangoztatván beszédjük végén: »egyébiránt pártolom Pityi Pál t. képviselőtársam módosítványát«.

Nagynevű férfiak, országos kitűnőségek s mégis mind az ő bölcsessége után kullognak. Ha ő nem szólt volna — ez mind nem lenne . . . Hogy fogják ezt a sok beszédet falni otthon a malom alatt!

Hát nem elég szép eredmény már így is? Pedig ez csak a legrosszabb eset.

Mert hátha még körösztil is megy az indítvány? A miniszter szórakozott, lehet elnézi, vagy egy engedékeny pillanata kerkedhetik: koncedál.

S megvan a nagy dicsőség. Egész holta napjáig emlegetheti: »Behoztam ezt vagy azt a törvénykönyvbe.«

Igaz, hogy néha csak egy »és« vagy egy »vagy« szócska (legjobb is az ilyennel próbálni szerencsét), amely édeskeveset lódít akár erre, akár arra — de csak itt fent, mert otthon aztán akkorára nő meg annak a fontossága, hogy az egész törvényt az teszi tűrhetővé.

Ezért van a nagy tarlózási hajsza a részleteknél.

Megvan az emberekben az alkotni vágyás! Némely képviselőnek (Lázár Ádám a mester az ilyenekben) hét-nyolc indítványa is van s úgy ereszti útnak valamennyit, mint a lutriszámokat szokás: »hátha beüt valamelyik«.

*

Nagyjában minden részletes vitának ez a sajátzerű módosítási tolongás a karaktere a sok paragrafusú javaslatoknál.

De hogy valamit szóljunk a mai napról is (ámbár fölösleges), legérdekesebb volt Pulszky Ágost, ki Grünwald Béla ellen adta ki a mérgét, egy különben sikerült beszédben veszedelmesnek állítván a Grünwald tanait s kikelve a benyújtott határozati javaslat ellen, mely szerint terjesszen be a kormány törvényjavaslatot a közigazgatási bíróságról.

A szélsőbal ellenszenvesen zsidongott. Néhányszor közbezügtak: »Eláll, eláll!«

Am az egy csepp sem zsenírozta Pulszkyt, merészen és nagy hévvel támadott s *frakciónak* nevezte a habarékpártot kicsinyló hangon.

— De kérek — mondák panaszkodva a hajdani elvtársai, mikor leült —, hogy mersz te bennünket *frakciónak* nevezni, mikor tudod, hogy mi hatvanan vagyunk?

— Éppen azért — felelte fitymáló mozdulattal a középső Pulszky.

— De hát ti hányan vagytok?

Büszkén a mellére ütött:

— Én . . . meg a Dezső. Ketten!

Azután hozzátette:

— És ennél a kérdésnél isten tudja még hányan.

Nemsokára eldőlt, mert felállott Tisza és ő maga is elfogadta a Grünwald eközben megszelídített határozati javaslatát, minélfogva (Szilágyi nem lévén bent a teremben) Pulszky Ágost egyes-egyedül maradt szemben a parlamenti *frakciókkal*.

A T. HÁZBÓL

[márc. 20.]

A részletes vita erősen foly. Fárasztó, kényelmetlen; mert örökké együtt kell lennie az egész parlamenti gépezetnek. Nem tudhatni melyik pillanatban kerekedhetik szavazás.

A folyosók tömve vannak folyton folyvást. A szivarfüst terhesen kavarodik fölfelé, mint egy felhő.

Néha órahosszat nyargalnak egyetlen §-on (a 23-ikra például éppen nyolc indítvány jutott és 15 szónok).

Azalatt vígan lehet ott künn tölteni az időt. Szontagh Pál új anekdotákat hozott Berkiből és egy penészes garast a Rákóczi-korból.

Nosza körüle gyűltek az ismerősök, s ő nyomban kiosztja, amit hozott. Tőlem is megkérdi:

— Mi kell? Egy adoma-e, vagy a garas?

— A garas — mondám és elvettem tőle. Ez volt az első garas életemben, amit hírlapírói minőségben a publikumtól kaptam.

(Hogy mért emlitem ezt fel, majd kitudódik a karcolat végén.)

A folyosó egyéb vidékein is szerteszét, tömör csoportok képződtek, mindenféléről beszélgetve:

Miért megy Londonba Szilágyi? El akar szakadni Pulszky Ágosttól! De nini, mi lesz Bismarckkal? Az Apponyi berlini útja hova maradt? Bizonyosan azért nem ment el, mert Tiszának nem volt ellene *kifogása* . . .

Egy alföldi mamelukot, ki csak ma érkezett meg az általános szavazásra, gúnyos megjegyzésekkel vesznek körül.

— Hát most kell jönni? Ez a fegyelem!

— Ugyan hagyjatok békét. Örülhetek, hogy még életben vagyok, és kezet foghatunk egymással.

— Mi bajod volt? — kérdik mohó részvétellel.

— Keresztüljöttem a szolnoki hídon.

De míg ilyen pajkos enyelgések fűszerezik a délelőtt unalmát, egyszerre óriási erővel megrezzen a csengettyű, harsány riadót verve az épület minden részében.

Mintha azt kiáltaná a reszkető villanydrót: »vész! vész!»

A képviselők otthagynak mindent s lihegve futnak, egymás hátán tódulnak a tanácsterembe. S ijedten néznek ott szét, hogy mi történik.

Ott bent azonban a legnagyobb szélcsend van. Lázár Ádám beszél, elálmosítón, csöndesen. . . A berohanók firkésző szemmel tekintenek az elnökre, az elnök bámészan nézi vissza őket, s maga Lázár Ádám van a legnagyobb zavarban. (Nincs ő hozzászokva, hogy annyi ember előtt beszéljen.)

Akadozik, hebeg a nagy szokatlanságban, s a következő gondolatok nyilalnak agyán át: Mióta lettem én vonzerő? Az ördögbe is, csak már kimenne ez a sok ember. Mit akarnak velem? Nem vagyok én olyan hiú. Nem azért beszélek én, hogy azt valaki hallgassa.

Néhány képviselő odamegy az elnöki emelvényhez.

Péchy már messziről rájuk riad:

— Mi történt veletek, hogy úgy berohantok?

— Éppen azt akartuk kérdezni, hogy miért telegrafáltál be, kegyelmes uram?

Tiltakozik erre az öreg Péchy:

— Én? Benneteket? A Lázár beszédjére? Hát olyan kegyetlen embernek nézek én ki?

— Pedig tény. Még most is zúg odakünn a csöngettyű.

— Hozzá se nyúltam — csodálkozik Péchy. S mindjárt megindítja szelíd két kék szemét vizsgálatra.

S íme észreveszi, hogy visontai Kovách László, aki az emelvényre dőlve mereng, éppen a csöngettyűre talált rákönyökölni s amint egyet-egyet mozdult, nagy sikongatással futott szerte a hívó szózat.

A Kovách László könyöke elnökileg eltávolítottván a csengettyűről, most már beállott a közcsend, újra kiürült a terem s ment minden tovább a maga rendjén.

Az egész vita úgy néz ki, mint egy nagy párbeszéd Tisza Kálmánnal; egy szónok fölkel, mond valamit, felel rá Tisza, más szónok jön, mond valamit, felel rá Tisza, harmadik szónok jön stb.

Hanem a nap hőse, az mégiscsak most jön, ti. a nap hőse Komlóssy volt.

A fiatal szónok a 26-ik §-nál azt a *stiláris* »módosítvány«-t ajánlotta a Háznak, hogy csak a keresztény szerkesztők adóját számítsák kétszeresen, s ezen hazafias idea kapcsában pocsékká tette a lapokat és az újságírókat.

Megijedtem. No, ez bizonyosan látta azt a garast, amit Szontagh Páltól kaptam. És most mindjárt rám süti, hogy engem is megfizetnek.

El is határoztam, ha elmúlik rólam ez a veszedelem, neki ajándékozom a garast.

De mégse: hiszen az van ráírva, hogy »*pro libertate*«. Gúnynak vehetné.

A veszedelem szerencsésen elmúlt a Rákóczi-garas miatt, hanem egy gyanús passzus mégis volt a beszédjében, mely így hangzott:

... Egy lap pedig azzal tartja fenn előfizetőit, hogy e Háznak egyik vagy másik alakjáról naponta komikus és satirikus tudósításokat közöl; akkor ne csodálkozzunk, hogy nem övezi nagy nimbus a képviselőket.

Hüm! Ez alighanem vonatkozik az én karcolataimra?

Hát igazán a »Pesti Hírlap« rombolná le a képviselők nimbuszát?

(Ne tessék szatirizálni tisztelt képviselő úr.)

Én azt hiszem, mindenkit annyi nimbusz övez, amennyit megbír. (Többet a választókerület se rakhat az emberre.)

S aki mennyit megbír, annyit abból meg is tarthat.

Egyes embereké, az igaz, nő az időben aszerint, hogy cselekszenek és beszélnek, másoké ismét csökken.

De hogy mit törődik ezzel éppen Komlóssy képviselő úr?

Hiszen az ő nimbusza még sohasem volt olyan, hogy csökkenhessen.

A T. HÁZBÓL

[márc. 23.]

Ha piktor volnék, lerajzolnék egy ásítozó embert s egyszerűen aláírnám »*a mai ülés*«.

Élethű leírását adnám ezzel a vitának.

De így el kell mondanom, hogy tíz § lett ismét törvénné.

S holnap jön a zátony, az 56-ik §, amelynél úgyszólván újra megkezdődik az *általános* vita. Mintegy tizenöt szónok van feljegyezve ez egyetlenegy § ellen, mely, mondanom sem kell, a főispánokról szól.

Akik az általános vitáról elkéstek, azok mind holnap beszélnek. S ezek egy külön szektát képeznek most.

Gyakran látni őket a büfébe osonni s ott egymásnak mondják el elhallgatott beszédeik vázát. Bizonyos szeretetteljes kapocs fűzi össze ezen oratorokat, akik abortuszt csináltak. Titkosan egymásra kacsintanak. Néha egy-egy »hja« és »hüm« siklik el ajkaikról, mintha fitymálva mondanák:

— Ti nem hallottátok azt, amit én el nem mondtam.

Kijelölik a helyet és az irányokat, amelyek közé beszédjük esett volna, de csak úgy hozzávetőleg a csúcsokat: »Ez volt hozzám a legközelebb és amaz volt a legtávolabb.« Eltű-

nődnek, elábrándoznak a soha el nem mondott beszédjük felett s megnevelik képzeletükben annak sikerét. A föld alól kihangzanak az eltemetett tapsok. Az elnöki csengettyűben sír-rí a meg nem született csecsemő.

Azok, kik nagyszabású beszédekkel voltak viselősek, többnyire megvetik az apró indítványokat: méltóságteljesen hordják fátumukat.

A módosítások a piszlicsár politikusoké és azoké, akik már hozzászóltak az általános vitához.

Ezek bejönnek korán az ülésekre s nagy cirkumspektussággal cernírozzák a helyzetet. Körülnéznek; itt van-e már a »nagy módosító« Bezerédj Viktor?

S ha ott van, irigykedve nézik Fortuna kegyeltjét, kinek majd minden módosítványát elfogadják.

De mint Ikarus, szélesbülő szárnyal Bezerédj is folyton magasabbra tör. »Stilárisokon« kezdte, most a »lényegesebbe« is belevág . . .

Dárdai Sándor fejcsóválva nézegeti, hogy mikor szegi a nyakát már . . .

Résen áll örökké Grünwald, kit a malőr sarkantyúz. Lemondó sóhajjal hajtja le fejét a padra Lázár Ádám, csontos tenyerét az ajkaira tapasztva. A hasztalan való küzdelem csak Orbán Balázsnak nem okoz bosszúságot. Utoljára is azt kell hinnünk, egészségi tekintetéből orvosa tanácsára beszél ádáz haraggal naponkint egy fél órát.

A mai vitát különösen az a tornajáték élénkíté, mely Babes és Gyórfy Gyula közt folyt le.

Ugyanaz a jelenet, mely annyiszor ismétlődik és annyiszor meg van énekelve.

Kilép a csúfokodó olasz (most már csak oláh) és mocskolja az ország címerét.

Erre előjön egy a magyar leventék közül és ledöfi. (Közben persze még tíz ének van rímekkel.)

Hanem hát ez már elcsépelt dolog, és sokkal szelídebben megy, mint régente. A hajdani vitézi verszetekben még úgy fordulna elő, hogy a győző Gyórfy Gyula lándzsájára szúrta a Babes fejét s a király hat falut ad vala a vitéznek.

De ma már nem olyan olcsók ti. nem a fejek, hanem a faluk.

A legérdekesebb azonban mégis a Pulszky Ágost fölszólása volt az 50-ik §-nál a Gulner módosítványához.

Pulszky Ágost ellene volt.

Ezen aztán órák hosszáig el lehetett tűnődni: hogy ugyan miért van ellene?

. Azért-e, hogy Tisza is ellene van?

. . . Vagy csak azért mert Apponyi van mellette?

Mégiscsak rettentő nehéz ezeket a statusférfiakat kiismerni.

A T. HÁZBÓL

I. A b) szakaszból

[márc. 24.]

Az emberek okoskodnak rajta, miért ejtette el Tisza Kálmán az 57-ik §-ból a b) szakaszt? Ti. a bírósági ügyekbe való főispáni beavatkozást.

A Ház jogászhai ekképpen szólnak:

— Azért ejtette el, mert belátta, hogy akinek kezében van a bíró, kezében van ítélete is.

A Ház praktikus, vidéket látott emberei ellenben ekképpen beszélnek:

— Biz azt kár volt kihagyni. Hiszen a b) szakasz nélkül is így volt és így lesz. Még Bittó alatt kezdődött. S nemhogy a főispán, hanem az apró vidéki oligarchák tarták a tenyerüket a bírákon.

— Hogyhogy?

— Majd minden bírónak van egy patrónusa s majd minden patrónusnak van egy bírója.

Én azt hiszem, sem a jogászoknak nincs igazuk, sem a praktikus embereknek — hanem nekem van igazam.

Mert én nem azt keresem, miért hagyta ki Tisza a »b) szakasz«-t a javaslatból, hanem azt, hogy miért vette be a javaslatba?

Volt egyszer Szegeden egy főkapitány (jóval előtte a mostani derék főkapitánynak Szluha Ágostnak), aki nagy eszű ember létére, mégis mindég beletett a hivatalos költség-

számláiba valami oda nem illő, sokszor egészen megállhatatlan tételt, amin rendesen botránycoktak.

— Ugyan mért teszi azt, urambátyám? — kérdezte tőle egy-egy jóakarója.

— A kontrollor részére, édes öcsém — felelte az öregúr nagy flegmával.

— Hogyan? A kontrollor részére?

— Nos igen, az ellenőrnek okvetetlenül kell valami. Mert az ellenőr is életjelt akar adni magáról. Ő mindenáron törülni akar, ez a kenyere. Hát mindég odadobok neki valami csontot. Mert ha nem dobnék neki semmit, a húsomhoz nyúlna, édes öcsém. A legjobb tételeim közé harapna.

Nekem úgy tetszik, hogy a »b) szakasz« már mindjárt ilyen csontnak jutott be a javaslatba — az ellenzék számára.

II. *Miniszter keresztetik*

— Chorin Ferenc! — olvasta a jegyző.

Chorin felállt s kissé idegenszerű hangon megkezdé a vitát.

A boncasztalon az 56. és 57. §-ok feküdtek egymáshoz kötve.

Chorin igen ügyesen beszélt a két §-hoz, kár volt neki önmagát belevegyíteni, mert amint fölemlíté, hogy ő bizalommal viseltetik a kormány iránt, egy végtelenül gúnyos hang közbesüvített:

— Mióta?

Ez a szó mellbe vágta Chorint. A hang felé tekintett. Egykori táborából jött a golyóbis. Horánszky Nándor lőtte rá.

S ez a »mióta« lett prelúdiuma azon polemikus vagdalkozásnak, mely a mai vita végén kifejlett, s melyből inter duos litigantes, Tisza Kálmán szedte föl a babérokat egy olyan sikerült rögtönzéssel rontván a habarékra, hogy az a »nagy debatter« gyors invencióinak egyik legfényesebb bizonyítéka.

Chorinnak nehéz helyzete volt, mert végre is a pártcserélés, akármilyen divatba jött, nem lehet rokonszenves sohasem. S ő még támadott is.

Coriolán nagy lehetett az ő ádáz dühével, de a Choriolánocskákhoz a halaványság illik.

Hodossy (akitől mindig nagy beszédet vár az ember) egy ötsoros periodussal esett keresztül a két §-on.

Szederkényi Nándor ellenben (akitől mindig kurta beszédet vár az ember) hosszan bonyolódott a dolgok fenekére.

De a legmesszebből Zichy Antal kezdte, a néhai szent István királynál, vázolvva a főispáni hatáskör eredetét, fejlődését, nagy figyelem közt.

— Pazarló ember ez a Zichy — jegyzé meg Pulszky Ferenc a folyosón —, mindig ingyen mondja el a *visszaemlékezéseit*, pedig a lapok jól megfizetnék.

Zichy egy eredeti új attitűddel gazdagította a parlamenti szónokokat, kik e tekintetben úgylis roppant szűken vannak ellátva. Rendszerint vagy a ceruzáját mozgatja egyik s azzal ágál, fenyegetőzik a világ négy tájéka felé, másik a zsebkendőjét gyömöszöli, egy harmadik a papírszeletjeivel gesztikulál (mint szegény szerencsétlen szobraink), de Zichy Antal egy új foglalkozást talált föl.

Kivette zsebkendőjét s roppant passzióval tisztította a pápaszemét egész beszéde alatt.

Mire Szent Istvántól Nagy Lajosig jutott, kitisztította az egyik üveglencsét, — a másik üveglencse szorgalmas, gondos tisztogatása alatt lejutott egész Bismarckig, akkor hirtelen észrevette, hogy már készen van, egész tisztán csillámlik a pápaszem s egy kanyarodással — elfogadta a javaslatot.

Eközben már nagyon előhaladott az idő. A tanácsterem padjai megnéptelenedtek. A miniszteri székeken nem volt senki. Tisza egyedül virrasztott a beszédek fölött. Unta magát, de egy miniszterelnöknek még ásítani sem szabad!

Odaintette Beöthy Algernont.

— A folyosóra szeretnék kimenni egy kicsit, de idebent nincs egyetlen miniszter sem. Miniszter nélkül pedig mégsem lehet hagyni a Házatot. Eredj fiam, Aldsi, keress elő valahol egy minisztert. Találsz a folyosón, ha nem a büfében.

Nosza kifeszítette a mellét kevélyen Beöthy (sohasem volt még öneki ilyen politikai missziója) s elindult nyomban, sebbel-lobbal, roppant csörtetéssel. Piros, kövér arcára államférfiúi komolyság ült ki, karjait méltóságosan fonta össze

mellén, mialatt kékes szeme fürkészőn kémlelt a folyosó vidékein.

— Kit keresel Aldzsikám? — kérdezték elől-utól, amerre ment.

— Minisztert keresek Tiszának — mondá mély titkolózással. — Megbízott a generális.

Mintha szinte hinnék, egyszerre körülvették Beöthy sokan. Honnan, honnan nem, ott törtett Pulszky Ágost. Negédesen egyengette karcsú termetét Biasini Domokos.

(Mert ha Beöthy keres már minisztereket, akkor ez bizonyosan már az ő kora.)

— Ne szeressetek olyan nagyon — pajkoskodék Beöthy —, mert én olyan minisztereket keresek, akik már megvannak.

Zeget-zugot, folyosót, miniszteri szobát, büfét, padlást, mindent felkutatott Beöthy, de végre is azzal a szomorú jelentéssel volt kénytelen visszatérni a terembe:

— Nincs miniszter sehol, kegyelmes uram.

— Ejnye, úgy hát kénytelen leszek bent maradni és akkor beszélni, hogy ne unatkozzam. Más mód nincs.

— Egy módot tudnék, kegyelmes uram.

— Mit?

— Ültess be engem miniszternek.

Tisza gondolkozott egy percig, hogy hiszen talán mind-egy lenne . . . de azután mégis a másik módot választotta: beszélt, hogy ne unja magát.

ORSZÁGGYŰLÉS

A karzatok zsúfolásig teltek meg, híre járván, hogy Ap-ponyi Albert gróf fog beszélni. Különösen a főrendiek karzatán, ember ült ember hátán. Tisza Kálmán tegnapi diadalmas beszéde után kellett is valamit csinálnia a mérsékelt ellenzéknek. Pláne ünnep is közbejön. Három napig csúfságban lenni nem ajánlatos.

A vitát *Beniczky* Ferenc kezdte meg, aki úgyszólván szűzszónok számba esik. Mert beszélt ugyan egyszer életében, öreg képviselők emlékeznek is rá, de akkor még a habarékpárton ült. Különben rokonszenves, zömök öregúr, piros bazsa-

rózsa arccal. (Orra ugyanabból a gyárból való, ahonnan a Pulszky Ferencé.) Senki sem nézte volna ki belőle eddig, hogy úgy tud beszélni. Szónoklata éppen olyan egyszerű szürke volt, mint a kabátjai, de volt benne valami sajátos őszinteség, ami hat, mert föltétlen hitelre talál. Elmesélte egész igénytelenül a saját főispánságát, feldicsekedett vele, hogy sohasem csinált semmit (már ti. semmi törvényelleneset a kormány érdekében), mégis maga mellé vette Tisza. Hát nem áll az, hogy a főispántól az ellenzék által elképzelt titkos szolgálatokat kívánják. A Ház rokonszenves figyelemmel hallgatta és helyeselte beszédjét, melyben a Mocsáry és a Horánszky beszédeivel is foglalkozott.

Utána felszólalt Mocsáry Lajos (ki egy idő óta órákig elbeszélget, egy-egy csöndesebb padba húzódva Babessel). Reflektált a Beniczky megjegyzéseire s elmondta a javaslat ellen azt, amit már mások is elmondtak, hogy az egész hatalom-gyűjtésre megy ki.

Grünwald Béla személyes ügyben kért most szót. Grünwald szenvedélyes helyreigazító. Helyreigazítja tehát Zichy Antalnak egy tegnapi órá vonatkozó állítását, mintha ő a francia préfet-eket akarná Magyarországra.

Sághy Gyula ma nem volt olyan unalmas, mint némelykor. Polemizált a miniszterelnökkel, ami egészen olyanformán hangzott, mint mikor a »Sáromberek Híradó« így kezdi vezércikkét: »Figyelmeztetjük a „Times”-t.«

A Ház ezalatt mindinkább megnépesedett úgy, hogy mire Ugron Gábor kezdte meg tüzes, szép beszédét, mely tele volt spékelve csattanós ötletekkel (s ezek mindig artisztikusan vannak beleszóve), a Ház majdnem egészen megtelt. A miniszterelnök (kit Ugron mindig ki szokott emelni s ezáltal ütni a kollegáit) folytonosan jegyzett, mintha Ugron mindenik röppentyűje az ő agyában is meggyújtana egyet. Az ellenzék zajos tetszés-kitörésekben adózott a jeles szónoknak, ki immár teljesen leverte a szélsőbal többi vezéreit. Ha nem is olyan disztingvált finom részletező, mint Apponyi és nem olyan egybefoglaló és mély talentum, mint Szilágyi, több tűz van benne, több verve, több élet.

Láng Lajos egy polemikus beszédet mondott a habarék-párt ellen. E szép beszéd keretében nagy tetszés mellett szub-

tilis módon fejtette ki a Zichy Antal tegnapi, a főispáni hatáskörre vonatkozó történelmi vázlataiból, hogy a megye, hol mintegy deponitumban voltak a nemzeti jogok, mikor nemzeti kormány nem volt, akkor teljesíti híven feladatát, ha most, mikor nemzeti kormány van, annak a kezeibe rakja le.

Pompás remarque-kal végző beszédét a habarékpárt újonnan fölvelt elnevezésére (szabadelvű ellenzék). »Furcsa — mondá —, hogy olyankor veszik fel a „szabadelvű” nevet, midőn Szilágyi kilép közülök.« Ebből talán azt kell következtetni, hogy a szabadelvűséget Szilágyi nem engedte köztük érvényre jutni?

Ezután következett az Apponyi Albert beszéde, mely kétségkívül egyike volt az ő legkiválóbb beszédeinek. A főispáni hatáskört fejtegette behatóan, sok figyelemreméltó érvet hozván fel a megtámadott § ellen, azután rátért a házi ügyek szellőztetésére. Gyönyörű volt a fejtegetése. De a szabadelvű ellenzék álláspontjáról mégiscsak annyit tudunk, mint tegnap. Lázás tetszészaj tört ki sűrűn, s mikor bevégezte, percekig hangzott a taps- és éljen-vihar.

Az elnöklő Bánffy Béla e tomboló zajban berekesztette a vitát, de gyenge hangját senki sem hallotta.

A Ház el akart oszlani, mert már két óra volt, de a miniszterelnök még fölállott, szólni kívánt. Az ellenzék mámorosan a beszédektől (vagy pedig mert már éhes volt) nem akarta Tiszát meghallgatni. Alig juthatott szóhoz. De amint egyszer kezébe vette a gyeplőt, csakhamar lecsendesítette a zajongást és egy fényesen sikerült replikával verte vissza az ellenzék támadásait. Már három óra volt, s a Ház még együtt volt. Sőt még a Tisza beszéde után sem oszlohatott el, mert nem hallották volt a Bánffy előbbi kijelentését, hogy a vita be van rekesztve, s élénken követelték, hogy a vita csak pénteken rekesztessék be.

Bánffy amellettt erősködött, hogy ő berekesztette a vitát, ő az elnöki szavát vissza nem veheti, ha nem hallották, arról ő nem tehet. Az ellenzék pedig arra gondolván, hogy holnap ünnep, idő van beszédek betanulni s holnaputánra új szónokokat fog a síkra állíthatni, még követelőbben kívánta nyitva tartani a vitát.

Hosszan tartott a huzavona. Az elnök homlokáról kínos

izzadság csurgott. Madarász elemében volt. A lármásabb képviselők lázadozva ugráltak ki a mediumra, míg végre az elnök meggondolta magát: isten neki, az okosabb enged, hadd folyjon a vita pénteken is. Hanem jól gondolják meg a t. szónok urak, hogy az szerencsétlen nap.

A T. HÁZBÓL

[márc. 27.]

Noha nem tartom magamat jövőmondónak (mint b. Kemény Gábor), de tény, hogy azzal végeztem be a legutolsó karcolatomat: »Kár volt a vitát be nem zárni szerdán, mert a péntek szerencsétlen nap.«

Az is lett, szerencsétlen — a »szabadelvű« ellenzékre.

Beöthy Ákos kezdte a vitát, akit csak azért nem nevezek el »habaréki Machiavelli«-nek — mert komolyan is vehetné. Neki mindig vannak eszméi. A főispáni hatáskör ellen beszélt. Két nyomós érvet hozott fel, de az egyikkel lerontotta a másikat.

A vita szignatúrája az volt eleinte, hogy nyomban bevégeződik a két ominózus §.

A szavazás a küszöbön állt.

A »Whipper-in« lázas készülődésben szaladgált fel s alá a folyosón. A tanácsterem padjai megnépesültek; a »szavazás fecskéi« megjelentek. Ott tarkállott Podmaniczky Frigyes, s mint fáradt vándor sóhajtozva ült le a korridor mellett egy padra. Bornemisza Ádám is elhozta a maga dallamos »igen«-jét messze földről.

A napfény nyájasan sütött be a folyosó magas ablakain. Nyugalom honolt köröskörül.

Csatára nem emlékeztette az embereket semmi, csak az ott sétálgató Ivánka Zsigmond kilyukgatott kabátja és nadrágja, mely diadalmi jelvényeket a viláért sem vetné le párbaja óta.

Haragítják is a mamelukok:

— Minek viseled ezt a ruhát, mért nem zárod el otthon a szekrényedbe, ne kopják? Majd jó lesz a választáskor felmutatni otthon: »Tisztelt uraim! válasszák meg önök a nadrágomat.«

Ilyen békés, kedélyes hangulatban volt minden, midőn egyszerre megérkezett a folyosóra az öreg Waldstein, a »vész-sirály«.

A Ház éles megfigyelői már ösmerik az öreg Waldsteint, a »Pulszkyak szellemi bonorum direktora«-t s tudják, hogy amikor ő megjelenik, akkor valamelyik Pulszky beszél.

— Melyik Pulszky van ma a soron?

— Guszti.

S valóban nemsokára ő kezd beszélni a teremben. De ki gyaníthatta ebből a vihart?

A folyosói élet tehát vígan folyt tovább, s nevetve vettek körül sokan egy oligarcha főispánt, aki, míg ott bent két kezét felgyűrve védi a főispánokat, a generálist, itt künn Andrásy Manó-stílusban meséli, hogy jövőre még kevesebb dolga lesz, mint most.

— De iszen esztendőre még több dolga lesz az új hatáskörben!

— Ejh, mire való akkor az a fickó, akit mellém adnak titkárnak?

— Az maga el nem képes végezni.

— Nos . . . akkor még egy másik fickót veszek hozzá!

De e pillanatban egyszerre elnémítja a nevetést az elnöki csöngettyű sikongó riadása s annak nyomában a bömbölő zaj, mely hullámozva, siket tompasággal tör ki.

Mindenki berohan. — Mi történt? Mi baj van?

Míntha harcban állana az egész Ház. Az óriási tömeg ingerülten háborog. Egy végtelenül mozgalmás kép. Minden fej nyugtalan. A kezek izgatottan kalimpálnak a levegőben, az arcok a szenvedélyességtől rángatóznak. Az indulatok heve lüktet minden szóban, minden mozdulatban. A méltatlankodás moraja vegyesen zúg fel a helyeslés viharával.

Pulszky Ágost beszél, arca fehér, nyugodt, mint a márvány, csak a hangjának van valami szokatlan éles csengése és a kis hegyes szakállá rezeg.

A generális összehúzódva ül székében. Apponyi gróf szemében fenyegető villámok cikáznak. Az Ivánka Imre orosz-lánszerű feje helyeslően bólingat.

Senki sem pihen. Az elnök előrehajolva figyel. A tömött karzat zszibongva hullámszik.

Egy szó s a Ház vidékein egy egész vonal megbolygatva feszeng, hasadozik, morajlik; egy másik szó s egy másik vonal mozdul meg nervózusan. Mintha zsinóron rángatná őket a szónok.

Az ellenzéknek egy-egy felkiáltása hangzik közbe: »Szörnyűség!« Majd az ellentmondások megnevezhetlen vad zúgása hömpölyög lázasan, míg balról egy hatalmas helyeslő »Halljuk« rohan el a Ház fölött, élesen hasítva a puskaporral telt levegőt.

De ezt mind nem hallja a szónok. Nem a száraz professzor beszél most, hanem a »megmérgezett szövetséges«. Nem a betanult szónok szórja kiesztergyályozott nyilait, hanem az elpártolt családtag — hajigálózik a házi szennyessel, leplez, zúz, tör mindent rakásra (a kormánypárt jót mosolyog ehhez a »házi multság«-hoz).

Csak a generális ül még mindig összehúzódnva, a családi cserepek recsegését hallgatva, mintegy azon tűnődván, hogy örüljön-e a jelenetnek: »Hiszen ezeket a cserepeket ő maga is összetörte volna, csakhogy más módon.«

... Azután van abban valami bántó is, mikor valaki összetöri azt az edényt, amelyikből ivott és azt a tükröt, amelyikből fésülködött. Ez egy kicsit már fúria.

De mindent összevéve ma mégis nagy volt Pulszky Ágost; hatalmas logikával, finom elme-éllel álcázta le Apponyiék törekvését.

A »frakció« izgatottsága féktelen zúgásban tört ki, mikor beszédét bevégezte.

De a parlamenti porondon ledőfött alakoknak az a privilegiумok van, hogy szépen felkelnek a leöletésük után és védelmezik magukat.

Azért hát felpattant gróf Apponyi Albert, nagy nehezen lecsendesült a harci lárma, s személyes kérdés címén védte magát.

Utána Andreánszky Gábor csörtetett elő szintén személyes kérdésben. De ekkor már permanenssé vált a zúgás, mint a fergeteg hömpölygött a termen végig hol lassabban, hol újra erőre kapva. Nem akartak már senkit meghallgatni. A pártok összegomolyodtak. Az ellenzék átment a baloldali padokba, a mamelukok pedig a túlsó oldalt keresték fel. A

mediumot egy nagy lármás tömeg foglalta el. Az elnök kétségbe volt esve. Egész erővel rázta a csengettyút, de azt ugyan senki sem hallotta.

A holt ércnyelvnek nem volt most semmi tekintélye.

Újra Pulszky kívánt síkra szállni. Most már mérgesebb volt, mint előbb, még a foga is csattogott.

— Eláll! — kiáltá száz torok.

— Személyes kérdésben akarok nyilatkozni.

— Nem szükséges! — süvítette egy habarék.

— Azt én jobban tudom, hogy nekem mi szükséges, mint ön — felelte talpraesetten.

Nagy nehezen, sok félbeszakítás mellett meghallgatták; még egy erős oldalvágást mért a »frakció«-ra.

Az izgatottság elérte tetőpontját, a fölkorbácsolt szenedvények lángban lobogtak.

Az elnök összeszedte minden hangját és kikiáltotta, hogy a »vita be van zárva«, miután előbb odahítt két hiteles embert tanúnak, akik szükség esetén megesküdjének rá, hogy hallották a vita bezárását.

Most aztán Dárdai következett a zárbeszédével. De ki hallgatna most zárbeszédet? A habarékpárt el volt alélva, a szélsőbal azon gondolkozott, hogy mi illik neki jobban: ha haragszik, vagy ha mosolyog? A mamelukok nem gondolkoztak semmin. (Nem természetük.) Azok csak a szavazást várták türelmetlenül.

De a Dárdai zárbeszéde nem jelentette a háború befejezését; az csak fegyverszünet volt.

Utána Chorint illette a szó mint indítványozót, s a sebesült Chorin vissza akarta adni a vágásokat. Egy csomó paprikát ő is tartogatott, hogy azt a Horánszky szemébe szórja.

Az igazi csata csak most kezdődött. A Pulszky-féle »házi mulatság«-hoz még egy kiágazó piknik. Még egy roham a habarékpárt ellen.

Hanem Chorin most a rövidebbet húzta, mert a haragos arcú Horánszky visszacsapott kegyetlenül.

Chorin vörös volt, mint a rák, Horánszky sápadt volt. Ez a két szín ütközött össze, a vörös és a fehér. Horánszky arca gyűlöletet fejez ki, ha beszél, hangja a szenedvélytől reszket.

A Ház úgyszólván sustorgott. A polemiák izzóvá tüzesítették. Egy meggyújtott erdő már, melynek a gallyait dühöngő szél rázza jobbra-balra . . .

A heves felkiáltások, gúnyos fölszisszenések, az izgatott fölmordulások egy verekedni készülő tábor festői képét adták.

S a harc még egyre harapódzott odább.

Chorinnak felelt Horánszky, Horánszkynek felelt ismét Chorin — mind csupa személyes kérdésben.

De már ezt nem állhatta Tisza Kálmán; nem szokta ő azt meg, hogy háború legyen őnélküle. Kedvetlenül rázogatta a fejét egy darabig:

»Csak már hozzám is nyúlna valaki. Hiszen tulajdonképpen az én paragrafusomról van szó. Mégis másokat akarnak itt kivégezni. De már ez nem méltányosság, mikor azért vagyok itt, hogy engemet üssenek.«

Nosza, beleugrott a harci tűzbe s nekirentott az ellenzék újabban elmondott érveinek, szétszórva ezeket könnyed, eleven fegyverével.

És most már csakugyan úgy látszott, vége a belharcoknak; vége is lett volna, ha Péchy Tamásnak nem kerekedik kedve lefűjni még egyszer a hamut a zsarátnokról egy elnöki lehellettel.

Nem is kellett a szegény Chorinnak egyéb, mint hogy az elnök is megtámadja: amiért az »erkölcstelen ellenzéki szövetség« szót használta.

Chorin a Ház követelő zúgása közt visszavonta a kifejezést, s így lett Horánszkyval folyt maró viadalának dicstelen vége: egy jámbor visszavonás.

— Istenem — mondá Veszter, lehajtva álmos fejét a padra szomorúan —, de csak nagy baj az az embernek örökké, ha valaha habaréki volt.

AZ ÉN LEGÚJABB RIVÁLISOM

Végtelenül unalmas ülése volt ma a képviselőháznak. Azt az indítványt tettem magamban és el is fogadtam, hogy ma nem írok róla. De azért csak ott ültem a szokott helyemen. Megszoktam évek óta, hogy az alakjaim közt legyek. Szere-

tem őket egytől egyig és úgy veszem már, akármit cselekeszenek: mintha azt mind nekem csinálnák. Persze a hetedik éve lesz innen-onnan. Én nekik élek azóta, hát róluk is azt hiszem, hogy nekem élnek...

Hanem még így sohasem unatkoztam.

Csend volt, minő a vihar után szokott lenni. Karzat, folyosó némán ásítanak. A tegnapi küzdtér harcias elemei lankadtan nyugosznak a dúló csata után.

A habarékpárt (melyet egy kiváló statusférő találóan nevezett el ma a folyosón »a politikai meggyőződés zalogházának«) búsan könyököl a padokon, a kormánypárt a »tegnapi élvezet«-től kimerülve, egykedőven sütkérezik a hármás ablakon beözönlő napfényben, melynek sugarai véletlenül odavágódnak a hímtett országcímerre az elnök feje felett s mintegy glóriával öntik el.

Csak a legszenvedélyesebb módosítók (akiknek a csont is jó) vannak még mindig működőben.

A két főispáni kacstól már megszabadultunk tegnap, de még a főispánoktól nem. Hja, azok nagy bagázsival járnak.

Mocsáry (hogy a saját stílusát használjam) a főispánok hivatalnoki rangfokozatba való letételének szükségtelensége mellett szólal fel. Thaly egy adomát mond el a főispánok ellen németül: hogy akinek nem lesz elég titkárul egy fickó, még egy fickót vesz magához.

— Benne van a »Pesti Hírlap«-ban! — kiáltja egy hang.

És most már csakugyan ráismertem magam is a mai karcolatbeli adomámra. (Bizony nem gondoltam volna róla, még tegnap, mikor írtam, hogy parlamenti szónoklat válik belőle.)

Thaly a rangot, Goda, Szederkényi a nyugdíjat sajnálja a főispánoktól. (Istenem, de sok is az irigy ember!)

De Tisza Kálmán játszva tiporta le az ellenérveket. S a Ház változatlanul fogadta el a főispánokat.

A többi paragrafusok is simán, unalmasan csepegték le.

Már éppen haza akartam indulni, mikor elem áll az én tisztelt barátom, a bodajki képviselő, Meszlényi Lajos.

— Szeretnék egy bolondságot csinálni — mondja.

Majdnem megöleltem örömben.

— Hiszen éppen arra volna szükségem.

— Egy botrányos ötletem van.

S elmondta hogy az ötlet nem egyéb, mint hogy ő szeretné egyszer megírni helyettem a karcolatot.

— Szívesen! Mikor?

— Már készen is van, itt hordom a zsebemben.

Elolvastam jóízű versezetét s megígértem, hogy igenis közlöm, mert hadd lássa a közönség, hogy a képviselők sem töltik egészen hasztalanul az idejüket.

*

Hogy jön össze a Ház?

(A t. Ház írójához)

Írta *Meszlényi Lajos*

Ki a »Tisztelt Ház«-at írod e lapok hasábján
S kinek a sok jó gondolat röpi ki a tollán
Ki mint író s mint hű barát
Oly jól áll a lábán
S kinek a sok dicsőség már
Nem fér el a vállán,
Megirigyeltem azt tőled
Híres Mikszáth Kálmán
S bár kapjon Nendtvich, Komlóssy
Harminc fokos lázat,
Mit Te szoktál, én írom le
Ma a »Tisztelt Ház«-at.

*

A portás áll hosszú, néma lesben,
A tíz órát elütötte már,
Pödrött bajszal, nagy bottal kezében
Ah messze van még az, mire vár.
»Úr, az úr — így szól — már féltizenegy,
De most talán csak mégis jön már egy.«
És ím az utca jobb felőli sarkán
Egyszerre lép ki két magyar alak
Tisztes arccal fejük büszkén hordván,
Jól áll nekik a félretolt kalap,
A Házban elsőik régi évek sorjáján,
Ülésről még sosem maradtak el,
Látta őket valamennyi kormány,
Hiszen pöröltek valamennyivel.
Házszabályok élő nyitott könyve
Kinél szív, elme és száj sziporkáz;
Negyven évnek törhetetlen elve,
Ez a Józsi bátyánk, a jó Madarász.

Mellette jön az elnököknek réme,
Öltözéke is már szemet szúr,
Ósi típus köztünk járó képe,
Nem szereti Tisza Kálmán úr.
Mamelukok nagy népszámlálója,
Közösügy fertőjét tipró vándor,
Jegyzőkönyvek mérges hallgatója,
Kunok bálványa, nagy Csanády Sándor.
Tíz perc múlva jön Szalay Imre
S mellette a csontos Orbán Balázs.
Egyik a borával, másik a szavával
Biztos árt sok mameluknak és.
Jön Gábor báró zaidók öldöklője,
Jó Lázár Ádám megüli helyét,
Nagy gondja van, harminckét módosítvány
Erősen nyomja ősz székely fejét,
Lükő Gézával most Thaly robog be,
Büszkén hordozza őt kuruc lova,
Jó hírt hallott a jámbor Rossiváltól:
Református lett két jezsuita.
Végre jön az elnök és nyomába,
Mamelukok roppant serege,
Elöl Ivánka mindég hangosan
Szép Tischler Vince kényesen,
Krausz Lajos szörnyű fényesen, stb.

De elég ennyi ízelítőül.

Így mennek a Meszlényi Lajos versei véges-végig, emlékeztetve a régi diétai paszkvillusok ódon kedélyességére.

Jólesik tudni, hogy most, mikor már kezdenek az öregek elpusztulni (imitt-amott van belőlök egyik-egyik) a poézisük átment az utódokba.

(Denique a szellem halhatatlan.)

De én ezt még úgy is üdvözlöm, mint figyelemreméltó új tünetet. Hogy ti. az ellenzék apródonkint a versírásra adja magát.

Az se valami nagyon hasznos, de legalább kellemetes foglalkozás.

A T. HÁZBÓL

[ápr. 1.]

Bevégződött tehát a harminenapos háború.

Dárdai Sándor déli tizenegy és tizenkettő közt (szerencsétlen órának tartják) összecsapta az aktákat s leszállt nagy éljenzés közt az előadói székről.

Szokatlanul érezte magát odalent s felsóhajtott:

— Szinte fáj már elszakadnom a javaslatról.

Ha a miniszterelnök hallja, mondhatta volna:

— Hát eredj vele a főrendiházba.

Hiszen úgylis most lesznek valamikor a kinevezések hat tagra. (Sőt, ha a miniszterelnök csak a »Pesti Hírlap«-ot olvassná, egy hetediket is kinevezhetne — Ghyczy helyett.)

Nagy ostromok előszelével indult meg ez a vita.

A hadikészülődések zaja föllármázta az országot. Kivált a habarékpárt hetykén dübörögtette ágyúit nagy robajjal a lapjaiban.

S mi lett a vége?

Az, hogy a javaslatnak nem esett semmi baja, hanem a habarékok egymásra lövöldözének — s ahogy mondani szokás — emberben és poggyászban náluk nagy kár esett.

Mára különben már csak három § jutott, csak hogy Mócsáry Lajos azt is megsokallta s végképp törültetni indítványozta a 94-iket.

De Tisza így okoskodott magában: ha már a 93-ból nem engedtem többet egy kikezdésnél, most a háromból engedjek egy egészet? Nem én. Még ha Bezerédj kérné sem.

S nem is engedett.

Az utolsó kettőt aztán elfogadták szó nélkül.

És most már boldoggá lévén téve az ország — a Ház hozzálátott *Egyiptom pénzügyeinek rendezéséhez*.

(Szavamra mondom, nem tréfálok — tessék a komoly tudósítást elolvasni.)

A nagy diplomaták

De nem. Szó nélkül mégsem hagyhatom ezt az egyiptomi vitát, s ebben a vitában a habarékpárt magatartását. Mielőtt tehát átereszteném önöket a komoly tudósításhoz — elmondok előbb egy történetet.

A jó öreg Dáni Ferencsel, a hajdani szegedi főispánnal történt, hogy egyszer egy fölterjesztést fogalmazott Tisza Kálmánhoz mint belügyminiszterhez.

Megcsináltatta a főjegyzővel, az aljegyzőkkel, egyik sem tetszett neki, maga is napokig törte a fejét, de nem ment a dolog . . . sehogy se ment: eltépte valamennyit.

— Min töri a fejét, méltóságos uram? — kérdém, egy ilyen vajúdási pillanatban nyitva be hozzá.

— Jaj kedves öcsém, nagy bajban vagyok . . . Egy fölterjesztést kellene írnom . . . már a huszadikat tépem el. Nem jó . . . sehogy se jó. Próbáljuk már egy hét óta. Hiába! Kedves öcsémnek jó pennája van, talán segíthetne benne.

— Hát hogy akarná, méltóságos uram? — kérdém mikor már megösmertetett a meglehetősen kényes tárgygal.

Ötölt-hatolt, akadozott egy darabig, de aztán csak mégis kivallogatta apródonkint:

— Hát izé . . . úgy szeretném, kedves uram öcsém, valahogy, hogy mikor Tisza olvassa odafent, akkor lojálisnak látszassék, de mikor meg aztán itthon olvassák a népeink, akkor már izé . . . azt szeretném . . . hogy

— Hogy rebellisnek látszassék, ugye?

— Azaz, kedves öcsém.

— No, ilyen stílushoz én nem értek, méltóságos uram.

És akkor azt hittem, hogy más sem ért ilyen stílushoz.

De úgy látszik csalódtam, mert Apponyiék értenek hozzá.

Ma elfogadták az egyiptomi javaslatot, hogy ne látszassanak illojálisoknak odafent, de aztán benyújtottak egy határozati javaslatot is, hogy az idelent valóknak is jusson valami.

Nagy fifika! Kár, hogy már ezt meg nem élhette a jó öreg Dáni Ferenc.

A KÖZSÉGI VITA

A képviselő urak, úgy látszik, minden erejüket kiadták a municípiumnál, a községek dolgáról immel-ámmal tanácskoznak, pedig mint Horváth Gyula mondta: vagy lent kell kezdeni a közigazgatás javítását, vagy fent — nem pedig örökké a középén, a megyénél, mint eddig.

Figyelemreméltó mozzanat nem történt, nagyobb beszéd pedig nem esett.

Apponyi nem beszél; mert minek, ha Szilágyi se beszél?

Pulszky Ágost nem beszél, mert ő már nem tud ki ellen. Felkötött karja, bepólyázott keze friss emléekben tartja a nagy ütközetet, amit diadalmasan megállott.

A szélsőbal nem beszél — mert Barla már mindent elmondott, amit erről az álláspontról lehet.

A habarékpárt nem beszél, próbálják azt is, hogy hátha a hallgatás jobban szuperál nekik.

Egyszóval senki sem beszél. Csak a módosítók, e nyugtalan lelkek, mozognak s éppen olyan szenvedéllyel gyűjtik az elfogadott módosítványokat, mint a megrögzött vadászok a szarvasagancsokat. Mert nem az agancsban van az érték, hanem abban, hogy sajátkezűleg lett elejtve.

A karzatok üresek. A publikum sem érdeklődik. Igazi pangás állott be a Házba. Még Scarron sem írt már három nap óta karcolatot. A képviselői padok is néptelenek. Bezzeg nagy ijedelemben vannak a hajcsárok folytonosan, mert a szavazás lehetősége egy hajszálon függő Damoklesz-kard a részletes vitáknál minden percben.

Ma Csanády csinált egy kis zavart az ülés elején.

Végigsandított szürke szemével a terem gömbjén s mint aki valami nagy fogást tett, fölszisszent.

Huh megvan!

Az öreg sas egyszeribe meglátta gyakorlott szemével, hogy nincs bent száz ember.

— Kérem megszámllátatni a képviselőket.

A jegyzők megszámllálják a fejeket s kisül, hogy csak 84 képviselő van jelen.

Most aztán nem lévén határozatképes a Ház, úgy sem következhetik egyéb multság, mint a névsor-felolvasás.

Hosszú unalmas művelet ez. A nevek egyhangúan potyognak le a jegyző ajkairól, mint a lúgzó kádból a vízcsöppek. Hatalmas altatószer.

De a katalógus-olvasásból már száztizennégy fej tűnt ki, nem azért, mintha valamelyiknek kettő nőtt volna azóta (megfordítva könnyebben történhetik), hanem új képviselők jöttek be ezalatt: köztük olyanok is, akik már kiestek a betűből, illetőleg beleestek az abszenciába.

Ezekből a saját pártfelei bosszankodva támadták meg Csanádyt:

— Már aludni sem hagyod az embert! Minek teszel ilyeneket?

Az mordult egyet, mint az orosz lány, mikor az egerek ingerlik, aztán úgy foghegyről, de mégis elkeseredve vetette oda:

— Minek teszem? Annak, hogy összetartsam Tiszának a pártját.

A T. HÁZBÓL

I. Egy nagyszabású beszéd

[épr. 8.]

Esős, mogorva idő volt. Az ülés kezdetének órája már elmúlt és még nem lehetett megkezdeni a tanácskozást.

Három-négy képviselő lézengett bent s néhány Haluska János a karzaton.

Ez gyakran megtörténik különben is, hogy hamar jött képviselők, türelmetlen várakozással járnak-kelnek a teremben az órájukat nézegetve: mintha valamely vonat megindulását lesnék.

Nem mindig van ott Beöthy Algernon, aki egyszer ilyen alkalomkor ugyancsak földerítette a várakozókat és bámulatba ejtette a karzaton ülőket.

Ugyanis látván, hogy sem az elnök nem jön, sem a képviselők nem gyűlnek, azt mondja halkán négy-öt jelenlevő honatyának.

— Tréfáljuk meg egy kicsit a karzatot. Üljetek be csendesen a padokba.

Azok letelepedtek kellő komolysággal, Beöthy felállt roppant ünnepélyes arccal s harsány hangon kezdé:

— Tisztelt Ház!

A karzaton nagy csodálkozás és figyelem keletkezett, nem bírták a jámbor vidékiek megfogni, hogy csak olyan kevesen vannak. No, már ez mégis szörnyűség!

De a Beöthy beszéde szépen csengett, mind jobban-jobban átmelegedett, a szónoki hév megizmosítá hangját, s csak úgy reszketett a terem, amikor végigharsogtatta, hogy a Tisza-kormány vád alá helyezését kéri a Háztól.

A fent ülők ájtatosan hallgattak, a lent ülők görcsös nevetésben dőltek a padnak, ami még jobban tüzelte a »tréfák nagy mesteré«-t, úgyhogy egész addig játszta az »országgyűlésdi«-t, míg a teremszolga be nem nyitott, hogy:

— Jön az elnök!

Aminthogy jött is s a karzatnak nagy sajnálatára — unalmasabbra fordult az igazi ülés.

Másnap aztán nagyhiába keresték ama derék szónoklatot az »Egyetértés«-ben.

És a »Ház naplójá«-ban is hiába keresi majd az utókor, mely pedig Beöthy Algernont fogja tartani ebből a korból a »legkomolyabb politikus«-nak.

II. A módosítók harca

Ezen mulatságos esemény után, melyet a krónikák számára leírtam, áttérhetek a mai ülésre, mely egy szomorú eseménnyel kezdődött.

Hiszen tudják önök miről van szó. Egy kis új kölcsönről.

De ne időzzünk e kellemetlen indicensnél. Kell. Punctum. (Ha mi nem bírjuk, majd megfizeti értünk Egyiptom.)

Ezen művelet után, melyet két előadó támogatott (úgy látszott nekem e két beszéd közben, mintha valahol a Rothschild palotája előtt ácsorognánk), a harmadik előadó lépett fel a ketreche, Dárdai a »nagy üldögélő«, piros mosolygó képe szinte mondani látszik:

»Menjünk, uraim, ismét falura.«

S valóban mindjárt üdőbb levegő csapja meg arcunkat. Falun vagyunk. A notárius uram lépked el előttünk a kampos botjával. Látjuk öregbíró uramat, éppen most tömte meg a pipáját, kicsihol, rágyújt s egykedvűen eregeti a füstöt, mert hát minden semmi, minden csak füst a világon és éppen csak a füst valami . . .

Az okos, jövőbe látó törvényhozó urak végigvezetnek az egész községen. Feltárják csendes életét, apró bajait, sopánkodnak, erősködnek, mindenik a maga pápaszemét kínálja: ezen az üvegen át szebb a kilátás.

Csak úgy hullanak a módosítások. A miniszterelnök alig győzi őket kiparírozni, de mégis győzi, bámulatos elevenséget és dialektikát fejtve ki. Olyan apróra tudja a község organizmusát, mintha sohasem látott volna várost — akarom mondani, mintha örökké falun lakott volna.

Mindenki módosít, kivéven Mocsáryt, aki kényelem-szerető: ő csak törül. (De a spongyája nem fog.) Módosít Szederkényi, módosít Enyedi Lukács, aki több képviselőt akar a nagyobb községeknek. A módosítási láz még az előadón is kitör: ő is módosít a 30. §-on.

Gróf Tisza Lajos csendesen ül székén, a Deák Ferenc helyének szomszédságában, egy kicsit unatkozik, mikor megüti a fülét, hogy asszonyokról van szó.

— Hiszen ez az én témám!

S rögtön segít a tisztelt Háznak eltalálni a helyes szövegezést, kizárván a férjes asszonyokat a virilistaságból, nem adván meg arra a jogot, csak a hajadonoknak, özvegyeknek és elváltaknak.

(Szegény férjes asszonyoknak most már kettős baj — egy az, hogy joguk nincs, más az, hogy férjük van.)

Ezen udvariatlanság után, melyet a legudvariasabb gentleman követett el a férjes nőekkel, Olay, Horánszky, Barla, Szederkényi, Thaly jöttek hosszú sorban, s olyan ragadós lett a módosítási nyavalya, hogy még *Tisza Kálmánra is átragadt a járvány*, s belemódosította a 33. paragrafusba »akadémia« helyett »akadémiák«.

De persze ez is *taktika* volt.

Hatott.

Micsoda? hökkentek meg az ellenzékiek. Hát ő maga is

módosít már a saját törvényén? Hüm! Ő is nekünk segít már?
Akkor hát ne segítsünk neki: ne módosítsunk többet.

És nem is módosítottak azontúl.

A KABÁTOK BELSEJE

A kabátok meglehetősen hallgatólag individuumok, de azért sokat elárulnak.

Nézd meg egy kabátnak a belsejét és megösmered a gazdáját.

De ezt nem úgy vetem oda, mintha a zsebtolvajokat oktatom, hanem mint egy felállított tételt ad kaptam: barátairól ösmerni meg az embert, a keményítő fogyasztásról az ország kultúráját stb.

A kabátok külseje is nagy különbségeket, úgyszólván tatóngó örvényeket hagy fenn az emberek között.

Amint ott függnek a képviselőház fogasain hosszú sorokban, igazi tanulmányt lehetne rajtuk tenni.

Ez a gyűrött kabát egy tudósé lehet, ez a rikító színű egy ízléstelen emberé, amaz a selyembélésű egy piperkőcé. Emezt a szolid bizonyosan a Grünwald kabátja, az a földig érő nyilván az Apponyié.

Hát még a belsejük? A zsebkendő. Van-e rajta parfüm vagy nincs? S ha van, milyen? Miféle nyomtatványok káncálnak ki a zsebből?

Egyszóval a kabát valóságos fotográfiája az illető lelkületének.

Ma egy képviselő kiküldi a tanácssteremből a szolgát, hogy hozza be a zsebében levő iratokat.

A szolga elmegy, s visszajön egy papír-csomaggal.

A képviselő kibontja, hát egy zsidóbetűs újság.

— Ez nem volt az én zsebemben sohasem — kiált fel a képviselő mérgében, bizonyos oknál fogva találva érezvén magát.

— Akkor hát eltévesztettem a kabátot. Nyilván szórakozottságból a szomszéd kabátból húztam ki ezt az újságot.

— Vigye ezt vissza, és hozza el a magamét.

A szolgál elvette és betette egy szomszédos kabátba. Nem emlékezett rá melyikből vehette ki, a balsóból-e vagy a jobbsóból?

Egy félóra múlva hazaindulóban van a szomszédos kabát ura, belenyúl a zsebébe s látja hogy egy zsidó újság van benne.

— Hopp, én alighanem a Wahrmann kabátját vettem fel. És siet levetni az idegen kabátot.

Elkezdi keresni a fogasokon a maga felöltőjét, zavarja a szolgálakat. Egész pánik tör ki a korridoron. Persze kabát olyan, mint az övé, van vagy húsz, akad azok közt olyan is, mely ismerősnek látszik előtte, de a belső tartalmuk idegenszerű, az egyikből címeres szivartárca kundikál ki, a másikkól egy végrehajtási végzés suhog elő, egy ottfelejtett program a harmadikban a »Kék macska« tegnapi előadásáról, kontó a negyedikben. — Egyik sem az övé. Elveszett, vége van.

Bemegy a terembe, összejárja a folyosókat és megszámlálja a képviselőket, hogy kisüsse, nincs-e több kabát eggyel, mert akkor megvan az övé.

De vagy hússzal van kevesebb kabát, mint ahány képviselő.

Semmi kalkulus sem segít.

Végre is kénytelen bevárni a hosszú, unalmas ülés végét, amikor egyszerre kiözönlenek a Házból valamennyien s megüresednek a fogasok.

Amint az utolsó ember léptei is elhangzottak, elindul gusztálni.

Heuréka! Egy kabát csakugyan maradt! Ez az enyim!

Odafut s meglepetve látja, hogy ez éppen az a kabát, amelyikben a zsidó újság van.

Reménytelenül horgasztja le fejét.

— Elveszett, mégis elveszett. Ez nem lehet az enyim. Sohasem volt nekem zsidó újságom.

— De, kérem alássan — figyelmezteti a szolgál —, azért hogy az újság nem a nagyságodé, azért a kabát a nagyságodé lehet!

A képviselő ingerülten kiáltott közbe:

— Ne nyújtson be nekem, barátom, hiábavaló módosítványokat, maga ahhoz nem ért... a kabát szerves össze-

függésben van a benne való tárggyal s a benne való tárgy, tisztán emlékszem, nem az enyim, következőképp . . .

És haza is ment volna kabát nélkül e filozófiánál fogva, ha a szolga közbe nem szól:

— De, kérem alássan, hiszen a zsidó újságot én tettem bele a nagysád kabátjába, mert nem tudtam egész bizonyosan, melyikből vettem volt ki, a balsóból-e vagy a jobbsóból, a Szemnecz uréból.

— Hüm! Ez meglehet — szólt. — Igen. Ezt a magyarázatot elfogadom.

S ezzel felhúzta a kabátját s nyugodtan hazament a mulatságos affér után.

Ti. az a mulatságos abban, hogy rá lehet ösmerni, miszerint ez csak habaréki emberrel történhetett: az él ilyen szubtilis, de impraktikus logikával.

A T. HÁZBÓL

[ápr. 13.]

Tegnap azt kérdezte a miniszterelnök a folyosón Szerderkényitől:

— No, van-e még sok módosítványotok?

— Nekem csak huszonhat van, kegyelmes uram, de a kollegáimnak sokkal több.

— Akkor hát húsvét utánra is marad a javaslatból.

Ez tegnap volt s ma már le van tárgyalva az egész javaslat. Ennyire kiszámíthatlan a Ház . . . akarom mondani a »Ház nyelve«.

Valószínű ennek az az oka, mert a fegyelmi eljárásról szóló fejezetet, mely közbül esett, s mely a mai napot kitöltötte volna, Győry Elek indítványára elvágták a javaslatból, félretették, s együtt fogják tárgyalni annak idején a fegyelmi törvényjavaslattal.

De minthogy minden módosító éppen a ma következő VIII-ik szakasz paragrafusaira utazott — a szakasz elhagyásával vége lett a módosítványoknak, mint ahogy az amputált lábbal odavesznek a tyúkszemek is.

Összegezve a tárgyalások menetét s eredményeit, el lehet mondani, hogy ez volt eddig a Ház munkarendjében a legunalmasabb vita.

Sokan megcsömörlöttek, némelyek megöszültek. Sőt a hajvesztés egyenesen a helyzet szignatúrája.

Tisza lenyíratta szakállát és haját s most egészen úgy néz ki, mint valaha balközépi korában. Fiatalos kedvvel jár-kei hű mamelukjai között.

Az öreg Pulszky is levágatta hosszú haját. Ha egyúttal az orrából is levágatott volna egy darabot, senki sem ösmerne rá.

Még rosszabb történt Péchyvel: neki a látása gyengült meg s most egy külön zöld függönyt csináltatott magának az emelvény háttérében, hol örökös árnyékban a félhomályból színes pápaszemen keresztül kémlelődik a Ház tájékain.

A vita egyedül Olay Szilárdnak kedvezett. Óróa kisült, hogy nagy stilisztá s nem adok neki két esztendőt, ha így halad, benne lesz az Akadémia nyelvtudományi osztályában.

Ti. ha az Akadémia halad így.

ORSZÁGGYŰLÉS

Holnap még összeül a Ház elbúcsúzni egymástól s azzal vége az ülésnek húsvét utánig. Némaság borul a Ház folyosóra, megcsendesülnek a klubok, megszűnik a képviselői élet zsiibongó lüktetése.

De soha még könnyebben nem váltak meg azok a Ház-tól, akik hozzá vannak szokva az atmoszférájához, mint most, mert a Ház már hetek óta nem úgy néz ki, mint birkozó hősök tábora, hanem mint egy műhely, ahol *foltozó csizma-diák* dolgoznak derűre-borúra.

A sok módosítvánnyal teljesen *elunatta* magát. Még mi is eluntuk, akik pedig szerelmesek vagyunk bele.

A mai ülés olyan száraz, vontatott, egyhangú volt, hogy az Akadémia sem produkálhat különbet.

Hogy mit csináltak?

Hisz éppen ezt nehéz elmondani.

Elfogadták a fegyelmi törvényjavaslatot és a vele junk-

tim tárgyalt VIII. szakaszt a községi törvényjavaslatból. Még a legélénkebb része az volt az ülésnek, mikor arról tanácskoztak, hogy mit fognak majd csinálni húsvét után?

Tisza május elsejére indítványozta az első ülést s első tárgynak a népfölkelési javaslatot.

Felállott erre Csanády Sándor.

— Tisztelt Ház!

— Eláll! — kiálták a jobboldalon.

— Nem állok el, még ha estig itt maradunk is.

— Eláll! Eláll! — hangzott fel viharosabban.

— Nem állok el. Velem nem komédiáznak önök.

Nem is állt el az öreg, hanem így folytatá:

— Én sokallom, tisztelt Ház, a tizennégy napot is s éppen azért kérem, ne jöjjünk össze, csak május 3-án.

Tisza erre megjegyezte, hogy ha sokallja Csanády a 14 nap vakációt, minek kér akkor 16 napot?

Hát ezt bizony az öregúr sem tudta azután megmondani.

— Hüm? — dörmögte röstelkedve. — No lám! Ejnye, ejnye.

Behúzta fejét az atillája gallérjába.

Hanem azért mégsem ismerte el, hogy vétett a logika ellen.

Egyetlen egyszer sokallt valamit, ami a kormánytól jó jön (mert a vakáció jó dolog) és íme legott az is torkára forrt.

Jobb az örökös *kevelés* mellett maradni.

A T. HÁZBÓL

[máj. 5.]

Ha ékesen akarnék beszélni (de nem akarok) azzal kezdeném, hogy a sisakos Mars megjelent ma a képviselőházban és bekopogtatott az ajtón.

És ha maliciózus ember volnék, azt is beleszólném, hogy a folyosón jövet találkozott Merkurral, aki savanyú képpel távozott a gardrób felé a felsőruháját keresni (valaki azonban már elvitte volt a szegről az ő palástját is) s ezzel a következő párbeszédet váltotta:

Mars: Hova, hova, isten barátom?

Merkur: Tudom is én. De itt már semmi keresetem többé. Nincs már ezeknek semmijök. Jobb ha te is visszafordulsz, Mars.

Mars: Nekem nem pénz kell. Nekem vér kell. S az még van nekik!

Merkur: Úgy? Menj hát, derék Mars, és vedd ki a részedet te is.

Mars hát ment és bekopogtatott az ajtón:

— Ide azzal az emberanyaggal! — süvítette be zordonan . . .

Ilyen ékesen tudnék én írni, ha akarnék, de mivel prózai világot élünk és az ékes hasonlatokat, merész metaforákat kivette árendába a habarékpárt, hát egyszerűen bevallom, hogy Merkur nem volt ott (elvitte az már az utolsó pénzes zacskót még húsvét előtt), sőt Mars isten úr sem fordult meg a Házban, hanem igenis ott tündöklött egy katonai uniformis a Fejérváry miniszter háta mögött s hogy az illető ezredesnek legyen hova néznie méltó helyre, ha netalán megunná magát, míg a civilek haszontalan orációkkal ölik az időt, a karzaton is volt egy uniformis. Azonfelül egypár vén anyóka ült fent, akiknek katona unokájuk van s ezen a jogcímen érdeklődnek a népfölkelési javaslat iránt.

A képviselők csak gyéren töltötték be a padokat. Fázékonyan húzódtak egymáshoz. Kényelmetlen hideg levegő volt a fűtetlen teremben.

Az öregek, akik már nem lesznek »népfölkelés«, a folyosón segítettek Tiszának igazságügy-minisztert találni, de persze a Tisza tudtán kívül, aki ma nem volt jelen az ülésen.

Néhányan a fogukat piszkálták egy-egy fülkében: ezek a királynál ebédeltek tegnap. Tisza is bizonyosan ott reggelizik ma.

Általában mindenben meglátszik, hogy a király *ittthon* van. Udvari bonmot-k szállingóznak szerte, két fehér cédula hirdeti a folyosón, hogy akik az estélyre nem mehetnek, hol menthetik ki magokat. Egy udvari tiszt alakja feltűnik a karzaton.

Bent ezalatt nyugalommal, és mondjuk ki a mai szóonkok dicséretére, igazán tárgyilagosan folyik a tárgyalás.

Fejérváry báró, noha ő az első miniszter, akit Tisza ilyen fontos pillanatban magára hagy, egy váratlanul ügyes beszédet tart a javaslat mellett.

Nini — csodálkozik mindenki —, milyen hévvel, milyen szabatosan beszél s mennyi reverenciával a parlament iránt — mintha sohasem lett volna katona.

. . . S a minisztertől jó taktika volt, hogy ő maga éppen akkor vetkőzött ki teljesen a mondurból, mikor az egész országot abba akarja bújtatni . . .

Meg is éljenezték rokonszenvesen.

De a javaslat iránt bizony nem nagy lelkesültség van. Mert hát furcsa dolog az a háború, kivált ránk nézve.

A Vadnai Károly ügyes beszéde után, melyben tárgyilagosan mutatja ki, hogy a javaslat a létért való küzdelem követelése, melyet meg nem szavazni felelősség terhe nélkül nem lehet, kimentem a jobboldali folyosóra, ahol egypár mameluk elkomorodva hánytorgatta a jövőt:

— Bizony erősíteniünk kell magunkat, mert milyen rettentő csapás volna az ránk nézve, ha még egyszer megvernének bennünket.

— Igaz — gondoltam magamba, és e sötét gondolat nyomása alatt átballagtam a másik folyosóra, ahol az ellenzék komolyabb elemei dugták össze a fejüket, ekképpen elmélkedvén:

— Milyen rettentő csapás volna az ránk nézve, ha egyszer mi vernénk meg valakit.

— Hogyan, ha mi vernénk meg valakit?

— Már ti. a közös hadsereg. Mert akkor aztán kifeszítené mellét a militarizmus s ugyancsak nem respektálná az alkotmányt.

»Hja ebben is lehet valami, — tűnődtem magamban. — Két oldala van a dolognak. Ha bennünket ver meg valaki, az is baj, ha mi verünk meg valakit, az is baj. Milyen szerencse, hogy nem vagyok képviselő, mert most nem tudnék hova lenni a lelkiismeretemmel: hogy melyik a kisebbik baj? De minthogy „népfölkelő” még vagyok, hát talán mégis jobb volna, ha mi vernénk meg valakit . . .«

E pillanatban ment el mellettem herceg Odescalchy Gyula, örök derült, kedves mosolyával az arcán.

- Pompásan beszélt — mondja vidáman.
- Ki? — kérdik mohón.
- Gajári. Tökéletes igaza van.
- Hát megszavazod?
- Hogyne! . . . Milyen javaslat! Minden fiatal férfi kimegy az országból . . . Teringette! Úgy néz ki az egész, mintha magam terveztem volna ki.

S most látom csak, hogy nem két oldala van a dolognak, hanem három.

A T. HÁZBÓL

[máj. 6.]

Nagy tömött tárcákkal érkeztek be az ülésre Szapáry és Széchenyi grófok.

De persze nem pénz volt bennök, hanem csak a kiegyezési javaslatok.

Új kontraktus tíz évre az örd. akarom mondani Ausztriával.

Kirakták, benyújtották — s ezzel átment a tisztelt Ház a népfelkelési javaslatra.

Az első szónok Thaly volt. Megindult roppant csengéssel-bongással, beszélt az átlalános lefegyverezésről (a generálisok a karzaton a fejüket csóválták: »mi az ördögöt csinálnánk akkor azzal a sok puskával?«) beszélt az osztrák hadsereg történetéről (a generálisok a karzaton kényelmetlenül mozogtak), azután úgy elbolyongott, hogy végre is a budai temetőben találta magát a halottak közt. (De már akkora hatással mégse beszélt, hogy azok is megmozdultak volna.)

Általában olyan volt a beszéde, mint a régi libertas, kuruc pénz. A körirata: »pro libertate«, de az anyaga réz.

Az ódon kuruc után egy újdonatúj labanc következett a sorompóban: Pulszky Ágoston.

Szakszerű, okos beszédet tartott a javaslat mellett. (Sok minden kitelik ettől a Pulszkytól!) Minden oldalról meghányta a kérdést, de a legsikerültebb a polemikus része volt Ernuszt ellen. Aztán a szerencse is segíti. Mikor már lankadna, közbeszólásokkal fölingerlik, megtüzesítik úgy, hogy egészen

izzóvá lesz, szinte sutorog a kis ember, a foga csattog és még a hegyes rezgő szakálla is csikorogni látszik.

— A hazának adjuk a népfölkelést — kiáltja egy hang gúnyosan —, de a német generálisok használják.

Pulszky oda sem hederít, hanem a parlamentre hivatkozik, melynek mindég módjában áll megakadályozni a törvényteleniséget.

— Szótkergetik a parlamentet, — dül közbe egy másik hang.

Méregbe jön erre az öreg Péchy Tamás.

Micsoda? Szótkergetik a parlamentet? Ohó! Azt szeretném én látni. S izgatottan nyúl a csengettyű után, meg rázza kegyetlenül.

És amíg rázza, míg a zaj csillapszik, formuláztatja magában a felszólalást.

Azt fogom mondani, hogy: »nem addig, míg én itt ülök«. Azazhogy mégsem ezt mondom. Mert az ellenzék azt találná erre kiáltani: »hát akkor kergetik szét, amikor nem ülök itt«. Nem, nem! Valami mást kell mondanom, amibe bele nem lehet kötni. Azt jelentem ki, hogy ez merő lehetetlenség.

Ekkorára már lecsillapult a zaj s az elnök férfias erélyességgel utasította vissza ezt a föltevést, mondván, hogy az lehetetlenség.

A Ház fölött lebegő felhőt, melyet egy közbeszóló elméleti játék odafúj, ekképp elfújván onnan egy hatalmas szavával Péchy Tamás, a villongó megriadt emberek föllélegzettek, elhallgattak s minden visszatért a maga kerékvágásába. Pulszky tovább folytatta beszédjét. Az elnök méltóságteljesen hátradőlt. A Ház órája tovább csúszott láthatatlanul, lomhán.

Nemsokára az utolsó vércsepp is kicsepegett Pulszkyból, mert minél tovább beszél, annál haloványabb, éppen megfordítva, mint Ernuszt, aki egyre pirosabb-pirosabb a hallgatástól.

Most Ernuszt pattan fel védekezni: ő nem mondta azt, hogy aki e törvényjavaslatot megszavazza, az lehet képviselő, de nem *nép*képviselő, mert az a nép érdekeivel nem törődik.

Mire Pulszky óriási zaj közt feláll és olvassa az Ernuszt tegnapi beszédjének szövegét, amely ilyen értelemben hangzik.

— Halljuk, halljuk! — zsi bongnak szerte. — Mondta-e vagy nem mondta?

De az zsvajban elvész a szöveg.

— Mondta! — hangzik jobbról. — Hallottuk.

— Nem úgy mondta — ellenvetik balról.

Mire az elnöknek eszébe jut, hogy ezt neki kell eldöntenie.

— Nekem az a *nézetem*, tisztelt Ház, hogy nem mondta.

— Hát ez nézet dolga? — okvetetlenkedik bele egy maliciózus torok.

De az infallibilis Péchy Tamás nem hagyja magát megkonfundálni s a következő sillogismus cornutussal él:

— Mert ha mondta volna, tisztelt Ház, akkor kötelességem lett volna rá megtenni észrevételemet, de minthogy semmi észrevételt sem tettem, tehát nem mondta.

Hangos derűtség kísérte ezt a kedélyes logikát, mely érdekes csere-ügyletnek lett szülőanyja.

Az elnök kapott egy csomó éljent az ellenzéktől, az ellenzék pedig (Ernuszt képében) megkapta az igazságot az elnöktől.

Hogy ki járt jobban? Alkalmasint Péchy. Hiába, okos ember az!

Mert az éljenek csakugyan éljenek voltak, de az igazság ... az nem egészen volt igazság.

A T. HÁZBÓL

[máj. 12.]

Lassan gyülekeztek a képviselők, úgyhogy mikor az elnök megnyitotta tíz óra után az ülést, testvérek közt se voltak többen hetvennél.

Már ott is lebegett a Csanády szája vidékén a mennydörgésszerű szózat: »katalógust kérek olvasatni«; jó szerencse, hogy észreveszi Péchy Tamás (aki azóta mélyebben lát, mióta a szeme gyöngébb lett), s odainti magához, hogy egy jó ötlettel kihúzza a méregfogát.

— Látod-e azt az ősz embert, Sándor? — kérdé a nemzetiségi csücsökre mutatva a terem közepén.

— Látom.

— Tudod-e ki az?
 — Hát ez bizony a Doda Traján.
 — No, ugye. Látod, ez az ember ma van először két év óta a Házban.
 — Bánom is én.
 — Igen, de én azt látom az arcodról, hogy te most katalógust akarsz olvastatni.
 — Persze, hogy azt akarok.
 — Pedig rosszul tennéd, ha éppen akkor olvastatnál katalógust, mikor Doda Traján itt van. Hát megérdemel Doda Traján ilyen szerencsét?
 — Hüm — dohogott a vén sas —, már azt csakugyan nem érdemli. Jól van hát elengedem ma nektek azt a hiányzó harminc-negyven lelket. Isten neki, fogjatok hozzá a tárgyaláshoz!

Ilyen prelúdium után következett a napirend, a népfölkeelési törvény tárgyalása. S ebből a prelúdiumból az a tanulság, hogy a nemzetiségi kérdés olyan, mint a növények közt a retek, hol méreg, hol orvosság.

És most már miután Csanády Sándor átbocsátotta a Házat határozatképesé, vázoljuk röviden az ülés lefolyását.

Olyan ez is, mint a többi volt. A Ház katonaviselt emberei vagdalkoznak. Volt önkéntesek, hadnagyok és főhadnagyok az altábornaggyal. Ivánka, Ernuszt Kelemen a két törzstiszt egyforma mértékben grasszálnak. De a kis sarzsik is elevenek, mint a halcsík. Tóth Ernő, Tischler, Thaly változtatják egymást a szóban. Az öreg katonák közül beledördül, mint egy rozsdás ágyú, Kőrösi Sándor és egy tisztelgő lövést tesz. Sőt a sorompóba lép Törs Kálmán is, aki szintén katonaviselt embernek veendő azóta, hogy a képviselőház egykori atillája rajta volt, hanem ő szerencsétlenségére a Tischler által kitűzött zászlóhoz csatlakozik. Ezt látva Tischler, elhajtja a zászlaját.

Egyszóval éppen olyan ülés volt, mint a többi. Majdnem mindnyájan azok beszéltek, akik tegnap és ugyanannyi paragrafust is intéztek el, mint tegnap (ilyen a katonai rend és pontosság). A gyorsan népszerűvé lett honvédelmi miniszter olyan elegáns pongyolasággal ült székében ma is, mint tegnap, ide-oda illegetve délceg termetét s közbemorogva

az ellenzéki diffikultásokra félhangon az ő katonás lelkének önkéntelen kifakadásait, hogy »smarn« — vagy »paperlapap«. Ami mind pompásan illik neki.

Hanem hát az előbbi ülésekről mégsem tartottam célszerűnek írni karcolatokat.

Mert így gondolkoztam magamban, mégis feltűnő dolog az, hogy Tisza nem vesz részt a vitában. Hátha valami politika lappang ez alatt?

Én legalább annak gondoltam.

Hátha, mondom magamban, én se írnék erről a vitáról semmit. Meglehet ebben is valami politikát fedez fel a publikum. Mert a publikum képzelődő.

Egy szó mint száz, elhatároztam, hogy a generálissal tartok.

Hanem a generális cserbenhagyott, ma végre meg nem állhatta, hogy be ne menjen a népfölkelésbe.

Igaz, hogy csak a Beöthy Ákos határozati javaslatát parírozta ki egy kibékítő rövid beszéddel — s aztán átadta magát, nyugalmasan elterülván székén, az előtte kitérülő látványnak (vagy talán inkább hallománynak), melyet mindenféle rongyos ruhák, sárga fekete kokárdák, az ablakból leugráló szobalányok s más katonai kellékek tarkítottak.

Nagyobb csetepaté azonban nemigen esett. A Fejérváry kardja (melyről, de csak eleinte, azt hitték, hogy kölcson van kérve) ma is vetett egy szikrát Ugron azon panaszára, hogy a halálra ítélt katonát polgárruhában akasztják fel, ez által a polgári osztályt sértve, elmésen vágott vissza, hogy a katonát éppúgy mint a polgárt, fegyencruhába öltöztetik ilyen alkalomkor — és a fegyencruhát csak nem tekinti Ugron polgárinak?

És most miután szerencsésen eljutottunk a vita leírása folyamán az akasztásokhoz — ennél tragikusabb véget úgysem lehetvén képzelni egy népfölkelő számára — bevégezem elmélkedésemet.

A T. HÁZBÓL

[máj. 13.]

Mikor ma beérkeztem a Ház folyosójára, ott azzal a hírrel fogadtak, hogy Szontagh Pál útra készül. Ez pedig rossz jel.

— Hát mért volna az rossz jel?

— Azért, mert Szontagh Pál olyan, mint az időmérő higany-barát volt; mikor rossz idő van, elmegy és elbúvik a horpácsi odújába, mikor a nap kisüt, előjön s ragyogó kedélyét belevegyíti a sugarai közé.

— No, ezt nem tudtam.

— Eleinte csak ritkán járt haza, most csak ritkán jár ide. S ebben benne van az idők jellemzése. Megy, mert holnapután a »milliók« jönnek . . . Azaz, dehogyan jönnek, dehogyan. Hiszen éppen az a baj, hogy elmentek — minden *előleges* búcsúzás nélkül. Az utólagos búcsút akarja kikerülni Szontagh Pál.

Jóízűt nevettem ezen a tréfán, és bementem a tárgyalást hallgatni a terembe.

Kevesen voltak bent, minélfogva gyorsan pergett a törvényhozási rokka. Különösen a jobboldali padok voltak üresek.

— Nini, hol vannak a mamelukok?

— Azok most odakünn lázadoznak a folyosón — világosított fel egy ellenzéki képviselő.

— Lehetetlen — mondtam elképedve.

— Igenis lázadoznak. A tegnapi pártkonferencia egészen fölébresztette bennük az alvó tigrist. Zajos napokra virradunk pénteken.

— Pénteken kezdik a póthitel tárgyalását? Milyen gondolat! Egy szerencsétlen napon!

— Nem volt más választásuk. Mert holnap meg 13-ika van. Végre megcsíptük őket!

De már azt csakugyan megnézem, ha a mamelukok lázadoznak, gondoltam magamban. Mert úgysem láttam még soha lázadást.

Otthagytam rögtön a termet a nyakamba vettem a jobboldali folyosót.

Csakugyan temérdek képviselő járkált künn. Kikerestem magamnak a lelegetedlenebb képűt, s elkezdtem faggatni, mi a helyzet szignatúrája?

Mordult egyet és vállat vont.

— Mi a baj? — kérdem élénken. — Nem tetszenek az állapotok?

— Hm, hja... bizony bizony. Hanem hát persze... Ezek a miniszterek!... Ezek az államtitkárok! Hm, hja. *Nem élünk komoly idöket!*

Csalódva sétálok odébb; de a lázadó mameluk utánam fut és megkér, hogy ne írjam meg valahogy azt amit mondott.

A korridor tájékán megint találkozom egy mamelukkal, aki sopánkodó arcot vág:

— Na, na... — suttogja. — Ez a népfölkelés! S most megint ezek a milliók! Szó ami szó! *Komoly idöket élünk.*

S ezzel ő is megkér, hogy valahogy tovább ne adjam, amit mondott.

Pedig hát az egyik csak azt mondta, hogy komoly idöket élünk, a másik meg azt mondta, hogy nem élünk komoly idöket.

(Hát tessék már most ebből eldönteni, milyen idöket élünk.)

Hanem azért el nem csüggedve, tovább folytattam föl-fedezési utamat: hátha mégis rábukkanok a lázadási csírára valahol. Különösen egy halkan diskuráló csoportot vettem gyanúsán szemügyre. Úgy néztek ki, mint az összeesküvők. Komolyan összeráncolt homlokkal beszéltek és élénk tag-lejtésekkel.

Vigyázva közelegtem feléjük, hogy meghalljam, miről beszélnek.

Hát biz azok arról disputáltak, hogy melyik *diaeten classisba* számítható rang szerint a képviselő.

Felkacagtam.

... Azok a képviselők, akiknek ilyeneken jár az eszük — sohase csinálnak lázadást.

Bementem hát egész nyugodtan újra a karzatra és megnyugtattam az illető ellenzéki képviselőt: hogy van ugyan némi lázadási csíra a kormánypárti képviselőkben, hanem

ez még olyan parányi, hogy legalább tíz esztendő kell neki a kifejlődésre.

Ezalatt vége lett a népfölkelési törvény paragrafusainak, Fejérváry diadalmasan csapta össze aktáit s az elnök megbillegttette a csengettyút — hogy ne tessék még elmenni, még lesz egy felvonás, egy interpelláció.

Horváth Gyula volt az interpelláló, akiről megírtam már egyszer, hogy vannak téli és nyári beszédjei.

A téliek ellenzékiek, a nyáriak kormánypártiak. (Ki volt az akkor fejtve, hogy miért.)

Ma egy tavaszi beszédet mondott. Félig ellenzéki volt, félig kormánypárti.

Az erdélyi hitelviszonyok ügyében interpellált éles hangon ugyan, ki-kicsapva a pártélet évek óta folyton szűkebbre szoruló korlátain, de nemes nyíltsággal, férfias modorban szólott és a meggyőződés tiszteletre méltó melege rezgett előadásán.

Tisza megnyugtató módon válaszolt, röviden és ügyesen, de ez ideig a Horváth Gyula fejében megint meggyűlt egy csomó ellenzéki anyag, minélfogva még egy szúrós pótbeszédbe csavargatta bele a *»tudomásul veszem«*-et.

. . . Hát egy lázadó mégis akadt, de a nyilainak hegyibe, hogy ne szúrjanak, ólomgombot tett.

A T. HÁZBÓL

[máj. 15.]

Komoly nap volt. Ma senki sem nevetett. Ma én sem kívánok megnevetetni senkit. (De nem is lehet, mert húszmillióra menő humor csakugyan nincsen bennem.)

Csak a napfény nevetett be a nagy fedélbeli ablakon. De annak könnyű, mert nem adófizető polgár.

S ha már nevetett, bearanyozta a miniszteri székeket. Sohasem is volt azoknak erre nagyobb szükségük. Szinte kopottnak, vedlettnak látszott ma a bárnyuk.

Ott ült az egyikben Kemény Gábor. Kényelmetlenül, idegesen mozgott benne. Gróf Szapáry Gyula a másik széken himbálózott mérgesen, hamvas, barna haja kuszáltan volt szétesve

a gömbölyű feje körül. Szapáry mellett mélyzott a kabinet feje (nagy fej ahhoz a vékony testhez), szemeit elfedte a kék pápaszem, de mintha hazafias aggódás tükröződnék a homlokán, ahol eddig mindig csak az erély ült.

Az ellenzéki padok meglehetősen benépesültek, de harci hangulat éppen nem volt észrevehető. Csak a habarékpártról hangzott egyetlen egyszer, midőn a Szapáry beszéde alatt egy kis vékony helyeslés cseppent egy-egy kormánypárti ajakról, hogy »csendesebben urak, ma csendesebben!«

A karzat szintén megtelt — de a női része is férfiakkal. Künn a folyosón néma csönd honolt, csak Gyulai Pál zsörtölődött egy szögletben azokkal, akik véletlenül útjába kerültek. (Ő is ilyenkor jön ide ellenzékeskedni, — mikor mindenki azt csinálja.)

Mondanom sem kell talán, hogy a póthitelről szóló javaslat került tárgyalásra. Húszmillió forint, amit a kormány megszavazás nélkül költött el. Tulajdonképpen csak formahiba — mert igazolt dologra költötték, a Ház úgymeg megszavazta volna. De megszavazás nélkül mégsem szabad húszmilliót elkölteni. A Ház büdzséjoga kétségtelenül meg van sértve.

A Ház haragszik.

Nem az ellenzékiek kardcsörtetése a rettenetes, hanem a kormánypárt hallgatagsága.

Még eddig egyetlen kormánypárti szónok sem iratkozott fel a védelemre.

— Hiszen csak ne szeretném olyan nagyon Tiszát! — mondják némelyek sóhajtozva.

Maga a két előadó, Lukács László és Hegedüs Sándor is ellenzéki akkordokat ütnek meg beszédjükben, ami egészen meghökkenti a szélsőbaliakat:

— Talán meg sem kellene olyan nagyon támadni, mert az ördög nem alszik . . . még egyszer majd komolyan meg találjuk buktatni Tiszát s akkor aztán elviszi az ördög ezt az országot. Tiszával eltemethetjük azt a csepp liberalizmust is, ami van.

S fogja magát Helfy és egy határozati javaslattal — hogy szélsőbali szólamban írjam — befűt ugyan a kabinet alá, de csak szalonkőszénnel, amelynek se nagy füstje ne legyen, se nagy szaga.

Sokkal erősebb, paprikásabb a habarékpárt szónoka: Horánszky. Ő már tudja, hogy úgysem buktatják meg Tiszát.

Az ellenzék nagy tetszéssel kísérte mind a két beszédet.

Tisza csendesen hallgatta őket. Talán arról gondolkozott magában:

— De jó nektek, hogy most nem én ülök ott, ahol ti és nem ti ültök itt, ahol mi.

*

Izgatottság, harag egyszer sem önté el nyugodt vonásait, pedig hiszem, hogy ő, ki eddig minden helyzetből diadalra verte ki magát, fényes dialektikájával, egyénisége hatalmas ruganyosságával, ma érezte, hogy ez egyszer lehetetlen győzelemre vinnie a pénzügyminiszterét.

Nem az ellenzék miatt, de mert csakugyan rendetlenségek történtek az államháztartás vitelében és mert az elköltött milliókat meg nem szavazhatja semmiféle többség úgy, hogy azok ezáltal visszatérjenek a Szapáry sárgás bőrtárcájába, mely ott kacérkodott acélzárával a miniszterek előtti keskeny asztalon.

A két ellenzéki szónok különben megkönnyíté a pénzügyminiszter védelmét.

Mert úgy bántak a számokkal, mint a versengő görög jószágok, akiket egyszer egy fához vezettek mondván:

— Ha mindent tudtok, hát mondjátok meg hány szem gyümölcs van e fán?

Egyik is mondott egy számot, a másik is, de egyik sem találta el.

Kisült tehát, hogy nehezebb meglátni valamit, ami van, mint megjósolni valamit, ami nincs.

Az ellenzék a könnyebb véget fogja.

Jósol.

A T. HÁZBÓL

[I.]

[máj. 16.]

(Tegnap ellenzéki lapokat olvasván, leírom milyennek képzeltem ezek hatása alatt a mai ülést.)

A teremben hatalmas beszédek mondattak. A Ház forrongott. Apponyi Albert gróf szórta a mennyköveket.

A miniszterek sápadtan ültek a fotelekben. Az elájult Kemény Gábort Darányi Ignác locsolgatta.

Mikor gróf Apponyi beszédét végezte, Szilágyi Dezső rontott be a terembe és a nyakába borult.

Az éljen-rivalgás megreszkettette az oszlopokat s az eksztázisnak e mámorában egyszer csak odarohant Ugron Gábor a »Ház asztalához« s lesöpörvén onnan könyökével az írásokat felkiálta:

— Félre innen ezzel a szeméttel! Ide most a guillotine-t állítjuk.

S e pillanatban a nyitott ajtón dübörgő kerekeken tolják be az emberirtó gépet Törs Kálmán és Göndöcs Benedek.

Péchy minden szónok után felfüggeszti az ülést öt percre, hogy a fölizgatott kedélyek lecsillapodjanak. De a forrongás tovább folyik és egyre dagad a folyosókon.

Maguk a mamelukok is lázban vannak. Prileszky Tádé felgyúrt öklökkel jár-kél szerte és vérszomjas hangon sziszegi:

— Nincs annyi erő sem a parlamentben, mint amennyi vér van egy bolhában. Tisza a hüvelykujjára teszi és megroppantja. Ezt nem tűrhetjük tovább.

— Meg kell mutatni, mik vagyunk — süvíti Ivánka Imre.

A leghívebb mamelukok is fel vannak lázadva s az öt percnyi szünetek alatt komoly tanácskozás tárgyát képezi, hogy két minisztert okvetlenül fel kell áldozni. Az ellenzéknek vér kell. A kormánypártnak pedig meg kell mutatni, hogy van ereje.

— De melyik két minisztert adjuk ki?

— Hiszen éppen ez! Tanácskozzunk!

— Én Szapáryt gondolnám és Széchenyit — kiáltá egy modern Petur bán.

— Én Széchenyit és Keményt — mondá egy másik.
— Én Fejérváryt és Széchenyit — szólt a harmadik.
— Én Trefortot és Orczyt szolgáltatatom ki — dörögte a
negyedik.

Az ötödiknek nem jutott már más, csak Fabiny Teofil.
(Még meg sincs — de már lemondott róla.)

Az elnök csöngettyűje kétszer zizzen.

Odabent Tisza Kálmán kezd beszélni.

— Eláll! — kiáltja Gajári Ödön stentori hangon . . .

II.

(De nem folytatom tovább a képzelet torzjátékát, hanem leírom
hogymilyen volt tényleg a mai ülés.)

A teremben Orbán Balázs untatta a hallgatóságot.

Az egész Ház kimenekült a folyosókra.

Prileszky Tádé jókedvűen nézett ki a folyosó magasan
fekvő ablakain.

— Szép csöndes májusi eső esik odakünn — jegyzé meg
elégedetten —, fölér az a deficittel.

— Igen ám — vágja oda Helfy élénken —, csakhogy már
ez az eső is el van költve.

A másik csoportban az öreg Pulszkyval évelődnek:

— No, ugye örültök most lutheránusok, hogy végre egy-
szer olyan minisztert kaptok, aki »nás cslovek«*.

— Nem valami nagyon — mondja savanyú arccal Pulsz-
ky —, mert hiszen volt már nekünk lutheránus miniszterünk,
akit nehéz lesz túlragyognia Fabinyinak: Kossuth Lajos.

A szélsőbali csoportokban fennen dicsekednek vele, hogy az
ő tegnapi szónokuk szelídebb volt, mint a habarékiaké: »Mégis
mi vagyunk a finomabb párt.«

Amire a habarékpárt, hogy versenyezessen a szelídség-
ben ezekkel, fogja magát és föl se szólal egész nap.

A túlsó oldalon a mamelukok közt még ma is foly némi
elégedetlenkedő eszmecsere, de az már csak olyan, mikor az

* »a mi emberünk«

eső esik még, de már az égíven keresztül kezdi magát ütni a szivárvány-pántlika. A generális jókedvű. Ne féljünk hát a jövőtől.

A minisztereket is rostálják, hogy talán egy-kettő menni fog.

— Nem bánjuk — mondják unisono. — De melyik?

— Meglehet Szapáry . .

— Mit? Szapáry? Szapáryt nem engedjük. Az volna csak szép. Hiszen nem Szapáry a hibás. Szapáry még megtakarított a maga tárcájánál. Mit tehet ő arról, hogy más miniszterek csinálják neki a kontókat?

— Hát akkor Kemény Gábor . .

— Hohó! Kemény Gábor a legjobb ember szimpatikus, lelkiismeretes, szorgalmas. A Gábor minisztert nem hagyjuk, de az államtitkáraját sem. Hadd maradjon a két Gábor.

— Hogyan? Széchenyire fáj a fogatok?

— A viláért sem. Gentleman-párt vagyunk. Ne bántsuk a gyengéket.

— Orczy lenne eszerint az áldozat? . . .

— Orczy? Hát miért? Kinek vétett Orczy? Ez a kedves tiszteletreméltó öregúr? Isten ments!

Végre kisült, hogy egyetlen egy minisztert sem hagynak elmenni. Hanem isten neki, hogy mégis valami bűnhődésben részesüljön a kabinet — belenyugosznak a Fabiny Teofil jövetelébe.

Ezalatt Kemény Gábor, akit én elájulva rajzoltam fentebb a képzeletbeli leírásban, odabent beszédet tart s nyugodtan hallgatja az ellenzék. A saját pártján pedig egyre jobban engedni kezd a fagy. Beszédjének tenorja egészen nobilis. »Sem nem vádaskodom — így szól —, sem nem védekezem, hanem csak a tényeket adom elő. Azok védjenek meg.«

És a felhozott tények csakugyan csillapították kissé a hangulatot — míg megint el nem mérgesítette azt Enyedi Lukács.

Enyedi Lukács sikerült beszédet mondott.

A szélsőbal succrescentiája közt ő nőtt meg két év alatt a legjobban.

Szerencsés ember, sokoldalú és ügyes.

Ahol a szakembereket szidják — ott laikusnak számítja

magát. Mert beillik annak is. Nincs meg benne a szakember szögletes egyoldalúsága.

Ahol azonban a laikusokat szidják, ott szakembernek számítja magát. Mert annak is beillik. Komoly ember, sokat tanult és tud absztrahálni.

A könnyű portyázásban Ugron viszi a buzogányt, a nehéz kérdésekben Enyedire jut örökségül. Egészen a Helfy tanítványa, nem üt nagyokat, nem merész, meggondolva verekedő.

Ugron olyan modorban dől rá az ellenfele mellére, mintha meg akarná fojtani. Enyedi úgy, mintha csak a lajbiját gombolgatná.

Hanem amennyi szerencséje volt ma, éppen annyi pechje is, mert a véletlen úgy hozta, hogy Tisza Kálmán állott fel utána s miután éppen a kezeügyébe esett az imént hallott beszéd, szétszedte és meglehetősen megcáfolta annak egyes túlzó és ferde állításait. Hanem az se utolsó tisztelet egy új képviselőnek, ha a generális maga indul ellene — ahelyett hogy valamelyik *kis ujját* küldené.

A miniszterelnök beszéde, az abban nyilvánuló nyugodt, önérzetes és férfias hang, melyet az őszinteség lengett át, nagy hatást tett.

Mély feszült csendben hallgatták.

Régi »saját külön« taktikáját követte. Úgy védekezett, hogy támadott. Ropogott is erősen a Horánszky Nándor pán-célzata.

A mamelukok arca lassankint derülni kezdett, Urbanovszky homlokáról leoszlott a hazafias aggodalom borúja (igen, igen, szemei Ucsu bátyánk is lázadozott), a Hegedüs József gömbölyű szemei megnevésedtek az örömtől, Horváth Gyula kedvtelve sodorgatta a bajuszát s aztán szórakozottságában azon hitben, hogy cigarettet sodor, előkotorásztta a másik kezével a gyufatartóját . . . Kitört a helyeslés zsbongó moraja a kormánypadokon. Szapáry szeme megcsillant s helyeslőleg bólingatott a fejével. (Ami különben egészen luxus volt.)

Egy szó mint száz. Tisza annyira felvillanyozta pártját, hogy mikor lelkes éljenzés közt befejezé beszédét s a Ház oszlani kezdett, minden mameluk a zsebében érezte az inkriminált húsz milliót . .

Mint egy népes méhkasban, úgy hullámszik az emberraj a folyosókon, a teremben, ahol rövid idő alatt egészen füledtté válik a levegő.

Mind összegyűltek. Nincs semmi híja. Vizsolyi, a szabad-
elví párt érdemes elnöke, megelégedetten jár körbe, s amint
egy-egy régen látott arc eléje bukkan, egyre mosolygóbb
színt ölt, kurucos bajusza egyre kevélyebben kunkorodik
fölfelé.

Nincs semmi híja a kedves nyájnak. Mind itt vannak.
Még csak Podmaniczky Frigyes hiányzik. De ő csak az utolsó
zárbeszédnél jön. Biztos, mint a halál.

Az utolsó zárbeszéd még messze van. Az elnök csak az
imént nyitotta meg az ülést, s mintha inszcenírozva lenne a
jelenet, nyomban belép a teremajtón — Fabiny Teofil.

Élénk éljenzés hangzik fel. A lutheránusok arca kigyúl a
lelkesevéstől. Péchy kezében reszket a csöngettyű.

Fabiny Teofil zömök alacsony ember, borotvált állal,
simára fésült, alól göndörödő sötét hajjal. Igénytelen, de tar-
tós anyagból való. Egyszóval úgy néz ki, mintha az alakját is
Tiszától kapta volna.

Az első beszéd a Hegedüs Sándoré. Míg ő ott bent beszél,
addig a folyosón a következő esetet kolportálják Fabinyról.

Néhány nappal ezelőtt üresedésben lévén valahol egy köz-
jegyzői állás, Fabiny egyik ismerősét protezsálta, s kérte Szent-
györgyit legyen rá gondja.

— Én magam nem tehetem — mondá Szentgyörgyi —,
ez a leendő minisztertől függ s az még az isten... akarom
mondani Tisza kezében van.

— De legalább ígérd meg, hogy pártolólág terjeszted fel a
miniszternek. Nagyon a szívemen fekszik.

— Itt a kezem rá.

Alighogy hazament Fabiny, otthon találja a Tisza levelét
s rá néhány napra ő maga lesz miniszterré.

Mikor tegnap legelőször fölmegey a hivatalába, Szentgyör-
gyi előhossa neki a többi referáda közt:

— Továbbá itt van az x. . . i közjegyzőség. E tekintetben
nagyon tekintélyes helyről lett ajánlva egy fiatalember (s meg-

nevezi a Fabiny protezsáltját). Megígértem, hogy ajánlani fogom a miniszternek, íme ajánlom.

A miniszter szigorú arcot vágott s így szólt:

— Nem tehetem. Nem arra való.

— Elfelejtetd, kegyelmes uram, hisz magad . . .

— Igen, de az akkori eszemmel.

S egyszerűen mellőzte a fiatalember folyamodványát.

A dolog érdekes, még ha nem is igaz. Ámbár lehet benne némi valószínűség is — *így eleinte*.

Hegedüs Sándorban ma mindenki csalódott. Száraz, unalmas, rövid beszédet vártak tőle (mert neki magának is kedve ellenére való téma volt ez), s íme egy eleven, élvezetes polemikus dikciót vágott ki, melyet zajos derűtséggel és kitörő helyeslésekkel fogadott a párt.

A miniszterek arca napok óta ma először gömbölyödött ki, csak a Bedekovich Kálmáné lett folyton hosszabb.

Ott ült lábait keresztbe téve nagy tűnődéssel.

»Istenem, istenem, én csak 8 frt 20 krt költöttem túl. Eleinte annyira restelltem azt is, hogy a magaméból akartam betoldani, de a kollegák nem engedték. Most pedig azt restellem, hogy nem költöttem többet. Szépen átcúsúzott volna a többivel«.

Ezalatt Hegedüs megszurkálta Apponyit, Apponyi visszaszurkálta Hegedüst, Hegedüs nem hagyta magát, mire az elnök, hogy kibékítse őket, egy viccet mondott közbe.

Ez volt az utolsó összecsapás a póthitel javaslatnál.

A szavazásra szomjas táborok immár kezdtek türelmetlennek lenni. Horánszky, Helfy és gróf Szapáry zárbeszédei simán peregték le. Podmaniczky megjött. Minden készen volt a szavazásra, csak még gróf Bánffy Dánielt kellett lebeszélni, hogyha már nem akar igennel szavazni a javaslatra, hát legalább vigye haza a háborgó lelkiismeretét.

Az elnök belenyúlt most a kucséber skatulyába és kihúzta a »D« betűt. (A D betűről eszébe jutott az embereknek az öreg Deák. Hm! Ha most úgy egyszerre belépne!)

Szavaztak, jó hosszú ideig szavaztak — míg végre csöngött az elnök s felolvasta az eredményt.

Kilencvenkét többséggel fogadták el a javaslatot. Olyan többséggel, aminő régen nem volt már.

Így lett glorifikálva a póthitel.
Mindössze két ember akadt az egész kormánypárton, aki tartózkodott a szavazástól.
Az egyik Bánffy Dániel volt, aki elment.
A másik Tisza Kálmán, aki el nem jött.

A T. HÁZBÓL

[máj. 22.]

Füledt, lankasztó levegő van a Házban, a kövér honatyai nyakakon végigcsorog az izzadság.

Az előadói széken Schmidt Gyula ül, referálva néhány képviselőre nézve a mentelmi jog felfüggesztését. Igazán szeszonszerű. Mert a bíróság által kikért képviselő esetleg hűvösre is juthat.

De ezenkívül is minden mutatja a nyári szezont. A Ház kapujától nem messze piros cseresznyét árulnak, Szalay Imre fölvette a legkockásabb ruháját, Bohus László talpig hófehérbe öltözött, Horváth Gyula pedig benyújtotta lemondását a mandátumról. (Ezek minden kalendáriumi évben előfordulnak egyszer.)

S ezekért nem volna érdemes karcolatot írni, még az sem nagy esemény, hogy Kőrösi Sándor megszavazván a póthitelt, ma végre föltette a cilindert. (Helyesen, — most már úgysem lehet többé a debreceniséget szimulálni.)

A ki nem adott és a kiadott képviselők sorsa sem rejt elég anyagot az elmélkedésre. Csip-csup ügyekben kéri őket.

Nézetem szerint ugyan minden képviselőt ki kellene adni minden ügyben, ahol *politikai célból* való zaklatás fenn nem forog, de hát mit ér az én nézetem, mikor az öreg becsületes gróf Kozsebrovsky egészen más véleményen volt.

Ki az az öreg Kozsebrovsky? — fogják önök kérdeni.

Az öreg Kozsebrovsky egy nagy gentleman és egy nagyon okos ember, akire Beöthy Algernon szokott hivatkozni.

Ha a tarokkban vita fordul elő s Beöthytől kérdik, mit gondol, rendesen azt feleli:

— Az öreg Kozsebrovsky ezt így vagy úgy játszotta.

A politikai disputáknál is vele áll elő Beöthy.

— Én ezt így hallottam az öreg gróf Kozsebrovszkytól. Mindent Kozsebrovszkyval bizonyít, Kozsebrovszky szájából idéz bölcse mondatokat, pompás aperçuket. Egyszóval Kozsebrovszky folyton él Aldzsi által.

Mindnyájan ösmerni véljük a furfangos észjárású öreg grófot és szinte rosszul esik tudni, hogy *sohasem existált*.

De hogy a dologra térjek, — az immunitás felfüggesztéséről lévén szó — a becsületes öreg Kozsebrovszky azt a nézetet vallotta, hogy mikor egy úri embernek egy fiákeres kocsist (aki különben is rendesen durva ember) sikerül elpáholnia, az nagy virtus.

Márpedig, hogy egy kálvinista képviselőt egy virtus cselekedet miatt szolgáltatassanak ki a lutheránus Fabiny közegeinek, ezt az öreg gróf Kozsebrovszky saját élete árán se engedte volna — ennél fogva a Komjáthy Béla immunitási ügyében felszólalt ma Beöthy Algernon.

S ezért kellett e karcolatot, az események soványsága dacára is megírnom, hogy az ő szereplésének nálam is nyoma legyen. Mert ez a rovat csak Aldzsit veszi komolyan az egész Házból.

Aldzsi pedig a parlament összes kérdései közül csak ennél az egy dolognál buzdult fel, hogy Rosenberg Wolf munkácsi lakos meg ne kapja Komjáthy Bélát még az idén sem. (Már úgysis három éve jár utána.)

Bátran beszélt és okosan átpislogatva folyvást a habarék-pártra a »*cousin*«-hoz, hetykén kidüllesztett mellet, mintha mondaná:

»Ez volt a Kozsebrovszky véleménye is az immunitási esetekben.«

A Ház, jó kedélyre hangolva az Aldzsi föllépése által, meghódolt a Kozsebrovszky véleményének, a többség kimondta, hogy Komjáthy Bélához ez eset miatt hozzá ne nyúljon senki.

Hát én sem nyúlok hozzá.

A T. HÁZBÓL

[máj. 25.]

Az óriási ablak csak úgy önti felülről a tündöklő verőfényt. A nap tányérja odadől sugaraival a habarékpártra, mintha egy arany szövésű lepedőt terítene végig a padjaikon. A kopasz képviselői fejek szinte persegni látszanak: az izzadtságzag hasonló a parmazásajt illatához, kellemetlenül csavarja az orrokat.

Nehéz sorsa van most a szegény Abonyi Emilnek, aki a zárszámadásokat referálja. Különben csinos kiállítású előadó. Szébb Tischlernél és jobb szónok Münnich Aurélnál — de nem szőkébb Dárdai Sándornál. A szőkeségben páratlanul áll Dárdai.

Orbán Balázs, Thaly, öreg Madarász és Almássy (mindnyájan a Momus gyermekei) a katonai karhatalomra a választásoknál nem szavazzák meg a költségeket. S ennek kapcsában tarka választási élményekkel mulattatják a Házat.

Olyan meleget még Afrika sem produkál, ami őket visszatartsa.

Mire elunja őket hallgatni Tisza Kálmán és megígéri, hogy a jövő ülészakban beterjeszti a választási visszaélésekről szóló javaslatot.

— Hát ki akarja ezt? — kiáltja egy ijedt hang a baloldaltól s zajos derűtség kél nyomában.

Dacára a roppant hőségnek a karzat majdnem tele van, a képviselői padok is népesek, a folyosó eleven és kíváncsi. Két »pièce resistance« is van. Az egyik a mármarosi kérvény, a másik a Tisza válasza a Jansky-ügyben.

Csernátony a nagy melegtől lankadtan ül egy sarokban s annyira beleélte magát madarai természetébe, hogy erdő után sóhajtozik. Nagyokat hunyorgat Prileszky Tádé s elgondolkozik az ő tegnapelőtti beszéde fölött: »Hm, derekasan odamondogattam a kormánynak« (mert ő annyira hű és rendíthetlen, hogy ellenzékinek hiszi még a legmamelukabb beszédjeit is). Helfy panaszokkal tölti be a levegőt, hogy már két éjjel nem hagyják aludni a reporterek, akik a Kossuth hogylétét jönnek tudakolni éjjelente. (Hja, úgy van az, aki egy száműzött kormányzóknak a hopmestere.) Fabiny ruganyos léptekkel jár fel

s alá és ösmerkedik. Herman Ottó egy darab sótalan mármarosi kenyeret szorongat a kezében. Beöthy Algernon kegyes egyházi célokra gyűjt egy menkő ívvel.

Az elnöki szoba tájékán két góbé nézdegél kandi szemmel, Tisza Kálmánt szeretnék látni. Kérdezzetik fűtől, fától, melyik az?

— Bent van most a teremben.

— Mikor jön ki?

— Majd ha megadja a választ a Hentzi-ügyben.

— Az ám — vág közbe élénken az egyik székely. — Ott voltunk tegnap mi is a csataránál, és ott már láttuk is Tisza Kálmánt, csak azt nem tudjuk, melyik volt.

— Nem igen volt az ott — jegyzi meg nekik Baranyi Ödön.

— De ott volt. Bizonyosan ott volt, azt beszéltek, csak-hogy diáknak öltözve.

Ezalatt bent a kérvények folytak s néhány jelentéktelen, gyorsan leőrölt petíció után jött a mármarosi ügy.

Kricsfalussy Vince szólalt fel legelsőben; szőke körszakállas, rokonszenves fiatal férfi, akinek gyenge ugyan a hangja, de világos, meggyőző és tömör az előadása. Izléssel tudja használni a gúnyt. Nagy vehemenciával és ügyesen támadta Urányi Imre is a szegény Hermant, kinek csakugyan kár volt Mármarosba mennie.

Ez egy rosszul sikerült kaland.

Hiába mondott beszédet, még a saját pártját sem bírta átmelegíteni, hiába mutogatta a sótalan mármarosi kenyeret, abban még Cselkó Ignác sem hitt:

— Mármarosban ne lenne só? Az csak annyi — mondá —, mintha én olyan kenyeret mutogatnék otthonról, amibe zab nincs.

Elfogadtatván a kérvényi bizottság indítványa, a villamos csengettyű sikongatva hívta össze a nagy méhköpű összes népeességét.

— Tisza fog válaszolni.

Síri csönd lőn. A miniszterelnök, aki sokkal csinosabb lett mióta lenyiratkozott, kigombolta szürke kabátját s kivett a zsebéből egy iratot.

Elmondta, mik voltak a hozzáintézett kérdések s milyen

adatokat kapott ő azokra a katonáktól s aztán leolvasta az egészset arról a papirosról.

A lehangoltság kínos érzete fogta el a kedélyeket, míg a hivatalos mentegetőzés tartott.

A miniszterelnök lágyan bele is szőtte »azt mondják«, »ők mondják« (és a jobb válla megrándult kissé), hanem mikor azután az következett, amivel ő toldja meg a »katonák« bevalását, kedvetlen, bágyadt hangja mintha megacélosodnék, érceesen méltósággal csengett a teremben: »az eljárást tapintatlannak és helytelennek tartom«.

Minden szemben megcsillant valami abból a régesrégii fényből — s egy hatalmas »helyeslés« rázkódtatta meg a falakat.

Helyeslés jobbról, balról, középről. Lázasan hömpölygő szünni nem akaró fönséges moraj; a megsimítgatott oroszlán mormogása.

Hiába néztünk körül, nem volt már itt se jobboldal, se baloldal, hanem odabent ült az egész nemzet.

S a piros országcímer úgy fénylett, úgy nevetett az elnök feje fölött . . .

És Tisza még tovább tudta fokozni ezt a hatást.

Egypár önérzetes, büszke szó következett még, mely felvillanyozta az egész Házat.

S mindebben nem volt semmi pátoasz, semmi színészi. A miniszterelnök egyszerűen, nemesen, méltóságteljes mérséklettel mondta el ezt a választ — a kötelességérzetnek ugyanazon tetszelgéstől ment hangján, mellyel a kellemetlen válaszokat szokta elmondani.

— A póthitelnek a felét lefaragta ma! — kiáltá elragadtatva egy ellenzéki képviselő.

Mikor ülés után a kocsijába lépett gróf Tisza Lajossal, a künn az utcán várakozó karzat (mely a Herman-féle mármarosi számítás szerint — néhány ezer főből állhatott) élénken megélenezte a miniszterelnököt.

A képviselők pedig kevélyen fölcsapott kalapokkal osztottak szét s mondogatták nagy önérzettel:

— Teringette, mégiscsak parlament ez a parlament!

A T. HÁZBÓL

[jún. 1.]

Már tegnap az esti órákban híre terjedt, hogy Apponyi ma interpellálni fog a Belcredi-féle bécsi fészkelődések tárgyában s ezt a hírt bizonyos kedvetlenséggel fogadta a közönség.

Mert a Jansky-ügy (talán első eset vagy háromszáz esztendő óta Béccsel szemben) Jansky áthelyezésével, ránk nézve teljesen kielégítő megoldást nyert. A bécsiek dühösek vagy négy nap óta. (Igaz, hogy mi már háromszáz év óta voltunk dühösek.)

Mit akarhat még Apponyi?

Többet Tisza sem nem tehet, sem nem mondhat, azt jól tudja.

Hát legfeljebb azt akarhatja elérni, hogy Tisza ma kevesebbet legyen kénytelen mondani.

Ez pedig »helytelen és tapintatlan« intenció.

Mert Tisza ebben az ügyben nem a szabadelvű párt vezére, hanem maga az egész haza.

Még Csanády Sándor is úgy kelt fel reggel, hogy a legócskább atilláját húzta fel, mert nem lehetetlen, hogy becsepegtetné a jobbikat szurokkal, »tekintve ugyanis miszerént« arra is fordulhat a dolgok sorja, hogy estére még fáklyát viszen enkezeivel Tisza Kálmánnak.

Mert nagy terveket forral elméjében. Interpellálni fog a Hentzi-szobor eltávolítása eránt az országból. Most van annak az ideje, mert észrevette a ravasz kis öreg, hogy Tisza éppen most ébredt fel »osztrák mámoros álmából«: vagy most teszi meg, vagy soha.

Gyönyörűen kikomponálta ő annak a »mikéntjét« lelkében.

A szobrát ki fogják ásni, becsomagolják egy nagy dobozba és elküldik Bécsbe, post restante, utánvétellel. Aki szereti, váltsa ki.

S a kezdet elég biztató is volt.

Már a korridoron Beöthy Algernonnal találkozott, aki messziről üdvözli az élesnyelvű szittyát.

— Tudja-e, Sándor bácsi, mi újság?

— No? — mordult fel az öreg.

— Albrecht főherceget penzionálták.

Az öreg egypár méltányló böffentéssel csóválta meg nagy fejét, mely sehogy sem akar egyenes állásban elférni a kurta nyakán.

— Hüm . . . no . . . — szólta aztán a tarkóját elégedetlenül megvakarva —, hát a többivel mi történt?

Ezalatt elkezdődött az ülés. Künn csöndes eső permetezett. Bent elálmosítón olvastak fel néhány jelentést. A karzatok és földszint majdnem teljesen megteltek s lázas türelmetlenséggel várták az interpellációkat.

Ha olyasvalamit akarnék mondani, ami ha akarom igaz, ha akarom nem igaz, ha statusférfit így szeret beszélni), azt kellene megjegyezni, hogy a folyosón »márciusi levegő lengedezett«, (de mondhatnám azt is, hogy augusztusi).

Márciusi ugyanis annyiban, hogy mindenkinek merészen csillogott a szeme. Az élénk pattogó szavakból szinte kihangzott a kardcsörtetés. Itt Budavár ostromáról disputált egy csoport. Ott az osztrák armádia megzabolázási módjáról tanácskoztak. Távolabb Falk Miksának gratulálnak harciasan támadó cikke miatt. Egy-egy félmondat innen-onnan a fülünkbe csendül: katona . . . támadás . . . diadal . . . vereség . . . küzdelem . . . hátrálás.

Mínta háborúnk volna odakünn. Az utcai zajban nehéz ágyúszekerek dübörögnek s ni . . . Buda várfokán, éppen most pattan el sustorogva egy rakéta és megrázkódnak az országház ablakai.

Dehogy! Képzelet játéka az egész! Nem ágyúszekerek robognak, fiákeresek előzködnek odakünn, nem csatakígyó öltötte ki azt a tüzes pántlikát, hanem egyet villámolt az égen odafönn. Nincs itt semmi baj. Tréfálózó képviselők a két katonai interpelláció fölött elméskednek. A híres Márciusból csak annyi van, hogy a büfében márciusi sört hörpintget Szerb György és Rakovszky István.

Jókai humorizálva járkal fel s alá kockás nyári ruhájában:

— Én már láttam forradalmat, csináltam is. A tüntetésekben nőttem fel, de még ilyen tüntetést sohasem láttam, ahol tüntettek, de nem haragudtak. Nem haragudott a fiatalság, nem haragudott még Jansky sem. Bizony kisül az a szégyen, hogy még Belcredi sem haragszik.

De csönget az elnök. Mi az? Mi van most a szőnyegen?
Hohó, siessünk! A Hentzi-szobor döntetődik odabent.
Valóban, Csanády bátyánk szónokol. Úgy áll ott, mintha
ő maga is egy dülő szobor lenne, s minden mondat után kivág
kalimpáló kezeivel egy-egy olyan gesztust, mintha nekilödülve
erős fejszezapást irányozna a gyűlöletes emlékműre.

Beszédének nagy eredménye volt.

Szegény jó ember ugyanis nem sejti (de az átkos kormány
sem tudja még), hogy ezalatt az írói karzaton minden mozdu-
latát tanulmányozza a dévaj Náday Ferenc s a legközelebbi
Csiky-darabtól kezdve már két Csanády Sándor lesz látható
— az egyik persze pénzért.

Ezt az *eredményt* értettem — mert ami a szobrot illeti,
arra nézve megnyugtatta Tisza, hogy az tovább is a miénk
marad. Janskyt könnyű volt áthelyezni Krakkóba, de Hentzi
erősebb lábón áll. A halott generálisokkal nem köt ki. Ez a szél-
sóbal dolga. De az eleven generálisokat vállalja.

Különben kényelmes hivatal ám, urak, az ilyen tizenegy
esztendő miniszterelnökség.

Mint az öreg papnak már mindenre megvan a prédikáció-
ja: jégverés idején, dőghalál bekövetkezésekor, esőben, száraz-
ságban, égi zivatar kitörésénél, úgy Tisza is előhúzott egy négy
év előtti feleletet és azt olvasta fel Csanádynak, mert hát járt
már itt az a téma.

Csanády, természetesen, nem vette tudomásul a feleletet.

Mindenki édesdeden mosolygott az öreg körmönfont sté-
lusán, dacára a kénos tárgynak.

Olyan volt az egész dolog, mint mikor egy fátyolfelhőt
keresztül lyukaszt, szétolvaszt a derült napfény.

*

Jött az Apponyi interpellációja. A mai nap főeseménye.

Különös beszéd volt az.

Ártott-e vajon Tiszának? Aligha. Használt-e Apponyi-
nak? Ártott neki.

Kinek tetszett?

Egyetlen hang kiáltotta néhányszor »Úgy van«, »Igaz«.

Vékony, csipogó hang. Az egész Ház odanézett. Beöthy
Ákosé volt az a hang.

Csupán egy tekintetben volt beszédének jótékony hatása: hogy ti. a szélsőbal elkezdett apródonkint hidegedni (nagy dolog ez ebben a melegben), később ellentmondások is hangzottak a szélső padokról, csak egyetlen passzus nyújtott alkalmat egy kis hazafias fölpendülésre.

— Önálló hadsereget kívánunk — kiáltá vagy negyven torok egyszerre.

Apponyi a mai ötletből Deák-pártinak vallotta magát, de ez sem tett hatást.

Ügyszólván megmagyarázhatlan, mért mondta el e beszédet, mely fölfelé is gyengítette sanszait, lefelé is.

Fölfelé azért, mert részben többet követel, mint amennyit a korona engedhet.

Lefelé azért, mert mégis kevesebbel elégszik be némelyekben, mint amennyit Tisza nyújt.

Kinek volt hát szánva ez a beszéd? Gondolkozom, töröm a fejemet, de csak arra jutok ki, hogy Beöthy Ákost akarta vele kapacitálni.

*

Tisza (hogy a tér rövidsége dacára is mondjak róla valamit) ma diplomata volt, nem hagyta magát becsalogatni a fölvetett téma szubtilis részeibe, hanem csak úgy a tetején és a széleken röpködött mint a fecske, s abba a hatalmas poénba lyukadt ki, hogy míg bírja a két faktor, a korona és a nemzet bizalmát, helyén marad, de ha elveszti az egyik faktorét, elmegy — a túlsó oldalra.

A mamelukok arca kigömbölyödött erre, szemük megcsilant, s csak néhány, alig hét-nyolc ember rázkódott össze s vetett ijedten keresztet magára.

Azok, akik azontúl is *mamelukok* maradnak.

. No 'iszen, nehéz kenyér lesz az *akkor*.

A T. HÁZBÓL

[jún. 8.]

Az a tárgy, mely ma a képviselőházat foglalkoztatta, már tegnap éjjel látható volt a Fiume kávéház előtt a kövezeten: egy nagy vértócsa.

Embervér. A kövezetről rögtön lemosták, csak apró, rozsdapiros foltok maradtak itt-ott.

Egy csomó polgár jött arra, megdöbbenve álltak meg:

— Ez büntény! — mondták.

Azután egy csomó képviselő jött arra, megdöbbenve álltak meg:

— Interpelláció-anyag! — mondták.

Különösen Horváth Gyula háborodott fel erősen, az ő benyomásokra hajlékony lelke föllázadt a brutalitásra.

— Holnap meg fogom kérdezni, mert bizonyosan kell megszárt rendőrnek is lenni, hogy leszúrt tüntető lehessen.

S ebben ki volt fejezve velősen az eset kritikája, mert a rendőrök egytől-egyig épek maradtak.

Úgy feküdt le tehát Horváth Gyula, mint ellenzéki és mint tüntető, úgy is kelt föl reggel és ki tudja, mennyivel viharosabb lett volna a mai ülés, ha a kávéja mellé el nem hozzák a »Pesti Hírlap«-ot.

Mert ez volt a nemezise.

A »Pesti Hírlap«-ból elolvasta a saját csillapító cikkét, melyet tegnap az ifjúsághoz intézett.

S a saját cikke őt magát is lecsillapította.

Mire a Házba ért, már ismét a régi volt.

Hanem a Ház nem volt a régi. Már künn az utcán nagy néptömeg zajlott a parlament épülete előtt s a Múzeum-kert rácsa mögött.

De a tömeg nem fenyegetődött, a tegnap könnyelműen kiontott vér nem zavarta meg józan ítélőtehetségét (pedig a vér is mámorosít), mert mikor Tisza Kálmán kilépett kocsijából, harsányan megéljenezte. Az »utca«, a »csőcselék«, ahogy nevezni szeretik, tudta, hogy Tisza Kálmán egy most vele, de a Tisza Kálmán közegei nem tudták tegnap, hogy miféle vérbe mártják a szuronyaikat. A csőcselék higgadtabb és okosabb, mint a rendőrség.

Bent a folyosókon lázasan hömpölygött az emberár. Nemcsak a képviselők jöttek be, de mindenféle idegen, akit beeresztett a kapus. Ember ember hátán tolongott. Élénk, ingerült gesztusok közt, izgatott hangon magyarázták a tegnapi éj eseményeit.

A főlháborodás éles hangja, mellyel a társalgás folyt, szokatlan érdeket kölcsönzött a mozgalmas, idegbántó képnek.

Az eső záporrá nőtte ki magát odakünn. A menny haragosan megdördült néha-néha közbe és megrázkódtatta a gyenge épület oszlopait. S az ég haragjával egészen összhangzott e mozgalmas földi háborgás lent.

Lukáts Gyula, Lázár Ernő hevesen beszéli, miként inzultálták a rendőrök.

Egy csomó hírlapíró rikító színekkel adja elő a vérengzéseket, a puskatussal fejbe ütött ember sorsát, akibe még azonfelül beleszúrja szuronyát a rendőr, az eltaposott gyermek esetét. Mindenki szörnyülködik. Az arcok sápadtak s a szemekben szenvedélyes lángok gyulladoznak.

— Engem a parupli-forradalomra emlékeztet ez a kép! — mondja egy negyvennyolcadiki forradalmár (most a Ferenc József-rend lovagja).

— Miről gondolod, bátyám?

— A sok parupliról, amit látok.

Valóban csupa esernyőkkel jönnek a képviselők s a paruplinaryekek olyan harciasan csattognak a kövezeten, mintha fegyverek volnának.

De a keserű hangulatba szelíden belevegyül itt-ott a humornak is egy-egy csöppje.

Hermannak mosolyogva mondja Jókai:

— No, Ottó, most már itthon is akad munka. Nem kell Mármarosba menned.

Az öreg Pulszky nagy flegmával dűnnyögi:

— No, én korán lefeküdtem. Azt mondtam a szolgálknak, hogyha a Múzeumba is be találnának törni, akkor költse nek fel.

Egy képviselő keservesen panaszolja:

— Engem is megszólított egy rendőr a Dorottya utcán, hogy azonnal oszoljak szét. De lehetetlen volt engedelmeskednem. »Hogy oszolhassak én szét — mondtam —, mikor egyedül vagyok?« Egy lélek se volt akkor az utcán. Erre elkezdett gondolkozni a rendőr, de bizony ő sem találta ki a módját.

Ezalatt az elnök megnyitja az ülést odabent s egyszerre minden külső élet és zsisibongás a tanácsterembe költözik, hol zsúfolt karzatok várják a nap elmaradhatatlan szcénáit.

A fülledt levegő puskaporszaggal van szaturálva, nincs most egyetlen álmos ember sem, még Krajszik is tartja magát, az írói karzaton sohasem volt még akkora türelmetlenség és tolongás. Ilyenkor látszik ki, mennyi nálunk az író! De legkülönösebben az lepett meg, hogy ott találtam a suszteremet is a hátam mögött, meg a szomszédomat, a sarki esztergályost. (Hogy már ezek az emberek is ilyen rossz pályára adták magukat.)

Mint mikor az éhes gyerekek az asztali imát morogják el ebéd előtt, oly türelmetlenül s oly gyorsan darálták le az ülés szokásos előjáróságait, múlt jegyzőkönyvet, jelentéseket és benyújtásokat, míg végre mély csönd támadt s felállhatott Irányi Dániel.

A szélsőbal vezére megilletődött hangon vázolta a tegnapi éj eseményeit, illón, méltóságteljesen.

A Ház szörnyülködve hallgatta. A jobboldali padokon síri némaság. Még csak nesz se támadt, még csak egy fej se mozdult.

Csak a szélsőbalon tört ki majd a tetszés és helyeslés zaja, majd sötétben tompán fölzúgott a méltatlankodás kitörése:

— Gyalázat!

S ez a »gyalázat« sokszor fordul ma elő a gyorsírói jegyzetekben. A Lukáts Gyula hatásos beszédje alatt minduntalan fölújult. Lukáts főleg a képviselőkkel történt méltatlanságot beszélte el, aztán apróra szedve, több galád esetet sorolt elő, amiknek ő maga volt szemtanúja. Mikor a Lükő Géza inzultálását említé, a tiszteletre méltó öregúr kezei reszketni kezdtek s alig bírta velök szemeihez emelni a kendőt, hogy előtörő könyveit letörölje.

A Ház egészen fel volt izgatva. Valóságos borzongatás fogta el a hátakat. Semmi sem olyan ragadós mint a méltatlankodás.

Éppen ideje volt, hogy Tisza Kálmán szóljon. Még a lélegzetét is visszafojtotta mindenki. Pedig nem mondott semmi különöset, de nem is mondhatott. Azt mondta, hogy szigorúan meg fogja büntetni azokat, akik visszaéltek hivatalos eljárásukban, de másrészt el kellett nyomtatnia a tüntetéseket, mert egyetlen komoly államban sem lehetséges, hogy az »utca« csinalja a politikát.

(Az »utcát« már csak mégsem veheti be a kabinetbe.)

Bár semmi különöset nem mondott, csak éppen azt, amit várni kellett, a miniszterelnök válasza mégis megnyugtatta a felkorbácsolt kedélyeket.

Bezzeg sokkal jobban biztatta meg az inzultált képviselőket Péchy Tamás, hogy hát: micsoda, nem tudtak az urak hozzám jönni? Majd szereztem volna én azonnal elégtételt. Otthon voltam betegen.

— De be nem eresztettek senkit! — kiáltá több hang a szélsőbalról.

Most Ugron emelkedett föl. Tüzes szavakban bélyegzi meg a rendőrség brutalitását s a nagy rohamban Tisza Kálmánba is beledöfi a szuronyát, mire fölszabadul a »Zaj« démona a hallgató tag mamelukok ajkán. Mintha a vihar rohanna el hol az egyik tájékon, hol a másikon átellenben. Mozognak, fészkelődnek, felugrálnak, tapsolnak és tombolnak aszerint, amint egy mondata elcsattan vagy úgy, mint a korbács, hogy megvág valakit, vagy úgy mint a rakéta, hogy sistereg és gyönyörködtes.

Tisza erre is megfelel ugyanazon kötelességszerű, de férfias hangon. Mintha csak refrén lenne egy-egy ellenzéki strófa után.

De még a habarékpártnak is van egy strófája. Ezt most Ernuszt Kelemen szavalja el. Ő nem a múltra nézve szólal fel. (Igaza is van, annyi hatalma nincsen még Tiszának sem, hogy egy halott embert utólagosan feltámasszon.) Hanem a jövőre nézve kér intézkedéseket, hogy ilyesmit ne történjenek.

Tisza erre is megfelel. Hja, de még sincs vége. Szemnecz Emil a Jansky-üggyel hozakodik elő, miközben rágondolja magát Beöthy Algernon s mint szemtanú egy adalékkal járul ő is a képviselők inzultálásának esetéhez, de azt is hozzáteszi, hogy ő ott a helyszínén a rendőrnek adott igazat, elvonván onnan az illető képviselőt, akit per »takarodjék« szólított a rendőr: »Gyerünk haza — mondá — mert a rendőrnek van igaza.«

No, ez egyszer aztán igazán nem a derék öreg Kozsebrovszky, hanem a Belcredi nézetei szerint járt el a kedélyes Beöthy.

Haragították is érte odakünn a folyosón.

— Örökös nagy árnyék lesz ez a beszéd rajtad, Aldzsikám.

— Miért? — kérdé ijedt képpel, elszomorodva.

Annak, aki ilyen erősen kritizálta, meglágyult erre a szíve s megvívasztalta egy ügyes ötlettel:

— Azért lesz nagy árnyék, mert most már elárultad a beszédben, hogy milyen késő éjjel szoktál haza járni. Senki sem gondolta volna felőled.

Még Madarász szólt aztán és még negyedszer is Tisza; már-már ki volt facsarva az egész téma, mikor még egyre jöttek új és új képviselők, akik egy vagy más szempontból akartak interpellálni ebben az ügyben.

De a házszabályok szerencsés applikálása nem engedte e témát unottá válni — még ma.

— Sürgős az interpelláció? — kérdezték.

Ha a képviselő azt mondta, hogy sürgős: »Hja, akkor az ülés elején kellett volna beterjeszteni.«

— Akkor hát nem sürgős — jegyzé meg ilyen esetben az interpellálni akaró.

— Hja, ha nem sürgős, akkor maradjon az interpellációs napra: szerdára.

S ezen az úton eljuthattak végre a napirendhez, a vámtarifára, de nem volt áldás rajta. A fölrazott kedélyű képviselők kitódultak a folyosókra.

Senki sem akart hallgatni. Következésképp senki sem akart beszélni.

Az ülést be kellett zárni. Egy óra felé a képviselők változó hangulatban szétoszlottak.

Arra vitte őket útjuk a Fiume Kávéház mellett. A vértócsának már nem volt ott semmi nyoma. Az eső elállt. Pajkos napsugarak vidáman nyalták és szárították a szomorú helyet.

A HELYZET KRÓNIKÁJA

A Jansky-ügy bevégződött, s mint az ismeretes muszka harcokból, maradt — egy halott; az agyonszúrt tüntető.

De a kérdés megoldatott. Tisza Kálmán nagy szolgálatot tett hazájának, hogy fölvetette ezt a Jansky-kérdést ilyen erős alakban.

Mert ez volt az első eset, amikor próbára volt téve, hogy a magyar alkotmány milyen erős és mit bír el.

Egy dilemma elé voltunk állítva.

Vagy megbírja még azt a magyar miniszterelnök, hogy egy tábornok tette felett kritikát nyilváníthat és akkor még ér valamit ez az alkotmány — vagy nem bírja el a magyar miniszterelnök ezt sem, és akkor nem ér az alkotmányunk egy ütet taplót.

És ez esetben válik csak igazán nevetségessé, amivel Bécsből érvelnek: »hogy hiszen ez a hadsereg főleg minket védelmez«.

... Ugyan, ugyan, mi védelmezni valónk van nekünk akkor?

*

»Az a titkos kéz«, mely Bécsben ellenünk szőtte a szálakat, melyeket a magyar király alkotmányszeretete minden habozás nélkül széttépett, nagyon ártalmas volt a múltban.

Mert ameddig ő mozgatta a körmeit, a magyar nemzet élete nem volt egyéb a történelem tanúsága szerint, minthogy az egyik forradalomból kijött s a másik felé ment erőt gyűjtve.

S még az a fatalitása is volt, hogy azalatt azon hadsereget, mellyel megütközni fog, őneki kellett élelmeznie.

Dicsőség a királynak, hogy ez az idő már elmúlt.

Azt a titkos kezét jó volna már egyszer végképp bebalzamoszni.

A Burg kísértetei feljárnak. A fehér asszony sokszor előjön. Ő különben ártatlan teremtes. De a titkos kéz még sok galyibát csinálhat a jövőben.

*

Ezúttal azonban elmúlt a veszély s nemhogy meglazult volna a bizalom király és nemzet között, hanem inkább megszilárdult e próba által.

Ófelségét ugyan kellemetlenül érintették némely, a Jansky-üggyel kapcsolatos tapintatlanságok (de nem a Tisza parlamenti válasza), s azt ki is fejezte Tisza előtt.

— Felséges uram, — mondá Tisza — én a magam részéről azt tettem, amit legjobb lelkiismeretem szerint a király és hazai iránti hűség sugallt; ha fölséged gondolja, hogy más megfele-

lőbben tenne eleget kötelességeinek, én hódolattal teszem le kezeibe a rám ruházott tisztet.

A király élénken közbeszólt:

— Ilyenről ne is beszéljünk. Ön pótolhatatlan ember ma az országnak és a dinasztíának.

— Pótolhatatlan ember nincs, felséges uram — felelte Tisza szerényen —, s hogy én sem vagyok az, mi mutatja jobban annál a körülménynél, hogy tizenegy évi működésem után egy ilyen másodrendű kérdésben kezd fölséged bizalma inogni bennem.

Mire a király — mint szavahihető forrásból tudjuk — e szavakkal szakítá félbe:

— Mit beszél ön? Az én bizalmam önben egy percig sem ingadozott.

S mint már tudjuk, a király úgy, mint előbb is, teljesen a *magyar álláspontra* helyezkedett — a hadsereggel szemben.

Ez az első eset, mióta a Habsburgok uralkodnak.

*

És ezzel természetesen abszurdummá vált minden demonstráció.

Mert mi az ördögért demonstráljunk mi, ha mi győztünk?

Hadd demonstráljon most a hadsereg, ha kedve van.

Mert oka csak neki van.

*

De ha már a tapintatlanságok egész rendszeres sorozata volt a Jansky-ügy (Denique minden hű marad a származásához, mert hiszen egy *tapintatlanságból* származott is) még a befejezése után is be kellett csomózni egy rettenetes tapintatlansággal, ama rendőri brutalitással, mely megfagyasztotta minden jó érzésű ember véréét — vagy hogy inkább felforraltta. (Válasszanak, kérem, szabadon a kifejezések közül.)

Midőn a vasárnapi tüntetések történtek, a politikai körök már akkor tudták, hogy a Jansky-ügy a magyarok diadalával végződött és a hadsereg vereségével. (Azoknak egy vereség ügyis ide-oda.)

Hát nem az lett volna-e az első teendő, tudatni a néppel, hogy Jansky szabadságolva van, s a tüntetéseknek immár semmi értelme; óvakodjanak tehát, mert a rendőrség nemcsak az elfogatásokra, hanem a fegyver használatára is utasítva van?

Ahelyett azonban egész kedőlyösen vették a kraválokat, mint valami jó tréfát.

S magam hallottam az intéző faktorok közül néhánytól, hogy mintegy nevetségessé tették, megbélyegezték azokat a tüntetőket, akik a rendőrség közeledtére megszaladtak.

No, már ez talán furcsa állapot!

Mert vagy az nem volt nevetségos, hogy megszaladtak — vagy az nem volt jogos, hogy szúrtak a nép közé.

Mert már azt mégsem tételezem föl ónagyságaikról, hogy előttük az a nevetségos, ha valaki le nem szúrhatja magát.

*

A hadsereggel szemben megkaptuk az elégtételt, de most már itt jön az ügy mellék-kiágazása; most már a rendőrséggel szemben követeljük az elégtételt.

Ki volt a vétkes?

A közönség a Máltás Hugó és Osgyán urak fejét kéri s illetékes körökben is ez a két név kering mint bűnbak — amint mi értesültünk.

Ami azonban egészen meglepő a magyar közigazgatásban, mert eddig mindig vagy ki nem derült soha az efféle, vagy ha kiderült — rendszeren valami közrendőrrre derült ki, akinek a számját nem tudni.

Ez már így van hiába, ez már hozzátartozik a magyar nemzeti tradíciókhoz.

De ezúttal még tovább fejlesztik e nemzeti motívumot — ha hinni lehet a »Pesti Napló«-ban egy nyilatkozatnak, mely a »közönség köréből« rovatban így hangzik:

T. szerk. úr!

A szám nélküli rendőrök, kik a múlt vasárnap oly kegyetlenül megrohanták a közönséget, hordárok voltak.

A rendőrség ugyanis nem lévén elegendő számmal, a tüntetések alkalmára hordárokat szerződtetett, s azokat szuronyos lőfegyverrel látta el. — Különös, de való.

K.

Nem különös ez cseppet sem. Én ezt vártam. Így szokott ez mindig kisülni.

*

A belügyminiszteriumban úgy magyarázzák a dolgot, hogy a rendőrök *kényelemhez lévén szokva*, két-három éjjel talpon keltevéen lenniök, álmatlanságukban ingerültek és dühösek voltak s csak úgy követhette el valamely vadállat az iszonyú brutalitást, mely ha nincs rá különösebb ok, úgyszólván szándékos emberölésnek minősíthető. Emberölésnek passzióból. Ezt még tán a büntetőkódex sem ösmeri.

A rendőrség azonban tud okot.

Egyik ez urak közül elbeszélte ma nekem, hogy már kinyomozták az esetet; az illető áldozat le akarta a rendőrt rántani lováról s ez ekkor nyúlt fegyveréhez s mártotta a szívébe.

— S ki volt az illető lovas rendőr?

— Hm, azt még e pillanatban nem tudjuk.

— Ejh, hát akkor kitől tudják az esetet?

— Attól, aki látta.

— De hisz akkor annak látnia kellett a rendőrt is.

Az én rendőrségi forrásom elgondolkozott erre s érthetetlen szavakat morogva távozott.

Bizonyosan arról gondolkozott, hogy ilyen a félrendszerbály; nem volt elég leszedni a táblácskákat, — föl kellett volna a rendőröknek rakni álarcokat is.

*

Még egy megcsipkedni való szituáció volt a tegnapi országgyűlésen.

A nagyságos demokrata urak az egész dologból nem láttak egyebet, mint hogy ővelök, a képviselőkkel hogy diskurált a rendőr. De ővelök! Országgyűlési képviselőkkel! Hallatlan ez!

Önkéntelen eszembe jut az a török bég, akire rálóttak az ablakon át, de a törvényszék előtt a merényletben a legsúlyo-

sabb résznek mindég azt hajtotta, hogy ő akkor éppen csibukozott.

Rettenetes az. Egy csibukozó emberre lőni! Vegye tekintetbe a tekintetes törvényszék!

. . . No hát én erre azt mondom, hogy egy képviselőnek az utcán egy cseppel sincs több joga, mint más embernek. S a gorbáskodás, mellyel őt illeti ilyenkor a rendőr, egy csöppet sem esik súlyosabb beszámítás alá, mint más közönséges halandóval szemben.

De hát így van ez, ha az ember mindenben legelőbb is a saját becsét látja.

Az, amit Péchy Tamás a Ház elnöke mondott nekik, szinte csak pusztá beszéd.

A Ház elnöke úr a tanácsteremben, kézzelfogható hatalma ott sincs, de a Házon kívül egyáltalán megszűnik létezni — legfeljebb panaszt tehet valamely ügyben az illető hatóságnál — mint minden egyes ember tehet.

Azért kíváncsi vagyok, hogy ha fölkeresték volna amaz éjjel a Ház elnökét, mit cselekedett volna a maga sokat emlegetett hatalmával a táblácska nélküli rendőrök előtt?

Legfeljebb azt mondhatta volna nekik: »Önök meg fognak jegyzőkönyvileg rovatni.«

*

De ha már megróttam az ellenzéki képviselőket felszólalásaik említett részére vonatkozólag, a mamelukokat sem hagyhatom egészen szó nélkül.

A mamelukság nem azt jelenti, urak, hogy mindig azt a felfogást pártolják, amely nem a közönségé.

Tanulhatnának erre nézve Tisza Kálmántól, aki szívesen áll a közönség részére amikor teheti.

Egy tekintélyes mameluknak, aki a rendőrséget mentette, előhoztam tegnap, hogy két lövés is történt a Múzeumtéren.

— Az nem igaz — vágott közbe élénken —, biztosítom önt, hogy nem igaz. Hallottam volna a lövést, mert ott lakom közel. De meg nem is volt a rendőrök puskája megtöltve.

— Legyen nyugodt kérem, nem is a rendőrök részéről lőttek, hanem a közönség közül.

— Az már más . . . Hallottam is valamit, ha jól rémlik . . . úgy éjfél felé . . . igen, igen . . . Hát lássa és még önök a tüntetőket védelmezik . . .

— Legyen nyugodt kérem, nem lőttek sem a rendőrök, sem a közönség, csupán csak én akartam kipróbálni, hogy az ön esze milyen irányban hord . . .

*

És ezzel a kis elmefuttatással én is befejezem remélem most már mindenkorra a Jansky-ügyet, mely tapintatlanságból eredt, azzal kezdődött, folytatódott és végződött.

Annyira tapintatlan volt benne minden, hogy még ez az én cikkem is tapintatlanság.

De legalább ez a legislegutolsó.

FABINY NAPJA

Ma volt az utolsó előtti ülés.

Nyári színe volt a Háznak. Csak azok vannak még itt, akiknek nincs mezei kastélyuk, vagy azok, akiknek kettő is van.

Valami különös figyelemre méltó nemigen történt, ha csak azt nem említem fel, hogy Odescalchy Gyula herceg még az ülés előtt sürgős levelet kapott, »*értéke tízezer forint*« jelzéssel.

Felbontja, hát az egykori »vörös herceg« (most rózsaszín herceg), Odescalchy Artúr mandátuma volt benne.

(Legalább megtanultuk végre, mennyit ér egymandátum.)

Nyomban be is nyújtá az elnöknek, ki pont tizenegykor megnyitotta az ülést, melyet méltán »Fabiny-ülésnek« lehetne nevezni.

A jó Fabiny Teofil szétcsapván lábait, az ő monoton hangján elkezdett felelni a meggyülemlett interpellációkra.

Annyira kimerítő volt, hogy a Házat is kimerítette.

A miszerintek és azonbanok rémítő tömkelegén át mondta el, vagyis inkább olvasta Komlóssynak, hogy mennyire szereti a díjnokokat, velök sír, velök érez és szívesen megtesz értök mindent.

Komlóssy Ferenc tudomásul vette a kedvező választ.

Most az Andreánszky Gábor interpellációja következett, hogy van-e szándéka revízió alá venni a Csemegi-féle kódexet?

Fabiny megint szétcsapta a lábait s azon az előbbi referáló hangon, erős *lutheránus stílusban* elmondta, hogy a törvénykönyvvel lehetőleg tanácsos még várni egy darabig, míg az idő jobban kipróbálja.

Lutheránus stílust azért említek, mert Fabiny nem mondja, hogy »ez a szándékom«, hanem »szándékomat következőleg fejezem ki« (hogy azért még a szándék szükség esetére más is lehessen). Az »előterjesztést teszek« kifejezést pedig így írja körül: »lehetségesnek vélem, hogy e részben az előterjesztés megtétethessék«.

Denique úgy felelt, hogy Andreánszky is kénytelen volt tudomásul venni a választ, de egy merész kirohanást még el nem mulasztott a zsidók ellen, akiknek a javára van csinálva szerinte a Csemegi-kódex, s kérte újólág a minisztert, hogy készíttesse el a törvénykönyv revízióját, hanem ha már csináltatja, egy »régibb kereszténnyel« csináltassa, mire kacagva jegyzé meg egy hang a kormánypárttól:

— Hiszen Csemegi régibb keresztény, mint ön.

No, már ezt nem tűri el, gondolta magában, s mihelyt bevégez a vallási téren való kellemetes cirkálását, átment a kormánypártra, kutatni azt az előbbi »egy hangot«.

— Hát hogy volna, kérlek, Csemegi régibb keresztény nálamnál?

— Úgy biz az, hogy már vagy hatvan éve, amióta megkezesztelték, annak meg legfeljebb negyven, amikor téged tartottak a keresztvízre.

Ezt is tudomásul vette Andreánszky.

Megint Fabiny kelt fel és szétcsapta a lábait. Teleszkynek felelt, a saját leendő államtitkárjának.

Teleszky az ügyvédi gyakorlatából párbajozás vétsége miatt felfüggesztett moóri ügyvéd érdekében interpellált.

Fabiny többet ígért, mint amennyit Teleszky kért s így Teleszky is tudomásul vette a választ.

Olay Szilárd dühösen forgatta szemeit.

— Ezzel ugyan bevásároltunk — mondá szomorúan. — Hisz ez sohasem fog felelni olyat, amit lehetséges lenne tudomásul nem venni.

Még Széchenyi Pál is felelt ma Boda Vilmosnak, de azt már senki sem hallgatta, mert hiába, felelni csak Fabiny tud.

Mert abban van a forszja. Elaltatni az interpellálót a kapacitáció közben.

A T. HÁZBÓL

[jún. 27.]

Valamennyi miniszter ott ült a piros székeken. Összegyűltek, mint a színdarabok végén, mikor az összes személyzet kijön — vagy megházasodni, vagy meghalni.

Mélázva ült Bedekovich, a körmeit rágta Szapáry, szerényen lesütötte fejét Széchenyi, vígan dorombolt kezeivel a padon Trefort, diadalmas arccal vett mohó lélekzeteket a legutolsó parlamenti levegőből Fabiny, hetykén lóbázta magát, mintha nyeregben ülne Fejérváry.

Még a király háta mögötti miniszter, Orczy is előkerült.

Tisza gyönyörködve nézte, mikor így valamennyien együtt voltak s amint végigsiklott tekintete a Fabiny göndör haján, a Fejérváry nyulánk természetén, az apró szemű Kemény összehajló bronzszínű homlokán, a Trefort viaszszárga nyakán, a Széchenyi Pál tejbe mártott fején, felfohászokodék magában: »Istenem, mégiscsak nagy virtus volt ezeket így összekezesni«.

Künn már észrevehető a szünet némasága. A büféből a síri csend ásít ki. A könyvtár kulcsa végsőt csikordul a zárban, csak a folyosón van még élet. Búcsúznak. Meleg kézszorításokat váltanak s udvarias kérdések egész özöne kereszteszi egymást. Mintha egy nagy indóház peronján volnának.

Hová mégysz? Mikor indulsz? Hol pihensz meg? Hogy töltöd a szünetet?

Nincs most se mameluk, se ellenzék, csak éppen egy hang mordul fel a pihenés és a szünet szó ellen.

Vastag, érdes, bömbölő hang.

Hátranéznek. Hát a Kőrösi Sándoré.

Nosza megindul erre a gratulálás, a sok jókíváнат, de nem a szünethez, hanem a mai esküvőjéhez.

Most még csak a karzatra vessünk egy pillantást. Nos elég derekasan telt meg utoljára ez is.

Különösen feltűnt két szép gyászruhás hölgy, kiket mereven nézegetett Szontagh Pál (nyilván azért beszélt aztán később azokról a *sötét színekről*). Ott könyökölt egy ismeretes nagyszakállú kortes is. (Persze, hiszen mával már letelik a mandatum kétharmada.) De ha kíváncsian nézegetett fel a karzatra Szontagh Pál, annál nyugtalanabban kémlelte a kakasülőt Péchy Tamás, azon tűnődve, vajon ildomos-e bezárni az ülészakot Ivánka Zeigmond nélkül?

Végre megjelent Ivánka is a karzaton, és most már semmi sem állott útban arra nézve, hogy Tisza Kálmán elő ne vegyen egy nagy levelet.

— Van szerencsém őfelsége leiratát átnyújtani kihirdetés végett.

Szathmáry György olvasta fel a királyi szavakat olyan hangon, hogy az ember nem annyira a királyt vélte hallani, hanem inkább a cinkotai kántort.

Mindegy, azért a királyi leiratnak, dacára a Szathmáry gyenge hangjának, volt mégis annyi ereje, hogy berekesztette az ülészakot. (Tizennyolcadik szeptemberig nem lesz karcolat.)

A képviselők, akik mint mindig, ma is ülve hallgatták a leiratot, élénken megélték s aztán átküldetett oda, ahol állva fogják hallgatni: a főrendiházba.

Ósi szokás szerint az elnöké lévén az utolsó szó, Péchy Tamás búcsúzott el az ő szokott kedvességével s a Ház őt is zajosan megéltette.

A legislegutolsó szó most már az enyém lenne (itt ebben a rovatban), de én bizony egy szót sem szólok, mert engem az ördög sem éljenezne meg érte.

JEGYZETEK

BISZTRAY GYULA
1903 – 1978

1978. január 6-án, két héttel hetvenötödik születésnapja előtt, hirtelen támadó betegség következtében váratlanul távozott körünk-ből Bisztray Gyula.

Könyvek között egy életen át címet adta másfél évvel ezelőtt közzétett tanulmánygyűjteményének. Régebbi és újabb írásai-ból állította össze a könyvet, vallott kedvelt íróiról és témáiról. A sokrétű tanulmánykötet címe nemcsak szimbolikusan vetíti elénk Bisztray Gyula életútját; valójában elmondhatta magáról, hogy pályakezdésétől a könyvek, a művek vonzkörében élt és dolgozott. Több mint tíz évig az Egyetemi Könyvtár tisztviselőjeként tevékenykedett, majd minisztériumi posztjain is a könyvtárak, közgyűjtemények gondjai foglalkoztatták, az egyetemi katedrán töltött évei alatt pedig az alkotók, a művek és az azt befogadó egykorú közönség kapcsolatát taglalta hallgatói előtt. Figyelme igen korán az irodalmi alkotások felé fordult. Kerecsényi Dezsővel megkomponálta, majd Kerecsényi korai halála miatt önmaga bocsátotta közre *A magyar próza könyve* című antológia második és harmadik kötetét. Az elkövetkező több mint három és fél évtizedben leginkább a XIX. századi frók alkotásainak tudományos hitelű szövegkiadása kötötte le erejét. Korábbi kutatási területe iránti vonzódásának engedve még részt vett az új RMKT első kötetének sajtó alá rendezésében. De ezután végérvényesen a modern szerzők felé fordult. A meginduló kritikai kiadások között elsőként jelentette meg Sárosi Gyula elfeledett műveit, majd közreadta Tompa Mihály levelezésének két impozáns kötetét, Komlós Aladárral közösen publikálta Gyulai Pál kiadatlanul maradt bírálatait, cikkeit és tanulmányait.

Legnagyobb igényű vállalkozása az 1956 elején Király Istvánnal közösen kialakított Mikszáth Kálmán Összes Műveinek szerkesztése és sajtó alá rendezése. Az elsőként megindított prózai szövegkritikai sorozat vállalta az úttörés minden nehézségét: úgy bocsátotta közre az ismert és az évtizedeken át elfelejtetten, ismeretlenül lappangó Mikszáth-írásokat, hogy azok szövege a későbbi népszerű kiadás révén az olvasók legszélesebb rétegeihez is eljutott, jegyzetapparátusával pedig az addig jóformán hiányzó Mikszáth-filológia alapjait vetette meg. Az eltelt huszonkét évben a Mikszáth életműből ötvennyolc kötet látott napvilágot, ezek közül harmincegyet maga Bisztray Gyula rendezett sajtó alá. E kötetek mindegyike a gazdag invenciójú filológus minden erényét felsorakoztatta: gondosan mérlegelte az alapszöveg textológiai problémáit, fáradhatatlan leleménnyel tárta fel a források és motívumok szövevényét. A sorozat 41. kötete, az Elbeszélések XV. kötete nyomdai levonatának javítása közben érte a halálát. Emlékét gazdag életműve, a Mikszáth Kálmán Összes Művei könyvespolcokat betöltő sora örökíti meg.

1978. január 18.

Rejtő István

RÖVIDÍTÉSEK

MK	= Mikszáth Kálmán
MK _m	= Mikszáth Kálmán Munkái. 1–33. köt. Bp. Révai Testvérek kiad. 1889–1908 között több kiadást megért sorozat.
Jk	= Jubileumi kiadás. Mikszáth Kálmán Munkái. 1–32. köt. Bp. Révai Testvérek kiad. 1910.
Hi	= Hátrahagyott iratok. (A Jk folytatása.) 1–19. köt. Szerkesztette és sajtó alá rendezte Rubinyi Mózes.
Krk	= a jelen kritikai kiadás
M.	= megjelent (újságban, folyóiratban, könyv alakban)
PH	= Pesti Hírlap
VÚ	= Vasárnapi Újság
KNapló	= Képviselőházi Napló [Képviselőházi ciklusonként az egyes kötetek római számmal való jelölése újrateződik.]
[Szögletes zárójelben]	= a sajtó alá rendező kiegészítései és megjegyzései

TUDNIVALÓK

E karcolatokkal az eddigi Mikszáth-irodalom érdemben nem foglalkozott. Jegyzeteinknek ezért nincs »Irodalom« rovata.

BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

A Krk jelen kötete Mikszáthnak az 1886. január 1-től 1886. június 30-ig keletkezett publicisztikai írásait tartalmazza. A korábbi kötetek szerkesztési elvét követve, külön csoportba soroltuk a cikkeket és tárcákat, illetőleg a parlamenti karcolatokat. Mind a két sorozatot kronológiai rendben illesztettük kötetünkbe.

A Cikkék, tárcák közé sorolt írások közül néhányra külön is érdemes felhívni a figyelmet. Irodalomtörténeti értéke van a *Vajda Jánosról* szóló anonim karcolatnak, amelyet a harminchat író által kezdeményezett, 1886-os Vajda János kétkötetes összes műveire való előfizetési felhívás közrebocsátása után jelentetett meg. Mikszáth nemcsak elsőként csatlakozott az akciót kezdeményező írókhoz, hanem ezzel a cikkével tőle szokatlan élességgel ostromozta az olvasói közönyt. A könyvvásárlástól való tartózkodás a témája annak a két történetének is, amelyet *A betű gyűlölete* című karcolatában adott elő. Két sajátos recenziója is megjelent ebben a periódusban: *Az arany-korszak* a parlamenti képviselők rövid életrajzát tartalmazó kis kötetet mutatja be különös szempontból, míg Pósa Lajos újabb gyermekverseit méltató írását a megértő baráti figyelem diktálta (*Pósa és a gyermekek*). A »Jó könyvek« című sorozatban közzétett *Herceg Eszterházy Miklós kalandjai szárazon és vizen* c. művecskéje a klerikális sajtó haragos ellenszenvét váltotta ki. E támadásra felelt meg a *Szent tárcá* című karcolatában. A kulturális élet szférájába tartozik az Opera és Nemzeti Színház intendánsi posztjától megváltó Podmaniczky Frigyes tízéves tevékenységét méltató *Podmaniczky elmenőben* című karcolata. Míg *A mi külön Tündérorságunk* című tárcája a Székelyfölddel kialakuló szorosabb kapcsolatának újabb gyümölcse. Sajátos szint képvisel a VÜ számára készített négy képmagyarázata: *az Egy fej*, *A misztériós szándék*, *a Gyermekek a mezőn* és *A parasztok*. Az utóbbi heves reagálást váltott ki az érdekelte ismerősi köréből. A szubjektív hangú támadást Mikszáth visszautasította, de Szemere Attila, a volt szerkesztőségi kolléga is kiállt mellette (*Levél Mikszáth Kálmánhoz*).

A közel hatvan darabot számláló *A t. Házból* című parlamenti beszámoló a karácsony utáni ülészak szerteágazó programjáról adnak képet. A tárgysorozat gazdagsága nem jelentette azonban a téma színességét is. A közel öt hétig tartó 1886-os költségvetési vita még-még támasztott érdekes és Mikszáth számára kiaknázható helyzeteket. A köztörvényhatóságok rendezéséről szóló új fogalmazású törvényja-

vaslatot a parlament egy hónapig (március 1-től április 1-ig) vitatta, de indulatokat csak a megyei autonómia vélt vagy valójában elgondolt korlátozása váltott ki. Ezek a már régóta hangoztatott nézetek meglehetősen egyhangúak és szürkék voltak. A karcolatírónak kevés csemegét nyújtottak. Szinte az unalomba fulladt a megyei közigazgatási törvény és a megyei tisztviselők fegyelmi eljárás alá vonásának újabb szabályait megállapító rendelkezés vitája. Élénkebb hatást váltott ki a Monarchia katonai helyzetéből fakadó népfelkelési törvény parlamenti vitája, amely alkalmat adott a nemzeti érdekek fokozottabb hangsúlyozására.

Az ülésszak végén robbant ki az 1849 tavaszán a budai várból a védtelen pesti Duna-parti palotasort bombáztató és a budai vár bevételekor meghalt Hentzi Henrik tábornok sírjának tüntető megkoszorúzását követő feszültség. Az aktus felizzította az osztrák-ellenes érzelmeket és 1886. május 22-től szinte az év őszéig előbb véres utcai tüntetésekből megnyilvánuló forrongásban, majd politikai feszültségben tartotta az egész országot. A Jansky tábornok nevéhez fűződő koszorúzás következményeiről Mikszáth parlamenti karcolataiban részletesen számot adott (ld. az 1886. május 25-től megjelent beszámolóit és *A helyzet krónikája* és *A Csevegés a meg nem íjedésről* című karcolatait). Itt említjük meg, hogy a korabeli források alapján összeállítást közlünk »A Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei« címmel a jelen kötet 409–421. lapján.

*

A Krk e kötetében közzétett parlamenti karcolatok jegyzetapparátusát a korábban kifejtett módszertani elvek alapján állítottuk most is össze (ld. Krk 65. köt. 223–226. l.).

A megjelent cikkek többsége a PHban látott először napvilágot. Ebben az időben az újság felelős szerkesztője *Kenedi Géza* volt. Nevét nem tüntettük fel minden alkalommal az egyes cikkek leíróhelyének leírásakor, hanem itt, ezen a helyen jelezzük.

A korábbi kötetekhez hasonlóan *A t. Házból* címmel megjelent karcolatok és a hozzájuk kapcsolódó jegyzetek könnyebb és zavartalanabb használata érdekében a szöveg előtt, a jobb oldalon, szögletes zárójelben közöljük a megjelenés napját.

1976. szeptember 15.

Rejtő István

PODMANICZKY ELMENŐBEN

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 3., 8. évf. 3. sz. (1—2. 1.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés: *S.*

Kötetben itt először.

MK szerzősége

A karcolat rovatbeli elhelyezése és az *S.* szignó már egyértelműen MK szerző voltára utal. De ezt bizonyítják a karcolat jellegzetes stílusfordulatai és az a szenvedélyes hang, amellyel az Erkel-dinasztia operaházi tevékenységéről szól.

Az intendáns Podmaniczky Frigyes báró és a karcolatíró Mikszáth

Írónk több ízben foglalkozott Podmaniczky Frigyes intendánsi tevékenységével. Így a Budapesti Napilap *Apróságai* rovatában már 1877—1878-ban fel-felbukkant a báró alakja (ld. Krk 53. köt. 208. l. és 54. köt. 42—43. és 45—46. l.). Az 1881. december 30-án megjelent *Az intendáns* c. karcolatában elismeréssel szólt tevékenységéről, színes egyéniségéről pedig humoros mozzanatokat jegyzett fel (Krk 62. köt. 136—139. l. és Bisztray Gyula jegyzetei a 285—287. lapokon).

A két állami műintézet, a Nemzeti Színház és az Operaház — együttes irányításuk volt az intendáns feladata — állandóan a sajtó figyelmének középpontjában állott. A napilapok sokat foglalkoztak a prózai színház ügyeivel, műsorpolitikájával — MK is több cikket írt erről —, de még többet az Operaház tevékenységével. Érdemes idézni Szana Tamásnak az elmúlt 1885-ös év művészeti életéről szóló beszámolóját, amely a tudomány, irodalom és képzőművészet 1885-ös eredményeinek felsorolását az Operaház tevékenységének bírálatával fejezte be: »Nem zárhatjuk be szemlénket anélkül, hogy pár szóval az Operaszínházról is meg ne emlékezzünk. A zene művészetének e fényes temploma mai napság még nem magyar dalművészszínház a szó igazi értelmében. Játékrendje éppúgy nem képviseli a magyar zenét (egyetlen újdonsága eddig Erkel Ferenc „István király”-a volt), mint ahogy nem magyarok azok az előadóművészek, akik ottan jelenleg a vezérszerepet játsszák. Magyar zenét nem teremthet az igazgatóság; azt azonban már méltán rossz néven vehetjük tőle, hogy az intézetnek még a hazai erők csoportosításával sem igyekszik megadni a magyar jelleget. Az Andrássy úti műzsatemplom jelenlegi szervezetében egészen internacionális dalművészszínház, melynek nemzeti jelleget jóformán csakis a gazdag szubvenció kölcsönöz. Nem jó volna-e arra fordítani ezt a szubvenciót, hogy vele hazaédesgessük azokat a kiváló magyar énekesnőket, kiket régebben az igazgatóság szűkmarkúsága vagy tapintatlansága külföldre kergetett?» (Ország-Világ, 1886. január 2. l. sz. 9. l.)

Ilyen körülmények között jelent meg a napilapok másnapi számában Podmaniczky lemondási szándékának híre. Az alábbiakban közöljük a PH 1886. január 3-i számában, a 3. lapon közölt híradás MK cikke szempontjából lényegesebb fordulatait: »Podmaniczky

Frigyes b. lemondása. Színházi körökben már napok óta híre járt: hogy Podmaniczky Frigyes báró le készül mondani az intendáns¹ állásról. Okot erre az elhatározásra állítólag azok a fölszólalások adtak melyek a minap a képviselőház pénzügyi bizottságában az Operaház költséges kezelése miatt történtek. Másfelől azt beszélük, hogy a nemes báró egyáltalán vissza akar lépni a közélet teréről és a „Riunione Adriatica” biztosító társulatnál igazgatói állást vállal (mely állás 12 000 frt évi fizetéssel jár). . . .Egyelőre csak az látszik kétségtelennek, hogy Podmaniczky Frigyes b. beadta az intendánsi állásról való lemondását. Tegnap ugyanis, midőn a Nemzeti Színház tagjai az újév alkalmából szokás szerint tiszteltek az intendánsnál és Bercsenyi Béla, mint a tisztelgők szóoka az intendáns lemondásáról keringő hírekre utalva azon óhajtásának adott kifejezést, vajha ezek a hírek valótlannak bizonyulnának, Podmaniczky Frigyes b. meghatottan mondott köszönetet és buzdította őket, hogy bármilyen változás történjék az év folyamán, e ragaszkodás emlékét meg fogja őrizni és ha visszalép is, gondoskodva lesz arról, hogy a vezetése alatt álló műintézetek a jövőben is sikeresen működhessenek. . . .*

Podmaniczky Frigyes báró szándékát hamarosan tett követte: kérte felmentését az intendánsi tevékenység alól, és hamarosan jóváhagyták kívánságát. Január második hetében már azt találgatták az újságok, hogy ki fogja követni e nehéz poszton. Érdemes idéznünk a Pesti Naplóból Á. K., valószínűleg Ábrányi Kornél »Egyről másról« című csevegésének a távozó intendánusról szóló részét:

» . . .Tehát Podmaniczky Frigyes nem intendáns többé. És Paris megint elszabadult az arany almával s új trójai háborúk szikrái kezdenek röpdögni a levegőben. Ki lesz az új intendáns? Ez a kérdés ma legalábbis úgy izgatja a társadalmi, irodalmi és a művészi köröket, mint az, hogy milyen lesz az új kiegészítés? Mert azon is, mint ezen, a dualizmus kérdése fordul meg. És pedig nemcsak egyféle dualizmusé. Az intendánsi kérdésben a dualizmusoknak egész sorozata találkozik egybe. Így az opera és a dráma egyszerre lép föl. Föllépnek továbbá az egyéni kvalifikációk. Ne legyen fiatal, de ne legyen öreg. Legyen mágus, ha más nincs; de ne legyen arisztokrata. Legyen okos ember; de ne legyen szakember. Csináljon rendet; de ne avatkozzék az igazgatásba. És az új intendánsnál szemben, bárki legyen is az, az érdeklött körök már eleve várakozó állást foglalnak el. A nagy érdeklentétek és hatalmi kérdések, melyek Podmaniczky egyéniségében oly szerencsésen voltak egyensúlyozva, egyelőre csak lesütött szemmel állanak, ámde mihelyt a szemek kinyílnak, azonnal farkasszemet néznek. S a botrányok démonai, pihent körmökkel lesben állnak. Valóban nem könnyű feladat Podmaniczky helyére utódot találni. Találni olyan Ádámot, akinek hiába sziszeg a paradicsomi kígyó, mégsem nyúl a tiltott fa gyümölcséhez. Podmaniczky Frigyes, igaz, hogy mágus volt, ámde kora ifjúsága óta a munka embere is volt. Eljárt a Nemzeti Kaszinóba, de sohasem befolyásoltatta magát a Nemzeti Kaszinó hangadói által. És ezért soha ki nem hívta maga ellen a sajtót, sőt mindenkor a sajtó jóakarására és elnézésére számíthatott. Mert ne ámtsa magát senki! A sajtó Magyarországon az intelligenciának demokráciáját képviseli.

Lehet a sajtó ellen sok panasz. Lehetnek a sajtónak hibái, sőt bűnei: de egyben nem lehet semmit szemére vetni. Abban, hogy a renyhességgel párosult nagyúri dölyf és műveletlenséggel szemben, ha időnkint türelmet is tanúsít, de rokonszenvet nem érez soha. Átengedi neki a lovakat és a hercdámákat, bármilyen alakban: de hogy szeszélyeikkel és kiszámíthatatlan hóbortjaikkal, önhittségükkel és bogaraikkal a művészet és kultúra ügyeibe a hatalmi szóval avatkozzanak, és ideális törekvéseket jockey-ostorral irányozzanak: azt nem tűri, valamint nem tűrte soha. . . »

Az új intendáns Keglevich István gróf lett, személye és tevékenysége hamarosan a sajtó bírálását váltotta ki. . .

Végezetül megemlíttjük, hogy Podmaniczky Frigyes báró képviselői minőségében is kedvelt alakja volt MK parlamenti karcolatainak: a közelgő szavazás hírnökeként szokta üdvözölni képviselőházi megjelenését, sőt 1884. okt. 26-án közzétett *Postscriptum a »t. Háza-ból karcolatához* c. írásában külön Podmaniczky-cikket írt (Krk 69. köt. 133. l. és hozzáfűzött jegyzeteinkben szólunk szavazást jelző szerepéről a 285—286. lapokon).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 7 : 6 *Az egykori híres furvéterben (mert ezen a téren lett ő a legnevezetesebb)* — Podmaniczkyt a szabadságharc bukása után büntetésből közkatonának sorozták be a szekerészek, utászok közé a császári seregbe.
- 9 *sic fata tulere* — így hozta a sors (lat.)
- 11 — 12 *Egy tíz éves miniszter is rúkaság (nekiünk az is van)* — MK utalása Tisza Kálmánra vonatkozik, aki 1885 tavaszán ünnepelte tíz éves belügyminiszteri, az év őszén tíz éves miniszterelnöki jubileumát (ld. többek között *A generális* c. cikkét a Krk 70. köt. 35—40. lapján, jegyzeteinket a 244—247. lapokon).
- 8 : 4 *csak a ruhája tarkabarka* — Podmaniczky tarka ruházatáról MK az 1881-es *Az intendáns* c. cikkében is említést tett (Krk 62. köt. 137. l.).
- 34 *az Erkel-dinasztiát hagyják ott grasszálni* — Erkel Ferenc az Operaház főzeneigazgatója volt, Gyula fia 1884—89 között az Operaház karmestere, Sándor fia 1885-től 1900-ig az Operaház első karnagya, Elek fia 1884—85-ben szintén az Operaház karnagya volt. — MK az 1884. nov. 29-i *A hét története* c. karcolatában már ironikus megjegyzést tett az Operaházban helyet foglaló Erkelekről (Krk 69. köt. 78. l.).
- 9 : 1 — 2 *Tisza Kálmán, hogy ő is történeti személy lesz (igen, igen, hiába rázza a fejét Csanády úr)* — MK itt Csanády egyik előző parlamenti; szereplésének humoros fordulatát fordította a függetlenségi párti politikus ellen. (Krk 69. köt. 126. l.).

Lap Sor

10 : 6 *Jóskát akarták megbizni 1200 frttal, az Opera történetének megrrásával.* — Valószínűleg szöbeszéd alapján vetette papírra MK ezt az elgondolást, az egykorú lapokban a felkérésnek nem találtuk nyomát.

15—24 Podmaniczky »cukros kritikái« — MK ezzel az anekdotikus történettel újabb adalékot szolgáltatott Podmaniczky jellemrajzához.

MIÉRT ROSSZ AZ »URAMBÁTYÁM«?

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 5., 8. évf. 5. sz. (12. l.)* Rovaton kívül. *Teljes névaláírással.*

Kötetben itt először.

Keletkezéséről

Bartók Lajos és Mikszáth Kálmán közös szerkesztésében 1886. január 3-án jelent meg az »Urambátyám«, a főváros negyedik élc-lapja. A két szerkesztő az előző év végén kibocsátott előfizetési felhívásában a következőképp körvonalazta célkitűzését: »Nem azért indítunk új lapot, hogy egy újsággal több legyen, hanem azért, hogy egy kötelességünkkel kevesebb legyen. Kötelességünk nem engedi elfolyni idegenbe a magyar humor csöppentett mézét, s nem szabad elszórni a kedély cukros morzsáit s elhamvadóra hagyni a szikrákat, melyek a mi fajunk szelleméből csattannak ki. Akárhányszor látjuk egy-egy ismerős adománkat, tréfás ötletünket idegen formában és nyelven hódítani és mulattatni. S ezt vissza nem kérhetjük többé. Mert ez odaváló, ahova legelőbb telepíti le az író és piktor. Innen van aztán, hogy mi vagyunk a humorista nemzet, s mégis a németeknek van egy kolosszális gyűjteményök a humorból, akik pedig nem humorista nemzet. Nekünk magunknak nincs. (Hanem hiszen megszoktuk már, hogy aranybányáink mindig voltak, de aranyunk sohasem volt.) Az „Urambátyám” arra a célra indul és abból az indokból kéri a magyar közönség szélesebb érdeklődését, mert a tiszta nemzeti humor-nak kíván gyűjteménye lenni, s ezáltal nemcsak megmenteni mindazt, ami a mienk, hanem egyszersmind új műveket alkotni a humorisztikus irodalom terén.« (VÜ, 1885. dec. 20. 51. sz. 825. l.)

A lap szerkesztési elvéről, tartalmáról, képanyagáról részletesebben a humorisztikus lapban megjelent MK írásokat közreadó Krk 37. kötetben fogunk szólni a »Mikszáth és az Urambátyám« című fejtegetésünkben. Itt azt tartjuk szükségesnek megjegyezni, hogy MK csupán az első tíz számban — az 1886. március 7-ével megjelenő számig — jegyezte közösen Bartók Lajossal felelős szerkesztőként a lapot; a 11. számtól csak Bartók neve szerepel, de Mikszáth továbbra is közölt névvel vagy névjelzés nélkül humoros írásokat, anekdotákat az »Urambátyám«-ban. Az 1887-es évfolyam már Bartók Lajost és Baróti

Lajost jelölte felelős szerkesztőként. A III. évfolyam szerkesztőként és laptulajdonosként Baróti Lajos nevét tüntette fel.

A lap első számával kapcsolatban megjelent MK írás az olvasók figyelmét humorisztikus lapokra felhívó közleménynek tekinthető: a szám legnagyobb részét ugyanis MK írásai töltötték ki névjelzéssel vagy szignó nélkül.

A »FEHÉR SZERECSEN«

M. I. *Pesti Hírlap*. 1886. január 6., 8. évf. 6. sz. (2., 3. 1.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. *Néhány sor Kállay János képviselőről* alcímmel. Névjelzés nélkül.

II. *Jk* 37. köt. = *Hi* 5. köt. *Az én halottaim. Bp., 1914.* 134–138. l. [Rubinyi Mózes a megjelenési időt tévesen közölte: »Pesti Hírlap 1886. okt. 6.« A helyes dátum: 1886. jan. 6.]

Mikszáth szerzőségéről

A névjelzés nélkül napvilágot látott írás kétségtelenül írónktól származik. Ezt a jellegzetes stílusfordulatok, az általa írt nekrológok jellemző fordulatain kívül bizonyítják a korábbi írásaiban is szerepeltetett és itt a búcsú perceiben is — az alábbiakban összegzett — felelevenített történetek.

Egy nagynevű család közészerű tagja

Az ötvenhárom éves korában hirtelen elhunyt Kállay János jellegzetes alakja volt a parlamentnek. Neve Mikszáth képviselőházi karcolataiban többször felbukkant, de mindig csak személyéről, megjelenéséről szólt, sohasem képviselői szerepléséről. Mert nem az utóbbi, hanem az előbbi tette Kállay Jánost jellegzetes figurává.

A nagykállói képviselő szorgalmasan látogatta a parlamentet (ld. az 1883. máj. 23-i *A t. Házból* c. karcolatot, Krk 66. köt. 115. l.), ott magyaros ruházata feltűnést keltett (ld. az 1884. febr. 1-i *A t. Házból* c. karcolat megjegyzését, Krk 68. köt. 115. l.; továbbá ehhez hasonló egy későbbi karcolat megfigyelése is, Krk 69. köt. 97. l.). Mikszáth megörököltette Kállay János egyik-másik jellegzetes, személyéhez fűződő történetét is: a Horváth Gyula megtréfálására szerződötetett hordár protekciós levelének átadását (Krk 65. köt. 147. l.); Prileszky Tádé tréfáját (Krk 66. köt. 124. l.); Kállay János egy sajátos helyzettel kapcsolatos naiv álmélgodását (Krk 67. köt. 226. l.); egy szórakozottságból származó megjegyzését (Krk 68. köt. 214. l.); Kállay időzített prüsszentésével támasztott humoros hatást (Krk 69. köt. 159. l.). A felsorolt esetek mindegyike olyan helyzet vagy esemény, amely alkalmas volt, hogy megemlézésükkel Mikszáth színezza a napi parlamenti beszámolókat.

A nekrológban szóvá tett ifjúkori csínyről (12 : 23—30) Mikszáth már egy korábbi, 1883. jan. 19-i *A t. Házból* c. karcolatában megemlékezett (Krk 65. köt. 62. l.), ez arra mutat, hogy a történetet maga Kállay János terjeszthette. A lefejezett Kruccsainé nevének szerepeltetése és a Kállayak hatalmával való összekapcsolása is korábbi motívum, az 1885 júniusában megjelent *A jus primae noctis* c. elbeszélésébe is beleszótta (Krk 36. köt. 125. l.). Végezetül megemlíjtük, hogy *A Kállayak fehér asszonya* c. elbeszélés egy, a Kállay-családhoz kötődő történelmi legendát dolgozott fel (ld. Krk 36. köt. 21—24 l.).

A HALOTTÉGETŐK

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 12., 8. évf. 12. sz. (1—2. l.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. *Polémia a kiadóval* alcímmel. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

MK szerzősége

Rubinyi Mózes Bibliográfiájában MK műveként említi e karcolatot, tárgymegjelölést nem közöl, csupán az írás alcímét jelzi. *A halottégetők* magán viseli MK jellegzetes stílusfordulatait, a bevezető sorok hangvétele a parlamenti karcolatok írójának gondolkozását tükrözi, a különböző foglalkozású és származású emberek reagálásának felidézése pedig írónk jellegzetes szarkasztikus humorának megnyilvánulása (14 : 14—15 : 11). Az előadottak alapján biztosan sorolhatjuk MK írásai közé.

Légrády kezdeményezése és Mikszáth ironikus »ellenötlet«

A halotthamvasztás gondolata már korábban felmerült, az 1885. évi Országos Kiállítás egyik pavilonjában be is mutatták egy külföldi krematórium rajzát. A VÚ 1885. július 25-i számában »Új temetkezési rendszer« címmel egy név nélkül megjelent írás foglalkozik a hamvasztás kérdésével (482. l.), és a hetilap ugyanabban a számában közli Joseph Hoffmann, bécsi építész monumentális kolumbáriumának képét (481. l.).

A PH 1886. január 10-i, vasárnapi számában a szokásos vezércikkhelyen közölték Légrády Károly »A halottégetés érdekében« c. írását, amely a hamvasztás gondolatát propagálta és egyben bejelentette egy »halottégetési egyesület« megalakítását. A cikk fontosabb gondolatai a következők:

»... Úgy vagyok meggyőződve, hogy a halottaknak temetőben, aránylag vékony földréteg alatt való elhelyezése, egészségellenes és közveszélyes cselekmény. Az orvosi tudomány régóta tisztában van

aziránt, hogy az emberi organizmus lassú korhadása és felosztása az élőkre nézve igen nagy veszéllyel jár. De hány ember előtt rémítő azon gondolat, hogy porhüvelye férgeknek fog táplálékul szolgálni? . . . Hányan írtóznak a tetzshaláltól és minden áldozatra készek volnának, ha biztosítást nyerhetnének, hogy haláluk, illetve eltemetetésük után újból fel nem fognak ébredni — egy még szörnyűbb második halálra. Századunkban az ecsetelt bajok kikerülése céljából tudósok és nemes emberszeretettől vezérelt egyéb férfiak a halottégetést ajánlották, mely már a régi rómaiaknál, görögöknél is szokásban volt. Ezen temetkezési módszert a vallási érzület nem tiltja, a halottak iránti kegyelet pedig hathatósan ajánlja, amennyiben a halottégetés után megmaradó hamu urnákba helyeztetik el és a régi rómaiak módszere szerint kolumbáriumokba vétetik föl. (Ybl Miklós építésünk a lipótvárosi Bazilika földalatti helyiségeit már e célra tervezte és rendezte be. [jegyzet])

Az előadottak kifejtett eszméim bizonyára indokolják azon elhatározásomat, hogy Budapesten halottégetési egyület alakítsanak. Fölvilágosult férfiak és nők, kikkel tervemet közöltem volt, azt lelkesedéssel fogadták. Ezek közé tartoznak: Alkér Amália, Alkér Gusztáv, Alkér Hermin, Alkér Ida, Alkér Irma, Baumgarten Lajos, Borostyáni Nándor, Császár Jenő, Csernátony Lajos, Fuchs Gusztáv, dr. Kenedi Géza, Légrády Károlyné, báró Liphthay Béla, báró Liphthay Béláné, Mandl J. Ignác, tokaji Nagy Lajos, Naisz Gyula, Preuszner József, dr. Rácz Károly, Törs Kálmán, Weisz Bernát Ferenc, Ybl Miklós. .«

Az alapítótágok között feltűnő, hogy a PH szerkesztő vezérkara szerepel: a felelős szerkesztő, Kenedi Géza, a két főmunkatárs Borostyáni Nándor és Törs Kálmán. Negyedik újságíróként a csatlakozók között olvasható Csernátony Lajos, a Nemzet főmunkatársának és Tisza Kálmán bizalmi emberének a neve. . .

Már ezek a tények alkalmasak lehettek arra, hogy e komoly kérdést MK fonák oldaláról közelítse meg. A szokatlan téma szokatlan ötletet sugallt. Nagyon valószínű, hogy ebben a szerkesztőségi munkatársak »kollektív« malíciája is szerepet játszhatott, bár a több fokozaton át kibontakozó humor teljes egészében MK szülötte is lehetett.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 14 : 20 — 21 Az orvosok véleménye. — Külön érdemes felhívni a figyelmet MK-nak az orvosokkal és gyógyítási tudományukkal kapcsolatos, itt is frappánsan megnyilvánuló fenntartásaira és ellenszenvére.
- 15 6 *Lutherani comburantur* — Az 1525-i rákosi országgyűlés végzéséből (Corpus Juris, 1525 : IV. 4. §.) származó szólás, a. m. a lutheránusok égettessenek meg.

Lap Sor

- 16 37 *ügynök a lábatlani cementgyárnál.* — Az érdekes ipartörténeti adalékkal kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a Pallas Lexikon 1895-ben megjelent 11. kötete a Lábatlan címszónál megjegyzi, hogy a községben »a gróf Roon-féle cementgyár részvénytársaságnak nagy portland- és román-cementgyára van...« (148. l.) Különben Magyarországon az 1840-es évektől gyártottak cementet és a budapesti Lánchíd építésénél már hazai gyártmányú cementet használtak (Pallas Lexikon, 4. köt. 230. l.).

A MI KÜLÖN TUNDÉRORSZÁGUNK

- M.** *Ország-Világ.* (Fel. szerk.: Degré Alajos.) 1886. február 20., 27., 7. évf. 7., 8. sz. (119—120., 135—136. l.) *Úti kép* alcímmel. *Teljes névalábrással.* Két folytatásban, az alábbi tagolás szerint:
1. febr. 20. (7. sz. 119—120. l.) A karcolat kezdetétől a 20 : 35 sorig terjedő rész.
  2. febr. 27. (8. sz. 135—136. l.) A 20 : 36 sortól a karcolat végéig.

Kötetben itt először.

Mikszáth és a székelyek

Az 1886. február 6-án megjelent *A t. Házból c.* karcolat jegyzetében szoltunk arról, hogy a január 27-i ülés után MK öt alkalommal nem írt képviselőházi karcolatot, csak a február 5-i üléről számolt be olvasóinak. A PH január 28-i számában hírt közölt arról, hogy MK néhány napra Székelyföldre, Háromszékbe utazott (ld. e kötet 325. lapján). Tehát írónk kirándulása január 28. és február 4. közé esett. A hat-hét napos útról való hazatéréséről a PH tudósította olvasóit. Ebben már röviden beszámolnak arról is, hogy mivel töltötte MK idejét:

»A palóc a székelyek közt. Említettük, hogy lapunkban már egész Európa irodalmában vonzó névvel bíró munkatársa, *Mikszáth Kálmán* jelenleg Erdélyben időzik. Károly napját — mint a Székely Nemzetben olvassuk — Nagy Károly szotyori birtokosnál töltötte. [A továbbiakban a Székely Nemzet híret közvetítették, ennek szövegét ld. alább.] Mikszáth már tavaly is töltött néhány napot a derék székelyek közt. Meg is írta akkor több józú tárcában, hogy mennyire kiismerte és megszerette őket. Mint most látjuk, szerelme nem „viszonzláng” nélkül való.« (PH, 1886. február 4. 35. sz. 7. l. »Napi hírek«.)

A Székely Nemzet a következőképpen írt MK erdélyi tartózkodásáról: »Érdekes vendége volt szombaton Nagy Károly szotyori birtokosnak. Károly napján ugyanis régi szokás szerint összegyűlt most is a nevezett birtokosnál jó barátainak és tisztelőinek nagy száma, akik Háromszék megyének előkelő férfiaiából és köztisztviselőiből 50—60-an jelentek meg szombaton is ott. Lejött Károly napjára Mikszáth Kálmán is Budapestről, egy korábbi ígését beváltandó. Nagy Károly úr,

kit a kitűnő vendég látogatásával megtisztelt, előzékeny vendégszeretettel fogadta a jeles író. Mikszáth szellemes társasága, szikrázó elmeállal mondott pohárköszöntői az összegyűlt vendégeket felvillanyozták és egymást érték a tósztok, melyek a népszerű író egészségére mondattak. Mikszáth Kálmán vasárnap este Brassón át utazott vissza Budapestre.» (1886. febr. 2. 18. sz. 2. 1.)

Az 1885-ös esztendőben MK kétszer is foglalkozott a székelység helyzetével. Az első cikke az év júniusában látott napvilágot *Akik nem zúgolódnak* címmel, *Háromszék megye bajai* alcímmel. Ebben az írásában Mikszáth a Székely Nemzetben közzétett felhívást értékelte és elismeréssel szólt a Császár Bálint kezdeményezte akcióról (Krk 70. köt. 65—68. l.). A tárcához fűzött jegyzetben felhívtuk a figyelmet arra, hogy úgy tűnik, ez az első nyoma annak, hogy MK lépéseket tett egy esetleges erdélyi képviselői mandátum felé (i. h. 267—268. l.). A második cikk már sorozattá terebélyesedett, és nemcsak távolból foglalkozott a székelység ügyével, hanem egy látogatás személyes benyomásait is megőrizte. *A székelyek között* c. karcolat-füzére az 1885-ös év októberének első napjaiban Beksics Gusztáv kíséretében Sepsiszentgyörgyön tett látogatásáról számol be (ld. Krk 71. köt. 37—51. l. és a sorozathoz fűzött jegyzeteink a 237—249. lapokon).

A sepsiszentgyörgyi tartózkodása idején — mint erről az egykorú sajtó beszámolt — MK ismerkedett a székely életformával és életkörülményekkel, személyes kapcsolatba került a város vezető köreivel.

Úgy tűnik, hogy az 1886. január végi, február elejei újabb látogatás már határozottabb lépést jelentett a kölcsönös ismerkedésben: a névnap mulatság még közvetlenebb kapcsolatot teremtett MK és a székelyföld hangadói között. Erre utal az ekkor keletkezett cikkének tényanyaga is. Bár MK több vonatkozásban megismételte az előző év őszén írt, *A székelyek között* c. cikksorozatának észrevételeit és megállapításait (erről alább a Tárgyi magyarázatok között szólunk), mégis érzékelhető a benyomások elmélyülése, amely újabb mozzanatok előtérbe kerülésében is megmutatkozott.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 17 : 32 *Valóságos magyar Gascogne az. — Régi francia tartomány az Atlanti óceán partján, a spanyol határon. A gascon (magyarul: gascogne-i) a franciában az 'ügyes', 'furfangos', 'tréfás', 'csipkelődő' szinonimája.*
- 18 : 17 *kivált mióta a főispánoknak nem kell járniok többé a főrendiházba szavazni — Az 1885-ben életbe lépett főrendiházi reform szerint a főispánok hivatalból nem tagjai a főrendiháznak, erre vonatkozik MK tréfás utalása.*
- 25 *a hírhedt Balásfalva állomásnál — 1848. szept. 15. és 25. között a közleg és a későbbi vasútállomás közötti téren tartott gyűlésen fordult szembe a román nemzetiség egy része a magyar szabadságharc célkitűzéseivel. Erre vonatkozik MK jelzője.*

Lap Sor

- 18 : 35 *domnyule* — uram! (román)
- 19 : 19—20 *granicsár korszak* — utalás arra az időszakra, amikor még külön határőrvidék volt, ahol a granicsárok szolgáltak.
- 25—20 : 6 MK emléke egy korábbi összejövetről. — Ez az összejövetel minden valószínűség szerint az 1885 októberi sepsiszentgyörgyi látogatása alkalmával Beksics képviselői beszámolóját követő vita. Akkori leírását ld. *A székelyek között VI. Az instrukció* c. részében (Krk 71. köt. 48—51. l.)
- 20 : 7—35 *A székelyek baja*. — MK tárcájának ezt a részét szó szerint átvette az előző évi *A székelyek között* c. karcolat *A székelyek baja* c. fejezetének bevezetőjéből (Krk 71. köt. 44—46. l.)
- 36—21 : 7 *Székelyek és kormányzat*. — Ezt az eszme-futtatást szintén szó szerint emelte át *A székelyek között* c. karcolat *A székelyek baja* c. fejezetéből (Krk 71. köt. 45. l.)
- 21 : 35—36 *Menyecske nincs, de ha van is, az ott nem jót jelent*. — Ezt a megjegyzést az 1885-ös cikkben is megtette MK, arra utalt, hogy az erdélyi vidékeken a köznyelvtől eltérő jelentésben használják a szót: Szatmár megye egyik vidékén 'kikapós fiatalasszony' másik vidékén 'prostituált'; Zilah vidékén 'megesett leány' jelentésben használják (ÜMTSZ).
- 23 : 1—10 *A székely tájszólásról*. — *A székelyek között* c. sorozatában is hasonló megfigyelést tett MK (Krk 71. köt. 40. l.)
- 27 *exordium* — bevezetés, kezdet

EGY FEJ

- M. *Vasárnapi Újság*. (Fel. szerk.: Nagy Miklós.) 1886. február 28., 33. évf. 9. sz. (140. l.) Névjelzés: *M—th K—n*.

Kötetben itt először.

A VÜ 1885. 1. számában MK Jankó János tollrajzához *Hazatérés a vásárról* címmel egy kis történetet kerekített (Krk 70. köt. 9—11. l.). A cikkekcskéhez fűzött jegyzetekben röviden szoltunk e műfaj felé fordulás korábbi indítékairól, és jeleztük, hogy a későbbiekben már nem a megélhetés kényszere vette rá az író, hogy egy képhez vagy egy kép kapcsán kis történetet, eszme-futtatást írjon (Krk i. h. 227—228. l.).

A VÜ 1886-os évfolyamában, az év első felében MK négy kép-magyarázatot írt négy különböző rajzoló, különböző témájú tollrajzához. Ezek közül az első a jelen »Női arckép (Magyar típus)« címet viselő, ismeretlen, csupán »Kbg et OeXl« jelzéssel ellátott (lehet hogy valamelyik külföldi családi lapból átvett) fiatal nőt ábrázoló rajz. MK egy kis farsangi elmélkedést szőtt a kép köré, és szerzőségét vállalva, ismert betűszignójával jelezte az írást.

A keletkezési körülmények és a kevésbé rangos írói célkitűzések miatt közöljük itt a »Cikkek és karcolatok« sorozatban és nem az »Elbeszélések« c. ciklus megfelelő kötetében. (Az ismeretlen szerzőtől származó tollrajzot az I. sz. Képmellékleten találhatja meg az olvasó.)

SZENT TÁRCA

- M. I. *Pesti Hírlap*. 1886. április 2., 8. évf. 92. sz. (1—2. l.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés: *Scarron*.
II. *Jk* 33. köt. = *Hi* 1. köt. A saját ábrázatomról. Bp., 1914. 84—87. l.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

A »Jó könyvek« sorozat és a klérus támadásai

A »Jó könyvek« című sorozatot a Révai kiadó 1882-ben indította meg. Céljuk az volt a sorozattal, hogy a ponyvairodalmat fokozatosan kiszorítsák, és helyébe jó írók tollából érdekes és olvasmányos műveket nyújtsanak. A sorozat első huszonöt tagjaként a következő művek láttak napvilágot:

1. Jókai Mór: Mátyás diák és Bente úr. Néprege Mátyás királyról
2. P. Szathmáry Károly: Aki szentjét el nem adja. Néprege
3. Mikszáth Kálmán: Herceg Eszterházy Miklós kalandjai, szárazon és vizen
4. Jókai Mór: Mátyás király és a szegény varga; A cinkotai kántor
5. P. Szathmáry Károly: Mátyás király és a gonosz kamarás
6. Mikszáth Kálmán: Az ördög orsója vagy a tolpányi boszorkány históriája
7. Kálmán diák [Törs Kálmán]: Garibaldi ifjúsága vagy egy világhős gyermekkora
8. Tolnai Lajos: A falu koronája
9. Reviczky Gyula: Edelény, a holtig hű szerető
10. Inczédi László: Kocsis és királyleány vagy a hű szerelem diadala
11. Jókai Mór: Puskás Klári, Székely monda
12. P. Szathmáry Károly: Varga János vagy akit az isten megbélyegzett
13. Mikszáth Kálmán: Jókai Mór vagy a komáromi fiú, aki a világot hódította meg
14. Mayer Miksa: A lutri koldusa
15. Rudnyánszky Gyula: Az áruló guzsaly vagy »három alma meg egy fél, kérettelek nem jöttél«
16. Jókai Mór: Oroszlánhúség
17. Váradi Antal: A kísértet vagy nem jó a hirtelen harag
18. Mikszáth Kálmán: Herceg Eszterházy Miklós további kalandjai
19. P. Szathmáry Károly: Munkácsi Mihály vagy miképpen lett asztalosinasból világhírű művész?
20. Lantos Sebestyén diák [Szabó Endre]: Hogy jöttek be a magyarok?
21. Vargha Gyula: Csizsár Márton
22. Endrődi Sándor: A kivándorlók vagy Burján Pál tanulságos története
23. Vajda János: Törzsök Jankó vagy a három erős ember
24. P. Szathmáry Károly: Balkezű Demeter
25. Koroda Pál: A pörös jószág

Az egykorú sajtó elismeréssel fogadta a sorozatot. Így például 1886. február 27-én az Ország-Világ a következőket írta:

„*Jó könyvek*” a címe ama apró könyvecskéknek, melyeket a közoktatásügyi kormány segélyezése mellett a Révai testvérek adnak ki. Céljuk: jó olvasmányokat olcsón adni a népek s így szorítani ki a ponyvairodalmat.

48 füzetet kaptunk eddig a vállalatból, mely úgy látszik megfelel feladatának. Az egy-két íves könyvek szövegét nem kisebb írók írják, mint Jókai, Mikszáth, Vajda, Endrődi, Tóth Endre, Törs, Szathmáry, Szabó Endre, Tolnai stb. A képeket hozzá jeles magyar művészek rajzolják s egy-egy füzet 3–6 krajcár. Az újabb nyolc füzet még érdekesebb s tervszerűbben szerkesztett, mint az előbbieik. Csak a képek, melyeket Mannheimer Ágost rajzolt mind a nyolchoz, nagyon is artistikusak s nem a népek valók. Hogy igazam van, itt van egy mutatványkép, igazolja állításomat.†

Az elismerő sajtóvisszhang mellett 1886. április 1-én a Magyar Állam c. katolikus napilapban az 1., 2. lapon — S. szignóval egy igen éles hangú támadó cikk jelent meg, amely erkölcsrombolással vádolta a sorozat néhány füzetét, a megtámadott művek szerzői között Mikszáth Kálmánt és P. Szathmáry Károlyt nevezte meg. A másik két szerző nevét — feltehetően tapintatból — elhallgatta. A »Garibaldi« szerzője Törs Kálmán volt, az »Edelény, a holtig hú szerető« c. művecskét pedig Reviczky Gyula írta.

Következzék az alábbiakban teljes egészében a Magyar Állam támadó cikke:

»Videant consules!

Már-már tűrhetlenné vált, amit Máriaországban a liberális éra alatt elkövetnek szent vallásunk aláaknázására, a nép szívéből való kiirtására! Nincs, ki a kellő helyen sikeres védelmet bírna kieszközölni, hogy a kormány neve alatt iratokat ne csempésszenek a néptanítók asztalára, még romlatlan népünk és iskolásaink körébe saját drága pénzünkön?!

Mi van ismét a minden iskolának ingyen küldött miniszteri „Néptanítók Lapja” legutóbbi számában? Esperes jön iskolát látogatni. A tanító imádkoztatni akar. Az esperes közbevág: „Okos emberek elején szedik a dolgot, nem pedig a végén. Majd akkor imádkozzanak, ha túl lesznek a bajon. Most a dologra! Kezdjük a főtantárgyon. Melyik a főtantárgy?” A tanító a vallást mondja főtantárgynak.

„No, ugyan megadta, tanító úr! — dörgé az esperes — Látszik, hogy nincs tisztában önmagával, nincsenek helyes fogalmai a tárgyakról! Hiszen a vallás nem tudomány s így nem is lehet tantárgy. . . Most a számtan a főtantárgy!”

Ily szavakat adni egy esperes szájába, ily elveket a tanítókbá csepegtetni: ez a vallás határozott kárára van, melynek tekintélyét úgysis aláássa azon törvény, mely az érettségi vizsgáknál a vallást, mint tantárgyat, kiküszöbölni rendelte. Ki szelet vet, vihart arat. Szent István, Szent László törvényeivel mennyire ellentétes elvek és

rendeletek ezek! Nem kellene-e már eréllyel intézkednünk, hogy e lap drága pénzünkön katolikus iskoláink küszöbét át ne lépje? Össze kellene beszélünk, hogy e lapot visszaküldjük. Nem hivatottak írói vallásunk elveit bírálni és tanítóinknak prédikálni.

De még ennél sokkal veszélyesebb az, amit a kormány nyújt tanítóinknak és a népek: „Jó könyvek a magyar nép számára” című ponyvairodalom-féle termékek ingyenes megküldése által, mely füzeteket a királyi tanfelügyelők minden iskolának két-két példányban küldenek meg, hogy egyikét a jó tanulók közt osszák szét, a másikat az iskolai népkönyvtárban őrizték olvasmányul a nép számára. Milyenek e füzetek? Kiadója zsidó cég: „Révai testvérek” (akár Rosenberg), szerzőik nagyobb részét szabadkőművesek és protestánsok.

Valóságos mérég van e füzetekben mézes kalácsban föltálva — nép nyelvén ügyes versekben előadva. Ingyen küldik — de hát föltételezhető az, hogy a zsidóság ennnyi ezer füzetet ingyen erszente szólnak? Biz drága pénzünkön rí bele. Mélyen megbotránkozva olvastam e füzeteket és csak azt bámulom, hogy nem kobozták el a Tiszaeszlár-féle füzetet.

Az egyiket Mikszáth Kálmán, ez a kegyelt író szedte ritmusba. A mai pénzsűk világban, amikor az óriási adó miatt a nép úgyis oly levert, majd kétségbeesett, bemutatja a népek a nagyurak rengeteg pénzét s könnyelmű pazarlását. Bemutatja Esterházy Miklós pazar költségezését, mint lövi agyon a paripát, melyért tízezer forintot dob oda, hogyan gyűjt rá fidibuszként egy ezres bankóra; s a többi közt írja:

„Ott ültek az urak, mulattak, kártyáztak,
Ha jól emlékezem, hát durákat játsztak.
Felül ült a király, legtöbbit az veszett,
Sebaj, adóban majd visszaszedi eztet!”

Most kérdezem: minő erkölcsi hasznot remél a szerző a népnél e füzettel elérni? Hová lesz itt a királyi tekintély? És vajon minő szívvel fog adót fizetni az ily mérgező táplált nép? S ez ingyen a kormány pénzén az iskolába, a nép közé jó! Ó tempora, o mores!

Mit mondjunk azon füzetekről, melyek a vallás, főleg a kat[olikus] vallás pellengérré való állítását, kigúnyolását célozzák? Az a kat[olikus] gyermek, ki azt a füzetet megolvassa, melyet P. Szathmáry Károly írt: „Aki a szentjét el nem adja” cím alatt: megvetéssel fog viseltetni a szenthelyek, a szentek ereklyéi iránt — mit fokoznak benne a karikatúrás képek, melyeket Feszty Árpád pingált a zsidók és protestánsok nagy lelki gyönyörűségére. — Mit tanulhat az ifjúság „Garibáldi” dicsőítéséből? Vagy örülne a kormány, ha Garibáldit venné az ifjúság példányképpül, ki egész életében a király és vallás ellen agitált, cselet szövött? Milyen hasznos lesz az iskolás gyerekeknek e füzetből megtudni, hogy a professzor urak mily igazságtalanok, mert a kis Garibáldit bezárták azért, hogy többször megtette a tréfát, hogy iskola-társaiból egy nyomorult lélekvesztő ladikra szedett 4 — 5-öt s átevezett velők Genuába, meg vissza. „Bizony nem csodálom, hogy ide (matrózok közé) lopódzott közénk; nálunk még csak akad egy kis igazságra.”

„Szent és igaz ügy az, amiért ő megvillantja kardját.” Például ugye, mikor az egyházi államot megtámadta? — Micsoda élmélygős szerelmes komédia: „Edelény, a holtig hú szerető”, ki Szent László leányába, Ilonába volt szerelmes. (Jól tanítja a népnek a históriát.) Mit tanul ebből az iskolás? Jókai életrajzában bosszankodva olvassa minden katolikus magyar Mikszáth vakmerő összehasonlítását Jókainak szent királyainkkal:

Világverő Mátyás dolgát hallottátok,
Szent István jobbkezét még most is látjátok,
Szent László kardjának suhogása hallik,
.....

Csütlöttek, botlottak ország jóvoltáért
A dicsőségből egy parányi sugárért;
S bár hálával mondjuk, legyen nevök áldott
Mégis más volt, aki az egész világot
Meghódítá nekünk — még pedig vér nélkül
S nem sugarokat szór ránk a dicsőségből,
Hanem teli kézzel egy-egy fénylő napot.
.....

Illik azt minden jó magyarnak tudnia,
Neve: Jókai Mór: ügyvédnek a fia.

És hogy még hasznosabb legyen a füzet a kat[olikus] nép számára: az első lapon nagy betűvel hirdetik: Jókai Mórtól megjelent: Péter Péter, Regény, ára 1 frt 40 kr. Azt hiszem, ennyiből is meg lehet érteni, milyen hasznot okoz nekünk a kormány, midőn iskoláink számára e füzeteket megküldi. Azt hiszem, nem vétek az igazság ellen, ha kiírom, hogy szent kötelességet teljesít a lelkész, ha e füzeteket a nép kezébe nem juttatja; ha netán egy-kettő közlők nem is ártalmas, legnagyobb része méreg a népnek: tehát tűzre vele!

A vitába — bár nem közvetlenül — néhány hónap múlva beleszólt Szana Tamás is. A Nemzet 1886. szeptember 29-i számában »A nép olvasmánya« címmel hosszabb eszmefuttatást írt. Bevezetőben áttekintette a hatvanas-hetvenes évek népies olvasmány-termését, elemezte célkitűzéseiket és megvonta eredményeik mérlegét: »... Nagyon is komoly hangon szóltak hozzá [t. i. a néphez], mindent a szájába rágtak, elárasztották tanulságokkal; de arra már éppenséggel nem gondoltak, hogy érdeklődését foglalkoztassák, képzelődésének tápot adjanak. Márpedig a nép éppen úgy, mint a gyermek, örömet csapong a képzelődés világában; szereti a kalandos, romantikus történeteket, s kicsinylést talál abban, ha valaki minden lépten-nyomon érezteti tanulatlanságát. Bosszantja, fáj neki a professzorkodás.«

Szana Tamásnak az 1880-as évek népkönyveiről szóló fejtegetését éppen a MKT ért támadás miatt az alábbiakban teljes egészében közöljük:

»A legújabb időkben megindult mozgalom, úgy látszik már számitott ezekkel a tényezőkkel. Úgy a Révai testvérek által közreboocsátott „Jó könyvek”, mint a Mehner Vilmos cége alatt megjelenő „Magyar mesemondó”, s a Szent István társulat által kiadott apró füzetek már az alsóbb osztályok erszényéhez alkalmazkodnak és szerkesztők is mindent elkövetnek, hogy olvasókörük gondolkodásmódjához és érületvilágához közelebb férközhessenek.

A „Jó könyvek” eddig megjelent 51 számában a hazafias, regényes, vidáman szórakoztató és tanulságos tárgyoknak oly gazdag és változatos gyűjteménye fekszik előttünk, melyben minden kor és ízlés könnyen megtalálhatja a maga olvasmányát. Ezek az apró könyvecskék éppúgy felölelik a múltak nagyfontosságú történeti mozzanatait, mint a mai élet változatos, tarka eseményeit, a regék világát s a közhasznú ismereteknek az iskolákat nem látogatott néptől jóformán elzárt birodalmát. És mindezt olyan modorban és hangon, mely nem affektálja a tudákosságot, amidón tanít, egyúttal szórakozást is nyújt. A Révai testvérek elsőrangú írókat csoportosítottak e vállalat körül, ha gyűjteményükben akadt is egy-egy füzet, melynek tárgya talán nem egészen illett a nagyközönségnek szánt olvasmányok keretébe, annyit elmondhatunk dicséretükre, hogy érdekes könyvecskéket nyújtottak, s a ponyvairodalom termékei között az irodalmi színvonalon álló dolgozatok számára tért hódítottak. Biztos tudomásom van róla, hogy csak maga a ref. tanítóság útján évenként százezer füzetke terjedt szét vállalatukból, s egyes darabok nagyon is erős konkurrenciát csináltak a ponyva régibb termékeinek.

A Mehner által megindított „Magyar mesemondó” szintén jó úton halad. Egyes füzetei, mint az „Ekébe fogott gróf”, „Az Amerikába vándorolt magyarok gyászos története”, „A lutris mester”, „Az ördög árka” nemcsak a tárgy igazán népies földolgozásával, hanem jól választott címeikkel is imponálnak. És ez nem lényegtelen dolog. A nép nemcsak szereti, de meg is követeli a sokat ígérő hangzatos címeket s még a legjobb dolgokat sem olvassa el, ha azok már jó előre fel nem keltik kíváncsiságát. Ezért a nép számára dolgozó íróknak nem lehet eléggé ajánlanunk, hogy e részben még akkor is koncessziókat tegyenek, ha netalán ízlésük tiltakoznék is a cifra és hangzatos cím ellen. Ez úgysis csak egyszerű köntös; lényeges maga a tartalom és a földolgozás. Ezekben szigorúan ragaszkodhatnak s kell is ragaszkodniuk az ízlés és erkölcs követelményeihez, hogy jó munkát végezhessenek.

Nem vezet azonban célhoz, ha a füzetek szerzői, mint ezt a Szent István-Társulat újabb kiadványainál látjuk, a szórakoztató elem rovására keresik a tanulságot. Tagadhatatlan, hogy a társulat cége alatt eddig megjelent négy füzet kivétel nélkül jó célzatú, erkölcsnemesítő olvasmányokat tartalmaz; de a mese, mely utóvégre is főforrását képezi az érdekkeltésnek, bennük oly igénytelen, hogy a nép aligha fog kedvet érezni olvasásukhoz.

Nem mondom én, hogy az oktató hang ki van zárva az ilyen füzetekből; sőt ellenkezőleg megkövetelem, hogy minden egyes történet rejtse magában valami tanulságot: de csakis rejtse, hogy a mese folyásából és lebonyolódásából maga az olvasó találja ki: mitől

kell óvakodnia vagy mit kell tennie, hogy összeütközésbe ne jöjjön az erkölcs törvényeivel. Ha ezt a munkát meghagyjuk neki, s mint a gyermeket nem vezetjük örökké járó-szalagon: nemcsak önérzete gyarapodik, de lassankint márcsak azért is olvasni fog, hogy a másik sorsának folyásában a maga részére is okulást találjon. Ezért tiszta szívből tanácsolom a jó célzatú vállalat szerkesztőjének, hogy olvasói számára jövőre olyan olvasmányokról gondoskodjék, melyek érdekfeszítő, várakoztató történetek keretében nyújtják az erkölcsi tanulást.

Ilyen törekvés mellett, ha nem is mindjárt egyszerre, de már a közeljövőben is sikert merek ígérni a népies irodalom érdekében újabban megindult mozgalomnak.

Szükséges azonban, hogy a füzetnek nem csupán előállítás, hanem terjesztése is alkalmas kezekbe kerüljön, s kellő apparátussal történjék.

A tartalmasabb népies olvasmányokra, ha le akarják szorítani a ponyva régibb termékeit, még erős küzdelem várakozik. Előítéletekkel, a megszokás előítéleteivel kell megbirkózniuk, nemcsak az olvasók, de a ponyvák amaz egyedárusai részéről is, kik hagyományos előszeretettel csüggenek a megszokott s nem egyszer jól jövedelmező régi cikkeken. E cikkek tömegesen kerülnek az elárusítókhöz, s legnagyobb részükből az aktualitás jellege sem hiányzik, ami nagyban előmozdítja keletüket. Ezért a nemesebb irányú népies olvasmányoknak sem szabad elzárkózniuk a fontosabb napi események elől, sőt szükséges, hogy tájékoztatni igyekezzenek a népet mindarról, ami itthon vagy a külföldön megörökítésre méltó történik. Természetesen mindenkor teljes megőrzésével az objektivitásnak, amire, ha valahol, a néppel szemben van szükségünk.

Ha mindezt megtettük, nem kell féltünk attól, hogy hajótörést szenved a jobbak vállalkozása s a népet nem tudjuk elvonni a ponyvák gyakran mételety terjesztő szellemi táplálékától. Elfordul az a rossztól maga is, ha már egyszer a jóval megismerkedett.

De erre az ismerkedésre időt kell neki engednünk. †

A népkönyvek körüli vita 1886-ban nem zárult le. 1887 februárjában újból felszínre került. De nem a sajtó hasábjain, hanem a képviselőház tárgyalótermében. A kultusztárca költségvetésének vitájánál, az 1887. február 15-i ülésen Lesskó István élesen bírálta az állami iskolában ingyen kiosztott »Jó könyvek« című sorozatot, és idézett MK »Herceg Eszterházy Miklós kalandjai, szárazon és vízen« c. füzetecskéjéből, majd eltévelyt hangon szolt arról, hogy az író a pazarlást támogatja. Lesskó kifogásait MK nem hagyta szó nélkül, az 1887. február 16-án megjelent *A t. Házból* c. karcolatában a következőket írta:

»Az első szónok Lesskó volt, ez a kedves, ennivaló tót papocská, aki beszédjeit először a „Magyar Állam”-ba írja meg, azután mondja el a Házban.

Legalább azt a támadást, mely ellenem volt irányozva a „Jó könyvek” miatt, már olvastam a „Magyar Állam”-ban szóról szóra, és akkor meg is feleltem rá. . . † És a továbbiakban — minden valószínű-

ség szerint — emlékezetből summázta a jelen *Szent tárcsa* fontosabb tételeit. (A karcolat megjelenik a Krk előkészületben levő 74. kötetében.)

Még csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy — mint erre az 1887. február 16-i karcolathoz fűzött jegyzetekben majd rámutatunk — semmi bizonyítékunk sincs arra vonatkozólag, hogy a Magyar Állam 1886-os támadó cikkének Lesskó lett volna a szerzője, MK idézett mondata teljes határozottsággal csak a két katolikus megnyilvánulás hangnemének, érvelésének azonosságára utalt.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 25 5—7 A nép megcsömörlése. — MK itt szabadon idézte a Magyar Állam cikkének egyik gondolatát.
- 26 : 36—37 mert ő [Péchy Tamás] szereti hangoztatni, hogy »Anglia velünk barátságos lábon álló hatalom«. — MK egy az előző évben tett ház-elnöki megjegyzésre utalt vissza (ld. Krk 70. köt. 101. l.).
- 27 12—13 igazi bámulattal vagyok eltelve Anglia iránt, mióta Egyiptom adósságait zseirálta. — MK utalása a Ház ápr. 1-i ülésére vonatkozik, amelyen jóváhagyták a Monarchiát is érintő külügyi törvényjavaslatot (ld. e kötet 193. lapján és jegyzeteinket a 381. lapokon).
- 28 : 8—20 Geduly szuperintendensre tett tréfás megjegyzés és annak visszhangja. — MK az 1885. szeptember 27-én megjelent *Az új főrendiház első ülése* c. karcolatára utalt, ahol az említett jellemzés szerepelt (Krk 71. köt. 92. l.).

*

Itt említjük meg, hogy a »Jó könyvek« sorozatának Mikszáthtól való népies elbeszéléseit és verseit a Krk 45. kötetét követő darabjainak egyikében közöljük majd.

A PARASZTOK

- M. I. *Vasárnapi Újság*. (Fel. szerk.: Nagy Miklós.) 1886. április 11., 25., 33. évf. 15. sz. 17. sz. (230—231., 272. l.) Teljes névjelzéssel.
- II. *Jk 45. köt.* = *Hi 13. köt.* *Anekdóták II. Bp.*, 1917. 49—54. l. (Rubinyi Mózes csak a képmagyarázatot közölte, a reflexióra adott válaszról említést sem tett.)

Keletkezéséről

A »Bennfentes paraszt«-ot megrajzoló Bitzó Gézáról sem az egykorú források, sem mai lexikonjaink nem nyújtanak felvilágosítást. Nagyon valószínű, hogy egy alkalmi illusztrátor rajzához készített MK képmagyarázatot.

Ez a kis írása valamelyest eltér a korábbi hasonló ihletésű tárcák felépítésétől: tulajdonképpen három történetből tevődik össze: az illusztrátorral való személyes találkozásakor tisztázták egymás között a rajz témáját, mondanivalóját (magáról Bitzó Gézáról MK leírásából sem tudunk meg sokat, csupán megjelenése keltette legelső benyomását vetette papírra). A tárca meghitt, önéletrajzi elemeket is tartalmazó része az a passzus, ahol írónk gyermekkorra »bennfentes« parasztjáról eleventette fel emlékeit. A második történet az Arad környékbeli parasztok »csökönyösség«-ét mutatta be, a harmadik Nagy András, a gazdag hódmezővásárhelyi polgár nagy feltűnést keltő ajándékozási történetét örökítette meg.

Nagy András alakja MK egyik korábbi, a gazdag Szeged környéki parasztokról szőtt *Paraszt-mágnások* c. rajzában már felbukkant egy közbevetett mondat erejéig (Krk 34. köt. 184. l.). Az ott szereplő alakjai közül Töviskes János figurája később a *Töviskes látogatóban* c. elbeszélésében újból visszatér. Bagi Józsefről pedig már 1882-ben megírta a *Bagi uram frakkban* c. kis rajzát. A frakk-ebédeltetési tromf kiváltotta Bagi uram tiltakozását és helyroigazító levélben tiltakozott MK története ellen. (A rajz megjelent a Krk 33. kötetében a 101–103. lapokon, Bagi uram alakjáról ld. Bisztray Gyula jegyzeteit a 290–293. lapokon). Bagi József 1886 decemberében 87 éves korában elhunyt. Ekkor írta MK *A pógár gróf* c. megemlékezését, ebben felelevenítette a frakk-estet és Bagi tiltakozását is (ld. a Krk előkészületben levő 73. kötetében).

Nem járt jobban Mikszáth a képmagyarázatba illesztett Nagy András-történettel sem: a VU április 25-i számában nem a »sértett«, hanem valamelyik jóembere félreértésektől hemzseggő, haragos cikke jelent meg, szemmel láthatólag azért, hogy kiengeszteljük a hódmezővásárhelyi mecénást. Az alábbiakban teljes szövegében közöljük az »Egy a sok közül« aláírásu panaszos írást:

»A csúfolódó férfiak felgyújtják a várost

Bölcs Salamon mondja a címképpen felülírt mondatot, és nagyon igazat mond.

Mikszáth Kálmánnak a „Vasárnapi Újság” folyó évi 15-ik számában megjelent cikke, melyben Nagy András Jánost — Nagy András név alatt — mutatja be a lap közönségének, nem jó vért szült Hódmezővásárhelyen. Aki csak olvasta, gúnyolódásról, sértegetésről stb. beszélt.

Engem egészen elkésértett a cikk.

Nagyon szerencsétlenek vagyunk mi magyarok: mindent elkövetünk magunk kisebbitésére; mert fajunkat kisebbitjük ám, midőn egy magyar embert együgyűnek festünk.

Mintegy 12 évvel ezelőtt egy jeles porosz tudós járt Hódmezővásárhelyen, a magyar alföldet s népét akarta megtekinteni. Házigazdája elvitte néhány idevaló gazda házához és tanyájára. Nagyon tetszett neki gazdánk barátságos, nyílt jelleme, értelmessége, a tanyai cselédség ügyessége, emberség-tudása; hanem akart egy pillantást vetni az árnyoldalra is, mondta, hogy szeretne látni pászort, csikóst

vagy gulyást, olyan, ki a pusztán lakik. A szíves háziúr megbiztatta, hogy éppen várja haza túl a Tiszáról a kömpöci pusztáról a gulyást. Örült a tudós, hogy majd lát egy vad embert, talán betyárt vagy haramiát.

Másnap a gulyás — ki nem éppen utolsó ember pásztoraink között, de nem is valami kiszemelt ritka példány — megérkezett, s minthogy éppen vasárnap volt, tisztán mosott, jól mángorolt fehér ingbe, gatyába, posztó mellénybe, egyszerűen, de csinosan öltözve.

Tudósunk, ki elég jól értett magyarul, kérdezősködött — kissé tört magyarsággal — a gulyástól a pusztáról, életmódjokról stb. Emberségesen, bátran, nyíltan s ügyesen felelt a gulyás, kinek távoztával így kiáltott fel az idegen tudós:

„Hiszen ez mívelt, illemtudó és igen értelmes ember! Kedves ország ez a Magyarország, derék nép ez a magyar nép!”

És Mikszáth Kálmán, a magyar író, mikor egy „bennfentes” parasztot kellene leírnia, nekifordult Hódmezővásárhely egyik kiváló s méltán köztiszteletben álló polgárának!

A mi népünk előtt ugyan ismeretlen ez a szó: „bennfentes”, hanem egy tekintet a Bitzó Géza rajzára megmondja neki, hogy olyan szerencsétlenül kell gondolni, akit itt „benyalatos”-nak, „urak hazugjának” neveznek. Nem csuda, ha megbontránkoztak itt Mikszáth K. cikkén.

Rosszakaratot nem teszek föl M. K. úrról; hiszen maga mondja: „az ilyen parasztok az én kedvenceim...” Hanem olyanformán tiszteli kedvencét, amint valamikor túl a Dunán tisztelték a kék köpenyegyet: hosszúnyelvű balta fokával porozgatták, egy perszonátus csizmadia hátán.

De meg örömet is olvasom M. K. munkáit, csak ne szoktatta volna rá magát a torzításra s affélék írására, kivált élő emberről, amit tán maga sem hisz.

Ha nem a költői szabadság jogán mondja azt M. K., hogy „egy barátja”, valami „nagyságos úr” elbeszélése után ír, hanem valóban úgy áll a dolog: a nagyságos úrról teljes bátorsággal el merem mondani, hogy vagy az álmát beszélte el, vagy *nagy költő*.

Mert bizonyosan tudom, hogy Nagy A. János semmiféle nagyságos vagy bárminő című úrtól vagy nem úrtól e tekintetben tanácsot sohasem kért, mert nem szorult rá, maga lábán járó ember az, tőle szoktak inkább tanácsot kérni és olyan dologban, amihez ért — pedig nem szűk ismeretkörű — nem bánta még meg senki, ha tanácsát követte. Tudom, hogy nekem, s még egy időben nála volt két barátjának mondta meg csak, milyen összeget és mire fog ajánlani, de megkért, hogy míg másnap a közgyűlésen ajánlatát meg nem teszi, erről senkinek se szóljunk, mert efelől feleségén kívül senki sem tud semmit. Mi csak örömmünket fejeztük ki, de nem okoskodtunk, hogy mire volna jobb fordítani a más 20 000 forintját. De meg is kérdeztem most tőle, kért-e a kút-ügyben valakitől tanácsot, és jött-e valaha ki száján ama különben talpraesett mondat: „a tudomány már sok fejet megzavart, de a víz még egyet sem”? Mindkét kérdésre nemmel felelt.

Helyénvalónak látom, hogy ismeressem röviden Nagy A. Jánost, éppen ott, ahol ferde világításban mutatták föl és éppen csak azért, mert ez fájdalom, megtörtént.

Nagy A. János 74 éves korához képest erős, élénk, jókedélyű, jószívű, testben-lélekben jól termett ember; nincs más fele kopaszágában, sok hajszál van még fején, de annyi aligha, amennyi emberrel — paraszttal, úrral — hosszú életen át jót tett. Végzett egypár latin osztályt, meg is látszik rajta; de nem úgy ám, hogy diákizálna. Végzett valaha saját két kezével mindennemű mezei munkát, érti a módját, tudja mi telik egy munkástól. Hej, de jó tulajdon ez a gazdában! Még ifjú korában maga gazdájává lett. Minden idejét jól kihasználta, egész testi és lelki erejét foglalkoztatni, minél több szegénynek kenyeret adni szerető ember lévén, bérelt néhány száz holdat Pallavicini Alfonz őrgrófnak a hódmezővásárhelyi réttel határos birtokából, 40 éven keresztül volt az őrgrófnak pontosan fizető és megbecsült bérlője.

Volt idő, hogy meglátogatta az őrgróf, s elvitte hozzá derék nejét s gyermekeit is. Nagy A. János pedig morvaországú kastélyában kereste fel az őrgróft, s ott oly szívesen látott vendég volt, mint Nyitra-ban gróf Károlyi Lajosnál, midőn a provizórium-beli polgármesterrel együtt küldetett oda, megkérni a gróft, adná el a városnak egy, a város alatt fekvő birtokrészét. A gróf azt mondta: a birtok ugyan nem lett volna eladó, a városnak nem is adja, azzal nem birtokodik; hanem ha már Nagy A. János odafaradt, neki szívesen; s meg is szabta a birtok árát. Nagy A. János elfogadta a vételárt, a gróf utasította ügyészét, írja meg a szerződést a Nagy A. János nevére. Ez azonban rábírta az ügyészt, hogy Hódmezővásárhely várost írja vevőfélnek. A gróf aztán csak akkor írta alá a szerződést, midőn Nagy A. János, nem írásban, csak szóval, a jótállást a városért magára vállalta.

Mindamellet, hogy gazdálkodása jól elfoglalta, részt vett Nagy A. János a közügyekben is. Már a negyvenes években eljárta mint *nemes ember* a megyei közgyűlésekre, folytonosan azon párt embere volt, melynek országos vezére Deák Ferenc, Csongrád megyében pedig vezetője s lelke Klauzál Gábor volt, amely párt a köztelherviselés ügyében adandó követi utasítás tárgyalásakor lelkesedve kiáltotta: „adózunk!” A Csongrád megyei nemesség volt az első az országban, mely ama kérdésben eképpen határozott.

Olvasgatni, tanulni is szeretett Nagy A. János, jutott egypár 100 forintja komoly irányú, jó és drágább könyvre. 1847-ben előfizetője volt az „Országgyűlési Napló”-nak, s az a „Vasárnapi Újság”-nak, a „Pesti Napló”-nak megindulásoktól fogva maig.

Hazánk nevezetesebb férfainak legnagyobb részével érintkezett Nagy A. János, egy vagy más ügyben, Gróf Károlyi György jól ismerte és becsülte. Saját lakásán — mondhatnám úri házában, mert ilyenben lakik — meglátogatták gróf Ráday Gedeon s ez többször, gr. Károlyi Gyula, gr. Zichy Jenő, s ezen utóbb említett főúr úgy a székesfehérvári kiállításon, mint a múlt évben a budapesti Országos Kiállítás alkalmával nagyon kitüntette Nagy A. Jánost és nejét. Pedig nem keresik ám ezek a kitüntetést. Derék emberektől ritkán is kapja azt meg, aki nagyon keresi.

Az ilyen embert amaz idegen tudós, bizonyosan a műveltek osztályába sorozná. Oda sorozhatnák talán a mi tudósaink is.

Bizony sértve érezheti magát Nagy A. János, és úgy is érzi; rosszul eshetik nagyszámú tisztelőinek, és úgy is esik, midőn M. K. egyik pontjában a magyar paraszt csökkönységéről beszélve elismeri ugyan, hogy „eszejárásában úgyszólván még ott, ahol téved is, bizonyos bölcsességgel teszi”, de a másik pontban azonnal Nagy Andrást említi, s még beszélteti is, olyan együgyű ember módjára. Van joga M. K.-nak úgy vélekedni, hogy tévedett Nagy A. János. De mi szükség van rá, hogy véleményét a világba dobja?

Nem buzdítunk azzal senkit nemes cselekedetekre, ha tévedést vetünk az olyan ember szemére, aki szép vagyonának legalábbis egy huszad részét, de meglehet többet is — mert pótolták ám még Nagy A. Jánosék az először felajánlott 20 000 forintot 7000 és néhány száz forinttal — arra áldozza, hogy városa népe részére jó és bővízű s századokig használható artézi kutat készíttet. Jól tudta Nagy A. János miért áldoz. Tudta már tapasztalásból is, mily üdös hatású közegészségügyi tekintetben a jó ívóvíz, s látta, hogy az egyetlen artézi kút Hódmezővásárhelynek nem elég.

Áldozná csak sok ember, kivált a gazdagok és igen gazdagok közül, vagyonának huszad részét bárminő közcélra!... Nem bírálgatnánk.

Még abban sem tévedett volna tán Nagy A. János, hogy ő mondta volna azt: „A tudomány már sok fejet megzavart, de a víz még soha egyet sem”.

Vajon csalhatatlan-e a „nagyaságos úr”, midőn azt mondja neki: „akik a Nagy András alapítványából lennének tudósokká és tisztelteké, folyton hálás kegyelettel emlegetnék a nevét?”

Tehetünk ide három kérdőjelt is egymás után.

Nagy A. Jánoson ugyancsak betelt, hogy „a jó szív, bajjal jár”.

Mikszáth Kálmán úrhoz egy kérést intéztek, kérieti őt általam Nagy A. János is.

Legyen oly jó, közölje is ott, ahol szerepeltette, a „Vasárnapi Újság”-ban, igen tisztelt barátjának becses úri nevét.

De ne tegyen ám fel rólunk valami gonosz szándékot. Mert mindamellet, hogy az efféle elbánást nemigen lehet sajtópörrel megtorolni, eszünk ágában sincs a párbaj.

Világért sem akarjuk őnagyságának drága vérént ontani; de a magunkét sem szeretnénk tékozolni. Nagyon öreg legények vagyunk már mi az effélékre.

Egyedül azért kérdezzük, „ki légyen ő s hol vagyon hazája”, hogy ezentúl érdeme szerint tisztelhesük a nagy költőt.

Egy a sok közül.

A VÚ szerkesztősége módot adott a megtámadottnak, hogy a haragos támadásra azonnal válaszoljon. Így keletkezett MK második írása, amely szelíd humorral fogadva a személyeskedő támadást, nyugodt elolvasásra kérlelte azokat a hódmezővásárhelyieket, akik úgy érezték, hogy a kis írás sérti mecénásukat.

MK ezzel befejezettnek vélte a »polémiát«. A VŰ hasábjain be is fejeződött, de saját lapjában még vetett egy hullámot: szerkesztőség-beli volt kollégája és egykori szobatársa, Szemere Attila levél formában frott karcolatában jó tanácsokkal látta el frónkat, hogy miként kerülheti el az ilyen és ehhez hasonló támadásokat (ld. a *Levél Mikszáth Kálmánhoz* c. írást e kötet 45–48. lapján).

Bitzó Géza tollrajzát a II. sz. képmellékleten nyomtattuk le újra.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

29 : 14 az első *gohér szőlőfürtöt* — Ma már ritkábban termesztett, laza fürtű, hosszúkás bogycjú, korai csemegezőlő

A HAYNALD ANYJA

M. I. *Pesti Hírlap*. 1886. április 11., 8. évf. 101. sz. (1., 2. l.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés nélkül.

II. *Jk* 45. köt. = *Hi* 13. köt. *Anekdóták II. Bp.*, 1917. 57–60. l.

A Krk jelen kötete a PH szövegét közvetíti.

Keletkezéséről

A névjelzés nélkül közzétett írás MK alkotása. Keletkezése jellegzetes: egy a sajtóban felröppent hírt kommentálva olyan anekdotát idézett fel, amelyet esetleg közvetlenül, de még valószínűbb, hogy közvetve hallott a kalocsai érsekről. Ennek előadásával egy villanás erejéig be is mutatta a főpap jellemét és gondolkozásmódját.

A napihír, amely ezt a karcolatot kiváltotta a következő volt:

»Haynald kalocsai bíbornok érsekről ma egy lap azt írta, hogy fényes állásáról le akar mondani s a sz. mólki kolostorba óhajt visszavonulni. Ezzel szemben egyrészt arról értesülünk, hogy a hír teljesen *alaptalan*; a bíbornok kissé megtámadott egészségi állapota folytán csak a zenekedvelők egyletének elnökségéről mond le. Másrészt azonban arról értesítenek, hogy a hír nem egészen alaptalan. A bíboros főpapnak régi óhaja az, hogy élete alkonyát, megszabadulva hivatalos elfoglaltságának nem egészen kis terhétől, nyugalomban, csendes szemlélődésben tölthesse el. A kötelességérettől áthatott érsek attól tart, hogy szellemi és fizikai ereje nem elegendő már arra, hogy nehéz és fontos hivatalának megfeleljen úgy, amint ő óhajtja. A bíbornok érseket hetven éve — bár nem törte meg testileg — de úgy látszik saját magában való bizalmát megingatta. E hangulat befolyása alatt az érsek már három év előtt szóba hozta legmagasabb helyen fölmentését, s azt háromszor-négyszer ismételte, de a válasz mindannyiszor határozott nem volt. . . « (PH, 1886. ápr. 9. 6. l.)

GRÓFOK A KENYÉRBEN

- M. I. *Pesti Hírlap*. 1886. április 21., 8. évf. 111. sz. (1., 2. l.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés: *Scarron*.
II. *Club és folyósó. Politikai ötletek és rajzok* alcímmel. Bp. [1888.] Révai Testvérek kiadása. 97—99. l.
III. *Jk 45. köt. = Hi 13. köt. Anekdóták II. Bp., 1917. 71—73. l.*

A szövegről

A karcolatot a PH-beli közlés után Mikszáth beillesztette a *Club és folyósó* első kiadásába, elhagyva az anekdotát bevezető politikai eszmefuttatást (36 : 1—37 : 5) helyébe a következő két mondatot illesztette:

»A volt vasúti igazgatónak, Tolnaynak az érdemeit mindenki elismeri, még Baross is, de hiába, olyan világot kezdünk élni, hogy az a jobb csizmadia, amelyik olcsóbb.

Ami azonban a vasúti deficitet illeti, van arra egy kibékítő történet a fiókomban.«

A karcolat szövegén e változtatáson kívül, egyéb módosítást nem eszközölt. Az úgynevezett életműkiadásakor, amikor a *Club és folyósó* rajzait ismét megjelentette, a *Grófok a kenyérben* címűt — több más rajzával együtt kihagyta — és többé MK életében kötetben nem látott napvilágot. A Hi sajtó alá rendezésekor Rubinyi Mózes az 1888-as kötetkiadásról megfeledezett, a Hi jelzett kötetében a PHból tette közzé az írást, az aktuális bevezetőt elhagyta, csupán három ponttal jelezte, hogy elhagyott az eredeti szövegből. Rubinyinál ugyan más megfontolásból, de szintén kimaradt a 36 : 1—37 : 5 sorig terjedő rész.

A Tolnay Lajosról szóló történet több vonatkozásban kapcsolódik a többi karcolat atmoszférájához, ezért a jelen Krk az eredeti PH-beli közlést közvetíti. Az eljárást megerősíti az a tény is, hogy az 1888-as kötetkiadás után — számunkra ismeretlen okok miatt — Mikszáth többé nem vette fel a *Club és folyósó* újabb kiadásába, ezzel mintegy kifejezve azt, hogy nem tekinti rajznak, inkább karcolatnak. A karcolathoz viszont szervesen hozzátartozik a bevezető rész is.

Tolnay Lajos megválása a MÁV igazgatóságától

Az előző, 1885-ös esztendő második felében a sajtóban különböző hírek jelentek meg arról, hogy a MÁV igazgatója, Tolnay Lajos megválna állásától. E híresztelésekben MK nem bízott, a *Kanapé-pörök* c. júliusi karcolatában csupán uborkaszезzonbeli terméknek tekintette a szóbeszédet (Krk 71. köt. 19. l. és a hozzáfűzött jegyzeteinket uo. a 225—228. lapokon). 1885. december 15-én Tolnay valóban lemondásra kényszerült. Ennek parlamenti fogadtatásáról MK az aznapi karcolatában ironikus hangon számolt be (ld. Krk 71. köt. 137. l.).

A jelen karcolatban előadott anekdotát az 1885-ös év deficitjével foglalkozó törvényjavaslat bizottsági ülésbeli tárgyalása hozta felszínre. MK a jellegzetes miniszteriális szemlélet érzékeltetésére és a lemondott Tolnay Lajos »mentségére« vetette papírra a történetet.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 36 : 1—3 Az ördög és a szegény ember. — MK utalása az ismert népmesére vonatkozik, amely szerint az erdőben pórul járt szegény embert az ördög kisegíti a bajból, cserébe azért a tulajdonáért, amiről nem tud. És ez az akkor született gyermeke volt.
- 4—11 A deficit, amiről a Ház nem tudott. — A Ház az 1885. május 13-tól május 20-ig tartott ülésein tárgyalta meg és fogadta el az 1885-ös deficitről szóló törvényjavaslatot. Az ezzel foglalkozó karcolatokat a jelen kötet 211—222. lapján közöljük.
- 21 *Végigolvastam a Tolnay mai nyilatkozatát a lapokban* — Tolnay Lajos levele a PH április 20-i számában jelent meg »A közönség köréből« c. rovatban. Öt pontban felsorolta, hogy a törvényes előírásoknak megfelelően jártak el a beruházásoknál, majd a következőket írta: »Nem személyes okok indítottak e sorok közlésére. Szemben azon megtisztelő nyilatkozattal, melyet a miniszterelnök úr öngyméltósága csekély személyemet illetőleg a pénzügyi bizottság már említett ülésén tett és szemben a közmunka- és közlekedési miniszter úr öngyméltóságának azon kijelentésével, hogy az idézett törvényjavaslatért és azokért, amik ezt indokoltá teszik, a *felelősséget elvállalja*: nincs szükségem nyilatkozatra. Ha mindazonáltal felszólalok, teszem ezt azon hivatalnok-társaimra való tekintettel, kik hosszú időn át előljáróik és a nagyközönség által is mindig elismert lelkiismeretes és buzgó szolgálattevélyük után, most — meggyőződésem szerint teljesen alaptalan vádakkal terhelhetnek a nyilvánosság előtt... Pusztainacsa, 1886. ápr. 18. Tolnay Lajos s. k.«

AZ ARANY-KORSZAK

- M. I. *Pesti Hírlap. 1886. április 25., 8. évf. 115. sz. (1., 2. l.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés: *Scarron*.
- II. *Club és folyosó. Politikai öleték és rajzok* alcímmel. Bp. [1888.] Révai Testvérek kiadása. 100—104. l.
- III. *Jk 43. köt. = Hi 11. köt. Dekameron IV. Bp., 1917.* 145—149. l.

A szövegről

A karcolatot a PH-beli közlés után Mikszáth beleillesztette a *Club és folyosó* első kiadásába, egy aktuális utalást elhagyva a szöveget egyébként nem módosította, csupán a PH-beli kurzív szedéseket szüntette meg. A változások tehát a következők:

38 : 6 mutattik be. (PH: mutattatik be a »*Pesti Hírlap* mai számában)

39 : 10 kibéköltök (a PHban ritkított szedéssel)

„ 24 vaskor (A PHban ritkított szedéssel)

40 : 27 ezüst-kor (a PHban ritkított szedéssel)

41 : 20 sokat elnéző (a PHban ritkított szedéssel)

Az úgynevezett életműkiadásakor (MKm), amikor a *Club és folyosó* rajzait is újból megjelentette, *Az arany-korszak* címről — több más rajzával együtt — kihagyta és ez az írás MK életében többé kötetben nem kapott helyet. A Hi sajtó alá rendezésekor Rubinyi Mózes az 1888-as kötetkiadásról megfeleltetett és a jelen karcolatot a PHból illesztette a Hi jelzett kötetébe.

A jelen Krk viszont a *Club és folyosó* 1888-as szövegkiadását közvetíti és fentebb felsoroltuk a PH szövegén tett mikszáthi módosításokat.

Az Országgyűlési Almanach megjelenése

Halász Sándor, a parlament tisztviselője szerkesztésében közzétett »Országgyűlési Almanach« — ma már könyvészeti ritkaságszámba menő munka — megjelenése idején nagy feltűnést keltett. A kegyezés után az első olyan kötet volt, amely — bár nem hivatalos kiadvány formájában — a hitelesség igényével mutatta be a képviselőház tagjait. Célját Halász Sándor a következőképp fogalmazta meg:

»E munka nem kíván más lenni, mint egyszerű kézikönyv, melynek célja, hogy az országgyűlés tagjai iránt érdeklődőket, tárgyilagos adatok nyomán, megismertesse azok élettörténetének kiválóbb mozzanataival. . . a jelen könyv, mely céljából folyólag, nélkülözi ugyan a vázlatos és stílszerű forma előnyeit, tartalmában azonban tán nem nyújt érdektelen olvasmányt, sőt adatainak összességében kultúr- és szociálpolitikai szempontból is elég tanulságos következtetésekre nyújt anyagot. . . Fő törekvésem volt, hogy az adatokat lehetőleg hiteles forrásból merítsem. Erre nézve a leghelyesebbnek véltem, maguknak az érdekelteknek szíves közreműködését venni igénybe. Hálás köszönettel ismerem el, hogy a képviselő urak túlnyomó része a legnagyobb előzékenységgel bocsátotta rendelkezésemre a kívánt adatokat, s a munkának, ha van becsé, ez a megbízhatóság adja meg a java értékét. . . Az anyag feldolgozásának szorosan körülhatárolt módszerében lelje magyarázatát azon netán felőtli aránytalanság is, mely egyes életrajzok terjedelme közt, viszonyítva ezt az illető képviselők egyéni értékéhez, mutatkozik. . .« (I. m. III—V. l.)

A kézikönyvnek számító kötetről a korabeli sajtó gyors ismertetőket közölt. A VÜ például a következőket írta: »Kétszázat meghaladó lapon tartalmazza a magyar törvényhozás jelen évi tagjainak betűrendes névjegyzékét, ama kerület megjelölésével, melyet képviselnek, továbbá ugyanezeknek rövidre fogott életrajzi adatait, melyet több mint négyszáz egyénről összegyűjteni bizony nem kis munka vala. Az adatok legtöbbje magoktól az érdekeltektől származik, s így e kötet hiteles forrásmunkának mondható, mely tárgyilagos alapon [sic!] nyújt tájékoztatást a jelen országgyűlés képviselőházi tagjainak életére vonatkozó nevezetesebb körülményekről. Egy második kötet a főrendiház tagjait és horvátszlavónországi képviselőket fogja hasonló tömörséggel összeállított életrajzi adatokkal bemutatni.« (VÜ, 1886. ápr. 25. 17. sz. 274. l.)

A sajtó igyekezett kihasználni az érdekes kiadvány információs anyagát. Így a PH 1886. április 24-i számában a 2., 3. és 4. lapon egy ismeretlen szerző különös szempontból lapozta át Halász Sándor kötetét: összegyűjtötte és »A t. Ház a börtönben s ahhoz közele« címmel közreadta azoknak a parlamenti padokban ülő képviselőknek a nevét, akik az 1848/49-es magatartásuk miatt az abszolutizmus éveiben börtönbüntetést kaptak vagy kényszerbesorolással közlegényként az osztrák hadsereg büntető alakulataiba lettek besorozva. »Bizonyára érdekelni fogja olvasóinkat — írta az anonim cikk-összeállító —, kik szenvedtek a t. Ház jelenlegi tagjai közül a hazáért börtönt, s kik voltak elítélve a szabadságharc után és az abszolutizmus alatt; tehát kiveszszük az említett almanachból az erre vonatkozó adatokat.« Ezután következett a 47 képviselő neve és büntetésének rövid leírása. Ezek a következők voltak: Ányos Pál, Bánffy Béla b., Boér Antal, Bornemissza Adám, Bossányi László, Csáky László gr., Csernátony Lajos, Dacsó Pál, Dániel Pál, Falk Miksa, Fornszek Sándor, Gergelyi Tivadar, Gödl Károly, Hazay Ernő, Helfy Ignác, Herman Ottó, Horvát Boldizsár, id. Huszár Károly b., Irányi Dániel, Ivánka Imre, Jókai Mór, Kőrösi Sándor, Kürthy Sándor, Lázár Mihály, Lipthay Béla b., Lütkő Géza, Madarász József, Mara Lőrinc, Mártonffy Károly, Orbán Balázs b., Péchy Tamás, Podmaniczky Frigyes b., Pulszky Ferenc, Román Sándor, Stoll Károly, Szilágyi Virgil, Szirmay Ödön, Szirmay Pál, Szitányi Bernát, Szontagh Pál, Tanárky Gedeon, Tisza László, Tolnay Gábor, Urányi Imre, Vadnay Károly, Wasmer Rudolf, Zsigmondy Vilmos.

Az *arany-korszak* c. karcolat bevezető sorai arra mutatnak, hogy MKT megragadta a lapjában írt száraz felsorolás és könnyed tollal, de nem könnyed szellemmel rajzolta meg a nevezetteknek útját az 1850-es évek különböző börtöneitől és büntető intézményeitől az 1880-as évek képviselőházának padjaiig. E felvázolt képhez több egykorú vagy korabeli anekdotát felhasznált. Ezek MKNál való egyéb előfordulásaira alább utalunk.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 38 6—7 *a hűvösön ülve mutattatik be.* — Ld. a bevezetőben említett és idézett PH-beli cikket.
- 39 4—5 *Podmaniczky Frigyes az ágyúkerekeket kente kulimással glasszékesztyűben.* — MK korábbi frásaiban szólt Podmaniczky 1850-es évekbeli büntetéseiről (ld. a jelen kötet *Podmaniczky elmenőben* c. karcolat jegyzeteit).
- 26—32 Az osztrák képviselők kérdésére adott válasz. — MK ezt a helyzetet és a delegációs ebéd alkalmával feltett kérdésre adott választ egyik korábbi karcolatában Tisza Kálmánnak tulajdonította.
- 40 : 6 *A »sokat szenvedett« emberek.* — MK korábbi karcolataiban, sőt rajzaiban is fel-felbukkan a »sokat szenvedett« ember alakja, aki a múltban elviseltekért akart a jelenben előnyhöz, sőt mandátumhoz jutni. E valódi helyzetnek karikírozását jelenti az itt közölt, Tisza Kálmánt beugrató történet.
- 34 *valaha még a só is sósbab volt»* — a múlt nosztalgikus beállítására és vele a fiatalság felidézésére MK sokszor felelevenítette ezt a fordulatot.

SZILÁGYI DEZSŐÉK LONDONBAN

M. *Pesti Hírlap. 1886. április 29., 8. évf. 118. sz. (1—2. l.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. *Csevegés* alcímmel. Névjelzés: *Scarron.*

Kötetben itt először.

Magyar jogász-szakértők és a londoni pör

Az Angliában letelepedett és ott elhunyt idősb Batthyány-Strattmann Ödön herceg végrendeletét magyarországi illetőségű fia megtámadta, és az elhanyagolt hitbizományi örökség kártalanítását kívánta az elhunyt magánvagyonából. A per Londonban folyt, az illetékes angol bíróság az alperes és felperes álláspontjának támogatására magyar jogász-szakértők meghallgatását rendelte el. E feladatok ellátására magyar jogászok utaztak Angliába. A per lényegét a PH 1886. ápr. 27-i számában (116. sz. 7. l.) megjelent cikk összegezte. Ennek főbb megállapításait az alábbiakban idézzük:

»A Batthyány pör Angliában

Néhány ízben már volt alkalmunk említést tenni arról az érdekes pörről, melyet Batthyány-Strattmann Ödön herceg, a hitbizományi vagyon örököse indított boldogult atyja magánvagyonának örököse ellen. . .

...Első eset, hogy magyar jogászok véleményére volt szüksége angol bírónak. És e szempontból érdekes elmondani a pör történetét, és a hat magyar szakértő szereplését. E szakértők: (Batthyány részéről) Hódossy Imre, a budapesti ügyvédi kamara elnöke, Szilágyi Dezső egyetemi jogtanár és Schwarz Miklós, soproni ügyvéd. Smith Anna alperes részéről: dr. Králik Lajos és dr. Kuncz Jenő budapesti, dr. Koszits Szilárd pécsi ügyvédek.

A pör és a tárgyalások története a következő:

Idősb Batthyány-Strattmann Ödön herceg 1883-ban hunyt el Angliában, s Magyarországon és Ausztriában fekvő hitbizományi uradalmain kívül tetemes magánvagyonot hagyott hátra Angliában. A boldogult herceg nemcsak hogy elhagyta hazáját, de angol állampolgárrá is lett. . . Az angliai magánvagyon az öreg herceg egy barátjának, Smith Anna asszonyra maradt.†

A hitbizományi vagyon nagyon rossz állapotban jutott az örökös birtokába, emiatt a herceg lépést tett Londonban az illetékes hatóság-nál, hogy a hitbizományban észlelt károk az apja után Angliában maradt magánvagyonból téríttessenek meg. . . A bíróság tárgyalást tűzött ki, amelyen a mostani hitbizományos igazolni tartozik követelését. Elrendelték egyúttal, hogy a tárgyalásra három osztrák és három magyar szakértő jogász hívassék meg, úgy a felperes, mint az alperes részéről, felvilágosítást adandók az érvényben levő magyar és osztrák hitbizományi jogról.

Az ügyre vonatkozólag három fő kérdés lőn megállapítva. Éspedig:

1. Felelős-e az elhunyt herceg magánhagyatéka, illetőleg örököse, miss Smith, mindama rongálásokért, melyek a hitbizományi vagyon állagán mutatkoznak?

2. Megszűnt-e, vagy csak módosult-e ezen felelősség az által, hogy a javak legnagyobb részben bérbe voltak adva?

3. Van-e az angliai szabad vagyon örököseinek joguk a birtok beruházásait a károkkal szemben felszámítani és ezeket a netaláni kártalanítási összegtől levonni. . .

A tárgyalás április 8-án kezdődött. . . A feltett kérdésekre úgy válaszoltak, hogy a szabad hagyaték úgy az osztrák, mint a magyar jog szerint felelős a hitbizomány állagán észlelt hiányokért, s hogy a haszonbéri szerződés a felelősséget nem szüntette meg, mert az elhunyt herceg tartozott a bérlők által el nem vállalt fenntartási költségeket maga viselni és tartozott a bérlőket a fenntartási kötelezettségeikre szorítani. A beruházásokat, ha ilyenek történtek, a szabad vagyon követelheti a hitbizományon, esetleg a kárból levonhatja. . . Az alperesi magyar szakértők (Králik, Kuncz, Koszits) határozottan kétségbe vonták a leltár bizonyító erejét, mert az a magyarországi birtokon nem bírói szemle útján vétetett fel s a magyar jog szerint a leltár és annak becűje ellen lehet bizonyítani. . .

A tárgyalások nyilvánosak voltak, s meglehetősen nagyszámú hallgatóság jelent meg. Két ízben Károlyi Alajos gróf nagykövet is végighallgatta a szakértők kihallgatását. . .

... Smith asszony most éli mézesheteit. E hölgyet meglehetősen diszkréción takarja. Csak annyit tudtak meg felőle a magyar szakértők, hogy bizalmas barátja volt az öreg hercegnek, aki reá hagyta londoni házáat, mezei jószágát és nagy értékű istállóit a versenylovakkal együtt. Összes öröksége másfél millió, tehát körülbelül annyi, amennyit a fiatal herceg követel a hitbizomány részére kárpótlás gyanánt. Van tehát a myladynek oka ragaszkodni a hagyatékhoz. . . »

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 41 4—6 *Szilágyi Dezső, akit volt miniszterelnöknek tett meg a Times, pedig csak leendő igazságügyér (s az sem egészen bizonyos)* — MK utalása arra vonatkozik, hogy politikai körökben hónapok óta tartotta magát a hír, hogy Szilágyi Dezső feladva ellenzékiességét átlép a szabadelvű pártba és tárcát is vállal.
- 42 8—10 *A fölperes. . . Baththyány-Strattmann Ödön herceg, vagyis inkább (de ez már külön tárcá lenne) Tedesco.* — A pörrel egykorú sajtókommentárok részletesebben szólnak Tedesco életviteléről.
- „ 34 *solicitor* — jogkérelmező
- 43 : 16 *bírósági tribune* — bírói tanács, bírói fórum; esetleg: bírói emelvény értelemben használja MK.
- 28 *barrister* — ügyvéd (angolul)
- „ 32 *klotúr* — felszólalási jog vagy idő korlátozása
- 44 : 33 *az ír kiegyezés* — a szóhasználat csupán a magyar olvasóknak szól: Anglia és Írország viszonya a XVIII. század végétől mindig az adott erőviszony függvénye volt, az ír nemzeti erők állandó küzdelmet folytattak függetlenségük visszaszerzéséért. Az 1880-as években több ízben vontta maga után egyegy angliai kormány bukását az ír kérdés megoldatlansága.

LEVÉL MIKSZÁTH KÁLMÁNHOZ

M. I. *Pesti Hírlap. 1886. április 30., 8. évf. 119. sz. (1., 2. l.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. A szerk. jegyzetével Szemere Attila levele, MK válasza. *Teljes névjelzéssel.*

II. *Jk 33. köt. = Hi 1. köt. A saját ábrázatomról. Bp., 1914. 89—93. l.*

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Mikszáth és Szemere Attila

Szemere Attilának írónkhoz intézett nyílt levelét *A parasztok c. képmagyarázatra* a VÜban közzétett válaszciikk provokálta ki. A hódmezővásárhelyi mecénást védelmező írást az említett képmagyarázat jegyzetapparátusában teljes egészében közöltük, így az olvasó Szemere Attila polemizáló megjegyzéseinek kiváltó okát megismerheti.

Mikszáth és Szemere Attila a PH szerkesztőségében ismerkedtek meg egymással: az 1880-as évek elején Pulszky Károllyal egy szobában dolgoztak: Szemere csevegéseket írt, Pulszky Károly képzőművészeti tárcákat, Mikszáth akkor érkezett Szegedről a PH szerkesztésébe. Nem sokáig voltak együtt. Szerkesztőségi találkozásukat öröklötte meg MK *Az emigráció gyermekei* c. karcolatában (Krk 60. köt. 171—173. l.) Szemere 1881 végétől több mint három évig tartó külföldi utazást tett: bejárta Európa nagy részét, Észak-Afrikát, Marokkót, Egyiptomot, majd Délkelet-Ázsiában, Indiában, Kínában és Japánban élt. Hazatérése után lapoknál dolgozott, színdarabot is írt. 1890-ben mutatta be a Nemzeti Színház »Hozomány nélkül« c. vígjátékát, ebből az alkalomból írta MK *Szemere Attila* c. megleghangú cikkét (Hi 4. köt. Az én ismerőseim. 215—219. l.). 1894-ben köszönbánya-vezérigazgató lett Szemere, 1896-ban megválasztották országgyűlési képviselőnek. Negyvenhat éves korában, 1905-ben hunyt el.

A Mikszáth-írásokat korrigáló észrevételek

Minden bizonnyal nagyon jól esett Mikszáthnak Szemere Attila írói szabadságot védelmező eszmefuttatása. A Hódmezővásárhelyről érkezett kicsinyes támadásra már nem akart visszatérni, csupán reflexiója záró soraiban szögezte le újra, hogy gáncsolóinak nem volt igaza. Viszont három esetet említett meg, amely nem is annyira újságrírói, mint inkább írói természet kísérte. Egyik sem művészi ábrázolását, az írói értékítéletet vitatta, hanem valamilyen apróságot kifogásolt.

Úgy tűnik, hogy az első két gáncsoskodás felelevenítése inkább csak írói fogás. A szeptemberi táj leírásához használt »haragoszló fű« kifogásolása, vagy egy rossz földrajzi helyre illesztett folyókanyar észrevételezőse jelentéktelen ügy. Lehet, hogy valaki levélben szóvá tette MK-nak, de nagyon valószínű, hogy csupán arra szolgált a két eset, hogy a harmadikat előkészítse. A harmadik ugyanis nemrégiben történt. Az említett rajz *A dialektus* című volt, amelyet az Urambátyám 1886. április 4-i számában tett közzé MK (a Krk előkészületben levő 37. kötetében fog helyet kapni). Két nappal megjelenése után Nagy Sándor, a Szegedi Híradó szerkesztője »A dialektus« címmel glosszát jelentetett meg, amelyben csipkelődő hangon helyesbítette MK dialektológiai tévedését (Szegedi Híradó, 1886. ápr. 6. 78. sz. 1—2. l.) Nagy Sándor korrekcióját a Krk 37. kötetében a MK rajzjegyzetei között fogjuk majd közölni. Jelen reflexióiban írónk szellemesen reagált Nagy Sándor észrevételcire és ezzel a kettőjük között zajló »polémia« lezárult.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

46 4 *kisteigeroznak a lakásodból* — lakbéremeléssel kényszerítik a lakás elhagyására (német).

29—30 *Jólesik hát most egy védelmi szó olyan embertől, aki már holt volt.* — MK utalása minden valószínűség szerint arra vonat-

Lap Sor

- kozik, hogy Szemere Attiláról afrikai és ázsiai utazása során azt híresztelték, hogy eltűnt, meghalt.
47 7 *apprehenzivus* — sértődő, sértődékeny

NEMÉNYI AMBRUS

M. *Magyar Salon.* (Szerk.: Fekete József és Hevesi József.) 1886. május., 3. évf. 5. köt. (183—185. l.) *Teljes névjelzéssel.*

Kötetben itt először.

Mikszáth és Neményi Ambrus

A Magyar Salon májusi számában a 123—125. lapokon Neményi Ambrus tárcát tett közzé »Hol terem a zseni?« címmel. Ebben az írásában azt fejtegette, hogy ugyan a vidék termeli ki a tehetségeket, de a városok bontakoztatják ki egyéniségüket. Az inkább szellemes, mint elmélyült cikkhez csatlakozik MK tárcája, amely a folyóirat olvasóinak mutatta be az ismert újságírókat. Ezt egészíti ki a MK-cikkbe ékelt, Neményit ábrázoló ceruzarajz.

Kettőjük ismeretségének nyomát őrzi az 1883 szeptemberében Neményi Ambrus szerkesztésében Berlinben megjelent »Das moderne Ungarn« c., Magyarországot ismertető kötet, amelyben Mikszáth *Das ungarische Tiefland* c. írásában az Alföld tájait és embereit mutatta be a német olvasóknak (szövegét és a hozzá kapcsolódó jegyzeteket ld. a Krk 67. kötetében a 241—252., illetőleg a 357—365. lapokon).

Neményit 1884 nyarán a szilágycsehi kerületben szabadelvű párti képviselőként megválasztották. Az év novemberében MK az *Irtják az újságírókat* c. karcolatában közölt anekdotájában — a név említése nélkül — megírta Neményi képviselőségének előtörténetét. (Krk 69. köt. 74—75. l. és jegyzeteink 240—241. l.). A szűzbeszédét tartó Neményiről az ugyancsak 1884. dec. 17-i *A t. Házból* c. karcolatában emlékezett meg (Krk 69. köt. 174—175. l.), kiemelve a bemutatkozó képviselő rövid, mégis tárgyyszerű beszédét.

A fentiekben röviden összegzett adatokból nem tűnhet ki, hogy milyen jellegű lehetett kettőjük ismeretsége. Minden valószínűség szerint ebben a korszakban csupán kollegális kapcsolat jöhetett létre közöttük, hisz nem egy redakcióban tevékenykedtek. MK nem ismerhette közelebről Neményi életét, újságírói pályafutását, ezt az is bizonyítja, hogy a jelen cikkhez forrásként a »Szabadelvűpárti Naptár az 1885 évre« c. kötetet is felhasználta, ahol a 236—239. lapokon, a kormánypárt jelesebb képviselőit bemutató sorban »dr. Neményi Ambrus« címmel arcképpel illusztrált cikk számolt be az újságíró-képviselő addigi pályafutásáról. Az itt található egyik fordulatot (»Visszajött aztán ismét, megrakottan mint a méh«) vette át MK karcolata a 50 : 34—35 sorban.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

48 : 3 *in ultima analysi* — végső elemzésben

50 : 13—14 »*Rabelais és kora* — Neményi tanulmánya 1877-ben jelent meg önállóan Budapesten.

19—23 Neményi önállóan megjelent publicisztikai munkái. — A »Parlamenti fegyelem és tekintély« című előbb a Budapesti Szemle hasábjain, majd 1879-ben önállóan is megjelent. — »Kortörténelmi rajzok« (MK tévesen »Kortörténelmi tanulmányok«-at írt) 1880-ban látott napvilágot két kötetben. »A francia forradalom hírlapírói és hírlapirodalma« c. tanulmány 1880-ban Berlinben jelent meg németül, magyarul csak 1885-ben a Magyar Könyvesház összevont kötetében.

MŰLIK A VÁRMEGYE

M. I. *Pesti Hírlap. 1886. május 11., 8. évf. 130. sz. (1—2. l.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés: *Scarron*.

II. *Jk 37. köt. = Hí 5. köt. Az én halottaim. Bp., 1914. 122—126. l.*

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Mikszáth és a Veres-család

A Krk »Cikkek és karcolatok« sorozatának korábbi kötetei több olyan cikket tartalmaztak, amelyek megőrizték MK és Veres Pál, illetőleg Veres Pálné Beniczky Hermin közötti kapcsolat nyomait. A sort az 1878-ból származó *Még újabb fény- és árnyképek* c. satirikus kötetkében *A Veres Pálné férje* c. csipkelődő hangú, a mame-luk képviselő Veres Pált bemutató árnykép nyitja meg (Krk 54. köt. 136—138. l. és Bisztray Gyula jegyzetei a 409—411. lapokon). A további cikkek inkább a hazai némozgalomban nagy érdemeket szerzett Veres Pálné tevékenységéről szólnak (*Veres-Beniczky Hermin*. Krk 67. köt. 139—141. l. a cikkhez fűzött jegyzetben részletesen szóltunk az írónak a családhoz fűződő kapcsolatáról a kötet 299—300. lapján). A következő, 1884-es évben két írásban vallott MK a régi ismeretégről. *A vanyarci kastély* a család nógrádi kúriájában tett látogatásáról, a Veres-família Madách Imréhez fűződő kapcsolatáról és annak egy kedves írásos emlékééről szól (Krk 69. köt. 18—20. l. és jegyzetek a 197—198. lapon). A másik 1884-es cikk, az *Asszony-mozgalmak* pedig a Veres Pálné kezdeményezte nőnevelő intézmény geneziséről ad számot a PH olvasóinak (Krk 69. köt. 20—23. l., jegyzetek 198—201. l.). Egy 1885 április végi *A veres Házból* c. cikk pedig az Országos Nőképző Egyesület évi közgyűléséről, a »női parlament«-ről szóló beszámoló (Krk 70. köt. 49—53. l. és jegyzeteink a 255—256. lapokon).

Az eddigi cikkek futó áttekintése arra mutat, hogy azok többsége az országos híri intézmény megalapítójáról szól, a férjéről, az egykori Nógrád megyei alispánról, csak utalásokat találhatunk. Egyedül a Krk 54. kötetébe illesztett *A Veres Pálné férje* c. írás központi alakja az 1878-ban a kormánypárti padokban ülő Veres Pál. Leszámítva az árnykép túlzásait, bizonyos, hogy Veres Pál a jelentéktelen kormánypárti képviselők közé tartozhatott. Erre utal az a tény is, hogy halála alkalmával a VÜ »Halálozások« rovatában csupán néhány sorban emlékeztek meg róla: »Elhunytak még a közeli napokban farádi Veres Pál, Nógrád megye egykori tisztelt alispánja, a balassagyarmati kerület volt képviselője, 71 éves korában Budapesten; özvegye, született Beniczky Hermin, a nőképző egyesület nagy buzgóságú elnöke.« (VÜ, 1886. május 16. 20. sz. 325.1.)

A halálhír Mikszáthban viszont régi megyei emlékeket ébresztett: a pályakezds éveit, a hajdani vidám esküdttársakat. Ez utóbbihoz is egy újabb gyász híre kapcsolódott: a három esküdttárs közül az utolsó, a bohókás Bobok Ferenc az előző hónap végén, 1886 áprilisában halt meg. Mikszáth Kálmán lapjából, a PHból már csak a végtisztesség után tizenkét nappal értesülhetett: »...Bobok Ferenc volt szécsényi kir. járásbírósi végrehajtót, Szécsényben múlt hó 25-én kísérték nagy részvét mellett örök nyugalomra...« (PH, 1886. május 7. »Halálozások« rovat 6.1.).

Mikszáth egyszerre a megye két halottját is búcsúztatta, és az ő távoztukkal az ifjúság soha vissza nem térő éveit is elparentálta. Ez magyarázza az elégikus hangot és a feltoluló emlékeket. Ezekről ld. alább a Tárnyi magyarázatok között.

Tárnyi magyarázatok

Lap Sor

- 51 16—17 94 *pár csizma maradt utána. (Ha tovább él államtitkár lehetett volna.)* — MK ironikus megjegyzése arra vonatkozik, hogy Gromon Dezső államtitkár piperkőcségeről volt híres: több tucat nadrágja volt.
- 52 : 7—8 *nem szeretnék legalább addig meghalni, míg Szilágyi nem lesz miniszter.* — A célzásnak parlamenti aktualitása volt: több héten keresztül tartotta magát a hír, hogy Szilágyi Dezső feladva ellenzékiességét, tárcát vállal a kormányban.
- 21 *Szontagh Pál, majd Huszár István hozta meg ma* — Mindkét képviselő Nógrád megyei volt.
- 24—25 *Tíz évnél is több már, mikor utoljára láttam, amint hatalmas léptei végigrengtek a megyeház kövezetén.* — MK nem elég pontos fogalmazása arra utal, hogy az 1870-es évek közepéig volt Veres Pál alispán, és mint funkcióban levő megyei tisztviselőt akkor látta utoljára írónk.
- 37—39 *Rakják helyre azokat a téglákat, barátom, nehogy meg találjanak bennök botlani az esküdttek, mikor éjjel hazajönnék*

becsítve. — Hasonló indokkal utasította embereit *Az elfelejtett rab* c. elbeszélésben a megye főszolgabírája (Krk 35. köt. 153.1.).

VAJDA JÁNOSRÓL

- M.** *Pesti Hírlap*. 1886. május 14., 8. évf. 133. sz. (2. 1.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. *Karcolat* alcímmel. Névjelzés: *Egy meggazdagodott újságról*.

Kötetben itt először.

MK szerzősége

A Krk korábbi köteteiben több olyan álnevet mutattunk be, amely kapcsolatban volt a karcolat témájával vagy azt erősítette, vagy az ellenkezőjét fejezte ki, mint amit a cikk mondani akart. Ilyen jellegű volt az írói jogvédelem biztosítására alakult szakértő bizottság személyi összetételét kritizáló *A szakértő bizottság* c. cikk álneve: »Egy úgynevezett tehetséges író« (Krk 68. köt. 255.1.); és a nemesség kérdéséhez szóló *Régi és új nemések* c. karcolat »Egy régi Y« jelölése (Krk 69. köt. 193.1.).

A *Vajda Jánosról* c. karcolatban választott szignó: »Egy meggazdagodott újságról« az irónia eszköze. Hiszen éppen a nehéz körülmények között élő Vajda János anyagi és erkölcsi támogatására fogott össze a magyar íróársadalom színe-java. Köztük volt természetesen MK is. Ez az írás az alább ismertetendő írói akció nyilvánosságra hozatala után alig két héttel jelent meg. Célja a szövegből is kitétni: fokozottan ráirányítani a figyelmet Vajda tervezett kötetkiadásaira, felrázni a közönséget, segíteni, gyorsítani az összefogás elindulását. Ez magyarázza a cikknek a közönnel kapcsolatos erőteljesebb kitételeit, amelyek mind a mikszáthi szellem és szemlélet jellegzetes megnyilatkozásai. De ezek a körülmények készíthették a »beszélő« álnév használatára is.

Az 1886-os Vajda János kiadás és az írók

A Vajda János Összes Művei (továbbiakban Vajda Krk) I. és II. kötetében láttak napvilágot a költő összes kisebb költeményei, és a jegyzetapparátusban a sajtó alá rendezők szóltak az egyes kötetek keletkezéstörténetéről s kritikai visszhangjáról. A Vajda Krk II. kötetében Boros Dezső az 1861-től a költő haláláig tartó korszak természetét gondozta. Az egyes kötetek keletkezéséről írva szól az 1887-es dátumot viselő, de 1886 októberében már napvilágot látott kiadás

történetéről. (Vajda Krk II. köt. 203—216.1.) E fejtegetéseiben Boros Dezső megemlékezik az előző kötetek visszhangtalanságáról, arról, hogy nemigen akadt már kiadó a költő újabb termésének megjelentetésére. Ennek kapcsán írja Boros: »Vajda talán panaszkodhatott is emiatt közvetlen környezetének, mert 1886 áprilisában a magyar írók és újságírók szövetkeztek arra, hogy országos mozgalmat indítsanak Vajda érdekében egy új kötet megjelentetésére. Milkó Izidor szerint Nagy Miklós kezdeményezésére állottak össze Vajda műveinek kiadására és forgalomba hozatalára, s ezerszám röptették széjjel az országban a Rákosi Jenő által megírt meglehangú felhívást. (Bácsmegyei Napló, 1923. jan. 14. Baedeker Vajda János.) Milkó azonban rosszul emlékezett, mert Ábrányi Emil cikkében Vajda halála után Eötvös Károlyt nevezi meg a Felhívás megfogalmazója gyanánt. (Budapesti Napló, 1898. 93. sz.) Valószínűbbnek látszik, hogy ezt Ábrányi tudta pontosabban, hiszen Milkó csak később csatlakozott a mozgalomhoz. Ábrányi viszont a szervezkedés egyik mozgatója lehetett.« (Vajda Krk i.h. 203.1.)

Az írók szervezkedésének meglelt az eredménye: 1886. április 20-i dátummal 1886. május 2. és 9. között több sajtóorgánumban felhívás jelent meg a Vajda kiadás érdekében. A felhívást megelőző szövegek közül a VÜ bevezető cikke némi fényt derít e nem mindennapi irodalmi összefogás mozgatóira. Szövegét az alábbiakban a Felhívással együtt teljes terjedelmében közöljük:

»A költő jutalma

A magyar irodalom és időszaki sajtó számos munkása tanácskozást tartott közelebb egy kebli ügyben. Arról volt szó, hogy egy kitűnő költőt, ki egész életét az irodalom szolgálatában töltötte, s kinek ezért nem is állhatott módjában anyagilag teljesen független létet biztosítani magának, oly helyzetbe hozzanak, mely mellett az élet gondjaitól menten szentelhesse még mindig emelkedőben levő tehetségét a költészetnek, melynek napjainkban mindinkább kevesbűlő számmal akadnak igazi fölkenetjéi. *Vajda Jánosról* van szó, arról a költőről, akinek már Petőfi emelkedni látta csillagát, mely azóta a magyar irodalom egén önálló fénnnyel az elsőrangúak között ragyog. Az elismerés koszorújából jutott neki rész, de a küzdelmes élet munkássága oly nyugalmas megélhetést nem tudott biztosítani neki, aminő más nemzetek irodalmi napszámásai közül a kisebb rendűeknek is kijutott.

A magyar írók és a sajtó munkásai meggondolva azt, hogy Vajda János költői gazdag erét anyagi gondok miatt elapadni hagyni bűn lenne a magyar irodalom iránt, hogy kötelességük azt megmennteni s oly helyzetbe hozni, hogy újabb kincsekkel gazdagíthassa a nemzeti génusz költői alkotási tárházát; meggondolva továbbá azt a benső viszonyt, mely az irodalom és nemzet között mindkettő nagy szerencséjére kezdettől fogva fönnállott: együttesen aláírt felhívást bocsátottak közre ahhoz a közönséghez, melynek lelkesedése, ha szép, nemes cél fölkarolásáról van szó, még mindig igazolta a hozzákötött bizalmat.

Midőn e felhívást közzéteszük s azt külön is olvasóink figyel-
mébe melegen ajánljuk, egyúttal kijelentjük, hogy előfizetéseket a
„Vasárnapi Újság” szerkesztősége is elfogad, s azokat e lap hasáb-
jain nyilvánosan nyugtázní fogja.

Felhívás
a magyar szépirodalom igaz barátaihoz

Vajda János költőnk érdekében intézzük szavunkat a művelt
közönséghez.

Vajda János géniusza nagy és szép költői alkotásokat teremtett,
melyek tartalom, hangulat, eszmék újsága és gazdagsága tekinte-
tében legnagyobb költőink alkotásaihoz méltán hasonlíthatók.

De művei még ma sincsenek eléggé elterjedve, azokat még ma
sem ismeri eléggé a művelt közönség.

Mert működése oly időkre esik, amikor nagy külső változások
kötötték le a nemzet figyelmét és mert géniusza a divattal és a napi
hangulattal sohasem kacérkodott.

Ezért anyagi siker nem jutalmazta munkásságát. S ezért —
meg kell vallanunk — az anyagi függetlenség hiánya miatt Vajda
János még ma sem élhet annyira költői hivatásának, amennyire
máshol a közönség pártfogása közepszerű tehetségeket is fölhatalmaz.

És ez annál szomorúbb, mert Vajda János költői pályája még
mindig emelkedőben van. És így a napi gondok, a másnemű foglal-
kozás terhei oly költői erőre nehezednek, mely lehangelő körülmé-
nyektől függetlenebbé téve: könnyebb és biztosabb szárnyalással
érhetné el hivatásának magaslatát.

Azt hisszük, hogy fölhívásunk indokát és célját a föntebbiekben
eléggé körvonalaztuk.

És ezzel a művelt magyar közönséghez fordulunk, mely szép
és nemes célok előmozdítása elől még sohasem zárkózott el.

Vajda János két kötet költői és prózai munkájára nyitunk elő-
fizetést.

Az egyik kötet hat-hét év költői munkásságát foglalná magá-
ban a legújabb időkből; a másik kötet Vajda zamatos prózájának
volna válogatott gyűjteménye, mely azokat a dolgozatokat tartal-
mazná, melyeket a költő útleírások esztétikai és társadalmi cikkek,
élet- és jellemrajzok, bírálatok, kisebb eszék stb. alakjában harminc
esztendő óta bocsátott közre.

Egy-egy kötet körülbelül 14—15 ívet foglalna magában.

Az előfizetés határideje: június vége.

Egy-egy kötet előfizetési ára 2 forint, összesen 4 forint; dísz-
kiadásba kötve 8 forint.

Kelt Budapesten, 1886. évi április hó 20-án.

Ábrányi Emil
ifj. Ábrányi Kornél
Bartók Lajos
Beöthy Zsolt

Berczik Árpád
Bródy Zsigmond
CsávoVszky Lajos
Caukássí József

Dalmady Győző
Eötvös Károly
Falk Miksa
Greccsák Károly
Hegedűs Sándor
Imrei Ferenc
Jókai Mór
b. Kaas Ivor
Kazár Emil
dr. Kenedy Géza
Komócsy József
Mezei Ernő

Mikszáth Kálmán
Nagy Miklós
Rákosi Jenő
Silberstein Adolf
Szabó Endre
Szana Tamás
Tolnay Lajos
Törs Kálmán
Urváry Lajos
Várady Károly
dr. Várady Antal
Veiglsberg Leó

Visi Imre†

A cikk és a közlemény a VÚ 1886. május 9-i 19. számában a 306. lapon jelent meg. De, mint ahogy Boros Dezső felkutatta, közölte a Pesti Napló, az Egyetértés, a Fővárosi Lapok, a Nemzet, a Budapesti Hírlap, az Ország-Világ. Közölte továbbá a PH is (de erről a Vajda Krk nem tesz említést).

A magyar írók összefogása nem hozta meg a várt eredményt. Májusban mindössze 22 előfizetés érkezett be. Május 30-án A VÚ hírül adta, hogy a hetilap előfizetési gyűjtőívén »előfizettek: A Franklin-Társulat 1 díszpéldányra, Jurany Vilmos és a „Vasárnapi Újság” szerkesztősége 1—1 fűzött példányra«. (22. sz. 357. 1.) E csekély jelentkezés az írókat tette készletté: A Pesti Naplóban május 30-án Palágyi Lajos írt Vajdáról, június 3-án Milkó Izidor a Fővárosi Lapokban, Ágai Adolf egy keserű cikkel, a »Sobri Jóska és Vajda János« címmel ostromozta a közönség közönyét a Fővárosi Lapok 1886. jún. 20-i számában. (Ezeket az adatokat Boros Dezső összeállításából merítettük. Vajda Krk 206—208.1.)

Mikszáthnak *Vajda Jánosról* c. cikke az előbb említett akciókat megelőzve már május 14-én jelent meg (ezt a cikket még anonim formájában sem regisztrálja a Vajda Krk!) és eddigi ismereteink szerint megállapíthatjuk, hogy az első olyan harcos és keserűen buzdító cikk volt, amely fel akarta rázni a közösséget és segíteni akarta a harmincskét író nemes akcióját.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

55 : 17 *abszorbeál* — elnyel, felszív

35—36 *egy minapi felhívás ad alkalmat, mely az összes lapokban megjelent.* — MK utalása a jegyzetekben közölt felhívásra vonatkozik.

39 *probatum est* — megpróbáltatott, kipróbáltatott

PÓSA ÉS A GYERMEKEK

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 21., 8. évf. 140. sz. (1—2. l.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés: *S—n.*

Kötetben itt először.

Mikszáth és Pósa Lajos

Kettőjük kapcsolata nem a szerkesztőségben kötött ismeret-séghez, nem is közös irodalmi fellépéshez kapcsolódik, hanem sokkal korábról származik; még az 1860-as évek elején ismerték meg egymást, mindketten a rimaszombati Egyesült Protestáns Gimnázium diákjai voltak. 1860-ban, amikor a tízéves Pósa Lajost szülei az iskolába beiratták, Mikszáth már a gimnázium negyedik osztályába lépett. Az elkövetkező három évben egy alma mater fogadta őket és az iskolai élet számtalan lehetőségén kívül az önképzőkör is közel hozhatta őket egymáshoz. Kapcsolatukról MK vallott az *Egy jó fiatal poéta* c., Pósáról írt portrészertű ismertetésében (Krk 67. köt. 53—56. l.), és az ehhez az íráshoz fűzött jegyzetekben részletesebben szóltunk már a két író viszonyáról (uo. 269—270. l.). Pósa és Mikszáth kapcsolatáról ld. még Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő: *Kiadatlan Mikszáth-levelek az Országos Széchényi Könyvtárban.* Bp. 1969. 27—29. l.

Ezekben az években a szegedi újságíróként működő Póssával MK a Tisza-parti városba tett látogatásai alkalmával találkozhatott újra. Egy 1883 augusztusi találkozásuk és az »Oroszlán vendéglő«-ben rendezett társasvacsora hangulatát őrzi Pósa Mikszáthot köszöntő alkalmi rigmusa is (szövegét közöltük a Krk 67. köt. 275. lapján). Valószínűleg akkortájt nyerhette meg Pósa Mikszáthot készülő gyermekverskötete bevezetőjének megírására. Az 1884-es megjelenési évvel napvilágot látott »Dalok, regék« kötetét Szegeden Burger Gusztáv és társa adta ki. Mikszáth rövid, levélformát öltött előszava 1883. december 24-én kelt. (Levélként közölte Scheiber S.—Zsoldos J.: i.m. 29. l.) A szöveg a következő:

»Előszó

Kedves Barátom! Megkértél, hogy előszót írjak a könyvedhez. Minek? Abban a világban, ahova a te könyved megy, nem kell neked bemutatás s legkevésbé éntölem, akit ott nem ismernek.

Szívemből örülök, hogy ideiglenesen áthurcolkodtál az öreg olvasóktól (nagyon szűk itt ez a mi szállásunk), s azoknak a romlatlan tiszta gyermeklelkeknek dalolsz olyan szépen, mintha csak a bölcső rengésének volna édes szavakba rakott folytatása.

„Ma már nincsenek apák!” — mondá nemrég egy ismerősöm tréfálkozva.

„Apák még vannak — felelte a másik ismerősöm szomorúan —, de nincsenek gyerekek!”

Igaz-e az? Félek, hogy igaz.

S ha gyermekek nincsenek többé, — férfiak se lesznek többé. Írj, kérlek, minél többet ilyeneket, hátha a mese és gyermekdal visszaviszi nekik a friss gyönyörök ama forrásait, amelyeknél a mi apáink gyermekkorukba oly sokáig időztek s olyan nagyon megizmosodtak, s amelyek mellett a mai gyermekek vasúton rohannak el: hátha a korai érettség nyegleségeit eldobják, s felülnek a lenézett vesszőre, hogy jókedvűen nyargalásszanak rajta, mert ez az egyedüli paripa, mely sohasem veti le lovagját, s melyen utolérhetetlen élvezet ülni. . .

Budapest, 1883. december 24.

Mikszáth Kálmán

Érdemes megemlítenünk, hogy Pósa »Gyermekversek« c. kötetének kritikai visszhangja általában nem volt oly elismerő, mint a MK baráti tollából származó figyelemfelkeltő méltatás. Ennek érzékeltetésére a VÜ rövid, anonim recenzióját idézzük: »Pósa Lajos: Gyermekversek. E cím alatt 16 apró (kis nyolcadrét) ivre terjedő csinos kötet jelent meg. Pósa Lajos, ki népies, egyszerű s naiv hangú költeményeivel már rég jó nevet vívott ki magának s „apró történetek” című tragikus románcsaival némileg új genre-t is kezdett irodalmunkban: e kötettel is jó szolgálatot tett irodalmunknak, mely a gyermekeknek való költészetben talán a legszegényebb. Pósanak van érzéke a naiv és egyszerű iránt s meglehetősen elleste, ami a gyermekeknek tetszhetik, ámbár sokszor túlló a célon: a naivval az együgyű határait érinti, sokszor mókázik egész az ízetlenségig s így abba a veszélybe esik, hogy ami neki leginkább tetszik, nem fog tetszeni a gyermekeknek. Mert mint a nép, úgy a gyermek sem szereti, ha nagyon gyerekesnek vagy éppen együgyűnek tartják. Tagadhatatlan azonban, hogy néhány nagyon sikerült darab is van a kötetkében, ami gyermekirodalmunknak valódi gazdagodása. A csinos kötetkében néhány kevéssé sikerült rajz is van Block Gyulától. Irodalmunknak e nemből bizonyára nem nagy gazdagságára mutat, hogy e kötetet — így amint van is, nyereségnek kell vallanunk, s azért a gyermekes apák és anyák figyelmébe szívesen ajánljuk.« (VÜ, 1886. jún. 20. 25. sz. 407.1.)

*

Mikszáth írásának két személyes mozzanatára szükséges még felhívunk a figyelmet:

1. A tárca bevezetőjében két mondat olvasható Laci fiáról, a gyermek első ösztönéből a tudatosra váltó szavára és mozdulatára

(57 : 1—4). Ismereteink szerint ez az első alkalom, ahol a Laci fia mint téma megjelenik, első nyomaként a későbbi gyerekekről szóló novelláknak.

2. A második MK saját gyermekkoráról szóló vallomása, arról a kitörülhetetlen nyomot hagyó felnőtt vélekedéséről, hogy a gyerekek előtt mindent ki lehet mondani, úgysem érti meg, vagy úgysem fogja fel. Mikszáth e keserű sorai éppen az ellenkezőjét bizonyítják (60 : 26—39).

AZ ÚJ VÁROSHÁZA ÉS AZ ÓDON CSÖNGETTYŰ

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 21., 8. évf. 140. sz.* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

MK szerzőségéről

Az évszázados fővárosi közgyűlési csengettyűről szóló történet kétségtelenül MK írása. Szerzőségét jelzi a karcolat első szakaszának hangulata, és Péchy Tamásról, a Ház elnökéről szóló rövid eszmetuttatás. Parlamenti karcolataiban hasonló igéket használ a képviselői csengettyű különböző funkcióinak érzékeltetésére. A csattanó is bizonyítja szerzőségét: az az ironikus felhang, amellyel a pesti polgárság egyetlen történelmi patinát őrző eszközét elvesztő főpolgármester magatartását érzékeltette.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 61 4—5 (*pedig miért ne lehetne, ha miniszter lehetett*) — MK utalása arra vonatkozik, hogy Péchy Tamás 1875 és 1880 között közmunka- és közlekedésügyi miniszter volt. Ezt követően lett a Ház elnöke.
- 18 *Ott tartják az új városházán* — az új városháza 1875 elejére készült el (Váci u. 62—64.), s mivel akkor még a régi pesti városháza is megvolt a Belvárosi templom mögött, megkülönböztetésül Új Városházának nevezték el.
- 62 : 18 *sollemnitas* — ünnepi, ünnepélyes

AZ ERÉNY-BIZOTTSÁG

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 22., 8. évf. 141. sz. (6. 1.)* Rovaton kívül. *Színházi karcolat* alcímmel. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A névjelzés nélkül közzétett karcolat MK írása. Ezt bizonyítja a domináns ironikus hang és két olyan mozzanat, amely a parlamenti élet belső »titkai«-t jól ismerő újságíróra vall: az Irányi Dánielnek a kultusztárca költségvetésekor a »szemérmét sértő« színi előadások elleni kirohanása, a másik a parlamenti tárgyalás stílusát idéző fordulat a karcolat 63 : 32–33 sorában. Végül ironkra jellemző a »vörösvári erénydíjasok«-ra való utalás is. A jó magaviseletű pilis-vörösvári hajadonok számára a néhai Karátszonyi Guidó gróf »erénydíj«-at alapított, amelyet minden évben a legérdemesebb leányzónak ítéltek oda. Erről a furcsa díjról MK több írásában megemlékezett, utoljára Karátszonyi Guidóról írott nekrológiájában említette (ld. Krk 71. köt. 35–37. 1. és a hozzáfűzött jegyzetek a 236–237. lapokon).

A karcolatban leírt »erkölcsrendészeti« cenzúráról a PHban MK írásán kívül más utalást nem találtunk.

A bemutatóról a PHban a következő ismertetés jelent meg: »A Népszínházban ma este Offenbach egy régi operettje került színre. Százszorszép (La jolie parfumeuse) a maestro gyöngébb alkotásai közé tartozik ugyan, de még így is többet ér sok újabb úgynevezett víg dalmúnél. S így magyarázható, hogy a közepesnél jobb sikert aratott. Az előadás egybevágó kerek volt. Pálmai Ilka a címszerepben kitűnő kedvvel játszott és ma hangnál is lévén, szépen énekelt. Kedvesen adta Bavolet szerepét F. Hegyi Aranka, aki igazán rátermett az ilyen pelyhesedő ifjak ábrázolására. Szerencsés estélye volt Vári Irmának (Clarinda), aki koloratúrával igazán bámulatba ejtette és zajos tapsra ragadta a közönséget. A férfi szereplők közül Német (Poirot) és Solymosi (La Cocardière) érdemelnek humoros játéku-kért dicséretet. Közönség szép számmal volt.« (PH, 1886. máj, 23. 5. 1.)

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

64 : 11–12 »Ausgeglitten in der Mitten, von der „Keuschheitskommission.“« — A szüzességi bizottságtól a közepe megtorpedözva — Jókai Mór »A cigánybáró« c. elbeszéléséből Schnitzler Ignác német nyelvű operett-szöveg könyvet készített, ennek az elbeszéléshez képest új figurája Zsupán. 1885-ben készült el Johann Strauss a muzsikával, akkor mutatták be.

EZ IS HAYNAU-EMLÉK

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 23., 8. évf. 142. sz. (7. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

MK szerzősége

A karcolat bevezetőjének intonációja, érvelési módszere írónkra jellemző (64 : 1–9). Belső munkatárs voltát érzékelteti az egész írás hangneme, az árvíz következtében lebontott szegedi várostornyhoz fűződő anekdota pedig arra utal, hogy jellegzetesen szegedi történetet írt meg. Végezetül teljes egészében írónkra jellemző az a mód, ahogy történetét lezárja: az egykor mutogatott ágyúgolyóbist egy hajdú felesége használja. vasalás alkalmával nehezékeknek. Ezek alapján soroltuk a MK-tól származó írások közé.

A »TISZTESSÉGES SZÁNDÉK«

M. I. *Vasárnapi Újság*. (Fel. szerk.: Nagy Miklós.) 1886. május 23., 33., évf. 21. sz. (333–334. l.) *Teljes névjelzéssel*.

II. *Jk* 45. köt. = *Hi* 13. köt. *Anekdóták II. Bp., 1917.* 47–49.1.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Az akkor huszonkét éves és tanulmányait Párizsban folytató Jantyik Mátyásnak még 1885-ben — valószínűleg a nyári vakáció idején szülőföldjén — Békésen készített rajzához MK a korábbi alkotó-periódusában, az 1870-es évek végén, a 80-as évek elején készített képmagyarázatokhoz hasonló történetet kerekített. Jantyik rajza két, vasárnapi ünnepőbe öltözött fiataalt ábrázol egy beszélgetés bevezető szakaszában vagy éppen a köszöntés pillanatában. MKt ez a helyzet inspirálta leánykerési története kibontására: a fiúban megérett szándék leírására, az alkalmas pillanat okozta tétovaságra és végül a sután őszinte döntő kérdés feltételére.

A két korábbi képmagyarázathoz hasonló megfontolások alapján közöljük itt ezt az írást, Jantyik Mátyás tollrajzát a III. sz. képmellékleten találhatja meg az olvasó.

SZEGED VÁROSÁRÓL

M. I. *Pesti Hírlap*. 1886. június 3., 8. évf. 153. sz. (1–2. l.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. *Egy kis polémia* alcímmel. Névjelzés: *Scarron*.

II. *Jk* 39. köt. = *Hi* 7. köt. *Szeged könyve II. Bp., 1914.* 202–206.1.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Mikszáth, az újjáépített Szeged védelmezője és népszerűsítője

Az árvíztől romba döntött Szeged erőteljes újjáépítése, még a városban való tartózkodásakor felkeltette MK figyelmét. Bár számtalanszor megcsipkedte a királyi biztost, az eredmények elismerését

vívták ki. Pesti újságíró korában már egyre érzékelhetőbbé vált az újjépítés sikere és látványos eredménye. MK az eltelt öt esztendőben többször megfordult Szegeden, szinte minden alkalommal írt friss benyomásairól. De megszólalt akkor is, ha megítélése szerint nem kellő hozzájárulással írt valaki Szegedről.

A teljesség igénye nélkül megemlítjük az alföldi városról szóló cikkeit, karcolatait: *Szegedi csodák* (Krk 62. köt. 85–88. l.); *Szeged fejlődése, A hajléktalan város, Kirándulás Szegedre, Szeged az országházban* (Krk 63. köt. 38–42., 108–113., 155–167., 224–226. l.); *Szegedi képek, A szegedi színház igazgatása* (Krk 64. köt. 155–168. l.); *A szegedi Dugonics kör, A csodamadár, »Ófelsége a király...«, A szegedi Kir. Biztoság, A szegedi színház megnyitása, A király népe között, Udvari történetek Szegedről, A nemes város, Még két szegedi eset, Szegedi képek, Hol lakik a dicsőség?* (Krk 67. köt. 71–76., 89–91., 107–133., 147–148. l.); *A szegedi udvar, Ismeretségünk története* (Krk 68. köt. 7–12., 39–43. l.) *A csörgő korsók, A képzelt beteg* (Krk 69. köt. 8–12., 79–81. l.); *Egy kis emlékezés Aporra* (Krk 71. köt. 65–67. l.).

A jelen karcolat témája leginkább az 1884 decemberében írott *A képzelt beteg* címűhöz áll legközelebb. De míg abban általánosságban vitatkozik és érvel a város elszegényedéséről szóló vélekedésekkel, addig a mostani cikkében szerkesztőségi kollégájának, Quintusnak, Borostyáni Nándornak a PH előző napi számában (1886. június 2. 1–3. l.) megjelent hangulatteremtő tárcájával kénytelen vitába szállni. A polémia jellege megkívánja, hogy az alábbiakban teljes egészében közöljük Borostyáni Nándor írását:

»A milliók városából

Legjobb lesz valami úri mesével elkezdeni.

... Alice grófnő a legszebb és legdúsabb grófnők egyike széles ez országban. Egész sor palotája van neki s azokban ragyogó lakosztályok. Káprázatos termek, illatos boudoir, nagy bősége az aranyak selyemnek, bársonynak a bútorokban s üde parkok a paloták körül.

Mennyire irigylik a boldog teremést a többiek!

Alice grófnő azonban nem boldog. A ragyogó keret amelyben él, a rideg nagyúri férj s az üres szívű udvarlók raja untatja nagyon. Vágyik valamire s hiányzik neki csaknem minden. Az élet természetessége, az egyszerű és világos emberi érzés s az a nagyon közönséges igazság, amihez könnyen hozzájuthat mindennap még a tót napszámos is.

Ah: hamar megunja a feszes finomságot, rangot, fényt, vagy kényelmet és síma manierokat, aki *többre* született.

Alice grófnő tehát nagyon szerencsétlen. Sokszor bosszankodik és duzzog: néha sír is, de csak úgy titokban. A ranggal járó ostoba kötelesség még a természetes fájdalmat is eltörpíti. Egy-egy sóhaj-tását ha meghallják, néha, azt is zokon veszik neki mindjárt.

Alice grófnő szenved; szegény nagyon szenved...

Én pedig mogorván rovom jó Szeged városának palotás utcáit, s ilyen bolondos meséket gondolok.

Keresem az új utcák között a régi várost. Azt, amelyik az enyém is volt egy kicsit, mikor még benne nevelkedtem. Keresem, de nem találok meg többé.

Csak egy-egy sziget maradt meg a régiből. Az ismerős házak és utcák nem bírták túlélni a kettős katasztrófát. Belefulladás kétszer is; először az árvízbe, azután a milliókba. Víz és piz (pardon!) egyaránt veszedelmes, ha túlságos áradása van.

Sugárutakon, körút-szerelvényeken állodgálok és benézegetek az összekötő utcák kapcsai közé. Mesteri szabás és nagyúri ruha. Minden csomóponton impozáns, de fagyos harmóniája a palotáknak. A régi búzapiaccon (valamikor itt pihentek az utazó sertés-karavánok), kupolás népiskola s ravaszul elhelyezett magas házak egész komplexusa. A reáliskola és a Dugonics szobor nem egészen új. De új és idegen a többi. A régi Szegedből nem látok egyebet, mint a palánki templom tisztes tornyát s a szabadkai sugárút végén azt a biztató kedves zöld színt, mely a délibábos síkságról beragyog az egyenruhás paloták közé. Mintha valami zöld tenger színe volna. Nem meggyőződésből, de szívből mondom, hogy az a tengernyi zöld szín a magyar és nem ez.

Tovább. Csak egyet lépek a paloták soraiból befelé s ott van az — árnyék. A kőbe rótt emeletes úri hazugságok mellett egy kevés a koldusszegény igazságból. Egy üres házhely a régi színvonalon. Deszkakerítése bedőlt az ott hagyott mélyedébe s a mélyedés fenekén egy darab az alföld mocsarából. A vízben hínár terem, békalencse és nyálkás zöld moszat. Öröme a kecskebékáknak, akik négyfelé terpesztett lábbal sütkéreznek a víz fölületén s karuttyolván boldogan bugyborékolnak. A tóparton szíjas káka, kardlevélű sás, bürök és lósóska. A szemben levő palotán pedig ez a fölírás: „Tisza Lajos körút” Szeged legszebb körútja.

Az utcasarki tábla szemmel láthatólag örül, hogy olvassa valaki. Nagyon kevés része van benne.

Hogy végigvonulok a körút magas házai között, sajtáságos érzés száll meg. Mintha Velencében lennék — kánikulában. Szorosan bezárt ablakok itt is és kocsizörgés által meg nem zavart néma csöndesség. A gránitkockák között és a járdán kiver a fű, s üde négyszögletes keretbe foglalja az ostoba köveket. Az áldott, kövér alföldi fű! S milyen jó itt neki! Lelegeltetni nem szabad, s nem jár az utcán elég ember és állat arra, hogy letapossa. Ha megnől talán kaszálni is engeddi magát a ragyogó — boulevard.

Nagyot koppannak lépteim, ahogy tovább megyek a paloták között. A stílszerű falak visszhangot adnak minden koppanásra, mintha csak éjjél volna. Pedig fényes dél van, legélénkebb órája a városok életének.

Életének! Micsoda sovinizmus ez már megint. Amoda az utca végén egy ember alakja tűnik fel, s méltó szenzációt okoz, de csak nálam, mert nem vagyunk többen. Azt is elnyeli valami éhes két-emeletes bérház. Fél órába kerül, amíg másikra tudok találni s azt erősen megfigszírozom.

Szenvtelen, hideg hazafi. Pörge kalapja élénken ellentmond a kimajolikázott kínai városháztoronynak, s homlokán 10 000 forint ház-

törlesztési adósság kamatai boronganak. Az embert értem, nem a városházát. Emennek ezelőtt nem létezett, de azért restaurált cifraságai hatodfél millió forint saját adósság rejték helyét képezik. Azonfelül 7 millió forint ára kezesség jogügyleteinek szála futnak össze a nemzetes tanács kezeiben, melyet a város a maga polgárai helyett lesz fizetendő, ha azok nem bírják. Tizenharmadfél millió adósság borong itt a nagy alföldi város levegőjében, s ettől van az a nagy csöndesség, ami a falak között lakik.

Ah, egy kocsi! Egy igazi kocsi, nem pedig fiáker. A fiákert itt inkább csak dekorációnak tartják. Egy „sátoros, abroncsos alföldi szekér”. A három egér is bele van fogva éppen, mint Arany János írja. Csak a széna nincs rajta, ámbátor a lovakon sem látszik, mintha ők ették volna meg. Búsak szegények és oldalbordáik kilátásznak.

Igazhitű tanyai ember ül rajta s tart kifelé a paloták közül. Rá se néz egyikre sem: csak gubbaszkodva üli meg az első saraglyát. Különös, ahány szegedi vagy tanyai emberrel esett találkozásom, mindegyiken rajta volt valami a keleti fatalizmusból. Ezek az emberek nem szíviesen beszélnek, különösen a maguk sorjáról. És nem csinálnak semmi nagy dolgot abból, hogy ilyen szép városuk legyen. Belenyugosznak az isten rendeletébe és a „muszáj-házakba”.

Aki ti lakik bennük. Van már olyan is elég, aki nem lakik. Az építési kölcsönt nem bírják fizetni, mert nincs miből. A lakások üresen állanak, s ha van is lakó, keveset fizet. A *háziúr* aztán megszöklük: tegnap is *fojtak* egyet.

A mesterember dolga is rossz. A várost beköltöztött, idegen ipar teremtette újjá. A nagytőke épített és a nagyvállalkozó. Milliók és nagyurak csinálták. A szegedi iparos nem sokat keresett a rekonstrukcióban, s igazán mély szomorúsággal hallom, hogy a híres szegedi *asztalosság* is oda van, talán mindörökre.

Csak egy a biztos már itten: a hivatali állás és a pénz, ami a magasból potyog alá. De sok áldás nincsen benne. A kegyhajhászat s az előnyök keresése tört be a magas pénzzel az egyszerű, okos erények közé. Minden ismerősöm arról biztosít, hogy szép Szeged városában van egy csúnya, nagyon csúnya és egészen új dolog: a *szervilizmus*. Ennek a miazmái is ott termettek meg a kifrizított paloták között. Ma már dühös epidémia lett belőle, mely nem kíméli meg többé a parasztot sem. Sokan vannak, akik elmenekültek tőle.

Bevetődöm a „Grand Hotel Tisza” kávéházába. Ez a szegedi redut. Fene nagy épület és üres, akár egy velencei márvány-palota. A nagy olvasóterem tetején egy gázláng szokott ragyogni estelenként, s ez a gázláng egymaga többé kerül, mint amennyit alatta az uraságok egész este elfogyasztanak. Azonban a világhírességet terjeszteti muszáj minden áron...

Alkonyodóra hajlik az idő. Egy-két régi ismerősbe botlom a Stefánia sétány ifjú virányain s nekiereszkedünk egy kis szabad levegőnek. Főlkanyarodunk az új hídra s leszúrjuk a cerberusnak a törvényes két krajcárokot fejenkint. Mégegyszer annyit kell itt fizetni, mint — Budapesten, a kontinens legdrágább városában.

A pénzért különben nem kár. Magasan domborodik ki a vas-készítmény a szőke Tisza habjai fölött: csaknem magasabban, mint a budapesti Lánchíd. És nagy-nagy csöndesség van itt is. Nem özönlik többé a kövér torontáli sváb szép Szeged felé, mint egykor. Hátul szénaköteges úri stájer-kocsik és hintók nem rajzanak át a vason, mint egykor a boldog emléké fahídon rajzottak. Némely gyalog ember csak az, aki ilyenkor szabad levegőért megy át az Új-szegedi jegenyék és akácok közé. Ezek pedig csöndes lateiner lelkek.

Mi odafönn maradunk egy darab ideig a híd legmagasabb íve fölött, s onnan csodáljuk a nagy alföldi város ékes látképét néma fájdalommal.

Igazán; fájdalommal. A Tisza zajtalanul folyik lefelé agyagos medrében, s olyan ártatlannak tettei magát, mintha nem is ő csinálta volna ezt az egészet! Még mosolyogni is tud, búvájos alkonyi mosollyal, amint a régi vashíd alatt lassan elkerül a boszorkány-sziget ligetei alá. Ott most szép tömött erdősor állja el a láthatárt.

Balra Szőreg és Deszk tornyaival a termékeny torontáli síkság, majd meg az új töltésrendszer erősítményei, az újszegedi park és a legeslegújabb Új-Szeged.

Amoda át a város. Ismét a régi palánki torony, mint egy komoly visszaemlékezés a régi, jobb időkre. Mellette a véznább rác templom s ugyanabban a csoportban az épülő új gimnázium vörhenyes cseréppercine. Van valami szép és nagyvárosias ebben a látványban, az igaz. Az is igaz, hogy 20 millióból ilyen látványt mindenütt meg lehet csinálni. Talán még olcsóbban is.

Lent azonban néptelen és csöndes a víz. Nem szegélyezik partját a duzzadó alföldi gabonás hajók többé; nem hallik a hajóácsok élénk kalapácsolása a túlsó oldalon, s nem érzik az a régi könnyű kátrányszag, mely valamikor a szegedi hajóépítés kísérője volt.

A drága rakodópart (ama bizonyos!) ott húzódik végig alattunk a jobboldalon. Kockás köveihez, nagy vaskarikáihoz nincsen most kikötve csak egy csónak se. S nem hallatszík az uszályhajók földézetéről a citora taktusos hangja, amint ott a matrózok a Belgrádból hozott melabús szláv melódiákra egészséges szegedi humorú nótákat énekeltek. Hogy is volt csak; hogy is?

A barátok, a barátok
Facipóbe' járnak;
Azok élík világukat,

Nincs itt már semmi, csak üresség. Mindenben csak az. A Tisza tükrén, a paloták közt, a szívekben és a zsebekben is.

Gyerünk!*

Eddig Borostyáni tárcája. Mikszáth barátságos hangnemű, de helyenként szókimondóan éles írása az általa feltett kérdésre, hangulatot teremtő helyzetleírásra válaszolt. Quintus nem tért vissza többet e témára. . .

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 68 : 8 *Számtalanszor írtam már e lap hasábjain Szegedről* — ld. a jegyzetekben felsorolt MK cikkeket.
25 *sörözik a »Prófétá»-ban* — korabeli kedvelt kertvendéglő Szegeden.

CSEVEGÉS A MEG NEM IJEDÉSRŐL

- M. *Pesti Hírlap. 1886. június 6., 8. évf. 156. sz. (1—2. l.)* A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A névjelzés nélkül közzétett karcolat kétségtelenül MK írása. Jellegetes stílusfordulatain kívül szerzőségét bizonyítja a parlamenti életben való jártassága, a Ház atmoszférájának felidézése és az általa több ízben megírt Urbanovszky mondásnak az adott helyzetre való alkalmazása (72 : 20—27), a mindenből tréfát fabrikáló Beöthy Algernonnak tulajdonított kormánylista megemlítése is MK szerzőségét jelzi (72 : 28—31).

Ezt az írást — bár szorosan a Jansky-ügy parlamenti visszhangjához kapcsolódik — nem közöljük — nem közöljük a parlamenti karcolatok között, mivel maga MK is nyomatékkal hangsúlyozta és a megírás formájával biztosította is a vonal alatti tárca-csevegés hangnemét.

A Jansky-ügy bonyodalmáról ld. *A Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei* c. összefoglalónkat e kötet 409—421. lapján.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 71 10 *még Janskyval is csak az imént tetek egy mozdulatot Pécsre* — Jansky Bécsben tett látogatása után nem tért vissza Pestre, hanem Pécsre utazott inspicálni.
12—13 *csak egyetlen bástya van eddig kiütve: Falk Miksa.* — MK célzása arra vonatkozik, hogy a június 5-i tüntetés éle a Pester Lloyd ellen irányult. A pesti német nyelvű lap egyik cikkében a megbékélést sürgette, ezért a lap példányait a szerkesztőség előtt nyilvánosan elégették és a szerkesztőségnek macskazenét adtak.
„ 21 *(nomen est omen)* — a név végzet; a név intő jel
72 : 2—3 *a Szapáry és Horváth Gyula-féle affér egészen elbűsította a generálisunkat.* — MK utalását nem tudjuk feloldani: a korábbi hetek képviselőházi ülésein nem történt semmi öszszetűzés a pénzügyminiszter és Horváth Gyula között. Lehetséges, hogy parlamenten kívüli ügyekre utalhatott MK, de ennek a korabeli újságokban nem találtuk nyomát.

Lap Sor

- 72 : 24—25 Urbanovszky szállóigévé vált mondása. — MK leg-
utoljára *A tisztelt Ház* c. kötetében is megörökítette Urba-
novszky e mondását (Krk 71. köt. 149. i.).
- 37—39 *noha tele vannak a bécsi lapok azzal, mintha Tisza meg-
ígérte volna őfelségének híres parlamenti nyilatkozatának rek-
tifikálását* — Ld. *A Hentzi-sír megkoszorúzása és következ-
ményei* c. összefoglalónkban a lapvisszhangokat.
- 73 : 24—29 *A karcolat befejező gondolatai.* — E sorokban MK
teljes mértékben tükrözte a fővárost uraló politikai han-
gulatot.

A LAJOS-TRAGÉDIA

M. *Pesti Hírlap. 1886. június 17., 8. évf. 166. sz. (1—2. l.)* A Pesti
Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A szerzőségről

A súlyos téma könnyed és érzelemtől mentes megfogalmazása,
a sajtó titokzatosságát sejtető utalásait elhárító tárgyalás MK szer-
zőségét bizonyítja. Reá jellemző a csevegésbe illesztett magyar népi
diagnózis leírása is (74 : 16—38) és a záró gondolat komolysága,
amely az ideggyenge királyi család és a nép helyzetének kényszerű
összekapcsolódásáról szól (76 : 8—13).

A paranoiás II. Lajos bajor király öngyilkossága

A negyvenegy éves korában magát a bajorországi Starnberg-
tóban elemésztő II. Lajos tizenkilenc évesen lépett a királyi trónra.
Politikai döntéseit a történelem furcsának és kiszámíthatatlannak
értékelték. A közéletől visszavonult, a királyság fővárosát, Münchent
és az ott székelő kormányát kerülte, idejét a magánynak és roman-
tikus hajlamainak szentelte, vagyonát pedig igen költséges építke-
zésekre fordította. Pazarló fénnel, pompás természeti környezetben
felépített tündérkastélyaiban töltötte az év legnagyobb részét, és
csak egy-egy kedvelt színészt vagy művészt tűrt meg néha-néha
környezetében. Főfigyelmét a lázas sietséggel építtetett palotáira irá-
nyította, melyeknek termeit XIV. Lajos, a »napkirály« fényes palo-
táinak mintájára képeztette ki. Mivel ezek az építkezések igen nagy
összegeket emésztettek fel, a kormány több ízben felhívta figyel-
mét a takarékosságra. Ezek a figyelmeztetések csak fokozták szen-
vedélyét. A bajor kormány 1886 májusának elején a királyi csa-
láddal egyetértésben, arra az álláspontra helyezkedett, hogy a király
újabb kölcsönt sürgető kérését elutasítják, a tékozlásnak véget vet-
nek, a királyt orvosok felügyeletére bízják. A II. Lajos egészségi
állapotát megfigyelő orvosok megállapították, hogy már régóta para-
noiában szenved, állapotáról jelentést készítettek a két háznak,

amely úgy döntött, hogy megfosztja hatalmától a királyt. 1886. június 9-én nagyobb bizottság szállt ki a király tartózkodási helyére, hogy a két ház döntését tudomására hozzák. II. Lajos idejében értesült a bizottság küldetéséről és puskákkal ellátott testőröket és lovaszinasokat rendelt a kapuba és a vár falaira. A küldöttséget elfogatta és tagjait halálra ítélte, minisztereit »leváltotta« és inasait nevezte ki azok helyébe. A kormány a történelekről értesülve, karhatalommal szabadított ki az elfogott bizottságot, az elmebeteg királyt pedig orvosi felügyelet alatt a bergi várba szállította. Június 13-án, pünkösd vasárnapján, az elborult elméjű király séta közben a vár alatt levő Starnberg-tóba vetette magát. A segítségére siető orvos is a tóban lelte halálát. Az öngyilkos királyt 1886. június 19-én Münchenben temették el. . .

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 74 : 2 *bilanz* — mérleg, vagyonmérleg
 6 *Ottó herceg is örült* — II. Lajos öccse, Ottó herceg 1871 óta tébolyult volt, bár a trón rászállt, a hatalom Luitpold herceg kezébe került, ő régensként kormányzott.
 9 *lucidum intervallum* — világos időköz, az elmebetegnek többnyire csak pillanatokig tartó öntudatra ébredése.
 75 : 9—10 *hozzá is képzelik a Wagner Richard háborzongató hatalmas zenéjét.* — MK utalása arra vonatkozott, hogy II. Lajos csodálója volt Wagner zenéjének és a művész azok közé tartozott, akiknek társaságát a beteg király kereste.
 : 17—18 *Szerencsétlen szerelem tette boldogtalanná.* — Az utalás arra vonatkozik, hogy a bajor királyi család szerette volna, ha II. Lajos családot alapít, az 1870-es években eljegyezte Ferenc József legifjabb húgát, Zsófia hercegnőt, de az eljegyzést hamarosan felbontotta.
 „ 19 *raptus* — eszelősség, hóbort
 76 : 8—9 *Az egyik örült király a ravatalon fekszik s ezalatt a hadsereg és a nemzet a másik örült királynak esküszik hűséget.*
 — Ld. a 74 : 6 sorhoz fűzött jegyzetünket.

A BETŰ GYŰLÖLETE

M. *Pesti Hírlap. 1886. június 18., 8. évf. 167. sz. (1., 2., 3., 1.)*
 A Pesti Hírlap tárcája rovatban. *Korrajz* alcímmel. Névjelzés: *Scarron*.

Kötetben itt először.

A nem-olvasó dzsentri

Az 1880-as évek MK elbeszéléseinek visszatérő témája a könyvet kézbe nem vevő és főként könyvet nem vásárló vidéki nemesség mentalitásának kipellengérezése.

Ez a gondolat erőteljesen jelentkezett az 1882 októberében írott *Poharak és könyvek* c. karcolatában, amelyből egy év múlva *Az apró gentry és a nép* c. kötet *Az olvasóhoz — a nem olvasókról* c. előszavát formálta meg (Krk 34. köt. 184—187. l. és jegyzetek 339—342. l.). Az 1884-es évben két elbeszélése is a könyvvásárlástól való tartózkodás módozatait karikírozza. *A magyar virtus-cselekedetek* c. rajza arról szól, hogy a Székesfehérvárra érkező Jókai Mórt látványos ünnepséiben részesítették, de az író legújabb könyvét, »A lőcei fehér-asszony«-t áruló könyvüagnököt más-más indokkal mindenki elutasította. (Krk 35. köt. 37—40. l.) *A könyvekről* c. három részből álló rajzfűzér ugyancsak a könyvet nem vásárlók filozófiáját mutatja be. (Krk 35. köt. 121—124. l.)

Ebbe a témakörbe tartozik a jelen karcolat két története is. Az első MK saját írói tapasztalatának megírása, a második történet pedig a könyvet nem vásárló képviselő szatirikus bemutatása. Ez utóbbi hőse, akit Mikszáth »Pali barátom«-nak nevezett, országgyűlési képviselő. A könyv, amelynek egyik kitétele sérthette MK képviselő barátját, Hentaller Lajos »Politikusaink pongyolában. Tollrajzok a képviselőházból« című, Budapesten, 1886-ban megjelent könyvecskéje. Hentaller torzkép-sorozatát festett a Házról, a klubról, a miniszterelnök Tisza Kálmánról, minisztereiről, a kormánypárt vezető alakjairól és kevésbé jellegzetes figuráiról. De megcsipdeste az ellenzéket is, a függetlenségi pártiakat és a mérsékelt ellenzékieket egyaránt. MK karcolatában elleplezte második története hősének kilétét, és az írásban említett vád, hogy ti. Hentaller a képviselő »göndör hajára célozgatva átlátszó szójátékokban azzal gyanúsítja, hogy zsidó eredetű«, (78 : 30—31) Hentaller művének gondos áttanulmányozásakor semelyik képviselői portréban sem lelhető meg. Így két lehetőség forog fenn: vagy MK írói leleménye az egész történet, vagy más hentalleri ötletet transzponált és ezzel fokozottan ráirányította az olvasók figyelmét Hentaller művére.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

78 : 1—2 *A Ház kimaradt képviselői közül Éles és Kármán soha nem bírt elszokni végképpen a parlamenti levegőtől.* — MK korábbi karcolataiban is megemlítette, hogy Éles Henrik és Kármán Lajos rendszeresen látogatja a Ház karzatát (Krk 70. köt. 135. l., 71. köt. 108. l.)

80 : 14 *bock* — szivar

GYERMEKEK A MEZÓN

M. I. *Vasárnapi Újság.* (Fel. szerk.: Nagy Miklós.) 1886. június 27., 33. évf. 26. sz. (421—422. l.) Névjelzés: *M—th K—n.*

II. *Nemzet.* (Fel. szerk.: Visi Imre.) 1886. június 28., 5. évf. 177. sz. (1. l.) *Teljes névjelzéssel.*

Kötetben itt először.

A szövegről

A jelen Krk a VÚ szövegét közvetíti. A Nemzet másodközléséből a Mannheimer Ágost képére való közvetlen utalást — minthogy a napilap jellegéből következően az illusztrációt nem közölhették — kihagyták (82 : 11—14).

Keletkezése

A *Gyermekek a mezőn* c. képmagyarázatot MK ismerős művész alkotásához írta: Mannheimer Ágost illusztrálta az 1884 november végén a könyvpiacra került *A tekintélyes vármegye* c. kötetét. Mannheimer az akkori kötethez 28 tollrajzot készített, ezek közül hat egész lapot betöltő, míg a többiek részben a szöveg közé, részben iniciáléként a cím vagy az első szó betűjét díszítették.

A Mannheimer Ágost rajzához írt képmagyarázat — a korábbi *A tisztességes szándék*-hoz és MK korábbi hasonló tárgyú írásaihoz hasonlóan — egy kis történetet kerekít a rajzoló által megöröklött pillanat köré. A *Gyermekek a mezőn* bevezető sorai egy kissé saját gyermekkorának emlékeit villantják fel, összevetve a maga emlékeit a városi gyerekek természetismeretével. Ezt követően »levednek« meg Mannheimer gyermekfigurái, szaladoznak, ismerkednek a világgal, amikor pedig kifáradnak, az erdő szélén megpihennek. Ezt a helyzetet ábrázolta a rajzoló, bár nála három gyerek szerepel: az előtérben két kisleány, a háttérben pedig egy kisfiú, míg MK csak a nagyobbika Gyuriról és kisebb Pannikáról szólt. A képmagyarázat a vidékre boruló alkonyat színeivel fejeződik be, amely hazatérésre készíti a két gyermeket.

E kötetben közölt három korábbi képmagyarázathoz hasonló megfontolások alapján közöljük itt ezt az írást, Mannheimer Ágost rajzát a IV. sz. képmellékleten láthatja az olvasó.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 81 : 31 *magvas* — MK más írásaiban is felmerül (ld. Rubinyi M.: »MK stílusa és nyelve« Bp. 1910. 188. l.), de itt maga az író adja meg jelentését a 'fölmagzott sóska' értelmében. Az ÉrtSz. csupán általános jelentését tartja számon.
- 82 : 22 *garád* — MK írásaiban gyakran előforduló tájszó (Rubinyi M.: im. 150. l.). Olyan kerítés, amelyet felhányt föld és a rajta nőtt bokrok sora alkot.
- 83 : 1 *marmancs* — írónknál gyakran felbukkanó tájszó (Rubinyi M.: i.m. 190. l.)

PARLAMENTI KARCOLATOK

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 13., 8. évf. 13. sz. (2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 9-i üléséről, amely mindössze negyven percig tartott, MK nem írt beszámolót. Ez alkalommal a következő ülések napirendjét vitatták meg. (KNapló, 1884—87. VII. köt. 292—293. l.)

A január 12-i ülésen — erről szól a jelen karcolat — megkezdődött az 1886. évi költségvetés általános tárgyalása. *Hegedüs Sándor* előadói beszédében részletesen magyarázta a költségvetési tételek törlésére, ill. átcsoportosítására tett előterjesztéseket. *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter az előadói beszéd után felszólalt. Előjáróban megindokolta, hogy a költségvetés írásos előterjesztésekor miért nem tartott expozét, majd a költségvetés néhány tételéhez további politikai és pénzügyi magyarázatot fűzött. *Ernusz Kelemen* helyeselte, hogy a pénzügyminiszter az előző évben elmulasztott expozét az általános vita előtt megtartotta, de a tárgyalás komolyságának biztosítása érdekében kérte, hogy elhangzott miniszteri beszéd után az aznapi vitát szakítsák félbe, és így adjanak módot a képviselőknak a beszéd tanulmányozására. *Tisza Kálmán* a javaslattal egyetértett, így az érdemi vitát a következő napra halasztották. (KNapló, 1884—87. VII. köt. 295—305. l.)

*

MK az év első parlamenti karcolatában élénk színekkel ecsetelte a benyújtott költségvetés megtámadására készülődő ellenzéki képviselők magatartását. E hangulati előkészítéshez tartozott a *Hegedüs Sándor* és *Prileszky Tádé* természetkülönbségére alapozott függetlenségi párti élcéldés. *Hegedüs* előadói beszédéről és *Szapáry* miniszteri expozéjáról csupán annyit mondott írónk, hogy munkamegosztás alakult ki közöttük. A részletek tárgyalása helyett inkább az ellenzéki képviselők bizonyos fokú csalódását ecseteli: előre kigondolt beszédüket átalakításra kényszerítette a két kormánynyilatkozat. A karcolat végén *Szapáry* előadói módszerére tett MK néhány megjegyzést.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 88 : 10 *Hegedüs a takarékoságról tartott egy elmélkedést.* — Hegedüs a költségvetési tételek csökkentésének felsorolása után beszéde végén a célszerű takarékoságról szól: »Ha nem hangsúlyozom — mondotta — a t. Ház előtt jobban azt, hogy a befektetésekben és a kiadásokban szigorúbbaknak, takarékosabbaknak kell lennünk, azért nem teszem; mert feleslegesnek tartom; mert nem hiszem, hogy aki látja, miszerint a föld népe erejének megfeszítésével mily pontosan és mily nagy mértékben tesz eleget kötelességének, az lehetetlen, hogy meg ne győződjék annak szükségességéről, hogy mindenütt ott, ahol elkerülhetetlen szükségek nem követelik a kiadásokat, takarékosoknak kell lennünk...« (KNapló, i. h. 298. l.)
- 21 *államjóságokat szándékozik eladni.* — Szapáry Gyula gr. beszéde végén tétélesen szól a költségvetésben tervezett államkincstári birtokok eladásának okáról és mértékéről. (KNapló, i. h. 303. l.)
- 22 *trémázatot* — itt: bizonytalanságban hagy
- 23—24 *Kijelenté csakhamar, hogy egy nagy kölcsönt is szándékozik fölvenni.* — A pénzügyminiszteri expozéban kölcsön felvételére még utalás sem található.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 14., 8. évf. 14. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 13-i ülésén megkezdődött az 1886. évi költségvetés feletti általános vita. A függetlenségi párt részéről *Helffy Ignác* hosszabb beszédben elemezte a kormány gazdaságpolitikáját. Rámutatott az előadói beszédben elhangzottak és a benyújtott költségvetés közötti ellentmondásokra. A pénzügyi kérdéseken keresztül élesen bírálta a szabadelvű párt tízéves politikáját. A javaslatot elutasította és ezt határozati javaslatban indokolta. *Horánszky Nándor* az egyesült ellenzék nevében szólalt fel. Az elmúlt évek költségvetési tételeit vetette össze a folyó évre betervezettel és az általa tárgyalt tételknél fokozódó rosszabbodást állapított meg. Külön szólt a folyamok szabályozásánál tapasztalható negatív tényekről. A költségvetést elutasította. *Lipthay Pál* az ország nehéz gazdasági helyzetére különböző területekről hozott fel adatokat és a rossz eredményekben a szabadelvű párt tízéves uralmának következményeit látta. A költségvetést elutasította. *Gyórfly Géza* heves szavakkal támadta a kormány gazdaságpolitikáját, érveit meglehetősen lapos közhelyekkel és szellemességekkel tűzdelt. *Csanády Sándor* heves

és személyeskedő hangon támadta Tisza Kálmánt és kormányát; az elnök négy ízben a parlamentáris kifejezések megtartására szólította fel. Az ülés végén *Vadnay Andor* az idő előrehaladottságára hivatkozva, másnapra halasztotta beszédét. (KNapló, 1884—87. VII. köt. 305—326. l.)

*

A heves ellenzéki támadásokról MK nem számolt be részletesen. Karcolata bevezető sorában egy hiperbolikus mondattal érzékeltette, hogy a költségvetés általános tárgyalása alkalom az általános politikai támadásra, bármely témának az előhozására. Ezek után az egymást követő szónokokról szólva, csupán a támadások erőteljességéről és az érvek minőségéről, milyenségéről tett találó megjegyzéseket.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 89 : 1—3 Miről beszélnek a szónokok a költségvetés címén? — Egy év múlva, 1887. jan. 19-én hasonló fordulattal érzékeltette MK a felszólalók csapongó előadásmódját (ld. majd a Krk előkészületben levő 74. kötetében).
- 11 *A szójáték most is megvolt (La bourse et la vie)* — Helfy e szójátékot a rögtönzés látszatával szőtte beszédébe. A következőképpen: »Itt a hátam megett azt a kegyetlen szót mondták ki, hogy „rablójavaslat”. Megvallom, én ilyen szavakkal rendesen nem szoktam élni, de miután ki lett mondva e szó, nem titkolhatom el azt, hogy eszembe jut, hogy vannak bizonyos, a közbiztonságra veszélyes egyének, kik ezen jelszóval rohanják meg az embert: „la bourse ou la vie”. Én azt mondom, ez a két javaslat együttvéve, a közgazdaság és közbiztonsági, rosszabb annál a bizonyos egyénnél, mert e javaslatok jelszava: „la bourse et la vie”. (*Élünk helyeslés és tetszés a szélsőbalon.*) . . . » (KNapló, i. h. 309. l.)
- 17 *kárhoztatta és azután elfogadta.* — MK értesülése pontatlan volt. Horánszky Nándor a következőkkel zárta felszólalását: » . . . általánosságban nem ellenzem a költségvetés tárgyalás alá vételét, de nem fogom megszavazni magát a költségvetési törvényt. » (KNapló, i. h. 320. l.) — Az tény, hogy ez a formula nem volt olyan egyértelmű, mint Helfyé, de korántsem jelentette az egyetértést, csupán a tárgyalás ellen nem tiltakozott.
- 29 *winers-hez hasonlítani a mai ülést* — MK az ebéd-hasonlattal értékelte és minősítette az elmondott beszédeket, mondanivalójukat, tartalmasságukat vagy tartalmatlanságukat.
- 90 : 5 *De a töpörtő avas volt.* — Liphay Pál rögtönzött, apró érvpetárdákat tartalmazó rövid beszédet mondott. (Ld. KNapló, i. h. 320—321. l.)

Lap Sor

90 : 9 *Győrffy Géza humoros beszéde* — A KNapló három helyen is »Élénk derültség«-et jegyzett fel a képviselő kormányt támadó mondata vagy hasonlata elhangzása után. (KNapló, i. h. 322—324. l.) — Valószínűleg erre vonatkozott MK lakonikus megjegyzése.

9 *konfekt* — nyalánkság, csemege

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 15., 8. évf. 15. sz. (2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 14-i ülésén tovább folytatódott az 1886. évi költségvetés általános vitája. Elsőnek *Vadnay Andor* szólalt fel. Bevezetőben összehasonlította az 1875-ös költségvetést a tárgyalt javaslattal, megállapította, hogy azóta csak romlott a helyzet. Követelte, hogy a kormány tegyen hathatós intézkedéseket a dzsentrik-birtok védelmére. A Helyfőle határozati-javaslatot támogatta. Pécskai *Gaál Jenő* hosszú felszólalásában bírálta a kormány egyes gazdasági intézkedéseit, ezek rossz vagy felemás megoldásában látta az ország nehéz gazdasági helyzetét, Horánszky Nándor álláspontját fogadta el. *Hegedűs Sándor* személyes megtámadtatás címén reflektált *Győrffy Géza* előzőnap beszédének egyik kitételére. *Győrffy Géza* állítását fenntartotta, de megjegyezte, hogy nem személyében kívánta támadni a javaslat előadóját. *Andreánszky Gábor* b. maga és pártja nevében nem volt hajlandó támogatni a kormány deficit-fokozó tevékenységét, amely súlyos károkat okoz a nemzeti érdekeknek. A javaslatot nem fogadta el. *Prileszky Tádé* bírálta azokat a képviselőket, akik csak általában szóltak hozzá a költségvetési javaslathoz és minden beható vizsgálat nélkül mondtak ítéletet, illetőleg vetették el az egész törvényjavaslatot. Mint a zárszámadási bizottság elnöke néhány észrevételt tett egyik-másik költségvetési tételre, a költségvetést általánosságban elfogadta. *Boda Vilmos* Tisza Kálmán és Jókai Mór politikai nézetváltozásával foglalkozott. A költségvetést nem fogadta el. *Margittay Gyula* felszólalása következtet, a képviselő az idő előrehaladottságára hivatkozva kérte a Házat, hogy másnapra halaszthassa beszédét. Ebből ügyrendi vita támadt, *Tisza Kálmán* és *Irányi Dániel* is hozzászóltak. (KNapló, 1884—87. VII. köt. 326—348. l.)

A három részre tagolt karcolatban MK részletes képet festett a képviselőház hangulatáról. Az első részben az intendánsi állástól megváló Podmaniczky Frigyes esélyes utódjának, Keglevich István-

nak a kinevezési híréhez fűzött, folyosói kommentárokat szedte tövissel teli csokorba, a második részben Prileszky Tádé felszólalásáról közöl egy miniatűr stílus-paródiát, míg a harmadik részben az ülés végefelé szót kapó Margittay Gyula kétségbeesett halasztási manőverezéséről fest egy — minden mozzanatában a valóságban is lejátszódó helyzet alapján — sziporkázóan szellemes szatírárt. Megemlítjük még, hogy az intendánsi székből távozó Podmaniczky Frigyesről MK *Podmaniczky elmenőben* c. karcolatának jegyzetanyagában találja meg az olvasó az okokra vonatkozó tényeket és feltételezéseket.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 90 : 6 *A lúdzsír adómentességéről.* — Ez nem MK szatíráiról leleménye, hanem az antiszemita képviselő egyik kormány elleni vádjá. Vadnay Andor a következőket mondotta: »vagy a jogegyenlőség követeli azt is, hogy míg itt a fővárosban mindenféle tápszer után fogyasztási adót kell fizetnünk, legyen egy fogyasztási cikk: a lúdzsír, mely kivételképp adómentes? (*Zajos derültég*) Pedig a legalkalmasabb adótárgy lehetne, mert éppen a legvagyonosabb néposztály fogyasztja, s azonkívül, fájdalom, évről évre nagyobb tömegben importáltatik...« (KNapló, i. h. 329. l.)
- 91 : 30—31 *»Fizessük adósságainkat, hogy újakat csinálhassunk. Amint nem csinálhatunk újakat, ne fizessük a régieket sem.«* — MK által idézőjelbe tett két mondat nem található Prileszky beszédében. Ez a stílus- és észjárás-paródia hatásos eszköz volt, mert sikerült ironizálni a beszédből a »lényegét« megragadni. Ilyen és hasonló pénzügyi szentenciát mondott beszédében Prileszky.
- 92 : 5—6 *Gaál Jenő okos ember. Sokat tanultam tőle. A számok eltorzításában fölülmúl engem.* — MK itt hűen követte Prileszky fogalmazását: »Igen nagy élvezettel hallgattam Gaál Jenő képviselőtársam szavait — mondotta —. Kettőt tanultam belőle. Először azt, hogy a számok csoportosításában, ha jól akarnám mondani, eltorzításában engem felülmúl, (*Derültég*) azt jobban gyakorolja...« (KNapló, i. h. 343. l.)
- 7—9 Horánszky és Helfy igazáról. — Ez a fejtegetés sem MK szatirikus ötlete, hanem Prileszky beszédének egyik fordulata: »... sőt tovább megyek, mint Helfy t. képviselőtársam, akinek a beszédét éber figyelemmel kísértem és mondhatom, igen sokat tanultam belőle, én a helyzetet nemcsak komolyan, hanem komolyabbnak tartom, mint valaha, és ebben egyetérték Horánszky Nándor t. képviselőtársammal. (*Derültég a baloldalon*)...« (KNapló, i. h. 343. l.)
- 16 *ahogy állik egy tizenhat éves zárszámadási elnöknek — Prileszky beszéde elején, egy közbeszólásra válaszulva közölte: »...én 1869 óta a zárszámadási bizottságnak elnöke vagyok...«* (KNapló, i. h. 342. l.)

Lap Sor

- 92 : 24—26 Boda Vilmos felszólalásának kezdő mondata. — A KNapló a MK idézte mondatot nem őrizte meg. Nagyon valószínű, hogy a nyelvbortlásból származó fordulatot a nyomtatás előtt a képviselő törölte, mert a KNapló közvetítette beszédkezdet a jelen formájában igen suta (KNapló, i. h. 346. l.)
- 93 : 12—94 : 13 Margittay Gyula makacs visszakozása az aznapi felszólalástól. — A jelenet nem a karcolatíró ötlete volt, hanem a KNapló tanúsága szerint is úgy történt, ahogy MK leírta. Érdemes idézni e részt: »MARGITTAY GYULA: T. Ház! Az óra nagyon előrehaladt (*Nagy zaj és mozgás a jobboldalon*), én pedig egy kissé hosszabban kívánnék a tárggyal foglalkozni. Legyen kegyes a t. Ház megengedni, hogy beszédemet holnapra halaszthassam. (*Helyes! Felkiáltások. Ma! Hosszan tartó zaj.*) ELNÖK: Még alig múlt fél kettő s a ház tagjai ma kívánják meghallgatni a t. képviselő urat. MARGITTAY GYULA: T. Ház! Legalább egy óráig fogok beszélni, késő lesz, midőn vége lesz. (*Zaj. Halljuk! Beszéljen!*) ELNÖK: A képviselő úr már hat percel ezelőtt megkezdhetne volna. Most már háromnegyed kettőre, a Ház már türelmetlen, s a képviselő úr mégsem kezdi meg beszédét. (*Halljuk!*)... « Tisza és Irányi ügyrendi vitába bonyolódtak, hogy kötelessége-e a szónoknak beszélni az ülés vége felé. Ezt követően Péchy újból Margittayhoz szólt: »ELNÖK: Kérdem a t. Házat, méltóztatik-e kívánni, hogy a t. képviselő úr ma szóljon, vagy pedig holnapra halassa azt. (*Felkiáltások: Ma!*) Úgy látom, hogy a t. Ház ma kívánja meghallgatni. Csak arra kérem a t. képviselő urat, hogy tessék már most aztán megkezdeni. (*Derűtség*) MARGITTAY GYULA: T. Ház! Miután már igazán háromnegyed van kettőre, én beszédemet mindenesetre elhalasztom, (*Élénk derűtség. Felkiáltások: Nem lehet!*) vagy pedig kénytelen leszek a legutolsónak feliratkozni: de én üres padoknak beszélni nem fogok, mert bizonyosan nem fogják azt végigvárni. (*Zaj. Halljuk!*)... « (KNapló, i. h. 347—348. l.) — Tény az, hogy Margittay aznap valóban nem beszélt, de másnap nem vele kezdődött a hozzászólók sora, hanem Enyedi Lukáccsal. Töröltette nevét és újra kellett jelentkeznie. Ld. Péchy Tamás megjegyzését a január 16-i ülésen, mikor megadta a szót Margittaynak (KNapló, i. h. 374. l.)
- 93 : 15 *non sum paratus* — nem készültem (lat.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap.* 1886. január 17., 8. évf. 17. sz. (1., 2., 3. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 15-i ülésén tovább folyt a költségvetés általános tárgyalása. *Enyedi Lukács* a pénzügyi helyzet taglalásakor a kiegyezést követő évektől kezdte eszmefuttatását. Érvelésében oda jutott, hogy 1886-ban — noha az eltelt két évtizedben 56 millió értékű állami földtulajdont adtak el — az 1868-ban megállapított 45 millió értékű terület (a költségvetés számadatai alapján és a jelzett értékesítés ellenére) 56 millió értékű, tehát 11 millióval több, mint 1868-ban. Ezt ironikusan pénzügyi csodának nevezte. Különbösen *Helfy* határozati javaslatát támogatta. *Barla József* az adóhelyzetről beszélt, ő is *Helfy* határozott javaslatát pártolta. *Orbán Balázs* a szabadelvű párt politikája következményének tekintette az ország nehéz gazdasági helyzetét, *Helfy*hez csatlakozott. *Törs Kálmán* az oszt-rák pénzügyi helyzettel vetette össze a magyar viszonyokat. *Szalay Károly* az adósság-csinálási politikát kárhoztatta. *Tisza Kálmán* felszólalásában nem a költségvetés kérdéséhez, hanem a függetlenségi párti képviselők politikai jellegű megjegyzéseire fűzött észrevételeket. Beszédét közbeszólások kísérték. (KNapló, 1884—87. VII. köt. 349—373. l.)

A január 16-i ülésen — melyről a jelen karcolat szól — továbbra is az 1886. évi költségvetés általános vitája volt napirenden. *Margittay Gyula* a miniszterelnök előző napi beszédére reflektált, majd a zsidóság térhódításáról folytatott eszmefuttatást. Nem fogadta el a törvényjavaslatot. *Beöthy Ákos* támogatta a költségvetést, de a kormány politikájával szemben bizalmatlanságának adott kifejezést. *Herman Ottó* a társadalmi viszonyok fejletlenségét ecsetelte és ennek következménye megítélése szerint az ország nem kívánatos gazdasági helyzete. A felelősséget mindezekért a kormányzó szabadelvű pártra hárította. *Grünwald Béla* az államapparátus rossz helyzetét, a nagyfokú felkészületlenséget ecsetelte, és ennek további következményeit igen súlyosnak ítélte. Az ülés végén az elkövetkező napirendet vitatták meg. (KNapló, i. h. 374—395. l.)

*

Az elhúzódo költségvetési vita előző üléséről MK nem írt beszámolót, de *Enyedi Lukács* komolyan előadott, furcsa érvelését annyira a szatíráiról igazi témájának tartotta, hogy beszámolója első részét annak visszaadására szánta. Tulajdonképpen a *II. A tanácssteremben* c. rész foglalkozott az aznapi üléssel, amelynek külön jelentőséget kölcsönzött, hogy *Tisza Kálmán* a főrendiház ülésén vett részt és *Szapáryra* hárult a kormány védelme. E helyzet fényében szól MK az egymást követő szónokokról, egy-egy vonással jellemezve szereplésüket. Külön részt szentelt a sérült madara felett bánkodó *Csernátorny*nak. Szellemesen építette fel ezt a részt: több rendbéli kétértelműség után tudatja csak olvasóival, hogy megsérült madara miatt bánatos a kormánypárt jeles aggregény publicistája. Ezt a helyzetet is a végsőkig kiaknázva fejezte be karcolatát.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 94 : 1—6 Az előző napi karcolat hiányának magyarázata. — MK több ízben élt azzal a fogással, ha valamilyen okból nem írt egy-egy ülésről beszámolót, akkor a következő napi karcolatában valamilyen formában sort kerít arra, hogy megmagyarázza a hiány okát.
- 7—96 : 5 Enyedi Lukács fejtegetése. — MK a KNapló tanúsága szerint a tényeknek megfelelően idézte emlékezetbe Enyedi fejtegetését (ld. KNapló, i. h. 353. l.).
- 95 : 23—24 az egész ülés alatt egyetlen hang sem emelkedett a költségvetés mellett. — Még azok a képviselők is, akik nem utasították el a költségvetést, bírálták a kormány politikáját.
- 96 : 1—9 Margittay Gyula beszéde. — Ld. az előző *A t. Házból* c. karcolat 93 : 12—94 : 13 sorához fűzött jegyzeteinket.
- 97 6—7 Hiszen minden nap kivégeznek valakit. Szegény Tolnay. — MK utalása a MÁV igazgatása alól 1885 decemberében felmentett Tolnay Lajosra vonatkozik. Ld. a Krk előző, 71. kötetében MK következő két írását: *Kanapé-pörök*. 19—20. l. és a dec. 13-i *A t. Házból* c. karcolat befejező részét a 137. lapon.
- 98 : 16—17 még eddig meg nem csinálta rá Helyfő a szójátékokat: hogy ő a »harmadik Madarász«. — Az akkori parlamentnek Madarász József és fia, Madarász Jenő tagja volt, a tréfa szerint tehát az idő szerint madaraival foglalkozó Csemátony »madarász«-szá válik.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap*. 1886. január 19., 8. évf. 19. sz. (2—3. l.) Rovat on kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 18-i ülésén folytatták az 1886. évi költségvetés vitáját. *Meszlényi Lajos* rövid felszólalásában a szabadelvű párt tízéves sikertelenségéről beszélt. A javaslatot nem fogadta el. *Horváth Gyula* reflektált *Meszlényi Lajos* észrevételeire, majd vitázott *Grünwald Béla* és *Herman Ottó* korábban fejtegetett nézeteivel. *Grünwald Béla* személyes kérdésben kért szót és reagált *Horváth Gyula* megjegyzéseire. *Szabó László* éles és személyeskedő hangon támadta *Tisza Kálmánt*, a javaslatot elutasította. Az általános vita lezárult. A záróbeszédet előtt *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter válaszolt az ellenzéki képviselőknek a kormány pénzügyi politikáját bíráló megjegyzéseire. *Enyedi Lukács* személyes kérdésben kért szót, s korrigálta a miniszter egyik kijelentését. *Hegedüs Sándor* előadóként részletesen

taglalta az ellenzék vádjait, a törvényt elfogadásra ajánlotta. *Beöthy Akos*, *Gaál Jenő* személyes kérdésben reflektált az előadónak személyükkel kapcsolatos szavaira. *Tisza Kálmán* miniszterelnökként felszólalt és visszautasította Szabó Lászlónak miniszteri tevékenységével kapcsolatos kijelentését. *Szabó László* felszólalásában tovább támadta a miniszterelnök politikáját, nem nevezte meg azonban azt, akit a hivatali hatalommal való visszaéléssel vádolt. *Tisza Kálmán* határozottan kívánta, hogy a nyilvánosság előtt nevezze meg. *Szabó László* ezt, saját személyének biztonsága védelmére hivatkozva, elutasította. *Hegedűs Sándor* elítélte Szabó magatartását. *Ugron Gábor* a képviselői jogra hivatkozva védelmébe vette Szabó eljárását. *Péchy Tamás* nyugalomra hívta fel a Ház tagjait. *Tisza Kálmán* elfogadta az elnöki figyelmeztetést és a név közeli felfedését kívánta. *Szabó László* ezt csak akkorra ígérte, ha a miniszterelnök vizsgálatot rendel el. (KNapló, 1884—87. VIII. köt. 3—28. l.)

Az egyhangúságba fulladó költségvetési vitát felizzította az ülés végén támadt botrány. Ezt MK karcolata harmadik részébe iktatta. Az első két fejezetben pedig a nap két szónokáról fest satirikus portrét. A közismerten csúnya férfi hírében álló Meszlényiről egy anekdotikus történetet közölt, és ezzel vezette be Meszlényi parlamenti felszólalásába szótt rigmusának »méltatását«, sőt ez adta az ötletet, hogy megörökítse a választáskor reá ragadt »propagáló versikéit. A *II. Néhány megjegyzés Horváth Gyuláról* c. részt a szónok igen közepes beszéde váltotta ki. Ennek okára keres választ MK a szónok kétféle beszédéről alkotott történettel.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

98 : 5—6 (*Rágalom úr házánál ez a divat most*) — MK ezzel a közbevetéssel elsősorban az ülés végén a Szabó László inszINUÁLÓ megjegyzése következtében kirobbant botrányra utalt, de gondolhatott az elmúlt év végén Baross Gábor és Tolnay Lajos ellentétére, amelyet a kerengő hírek annyira kiszíneztek, hogy december közepén Tolnay lemondott a MÁV igazgatói állásáról.

99 : 11—14 *Szerinte a kormány hegedűsei azt éneklék: Tiszán innen, Tiszán túl / Helyreállt az egyensúly.* — Meszlényi — e valószínűleg egykorú kínrímet — a következőképpen szötte beszédébe: »A milliók könnyen mennek, nehezen jönnek, a nemzet kezdi ismerni a fúziót, de a fizetésnél konfúzióba jön, 10 év múlva trombita, síp, dob, szabadelvű dalegyet énekel dicsőenket, melynek refrénje: Tiszán innen, Tiszán túl helyreállt az egyensúly (*Élénk derűtség a szélsőbalon*); a pénzügyminiszter úr a jubileum dicső napjaiban fejezi be a számadást, melynek a

- refrénje pedig az: most pedig az igeneket várom, arra, hogy kétszer kettő három. (*Derűtség a szélsőbaloldalon*). . . . (KNapló, i. h. 4. l.)
- 99 : 19—22 A Mészlénnyiről szőtt választási rigmus. — MK az 1883. dec. 8-i *A t. Házból* c. karcolatába már beleszötte ezt a csúfólódó rigmust (Krk 67. köt. 224. l.).
- „ 33—34 *Mert neki* [Horváth Gyulának] *téli és nyári beszédei vannak*. — Horváth Gyula kétféle beszédére MK az ez évi máj. 13-i *A t. Házból* c. karcolatában újból visszatért (ld. e kötet 213. lapján).
- 100 : 6 *remarque* — észrevétel, megjegyzés (francia)
- 30—31 *Szellemesen kárhoztatta az verdélyiséget mint kvalifikációt bizonyos hivatalokra*. — Más képviselőknek Erdéllyel kapcsolatos álláspontjáról szólva Horváth megjegyezte: » . . . Én azt hiszem, ha van kilenc egyénünk, akik Erdélyben születtek és azok leghivatottabb[ak] a miniszteri székek betöltésére: tekintet nélkül arra, hogy hol születtek, foglalják el azokat a helyeket. De, hogy azon a címen, mert erdélyiek, akár miniszteri, akár bármily állást foglaljanak el, ezt nem tartom erdélyi kérdésnek, nem tartom Erdély érdekeivel megegyezőnek, sőt éppen az ily felfogást oly hibás felfogásnak tartom, mely az ország közvéleményét eddig is félrevezette. (*Helyeslés a jobboldalon*). . . . (KNapló, i. h. 8. l.)
- 101 1 *Podmaniczky éppen most húzogatja le a felülőjét a ruhájában*. — A szavazás időpontjára a parlamentbe megérkező Podmaniczkyról MK már több korábbi karcolatában is írt. (ld. *Postscriptum a ». Házból* karcolathoz Krk 69. köt. 133. l. és a hozzáfűzött jegyzeteinket 285—6. l.)
- 18—25 Tisza éleshangú visszautasító szavai Szabó László állításai kapcsán. — Szabó László a vitában utolsóként elhangzott beszédében többek között a következőket mondta: » . . . Ha azt látjuk, t. Ház, hogy a miniszterelnök úr bizalmasai, intímusai között oly ember van, ki az ország vagyonát a rendes árak egyharmadéért harácsolja el, s azokat, akik ezt hamis okiratokkal elősegítik, nemességet és főtisztviségeket nyernek (*Derűtség a jobboldalon*). . . . (KNapló, i. h. 12. l.) — E beszéd elhangzásakor — mint ez Tisza Kálmán bevezető szavaiból kitudt — a miniszterelnök nem tartózkodott a teremben. Hegedüs zárbeszéde után szót kért és a következőket mondta: » . . . Szabó képviselő úr beszélt. . . jónak látta azt mondani, hogy a miniszterelnök bizalmasai, intímusai között oly ember van, ki az országnak vagyonát a rendes árak egyharmadéért harácsolja el. (*Felkiáltások a jobboldalon: Ki az?*) Én ezt mint egy minden alapot nélkülöző rágalmat ezennel határozottan visszautasítom. (*Élénk helyeslés a jobboldalon*). . . . (KNapló, i. h. 26. l.) — Az éles vitáról MK nem számolt be, de mint a fenti regesztából kitudt, Szabó nem mondta meg a nevet.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap*. 1886. január 20., 8. évf. 20. sz. (2—3. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 19-i ülésén befejeződött az 1886. évi költségvetés általános vitája. *Helfy Ignác*, az írásos ellenjavaslat benyújtója, újból megindokolta álláspontját és kérte javaslata megszavazását. *Hegedüs Sándor* személyes megtámadtatás címén kért szót és *Szapáry Gyula* gr. is reflektált *Helfy* megjegyzéseire. A szavazás során az ellenzéki javaslatot a többség elvetette, a részletes vita alapjául az 1886. évi költségvetési törvényjavaslatot elfogadták.

A következő napirendi pont az új főrendiházi törvény értelmében a két Ház érintkezésének újraszabályozása. *Rakovszky István* előadó röviden szolt a törvényjavaslatról. *Thaly Kálmán* ellenezte, hogy eltörljék a két Ház közötti érintkezésben az üzenetet vivő díszegyenruhás jegyzők megjelenését. *Tisza Kálmán* idejétmúlttnak ítélte az üzenetváltás külsőséges formáját, javasolta, hogy az elnökök levelezés útján érintkezzenek egymással. *Csernátony Lajos* nem értett egyet *Thaly* észrevételével. *Szilágyi Dezső* helyeselte az elnökök között létesítendő levélváltást. *Madarász József* a főrendiházat mint intézményt a népképviseleti joggal ellenkezőnek tartotta. A részletes vitában a többség leszavazta *Thaly Kálmán*nak a régi szokások megtartására vonatkozó indítványát. A további paragrafusokat — amelyek a két Ház közötti érintkezésről intézkedtek — kisebb észrevételek után elfogadták. Az ülés végén *Tisza Kálmán* válaszolt *Istóczy Győző*nek a regáléjogok felülvizsgálatát sürgető interpellációjára. Elmondta, hogy a kormány javaslatai elkészültek, hamarosan a parlament elé terjesztik. *Istóczy* elfogadta a választ, de fenntartotta magának a jogot, hogy amikor az ügy a parlament elé kerül, tüzetesen kifejtsa a maga álláspontját. (KNapló, 1884—87. VIII. köt. 29—51. l.)

*

Két anekdotikus történet közé ékelte MK az asznapi ülésről szóló beszámolóját. A karcolatot nyitó anekdota csattanója *Steinacker* Ödönt érte, a zárótörténet pedig a vitára kerülő törvényjavaslatot és a mameluk képviselő mentalitását tűzte tollvégre. Az ülésteremben az 1886. évi költségvetés feletti vita fejeződött be, és megtárgyalták az 1885. év tavaszán elfogadott főrendiházi törvényjavaslat egyik intézkedését, a két Ház érintkezésének módosított formáját. MK szatirikus vénája itt is megmutatkozott: a reform okát abban láttatta, hogy *Tisza Kálmán* meglegelte a képviselőház díszatillája kopottságáról szőtt történeteket, újat nem akart csináltatni, inkább a funkció eltörlését javasolta. Az üzenetváltás régi módjának nehézkességére még egy korábbi történetet is felidézett. Itt említjük meg, hogy az 1885. decem-

ber 4-i *A Ház atillája* c. karcolatában MK is kiaknáztta a kopott díszegyenruha teremtette komikus helyzetet (ld. a Krk 71. köt. 118—121. l. és a hozzáfűzött jegyzeteinket a 315. lapon).

A majdnem mellékes téma mégis vitát váltott ki: Thaly Kálmán a régi intézmények megőrzése érdekében emelt szót a jegyzők közvetítésével lebonyolítandó üzenetváltás mellett. Ezt a helyzetet is bele-szótta MK karcolatába.

Tárgyi magyarázatok

- Lap Sor
- 103 : 11 *sollemnitas* — ünnepélyesség
22—23 *az egész sajtó látván Törs testén a nevezetes ruhadarabot, felszólalt* — MK itt tréfás formában utal a maga 1885. december 4-i *A Ház atillája* c. karcolatára.
- 35—36 *Hát így bálnak a nemzeti hagyományokkal?* — Thaly Kálmán a következő szavakkal kezdte a jegyzői díszatilla védelmében tartott felszólalását: »T. Ház! *(Halljuk!)* Noha minden tekintetben barátja vagyok a haladásnak, de ott, ahol kegyeletes szokások régi úzus által fejlődtek ki és azok mintegy nemzeti intézménnyé váltak, azokat szükség nélküli újításokkal fölcserélni sohasem vagyok hajlandó, legkivált pedig ott, ahol sajátserű nemzeti intézményeinket valami oly szokás különbözteti meg a külföld egyéb hasonló, például parlamenti intézményeitől, mely a mienkre bizonyos magyar nemzeti bélyeget nyom. Ezen bélyegnek letörését nem tudom miért rendelné el ok nélkül a törvényhozás. . . « (KNapló, i. h. 37. l.)
- 104 : 3 *remanencia* — maradvány, maradék
8—9 *Szabó László megindult a nagy útjára — a miniszteri szoba felé.* — A képviselőház előző napi ülésének végén Tisza Kálmán éles szavakkal követelte Szabó Lászlótól, hogy mondja meg annak a politikusnak nevét, akit felszólalásában visszaéléssel gyanúsított (ld. a 101 : 18—25 sorhoz fűzött jegyzeteinket). Az ügyre a képviselőház január 28-i ülésén Tisza Kálmán visszatért, elmondta, hogy Szabó László Ugron Gábor és Szilágyi Dezső kíséretében nála megjelent, majd »az ő jelenlétükben megnevezte báró Podmaniczky Ármint, ki, mint méltóztatnak tudni, jószágigazgató. Együttal azt kívánta a képviselő úr, hogy a zentai kincstári földek után kiosztott legelő-jutaléknak 1882-ben megejtett árverés útján való haszonbér beadásáról szóló összes iratokat kívánjam be.« Az iratokat bekérték és ennek alapján Tisza ismer-tette a helyzetet. Megjegyezte végül, hogy »Én az összes iratokat a királyi ügyészséghez azzal teszem át, hogyha azok alapján bárki ellen gyanúokat lát, a törvényes eljárást indítsa meg. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Gondolom, feltehetem a képviselő úrról, hogy akkor és ott úgy vádjait részletezni, mint bizonylatait felmutatni késlekedni nem fog. Ez az, t. Ház,

amit, azt hiszem, a Ház tudomására hozni a történetek után kötelességem volt. (*Hosszan tartó élénk helyeslés jobb felől.*) (KNapló, VIII. köt. 257–258. l.) — Tisza nyilatkozata után Szabó szót kért és különböző nyilatkozatokkal azt bizonygatta, hogy a bérbeadott földért többszörös albérleti szerződéseken keresztül háromszoros összeget vettek be. Megemlítette azt is, hogy ebben a föld-ügyben »a főispán volt a vevő-aspiráns és később az ő kezére lett cedálva a bérlet. . . » (I. h. 258–259. l.) Tisza Kálmán élesen visszautasította a főispán megvádolását és megismételte, hogy az ügy az ügyészségre fog kerülni és ott bizonyítani kell. (Uo.)

- 104 : 28 — *Tanulmányozom az 54. §-t.* — MK utalása arra vonatkozott, hogy a képviselőház közigazgatási bizottsága ezekben a napokban tárgyalta a községek rendezéséről szóló törvényjavaslatot, január 20-án a 35–54. §-okat vitatták meg a bizottságban. A képviselőház elé 1886 tavaszán került a javaslat.

A T. HÁZBÓL

- M. *Pesti Hírlap. 1886. január 21., 8. évf. 21. sz. (2–3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 20-i ülésén megkezdődött az 1886. évi költségvetés részletes tárgyalása. Az egyes tételeket a képviselők észrevétel nélkül szavazták meg. *Thaly Kálmán* a Horvát-Szlavónország beligazgatási költségvetésénél méltatta a horvát bán eredményes tevékenységét. *Lukáts Gyula* Fiume kapcsán az erőteljesebb magyar politika biztosítását kérte. *Csernátony Lajos* megállapította, hogy a fiumei lakosság többsége magyarbarát érzelmű. *Lukáts Gyula* ismételt felszólalásában kifogásolta a fiumei horvát gimnázium működését. *Tisza Kálmán* visszautasította a fiumei horvát gimnázium megszüntetésével kapcsolatos kívánságokat. *Gyurkovits György* is a horvát gimnázium védelmében szólalt fel. Egy 200 000.-Ft-os rendelkezési alap jóváhagyása kapcsán *Ernuszti Kelemen* fokozottabb takarékosagra hívta fel a kormány figyelmét. *Orbán Balázs* is csatlakozott az észrevételhez és néhány konkrét példát említett a rossz gazdálkodás érzékeltetésére. *Andreanszky Gábor* b. a miniszterelnök szavát kérte, hogy a rendelkezési alapból semmit nem fordítanak a választásokra. *Szalay Imre* az udvartartás túlzó kiadásait tette szóvá. *Thaly Kálmán* nem értett egyet Szalay érveivel, és azt kívánta, hogy az udvar legalább félfévet töltsön Magyarországon. *Orczy Béla* b. biztosította a képviselőházat, hogy a magyar udvartartásra megszavazott összeget a király magyarországi tartózkodásakor használják fel. A belügyminisztérium költségvetésének tárgyalása előtt *Rakovszky István* a rendőrség és csendőrség létszámának fejlesztésével indokolta a magasabbra tervezett

kiadásokat. *Thaly Kálmán* a levéltárra fordítandó költségek emelését sürgette. *Orbán Balázs* az erdélyi határokon történő határsértések erőteljes megakadályozását követelte. *Tisza Kálmán* a határügyi viták tárgyalásos rendezéséről szólt. Az ülés végén *Kemény Gábor* b. közmunka- és közlekedésügyi miniszter válaszolt *Olay Szilárd* közlekedési és vízvédelmi kérdésekben feltett interpellációjára. *Olay Szilárd* tudomásul vette a miniszteri választ, majd *Kemény Gábor* b. Szederkényi Nándornak a Mátra vasút építésével kapcsolatos interpellációjára válaszolt. A képviselő ellenészrevételeket tett, majd a miniszter visszautasította ezeket. (KNapló, 1884—87. VIII. köt. 52—81. l.)

*

A költségvetés részletes tárgyalásának első napja nem hozott váratlan fordulatot, így MK csupán a négy érdekesebb felszólalásra utalt. Karcolata nagyobb részében a belügyi államtitkár képviselőházi tartózkodásának okát derítette fel, és — nyilván a bennfentes képviselők értesülése alapján — megoldotta a január 18-i ülésen elhangzott *Szabó László* felszólalására való gyors és pontos reagálás titkát: *Beniczky Ferenc* államtitkár feladata volt *Tisza* távollétében figyelni az elhangzó felszólalásokat, és »baja esetén erről a termen kívül tartózkodó miniszterelnököt tájékoztatni. E történettel MK *Tisza* jóléte-sültségének egyik eszközéről lebbentette fel a fátylat.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

105 : 7 *diffikultás* — nehézség, akadály

„ 11—12 *Thaly Kálmán a horvát báni koszorúzza meg* — *Thaly* felszólalásában elismeréssel szólt az 1883. dec. 1. óta működő horvát bán, *Khuen-Héderváry Károly* tevékenységéről. (KNapló, i. h. 57—58. l.)

12—13 *(amire magyarul mondott köszönetet Gyurkovics György horvát képviselő)* — *Gyurkovics György* a fiumei horvát gimnázium ügyében szólalt fel, és beszéd közben a következőt mondta: »...Nagyon köszönöm *Thaly Kálmán* t. képviselő úrnak a komplementet, amelyet dexcenciája, a bánnak tett. **THALY KÁLMÁN**: Ez nem komplement, hanem a valódi érdem elismerése. **GYURKOVICS GYÖRGY**: Én annyival inkább komplementnek tartom, minthogy a t. Háznak nem ezen, hanem azon (*bal*) részen tétetett...» (KNapló, i. h. 62. l.)

: 15 *Szalay Imre a rendjel-osztogatás ellen kelt ki* — *Szalay Imre* beszédének fő mondanivalója az volt, hogy a király legalább félétet tartózkodjék Magyarországon. A beszéd végén szólt a méltatlanok nemességre emeléséről, és a következő mondatdal fejezte be felszólalását: »A rendjelekre nézve, ha a t. miniszter úr, figyelemmel kíséri a lapokat, olvashatta, hogy

Lap Sor

- annyira nem vigyáznak, kinek adnak rendjelt, hogy egy halott embernek adtak az utóbbi időben rendjelt; azután olyanak, kinek előélete legalábbis nagyon kétes természetű. » (KNapló, i. h. 67. l.)
- 107 6—7 *Őn nem tartja Szentgyörgyit szakembernek* — Szentgyörgyi Imrét 1885. augusztus közepén nevezték ki igazságügyi államtitkárnak. A személyéről szőtt tréfát MK az 1885. szept. 8-i *A nap eseményei* c. karcolatába illesztette bele (ld. Krk 71. köt. 29—31. l. és hozzáfűzött jegyzeteinket a 233—235. lapokon).
- 28 *mint tegnapelőtt a Szabó Lászlóé.* — Ld. a január 19-i, A t. Házból c. cikk 101 18—25 sorához fűzött jegyzetünket a kötet 311. lapján.
- 108 : 1—4 Tisza reagálása Szabó László beszédére. — Az említett január 19-i tárcza jelzett sorain kívül a karcolathoz csatolt regesztában érzékeltettük a személyes összeütközés fordulatait is.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1866. január 22. 8. évf. 22. sz. (3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 21-i ülésén tovább folytatták az 1886. évi költségvetés részletes vitáját. A napirenden a belügyi tárcza tételei szerepeltek. *Justh Gyula* az Operaház túldotálása ellen szólt és kifogásolta, hogy más pénzügyi forrásokból is növelik az Operaház költségvetését. *Herman Ottó* helytelennek tartotta, hogy míg a képzőművészet a kultuszminisztériumhoz, addig az előadóművészet a belügyminisztérium hatáskörébe tartozik. Szólt az indokolatlan potyajegy osztogatás ellen. *Tisza Kálmán* a kultúra ápolása miatt elkerülhetlenül szükségesnek tartotta az állami szubvenció emelését. Az Operaház nemcsak a hazai közönséget, hanem az idegenforgalom céljait is szolgálja. *Szalay Imre* az Operaház működésében nem a nemzeti kultúra támogatását látta, hiszen ott nem is magyarul, hanem olaszul énekelnek. Szóvá tette Podmaniczky távozását, és ennek kapcsán szólt Tolnay Lajos indokolatlan menesztéséről is. *Thaly Kálmán* nem vonta kétségbe a színházak kulturális szerepét, de megjegyezte, hogy a Nemzeti Múzeum a színházi szubvenciókhoz képest aránytalanul kevés támogatást kap. *Tisza Kálmán* visszaütötte azt a feltételezést, hogy bármi szerepe lett volna Podmaniczky Frigyes intendánságról való lemondatásában. Több tételhez nem szóltak hozzá a képviselők. A házasságon kívül született gyermekek ellátására fordított összegnél *Lukáts Gyula* kifogásolta, hogy az a csekély összeg, amit e célra a költségvetés megállapít, a bécsi lelencház pénztárába folyik be. *Tisza Kál-*

mán jelezte, hogy hazai intézmény hiányában a bécsi lencsház vállalta e feladatot. Már megtették a szükséges lépéseket egy hazai intézet felállítására, de ez nagy anyagi eszközöket fog kívánni. *Orbán Balázs* egyetértett *Lukács Gyula* észrevételével és megjegyezte, nem hiszi, hogy olyan túlságosan sok pénzbe kerülne egy hazai intézmény létesítése. *Lükő Géza* azt javasolta, hogy a belügyminiszter még a ciklus folyamán nyújtson be javaslatot egy magyarországi lencsház felállítására. *Tisza Kálmán* minden időbeli megkötöttséget e kérdésben viszszautasított. A vitatott kérdéshez *Rakovszky István* előadó is hozzászólt. A tébolydák fenntartására szánt összegnél *Tisza Kálmán* megindokolta, hogy a pozsonyi gyógyintézet ágyszámának növelése miatt volt szükséges nagyobb összeget tervezni. A fővárosi rendőrség költségvetésénél *Olay Szilárd* a bírságokból befolyt összegek felhasználása után érdeklődött. *Tisza Kálmán* három mondatos válaszában jelezte, hogy rögtönözve nem tud választ adni. *Olay Szilárd* a belügyminiszter kötelességéről szólva nem fogadta el *Tisza* megjegyzését. *Rácz Géza* a Dél-Franciaországba, Németországba és Angliába irányuló leánykereskedelemre hívta fel a belügyminiszter figyelmét. A belügyminisztérium többi tételéhez nem hangzott el észrevétel. A pénzügyminisztérium költségvetésénél *Enyedi Lukács* a deficitről beszélt, és ezzel szembeállította a növekvő tárcakiadásokat. *Szapáry Gyula* gr. választ az észrevételekre. *Olay Szilárd* a pénzügyminisztériumon belül tapasztalható túlzott jutalmazásokról szólt. *Barla József* egy konkrét példa kapcsán a minisztérium lassú ügyintézésére hívta fel a figyelmet. E felszólalásból éles és személyeshangú vita támadt, amelybe *Thaly Kálmán* és *Prileszky Tádé* is bekapcsolódott. A különböző városokban létesítendő állami igazgatási épületekre fordítandó összeg újabb vitát váltott ki. *Gulner Gyula* túlméretezettnek tekintette a terveket. Az ülés végén *Kemény Gábor* b. közlekedésügyi miniszter válaszolt *Enyedi Lukács* képviselőnek Tolnay Lajos államvasúti igazgató felmentésével kapcsolatban elhangzott interpellációjára. *Enyedi Lukács* nem fogadta el a választ, *Kemény Gábor* további részletekre tért ki, de a képviselő ezeket sem tartotta kielégítőnek. (KNapló, 1884—87. VIII. köt. 81—105. l.)

*

A belügyi és pénzügyi tárca költségvetésének vitája, noha tartalmazott néhány hevesebb megfogalmazást, személyes összecsapást nem váltott ki, tulajdonképpen érdektelenségbe fulladt. Így érthető, hogy a karcolatíró nem csupán a teremben elhangzottakkal foglalkozott, bár az Opera körüli vita fontosabb mozzanataira felhívta a figyelmet, és a közvélemény nyomán ismételten hangot adott az Erkel család elleni antipátiáknak. A karcolat fő témája a tréfásan feltett kérdés: miért vannak távol a hölgyek a karzatról. A visszahódításukra szőtt terv részeként említi meg *Rácz Géza* leánykereskedelemmel kapcsolatos felszólalását.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 108 : 5 Ő [Szontagh Pál] még az excellenciás címet is kiheverte. — Szontagh Pált 1884. május 18-án nevezték ki valóságos belső titkos tanácsossá. Ez alkalommal hosszabban írt személyéről MK *Az utolsó előtti ülés* c. karcolatában (Krk 68. köt. 208—209. l.).
- 10 *öreg napjaidra kézbestő lett belőled?* — MK tréfás visszautalása a január 20-i *A t. Házból* c. karcolatban a főrendiházzal való új érintkezés bevezetése körül zajlott vitára.
- 18 *sokallta, hogy oly sok pénzt adnak ki annyi rossz hangért.* — Justh Gyula felszólalásának szellemét MK jól adta vissza, a nagy kiadásokat és túlzó alkalmazásokat kifogásolta a képviselő. »Midőn igen sok külföldi művészt szerződtettek drága pénzen — mondotta —, akkor amikor a magyar tehetségeket külföldre engedik kimenni: (*Úgy van! a szélsőbalon*) midőn igen sok olyan tagja van az Operának drága pénzen szerződtetve, akik egész esztendőn át vagy éppen nem, vagy csak igen ritkán vonatnak elő a rezervából, nagyon természetes, hogy alig lehet másra visszavezetni ezt a nagy deficitet, mint arra, hogy az Operánál a kezelés nem egészen rendes. . . « (KNapló, i. h. 83. l.)
- 20—21 *Szalay Imre kikezdte az új intendánst, akit senki sem fog szeretni.* — Szalay felszólalásában erről a következőket mondotta: »A világon talán legnehezebb állása van, t. Ház, egy intendánsnak, kell, hogy őt szeresse a közönség, szeresse a színész; itt van megint báró Podmaniczky, akit mindenki tisztel és szeret; és mi történik, t. Ház? Báró Podmaniczky elmegy onnan, és én legalább úgy tudom, hogy olyan embert akarnak odaállítani, akit bizony senki sem szeret, sem a publikum, de a színészek sem. (*Derültség a szélsőbal felől*). . . « (KNapló, i. h. 88. l.)
- 109 : 4—8 Erkel Ferencre tett megjegyzés. — MK korábbi írásában is hangot adott Erkel Ferenczel kapcsolatos rossz véleményének. Így az 1884. nov. 29-i *A hét története* c. írásában is bírálja Erkel képességét (Krk 69. köt. 78. l.).
- 110 : 4—13 Rácz Géza felszólalásának intonálása. — Az antiszemita képviselő a zsidóság bűnéül tüntette fel a »leány-kereskedelmet«. A következőket mondotta: »Igenis, mert a zsidóság, amelynek kezében van minden kereskedésünk, és amely tönkre is teszi a kereskedésünket azzal, hogy minden árucikket, melyet Magyarországból külföldre visz, meghamisít, egyet nem hamisít meg, t. Ház, s ez árucikk a magyar leány. (*Derültség.*) Elismerem, hogy a t. miniszterelnök úr a kereskedés e nemének megakadályozása tekintetében érdemeket szerzett, amennyiben azelőtt Szerbia és Románia felé, szóval a kelet felé irányult ezen kereskedés, s ő ezt az ütlelvügy rendezésével meggátolta. Mostan azonban, t. Ház, más irányt

Lap Sor

vett ez a kereskedés; most visznek ki tőlünk leányokat Dél-Franciaország, Németország és Anglia felé. Arra kérem tehát a t. miniszterelnök urat, vessen gátot ennek is, mert ez az emberhússal való kereskedés Magyarország becsületére nem válik. Én azt hiszem, nincs e t. Házban senki, aki az ezzel foglalkozók ellen a legzigorúbb eszközök alkalmazását ne helyeselné; a magam részéről abba is beleegyeznék, hogy karóba húzzák azokat (*Derűtség*), akiknek ez a keresete. . . . (KNapló, i. h. 91. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 24., 8. évf. 24. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház január 22-i üléséről MK nem írt karcolatot. Ezen az ülésen tovább folytatták a pénzügyminisztérium tételeinek részletes vitáját. A személyi járandóság témája élénk vitát váltott ki, *Török Zoltán, Lesskó István, Olay Lajos, Papszász Károly, Olay Szilárd, Szalay Károly* szólaltak fel. *Szapáry Gyula* reagálása további észrevételeket keltett: *Petrich Ferenc, Mocsáry Lajos, Szalay Imre, Tóth Antal* kért még szót. Az adók is heves megjegyzésekre adtak alkalmat, *Horánszky Nándor, Orbán Balázs, Barla József* az adópolitika elveit vitatták. A dohányjüvedék is az érdeklődésre számot tartó tételek közé tartozott: *Orbán Balázs, Molnár Antal, Veszler Imre, Gulner Gyula* szóltak hozzá. (KNapló, 1884—87. VIII. köt. 106—133. l.)

A január 23-i ülésen — erről szól a jelen karcolat — tovább folytatódott a pénzügyi tárca költségvetése, a dohányjüvedék tétel fölötti vita. *Andreanszky Gábor* b. a dohánykivitel állami monopóliummá való átalakítását tartotta szükségesnek. *Thaly Kálmán* a dohánytermesztési engedélyek kiadása és a dohánycsempészség terjedése között oksági összefüggést látott. *Petrich Ferenc* a dohánytermesztésre kivetett alacsonyabb adóban látta a leghatásosabb védelmet a dohánycsempészek ellen. *Ordódy Pál* választókerületéből szolgáltatott példákat e kérdéshez. A lottójüvedék bevételi tételénél *Herman Ottó* hosszabb felszólalásban támadta a lottó-játékokat. *Szapáry Gyula* gr. nem tartotta megalapozottnak *Herman* érveit, az állami javak bérbeadásával kapcsolatos észrevételeit viszont helyesbítette. A sójüvedék tételcímnél *Orbán Balázs* az olcsó marhasó felhasználásáról beszélt, e kérdéshez szolt hozzá *Szalay Imre* is, javasolta az állattenyésztéshez szükséges olcsó denaturált só forgalomba hozatalát. *Hegedüs Sándor* reagált a két képviselő észrevételeire. *Justh Gyula* az állami jószágigazgatóság tételéhez szolt hozzá, *Lázár Ádám* saját választókerületéből felhozott példával csatlakozott *Justh Gyula* észrevételeihez. A költségvetési vitát a kérévények felsorolása követte, majd *Trefort Ágoston* válaszolt *Ugron Gábornak* a nagyváradai püspökség ügyében tett interpellációjára.

Ugron Gábor nem fogadta el a miniszteri választ, és személyeskedő kifejezésekkel élve, további magyarázatot követelt. *Trefort Ágoston* elutasította Ugron feltételezéseit. *Széchenyi Pál* gr. földművelés- ipar és kereskedelmi miniszter *Olay Szilárd* interpellációjára válaszolt a Rudolf trónörökösnek adott kézesők ügyében (KNapló, i. h. 134—158. l.)

MK az aznapi ülés három érdekesebb eseményére hívta fel olvasói figyelmét: a pénzügyi tárca vitájának záró részére, a dohánymonopólium és a csempészet kérdésére, továbbá *Herman Ottó* szenvedélyes felszólalására és annak a képviselők körében tett ellentétes hatására. A korábbi két interpellációra adott két miniszteri válaszlól részletesen szólt. *Trefort*éról azért, mert *Ugron Gábor* szokatlan szenvedéllyel utasította el a miniszteri választ, és a feszült helyzetet egy anekdotával oldotta fel. A másik válaszlól pedig azért írt, mert az Országos Kiállítás bezárása alkalmával *Rudolf* trónörökösnek adott miniszteri kézesők ügyében a kézesőket adó *Széchenyi Pál* »beismerő« nyilatkozata volt. Mindkét helyzet leírásában MK a valóság elemeiből építette fel karcolata szatirikus helyzetképeit.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 111 4—10 *Herman* felszólalása a lottó ellen. — Meg szeretnénk említeni, hogy írónk a poén kedvéért csoportosította a témákat. A regesza tanúsága szerint a dohányjövédék vitája után került sor a lottójövédék tételre. Ekkor mondta el *Herman* felszólalását. A MK által felsorolt beszédmotívum első és harmadik tagja a szatíraíró leleménye volt, *Herman* csupán a második motívumot szőtte beszédébe a következőképpen: »...én nem rettegek annyira a mostani kormányzat által létrehozott pénzügyi deficitől, mint rettegek a folyton-folyvást növekvő erkölcsi deficitől, mely a társadalomban mindig tovább és tovább harapózik, (*Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon*), mely mint a hangya a talajt, úgy feltúrja a nemzet etikai alapját (*Úgy van! a szélsőbaloldalon*). . . » (KNapló, i. h. 139. l.)
- 11—13 *Szapáry* válasza *Herman* lottóellenes felszólalására. — A MK által előadott gondolat a miniszteri válaszban kevésbé képszerűen, de megtalálható. (KNapló, i. h. 140. l.)
- 14—15 90 szavazat esik igenre, 67 nemre. — A KNapló tanúsága szerint MK pontosan adta vissza a szavazás számadatait. Itt kívánjuk megjegyezni, hogy az »igen« az eredeti javaslat elfogadását jelentette, a »nem« pedig, *Herman Ottó*val való egyetértésben, annak az elutasítását.

- Lap Sor
- 112 : 1 *de mortuis nil nisi bene* — a holtakról vagy semmit, vagy csak jót [szabad mondani].
- 6—7 Ugron »gyerekes« jelzője. — MK az elhangzottakat hűen tolmácsolta. Ugron a következőképpen kezdte a miniszteri válasza telt észrevételét: »T. Ház! (*Halljuk! bal felől*) Ott kell kezdjem, ahol a kultuszminiszter úr kezdte, hogy én is elismerjem a miniszter úr jóhiszeműségét, mert jóhiszeműség nélkül ily furcsa és gyermekeles felvilágosítást nem adhatt volna. (*Zaj a jobboldalon. Derűltég a szélsőbaloldalon.*) TREFORT ÁGOSTON vallás- és közoktatásügyi miniszter: Ezen kifejezés ellen óvást teszek (*Helyeslés a jobboldalon*) miniszteri padokon nem ülnek gyermekek! (*Zajos helyeslés a jobboldalon. Derűltég a szélsőbaloldalon.*) UGRON GÁBOR: A kultuszminiszter úr apprehendálja tőlem, hogy én annyira jónak tartom, hogy a legjobb egyházi férfiakon is felül — és azoknál is sokkal jobb. Tehát ne tekintse ezen kifejezést egyéneknek, mint azon szelidség jellemzésének, mellyel szemben az ő idegessége néha ellenkezőt bizonyít, de válasza megerősít. . . « (KNapló, i. h. 154. l.)
- 10—15 Ugron arab regéje. — Ugron a miniszteri válasza adott reflexiói végén idézte fel a MK által pontosan közvetített anekdotát (KNapló, i. h. 156. l.)
- 18—21 Trefort visszavágása Ugronnak és a baloldali közbeszólás. — A KNapló Trefort e megjegyzését a következőképp őrizte meg: »A t. képviselő úr végtére bíbelődik szemeimmel. Én csak azt kívánom a t. képviselő úrnak, ha 70 éves lesz, legyen olyan szeme, mint nekem. (*Hosszas élénk derűltég.*) . . . « (KNapló, i. h. 157. l.) A Lükő Gézának tulajdonított közbeszólást a KNapló nem jegyezte fel.
- 113 : 1—2 Széchenyi válasza Olay Szilárd interpellációjára. — A miniszter valóban igen lakonikusan és frappánsan válaszolt: »T. Ház! (*Halljuk! Halljuk!*) Még november 25-én Olay Szilárd képviselő úr hozzám a következő interpellációt intézte (olvassa): „Igaz-e, hogy az Országos Kiállítás ünnepélyes bezárása alkalmával Széchenyi Pál úr, mint földművelési- ipari- és kereskedelemügyi miniszter és mint az Országos Kiállítás elnöke Rezső trónörökösnek nyilvánosan kezecskélt?” T. Ház! Akkor, mikor az interpelláció hozzám intéztetett, nagy sajnálatomra, nem voltam jelen a Házban, mert különben ez interpellációra a válasz megadása ennyi ideig nem késelt volna, minthogy egyszerűen akkor is azt mondtam volna, amit ma: igenis megtettem! Kérem a t. Házat, méltóztassék a választ tudomásul venni. (*Helyeslés jobb felől.*) « (KNapló, i. h. 158. l.) — Itt jegyezzük meg hogy 1885 végén MK több alkalommal ironikusan szólt a miniszteri kezcsoókról. (Ld. Krk 71. köt. 68., 72., 103, 110. l.)
- 7—21 Olay Szilárd elutasító válasza. — MK a lényegét tekintve pontosan közvetítette a helyzetet (KNapló, i. h. 158. l.).

A FÖRENDIHÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. január 26., 8. évf. 26. sz. (4. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A főrendiház január 26-i ülésén *Andrássy Gyula* gróf interpellációt intézett *Tisza Kálmán* miniszterelnökhöz Bulgária és Kelet-Rumélia tervezett perszonáluniójával kapcsolatban. Felszólalásában *Andrássy* összegezte a berlini konferencián 1878-ban kialakított álláspontját, és azt, hogy ezzel miként szolgálta a Monarchia közeli és távoli külpolitikai érdekeit. Az interpellációban megfogalmazott kérdés a következőképp hangzott: »Igaz-e, hogy tárgyalások folynak Törökország és Bulgária hercege között, melynek célja az, hogy a bolgár kelet-ruméliai kérdés az úgynevezett perszonálunió alapján oldassék meg? Ha igaz, mi állást foglalt el eddig, és szándékozik elfoglalni ezentúl a közös külügyminisztérium szemben egy ily alapon tervezett megoldással?« *Tisza Kálmán* azonnal válaszolt az interpellációra. A feltett kérdésre konkrét választ nem adott, de körülírt formában jelezte, hogy *Andrássy* kérdése és az abban megfogalmazott aggály jogos. (A PH 1886. jan. 26-i öszefoglalója alapján, amely teljes egészében közölte *Andrássy* és *Tisza* elhangzott beszédét.)

*

Kelet-Ruméliát 1885 koraószén Bulgária elfoglalta, ezt követően 1885 novemberében Szerbia le akarta rohanni Bulgáriát és fegyverrel biztosítani Balkánon hegemoniáját. E konfliktusban a magyar uralkodó osztályok rokonszenve az oroszbarát Bulgáriával szemben Szerbia felé fordult, a szerb fegyverek győzelmét várták. Ezt tükrözte MKnak a hadműveletek kitörésekor megjelentett *Furcsa háború* c. írása is. (Krk 71. köt. 83–84. l. és jegyzeteink 282–284. l.). A fegyveres összecsapás során a bolgárok visszaverték az országba behatoló szerb erőket, sőt nemcsak kiűzték országukból, hanem el is foglaltak szerb területeket. A Monarchia diplomáciai közbelépésére Sándor bolgár fejedelem 1885. nov. 28-án fegyverszünetet kötött a megvert szerb uralkodóval.

A fegyverszünetet követő diplomácia tanácskozások idején hangzott el *Andrássy* interpellációja. MK a jelen karcolatban a magyar uralkodó osztályok Kelet-Ruméliával kapcsolatos aggodalmait szólaltatja meg. A bevezető részben bemutatott kombinációk egyértelműen arra utalnak, hogy ezzel az interpellációval akartak hangot adni elképzeléseiknek, esetleg nyomást gyakorolni a Monarchia külügyi döntésére (114 : 8–28). Ezt a feltevést támogatja az a tény, hogy a hazai lapok fokozott figyelmet fordítottak *Andrássy* interpellációjára, a PH külön vezércikket szentelt főrendiházi megnyilatkozásának.

Itt kell megemlítenünk, hogy a diplomáciai tárgyalások után 1886 márciusában Szerbia és Bulgária megkötötte a bukaresti békét. A békekötés a bolgár nemzeti törekvések győzelmét jelentette, mert bár visszaállította a két ország között a háború előtti határvonalakat, mégis elismerte a kelet-ruméliai terület Bulgáriához való csatolását.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 114 : 1—26 Andrásy interpellációjának célja. — A PH aznapi »Andrásy interpellációja« c. anonim vezércikke is felvetette a kérdést, hogy mi volt a gróf célja az interpellációval. A vezércikk szerint: »Andrásy váratlan interpellációja... ugyanazt a benyomást teszi, mintha ő szükségét érezné kivonni magát a felelőség alól a később bekövetkezett sajnálatos eseményekért. Boszniánál sem ő volt a hibás, hanem azok, akik nem úgy pacifikáltak, mint ahogy ő akarta. Most az újabb bonyodalom ódiumából is kitisztazza magát, mert hisz azok, akik az általa is aláírt berlini szerződést csinálták, nem hallgattak rá...« A cikk befejezésként leszögezte: »Andrásy interpellációjából látjuk tehát, hogy mit nem akar. De hogy mit akar, arra nézve továbbra is megmaradt rejtélyesnek. Külön fejedelemséget csinálni Kelet-Ruméliából, s ilyenén módon mégis megmenteni a berlini alkotást? Vagy realuniót akar Bulgária és Kelet-Rumélia között Sándor fejedelemmel, s ezáltal részben legalább rehabilitálni a Berlinben megnyírbált san-stefanoi szerződést? Vagy valamilyen más megoldást? Ez irányban Andrásy homályban hagy, s beéri azzal, hogy kifejezze kíváncsiságát a külügyi kormány álláspontja iránt a személyes unió alapján tervezett egyesítéssel szemben.« (PH, 1886. jan. 26. 26. sz. 1—2. l.)
- 115 7 *Mea culpa!* — az én vétkem! — Az utalás arra vonatkozik, hogy Andrásy Gyula gr. közös külügyminisztersége idején kötötték meg a balkáni helyzetet rendező berlini szerződést.

A. T. HÁZBÓL

- M. *Pesti Hírlap. 1886. január 28., 8. évf. 28. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház két következő üléséről MK nem írt beszámolót. A január 25-i ülésen tovább folytatták az 1886. évi költségvetés részletes tárgyalását. A pénzügyminisztérium tételei közül az állami jószágokról szóló tételhez Rácz Géza, Meszlényi Lajos, Herman Ottó fűztek észrevételt. A pénzügyminiszter válaszolt. A pénzverde költségg-

vetésének tárgyalásakor *Thaly Kálmán* a nemzeti érzést sértő osztrák feliratot tette szóvá. Az államnyomda tételénél *Orbán Balázs* sokallta a deficitet. Más tételnél *Olay Szilárd* szóvá tette, hogy a pénzügyminisztérium nem szabályozza a budapesti kisfolyami hajózás nyereségét. A pénzügyminisztérium költségvetésének más részét észrevétel nélkül megszavazták a képviselők. A következő tárca a közmunka- és közlekedésügyi minisztérium volt. *Lukács László* előadó ismertette a fontosabb változásokat. A személyi járandóságok tételénél *Dobránszky Péter* a posta munkáját kifogásolta, *Thaly Kálmán* a vidéki postahivatalok tevékenységét bírálta. *Orbán Balázs* különböző postai visszaéléseket sorakoztatott fel, *Olay Szilárd* felhívta a figyelmet, hogy sok postatisztviselő még mindig nem sajátította el a magyar nyelvet. *Kemény Gábor* miniszter válaszolt az észrevételekre. A vasutak kiadási rovatához *Dobránszky Péter* szólt hozzá, a székelyföldi vasút kiépítését sürgette. Az ülés végén *Tisza Kálmán* röviden válaszolt *Csanády Sándor* interpellációjára, de ezt a képviselő nem fogadta el. (KNapló, 1884—87. VIII. köt. 159—160. l.)

A január 26-i ülésen tovább folyt a közmunka- és közlekedésügyi miniszteri költségvetésének vitája. Az államvasutak tételhez szólt hozzá *Bottlik Lajos*, bírálva a vasút igazgatását és kocsiparkjának lassú felújítását. *Lázár Ádám* a *Dobránszky Péter* által említett vasútvonal ellen szólt, és javasolta, hogy az eredeti székelyföldi vasutat valósítsák meg. *Dobránszky Péter* személyes megtámadtatás címén reagált, *Orbán Balázs* elhatárolta magát a *Dobránszky-féle* tervektől. *Kemény Gábor* szakminiszter reflektált a vitában elhangzott nézetekre, a vita későbbi részében *Dobránszky Péter* újból visszatért a korábbiakban előadott vasúti javaslatához, az elnök figyelmeztette, hogy már másról van szó. A beruházásoknál *Lukács László* előadó ismertette azokat a tételeket, amelyeket takarékoságból a beruházásoknál töröltek. *Horánszky Nándor* a Rába szabályozásának fontosságára hívta fel a figyelmet, *Orbán Balázs* az erdélyi folyók szabályozásáról beszélt, *Domahidy István* a Szatmár megyei vízügyi problémákról, *Isáák Dezső* a Szamos rendezéséről. Az ülés további részében interpellációkra adtak a miniszterek választ. *Tisza Kálmán* *Olay Szilárd*nak a drezdai tornaünnepélyen a magyar tornászokat ért sérelem ügyében tett interpellációjára reagált. Majd *Thassy Géza* Szerbiával kapcsolatos interpellációjára azt válaszolta, hogy a képviselő által feltételezett kérdéstről semmilyen fórumon nem volt szó. Végül egy másik képviselő, *Gulácsy Gyula* interpellációjára is megadta a választ. (KNapló, i. h. 184—206. l.)

A képviselőház január 27-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — tovább folytatták a közmunka- és közlekedésügyi minisztérium költségvetésének részletes tárgyalását. *Thaly Kálmán* a fiemei kikötő bővítésének fontosságáról szólt. *Kemény Gábor* szakminiszter felsorolta az okokat, amelyek akadályozták a munkákat. *Thaly Kálmán* a bővítés kereskedelmi fontosságára is figyelmeztetett. A Duna-szabályozásnál is *Thaly Kálmán* kért szót, és a munkálatok gyorsítását javasolta. *Rácz Athanáz* a Bodrog szabályozása címén a Maros szabályozásának fontosságát hangoztatta. *Kemény Gábor* a sorrendiségre

hívta fel a figyelmet. A katonai szempontból fontos közutak karbantartásánál *Orbán Balázs* a székely úthálózatra hívta fel a figyelmet. A vízműtani adatok vásárlására tervezett 20 000,— Ft-os összegről szóló tételnél *Herman Ottó* a Szeged környéki vízszabályozás hiányosságaira figyelmeztetett. *Hieronymyi Károly* megalapozatlannak tartotta a megjegyzéseket. *Baross Gábor* válaszolt az észrevételekre, de az *Herman Ottó*t nem elégitette ki. A vasútvonalak továbbfejlesztésére szánt összegek több észrevételt keltettek. *Törs Kálmán*, *Thaly Kálmán*, *Szalay Károly* szólott ezekhez a kérdésekhez. A tárca költségvetése után a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi tárca költségvetéséhez elsőnek *Wahrmann Mór* előadói minőségében szólott hozzá. *Fluger Károly* az ország hagyományos piacainak megtartására hívta fel az illetékesek figyelmét, *Lyka Döme* a mezőgazdaság fejlesztésének feltételét, a szakképzés fontosságát ecsetelte. *Dobránszky Péter* a parasztság nagyarányú kivándorlásának okaira keresett választ. Az ülés végén *Rácz Géza* a szeszmonopólium kérdésében intézett interpellációt a pénzügyminiszterhez. (KNapló, i. h. 207—235. l.)

*

A jelen karcolatban MK inkább a hangulati elemekre hagyatkozva viszonylag részletesen szólt az ülés napirendjéről. A felszólaló képviselők nevének kiemelésekor egy-egy színesebb helyzetre hívta fel olvasói figyelmét.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

116 : 6 *chria* — iskolásan felépített szónoklat.

117 : 20—118 : 26 *Dobránszky* beszéde és annak fogadtatása. — A *KNapló* tanúsága szerint a beszéd első kétharmadát a képviselők nyugodtan fogadták. De az utolsó harmadában nyolc ízben szakította félbe beszédét az egyes mondatokat követő »Eláll, eláll« közbekiáltás. Az elnök figyelmeztette is a közbekiáltó képviselőket. (KNapló, i. h. 231. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap*. 1886. február 6., 8. évf. 37. sz. (2—3. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház jan. 28-án, 29-én, 30-án, febr. 3-án és 4-én tartott üléséről MK nem írt karcolatot.

A karcolatok kimaradására már a PH január 28-i számában a szerkesztőség felhívta a figyelmet. A »Napi hírek« rovatban a következő sorok láttak napvilágot: »Mikszáth Kálmán barátai látogatására

Háromszékbe utazott, s így olvasóink néhány napig nélkülözni fogják a t. Házból való karcolatokat. Szolgáljon azonban vigaszul, hogy Tisza Kálmán meg Bécsbe utazik a kiegyezési tárgyalásokra, ami annyit tesz (miután ő is elmondhatja XIV. Lajossal: a parlament az én vagyok!) mintha a t. Ház is elutazott volna Bécsbe, és így tulajdonképpen nem is érdemes itthon maradni karcolatokat írni.*

A két mondatos szöveg fordulatai és különösen a második mondat »érve« arra a feltételezésre késztet, hogy megjegyezzük: nagyon valószínű, maga MK fogalmazta meg e hírecskét!

A PH február 4-i számában — szintén a »Napi hírek« rovatban — pár soros írás látott napvilágot Mikszáth erdélyi tartózkodásáról. Ennek szövegét az Ország-Világban febr. 20-án és 27-én két folytatásban közzétett *A mi Tündérországunk* c. MK karcolat jegyzetébe illesztettük (ld. a szöveget a jelen kötet 17–24. lapján és jegyzeteinket a 258–260. lapokon).

Az öt parlamenti ülésen a földművelési tárca költségvetését tárgyalták. A január 28-i ülésen folytatódott a földművelési tárca költségvetésének vitája és Tisza Kálmán válaszolt a Szabó László-féle interpellációra. A január 29-i és a január 30-i ülésen is még tartott a tárca általános vitája. A február 3-i és 4-i ülésen pedig a földművelési tárca egyes részlet-tételeit vitatták a képviselők (KNapló, 1884–87. VIII. köt. 236–351. l.).

A képviselőház február 5-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — tovább tárgyalták az állami költségvetést, megkezdték a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1886. évi költségvetésének részletes vitáját. *Almássy Sándor* a jogi pálya túlnépesedésére hívta fel a közvélemény figyelmét. *Gyurkovics György* a magyar és szerb kulturális és politikai kapcsolatok kedvező kibontakozásáról szolt. *Ugron Gábor* a szerb nemzetiséggel kialakított jó kapcsolatról elismeréssel nyilatkozott, majd a református egyház és a kormány viszonyára tett észrevételt a nem sokkal korábban megválasztott erdélyi református püspök megerősítésével kapcsolatban. A hosszú eszmefuttatásra *Trefort Ágoston* válaszolt és történeti visszatekintés formájában fejtette ki a kormány eljárásának törvényes megalapozottságát. Válaszát *Ugron* és *Thaly Kálmán* közbeszólásai többször félbeszakították. Félremagyarázott szavai helyreigazítására *Ugron Gábor* a miniszteri válasz után szót kapott. *Gurbán Constantin* a román nemzetiség egyházi és közoktatási sérelmeire hívta fel a kormány figyelmét. *Tisza Kálmán* visszautasította *Irányi Dániel* előző napi felszólalásának egyik részét, amelyben bizonyos okmányok levéltárba való helyzetetéséért reakciós tendenciára mutató hajlammal vádolta. A kormány nemzetiségi politikáját pozitívnak tartotta. *Herman Ottó* az oktatás helyzetével foglalkozott és több konkrét példát sorolt fel a sürgősen megjavítandó, megváltoztatandó állapot érzékeltetésére. *Szilágyi Virgil* a katolikus autonómia érdekeire hívta fel a kormány figyelmét. *Zimándy Ignác* az oktatásügy és Trefort tevékenységét bírálta, azt állítva, hogy a katolikus érdekek sérelmet szenvedtek. A költségvetést elutasította. (KNapló, i. h. 350–376. l.)

*

MK nem foglalkozott részletesen az ülésteremben elhangzottakkal. A lényeges mozzanatokat azonban kiemelte: szólt Ugron és Trefort szópárbajáról, külön-külön méltatva a két szónok előadói képességét, megemlítette Tisza rövid felszólalását, és végezetül Zimándy Ignác inkább derültséget, mint komolyabb hatást kiváltó beszédét jellemezte. A teremben elhangzottakon kívül érzékletes helyzetképet festett a hölgy-karzat hangulatáról, a képviselők folyosói csevegéséről, továbbá a képviselőket izgalomba hozó eseményről: a gyermeke apját kereső leányanya folyosói megjelenéséről.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

120 : 13—20 Péchy és Tisza tarokkjátékának összevetése. — MK ezzel a tréfás fordulatral érzékeltette a két politikus tehetségének és súlyának megtélesét.

38—39 *meghallgatván Tiszát, ki egy tapintatos, államférfiai stílusban tartott nyilatkozatot mondott a nemzetiiségi kérdésben.* — Tisza Kálmán rövid beszédében előbb visszautasította Irányi személye ellen tett megjegyzését, majd reagált két nemzetiiségi képviselőnek az aznapi ülésen elhangzott felszólalására. Hangneme érdemes idézni bevezető mondatait: »Biztosíthatom a t. képviselő urakat, akik felszólaltak, hogy én a legnagyobb tisztelettel és hódolattal vagyok úgy a szerb, mint a román nemzet iránt, és mindenképpen óhajtom jólétét, felvirágzását saját hazájában. *(Élénk helyeslés.)* Biztosítom a t. képviselő urakat, hogy amíg, mint a kormány tagjának vagy mint egyszerű polgárnak később módomban lesz, mindig igyekezni fogok a hazában élő szerb és román nemzetiségek jólétének előmozdítására. *(Élénk helyeslés.)* De méltóztassanak meggondolni, hogy Európában nincs állam, mely midőn megalakult, egy nemzetiségből állott volna: sőt a legtöbb államban azon fajon kívül, mely az államnak nevet és jellegét adja, ma még más fajok is meglehetősen nagy számban élnek. Így van ez Romániában, így van ez Szerbiában s így van Németországban, kisebb-nagyobb mértékben így van az mindenütt. . . † (KNapló, i. h. 364. l.)

121 : 1—3 *de most a Bismarck beszéde után, éppen ez a mérséklet tette nemessé.* — Bismarck a porosz képviselőházban nagy beszédet mondott. Történelmi visszapillantásában felvázolta a porosz—lengyel viszonyt. Politikáját a következőkkel összegezte: »meggyőződéseim, hogy azon reményünk, hogy a lengyel lakosságot vagy legalább vezetőit, a lengyel nemességet Poroszországnak megnyerhetjük, tévedés volt, melynek 45 évig hódoltunk, és hogy az államkormány kötelessége erről lemondani; arra fogunk törekedni, hogy ama vidékekre megbízhatóbb embereket hozzunk. E cél elérhető lesz egyrésztől

Lap Sor

- a német elem szaporítása, másrészről a lengyel elem csökkentése által. . . » (PH, 1886. jan. 30. 4. l.)
- 121 6—8 eregette le onnan az ádáz mennykőveket a Trefort hibáival foglalkozván — Zimándy beszédében kétségbe vonta Trefort pedagógiai kompetenciáját. Támadta a kiadott tanmenetet, a valláserkölcsi nevelésben elfoglalt álláspontot, a diákok óraszámának emelését és ezzel létrehozott túlterhelést, a diákok fegyelmezésében kifejtett — a szónok által vitatott — minisztériumi álláspontot. (KNapló, i. h. 371—375. l.)
- 10 — *Most pedig, t. Ház, áttérek a Trefort érdemeire.* — Zimándy valóban használta ezt a fordulatot, de ezt követően tovább folytatta Trefort »bűneinek« felsorolását. (KNapló, i. h. 376—376. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. február 7., 8. évf. 38. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 6-i ülésén tovább folytatták a részletes vitát a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1886. évi költségvetése felett. *Roszival István* a püspöki állások betöltésével kapcsolatos ellenzéki kijelentésekkel foglalkozott. Beszédét több ízben közbeszólással félbeszakították. A költségvetést elfogadta. *Zimándy Ignác* személyes meg-támadtatás címén visszautasította a szónok észrevételeit. *Andreánszky Gábor* b. a zsidó vallás esetleges recepciójának feltételeiről beszélt, támogatta a katolikus autonómia érdekében felszólaló képviselőket. *Gajári Ödön* a népoktatás alacsony színvonaláról szólt. Hathatós intézkedéseket sürgetett, a középiskolai oktatás eredménye mellett rámutatott a tanoncoktatás hiányaira. A kifejtettek fényében nem tartotta a leg-sürgősebbnek a harmadik egyetem felállítását. *Szalay Imre* reagált Roszival István beszédének néhány kitételére, majd a Bécsbe szállított magyar műkincsekről szólt. *Apponyi Albert* gr. a katolikus autonómia kérdésében röviden kifejtette álláspontját, majd a nemzetiségi képviselők korábbi felszólalásának hangneméről elismerőleg nyilatkozott. *Trefort Agoston* szakminiszterként reagált Apponyinak a katolikus autonómiával kapcsolatos véleményére. *Babeş Vince* észre-vételt tett Apponyinak a román nemzetiségi képviselő korábbi beszé-dével kapcsolatos megjegyzésére. A költségvetést nem fogadta el. *Szilágyi Dezső* azonnal válaszolt Babeş Vincének a nemzetiségi jogok interpretálására. Fejtegetésére Babeş közbeszólással reagált. A továb-biakban Szilágyi a felekezeti autonómiával kapcsolatos ellentétes véle-ményeket csoportosította. *Babeş Vince* félreértett szavai helyreigazít-ása végett kért szót. *Irányi Dániel* a teljes vallásszabadság érdekében benyújtott határozati javaslatára a vitában elhangzott ellenérvekkel

foglalkozott. *Herman Ottó* elutasította a liberalizmus treforti értelmezését. *Trefort Agoston* éles hangú válaszában elutasította *Herman* érveit, idézte korábbi írásainak vonatkozó megállapításait. *Herman Ottó* parlamenti beszédhez méltatlannak ítélte a miniszter kitételeit. A szavazás alkalmával a többség elvetette Irányi Dániel határozati javaslatát. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 3—28. l.)

*

Az ülésről szóló karcolatában MK inkább a folyosó reflexióival foglalkozott, az itt elhangzott észrevételek alapján készíti elő *Apponyi Albert* és *Szilágyi Dezső* felszólalását. A beszédekben elhangzott részleteket elhanyagolta. Ugyanúgy mellőzte az ülés folyamán kibontakozott éles hangú összecsapások valamilyen formában történő érzékelését. Nem szólt sem a nemzetiségi kérdésben kipattant vitáról, sem az antiszemita szónokok ismert szólamairól. De nem említette meg a vallásszabadság kérdésében Irányi Dániel erőteljes fejtegetéseit, sem az ülés végén *Herman* és *Trefort* között kibobbant vitát. Lehet, hogy nem tulajdonított külön jelentőséget ezeknek a visszatérő szócsatáknak, de az is elképzelhető, hogy az ülés végén már nem tartózkodott a Házban.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

121 : 5 *affektál* — itt: tettet, színlel

122 : 19 *Künn azalatt érdekes hírek kolportáltattak.* — MK e túlzó fordulattal készítette elő *Apponyi Albert* és *Szilágyi Dezső* bejelentett felszólalását.

31—34 *Mon Albert, mon Albert, / Ressemble à son père, / Son père à sa mère, / Sa mère à sa sœur!* — A francia dalocska azt gúnyolja, hogy a család minden tagja egymásra hasonlít: *Albertem, Albertem* az apjára hasonlít, *apja* az anyjára, *anyja* a nővérére.

123 : 23 [*Apponyi*] *Tisza tegnapi beszédjét helyeselte* — Tiszának a kormány nemzetiségi politikájával kapcsolatos nyilatkozatáról *Apponyi* a következőket mondotta: „... az a nyilatkozat is, melyet a t. miniszterelnök úr egy más felszólalásnak, *Gurbán* t. képviselőtársam felszólalása nyomán tett, az a nyilatkozat is az én meggyőződésem szerint és talán a Ház óriási többségének osztatlan meggyőződése szerint teljesen korrekt és teljesen helyes...» (KNapló, i. h. 12. l.)

26—28 *Babest is megéljenzte, mikor azt mondta, hogy a gyerekei jobban tudnak magyarul, mint Trefort — akarom mondani — mint románul.* — *Babes* *Vince* beszédében részletesen foglalkozott *Tisza Kálmán* előző nap elhangzott nyilatkozatával

és kifejtette, hogy a szavak és a tettek nincsenek összhangban. A román nemzetiség jogai sokkal szűkebb körűek, mint a horvátoké. Beszédét több ellenkező közbeszólás szakítottá meg. A MK által idézett fordulat megtalálható Babeş beszédeiben: »Hiszen én azt is megmondhatom, hogy az én fiaim sokkal jobban tanulták és jobban tudják a magyar nyelvet, mint a románok. (Felkiáltások: Éljenek!) Hát ez nem a hazafiság bizonyítéka? Hát meddig menjünk?...« (KNapló, i. h. 15. l.) — Babeş idézett szavai és a reá tett megjegyzés azt mutatja, hogy MK egy mozzanatot emelt ki, nem vette tekintetbe a helyzetet és a Babeş fejtegetéseit kísérő nyugtalanságot és ellenkezést.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. február 10., 8. évf. 41. sz. (2–3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 8-i ülésén tovább folyt a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1886. évi költségvetésének vitája. *Komlóssy Ferenc* a tanfelügyelők túlzott adminisztratív igénybevételéről szolt. *Orbán Balázs* tiltakozott az ellen, hogy a tanfelügyelők bekapcsolódtak az országgyűlési választások előkészítésébe. *Mocsáry Lajos* felszólalásában a nemzetiségi törvény következetes megvalósítása mellett szállt síkra, szükségesnek tartotta a nemzetiségi területeken az állami népiskolákban a nemzetiségi nyelven való oktatást. Vitatta az ellenzéki képviselők nemzetiségi kérdésben kifejtett véleményét. *Apponyi Albert* gr. elutasította *Mocsáry* álláspontját. *Irányi Dániel* is elvetette *Mocsáry* nemzetiségi kérdésben kifejtett nézetét. Az egyetemek költségvetésének tárgyalásakor *Zimándy Ignác* kifogásolta az egyetemi tanárok közötti nagyfokú jövedelemkülönbséget. *Hermann Ottó* felszólalása elején visszatért a szakminiszter előző napi, vele folytatott polémiájára. A harmadik egyetem felállításának szükségességét elfogadta, de azzal nem értett egyet, hogy Pozsonyba helyezzék. Végezetül ellenezte az egyetemi tanpénzeket, egyrészt a tanárok közötti jövedelemaránytalanság szempontjából, másrészt a hallgatókra tett rossz hatása miatt. *Szilágyi Dező* visszautasította *Hermannnak* az egyetemi tanárok pénzszerzésére vonatkozó észrevételeit. *Herman Ottó* személyes kérdésben kért szót, és cáfolta *Szilágyi* állításait. E kérdésben a két képviselő között személyes hangú vita alakult ki. (KNapló, 1884–87. IX. köt. 29–52. l.)

A képviselőház febr. 9-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — tovább folytatták a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1886. évi költségvetésének vitáját. *Zimándy Ignác* határozati javaslatot nyújtott be, amely kimondta, hogy keresztény fiatalokat csak keresztény

tanár taníthat. A javaslatot a többség elvetette. *Hegedüs Sándor* a kolozsvári tudományegyetem minden vonatkozásban előnytelen és hátrányos helyzetéről szólt. *Trefort Agoston* röviden vázolta a kolozsvári egyetem fejlesztésének elkövetkező fokait. *Trucia Péter* a kolozsvári egyetem román nyelv és irodalom tanszékének két éve felfüggesztett professzora ügyében terjesztett elő javaslatot. *Trefort Agoston* az ügy gyors kivizsgálását ígerte, és biztosította a képviselőt, hogy a tanszék mindenképp teljesíteni fogja feladatát. *Herman Ottó* visszatért az egyetemi tanárok vizsgapénzével kapcsolatos előző napi fejtegetéseire, majd egyetértett a kolozsvári egyetem fejlesztésének fontosságával. *Trefort Agoston* reagált Herman észrevételeire. *Szilágyi Dezso* megismételte a vizsgapénzekkel kapcsolatos érveit. *Thaly Kálmán* a Műegyetem kapcsán a hazai mezőgazdasági gépgyártásra való felkészítés fontosságát hangsúlyozta, és felhívta a figyelmet, hogy a műegyetemen is szükség van a magyar történelmet. *Trefort Agoston* elvileg elfogadta Thaly észrevételeit, a részkérdésekben *Berzeviczy Albert* miniszteri tanácsosnak adta át a szót. A középiskolák költségvetésénél *Literaty Ödön* a munkácsi aligimnázium nyolc osztályos gimnáziummá való kifejlesztését sürgette. *Thaly Kálmán* a középiskolai tankönyvek alacsony színvonaláról szólt. *Trefort Agoston* reagált az észrevételekre, a miniszter és az ellenzéki képviselő között éles szóváltás alakult ki. *Komlóssy Ferenc* védelmébe vette a jezsuita iskolákat Thalyval szemben. *Thaly Kálmán* személyes kérdésben reflektált Komlóssy állításaira, *Orbán Balázs* is szólt a jezsuiták túlzott befolyásáról. Az ipari szakközépiskolák pénzügyi vitájánál *Amon Ede* és *Szathmáry György* figyelmeztetett ennek az iskolatípusnak fontosságára. (KNapló, i. h. 53 – 78. l.)

*

MK az előző napi ülésről nem írt beszámolót. A jelen karcolat bevezető soraiban röviden kiemelte a szerinte legfontosabb mozzanatokot, majd hasonló módon az aznapi vitából is karcolatírói vénával összegezte az elhangzott beszédek fontosabb elemeit. Reflexióiból — úgy tűnik — kiérződik, hogy sokallta a személyes mozzanatokot és az ebből fakadó összeütközéseket.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 124 : 2—3 *Hermanról, aki tisztességtudón rehabilitálta a megtámadott Keszler* — A Ház febr. 8-i ülésének elején — a név említése nélkül — beszélt Keszler Józsefről, akit febr. 4-i beszédében, pontatlan információk alapján úgy állított be, mint akit kigolyóztak a képzőművésztsársulat titkári állásából. Ezt az állítását a tények megismerése alapján visszavonta Herman.
3—4 *Mocsáryról, aki beállott nemzetiségének* — MK ezzel a sommás fordulattal érzékeltette az ellenzéki képviselők maga-

- tartását, akik, Mocsáry beszédét követően elhatárolták magukat fejtegetéseitől és a nemzetiségi kérdésben vallott nézeteitől. De úgy tűnik, hogy ez a mondat arra is utal, hogy MKhoz is közelebb állott a magukat elhatároló képviselők gesztusa, mint Mocsáry bátor és következetes kiállása. . .
- 124 5–6 [Apponyi] inkább akart harmadik lenni Tisza után, mint második Szilágyi után. — MK Visi Imre élécét közvetítette. Ez arra utalt, hogy Mocsáry Lajos beszéde után Apponyi elhatárolta magát a politikus nemzetiségi kérdésben kifejtett álláspontjától, Tisza és Szilágyi előző napokban kifejtett álláspontját érezte magához közelállónak. De a sorrendet úgy teremtette meg, hogy a szövegben hol Tiszára, hogy Szilágyira hivatkozott előbb. (KNapló, i. h. 36–37. l.).
- 8 *Az alma mater-t támadták.* — MK egyszerre utal a vizsgapénzek körül kialakult vitára és a kolozsvári egyetem fejlesztésének szükségességére utaló beszédekre, illetőleg vitákra.
- 14 *Hanem az idén szerencsére nem került sor katalógusolvasásra* — MK utalása arra vonatkozott, hogy Herman Ottó az előző, 1885. évi költségvetési vita alkalmával is szóba hozta a vizsgapénzeket. Akkor képviselőházi beszédében név szerint felsorolta a jogász professzorokat és azt, hogy közülük kinek kinek mennyi összeg folyt be a vizsgadíjakból. Ld. Krk 70. köt. 112. lapot és az hozzáfűzött jegyzeteinket.
- 21–23 Trutia és a három képviselő együttesen említett neve. — A MK által előadott esetet a KNapló is közel hasonlóan örököltette meg. Trutia rövid felszólalásában a következőket mondta: »... egy konkrét esetre fogok szorítkozni, mely elegendőleg igazolja az előttem szólott Mocsáry Lajos, Gurbán és Babeş képviselő urak állításait (*Élénk derűltég. Felkiáltások: Mocsáry és Babeş!*), amely szerint a kormány nemcsak, hogy semmit sem tesz a nemzetiségek kultúrájának emelésére, hanem annak útjába akadályokat gördít...» (KNapló, i. h. 58. l.)
- 125 : 25 —39 Thaly és Trefort vitája a kezükben levő újság alapján. — A MK által leírt jelenet nem a szatíraíró ötlete, hanem a valóságon alapult. Még a KNapló is megőrizte. Trefort felolvasta a kézben levő szöveget: »THALY KÁLMÁN: Nem az, hanem a disszoció! TREFORT ÁGOSTON: Bocsánatot kérek, akkor nem méltóztatott helyesen olvasni. THALY KÁLMÁN: (*Fennállva*): Itt van, kérem. (*Trefort felé mutatva az »Egyetértés-t. Élénk derűltég.*) TREFORT ÁGOSTON: (*Thaly felé mutatja a »Nemzet-et. Élénk hosszas derűltég.*) Én nem akarom mondani (*Halljuk! Halljuk!*), hogy szándékosan, hamisan méltóztatott interpretálni szavaimat, ha nem igazán a legrosszabb akaratral. (*Zajos derűltég.*)...» (KNapló, i. h. 71–72. l.).
- 27 *disszoció* — felbontás; itt bomlasztás

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. február 12., 8. évf. 43. sz. (2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 10-i üléséről MK nem írt karcolatot. Ez alkalommal tovább folytatták a vallás- és közoktatásügyi tárca 1886. évi költségvetési vitáját. A tanítóképzők dotációjánál *Komlóssy Ferenc* a katolikus tanítóképzőkkel kapcsolatos véleményekkel szemben megvédte az egyházi irányítás alatt álló intézményeket. *Olay Szilárd* az alacsony tanítófizetések tetemes emelését kérte. *Török Zoltán* és *Münnich Aurél* is az indokolt fizetésemelés mellett szólt. *Rácz Géza* a testnevelés fontosságát hangsúlyozta. *Roszival István* a katolikus egyház által fenntartott iskolákban a tanítók fizetésének állami erőből való felemelését javasolta. *Trefort Ágoston* elhárította az állam további megterhelését. *Irányi Dániel* a népoktatás színvonalának egyenetlenségére soroztatott fel adatokat. *Trefort Ágoston* ellenzéki beszédnek minősítve Irányi felszólalását, részletesen reagált észrevételeire, ezt követően *Gönczy Pál* statisztikai adatokat ismertetett Irányi állításainak cáfolására. *Rácz Athanáz* a néptanítók fizetésének felemelését elődázhatatlannak tekintette. *Lázár Ádám* támogatta Irányi érveit és határozati javaslatát, és külön szólt az iparoktatás fontosságáról. *Göndöcs Benedek* a gazdasági ismeretek oktatásának fontosságára hívta fel a figyelmet. *Berger Ignác* Göcsej elmaradott népoktatási helyzetét ecsetelte. Irányi Dániel határozati javaslatát a többség elvetette, a népoktatás előterjesztett költségvetését eredeti formájában fogadták el. Az ülés végén *Justh Gyula* interpellációt intézett a pénzügyminiszterhez egy kincstári uradalom eladásával kapcsolatban. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 78—99. l.)

A febr. 11-i ülésen — erről szól a jelen karcolat — tovább gyűrűzött a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1886. évi költségvetésének vitája. *Lesskó István* szövé tette, hogy a Néptanítók Lapjában olyan cikkek jelentek meg, amely sérelmes a katolikus egyházra. *Göndöcs Benedek* javasolta, hogy a Néptanítók Lapjában a méhészetről, selyemtenyészésről is jelenjenek meg cikkek. *Trefort Ágoston* felkérte Göndöcsöt, hogy küldjön be kéziratot az általa jelzett témakörből. Több tétel vita nélkül fogadtak el, de a Nemzeti Múzeum tételéhez többen hozzászóltak. *Pulszky Ferenc* szólt a Múzeum munkájáról és a tervezett megtakarítást teljesíthetetlennek tartotta, sőt a költségvetés emelését javasolta. *Trefort Ágoston* elismerve Pulszky Ferenc érdemeit, közölte, hogy a költségvetésen nem tudnak módosítani. *Thaly Kálmán* nem értett egyet a miniszter érveivel, maga is sürgette a Múzeum költségvetésének emelését. Érvelése során éles szócsatába bonyolódott Trefort Ágostonnal. *Andrássy Manó* gr. arra hívta fel a figyelmet, hogy a Múzeum túlzottan a római korból meríti állományának gyarapítását. *Pulszky Ferenc* személyes kérdésben kért szót, és *Andrássy Manó*t arra kérte, hogy ne verje úgy fel a régiségek árát, mert a Múzeum állami

dotációból nem tud lépést tartani az általa fizetett árakkal. A gróf esetleges ajándékát előre is köszönettel nyugtázta. *Andrássy Manó* gr. röviden reagált a főúri hiúságra tett megjegyzésre. *Szalay Imre* felhívta a múzeumot, hogy az 1848—49-es relikviákat minél teljesebb mértékben gyűjtse. *Trefort* felszólítására *Pulszky Ferenc* adta meg a választ Szalay Imrének. Több költségvetési tételt vita nélkül fogadtak el, de az egyházi célokra szánt összegek újabb megjegyzéseket váltottak ki. A párbér kérdéséről *Fenyvessy Ferenc* beszélt. Ehhez *Lesskó István* és *Göndöcs Benedek* és *Zimandj Ignác* szólt hozzá. A pap képviselők által támasztott vitában végül *Szilágyi Dezső* és *Tisza Kálmán* is kifejtette álláspontját. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 99—124. l.)

A KNApló nyomán készült regesztából is kitűnt, hogy a kultusz-minisztérium költségvetésének vitája számtalan mellékes és személyes jellegű kérdést vetett fel. MK karcolatában főként ezeket a mozzanatokot aknázza ki, de a humor igazi forrása az egyes képviselők személyes jellegű észrevétele volt. Gazdag anyag állott tehát MK rendelkezésére.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

126 : 10—12 Salamon Ferenc színdarabja. — Salamon Ferenc Pákh Alberttal közösen írt soha ol nem készült színművéről szóló anekdotát MK már korábban is előadta az 1882-ben megjelent *A színkörben* c. cikkében (Krk 64. köt. 16. l.) és Salamon halálakor, a *Salamon mint causeur* c. nekrológiájában (Hi 5. Az én halottaim. 184. l.)

15—16 A Néptanítók Lapja és a pokol. — Lesskó István felszólalásában támadta a pedagógiai lapot vallásellenes állításai miatt, sőt ateisztikus valláselleni irányúnak nevezte álláspontját. Kifogása a következő volt: „... 1884. december 17-én a 824. lapon a hitcikkelyekről értekeznek és azt írja, hogy „A pokol valóban pokoli találmány”. Ily áhitatos igékkel traktálta karácsony ünnepére a „Néptanítók Lapja” a 15 ezer katolikus tanítót s vele legújabbban a katolikus iskolaszéket. „Káromkodás nélkül elfogadjuk, hogy nincs, sőt jőzán ésszel nem is lehet pokol, és aki e tant először feltalálta és találta, maga volt a pokol.” Ezek az országos tanügyi közlöny szavai. Pokol tehát nincs. (*Élénk derűtség.*)... (KNapló, i. h. 100. l.)

17—23 Göndöcs és a méhészet. — MK nem említette, de Göndöcs a Néptanítók Lapja megjavítására a következőt kérte Treforttól: „... Minthogy a „Néptanítók Lapja” 14 000 példányban jelenik meg, és körülbelül 20—22 ezer tanító olvassa, arra kérem a t. miniszter urat, legyen szíves elrendelni, hogy e lapnak legalább egyharmadában a méhészet (*Élénk derült-*

Lap Sor

- ség), selymészet, gyümölcsészetről, szülő cikk közöltessék. . . * (KNapló, i. h. 102. l.)
- 126 : 25 — 26 *Mikor utoljára beszélt* [Pulszky Ferenc], *panaszkodott, hogy otthon felejtette a fogait* — MK az 1884. okt. 21-i A t. Házból c. karcolatában említette meg, hogy Pulszky azért nem mondott jó beszédet, mert fiai szerint otthon felejtette fogsorát (Krk 69. köt. 117. l.)
- 127 : 4 — 14 Trefort és Thaly közötti szópárbaj. — A KNapló teljes egészében megőrizte a MK által leírt jelenetet (KNapló, i. h. 109. l.)
- 15 — 23 Thaly ingerült kijelentése és Péchy elnöki figyelmeztetése. — MK ez esetben is csak az elhangzottakat közvetítette: Trefort indulatosan utasította vissza Thaly megjegyzését, az ellenzéki képviselő személyes kérdésben kért szót és következőt vetette Trefort szemére: »A t. miniszter úr inzultusról beszél, s ezért kérdem őt, hogy mely szavammal inzultáltam őt, s hogy nem tisztelettel emlékeztem-e meg személyéről. (*Felkiáltások a jobboldalon: Szép tisztelet!*) Azért, hogy frázisokkal nem engedem magamat kielégíteni, ne méltóztassék a t. miniszter úr zokon venni, hisz Pulszky Ferenc t. képviselő úr számos ígéretet olvasott fel, amelyek nem teljesítettek. Én, t. Ház, nem szavakat, hanem tényeket kívánok. (*Zaj, mozgás jobb felől.*) Ami meg a parlamenti modort illeti, a t. miniszter úrtól nem fogok modort tanulni, mert a miniszter úr valóban úgy viseli itt magát, mint egy táncoló dervis. (*Nagy zaj. Felkiáltások jobb felől: Rendre! Rendre!*)» — E helyzet után következett Péchy Tamás lakonikus rendreutasítása: »ELNÖK: (*Halljuk!*) Kénytelen vagyok a t. képviselő úr utolsó szavára nézve megjegyezni, hogy ez csakugyan nem volt parlamentáris kifejezés. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)» (KNapló, i. h. 110. l.)
- 23 — 128 : 26 Andrassy Manó felszólalása és Pulszky javaslata. — A MK által leírt jelenet a valóságon alapul, a KNapló teljes egészében megőrizte e humoros helyzetet. (Ld. KNapló, i. h. 110—111. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. február 13., 8. évf. 44. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 12-i ülésén tovább folytatták a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 1886. évi költségvetésének vitáját. Az evangélikusoknak juttatott 36 000 frt. állami támogatás élénk vitát váltott ki. *Szontagh Pál* aránytalannak és igazságtalannak találta a magyarországi és az erdélyi evangélikus egyháznak nyújtott összeget,

ezért inkább az egész tétel törlését javasolta. *Zsilinszky Mihály* nem fogadta el Szontagh Pál konklúzióját, érveit azonban figyelemre méltónak tartotta, és külön szolt az erdélyi szász evangélikusok különállásának visszasságairól. *Zay Adolf* történelmi visszatekintésben fejtegette az erdélyi szász egyház különállásának okait, elutasította Szontagh javaslatát. *Szontagh Pál* személyes megtámadtatás címén hárfította el Zay érveit. *Pulszky Agoston* is elfogadta Szontagh fejtegetését, de a konklúzióként benyújtott határozati javaslatot elutasította, vitatta Zay Adolfnak az erdélyi evangélikusok különállásával kapcsolatos véleményét. *Zay Adolf* személyes megtámadtatás címén válaszolt Pulszkynek. *Nendtvich Károly* a csekély összeget alamizsnának minősítette. *Orbán Balázs* is megerősítette, hogy az evangélikusok számára biztosított összeg az egyház vagyoni állapotához képest igen csekély. *Tisza Kálmán* felszólalásában ismertette a korábbi évek hasonló összegű juttatását, hozzátette, hogy a kifogásolt arányt valóban célszerű lenne a következő költségvetésnél megváltoztatni. *Haviár Dániel* tiltakozott az ellen, hogy a két evangélikus egyház külső presszió hatására egyesüljön. *Tisza Kálmán* félreértett szavait magyarázva megjegyezte, hogy ő presszióra nem gondolt. *Gull József* az erdélyi szászok érdekét védte. *Herman Ottó* támogatta Szontagh Pál határozati javaslatát. A szavazáskor a többség az eredeti előterjesztést fogadta el. A görögkeleti egyháznak előirányzott 100 000 forintnál *Babeş Vince* nemzemenyítette, hogy ebből az összegből egyenlő arányban részesül a román és a szerb egyház. *Trefort Agoston* válaszolt az észrevételre. *Andreanszky Gábor* b. a zsidó egyháznak nyújtott 5000 forintos támogatás ellen szolt, javasolta, hogy ezt az összeget csatolják a Nemzeti Múzeum költségvetéséhez. *Pulszky Ferenc* erőtlen szavakkal utasította vissza az antiszemita képviselő érvelését és javaslatát. A tanárok és tanítók nyugdíja körül *Barla József* és *Trefort Agoston* között heves összecsapásra került sor, Pázmány Péter művei kiadásának támogatására szánt 1500 frt ellen *Thaly Kálmán* hevesen tiltakozott. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 125—147. l.)

*

MK karcolata az ülés nagyobb részét kitevő lutheránus felszólalások, érvek és ellenérvek felsorakoztatását közvetíti. Az egymással vitázó evangélikus képviselők sorozatos felszólalása önmagában humoros helyzetet teremtett, és ezt a szituációt az evangélikus Mikszáth alaposan kiaknázta.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

128 : 1—129 : 10 Az úti szomszédja vallása iránt érdeklődő kálvinista. — MK ezt a történetet négy hónap múlva az Urambátyám 1886. júl. 4-i számában névjelzés nélkül közzétett *Milyen vallású?* c. anekdotájában megismételte (ld. a Krk előkészületben levő 37. kötetében).

- Lap Sor
 128 : 30—38 A lutheránusok tizenkét sajtósága. — A sajtóságok emlegetése MK más, korábbi és későbbi származó írásában is felbukkan, de sehol sem adta meg mind a tizenkét jellemző magatartásformát.
 130 : 6—11 Szontagh Pál érvelése. — MK pontosan közvetítette Szontagh fejtegetését. (Ld. KNapló, i. h. 125—127. l.)

A T. HÁZBÓL

- M.** *Pesti Hírlap. 1886. február 14., 8. évf. 45. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 13-i ülésén folytatták a vallás- és közoktatásügyi tárca 1886. évi költségvetésének vitáját. A hátralevő tételek többségét észrevétel nélkül fogadta el a Ház, az orvosgyetem technikai felszerelésére szánt összeget *Orbán Balázs* kevesellte, egy más tételnél pedig ismételten felhívta a figyelmet az alacsony nyugdíjakra. Az új állások helyett a nyugdíjak emelését javasolta. A többség az eredeti költségvetést megszavazta. A kultusztárca költségvetésének vitája ezzel lezárult. A következő téma az 1886-ban kiállítandó újoncok megajánlása volt. *Münnich Aurél* előadó ismertette az újoncozás keretszámait, *Fejérváry Géza* b. honvédelmi miniszter sorozási eljáráshoz fűzött kiegészítő megjegyzést. *Thaly Kálmán* ragaszkodott ahhoz, hogy a miniszter írásban is terjessze elő javaslatát. *Csanády Sándor* támogatta Thalyt. *Péchy Tamás* elutasította a kívánságot. *Thaly Kálmán* elvben és éles hangon ellenezte a közös hadsereg magyar újoncokkal való kiegészítését, majd konkrét észrevételeket tett a sorozási eljárásra. *Tischler Vince* válaszolt a függetlenségi képviselő konkrét észrevételeire. *Thaly Kálmán* reagált *Tischler* megjegyzéseire. *Haviár Dániel* a sorozással kapcsolatos visszaélésekről és az így támadt nem kívánatos helyzetről szólt, határozati javaslatban kérte a hadügyminiszter írásos jelentését az 1885. évi újoncozásról. *Tischler Vince* visszautasította egy megfogalmazással kapcsolatban *Haviár* személyes támadását. E kérdésben *Haviár* és *Tischler* között többszöri szóváltás támadt. *Csanády Sándor* szenvedélyes hangon utasította el a közös hadseregnek nyújtott svér-adóit. *Tóth Ernő* a közös hadsereg és a honvédségi sorozók jobb együttműködésére hívta fel a figyelmet. *Törs Kálmán* támogatta *Haviár Dániel* javaslatát. *Madarász József* a nemzeti érdekekre való tekintettel elvetette a javaslatot. *Fejérváry Géza* b. honvédelmi miniszter reagált az ellenzéki képviselőknek a sorozással kapcsolatban tett észrevételeire. A szavazásnál a többség elfogadta a törvénytervezetet, *Haviár Dániel* javaslatát pedig elvetették. A beérkezett kérvények felett is döntöttek, majd *Szapáry Gyula*

válaszolt Justh Gyula egy állami birtok eladásával kapcsolatban tett interpellációjára. *Justh Gyula* nem fogadta el a miniszteri választ. Végül *Kajuch József*a földkataszterrel kapcsolatban intézett interpellációt a pénzügyminiszterhez. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 147—172. 1.)

*

A közös hadseregbe kerülő magyar újoncok ügye minden évben a függetlenségi párt szónokainak éles tiltakozását váltotta ki. Ez így történt az 1886-os év keretszámának tárgyalásakor is. MK a karcolat bevezető történeteiben a képviselőház hangulatát érzékelteti. Az ülésterem eseményeiről szólva, ironikusan jelzi, hogy kilenc napi viharos tárgyalások után »átment« a kultusztárca költségvetése. Az újoncozási törvényjavaslat vitájából Thaly Kálmán felszólalásait és Haviár Dánielnek Tischler Vincével folytatott szópárbaját emelte ki, ezzel jellemezve és érzékeltetve a függetlenségi párt szónokainak magatartását.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 132 : 12—13 *nincs itt a jobb fele, báró Kemény János, beteg az öregúr* — a parlament két alelnökét összefűző kapcsolatról MK már karcolataiban is szólt. Ld. Krk 70. köt. 119, 147., és 71. köt. 154., 177. lapjait.
- 21—27 Mocsáry és Iszákovics rovására elkövetett tréfa. — MK e jelenettel a febr. 10-i *A t. Házból* c. karcolatban már jelezte fenntartását Mocsárynak a nemzetiségekkel kapcsolatos felszólalásával kapcsolatban, ld. az 124 : 3—4 sorhoz fűzött jegyzetünket.
- 35—36 *Nincs-e nyomában Thaly Kálmán?* — MK ezzel az ironikus fordulattal Thaly Kálmán és Trefort Agoston között a kultusztárca vitája kapcsán többször kirobbant éles személyes hangú összecsapásaira utalt.
- 133 : 3—4 [Tischler] »emberanyag«-nak nevezte az újoncjelölt urakat *s parasztoknak a parasztokat*. — Tischler Vince felszólalásában a KNApló szerint a következőket mondotta: ». . . ha ránézek arra az emberanyagra, amelyet tényleg, kivált a honvédséghez besoroznak, akkor, megvallom, ezt nem hihetem, mert ha való volna, hogy az illető sorozóbizottságok túlságosan válogatnak, és ha minden titkos utasítás és túlságosan válogatás dacára csakis oly anyagot tudnak besorozni, mint tényleg besoroznak; akkor ez bizonyítja legszomorúbban emberanyagunk degenerációját . . . Általános oka e bajnak, mert a degeneráció nemcsak a paraszti osztálynál, aki pálinkát iszik, hanem előfordul az úri osztályoknál is. (*Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.*) Oka e bajnak, hogy minálunk korán és túlságosan élnek. . . » (KNapló, i. h. 157. 1.)

- 133 : 5—7 Haviár felszólalásáról. — A KNapló szerint Haviár Dániel a következőkkel utasította el Tischler emberanyagát és parasztok kifejezéseit: »[Tischler] nem volt tapintatos, midőn tudniillik azon kifejezést használta, hogy emberanyag. (Úgy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás jobb felől.) Én azt hiszem, t. Ház, hogy habár itt emberekről, esetleg emberáldozatokról, csatákba, mézárszékre viendő emberekről van szó, mégsem szabad azokat itt a törvényhozásban közönséges árucikkekhez, materiához hasonlítani és oly kifejezéssel illetni, mint a képviselő úr tette. (Helyeslés a szélsőbaloldalon.) Hasonlóan azt hiszem, nem élt a megfelelő kifejezéssel, midőn parasztokról beszélt általában. (Úgy van! a szélsőbaloldalon.) Én, t. Ház, nem ismerem ez idő szerint a törvény értelmében ilyen fogalmi különböztetését Magyarországon. . .« (KNapló, i. h. 161. l.)
- 8—17 A két szónok összecsapásai és Péchy elnöki figyelmeztetése. — A KNaplóból kitéjük, hogy MK pontosan adta vissza a történeteket (i. h. 161—162. l.)
- 20—22 Tischler visszavágása. — A KNapló a következőképpen őrizte meg Tischler válaszában a fordulatát: ». . . De különben csodálkozom, hogy a t. képviselő úr olyanira megütközik e kifejezésen; hiszen végre az ember anyagból is van, nemcsak lélekből. (Derültség a szélsőbaloldalon.) Vagy talán annyira sem foglalkozott a természettudományokkal, vagy talán elfejtette ezt? . . .« (KNapló, i. h. 161. l.) — A KNapló idézett szövegéből kitéjük, hogy MK pontosan közvetítette a ríposztot, csupán a megszólítás, »Haviár Dani« nem található a nyomtatott szövegben. Lehet, hogy a teremben szóbotlasként ez a bizalmasabb megszólítás hangzott el, és a leírt szövegen javított Tischler.

A T. HÁZBÓL

- M. *Pesti Hírlap. 1886. február 17., 8. évf. 48. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház február 15-i ülésén a honvédelmi tárca 1886. évi költségvetését tárgyalták. *Ernusz Kelemen* a honvédség nem kielégítő fejlesztésére hívta fel a kormány figyelmét, továbbá a katonai perrendtartás elavultságát tette szóvá. *Thaly Kálmán* a honvédség korszerűtlen felszerelésére több példát említett meg. *Tischler Vince* a honvéd tisztikar betöltetlen helyeiről szólt. *Fejérváry Géza* b. honvédelmi miniszter válaszolt a vitában felmerült kérdésekre. *Szily László* a honvédség műszaki felkészítését sürgette. *Rigó Ferenc* a legénység alacsony zsoldját kifogásolta, *Tóth Ernő* a kiképzés hiányosságairól szólt. A minisz-

ter reagált az észrevételekre. *Thaly Kálmán* a honvédség szervezeti felépítésére tett észrevételeket. *Irányi Dániel* a csendőrség költségvetésénél egy Zólyom megyei csendőr-affért említett meg. *Tisza Kálmán* biztosította, hogy a csendőrség hatalommal való visszaélését szigorúan megtorolják. *Orbán Balázs* a képviseléválasztásokkor indokolatlanul bevetett csendőri egységek tevékenysége ellen tiltakozott. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 173—197. l.)

A képviselőház február 16-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — tovább folytatták a honvédelmi tárca költségvetésének tárgyalását, a hátralevő tételhez a képviselők nem fűzték megjegyzést. Az igazságügy-minisztérium 1886. évi költségvetését *Busbach Péter* előadó ajánlotta elfogadásra. A vitára feliratkozott képviselők *Pauler Tivadar* miniszter betegségére való hivatkozással visszavonták jelentkezésüket. *Lázár Adám* a pötbírák intézményével kapcsolatban tett fel kérdést. *Pauler Tivadar* az intézmény megszüntetéséről szóló elkészült törvényjavaslatra hívta fel a figyelmet. *Irányi Dániel* a javítóintézetek eredményessége fölél érdeklődött. *Veszter Imre* a vidéki bíróságok napidíjainak helyzetével foglalkozott. *Szentgyörgyi Imre* válaszolt *Veszter* észrevételére. *Fényvessy Ferenc* nem tartotta kielégítőnek az államtitkári választ. *Szederkényi Nándor* helytelenítette *Szentgyörgyi Imre* államtitkár e kérdésben kifejtett álláspontját. *Irányi Dániel* az ártatlanul elítéltek törvényes kártalanításának kodifikálására hívta fel a figyelmet. *Pauler Tivadar* is elismerte e kérdés szabályozásának szükségességét. (KNapló, i. h. 197—207. l.)

*

A tárca költségvetésének tárgyalására megjelent a halálosan beteg *Pauler Tivadar*. A felszólalásra jelentkezett képviselők — valószínűleg előzetes megállapodás értelmében — elálltak bejelentett hozzászólásuktól. A vita teljesen formális volt, csupán *Szentgyörgyi* államtitkár egy megjegyzése váltott ki élesebb visszaautasítást. Ez a tény jelezte a tárcával kapcsolatos közvéleményt. De erről MK nem írt, irodalmi eszközökkel érzékeltette, hogy a betegágyból felkelt minisztert nem akarták támadni a képviselők. *Pauler* két és fél hónappal később vesebajban elhunyt.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap*. 1886. február 19., 8. évf. 50. sz. (2. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház február 18-i ülésén *Győry Elek* és *Olay Lajos*nak az illetékszabással kapcsolatos törvény módosítására tett közös javaslatát *Győry Elek* ismertette. Hosszú beszédében részletesen kitért a tapasztalt jogsértésekre és gazdasági visszaélésekre. Az előterjesztett javaslat — megítélése szerint — megszüntethetné ezeket a jelenségeket.

Szapáry Gyula gr. pénzügyminiszter akart az előterjesztéshez hozzászólni, de az ellenzék ügyrendi vitával próbálta megakadályozni felszólalását. Az elnök a házszabályokra hivatkozva megadta a szót a miniszternek. *Szapáry Gyula* gr. a javaslat több elgondolását igazgatási szempontból elfogadhatatlannak tartotta, kérte a Házat, hogy ne foglalkozzék a javaslattal. *Györy Elek* védelmezte javaslatát. A név szerinti szavazásánál a többség 44 szavazattöbbséggel elvetette Györy előterjesztését. *Földváry Miklós* előadóként ismertette a köthartyalob terjesztésének megakadályozását szolgáló egészségügyi törvényt. A Ház vita nélkül elfogadta. Az ülés végén *Falk Miksa* intézett interpellációt a belügyminiszterhez két közöshadseregbeli tisztnek egy aradi lapszerkesztőn súlyos sebet okozó inzultusa miatt. *Vadnay Andor* is csatlakozott Falk interpellációjához. *Tisza Kálmán* elítélte a történeteket, és ismertette a megye főispánjának az ügyvel kapcsolatos lépéseit, valamint a kiadott miniszteri utasításokat. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 207—224 l.)

*

Az ülés központi témája a Györy Elek előterjesztésében elhangzott illetékszabás reformjavaslat és annak név szerinti szavazás útján aradi leszavazása volt. Az ellenzék kedélyét azonban Szapáry Gyula Györy Elek hosszú beszéde alatt tett elutasító gesztusa annyira felháborította, hogy meg akarta tagadni a szakminisztertől a felszólalás jogát. MK karcolata középpontjába ezt az incidenst helyezte, és ebből az alkalomból beleszólt írásába a Szapáry Gyula személyével kapcsolatos folyosói vélekedéseket is. Az ülés másik érdeklődést kiváltó témáját — az aradi helyőrség két tagjának fegyveres önbíráskodásáról szóló interpellációt — nem említette meg.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 134 3 *lekvittel* — tartozást törleszt, megfizet
 5 *Györy Elek*, *küi az elnök Györy Vilmosnak szólított* — Péchy Tamás nyelvbötlését a KNApló természetesen nem őrizte meg (i. h. 208. l.).
- 135 : 1—2 *Egy kicsit hosszú volt a beszéd, a pénzügyminiszter elunta és elfordult a Ház délnyugati része felé.* — Ezt a szituációt a KNApló közvetve megőrizte. Györy Elek beszéde vége felé az előterjesztés másik készítője közbeszólt: »OLAY LAJOS: Erdemes volna, hogy a miniszter úr meghallgassa ezt! (Élénk mozgás a jobboldalon. Helyeslés a szélsőbaloldalon.) ELNÖK: A képviselő úrnak senkit sincs joga figyelmeztetni; tessék a maga dolgára ügyelni. Figyelmeztetni valakit eskakis nekem van jogom. (Élénk helyeslés a jobboldalon.)...« (I. h. 214. l.) Györy Elek ezt követően folytatta, ill. befejezte beszédét.
- 10 *Feledékenységet a híres mem emlékszem-mel bizonyítottá ugyan tavaly a zászlókérdésben* — Ld. a Krk 70. kötetében a 102. lapon leírt helyzetet.

Lap Sor

135 : 28 — 136 : 24 Szapáry felszólalásakor támadt ellenérvés és ügyrendi vita. — A MK által leírt helyzetet teljes egészében megőrizte a KNapló is (i. h. 215 — 216. l.).

KUTYAÁLLAPOT A T. HÁZBAN

M.. *Pesti Hírlap. 1886. február 21., 8. évf. 52. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház február 19-i üléséről MK nem írt karcolatot. Ez alkalommal a közigazgatási bizottságnak a tömegesen visszatelepülőkhonosságáról szóló törvényjavaslatát tárgyalták. *Molnár Viktor* előadó a Bukoviniából visszatelepülő székelyek joghelyzetének ecsetelésével indokolta a törvényjavaslat aktualitását. *Szederkényi Nándor* kifogásolta, hogy a törvény lehetővé teszi a székelyek horvát területre való telepítését, és ehhez a horvát bán engedélyének biztosítását parafálja. *Tisza Kálmán* megokolta a kormány eljárását, és semmi vitathatót nem látott az esetleges horvátországi területre való telepítésében. *Hoüsy Pál* a betelepülő székelyek fokozottabb gazdasági támogatására hívta fel a figyelmet. A törvényjavaslatot a többség részleteiben is elfogadta. Az ülés következő részében egy Svájjal kötendő gazdasági megállapodást kisebb vita után törvényerőre emeltek a képviselők. Az ülés végén *Madarász József* is interpellációt intézett *Tisza Kálmán*hoz az aradi véres katonai incidens miatt. (KNapló, 1884 — 87. IX. köt. 225 — 233. l.)

A képviselőház február 20-i, mindössze ötvenöt perces üléséről szól a jelen karcolat. Az igen rövid ülésen *Tisza Kálmán* törvényjavaslatot terjesztett elő Deák Ferenc emlékének megőrkítésére. A Ház tudomásul vette, hogy a főrendiház elfogadta a két Ház érintkezésének szabályozását, majd a mentelmi bizottság javaslatait tárgyalták. A Ház elutasította *Micsky Lajos* és *Andaházy László* kiadatási kérelmét. *Andaházy* ügyével kapcsolatban *Vadnay Andor* kifogásolta, hogy lényegtelen és törvényt nem sértő esetekben feleslegesen terhelik a mentelmi bizottságot. *Bartha Miklós* mentelmi jogát viszont párbajozás miatt felfüggesztették. (KNapló, i. h. 234 — 236. l.)

A teljesen formális ülésről minden valószínűség szerint csak azért írt karcolatot MK, hogy pellengérré állíthassa a bürokráciát és annak képviselőházi következményét, *Andaházy László* ellen kutya-ügyben tett feljelentés nyilvános tárgyalását. A humoros eset hátterét is felvillantotta írónk: a Ház tisztségviselői egy *Beöthy Algernon-féle* tréfát sejtettek előbb az ügy mögött, csak később, »gondos« vizsgálat után tűnt ki, hogy egy túlbuzgó rendőrkapitány csinált ügyet a szabálysértésből.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 137 3 *mindenki elkésett, még a miniszterelnök is* — a humoros helyzet kedvéért írta ezt MK, ti. Tisza Kálmán az ülés elején terjesztett elő egy törvényjavaslatot Deák Ferenc emlékének megörökítésére.
- 138 : 3 *jukaszoló* — tréfacsináló, csínytevő
12—13 *S minthogy csakugyan valódi volt a kérvény, ma előterjesztette a Házban a mentelmi bizottság.* — A bizottság előterjesztését érdemes idézni, valójában ez képezhette MK satírjájának indítékát: »SCHEMIDT GYULA előadó: Andaházy László képviselőtársunk mentelmi jogának felfüggesztését a Budapest főváros I. kerületének rendőrkapitánya azért kéri, mert a képviselő úr kutyája szájkosár nélkül járt, (*Nagy derűtség. Felkiáltások: Ez csakugyan neveléses!*) ami Budapest törvényhatósága szabályrendelete értelmében kihágást képez. A mentelmi bizottság abból a szempontból indult ki, hogy miután a panaszolt tény a kihágási büntetőtörvénykönyvben mint a büntetésre méltó cselekmény nincs megjelölve, legalábbis igazolni kellett volna, hogy ez Budapest törvényhatósága szabályrendelete értelmében csakugyan büntetésre méltó cselekmény. (*Nagy zaj.*) Minthogy azonban ez nincs igazolva, s a mulasztás is csekély, a mentelmi bizottság azt indítványozza, hogy ezen esetre vonatkozólag a képviselő úr mentelmi joga fel ne függesztessék. (*Élénk helyeslés.*)...« (KNapló, i. h. 236. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. február 25., 8. évf. 56. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 22-i és 23-i üléséről MK nem írt beszámolót. A febr. 22-i ülésen az 1886. évi államköltségvetés végső tárgyalása volt napirenden. *Hegedűs Sándor* előadó az előző hetek vitája alapján javasolta elfogadását. *Olay Szilárd* az igazságügy terén tapasztalható visszasságokat tette szóvá, részletesen kitért az ártatlanul elítélt *Köteles Mihály* esetére. *Ugron Gábor* a külpolitikai események kapcsán az osztrák és a magyar érdekek közötti ellentmondásokat esetelte, külön kiemelte a Bulgária és Szerbia közötti viszony alakulását. *Apponyi Albert* gr. is a Monarchia külpolitikájáról és a magyar érdekek háttérbe szorításáról beszélt. *Tisza Kálmán* visszautasította az ellenzéki képviselőknek a külpolitikával kapcsolatos észrevételeit, sőt még azt is tagadta, hogy Magyarország segítkezik abban, hogy a Balkánt a Monarchiához kapcsolják. *Helpfy Ignác*

is aktívabb és kezdeményezőbb magyar külpolitikát sürgetett, Tisza nyilatkozatát túl óvatosnak tartotta. *Orbán Balázs* a kormány választási manipulációjáról tett éles hangú észrevételt. *Pulszky Ferenc* a vitát formálisnak ítélte, miután heteken keresztül már vitatták a költségvetést. De egészében is elfogadta az 1886. évi előirányzatot. *Csanády Sándor* személyeskedő hangnemben támadta Tisza Kálmánt és politikáját. Az elnök többször rendreutasította. *Szapáry Gyula* gr. röviden jellemezte a költségvetés célkitűzéseit, majd a többség általánosságban elfogadta a javaslatot és megkezdték a részletes vitát. (KNapló, 1884–87. IX. köt. 237–253. l.)

A febr. 23-i ülésen két külkereskedelmi szerződésről szóló törvényjavaslatot fogadtak el, majd párbaj miatt Bethlen Gergely képviselői mentelmi jogát felfüggesztették, Fornszek Sándor és Herman Ottó mentelmi jogának felfüggesztését viszont elutasították. (KNapló, i. h. 254–260. l.)

A képviselőház febr. 24-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — a főrendiház reformjának végrehajtása során bizonyos neveknel elírást tapasztaltak. Ezt a főrendiház korrigálta, ennek szövege került a képviselőház elé. *Széchényi Pál* gr. földművelésügyi miniszter válaszolt Thassy Géza korábbi interpellációjára, amely a mezőgazdasági válság jelenségeivel kapcsolatban vetett fel kérdéseket. A miniszter felsorolta azokat a szabályozásokat, amelyeket a kormány addig tett, távolabbra szóló programot nem kívánt előterjeszteni. *Thassy Géza* hosszas beszédben fejezte ki elégedetlenségét a kormány politikai és gazdasági irányvonalával, a miniszteri választ nem fogadta el. A jegyzők ismértették a megürült tisztségek betöltésére leadott szavazatok számát, eszerint a VI. bíráló bizottságba Petrich Ferencet, a pénzügyi bizottságba Visi Imrét, a könyvtári bizottságba Szontagh Pált választották meg. Az ülés végén *Zsilinszky Mihály* interpellációt intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, mert Rozsnyón a katolikus pap egy vegyesházasság megkötése alkalmával reverzalist vett a protestáns vőlegénytől. (KNapló, i. h. 261–270. l.)

*

A képviselőház ülése jelentéktelen kérdésekkel foglalkozott, így MK szatirikus szelleme az interpellációjára kapott választ elutasító Thassy Géza kifigurázásában találta meg egyetlen témáját. Erre minden valószínűség szerint a képviselő nehézkes előadói módja, gyenge szóbeli képessége és — mint a KNapló szövegéből is kiténik — kapkodó, minden irányba hadakozó fejtegetése szolgáltatott alkalmat. Ehhez képest Zsilinszky Mihálynak a rozonyói katolikus plébánosról szóló interpellációja csupán színező motívumnak tekinthető.

Thassy Gézát a mikszáthi ironia nagyon elevenen érinthette. Panaszos hangú levelet írt a PH szerkesztőségének, amelyben komoly argumentumokkal igyekezett a mikszáthi tréfát cáfolni. A szerkesztőség nem sietett a panasz közreadásával, csak a következő, a március 2-i *A t. Házból* c. karcolat szövege után adtak helyet Thassy

méltatlankodásának, amely után MK Scarron aláírással jegyzett gyilkosan éles visszavágását is közzétették. Következzék tehát itt, az inkriminált karcolat jegyzetei között Thassy válasza és Scarron viszontválasza:

»Thassy Géza képviselő úrtól a következő sorokat kaptuk:

Becses lapja f. évi február 25-ki számának „A t. Házból” című rovatában csekély személyemmel is méltóztatik foglalkozni. A világtítás, melybe ott helyezve vagyok, az elérni kívánt *kedélyderítés*en kívül némi komolyabb *földerítést* is megenged; azért kérem, szíveskedjenek jelen szerény soraimat becses lapjában közzétenni.

Hogy az országos és mezőgazdasági válság mind nagyobb mérveket ölt s ellensúlyozására a magyar kormánynak a társadalomnak mindent el kell követnie, abban, azt hiszem, mindnyájan egyetértünk. Én a kormánynak ezen válság elleni programja felől kérdezősködtem, és gr. Széchenyi miniszter úr megelőzőleg tett pártközi nyilatkozatából is már *jó eleve* értesültünk, hogy a kormány *nem* szándékozik konkrét programot előterjeszteni a Házban. Ezzel az ellenzék egyet nem érthetett, és így én is *tisztaban lehettem* a miniszteri válasz *tudomásul vagy tudomásul nem vétele* kérdésében és kétféle válaszbeszéd készítésének szükségessége fenn nem forgott. Beszédembe tehát bele is élhettem magam, és a viszontválasz alkalmával a „talajt” *nem veszhettem* el lábaim alól, mert teljes nyugodtsággal támaszkodhattam jegyzeteimre, amilyeneket a *trónbeszédeket mondóktól a parlamenti embereket* használni senki sem állja, azon különbséggel, hogy egyik ember többé, a másik kevésbé szorul azokra, döntvén a dologban a *nagyobb* vagy *kisebb* szónoki gyakorlat.

Pártomra s magamra pedig „szégyent” éppen *nem* hozhattam, mert pl. az „Egyetértés”-ben is olvasható szerény, de tárgyilagos válaszomat ugyancsak az ellenzék *több ízben helyeselte*, míg ellenkező esetben nem cselekedett volna.

Thassy Géza

jákóhalmi kerület orsz. képviselője.

(Mindebből csak az a tanulság, hogy a t. képviselő úr nagyon komolyan veszi az én karcolatomat.

Ami nem elég méltányosság tőle.

Mert én nem vettem nagyon komolyan az ő beszédét.

(Scarron)»

A továbbiakban Thassy nem próbálta magyarázni és helyesebbíteni a scarroni karcolatok reá vonatkozó részét. . .

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

138 : 15 — 16 *Miért írta alá a szerencsétlen?* — *füvölazott közbe Göndöcs.* — A KNapló tanúsága szerint MK pontosan adta vissza Göndöcs közbeszólását. (I. h. 269. l.)

Lap Sor

- 139 : 4—5 a *Szilágyi Dezső* dolgát *jeszegették. Megy-e? Marad-e?* — A tavasz folyamán MK több karcolatában utalt arra a hírre, hogy Szilágyi Dezső átmegy a kormánypártba és tárcát vállal (ld. e kötet 52., 123., 141., 142., 163. lapjait).
- „ 12 *fait accompli* — befejezett, megmásíthatatlan tény
- 140 : 21 *pütle* — sűrű szita a malom szerkezetében. MK más alkalommal is használta e szót, ld. Rubinyi M.: »MK stílusa és nyelve«. 1910. 209. 1.
- 28 *periodus* — szakasz, itt: körmondat

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 2., 8. évf. 61. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 27-i, mindössze egy óra hosszágú tartó, a Ház belső ügyeivel foglalkozó ülésről MK nem írt beszámolót (KNapló, 1884—87. IX. köt. 271—276. l.)

A parlament márc. 1-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — megkezdték a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalását. Az általános vitában elsőnek *Dárdai Sándor* előadó szólalt fel. Kiemelte a törvényjavaslatnak azokat a vonásait, amelyek a régi szervezet elemeit megőrizték, szolt a törvényhatósági városok szervezeti jogának megváltozásáról és a főispáni hatalomnak a megyei és a megyében működő állami szervek felügyeletében biztosított jogáról. *Tisza Lajos* gr. a közigazgatási tisztviselők szakképzettségének fontosságáról beszélt, és ennek biztosítása érdekében a választással ellentétben támogatta az élethossziglani kinevezést. *Grünwald Béla* megállapította, hogy a törvényjavaslat előkészítését a közvélemény nyugtalansággal figyelte, és ennek okát az elmúlt tizenöt év eseményeiben látta, mert az nem szüntette meg a megye és a kormány közötti bizalmatlanságot. Részletesen taglalta a megyei élet visszasságait, a választások során megnyilvánuló visszaéléseket. A törvényjavaslatot konzervatívnak tekintette, mert az nem szünteti meg, hanem tovább súlyosbítja a meglévő problémákat. Csúpan az államosítás oldaná meg gyökeresen a kérdést. A törvényjavaslatot nem fogadta el tárgyalási alapul. *Vámos Béla* a társadalmi átalakulás lassú folyamatáról szolt, és szerinte ennek a törvényjavaslat a maga reformjaival megfelel és segítséget nyújt a további kifejlődéshez. (KNapló, i. h. 277—299. l.)

*

A törvényhatóságok rendezéséről szóló törvényjavaslat vitájának első napján MK rövidebben-hosszabban jellemezte a javaslat-hoz hozzászóló képviselők magatartását, szónoki fogásait, egy-egy

érdekesebb érvét vagy fordulatát. Karcolata befejező részében MK nagy iróniával szól a dörgő hangú Vámos Béla beszédéről, a képviselőknek tulajdonított tréfás megjegyzésekkel jelezte a kiváltott hatást. Az ülésteremben elhangzottakon kívül érzékeltette, hogy a folyosót változatlanul foglalkoztatja Szilágyi Dezső politikai magatartása, az a kérdés, hogy felhagyva mérsékelt ellenzéki politikájával, belép-e a szabadelvű párt soraiba vagy sem. E találgatásokra utal a mindenkit megintertjűvölő »kiváncsi képviselő« körkérdésével (141 17—142 : 16).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 141 : 2 *de mit ér ha már Tisza Kálmán előre visszavette az 54. §-t?* — A miniszterelnök által visszavont paragrafus a főispánoknak a megyei igazságszolgáltatás feletti ellenőrzési jogát határozta volna meg. A várható nagy ellenzéki támadások miatt Tisza ezt a paragrafust a tárgyalások előtt visszavonta. A kötet más helyén olvashatók megjegyzések a paragrafussal kapcsolatos véleményekről.
- 22 *Csak egy kis karcolás volt a vívási gyakorlatnál.* — MK utalása is, és a lapok hírei is arra mutatnak, hogy Szilágyi Dezső nem párbajban, hanem a vívóteremben szerzett egy kisebb sérülést.
- 142 : 11—12 *Széchenyi is a habarékpártból lett miniszter.* — Széchenyi Pál gr. 1882 októberében lett ipar- és kereskedelemügyi miniszter, és csak kinevezése előtt néhány héttel hagyta el a mérsékelt ellenzék sorait.
- 34—37 *Tisza Lajos adomája.* — A KNapló tanúsága szerint Tisza a MK által visszaadott történettel kezdte beszédét (i. h. 282—283 l.).
- 143 : 5—6 *Tisza Lajos kettős érvelése.* — MK e résszel találóan érzékeltette Tisza Lajos álláspontjának felemáságát: beszédében annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy a kinevezett megyei tisztviselő jobban végzi feladatát, de egy hirtelen fordulattal a választást is elfogadhatónak tartotta. (i. h. 283. l.)
- 144 : 1—2 *[Grünwald] egy külön parókat akar a nemes vármegyéknek.* — Grünwald hosszúra méretezett beszédében nem szólt külön a megyei közigazgatás államosításáról, de minden példája, minden érve és a beszédet záró — a porosz adminisztrációra tett — megjegyzése közismert véleményét jelezte. Ezt nevezte tréfásan MK — a korábbi hasonlatokat továbbvive — »külön parókanak«.
- 21—23 *az »Atala« című opera. . . végig trombita.* — a MK által említett opera vagy operett szerzőjét a cím alapján kézikönyveinkben nem sikerült felderítenünk.

Lap Sor

145 : 4—5 *ha nincs a tegnapi calico-bál, ahol képviselői kabát odavestett!* — A PH egykorú számaiban nem találtunk utalást a calico-bálon ellopott vagy más módon megsemmisült kabátokról. Lehet, hogy e fordulat a szatíraírói lelemény születte.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 3., 8. évf. 62. sz. (1., 2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 2-i ülésén tovább folytatódott a köz-törvényhatóságokról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása. *Bartha Miklós* a törvényjavaslatban a megyei autonómia teljes felszámolását látta, amely megfosztja minden sajátos történelmi tradíciótól. Határozati javaslatában a törvényjavaslat napirendről való levételét kérte. *Bezerédj Viktor* a vármegye életében tapasztalható rosszul értelmezett autonómia megnyilvánulásairól szólt és kifejtette, hogy a kinevezett tisztviselőkkel növelni lehet az ügyintézés szakszerűségét. A törvényjavaslatot támogatta. *Beöthy Ákos* az állami közigazgatás szempontjából bírálta a törvényjavaslatot, változtatásait felszinesnek, a lényegét érintetlenül hagyónak tekintette, nem fogadta el tárgyalási alapul. *Zichy Antal* az ellenzéki képviselők érveit vitatta, azok érzelmi forrásaira mutatott rá. *Tisza Kálmán* felszólalásában a törvényjavaslat előkészítésétől kezdve felsorakozott ellenvéleményekkel foglalkozott. Kifejtette, hogy a megyei tisztviselők választásának híve és a főispáni hatalom növelésével nem akarta a bírói függetlenséget veszélyeztetni. Ezért vonta vissza — még a tárgyalás előtt — az 54. §-t. A beszéd további részében *Grünwald Béla* nézeteivel szállt vitába. Az ülés végén elhangzott felszólalásában *Andreánszky Gábor* b. a vármegye jogainak, a megyei nemesség hatalmának további csökkenését látta a törvényjavaslatban, s ezért nem fogadta el általános tárgyalási alapul sem.

*

A jelen karcolatban MK az ülés hangulati elemeit állította előtérbe. Ezért foglalkozott behatóbban *Bartha Miklós* felszólalásával, aki a megye régi erényeit ecsetelte, *Bezerédj Viktor* szónoklatából pedig éppen az ellenkező elemeket emelte ki, a megyei szervezet nehézkességéről, alkalmatlanságáról szóló mozzanatokat. A kormánypárti képviselők többsége a megyei tisztviselők kinevezését támogatta. *Tisza Kálmán* felszólalása taktikai megfontolásból a választásos rendszer előnyeit ecsetelte. Ez a fordulat meglepte MKt és tréfás komolysággal ellenzékinek nevezte *Tisza* fejtegetését. Az ülés legfontosabb részének *Tisza Kálmán* nyilatkozatát tartotta, ezért az utolsónak felszólaló antiszemita képviselőnek még a nevét sem említette meg.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 145 : 12—13 *A szónokok egymás után kelnek fel s egy-egy szöveget ütnek be a koporsóba* — MK utalása az előző napi ülés felszólalásaira vonatkozik, amelyen a javaslatot támogató kormánypárti képviselők szólaltak fel, Grünwald Béla pedig az egész megyei rendszert rosszalta.
- 19—21 *Ez Bezerédj Viktor, aki a megye emlőin nőtt. No, ez fog még csak igazán siránkozni a dadája fölött.* — Bezerédj Viktor apja Veszprém megye alispánja volt, ő maga jogi tanulmányai elvégzése után megyei szolgálatba lépett, második aljegyző, majd a megye első aljegyzője lett, 1885-ben a megye képviselőjének halála után Bezerédjt választották meg kormánypárti programmal.
- 146 : 15—17 *Kár hogy nem volt jelen Csanády, hadd látta volna, milyen hirtelen tudta arról a bizonyos szögről lekasztani a — régi hangját.* — MK utalása Csanády Sándor egy 1885-ös interpellációjára vonatkozik, amelyben a függetlenségi párti képviselő az 1875-ös álláspont feladására szólította fel Tisza Kálmánt (Krk 70. köt. 213—215. 1.).

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 4., 8. évf. 63. sz. (1., 2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 3-i ülésén tovább folytatták a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat általános vitáját. *Sághy Gyula* hosszabb felszólalásában vitatta a főispáni hatalom nagymérvű kiterjesztését, mert ez ugyan nem szünteti meg a megyei autonómiát, de nem is segíti elő az egységes állami közigazgatás előkészítését. A törvényjavaslatot nem fogadta el. *Földváry Miklós* a megyei közigazgatás javításának, szervezettebbé tételének eszközét látta a törvényjavaslatban, ezért részletes tárgyalás alapjául elfogadta. *Szederkényi Nándor* a centralizációt a magyar fejlődéstől idegennek tartotta, történelmi példákat hozott fel állítása illusztrálására. A javaslatot elutasította, csatlakozott *Bartha Miklós* határozati javaslatához. *Zichy Antal* visszautasította fejtegetéseinek Szederkényi nyújtotta interpretálását. *Neiszidler Károly* érveket sorolt fel annak érdekében, hogy a városok számára külön, a megyeitől eltérő közigazgatási törvényre van szükség. *Fenyvessy Ferenc* ironikusan taglalta Bezerédj Viktor előző nap elhangzott beszédét, kimutatta, hogy minden politikai párt megtalálhatta benne a maga álláspontjának megfelelő nézetet. A törvényjavaslatot elvetette. *Bezerédj Viktor* elhárította Fenyvessy támadását. *Tisza Kálmán* reagált Neiszidler

Károly felszólalására, és kifejtette, hogy nem tartja helyesnek, ha a városok elkülönítik magukat a megyéktől. Ez csak tovább fokozza a közigazgatásban a szakadékokat. *Fackh Károly* interpellációt intézett a belügyminiszterhez, amelyben szóvá tette, hogy egyes közigazgatási tisztviselők befolyásolják a lakosságot bizonyos biztosítások megkötésére. *Herman Ottó* a Máramaros megyei fakitermeléssel kapcsolatos visszaélésre figyelmeztetett. Ennek kapcsán interpellációjában a megye vezetőinek magatartására hívta fel a miniszterelnök figyelmét. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 320—342. 1.)

*

A színesen megírt, négy részre tagolt karcolat lazán kötődik az ülésteremben elhangzottakhoz. Az első történet egy Sághy Gyula rovására elkövetett tréfa. Külön történetet kerekített MK annak érzékeltetésére, hogy a képviselő beszéde idején szinte üres volt a tanácsterem, a honatyák szándékosan későn érkeztek és a folyosón beszélgettek. Egy folyosói történet, a bor kezeléséről szóló eszmecsere tölti ki a második részt. A harmadik részben néhány megjegyzést tesz az ülésteremben elhangzottakra. Neiszidler Károly rekedt hangjára, Fenyvessy Ferenc Bezerédj ellen tett támadására. A negyedik rész *Fackh Károly* fatális szórakozottságáról szól: interpellációja szövege után még a miniszteri válasza szánt szövegét is leírta, és tévedésből mindkettőt átadta a gyorsíróknak. A Pesti Napló közölte az el nem hangzott miniszteri választ elfogadó mondatokat, és az újságközlés nyomán MK nem mulasztotta el az alkalmat, hogy meg ne nevetesse lapja előfizetőit.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 147 : 10—11 *Az éjjel operabál is volt* — az egykorú napilapok részletesen beszámoltak a nagy fénnel megtartott bálról, amelyet márc. 2-án rendeztek.
- 35—37 A két esti lap véleménye. — MK a Nemzet és a Pesti Napló ellentétes véleményével érzékeltette a kormánypartii és a mérsékelt ellenzéki újság értékelését. Természetesen nem szó szerint közölte a lapok szövegét, csupán a lényegét emelte ki.
- 148 : 16 *Junigative* — megvetőleg, lenézően
- 17—18 *Villány kevélyen szítja a cigarettjét, Szekszárd krádog.* — MK választókerületük szerint említette meg a képviselőket. Villány Olay Lajost jelentheti, őt a Baranya megyei siklósi kerületben választották meg, Szekszárd képviselője pedig Boda Vilmos volt.
- 24 *közbe nem szól Diószeg* — Diószeget Kiss Albert képviselte, őt a Bihar megyei székelyhidi járásban választották meg.
- 149 : 8 *granárium* — magtár, hombár
- 23 *tableau vivant* — élőkép

- Lap Sor
- 150 : 2 *szélsőbali emberből is lehet viceispán.* — Sárközi Aurél korábban függetlenségi párti képviselő volt, 1885 májusában választották meg Fejér vármegye alispánjává.
- 14—15 *Hiszen az interpellációkkal is híressé lehet az ember. Ott van Olay Szilárd.* — Az utalás arra vonatkozik, hogy Olay Szilárd 1885 novemberében és decemberében több interpellációt mondott, e sorozatot akkor MK ironikusan kommentálta (ld. Krk 71. köt. 131., 136., 140. l.)
- 32—151 : 4 Fackh Károly előre megfogalmazott válasza. — A MK által idézett szöveg a Pesti Napló esti kiadásában jelent meg.
- 151 6—7 *Így lett rehabilitálva Thassy Géza. S így sült ki, hogy Fackh Károly milyen előrelátó!* — MK az 1886. febr. 25-i *A t. Házból* c. karcolatában élcelődött Thassy Géza »két-féle« válaszszövegével. A képviselő indignált sorait és MK lakonikus válaszát a karcolat jegyzeteiben közöltük (e kötet 344—345. l.). — Érdemes megemlíteni, hogy a Fackh Károlyról szóló karcolatrészre a Fővárosi Lapok is felfigyelt. A következőket írta: »...És most a „Ház” karcolatírója tréfál, hogy íme Fackh Károly milyen előrelátó, előre tudta azt, hogy mit fog Tisza válaszára felelni, holott maga sem tudhatta meg, hogy Tisza mit válaszol. „Thassy Géza rehabilitálva van!” Mert Thassy Géza is előre megírta beszédét a gr. Széchenyi Pál válaszára, mielőtt csak sejtethette volna is, milyen lesz a válasz. Csakhogy van különbség a dologban, mert Fackh Károly már hallotta a miniszter válaszát — a klubban.« (I. h. 1885. márc. 5. 64. sz. 463. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 6., 8. évf. 65. sz. (1., 2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 4-i üléséről MK nem írt beszámolót. Tovább folytatódott a vita a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslatról. *Mocsáry Lajos* az ősi rendszer további rombolását látta a javaslatban, különösen behatóan foglalkozott a főispáni hatalom megnövelésével. Nem fogadta el tárgyalási alapul a törvényjavaslatot. *Horváth Gyula* az autonómia védelmében sorakoztatott fel érveket, a javaslatot elutasította. *Pulszky Ferenc* a megyei közigazgatás javítása érdekében — a törvényt ugyan átmenetinek tartotta —, de általános tárgyalási alapul elfogadta. *Gulner Gyula* a megyei rendszer lassú felszámolásának értékelte a javaslatot, nem fogadta el tárgyalási alapul. (KNapló, 1884—87. IX. köt. 342—366. l.)

A képviselőház márc. 5-i ülésén — erről írta karcolatát MK — tovább folyt a köztörvényhatóságok szervezetéről szóló törvényjavaslat általános vitája. *Kőrösi Sándor* az államigazgatás elengedhetetlen feltételének tekintette, hogy szorosabb együttműködés legyen az állami és megyei szervek között. Támogatta a javaslatot. *Horváth Lajos* a megye működését megfelelőnek tartotta, véleménye szerint nem a szervezeten kell változtatni, hanem a kiszemelt tisztviselők kinevezésén, és megfelelő főispánok kiválasztását kell biztosítani. A törvényjavaslat olyan hatalommal kívánja felruházni a főispánokat, amely megszüntetheti a megyei autonómiát. Ezért a törvényjavaslatot nem fogadta el tárgyalási alapul. *Margittay Gyula* ellenezte a törvényjavaslatot, és részletesen vitatta azoknak az ellenzéki képviselőknek véleményét, akik hajlottak arra, hogy a megyékben kinevezés útján töltsék be az állásokat. Nem fogadta el a javaslatot. *Tisza Kálmán* részletesen foglalkozott Horváth Lajos felszólalásával, majd a főispáni hatalom megnövekedésével kapcsolatos nézeteket összegezte. *Apponyi Albert* gr. hosszabb beszédben utasította el a törvényjavaslatot, amely ahelyett, hogy erőteljes intézkedéseket tenne a megyei közigazgatás szakszerűségének fokozására, a főispáni hatalom megnövelésével az autonómiát veszélyezteti. (KNapló, i. h. 167—194. l.)

*

MK az előző ülésről csupán Horváth Gyula beszédére való utalással emlékezett meg, karcolata középpontjába Horváth Lajos aznap-i beszédét helyezte, annak nyugodt és higgadt előadási módját, minden lényeges vitapontra kitérő érvelését méltatta. Ezt érzékelte azzal is, hogy a folyosói fogadtatásáról is tájékoztatta olvasóit. Tisza nagyobb szabású beszédében foglalkozott az előző napok ellenzéki szónokaival. MK egy képpel jellemzi a vita és az elutasítás módszerét, majd karcolata végén a bécsi útja miatt az Apponyi Albert beszéde előtt a termet elhagyó miniszterelnököt ért megjegyzésekről szármolt be.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

151 : 8—14 Horváth Lajos érvelése. — A beszéd több részében érintette a szónok a MK által jelzett kettőséget. Egy helyütt a következőképp fogalmazta meg: »Erős meggyőződés, hogy az intézkedési hatáskört bizonyos modalitások mellett jelentékenyen ki kell terjeszteni, mert a helyi ügyeket a viszonyokkal ismerős helyi autonóm elemek intézhetik el a leghelyesebben: a politikai hatáskört pedig annak dacára, hogy a sajtó szabad és a politikai élet súlypontja a parlamentben van és kell hogy ott legyen, csonkítani nem szabad.« (KNapló, i. h. 374. l.)

- Lap Sor
- 151 : 26 — *Öt percnyi szünetet kérünk — kiálták mindenünnen.* — A KNapló megőrizte a közbekiáltásokat, és ezt követően az elnök öt percre felfüggesztette az ülést. (KNapló, i. h. 376. l.)
- 152 : 6 *csiszlik* — csizmadia, cipész (többnyire ezek inasainak gúnyneve).
- 22—23 a jegyző megtoldta még a szünetet, Margittay Gyulát híván fel szólásra. — MK e tréfás fordulattal azt érzékelte, hogy a képviselők jelentős része Margittay beszéde alatt is kint tartózkodott a folyosón.
- 153 : 2—20 Tisza távozése a parlamentből. — A leírt jelenet nem a karcolatíró ötlete, hanem a KNapló tanúsága szerint valóban a MK által előadott módon zajlott le. A Napló rögzítette, hogy Tisza beszéde befejezése után Apponyi Albert-hoz ment, és néhány szót váltott vele. Egy hang közbekiáltott: »Szökkik!«. Ekkor Tisza szót kért és a következőket mondotta: »T. képviselőház! (*Élénk felkiáltások: Halljuk! Halljuk!*) Bocsánatot kérek, de úgy látom, némelyeknek örömük telik benne, ha az embert még azért is, hogy kötelességét teljesíti, inzultálják. Megmondom tehát, hogy én gróf Apponyi Albert t. képviselő úrhoz azért mentem, mert, ha nem volnék kénytelen távozni, illetlennek tartanám, hogy elmenjek most, midőn a Háznak oly tagja szólni kíván. (*Élénk helyeslés.*) Sem nem kértem tehát őt arra, hogy ne beszéljen, sem nem szököm beszédje elől, melyet el fogok olvasni, és ha lesz hozzá erőm, fogom refutálni. (*Élénk helyeslés és tetszésnyilvánítások a jobboldalon.*)» (KNapló, i. h. 384. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 7., 8. évf. 66. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 6-i ülésén több vasúti szárnyvonal építésével kapcsolatos engedélyokiratot tárgyaltak meg. A mezőtúrkevei, a tarcsövölgyi keskenyágányú vonal, a vinkovcei szárnyvonalak létesítésével kapcsolatban a képviselők néhány észrevételt tettek. A mátrai tervezett vasút nagyobb vitát váltott ki. *Szederkényi Nándor* kérte a szakminisztertől a nagyobb arányú állami tehervállalásra vonatkozó okmányok ismertetését. *Kemény Gábor* b. közlekedésügyi miniszter elmondotta, hogy a kívánt okirat a minisztériumban van, intézkedett, hogy eljuttassák a képviselőházba. *Szederkényi* észrevételét különben lényegtelennek és formálisnak tartotta. Ezt követően a képviselő és a miniszter között vita alakult ki a kérdés érdemi intézéséről. Minthogy a kívánt okirat e vita alatt sem érkezett meg,

Péchy Tamás javasolta, hogy tárgyalja a Ház a Romániával megkötött határállomások működéséről szóló törvényjavaslatot. *Darányi Ignác* ismertette a különböző csomópontokra vonatkozó intézkedéseket. A képviselők a törvényjavaslatot észrevétel nélkül elfogadták. A Szederkényi Nándor által kívánt okirat ez idő alatt sem érkezett meg, az elnök felfüggesztette az ülést. A szünet után *Baross Gábor* ismertette a megérkezett okiratot. *Szederkényi Nándor* kifejtette, hogy a kikötések sértik a vidék lakosságának érdekeit, mert az állomásokat öt-hat birtokos igényei szerint jelölték ki. *Kemény Gábor* b. utalt arra, hogy a képviselő által felhozott észrevételek csupán a minisztériumra és nem a képviselőházra tartoznak. *Ivánka Imre* is kifogásolta Szederkényi eljárását, és a vita helyett — ha valóban súlyosnak ítéli az esetet — a bizalmatlanság felvetését javasolta. A szavazás során a többség elfogadta a mátrai vasút építésének engedélyokiratát. (KNapló, 1884—87. X. köt. 3—14. l.)

A lényegtelen ülést egy mozzanat tette érdekessé: az ellenzék egyik képviselője kellemetlen helyzetbe hozta Kemény Gábort. A kívánt okiratot nem csatolták a tárgyalási iratokhoz, és csak hosszas keresés után tudták meghozni a minisztériumból. Az ülés jegyzőkönyve is tükrözi ezt a komikus helyzetet, MK ezekből az elemekből építette a helyzet minden groteszkjét kiaknázó karcolatát, képzelőerejével színezve ki a parlament és a minisztérium közötti izgott telefonérintkezést. A történet a miniszteriális ügyintézés karikatúrája is lett, ezért jegyezte meg karcolata elején, hogy bár nem a megyei közigazgatási javaslatot tárgyalták azért mégis a közigazgatás volt ma; napirenden (153 : 10).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 153 : 1 *Tisza Kálmán nincs itthon!* — Tisza márc. 5-én néhány napra Bécsbe utazott. Ld. a márc. 5-i *A t. Házból* c. karcolat záró részét.
- 154 : 21—22 *Baross ellenben kiszaladt a tereméből keresztül a folyosón a telefoná-hoz.* — Kemény Gábor beszédében is megemlíttette, hogy telefon útján intézkedtek: „.. lehet, hogy míg beszélék, miután a képviselőház és a minisztérium közt telefonösszeköttetés van, az okmány meg fog érkezni...” (KNapló, i. h. 7. l.)
- 155 : 3—4 Szederkényi javaslata az ülés felfüggesztésére. — A KNapló szerint Szederkényi megtette a javaslatot, de Kemény Gábor beszéddel próbálta az időt kihúzni. Az irat nem érkezett meg, ekkor Péchy Tamás a mátrai vasútra vonatkozó egyéb okmányok felolvasását javasolta. De ezalatt sem érkezett meg a várt irat, így került sor a Romániával kötött vasútegyezmény tárgyalására. (KNapló, i. h. 7—8. l.)

A FŐRENDIHÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap*. 1886. március 9., 8. évf. 68. sz. (2., 3. 1.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A főrendiház március 8-i ülésén Hunfalvy Pál interpellációt intézett Tisza Kálmánhoz azt kérdezve, hogy van-e tudomása arról, hogy egy titkos szerződés alapján biztosították volna Cuza fejedelem befolyási jogát a Kárpátokon inneni nemzetiségekre. *Tisza Kálmán* rövid válaszában leszögezte: »Sem Romániával, sem Cuza herceggel, sem senkivel a világon olyan szerződés, mely valakit Magyarország ügyeibe avatkozni feljogosíthatna, nincs«. A főrendiház a továbbiakban az 1886. évi költségvetést tárgyalta, amelyhez *Somssich Pál*, *Ghyczy Kálmán*, *Kautz Gyula*, *Zichy Nándor* és *Prónay Dezső* szólott hozzá. (FNapló, 1884—87. II. köt. 92—125. 1.)

*

Az ülésről készített beszámolójában MK a szenzációs eseményt, a hosszú évek óta a főrendiházban először elhangzott interpellációt állította karcolata középpontjába. Érzékeltette a főrendek meglepettségét, és részletesen leírta a miniszterelnöknek kérdést feltevő Hunfalvy Pál magatartását. Az ülés további folyamáról csak rövid utalásokban szólt.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 157 : 2—3 *jóllehet nincsenek már főispánok, akik ijedten olvasnák e szöri betűket* — MK utalása arra vonatkozik, hogy az 1885-ben elfogadott főrendiházi reform értelmében a főispánok hivatalból már nem tagjai a főrendiháznak.
- 20—21 *Haynald ijedten kiáltott fel: »Nini, Kruesz Krizosztom!*» — Haynald megjegyzése Vaszary Kolos és az 1885-ben elhunyt Kruesz Krizosztom közötti természetbeli hasonlóságra vonatkozik.
- 158 : 18—19 Hunfalvy várakozása. — A FNaplóból nem tűnik ki, hogy Tisza Kálmán késlekedése miatt kellett várnia Hunfalvynak interpellációja elmondásával. Lehetséges, hogy MK csak a helyzet intonálásának eszközeként használta ezt a »retardálást«.
- 22—33 Hunfalvy Pál interpellációjának lényege. — A FNapló szerint Hunfalvy a következőket mondotta: »... Bukarestben múlt február hó 25-én Cogolniceanu interpellálta a román kormányt a kiutasított erdélyi románok ügyében és olyant talált mondani, ami méltán magára vonhatja figyelmünket. Azt mondta ugyanis, hogy a magyar országgyűlés már több ízben tárgyalta a nemzetiségi törvényt, ami

- megengedi, hogy azt a román parlament is tárgyalja. . . ő [Cogolniceanu] indokolni is tudta a maga követelését, mégpedig oly szerződésekkkel, melyeket Cuza fejedelem idejében a Kárpáton túli nemzetek, tudniillik a Kárpáton inneni nemzetekkel kötöttek. E szerződésekből akarta ő azt a jogot lezármaztatni, hogy a román parlamentnek mintegy joga volna beleszólni nemzetiségi ügyeinkbe. . . » (I. h. 93—94. l.)
- 158 : 34—36 Tisza lakonikus válasza. — MK nem túlzott a válasz rövidségét illetően: Tisza mindössze egy összetett mondatral reagált az interpellációra. A következőt mondotta: »Fenntartva magamnak, ha szükséges lesz a bővebb nyilatkozatot, most minden utánjárás nélkül annyit egészen kategorice kinyilatkoztatok, hogy sem Romániával, sem Cuza herceggel, sem senkivel e világon olyan szerződés, mely valakit Magyarország belügyeibe avatkozni feljogosíthatna, nincs. (*Éljenezés*). » (I. h. 95. l.)
- 159 : 4—16 Hunfalvy Pál viszontválasza és a terem hangulata. — MK pontosan közvetítette a tudós főrendiházi tag visszavonulást jelző szavait és az ezt követő derültséget. Hunfalvy a következőket mondotta: »Alázatos véleményem mégis az, hogy nem ártana egyáltalában megtudnunk miféle szerződések kötöttek: mert ha mindjárt ez a hír kacsa is, de az ilyen újságkacsáknak igen erős úszólábuk és igen erős úszószármjuk van, s ezen kacsa Erdélyországban és Romániában máris minden patakban úszkál és tojásokat rak le. (*Derültség*.) Ha tehát tudomásunkra jön, hogy ilyen szerződések nincsenek, ezáltal minden ilyen balvéleményt el lehet oszlatni. » (I. h. 95. l.)

A MAI ÜLÉS

- M.** *Pesti Hírlap. 1886. március 10., 8. évf. 69. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 9-i ülésén tovább folytatódott a köztörvényhatóságról szóló törvényjavaslat vitája. Az ülés elején *Csanády Sándor* javaslatára névsort olvastak, és megállapították, hogy 105 képviselő tartózkodik a teremben. *Tibád Antal* felszólalásában a centralizáció ellen felsorakoztatott érveket vitatta, szükségesnek tartotta az államhatalom fokozottabb irányító szerepét. A javaslatot támogatta. *Olay Szilárd* a megyének a katonaaállításban betöltött szerepét esetelte. *Lesskó István* a megyei autonómia további megnyírbálását látta a törvényjavaslatban, nem fogadta el tárgyalási alapul. *Orbán Balázs* képviselői pályájának tapasztalatait idézte fel annak érzékeltetésére, hogy az eltelt tizenöt év egymást követő rendeletei a megyei önkormányzatot csorbították. A tervezett törvényjavaslat ezt a főispáni hatalom növelésével csak betetézné.

Bartha Miklós elutasító határozati javaslatához csatlakozott. *Hegedüs Sándor* az ellenzéki képviselők véleményével szállt vitába, azzal a szemlélettel, amely nem hajlandó tudomásul venni az egységes állami igazgatás szükséges érdekeit, majd részletesen foglalkozott Horváth Gyula és Apponyi Albert érveivel. A javaslatot tárgyalási alapul elfogadta. *Kiss Albert* a megyei önkormányzat szempontjából bírálta a törvényjavaslatot, és Bartha Miklós határozati javaslatát támogatta. (KNapló, 1884—87. X. köt. 14—35. l.)

A megyei közigazgatás reformjáról szóló törvényjavaslat tárgyalása során újabb érvek már nem hangzottak el. Az ellenzéki képviselők különböző szinten és változó hevességgel a megyei önkormányzatot védtek, a kormánypárti szónokok pedig az államigazgatás hatékonysága érdekében támogatták a javaslatot, ki a megyei tisztviselők választásában, ki kinevezésükben vélte a szakszerűbb közigazgatás biztosítását. MK az érvek és ellenérvek elapadását sajátos eszközzel érzékeltette: az 1884-ben kormánypárti képviselőként a moravicai kerületben megválasztott Baich Milos báró töredett mondatokból álló programbeszédjéről szóló parlamenti anekdotát elevenítette fel. Minden fontosabb elemet megemlít, de semmit nem fejt ki, semmit nem ábrázol, csupán szaggatott mondatokat illeszt egymás mellé. A csattanót viszont Hegedüs tréfás szónoki fogásának felhasználásával alkotta meg.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 160 : 6—7 *Egy pár szúrás Apponyinak... Nagy tetszés... Különb-
ben államosítás.* — MK e mozzanatokkal jellemezte Tibád
beszédét. Apponyi nézeteivel úgy vitakozott, hogy egyes
állításait más érvével állította szembe, és ezzel mintegy
közömbösítette. A kormánypárt e fogásokat tetszéssel fo-
gadta. Beszéde végén megjegyezte: »...t. képviselőház,
felesleges is kinyilvánítanom, hogy részemről is a közigaz-
gatás államosításának híve vagyok...« (I. h. 18. l.)
- 11 [Lesskó] *semmi attikai só... derűtség.* — Lesskó István
beszéde töredezett volt, még gondolatai megszerkesztésére
sem ügyelt. Beszéde végén megjegyezte, hogy a »főispáni
kvalifikáció megfelel a mandarin-rendszernek, a főispánság
tehát mandarini dignitás lesz, a titkára európai hivatalnok,
kihez a sok munkán és ódiumon kívül még a híres Prok-
rusztész-égy körüli szolgálat is tartozni fog.« (I. h. 21. l.)
Lesskónak ez a megjegyzése a baloldal »zajos derűség«-ét
váltotta ki.
- 18—24 Hegedüs Sándor beszédének befejezése. — Hegedüs az
ellenzéki véleményekkel folytatott vitát a következő for-

dulattal rekesztette be: »Én, t. Ház, e javaslatot azon alapon, amint említettem, hogy tudniillik ez kompromisszum a különböző törekvések közt, mely a jelenlegi helyzet nyilvánulásainak, ha nem is teljes mértékben, de nagy mértékben megfelel, elfogadom és vallom — ne méltóztassék rossz néven venni — nekem azok a kifakadások, támadások, melyek a kormány és ezen párt ellen e tekintetben felmerültek, azt a siriratot juttatják eszembe, (*Halljuk! Halljuk!*) mely így szól: „Itt nyugszom én, olvasod te; olvasnám én, nyugodnál te!” (*Derűtség a jobboldalon.*) Én olvasni akarok. (*Élénk tetszés a jobboldalon.*) Elfogadom a törvényjavaslatot. . . * (I. h. 32. 1.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hirlap. 1886. március 11., 8. évf. 70. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 10-i ülésén tovább folyt a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat általános vitája. *Trubia Péter* a nemzetiségi érdekek ismételt háttérbe szorításának alkalmát látta a törvényjavaslatban, ezért elutasította. *Tisza Kálmán* cáfolta a szónoknak azt az állítását, hogy a törvényjavaslatban olyan paragrafus lenne, amely a nemzetiségek elnyomására alkalmat adna. *Helfy Ignác* további adalékokat szolgáltatott a tervezett főispáni hatalom megnövelésének várható hatására. Vitatta azokat a nézeteket, amelyek a megyei tisztviselők kinevezését tartották célszerűnek. Beszéde befejező részében a teljes megyei önkormányzat mellett szállt síkra. *Bartha Miklós* határozati javaslatát támogatta. Ötperces szünet után *Szülőgyi Dezső* szólalt fel. Vitatta Hegedüs Sándor előző napi állítását, amely a célszerű kompromisszumban jelölte meg a feladatot. Véleménye szerint a függetlenségi párti és szabadelvű párti nézeteket nem lehet a kompromisszummal feloldani. Beszéde további részében kételyét fejezte ki a főispáni hatalom megnövelésével kapcsolatban, mert az nem a közigazgatás szakszerűségét, hanem a politikai ellenőrzést biztosítja. A tisztviselők kinevezési rendszerét támogatta, de megítélése szerint előbb biztosítani kell a kiképzés lehetőségét. A törvényjavaslatot felemásnak tekintette, ezért még általánosságban sem fogadta el. Az ülés végén három interpelláció hangzott el: *Teleszky István* egy ügyvéd joggyakorlatának felfüggesztésére hívta fel az igazságügy-miniszter figyelmét, *Andreánszky Gábor* b. a sikkasztások eltussolásának megakadályozására szólította fel az igazságügy-minisztert, *Thassy Géza* a kataszteri hivatalok tevékenységére tett észrevételt. (KNapló, 1884—87. X. köt. 36—59. 1.)

*

MK a karcolat középpontjába a Szilágyi Dezső felszólalását megelőző várákozást állította, azoknak a hírszteleseknek adott hangot, amelyek a kormánypárthoz való közeledéséről ismét elterjedtek. Retardáló mozzanatként idézte fel Gyulai Pál és Jókai Mór folyosói találkozását és a Gyulai kötekedő megjegyzéseit. A karcolat befejező részében Szilágyi Dezső felszólalásáról írt, és érzékeltette, hogy a nyugodt és higgadt érvek csalódást keltettek azokban, akik a hírsztelelt politikai fordulatot várták ettől a megnyilatkozástól. A karcolatban komponált helyzettel MK a politikai várákozások króniká-sává vált.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

162 : 7 *Nem jó renoméit csinált nektek tegnapelőtt Hunfalvy* — Az utalás arra vonatkozik, hogy a főrendiház márc. 8-i ülésén Hunfalvy Pál interpellációt intézett Tiszához egy romániai politikai hírről kapcsolatban. Az interpelláció körül támadt helyzetről MK *A főrendiházban* c. karcolatában számolt be (e kötet 158—159. l.).

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 12., 8. évf. 71. sz. (3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 11-i ülésén folytatódott a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat általános vitája. *Almássy Sándor* a megyei szervezet hatékony tevékenységét méltatta, a nemzeti érdekek védelmezőjének tekintette. A javaslatot elutasította, *Bartha Miklós* határozati javaslatát támogatta. *Török Zoltán* egyetértett a javaslatlall, fejtegetésében a kinevezési rendszerrel szemben a választási rendet tartotta célszerűnek. *Szalay Károly* Szilágyi Dezsőnek a centralizációval kapcsolatos nézeteit vitatta, a továbbiakban azt fejtegette, hogy az eltelt tizenöt év törvényalkotása csak tovább csonkította a megyei autonómiát. *Zay Adolf* a megyei szervezet meglevő hiányosságait taglalta, és kifejtette, hogy a törvényjavaslat a főispáni hatalom nagyarányú megnövelésével, az autonómia meglevő elemeit is bizonytalanná kívánja tenni. Beszéde további részében azzal foglalkozott, hogy a törvényjavaslat kimondatlan célja a nemzetiségek jogainak további korlátozása. Elutasította a javaslatot. *Busbach Péter* vitatta Zay Adolfnak a nemzetiségek helyzetével kapcsolatban kifejtett véleményét. Beszéde további részében az ellenzéki pártoknak a megyei autonómia érdekében tett észrevételeiről szólt, kifejtette, hogy a múltban mások voltak a történelmi körülmények,

a modern viszonyok viszont az állami hatalom erősítését követelik meg. Támogatta a törvényjavaslatot. *Németh Lipót* a megyei tisztviselők kinevezése mellett érvelt, és nem találta megalapozottnak azokat az indokokat, amelyek az új törvény megalkotása mellett felsorakoztattak. Elutasította a javaslatot. (KNapló, 1884—87. X. köt. 60—83. l.)

*

A közigazgatási vita során a képviselők nem tudtak új érveket felhozni sem a megyei rendszer védelmében, sem az állami befolyás növelése érdekében. A tárgyalásnak ez az érdektelensége készítette MKt arra, hogy bemutassa Szilágyi Dezső politikai helyzetével kapcsolatos folyosói véleményeket, szóljon az előkészületben levő népfelkelési törvénnyel kapcsolatos nézetekről. Az ülésterem szónokai közül a nemzetiségi érdekeket szokatlanul higgadt hangon védelmező Zay Adolf felszólalását emelte ki, és csupán egy-egy jellemző mozzanatra való hivatkozással szolt a többi képviselő megnyilatkozásáról.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 163 1—3 Almássy Sándor és Szalay Károly nyelvbotlása. — A KNaplóban természetesen nem található meg a MK által jelzett szótévesztések, de igen valószínű, hogy a Szalay Károlynak tulajdonított megnyilatkozás a Szilágyi Dezső miniszteri aspirációival foglalkozó rész előkészítése.
- 164 6 *Ott van a népfelkelés.* — A képviselőház márc. 12-i ülésén Münnich Aurél a véderőbizottság előadója a népfelkelésről szóló törvényjavaslatot kinyomatásra és szétosztásra benyújtotta. Kérte, hogy az osztályok mellőzésével tűzzék majd napirendre. (KNapló, i. h. 84. l.)
- „ 15 *szubtilis* — itt: körmönfont
- 165 : 18—21 Zay Adolf beszéde közben elhangzó helyeslés. — A KNapló a szónok által megemlített nemzetiségi sérelmek elhangzásakor több ízben feljegyzett »bal felől« elhangzó helyeslést. A MK által említett Apponyi Albert megnyilatkozásnak természetesen nincs nyoma a KNaplóban. Ez valószínűleg írói fogás volt.
- 21 *szupleál* — kiegészít, helyettesít
- 26—39 Pulszky Ferenc és Göndöcs elalvása Zay beszéde közben. — MK úgy állítja be a két idős képviselő elszunynyadását, mintha Zay beszéde annyira hosszúra nyúlt volna, hogy az az ülés végén eltikkasztotta őket. A beszéd átlagos terjedelmű volt, és utána még Busbach Péter és Németh Lipót is szót kapott. — A képviselők szunyókálásáról írt záró rész inkább az ülés egyhangúságát érzékeltette.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 13., 8. évf. 72. sz. (2., 3. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 12-i ülésén a közigazgatási törvényjavaslat általános vitája folytatódott. *Steinacker Ödön* csatlakozva *Neiszidler Károly* korábban elhangzott beszédéhez, a törvényjavaslatot azért bírálta, mert nem veszi figyelembe a megyék és városok közötti lényeges különbséget, és ez a városok közigazgatását sérti. A törvényjavaslatot elutasította. *Meszlényi Lajos* a főispáni hatalom megnövelésében az autonómia csönkulását látta még azokban a megyékben is, amelyekben a főispán és a megye között megfelelő volt az együttműködés. A javaslatot elutasította. *Veszter Imre* felszólalásában a megyei igazgatás hibáit és tehetetlenségét sorakoztatta fel, történelmi érdemeit elismerte, de a kor követelményének tartotta e rendszer megszüntetését. A törvényjavaslatot nem fogadta el, mert nem kíván gyökeresen változtatni a fennálló helyzeten. *Huszár István* a régi megyei szervezetet tartotta életerősnek, ezt azonban az elmúlt évtizedek reformjai nem javították, hanem gyengítették. Ellenezte a javaslatot. *Csanády Sándor* szenvedélyes és személyeskedő hangon támadta *Tisza Kálmánt* és az általa meghonosított igazgatási rendszert. Elvetette a javaslatot. *Herman Ottó* a megyék történelmi tradíciójáról beszélt, és legfőbb hibát abban látta, hogy az 1870-es reform nem megfelelő irányban alakította a megyei rendszert. A tárgyalás alatt levő törvényjavaslat ezt a hibát még továbbiakkal tetézi, és fokozza a központosítást. Elutasította a javaslatot. *Barla József* ellenezte a javaslatot, és saját választásával kapcsolatos történetet idézett fel annak érzékeltetésére, hogy a megye a kormány érdekeit képviseli. *Tisza Kálmán* e vádat visszautasította, és megjegyezte, hogy a Somogy megyei alispán egy másik ellenzéki képviselőjelöltet támogatott. (KNapló, 1884—87. X. köt. 84—103. 1.)

*

MK a vita aznapi ellenzéki szónokainak beszédéből egy-egy érdekesebb, az addigiakhoz képest más felfogásban előadott elemet ragadott ki. Kissé részletesebben és kiszínezetten foglalkozott *Steinacker Ödön* felszólalásának egyik mozzanatával, míg *Csanády Sándor* beszédét interpretálva semmit hozzá nem téve a szónok előadásához, szatirikus helyzetet teremtett. *Herman Ottó* rögtönzött beszédéről elismeréssel szólt. Írói önérzetét jólesően érinthette, ahogyan *Herman* az alig másfél hónappal korábban megjelent *A tisztelt Házból* c. karcolatkötetét megemlíttette.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 166 2—5 Steinacker Ödön megjegyzése Tisza Kálmánnak a városok iránti vonzalmáról. — MK triviálisnak írja le a szónoki fordulatot. Lehet, hogy pongyolábban, félreérthetőbben fogalmazott a szónok, de a KNApló szöveg szerényebb formában őrizte meg a szónoki érvet: »... a t. miniszterelnök úr utalt azonos alárendelt helyzetre, mellyel a szabad királyi városok 1848 előtt bírtak; azt mondta, hogy ő emelni akarja a városokat, elismeri, hogy ők a kultúrának gyújtópontjai, és hogy ő mennyire szereti a városokat. T. Ház! A miniszterelnök úr szerelme azonban igen platonikus. (Derűtség.) A valódi szerelem odaadó szokott lenni. (Derűtség.) És csak az ilyen szerelemnek vannak gyümölcsei. (Derűtség.)... » (I. h. 85. l.)
- 5—6 *valaki jótűzen közbekiáltott*: — *Loquamur latine!* — A 166 : 2—5 sorhoz fűzött jegyzetből kitűnt, hogy a KNApló mindenképpen szelíd formában közölte Steinacker fejtegetéseit, így a közbekiáltásnak természetesen semmi nyoma. De nagyon valószínű, hogy a latin beszédre felhívó közbekiáltás MK tréfás kedvének szülötte.
- 11—14 Olay Szilárd megjegyzése. — A MK által feljegyzett folyosói megjegyzés a tíz napja folyó vita egyik ellenzéki véleményének és központi kérdésének summás, találó megfogalmazása: a törvénytervezet a főispáni hatalmat igen nagy mértékben megnövelte, de ugyanakkor döntéséért csak a belügyminiszternek tartozott felelősséggel, a megyének már nem.
- 21—22 *Az még csak jó volna a megyének, hogy Veszter támadja, hanem az a baja, hogy Mocsáry védelmezi*. — A MK által közvetített képviselői vélemény érzékelteti a nemzetiségi kérdésben egyre inkább a függetlenségi párt többségének álláspontjával szembekerülő Mocsáry Lajos körüli politikai légkör kialakulását.
- 167 : 1—13 Csanády Sándor beszédének kezdete és az első elnöki figyelmeztetés. — MK a helyzetnek megfelelően adta vissza a jelenetet, Csanády a következőképp kezdte beszédét: »T. képviselőház! (Mozgás, Derűtség, Halljuk!) A könnyelműség, az elvtagadás, az önzés és a nagyravágás vetették meg alapját Tisza Kálmán úr miniszterelnökségének. (Élénk derűtség. Hosszan tartó nagy zaj.) ELNÖK: (Csöngtet) Kénytelen vagyok a t. képviselő urat figyelmeztetni, hogy méltóztatassék kifejezéseit megválogatni és azokat a parlament méltóságához alkalmazni. (Élénk helyeslés jobb felől.) CSANÁDY SÁNDOR: Az egyéniséghez alkalmaztam!... » (I. h. 95. l.)
- 14—21 A király és miniszterelnöke. — A KNApló szövege bizonyítja, hogy MK híven jegyezte le Csanády megjegyzését és az elnöki figyelmeztetést. A KNApló szövege kétszeri rendreutasítást tartalmaz. (I. h. 96. l.)

- 167 : 26 — 168 : 6 Csanády zavara és beszédének gyors befejezése. — A KNaplóból kitűnik, hogy mikor az elnök másodszer figyelmeztette Csanádyt, hogy ne vonja be a király nevét a vitába, Csanády a következőkkel replikázott: »En tisztelettel emlékeztem meg őfelsége személyéről. ELNÖK: Velem ne tessék vitatkozni. CSANÁDY SÁNDOR: Nem vitatkozom az elnök úrral. . . « (I. h. 96. l.) Ezt követően egy hosszabb körmondattal Csanády újabb személyes támadást intézett Tisza ellen, majd a javaslatot elutasította, és ezzel beszédét befejezte. — Minden valószínűség szerint a képviselő megérezte, hogy a túlzó személyeskedés talajára lépett, ebben az erőteljes elnöki rendreutasítás is megerősítette, ezért fejezte be egy rövid fordulattal beszédét.
- 168 : 13 — 16 *Herman velem kezdte a beszédét, én vele végzem a karcolatomat. Ha akarnám, személyes ügyben vehetnék most magamnak néhány sort.* — Herman Ottó miután leszögezte, hogy nem fogadja el a törvényjavaslatot a következőkkel folytatta: »E kijelentés után, t. Ház, legyen megengedve, hogy mindenekelőtt egy némileg humorisztikus általános képet vázolhassak. E Ház kebelbeli humoristája: Mikszáth Kálmán, már megírta jövőbeli országgyűlés képét, megírta azon kort, midőn én ezen a helyen mint Szentendre választókerületének ingyen választott képviselője fogok ülni. (*Élénk derűtség a szélsőből felől.*) Ha e humorisztikus képet — és kissé csipős képet — akkor írta volna, midőn e törvényjavaslat letárgyaltatott, bizton folytathatta volna a képet azon irányban, hogy akkoriban Magyarország jelenlegi miniszterelnökének arcképét árulni fogják a piacon, mégpedig azon ismert alakban, aminőben az üdvözítő képét szokás árulni, tudniillik felnyitott mellel, amelyben látunk egy érző szívet, a vérző szívbe bele van döfve a centralizáció gyilkja. . . « (I. h. 97. l.) — Herman Ottó idézett szövegének elején az 1886. jan. legvégén megjelent *A tisztelt Ház* c. MK kötet Epilógusának személyét csipkedő részére utalt. MK szövege a következőképp hangzott: »Ez Herman Ottó, divatos parókéval a fején. Haja és pártja elhullott apródonkint, mindössze négyen vannak. Lejárt már az ingyen mandátumok kora, a lelkesedés az elvek iránt. Ők is csak nagy nehezen jutottak be, kivéve Hermant, ki egyhangúlag lett megválasztva Szentendrén. (Mert a szegény Szentendre már egy évtized óta nem kap jelöltet, úgyhogy kénytelen ingyen választani.) « (Ld. Krk 71. köt. 209. l. — Herman Ottó reagálása két dologra mutat: MK kis kötete élénk feltűnést keltett, és nagyon sokan olvasták, különösen az érintettek. A másik, ami Herman szavaiból kitűnik, hogy »csípős«-nek érezte, de nem sértőnek vagy bántónak és úgy érezhették mások is. Ez a mikszáthi ironia ereje is, de egyben hatékonyságát is meghatározta.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 14., 8. évf. 73. sz. (2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 13-i ülésén folytatódott a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat általános vitája. *Gosztonyi Sándor* rosszallását fejezte ki amiatt, hogy *Tisza Kálmán* nem reagált *Csanády* észrevételeire. A törvényjavaslatot jogcsorbítónak tekintette és elutasította. *Simonyi Iván* a magyar közéletbe bekerült idegen eszmék hatásának tartotta a megyék önkormányzatának fokozatos csökkentését, az állami hatalom túlnövelését, az egészséges helyi ellenőrzés meghiúsítását. A nemzeti érdekekre hivatkozva elutasította a törvényjavaslatot. *Ugron Gábor* a vitában felmerült kérdéseket vette sorra, erőteljes szavakkal védte és magyarázta a függetlenségi pártnak a megyei önkormányzat védelmében kifejtett álláspontját. Beszédébe az erdélyi közéletből merített példákat illesztett állításai igazolására, illetőleg a kormánypárt vélemény megalapozatlanságának érzékeltetésére. *Tisza Kálmán* rövid beszédben reagált *Ugronnak* a szabadelvű pártra és személyére vonatkozó politikai megjegyzéseire. *Andrássy Manó* gr. vitatta *Ugron Gábor* egyes kitételeit, majd arról szólt, hogy az államigazgatás követeli meg az új törvényjavaslatot, amely képes lesz a magyar állam érdekeit biztosítani. *Horánszky Nándor* a megyei autonómia érdekében beszélt, és konkrét eseteket és lehetőségeket említett meg annak érzékeltetésére, hogy mire vezethet a megnövekedett főispáni hatalom. Több más érvet is említve, elutasította a törvényjavaslatot. (KNapló, 1884—87. X. köt. 104—124. l.)

*

Horánszky Nándor felszólalásával lezárult a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat általános vitája. MK karcolata első részében rövid összesítést készített a tíznapos vitáról: jellemezte a szónoklatokat és ami lényegesebb — egy *Csernátony* anekdota felidézésével — megvonta a vita mérlegét. A megye, amelynek sorsáról vitatkoztak, olyan halott, amely az ónássta gödörben fogja nyugodni örök álmát. MK-nak ez a véleménye a vita konklúziójaként alakult ki, hiszen azok a képviselők is, elsősorban a függetlenségi pártiak, akik a leghevesebben elleneztek a törvényjavaslatot, olyan tényekkel voltak kénytelen számolni és olyan esetekről szólni, amelyek a megye korszerűségének bizonyítékai voltak. Tréfás színekkel is tarkította MK karcolatát: *Deutsch Lipót* névmagyarosítási esetének következményéről szóló folyosói történetet adott elő. A karcolat befejező részében pedig a parlament aznapi ülésének fontosabb mozzanataira, helyzeteire hívta fel olvasói figyelmét.

Lap Sor

- 168 : 9 *A beteg Péchy Tamás* — a Ház márc. 11-i ülésétől a márc. 17-i üléséig Péchy Tamás betegsége miatt Bánffy Béla gr. elnöklése alatt folytak a tárgyalások.
- 10—11 *a sebesült Szilágyi Dezső, aki vigyázatlanságból a saját puskájából ejtette magán a sebet* — a márc. 2-i *A t. Házból* karcolatban MK utalt arra, hogy Szilágyi Dezső vívási gyakorlatnál kisebb karcolatot szenvedett. A jelen utalás lőtt sebre vonatkozik. Valószínű, hogy MK átvitt értelemben használta a sebesült szót, arra utalva, hogy a nagy várakozások ellenére Szilágyi nem nyilatkozott politikai mozgásáról és ez csökkentette nimbuszát.
- 169 : 1—2 *Mintegy ötven gyertya gyűlt meg a ravatalánál* — Az általános vitában közel ötven képviselő szólalt fel, többségük a megyei érdekek és az autonómia védelmében érvelt.
- 21 *A Pesti Napló megjegyzése.* — A MK által jelzett szöveg a Pesti Napló 1886. márc. 12-i számában jelent meg. (2. l.).
- „alcím *Nomen et omen* — MK az ismert szólást: *Nomen est omen*, am. 'a név végzet,' 'a név intő jel,' átalakította, a latin igét kötőszóval helyettesítette és így a 'név és a jel' értelmet adta a változtatással.
- 170 : 8 *két üveg cliquot* — a múlt századi híres francia pezsgómárka »*Veuve Cliquot*« nevéből keletkezett szó 'pezsgő' jelentésben.
- 171 5—6 *mennydörgő hangon ostorozta a hivatalvadászatot* — Ugron a következőket mondotta: »Magyarország társadalma egy rettenetes betegségben szenved (*Halljuk! Halljuk!*) S ez a hivatal-keresés betegsége. Oda jutottunk, t. Ház, hogy az emberek nem akarnak dolgozni, nem akarnak fáradni, hanem aki már elvénült, és többé semmire sem való, s meg akar pihenni, hivatalt keres; az a fiatalember, akinek tevékenységével, szorgalmával kellene magának utat törni az életbe, az is hivatalt keres, de nem azért, hogy dolgozzék, hanem, hogy semmit se tegyen. . .« (KNapló, i. h. 111. l.)
- 8—10 *a kormányelnök tudja a Jupiter esetét, aki ellen a titánok fellázadának, igyekszik tehát nem eresztani maga mellé titánokat.* — A KNapló szerint Ugron igen élesen fogalmazott: »... Hiszen mióta a mitológia szerint megtörtént, hogy a titánok Jupiter ellen forradalmat csináltak, a t. miniszterelnök úr azt a tanulságot vonta le, hogy nem lesz jó a miniszterelnököknek magukat titánokkal körülvenni (*Derültség. Tetszés és taps a szélsőbalon.*), de még ilyen miniszterekben sem bízunk, nehogy ezek közül valamelyik a saját adminisztrációjának organizálását felhasználva, forradalmat csináljon azon belügyminiszter ellen, aki egyszersmind miniszterelnök, mert úgy látszik, örökre van az kontemplálva, hogy a belügyminiszterek egyszersmind miniszterelnökök is legyenek. . .« (I. h. 114. l.)
- 15—16 *Bini i a Titaner, / Oder bin i kaner?* — A nem irodalmi németesgű mondat jelentése: Vagyok-e én egy titán, vagy nem vagyok az?

171 : 31—37 Andrassy Manó előadói módjáról. — A KNapló a viszonylag rövid beszédben kilenc alkalommal jelzett »derültség«-et, több alkalommal »tetezés nyilvánítás«-t. A »hátra szólás«-t is megörökítette a KNapló: Andrassy Manó a következőkkel fejezte be felszólalását: »...Miután ezen törvényjavaslat némileg, bár nem igen nagy mértékben (*Hátra szól*) — ez rossz lesz — (*Nagy derültség*) a kormánynak oly hatalmat ad, mely által e tekintetben is befolyhat a törvények kivételére, és hozzájárulok ezen törvényjavaslathoz. (*Élénk helyeslés jobb felől. Hosszas derültség és zaj a bal- és szélsőbaloldalon*). . . « (I. h. 119. 1.)

MILYENEK A RÉSZLETES VITÁK?

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 19., 8. évf. 78. sz. (1., 2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 15-i, 16-i és 17-i üléséről MK nem írt beszámolót. Ez alkalmakkor a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat általános vitája fejeződött be: a márc. 15-i ülésen *Dárdai Sándor* előadó részletesen foglalkozott az ellenzéki képviselők által kifejtett nézetekkel, *Bartha Miklós*, az ellenjavaslat betervezője megismételte indokait, *Tisza Kálmán* pedig a vita elvi vonatkozású elemeivel foglalkozott. A márc. 16-i rövid ülésen szavazás útján a 66 szavazat többséggel elvetették *Bartha Miklós* ellenjavaslatát, és ugyancsak leszavazta a többség Neiszidler Károlynak a városok megkülönböztetett helyzetére vonatkozó javaslatát. A márc. 17-i ülésen megkezdődött a részletes tárgyalás, ezen az ülésen több észrevétel után az első 10 paragrafust tárgyalták meg. (KNapló, 1884—87. X. köt. 125—171. 1.)

A képviselőház márc. 18-i ülésén — amelyről a jelen karcolat szól — folytatódott a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalása. A 11. és 12. § kapcsán — amely a szabályrendeletek alkotásáról szolt — *Gulner Gyula* átfogalmazási javaslatot terjesztett elő. *Grünwald Béla* ehhez további szövegmódosítást javasolt, *Szederkényi Nándor* a Gulner-féle javaslatot támogatta. *Tisza Kálmán* a meglévő joggyakorlatban kellő biztosítékot látott a két paragrafus eredeti megfogalmazásában, ezért nem tartotta elfogadhatónak az átfogalmazási javaslatokat. *Dárdai Gyula* előadó összegezve a két paragrafus célját, eredeti formában való elfogadását javasolta. A szavazásnál a többség elvetette a változtatást. A következő három paragrafust észrevétel nélkül fogadta el a Ház. A 16. §-nál *Horánszky Nándor* a megyei árvaszekék helyzetének szabályozására tett indítványt. *Tisza Kálmán* a kérdés fontosságát elismerte, de nem tartotta szükségesnek a paragrafusban való külön felvételét, mivel ezt a megyék általános költségvetésében megoldhatónak vélte. A kérdés kisebb vitát vál-

tott ki, de a többség eredeti formájában fogadta el a 16. §-t. A 17. és a 18. § nem váltott ki vitát. A 19. §-nál *Grünwald Béla* fejtette ki, hogy megítélése szerint a megyei jogsérelmek esetén ne a képviselőház nyújtson orvoslást, hanem a közigazgatás területén felmerülő vitás ügyekre hozzon létre a kormány közigazgatási bíróságot, és erre mielőbb nyújtson be törvényjavaslatot. *Tisza Kálmán* visszautasította Grünwald érveit és különösen azt a kívánságát, hogy a kormány sürgősen készítse e kérdésben törvényjavaslatot. *Apponyi Albert* gr. kifogásolta *Tisza* érvelését. *Pulszky Ágoston* a közigazgatási bíróság kérdését sokkal bonyolultabb jogalkotási folyamatnak tekintette, mintsem arról a Grünwald Béla felvetette módon dönteni lehetne, ellenezte e határozati javaslatot. *Irányi Dániel* csatlakozott Grünwald előterjesztéséhez, és érthetetlennek tartotta Pulszky álláspontját. *Hodossy Imre* is vitatta Pulszky felfogását. *Almássy Sándor* is sürgette a közigazgatási bíróság megalkotását. *Grünwald Béla* a kibontakozott vita nyomán úgy módosította a közigazgatási bíróság felállításáról szóló javaslatát, hogy annak szövegéből mellőzte a kormány tevékenységét bíráló utalásokat. *Tisza Kálmán* elfogadta Grünwald módosított határozati javaslatát. *Pulszky Ágoston* megokolta elutasító magatartását. A többség a paragrafust és Grünwald határozati javaslatát tudomásul vette. A 21. § vita nélkül továbbjutott, míg a 22., amely a virilistákról és a választott bizottsági tagokról, továbbá az állami építészeti hivatal főnökeinek helyzetéről szövegezt, újabb vitát váltott ki. *Lázár Ádám* a virilis intézmény megszüntetését sürgette. *Helffy Ignác* is a virilis intézmény ellen szövegezt, és Kossuth véleményét mondta el a parlamentarizmusról. *Madarász József* is vitatta a virilisták jogállapotának fenntartását. *Zichy Antal* a reformkorszak centralizmus körüli harcait idézte fel. *Helffy Ignác* összegezte Kossuth Lajos akkori álláspontját. (KNapló, i. h. 172—195.1.)

*

MK az előző karcolatában a köztörvényhatósági törvényjavaslat általános vitájának lezáródásakor a tíznapos vitáról kialakult véleményét summázta. A részletes vita első napjáról nem is írt, a második napról szóló beszámolója nagyobb részében több éves tapasztalatát összegezte egy-egy nagyobb horderejű törvényjavaslat paragrafusonkénti tárgyalásának módszeréről és atmoszférájáról. Külön hangsúllyal szövegezte a jellegzetes ellenzéki képviselői taktikáról: a módosításokkal való átformálási kísérletekről, amelyek az esetek többségében eredménytelenül végződnek. Az asznapi ülés vitájából Pulszky Ágoston sikerületlen szerepét tűzte tollhegyre.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

172 : 20—21 *De csak a nem mamehekoknak (mert ezek között rikkák a Schnellsiedler Károlyok)* — MK más alkalommal is szójátékot fűzött Neisidler nevéből, *Schnellsiedler*-re am. gyorsjorralóra változtatva. Maga az utalás Neisidler Károlynak arra a

Lap Sor

- leszavazott indítványára vonatkozik, amelyben javasolta a városok sajátos helyzetének rögzítését a tárgyalt törvény-javaslatban.
- 173 : 1—26 A módosítások és a választói vélemények. — MK korábbi karcolataiban is számtalanszor szólt arról, hogy sok képviselő a választóinak tartott beszámolóra vagy a közelgő választásra gondolva teszi meg javaslatát és harcol elfogadásáért.
- 174 : 1—3 [Pulszky Ágoston] *merészen és nagy hévvel támadott, s frakciónak nevezte a habarékpártot kicsinylő hangon.* — MK itt Pulszky második felszólalására utalt, amikor a következőkkel indokolta meg Grünwald tompított javaslatának elutasítását: »...ismétlem, azon impresszió miatt nem fogadom el a határozati javaslatot, hogy a Háznak egy frakciója oly elvek és nézetek monopóliumát vindikálja magának, amelyek soha az ő monopóliumát nem képezték, és melyek monopóliumának vindikálása éppen azon elveknek és a közügyeknek érdekében nincs. (*Élénk helyeslés jobb felől. Nagy zaj és ellentmondás a szélsőbalon.*)...» (I. h. 188. 1.)
- 14—16 Grünwald határozati javaslatának elfogadása. — A 174 : 1—3 sorhoz fűzött jegyzetben jeleztük Pulszky Ágoston indokát, Grünwald határozati javaslata felett nem volt név szerinti szavazás, a többség elfogadta. Így a MK által leírt *megyedül-maradás* átvitt értelemben értendő és egyben allúzió is Szilágyi Dezsőnek a mérsékelt ellenzékétől való eltávolodására.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap.* 1886. március 20., 8. évf. 79. sz. (2—3. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 19-i ülésén folytatták a részletes vitát. A 22. §-hoz *Herman Ottó* szólt hozzá elsőnek, a virilizmus történelmi kialakulását vizsgálta, ellenezte fenntartását, *Lázár Ádám* előző napi javaslatát támogatta. *Orbán Balázs* vitatta *Zichy Antal* előző napi fejtegetéseit, csatlakozott a virilizmust ellenző javaslatához. *Törs Kálmán* három Kossuthtól vett idézetet olvasott fel a centralizáció ellen. *Dárdai Sándor* előadó válaszában jelezte, hogy a bizottsági ülésen az állami építészeti hivatal főnökének jogállásával kapcsolatban nem merültek fel észrevételek, de nem volt vita a virilizmusról sem. A szavazás során a többség elvetette *Lázár Ádám* ellenjavaslatát, és eredeti formájában fogadta el a 22. §-t. A 23. § a bizottsági tagságból való kizárás okait tárgyalta. E paragrafus szintén heves vitát váltott ki. Módosítási javaslatot tett *Sághy Gyula*, *Fenyvessy Ferenc*, *Ugron Ákos*, *Lázár Ádám*, *Petrich Ferenc*, *Szalay Károly*, *Andreánszky Gábor*, *Szalay Imre*,

Chorin Ferenc. A vitában többször felszólalt *Tisza Kálmán.* A szavazás során a nyolc különböző irányú javaslatból Chorin Ferencét fogadták el. A 26. § azokat a kvalifikált foglalkozásokat sorolta fel, amelyeknél a fizetett adó kétszeresen számít és így előnyt biztosít a bizottsági tagság elnyerésére. *Komlóssy Ferenc* éles szavakkal kifogásolta, hogy e kategóriába a folyóiratok és lapok szerkesztőit besorolták, mivel szerinte ezek az orgánumok nem keresztény álláspontra tükröznek. *Tisza Kálmán* elutasította a vádat. *Mártonffy Károly* szükségesnek tartotta az adókules-emelést a néptanítókra is kiterjeszteni, *Lukács Gyula* pedig a kereskedelmi flotta tisztjeire is javasolta ennek kiterjesztését. *Nendvich Károly* tiltakozott a szerkesztőknek a kivételezett adókatégoriába való sorolása ellen. *Ugron Gábor* éles szavakkal utasította el az érveket, míg *Rácz Géza* csak a keresztény szerkesztőkre nézve javasolta az adókedvezményt. *Tisza Kálmán* határozottan elítélte a sajtó ellen intézett antiszemita megnyilvánulásokat. A szavazás során a többség eredeti formában fogadta el a törvényjavaslatot. (KNapló, 1884—87. X. köt. 195—221. l.)

Karcolatában írónk a formális módosítási indítvány-áradattal nem foglalkozott. A bevezető részben a folyosó hangulatát idézi, majd ennek kapcsán a véletlenül megnyomott folyosói »riasztó-csengő« keltette humoros helyzetről fest derűs képet. A teremben elhangzott felszólalások közül csupán Komlóssy Ferenc felszólalásával foglalkozott, aki bár cím és név említése nélkül a Pesti Hírlapot és MK sajtó rovatának, *A t. Házból* című karcolatoknak a tendenciáját támadta. Idézte a vádnak szánt szavakat, majd méltóságteljes hangon fejtette ki a valódi képviselői nimbusz igazi kellékeit.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 174 : 6—7 *Néha órahosszat nyargalnak egyetlen §-on (a 23-ikra például éppen nyolc indítvány jutott és 15 szónok).* — A KNapló szerint MK a tényeknek megfelelően rögzítette az indítványok és felszólalók számát.
- 175 : 5—6 *Miért megy Londonba Szilágyi? El akar szakadni Pulszky Agosttól.* — Szilágyi Dezső londoni tartózkodásáról MK az ápr. végén írott *Szilágyi Dezsőék Londonban* c. karcolatában számolt be, ott, a cikkhez fűzött jegyzetben szólnak az utazás okáról. — A Pulszkytól való »elszakadás« a két politikus pillanatnyi kapcsolatára való utalás.
- 6—7 *De nini, mi lesz Bismarckkal? Az Apponyi berlini útja hova maradt?* — Március eleji utalások szólnak Apponyi Albert tervezett berlini útjáról.
- 15 *Keresztüljöttem a szolnoki hídon.* — A korabeli sajtóban nem találtunk olyan utalást, amely a szolnoki híddal kapcsolatban

- valamiféle történet örökölt volna meg. Lehetséges, hogy MK a hírd állapotára vonatkozó egykorú, élszóban terjedő adomát rögzített.
- 176 : 15 *egy szónok fölkel, mond valamit, felel rá Tisza* — az igaz, hogy az ülésen Tisza ötször felszólt, de az szatirikus túlzás, hogy szinte minden szónoklatra azonnal reagált.
- 20—22 *azt a stílárius módosítványt ajánlotta a Háznak, hogy csak a keresztény szerkesztők adóját számítsák kétszeresen.* — Az antiszemita szónok hosszasan ostromozta a sajtó magatartását, s a következőkkel zárta felszólalását: »kénytelen vagyok a következő módosítványt benyújtani: E szavak helyett „folyóirat- és lapszerkesztők” tétessék: „Keresztény és nemzeti irányú folyóiratok és lapok szerkesztői”. (Helyeslés a bal- és szélsőbaloldal némely padjaiból. Derűtség jobb felől.)« (I. h. 216. l.) Tisza Kálmán e beszéd után kifejezte meggyőződését, hogy a »magyar képviselőház felvilágosodott szelleme« nem fogadja el a módosítványt (uo.).
- 36—39 Komlóssy beszédéből vett idézet. — MK jogos felháborodásának érzékeltetésére érdemes idézni a teljes szövegkörnyezetet: »A sajtónak a munkásai igen el vannak kényeztetve; igen elkényeztették őket azon t. képviselőtársaim, kik magukat dicsértetni szeretik a lapokban, kik minden reporter- vagy újdondásznak kalapot emelnek, vele kezét szorítanak, vagy fizetnek is, hogy arcképüket hozza, mert hiszen ez már régi szokás. Ezen körülményben látom okát annak, hogy a képviselői tekintély alább szállott és nem örvend azon nimbusznak, amelynek örvendett akkor, midőn a zsidó sajtó nem volt oly nagy befolyással a közvélemény gyártására. Hiszen, hogyha megengedné a t. Ház azt, hogy egyik lap ezt a házat Sándor utcai színháznak vagy cirkusznak nevezze, vagy pedig, mikor egyik lap csak azzal tartja fenn előfizetőit, hogy e t. Háznak egyik vagy másik alakjáról naponta komiko-szatirikus tudósításokat közöl, akkor ne csodálkozzunk t. képviselőtársaim, hogy nem veszi körül a képviselői állást azon nimbusz, és hogy nem örvend azon tekintélynek, mint amelynek örvendett a 60-as években. . .« (I. h. 216. l.) — Szükségesnek tartjuk még megemlíteni, hogy a következő nap, márc. 21-én a névjelzés nélkül megjelent *Törvény és köztörvényhatóság* című rajzában MK újból visszatért Komlóssy vádjára és egy érdektelen kívülálló mezében megjegyezte: »Igaz, hogy a képviselők tekintélye napról-napra romlik, de ezt nem a karcolatok okozzák, hanem a beszédek. Mindenekelőtt meg kellene tiltani, hogy a beszédek egész terjedelmükben közöltessenek. Ez az én véleményem. Nem tudom az öné mi? De képzelem. Ön hihetőleg azt gondolja magában, ha Komlóssy nagyobb nimbuszt akar a parlamentnek — tegye le a mandátumát — S célja legalább részben rögtön el van érve. . .« (Ld. az előkészületben levő Krk

Lap Sor

37. kötetében a rajzhoz kapcsolódó szövegváltozatok között, mert amikor Mikszáth a *Chub és folyosó* c. kötetbe illesztette rajzát — mint aktuális megjegyzést — az idézett részt elhagyta.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 23., 8. évf. 82. sz. (2—3. l.)* Rovatonkívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 20-i ülésén folytatták a részletes vitát. Ez alkalommal a 27. §-tól eljutottak a 45. § elfogadásáig. A legtöbb észre vételt a választókerületek lélekszámának meghatározása, a bizottság tagságok tisztségviselési periódusának kijelölése, a megyei választások lebonyolítása maximális időtartamának meghatározása jelentette. Több kisebb módosítással a többség a paragrafusokat elfogadta. Az ülés végén *Nendtvich Károly* a Galiciából bevándorolt zsidók ügyében interpellációt intézett Tisza Kálmánhoz. (KNapló, 1884—87. X. köt. 22—240. l.)

A képviselőház márc. 22-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — folytatódott a részletes vita. *Sághy Gyula* a rendkívüli megyei közgyűlés összehívásának szélesebb körű lehetőségét javasolta. *Tisza Kálmán* sürgősségtelennek tartotta a lehetőségek bővítését. A többség eredeti formájában fogadta el a 46.§-t *Babes Vince* a román kisebbség kulturális igényeinek kielégítésére hívta fel a kormány figyelmét, amely részben megyei feladat. *Tisza Kálmán* visszautasította a *Babes* festette sötét képet. *Madarász József* egyetértve Tisza fejtegetéseivel és a történelmi előzményekre utalt. *Láng Lajos* statisztikai adatot említett, amely szerint a román népesség körében a legalacsonyabb a gyerekek iskolázottsága. *Győrffy Gyula* is erőteljes szavakkal utasította vissza *Babes* nek az iskolapolitikával kapcsolatos állításait. *Petrich Ferenc* a 48. § kapcsán a megyei állandó választmány üléseinek irányítását továbbra is az alispánok hatáskörébe kívánta meghagyni. A többség a javaslatot elvetette. A 49. § a megyei közgyűlés tanácskozási módjáról szólt. *Bezerédj Viktor* javasolta, hogy név szerinti szavazáshoz húsz tag írásban beadott kívánása legyen szükséges. *Dárdai Sándor* előadó a javaslatot elfogadta. *Szederkényi Nándor*, *Madarász József* és *Szalay Imre* ezt jogcsorbításnak tekintette. A vitában Tisza Kálmán is felszóllalt, a szavazásnál a többség elfogadta *Bezerédj* módosítását. Az 50.§ a határozathozatalra illetékesek körét vonta meg. *Gulner Gyula* összeférhetetlennek tartotta a községi jegyzők szavazati jogát, javasolta szavazásból való kirekesztésüket. *Tisza Kálmán* az önkormányzat folyamatossága érdekében ellenezte *Gulner* javaslatát. *Szederkényi Nándor* is az eredeti szöveget pártolta. *Apponyi Albert* gr. bár támogatta a községi jegyzők megyei bizottságbéli tagságát, a szavazati jogot illetően mégis elfogadta *Gulner* javaslatát. *Pulszky Ágoston* ellenezte *Gulner* javaslatát, mert az bizalmatlanságot keltene a községi jegyzők

íránt. *Orbán Balázs* Gulner javaslatával értett egyet, mert tapasztalata szerint a községi jegyzők szavazati joga csak a főispáni hatalmat erősíti. *Grünwald Béla* is a községi jegyzők bizottságbeli szavazati jogának eltörlése mellett szállt síkra. *Andréanszky Gábor* is Gulner javaslatát támogatta. *Tisza Kálmán* Grünwald Béla és Apponyi Albert érveivel vitázott, továbbra is ellenezte Gulner javaslatát. A szavazáskor a többség az eredeti javaslatot fogadta el. Az 51. § arról intézkedett, hogy a megyei tisztikar kinevezett tagjai, akik nem tagjai a megyei bizottságnak, szavazati joggal rendelkeznek. Ez ellen *Zay Adolf* tiltakozott, és észrevételük szükségességét elismerve, csak a megyei bizottság tagjainak szavazati jogát tartotta megfelelőnek. A többség elvetette *Zay* javaslatát. A következő három paragrafust kisebb észrevétellel elfogadta a képviselőház. (KNapló, i. h. 241—265. l.)

*

A két eltelt ülésnapot a nagy ékesszólással előadott, de el nem fogadott módosítások jellemezték. MK ezekkel nem foglalkozott, a márc. 20-i ülésről még beszámoltót sem írt. Karcolatában érkeeltette olvasóival, hogy a főispáni hatalom megnöveléséről szóló paragrafus újra nagy vitát fog kiváltani, szinte meg fogja ismételni az általános vitánál tapasztalt szenvedélyes támadásokat. Az előkészületek jeleit összegezi karcolata bevezető részében. A továbbiakban a módosítók lélektanát jellemzi (177 : 12—178 : 4), tréfás megjegyzéseket téve egyik-másik képviselő megnyilatkozására. Két mozzanatot emel ki a vitából: a Babeş Vince felszólalását követő éles támadást és Pulszky Ágostonnak egy ellenzéki módosítást elutasító, a kormány javaslatát támogató felszólalását.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

178 : 11 *cerníroz* — ostromzárral körülvesz

10—17 Bezerédj Viktor módosításai. — A március 20-i ülésen Bezerédj hat alkalommal tett módosításra indítványt, a szavazáskor mind a hat javaslatát beillesztették a törvény szövegébe. Erre a siker-sorozatra vonatkozik MK megjegyzése. Különben a március 22-i ülésen is — egyik lényeges kérdésben — elfogadták Bezerédj változtatási javaslatát.

26—39 Babeş Vince felszólalása és annak visszautasítása. — Mint a KNAplóból kitűnik, Babeşnek a román nemzetiségi kultúra érdekében tett felszólalására többen reagáltak: *Tisza Kálmán*, *Madarász József*, *Láng Lajos* és *Györffy Gyula* válaszolt a képviselő megjegyzéseire. — Úgy tűnik, hogy MK nem volt jelen a teremben és lehetséges, hogy csak másodkézből kapott információ alapján emelte ki *Györffy* beszédét, amely a négy közül a leghiggadtabb hangú volt.

179 : 1—5 Pulszky Ágoston felszólalása. — MK a feltett három kérdéssel az ellenzék sorában mutatkozó ellentétre hívta fel olvasói figyelmét.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap*. 1886. március 24., 8. évf. 83. sz. (2—3. 1.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 23-i ülésén a részletes vita során eljutottak az 56. paragrafusig, amely a megnövelt főispáni hatáskört taglalta. *Chorin Ferenc* javasolta, hogy tárgyalják együtt az 56. és 57. paragrafust, mivel szoros kapcsolatban vannak egymással. Ennek elfogadása után javasolta, hogy a miniszterelnök korábbi kijelentésére támaszkodva, töröljék az 57. §-ból a b. pontot, amely a bírósági ügyekbe való főispáni beavatkozás lehetőségét és módját tárgyalta. *Chorin* indoklástként elmondta, hogy ez a tervezett rendelkezés a bírói függetlenséget veszélyezteti. *Hodossy Imre* beszédében egyetértett az 57. § b. pontjának elhagyásával. *Szederkényi Nándor* rövid történelmi áttekintés után, hosszasan fejtegette, hogy semmi sem indokolja az 1870-es törvénycikk megváltoztatását, nem fogadta el a paragrafust. *Zichy Antal* a főispáni intézmény történelmi kialakulását kísérte végig, majd vitatta *Grünwald Bélának* a centralizációval kapcsolatos nézeteit, beleértve azoknak a képviselőknek nézeteit is, akik a megye elavultságáról szóltak. *Andreánszky Gábor* b. megismételve az általános vitában kifejtett nézetét, tiltakozott a főispáni hatalom korlátlan tétele ellen. A szakaszokat nem fogadta el. *Horánszky Nándor* beszéde elején *Chorin Ferencnek* a szabadelvű párt iránt érzett bizalmára tett éles megjegyzéseket, majd vázolta a megnövesztett főispáni hatalom politikai és társadalmi következményeit. *Chorin Ferenc* személyes megtámadtatás címén visszautasította *Horánszky* vádjait, majd megokolta, hogy miért hagyta el a mérsékelt ellenzék sorait. *Horánszky Nándor* viszontválaszában elhárította *Chorin* állításait. *Andrássy Manó* gr. *Horánszky*-nak egy — a saját személyes helyzetére tett — megjegyzéséhez fűzött reflexiót. *Orbán Balázs* eseteket és lehetőségeket sorolt fel annak érzékeltesítésére, hogy milyen visszaélésekhez vezethet a megnövekedett főispáni hatalom. Elutasította a paragrafust. *Győrffy Gyula* elvileg kifogásolta a törvényjavaslatban megnyilvánuló kompromisszumot, amely tovább csorbította a megyei autonómiát. Ellenezte a paragrafust. *Tisza Kálmán* *Chorin Ferenc* védelmében visszautasította a kormánypártba átlépett képviselők erkölcsi magatartásának negatív minősítését, és jelezte, hogy a tárgyalás semmi újat nem hozott az általános vita alkalmával felsorakoztatott ellenvéleményekhez képest, végül néhány megjegyzést tett *Horánszky Nándor* ellenérveire. (KNapló, 1884—87. X. köt. 265—288. 1.)

*

MK a folyosói hírek alapján már az előző karcolatában jelezte, hogy a főispáni hatáskörrel foglalkozó paragrafusok újból fel fogják szítani az ellenzékot és visszahozzák az általános vita hangulatát. Már az első nap vitája igazolta ezt a feltevést. A karcolat elején röviden

összegezte azokat a különböző képviselői véleményeket, amelyek a főispáni ellenőrzésnek a bírói tevékenységre való kiterjesztéséről szóló szakasz eljettéről hangzottak el. A maga nézetét igen találóan egy szegedi anekdotával érzékeltette (179 : 29—180 : 12). A tárgyalásról szólva, írónk nem az érvekre, hanem az érdekesebb mozzanatokra hívta fel olvasói figyelmét: Chorin beszédére és az arra adott mérsékelt ellenzéki támadásra, Hodossy Imre meglepetést keltő rövid beszédére, Zichy Antal történelmi fejtegetésére és a beszéd közben kifejtett tevékenységére. A karcolat egy Beöthy Algernon-misszió félreértést okozó hatását is beleszótta.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

180 : 15—26 Chorin kijelentése és Horánszky közbeszólása. — A MK által jelzett helyzet az ülés második részében valóban éles személyes összecsapáshoz vezetett. Chorin beszédében a következőket mondta: az említett b. pont kihagyását azért javasolja, s. . . mert annak a bírói függetlenségre való kihatása iránt aggályok merültek fel és indiszkréciónélkül hozzátehetem, hogy aggályok merültek fel azoknál is, akik különben a t. miniszterelnök úr politikája és intenciója iránt teljes bizalommal viseltetnek. HORÁNSZKY NÁNDOR: Mióta? (*Derültség. Zaj.*) CHORIN FERENC: Azóta, amióta a Ház ezen oldalán foglalok helyet s a mérsékelt ellenzék olyan politikát követett, mely nézetem szerint az ország érdekeivel és a szabadelvűség követelményeivel homlokegyenest ellenkezik. (*Élénk helyeslés és tetszés jobb felől. Zaj bal felől. Halljuk!*) . . . t (I. h. 266. l.)

28—29 *inter duos litigantes* — két veszekedő között
 181 : 1—2 *Coriolan nagy lehetett az ő ádáz dühével, de a Choriolánocskákhoz a halaványság illik.* — MK az ellenséges volszkusok táborába bosszúvágányból állt római patrícius Coriolánusra való hivatkozással részben a két névből fakadó szójátékkal élt, részben érzékeltetni akarta Chorin kormánypartívá válásának jelentéktelenségét.

ORSZÁGGYŰLÉS

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 25., 8. évf. 84. sz. (2., 3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház március 24-i ülésén tovább folyt a vita a főispáni jogkört meghatározó 56., 57. paragrafusokról. *Beniczky Ferenc* államtitkár kifejtette, hogy az előző napi vita nem hozott semmi újat, visszautasította az ellenzék vádjait, amelyekkel a kormány célkítű-

zését illeték. *Mocsáry Lajos* a törvényjavaslatnak a kialakult megyei gyakorlatot sértő mozzanatait sorakoztatta fel, a szakaszt elutasította. *Grünwald Béla* Zichy Antal előző nap elhangzott beszédére tett megjegyzést. *Sághy Gyula* annak ellenére, hogy a vitatott 56. § b. pontját a kormány visszavonta, a bírói függetlenség védelmére hívta fel a figyelmet. *Ugron Gábor* a főispáni intézmény történelmi tradícióit támogatta, de ellenezte mindazokat az intézkedéseket, amelyekkel a megyei autonómiát csorbítják. A paragrafusokat elutasította. *Láng Lajos* magának a parlamentarizmusnak megtámadását látta azokban az érvekben, amelyekkel az ellenzéki képviselők a főispáni jogkör kiszélesítését támadták. Támogatta a paragrafusokat. *Apponyi Albert* gr. hosszabb felszólalásban foglalkozott azokkal a véleményekkel, amelyek az ellenzék körében a következetlenség vádját hangoztatták a centralizmus és az autonómia kérdésében. Kifejtette, hogy azért van a főispáni hatalom kiterjesztése ellen, mert a főispán kinevezése nincs kvalifikációhoz kötve, és ez nem nyújt kellő biztosítékot intézkedéseinek törvényességére. A paragrafusokat elvetette. *Tisza Kálmán* visszautasította Apponyinak személyére vonatkozó megjegyzéseit, majd néhány ponton korrigálta az ellenzéki képviselőknek a paragrafus intenciójával kapcsolatos megállapításait. Az ülés végén ügyrendi vita támadt arról, hogy Apponyi Albert gr. beszédével a vitát az elnök lezárta-e vagy sem. Többoldalú felszólalás után az elnök bejelentette, hogy a vitát a következő ülésen folytatják. (KNapló, 1884—87. X. köt. 289—320. l.)

*

Mint a fenti regesztából kitűnik, MK parlamenti karcolatában követte az ülés menetét. Az érdekesebb helyzeteknél jobban elidőzve, részletesebben taglalta az eseményeket, míg más fordulatot, illetőleg felszólalást röviden érintett csupán. Az ülés végén támadt ügyrendi zavart igyekezett a lehetőséghez képest szatirikus szempontból kiaknázni.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

183 : 5—7 *Elmesélte egész igénytelenül a saját főispánságát, jeldicsekedt vele, hogy sohasem csinált semmit* — Beniczky Ferenc a saját főispáni múltjáról szólva a következőket mondotta: „... Akkor midőn szerencsés voltam Jász—Nagykun—Szolnok megye főispánjává kineveztetni, és a minisztériumhoz azzal fordultam, hogy miután a törvények a főispán hatáskörét nem szabályozzák úgy, amint én azt óhajtanám, és én kötelességemnek meg akarok felelni, de hatáskörömet nem szeretném túllépni, kérek instrukciót. És mi volt, t. Ház, a felelet? *(Halljuk, Halljuk!)* Az, hogy nincs instrukció... De térjünk a választásra. Következtek a választások. Ismét vártam a kormány utasítását. De nem jött. Azonban kaptam egy leiratot, amely egész egyszerűen arra szólít fel, hogy tegyék jelentést arról, hogy nézetem szerint hány kormánypárti,

Lap Sor

- nany mérsékelt ellenzéki és hány függetlenségi képviselő fog a megyéből felküldetni. . . 4 (I. h. 291. l.)
- 184 : 3 *depozitum* — letét
- 6—11 Láng Lajos érvelése a habarékpárt új elnevezésével kapcsolatban. — A KNapló tanúsága szerint (i. h. 307. l.) MK pontosan idézte a szónok beszédfordulatait.
- 20—185 : 1 Bánffy meg nem hallott elnöki vita-berekesztője és az ebből támadt vita. — MK pontosan adta vissza a hirtelen támadt káoszt (ld. i. h. 315—320. l.). Az ülés valójában 2 óra 50 percig tartott.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. március 27., 8. évf. 86. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 26-i ülésén tovább vitatták a főispáni hatáskörrel szülő paragrafust. *Beöthy Ákos* ellenezte a főispáni hatalom megnövelését, beszédében vitatta *Chorin Ferenc*nek a mérsékelt ellenzékéről kifejtett nézetét, és megjegyzéseket tett a kormánypárti képviselők javaslatot pártoló érveire. *Pulszky Ágoston* hosszú beszédében éles hangú támadást intézett *Apponyi Albert* ellen, részletesen szólt a politikus különböző alkalmakkor tett taktikai lépéseiről. *Pulszky* a törvényjavaslatot és az ellenindítványokat is ellenezte. *Apponyi Albert* gr. visszautasította *Pulszky*nak azt a vádját, hogy a főrendiházi reform tárgyalása idején mást mondott a képviselőházban, míg személyes érintkezéskor a kompromisszum ellen biztatta a főrendiház egyes tagjait. *Andreánszky Gábor* b. *Apponyi Albert* védelmére kelt. Személyes kérdés címén *Pulszky Ágoston* reagált *Apponyi Albert* nyilatkozatára. A paragrafus fölötti vita lezárult. *Dárdai Sándor* előadó *Chorin Ferenc* indítványát támogatta, *Horánszky Nándor* álláspontját elutasította. *Horánszky Nándor* beszéde elején behatóan foglalkozott *Pulszky Ágoston* érvelésével és sajátos kormányt támogató ellenzéki ségével. Megismételte ellenjavaslata főbb pontjait és azokat röviden magyarázta. *Chorin Ferenc* a záróbeszéd jogával élve, az 57. § b. pontjának elhagyását nem indokolta meg, hanem különböző idézeteket olvasott fel annak bizonyítására, hogy miért lépett ki a mérsékelt ellenzék köréből, és milyen politikai okok vezették a szabadelvű párthoz. *Horánszky Nándor* cáfolta, hogy a mérsékelt ellenzék kapcsolatot teremtetett 1884-ben a főrendiházi ellenzékkel. *Chorin Ferenc* megtámadtatás címén reagált *Horánszky* személyeskedő megjegyzéseire. *Tisza Kálmán* az elmérgesedett vita néhány olyan részével foglalkozott, amely a kormány célkitűzését érintette. *Péchy Tamás* elnök a gyorsírói feljegyzés alapján *Chorin Ferenc*nek a főrendiházi ellenzékkel kapcsolatos kifejezésére kért magyarázatot a képviselőtől. *Chorin Ferenc* a kifo-

gásolt »erkölcstelen szövetség« kifejezést a vita hevében elhangzott téves kitételnek tekintette és visszavonta. Az ülés végén szavazására került a sor, a többség az 57. § b. pontjának kihagyásával a két paragrafust eredeti formában elfogadta. (KNapló, 1884—87. X. köt. 321—344. l.)

*

A márc. 26-i képviselőházi ülés két heves politikai vitát eredményezett, mindkettő a mérsékelt ellenzék belső ellentéteinek nyílt ülésen szokatlanul éles megnyilvánulása volt; Pulszky Ágoston szenvedélyes hangon támadta Apponyi Albertet, Chorin Ferenc pedig az általa tett javaslat záróbeszéde címén ugyancsak a mérsékelt ellenzék taktikai lépéseiről rántotta le a leplet. MK ezeket a szituációkat örököltette meg karcolatában, de hatásukat még azzal is fokozta, hogy karcolata bevezetőjében a szavazásra készülők élcelődő folyosói beszélgetéseit állította előtérbe. Ezzel az előkészítéssel még hatásosabbá tette a kirobant nézeteltérések leírását.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 185 1—2 *nem tartom magamat jövődömondónak (mint b. Kemény Gábor)* — MK több korábbi karcolatában utalt Kemény Gábor »jós-tehetségére« (ld. Krk 68. köt. 138. l.).
- 2—4 *azzal végeztem be a legutolsó karcolatomat: »Kár volt a vitát be nem zárni szerdán, mert a péntek szerencsétlen nap.«* — MK nem szó szerint, hanem értelemszerűen utalt az előző Országgyűlés c. karcolatának záró mondatára (ld. 185. l.).
- 9—10 [Beöthy] *Két nyomós érvel hozott fel, de az egyikkel lerontotta a másikat.* — MK utalása arra vonatkozik, hogy beszéde elején Beöthy azt fejtegette, hogy semmi sem indokolja a fennálló jogállapot megváltoztatását (i. h. 322. l.), beszéde végén megjegyezte: »...mi a főispáni hatáskört egyáltalában nem tekintjük lépcsőnek az állami adminisztrációhoz...« (uo. 324. l.).
- 14 »Whipper-in« — »hajcsár«, aki a szavazásra terelgeti a jelenlevőket (angol).
- 22—30 Ivánka Zsigmond folyosói megjelenése. — Ivánka Zsigmondot az 1884-es választások alkalmával Ipolyságon Nyáry Béla legyőzte szabadelvű párti programmal (ld. Krk 68. köt. 321. l.). Erre a bukásra vonatkozik az élcelődő megjegyzés, a párbej szaggatta ruhára tett célzás ma már feloldhatatlan.
- 186 : 5 *bonorum direktor* — jószágigazgató
- 187 : 5—9 A képviselői közbekiáltások. — A MK által említett »Szörnyűség« szót a KNaplóban nem találjuk, de Pulszky beszédét ellentétes irányú közbekiáltások kísérték.

- 187 : 13—14 [Pulszky] az elpártolt családtag — hajigalózik a házi szennyessel, leplez, zúz, tör mindent rakására — MKnak ez a megjegyzése Pulszkynek az Apponyi Albert eljárását leleplező mondatára vonatkozhat. Pulszky erről a következőt mondotta: „...De míg itten felhívjuk a középosztályt az oligarchia elleni küzdelemre, addig az oligarcháknak tanácskozásányaiban és azon megjegyzésekben, melyek a törvény oly álláspontjára vezették, mint amidőn van, részt tud venni. (Helyeslés jobb felől. Mozgás és ellentmondás a szélsőbaloldalon). GRÓF APPONYI ALBERT: Ki tette? PULSZKY ÁGOST: Gróf Apponyi Albert! (Élénk tetszés jobb felől. Ellentmondás a baloldalon.)...» (I. h. 329. l.)
- 188 : 5—15 Pulszky viszontválasza. — MK pontosan írta le a helyzetet, a KNapló is megőrizte a közbekiáltásokat és Pulszkynek azokra adott válaszait. (I. h. 331. l.)
- 29—30 *Egy csomó paprikát ő [Chorin] is tartogatott, hogy azt a Horánszky szemébe szórja.* — MK utalása arra vonatkozik, hogy Chorin idézetekkel bizonyította, hogy mi készítette a mérsékelt ellenzék soraiból való távozásra. (I. h. 336—338. l.)
- 34—35 *a haragos arcú Horánszky visszacsapott kegyetlenül.* — A KNapló szerint Horánszky a következőkkel fejezte be nyilatkozatát: „...hogya én abban a helyzetben volnék, mint a képviselő úr [ti. Chorin], haza tudnék menni igenis és be tudnám zárni ajtómat, és úgy, ahogy kezdtem, örökre vissza tudnék vonulni a politikától, de felemelt fővel nem tudnék visszamenni (a jobboldalra mutatva) oda, sem a közjő, sem a közmoral miatt. (Szűnni nem akaró éljenzés és tetszésnyilvánítások a bal- és szélsőbaloldalon.)...» (I. h. 339. l.)
- 189 : 23—25 Péchy Tamás elnöki figyelmeztetése és Chorin visszavonulása. — MK a kellemetlen szituáció lényeges vonásait rögzítette karcolatában (ld. KNapló, i. h. 342—343. l.)

AZ ÉN LEGÚJABB RIVÁLISOM

M. I. *Pesti Hírlap*. 1886. március 28., 8. évf. 87. sz. (1., 2. l.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés nélkül.

II. *Jk* 33. köt. = *Hi* 1. köt. *A sajtó ábrázatorról*. Bp., 1914. 79—83. l.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

A képviselőház márc. 27-i ülésén elsőnek a postai szolgálat nemzetközi szabályozására vonatkozó törvényjavaslatot tárgyalták meg, ezt követően folytatták a törvényhatóságokról szóló törvény részletes tárgyalását. Az 58. § vitája kapcsán *Goda Béla* tiltakozott az ellen, hogy a főispáni állás a miniszteri tanácsosi ranggal legyen egyenlő. A cikkely törlését javasolta. *Mocsáry Lajos* e javaslatban az osztrák bürokrácia utánzását látta. *Tisza Kálmán* szükségesnek tartotta a megfelelő hiva-

tali rangsor bevezetését, és ebben a főispánok szempontjából semmi sértőt nem látott. *Thaly Kálmán* hangsúlyozta, hogy a miniszteri hivatalnokok rangosztályozása törvényileg nem volt szabályozva, csak szokásjog alapján használták a címeket. A törvény a főispánokat a miniszteri tanácsosi címmel méltóságból hivatalnokká degradálja. A szakasz törlésével értett egyet. *Justh Gyula* az államháztartás túlterhelésére hivatkozva vetette el a javaslatot. *Dárdai Sándor* a paragrafust elfogadásra ajánlotta, *Tisza Kálmán* vitatta *Thaly Kálmán* érvelésének több pontját. A szavazásnál a többség a paragrafust változatlanul elfogadta. Az 59. § a főispáni nyugdíjjogosultságot szabályozta. *Goda Béla* és *Szederkényi Nándor* tiltakozott a nyugdíjfeltételek ellen. *Tisza Kálmán* több felvilágosítást adott a képviselők kérdéseire. A többség e szakaszt elfogadta. A 60. §-t észrevétel nélkül hagyták jóvá. A 61. § a főispáni titkárok helyzetét határozta meg. *Bernáth Dezső* magát a titkári intézményt feleslegesnek tartotta. *Dárdai Sándor* kifejtette, hogy a paragrafus csak a meglévő helyzetet kodifikálja. Ezt a paragrafust és a főispáni titkár tevékenységét körvonalazó 62. §-t kisebb vita után a többség elfogadta. A 63. és 64. §-t észrevétel nélkül szavazták meg, míg a 65. § — mely a főispánnak a hivatali tevékenység alóli felfüggesztési jogáról intézkedett — élénk vitát váltott ki. *Mocsáry Lajos*, *Szederkényi Nándor*, *Thaly Kálmán*, *Zay Adolf* e szakaszban a megyei autonómia sérelmét és a főispáni hatalom korlátlan voltának biztosítását látta. A vitában többször felszólt *Tisza Kálmán*. A szavazásnál a módosításokat elvetették, a szakaszt eredeti formában hagyták jóvá. Az ülés során még további hat paragrafust vitattak meg, ezek kisebb észrevételeket váltottak ki, de a szavazás során mindegyiket változatlanul elfogadták. Az ülés végén *Neményi Ambrus* intézett interpellációt a kereskedelmi miniszterhez a Romániával kötendő kereskedelmi szerződéssel kapcsolatban. (KNapló, 1884—87. X. köt. 344—369. 1.)

*

A főispáni hatáskör kibővítését tartalmazó 56. és 57. § háromnapos vitája heves összecsapásokat eredményezett. Ezek fontosabb állomásairól MK karcolataiban tájékoztatta olvasóit. Különösen élesen merült fel a mérsékelt ellenzéken belüli személyi ellentét. A további paragrafusok tárgyalása már kisebb jelentőségű volt, bár több vonatkozásban a főispáni hatáskör bizonyos vonásainak kodifikálását jelentette. A legfontosabb elemekre MK karcolata bevezető részében utalt, és egyben érzékeltette az előző napok heves összecsapásainak utórezgéseit.

A karcolat középső részét egy Meszlényi Lajosnak tulajdonított »Hogy jön össze a Ház?« című verszet alkotja, amelyet »A t. Ház írójához« intézett a szerző. Nem állnak rendelkezésünkre megfelelő adatok annak eldöntésére, hogy az 55 sorból álló rígmus valóban Meszlényi Lajostól származik-e. Meszlényi jezsuitáknál végzett középiskolai tanulmányait és pozsonyi jogász éveit alatt elsajátíthatta e verselő

készséget. De ismerve MK karcolatírói leleményét, azt is feltételezhetjük, hogy ő szedte döcönő rímekbe az ülésterembe érkező képviselőket. E feltételezést erősíti, hogy karcolatainak legkedveltebb alakjairól: Madarász Józsefről, Csanády Sándorról, Orbán Balázsról, Lázár Ádámról, Lükő Gézáról, Thaly Kálmánról és Roszival Istvánról szólnak a verssorok, legtöbbször olyan tónusban, mint ahogy a karcolatok eleventik meg őket. A karcolat csattanója is csak megerősíti a mikszáthi szerzősége vonatkozó feltevésünket: figyelemreméltó tünetként nyugtázza, hogy az ellenzék versírásra adja magát, »az se valami nagyon hasznos, de legalább kellemes foglalkozás«. Ez a konklúzió összecseng MK-nak az ellenzéknek a vita folyamán tanúsított magatartásáról kifejtett korábbi értékelésével. Ilyen csípős megjegyzést még egy felkérésre »közölt« verszetet után sem engedhetett meg magának szerzőnk. Csak abban az esetben, ha az egész csupán írói fogás a helyzet jellemzésére.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

190 : 20 *Mocsáry (hogy a saját stílusát használjam)* — A MK által visszaadott bürokratikus fordulat nem található a KNApló szövegében, a Mocsárynak tulajdonított fordulat valószínűleg írónk szatirikus kedvének szülötte.

22—28 Thaly anekdotája és a Pesti Hírlap. — Thaly az arisztokrata származású főispánok alkalmatlanságát ecsetelve, a következő történetet adta elő: »Ismeretes dolog, hogy a dunántúli megyék egyikében egyik ottani igen előkelő főúr főispáni állásra akart vállalkozni. Barátai figyelmeztették — és ez igen jellemző az illetőre — hogy nem fogja magát otthon találni abban a méltóságban, mert magyar közjogi ismeretei nincsenek és minduntalan megakad teendői gyakorlatában. Barátai figyelmeztetésére — ami természetesen németül történt, s a hűség kedvéért nekem is németül kell idéznem — az illető magas rangú úr azt válaszolta, hogy ő bizony azért elvállalja a főispánságot, mert ha nincs is meg a kellő ismerete hozzá: „so nim' ich, so einen Kerl, einen Secretär" erre azt válaszolták, „aber Durchlaut, der eine Kerl kann Ihnen nicht immer beistehen". Mire a magas rangú úr így válaszolt: „So nim' ich Zwei Kerle." (*Derülség*). . . » (I. h. 350. l.) — A Thaly Kálmán által előadott történet valóban szerepelt MK előző napi, *A t. Házból* c. karcolatában (186 : 12—21) olyan formában, hogy a folyosón egy oligarcha főispántól vette. Valószínűleg ez a történet Thaly Kálmánhoz is eljutott, és a másnapi felszólalásába, állítása alátámasztására, kissé megmászva beleillesztette. A MK közölte közbenkiáltást, hogy a történet már megjelent a PHban, nem találtuk a KNAplóban.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. április 1., 8. évf. 91. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés: *S—n.*

Kötetben itt először.

A képviselőház márc. 29-i és márc. 30-i ülésén folytatták a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat részletes tárgyalását. E két ülésről, mivel a törvényjavaslat zárófejezeteiben már csupán részletkérdésekről volt szó, MK nem írt beszámolót. (KNapló, 1884—87. X. köt. 369—388. l., ill. uo. XI. köt. 3—27. l.)

A képviselőház márc. 31-i ülésén a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat utolsó három paragrafusát vitatták meg. *Mocsáry Lajos* nem tartotta megnyugtónak a megyei tisztviselők felelősségre vonásával foglalkozó 94. §-t. Javasolta az 1870-es törvény szövegének helyreállítását. *Lázár Ádám* osztotta az előtte szóló véleményét és a szakasz újratárgyalását kívánta. *Tisza Kálmán* a korábbi és az új szabályozás összevetésével kimutatta, hogy nem történt semmi jelentős változás, csupán az új joggyakorlatot vették figyelembe. A többség ezt követően elfogadta a 94. §-t és észrevétel nélkül jóváhagyta a két záró szakaszt is. A vita ezzel lezárult. *Péchy Tamás* bejelentette, hogy a köztörvényhatóságokról szóló törvényjavaslat végmegszavazását a következő ülés napirendjére tűzik. Az ülés második napirendi pontja Egyiptom pénzügyi helyzetének rendezése ügyében kötött nemzetközi nyilatkozatról szóló törvényjavaslat volt. *Hegedűs Sándor* bizottsági előadó részletesen ismertette Egyiptom gazdasági körülményeivel foglalkozó korábbi nemzetközi tárgyalásokat, Nagy-Britannia igényeivel szemben a francia kezdeményezést, amely Egyiptom gazdasági helyzetének biztosítására az európai államok összefogását javasolta. A Monarchia csatlakozott Franciaország javaslatához és vállalta a pénzügyi fedezet visszafizetéséért a jótállást. Ennek körülményeit és feltételeit kodifikálta az előterjesztett törvényjavaslat, amelynek elfogadását kérte Hegedűs. *Irányi Dániel* az ország nehéz anyagi helyzetére, továbbá a közvetlenül magyar érdekek hiánya miatt ellenezte a javaslat megszavazását. *Apponyi Albert* gr. elfogadta a törvényjavaslatot, de aggályát fejezte ki, hogy az öt nagyhatalom nem tisztázta a jótállásból reá háruló részletet. Ennek utólagos megállapítására határozati javaslatot nyújtott be. *Helffy Ignác* a szerződést magyar szempontból érdektelennek tekintette, és megjegyezte, hogy a Szezei csatorna csak a magyar gabonakereskedelem kárát okozza. *Tisza Kálmán* röviden reagált a függetlenségi párti képviselők észrevételeire, Apponyi Albert javaslatához olyan korrekciós javaslatot fűzött, amely kiküszöbölte az esetleges külpolitikai bonyodalmakat. *Apponyi Albert* e módosítást elfogadta, és ebben a formában a többség jóváhagyta az Egyiptom pénzügyi helyzetéről szóló törvényjavaslatot. Ezt követően a következő ülések napirendjét határozták meg. (KNapló, 1884—87. XI. köt. 27—43. l.)

A vármegyei szervezetről szóló törvényjavaslat vitája az ülésen befejeződött. MK hangulati elemekkel ábrázolta a képviselők magatartását, s azt a tényt, hogy a nagy összecsapások nem hoztak semmi eredményt, csupán a mérsékelt ellenzőken belüli ellentétek törtek a felszínre. Apponyi Albert politikai magatartására egy régi, Dáni Ferenc főispánása idejéből származó szegedi esetet idézett fel. Ezzel a történettel kívánta érzékeltetni az Egyiptom pénzügyi helyzetének rendezéséről szóló nemzetközi megállapodás kodifikálásakor benyújtott módosító indítvány politikai jellegét.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 193 : 1 *Bevégeződött tehát a harmincnapos háború.* — A vármegyei szervezetről szóló törvényjavaslatot márc. 2-án kezdték tárgyalni, tehát a szünnapok kivételével egy egész hónapot vett igénybe a megvitatása.
- 17—18 *a javaslatnak nem esett semmi baja, hanem a habarékok egymásra lövöldözének.* — A habarékpárton belüli nyílt ellentétekről MK karcolataiban mindig beszámolt, így a márc. 23-i, márc. 24-i és a márc. 26-i *A t. Házból* c. karcolatokban található az összecsapásokról szóló kommentárok.
- 25 *Még ha Bezerédj kérné sem.* — MK tréfás utalása arra vonatkozott, hogy Bezerédj Viktornak a márc. 20-i és 22-i ülésen hét módosító javaslatát fogadták el. Ez karcolatai szövege szerint nagy feltűnést keltett a képviselők körében.
- 194 : 5—35 *Dáni Ferencről szóló anekdota.* — MK szegedi újságíró korában személyesen is ismerte Dáni Ferencet, alakjáról, jelleméről, politikai magatartásáról számtalan cikket, glosszát írt. Ld. *Krk* 56., 57., 58., 59. köteteit, továbbá 1883-ban bekövetkezett halálakor *A jó öreg Dáni Ferenc* című nekrológial búcsúztatta. (*Krk* 67. köt. 27—29. l.)

A KÖZSÉGI VITA

M. *Pesti Hírlap. 1886. április 7., 8. évf. 97. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

MK szerzőségéről

A jelen karcolat a szokásos parlamenti beszámoló helyén található, ugyanúgy, mint a megelőző vagy az ezt követő MK írás. A szöveg 195 : 21—23 sorában a következők olvashatók: »A karzatok üresek. A publikum sem érdeklődik. Igazi pangás állott be a Házban. Még Scarron sem írt már három nap óta karcolatot.« Az általunk kiemelt mondat azt a látszatot kelti, hogy a PH valamelyik más munkatársa ragadott tollat és írta meg a rövid beszámólót MK helyett. De az előző

évek tapasztalata arra int, hogy az ilyen és ehhez hasonló megjegyzés szerzőnk tréfiái közé tartozott. Csupán két olyan esetre utalunk, ahol az önmagára való hivatkozással a kívülálló személy látszatát keltette, de bizonyított, hogy az írás tőle származott.

Az 1883. április 18-i ülésen támadt vita miatt az elnök zárt ülést rendelt el. Magáról az ülésről *A t. Házból* címmel jelentetett meg MK karcolatot, a hallgatóság kirekesztésével megtartottról *A zárt ülésről* címmel közölt beszámolót. Ez utóbbinak bevezető soraiiban a következők olvashatók: »No, Scarron öcsém, ugye meg vagyunk most szorulva odakünn? Ugye jó volna most idebenn lenni, Scarron öcsém?» (Krk 66. köt. 48. l.) E fordulatok ellenére ezt az írást beilleszthettük a Krk megfelelő helyére, mert maga MK vállalta a szerzőséget azzal, hogy az 1892-es kötetbe az idézett megjegyzéssel együtt felvette *A zárt ülésből* c. karcolatot (ld. Krk 66. köt. jegyzeteit 338—339. l.).

A másik esetben saját kézírata a bizonyíték: 1885. nov. 19-én látott napvilágot a Múcsarnokkal foglalkozó második cikke »*Pici piros alma*» címmel. Ennek bevezetőjében szól a két nappal korábban megjelent *Műtárlat és művészek* c. cikkről, megjegyezve: »(olyanforma íze volt, mintha a mi Scarronunk írta volna)». A »*Pici piros alma*» c. cikket a Krk 71. kötetébe illesztettük, mert a fennmaradt kézirat igazolta MK szerzőségét, tudniillik a kéziratban megtalálhatjuk az ötleplező közbevetést (ld. Krk 71. köt. 84. l. és a jegyzeteket a 284—285. lapon.)

A két idézett rejtőzködő utalás analóg a jelen fordulattal, és ennek alapján biztos MK karcolatnak tekinthetjük ezt az írást is. Szerzőségét továbbá szemlélete, a rövid karcolat hangvétele, a tárgyalások jelentéktelenségének érzékeltetése és Csanády Sándor sokszor leírt létszámmellenőriztetési követelése egyaránt bizonyítja.

Az ülésről

A képviselőház ápr. 1-én, 3-án és 5-én tartott üléseiről MK nem jelentetett meg beszámolót. Az ápr. 1-i tárgyalási napon harmadszori felolvasásban is elfogadták a megyei közigazgatásról szóló törvényjavaslatot, az ápr. 3-i ülésen kezdték meg a megyei közigazgatási törvényjavaslat következtében újrafogalmazott, a községekről szóló törvényjavaslat általános vitáját. *Dárdai Sándor* előadói beszéde után *Justh Gyula* határozati javaslatot terjesztett be, amely a községi autonómia nevében elveti a törvénytervezetet. *Tisza Kálmán* válaszolt a felvetett vádakra. A vitában még felszólalt *Szivák Imre* és *Bezerédj Viktor*. Az ülés végén kérvényeket tárgyaltak. Az ápr. 5-i ülésen tovább folyt a községekről szóló törvényjavaslat általános vitája, amelyet a többség elfogadott, és folytatólag rátértek az egyes paragrafusok részletes tárgyalására. Ez alkalommal a 11. §-ig jutottak el. (KNapló, 1884—87. XI. köt. 44—93. l.)

Az ápr. 6-i ülésen a vita megkezdése előtt a megjelent képviselők alacsony száma miatt *Csanády Sándor* névsorolvasást kért. Ekkorra már 114 képviselő volt jelen, és megkezdődött a további részletes vita

a községekről szóló törvényjavaslatról. A vitában felszólalt *Veres József, Irányi Dániel, Horváth Lajos, Teleszky István, Orbán Balázs, Andránszky Gábor b., Olay Szilárd, Barla József, Schmidt Gyula, Petrich Ferenc, Grünwald Béla, Szederkényi Nándor*. A felszólalások módosításokat, ellenvetéseket tartalmaztak, többre *Tisza Kálmán* reagált, másokra az előadó, *Dárdai Sándor* válaszolt. (KNapló, 1884—87. XI. köt. 94—118. l.)

*

MK a tárgyalt törvényjavaslatnak nem tulajdonított jelentőséget. Ez magyarázza, hogy három ülésről nem írt beszámolót, a jelen karcolatban pedig általánosságban jelzi a hangulatot, és mint eseményt örököltette meg az ülés elején Csanády Sándor javaslatára megejtett névsorolvasást. Karcolata fordulataival is a képviselők közönyét és az érdeklődés hiányát kívánta érzékelteni.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 195 : 3—5 *Horváth Gyula mondta: vagy lent kell kezdeni a közigazgatás javítását, vagy fent — nem pedig örökké a középben, a megyénél, mint eddig.* — Horváth Gyula az ápr. 5-én elmondott beszédeben támogatta a törvényjavaslatot. A következő megjegyzést tette: *„. . . én azt is értem, t. Ház, hogy midőn az állam közigazgatása újjászervezéséről van szó, míg más államokban vagy fölül a központi kormányzat, vagy alul a községek átalakításával kezdik meg az újjászervezést: nálunk valahányszor a közigazgatás átalakításáról van szó, senki sem fektetett súlyt sem a központi államhatalom szervezésére, sem a községekre, hanem mindenki önkéntelenül a régi és jelenlegi törvényhatóságokra gondolt. . . »* (KNapló, i. h. 78. l.)
- 12—13 *Barla már mindent elmondott, amit erről az állásponttól lehet.* — A Ház ápr. 6-i ülésén hosszabb beszédben taglalta a javaslatot a képviselő, és a meglevő rendszert mindenben kielégítőnek találta. (KNapló, i. h. 71—75. l.)

A T. HÁZBÓL

- M. I. *Pesti Hírlap. 1886. április 8., 8. évf. 98. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.
- II. *Mikszáth Kálmán Országgyűlési Karcolatai. Bp., 1892. Össze-
gyűjtötték és kiadták Légrády Testvérek. 127—129. l.*

A szövegről

A textológiai elveknek megfelelően a jelen Krk az 1892-es kötetkiadás szövegét közvetíti. A nyomdába adáskor MK nem módosított a karcolat eredeti szövegén, csupán két írásképp eltérés van a két szöveg között:

196 : 3 néhány (PH: néhány)

„ 8 mindig (PH: mindig)

A kötetbeli gyakorlatnak megfelelően MK a tartalomra utaló címet illetett karcolata elé: *Módosítási járvány*. A korábbi kötetek gyakorlatának megfelelően az eredeti PH-beli címmel közöljük a karcolatot.

A képviselőházi ülésről

Az ápr. 7-i ülésen Szapáry Gyula gr. pénzügyminiszter törvényjavaslatot nyújtott be az előző évi deficit pótlására. A javaslatot a pénzügyi bizottsághoz utasították előzetes tanulmányozás végett. Hegedűs Sándor és Teleszky István a pénzügyi közigazgatási bíróság munkájának hatékonysága érdekében a bírói és tisztviselői kar létszámának emelésére terjesztett elő törvényt. Horánszky Nándor támogatta a javaslatot. A többség részleteiben is elfogadta a törvénykiegészítést és a továbbiakban a községekéről szóló törvényjavaslatot tárgyalták. Ez alkalommal a 27. §-tól a 35. § elfogadásáig jutottak el. A vitában stílári és kisebb jelentőségű módosítások merültek fel, ezeket Tisza Kálmán, illetőleg az előadó, Dárdai Sándor okfejtése alapján a többség elvetette. Az ülés végén Széchenyi Pál egy, a zálogházak tevékenységével és a Romániával kötendő kereskedelmi szerződéssel kapcsolatos interpellációra válaszolt. Ferenczy Miklós az erdélyi birtokosok kártalanítása ügyében a belügyminiszterhez, Veres József pedig a vadházasságok nagymérvű elszaporodásáról intézett interpellációt a belügyminiszterhez. (KNapló, 1884—87. XI. köt. 119—143. l.)

*

A két részből álló karcolat első darabja egy korábbi Beöthy Aldzsi tréfát öröklített meg: összebeszélve a gyülekező néhány képviselővel, egy éles, kormányt támadó szónoklatba kezdett. A karzat nem tudva a tréfáról, komoly figyelemmel hallgatta. A szónoklatnak a teremszolgja jelzése vetett véget: »Jön az elnök!«. A karcolat második része az aznapi ülés hangulatát idézte, a vita érdektelensége miatt MK nem bocsátkozott részletekbe, hanem inkább a módosításaiért síkra szálló képviselők magatartását érzékeltette.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

197 : 24—26 egy szomorú eseménnyel kezdődött. Hiszen tudják önök, miről van szó. Egy kis új kölcsönről. — Szapáry Gyula az előző évekből származó deficit fedezetére majd húszmillió adómentes papírráradék-kötvény kibocsátására nyújtott be törvényjavaslatot.

28 (*Ha mi nem bírjuk, majd megfizeti értünk Egyiptom.*) — MK tréfás utalása az előző ülésre utalt, amelyen a Monarchia tagjaként Magyarország is kezességet vállalt az Egyiptomnak nyújtott kölcsön törlesztésére. Tehát éppen a fordítottja volt a valóság, mint amit MK közbevetése tartalmazott.

Lap Sor

- 197 : 29—31 *Ezen művelet után, melyet két előadó támogatott (úgy látszott nekem e két beszéd közben, mintha valahol a Rotschild palotája előtt ácsorognának)* — MK e sorai téves információin alapultak. Szapáry Gyula csak a deficit fedezésének módjáról szóló törvényjavaslatot terjesztette elő, nem tárgyalták, hanem tanulmányozás végett a pénzügyi bizottsághoz utasították. A két előadó — akikre MK hivatkozik — Hegedüs és Teleszky voltak. A pénzügyi közigazgatási bíróság eredményesebb munkája érdekében az apparátus létszámának emelésére terjesztettek elő javaslatot, amit a képviselőház azonnal el is fogadott.
- 198 : 1—10 A faluról festett kép. — MK ezekkel a sorokkal a vita légkörét akarta érzékeltetni. Az egyes paragrafusokhoz fűzött módosítások a községekben levő viszonyokat jobbnak, idillikusnak festették.
- 16—17 *Mindenki módosult, kivéven Mocsáryt, aki kényelemszerető: ő csak törül. (De a spongyája nem fog.)* — Mocsáry Lajos a törvényellenes szabályrendeletek sorsáról intézkedő 28.§-ból egy bekezdés törlését kívánta. Javaslátát Tisza Kálmán felszólalására elvetették. (KNapló, i. h. 122—123. l.)
- 19—20 *A módosítási láz még az előadón is kúört ő is módosít a 30. §-on.* — Dárdai Sándor valóban stiláris változtatást javasolt, s a két szavas kiegészítés arra mutat, hogy az előterjesztett törvényjavaslat pontatlanságát akarta ezzel korrigálni. (I. h. 124. l.)
- 21—29 Tisza Lajos módosítási javaslata. — A törvény 32. §-a arról intézkedett, hogy kik lehetnek a közeégi képviselő testületek tagjai. A vitában az a gondolat is felmerült, hogy gazdasági helyzete alapján férj és feleség egyszerre tagja lehet a testületnek. Tisza Lajos javaslata a következőképp hangzott: »A 4-ik bekezdés 3-ik sorában a „nagykorú” szó után tétessék: „hajadon, özvegy vagy elvált”. E szerint ki van zárva annak lehetősége, hogy férj és feleség együtt két szavazatot képviselhessen.« (I. h. 127. l.) A szavazásnál a javaslatot elfogadták.
- 34—36 *még Tisza Kálmánra is átragadt a járvány, s belemódosította a 33. paragrafusba »akadémias helyett »akadémiák«.* — MK pontosan közvetítette a helyzetet, mivel Thaly a szövegben kifogásolta, hogy a virilisták felsorolásakor »tudományos akadémia tagjai« kifejezés szerepel és nem a teljes elnevezés, a »Magyar Tudományos Akadémia tagjai«. Tisza válaszában kifejtette, hogy a szövegezéskor más akadémiai tagságra is gondoltak, azok tagjait is előnyben akarták részesíteni, ezért a többszám használatát javasolta, így lett a végleges szövegben »tudományos akadémiaik«. (I. h. 132. l.)

A KABÁTOK BELSEJE

M. I. *Pesti Hírlap. 1886. április 9., 8. évf. 99. sz. (4. 1.)* Rovaton kívül.
Névjelzés: *Egy karzati hallgató.*

II. *Jk 45. köt. = Hi 13. köt. Anekdóták. II. Bp., 1917. 54–57. l.*

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

A rejtőzködő névjelzés minden kétséget kizáróan MK nevét takarja. Az adott helyzetből kialakított szignót több alkalommal használt.

Az előző *A t. Házból* c. karcolatában is az elevenséget egy korábbi Beöthy Algernon tréfa felidézésével teremtette meg. Az ápr. 8-i tárgyalási nap monotóniája a képviselőházi anekdota előadására készítette. Magáról az ülésről említést sem tesz.

A parlamentben elhangzottakról csupán annyit kívánunk megjegyezni, hogy az április 8-i ülésen a községekéről szóló törvényjavaslat 35.§-től a 66.§ elfogadásáig jutottak el. Több paragrafus vitát váltott ki, de voltak olyanok, amelyeket észrevétel nélkül fogadtak el a képviselők. (KNapló, 1884–87. XI. köt. 143–166. l.)

*

Mint bevezetőben jeleztük, e karcolat nem kapcsolódik közvetlenül a parlamenti vitához, de hangulata, a Ház belső világát felvillantó helyzetképe indokolja, hogy a képviselőházi karcolatok közé iktassuk.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

200 : 28 *Heuréka!* — Megtaláltam! Megvan! — A hagyomány szerint Archimédész kiáltott fel így, amikor felfedezte a hidrosztatika alaptörvényét.

38 — 39 — *Ne nyújtson be nekem, barátom, hiábavaló módosítványokat, maga ahhoz nem ért.* . . — MK ezzel az utalással jellemezte a Ház aznapi tevékenységét.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. április 13. 8. évf. 103. sz. (3. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház ápr. 9-i és 10-i üléséről MK nem írt karcolatot. E két alkalommal tovább folyt a községekéről szóló törvényjavaslat részletes vitája. A 66. §-tól a 82. §-ig jutottak el. Mindkét ülést a módosítások előterjesztése és az azzal szemben elhangzott előadói vagy miniszterelnöki ellenérv töltötte ki. (KNapló, 1884–87. XI. köt. 167–209. l.)

A képviselőház ápr. 12-i ülésén folytatták a községekről szóló törvényjavaslat vitáját. Befejezték a községi elöljáróságokról intézkedő paragrafusok vitáját, kisebb vita után elfogadták a következő VII. fejezetnek az elöljáróságok és képviselők felelősségéről intézkedő pontjait. A VIII. fejezet, amely a fegyelmi eljárásokról intézkedett, ügyrendi vitát váltott ki. *Győry Elek* javasolta, hogy függesszék fel ennek vitáját, térjenek át a IX. és következő fejezetekre, és majd azután térjenek vissza a VIII. fejezetre. *Tisza Kálmán* indokolatlannak tartotta a képviselő javaslatát. *Győry Elek* újabb felszólalásában kifejtette, hogy a VIII. fejezet tárgyalását azért javasolta felfüggeszteni, mert a községekről szóló törvényjavaslat után a Ház a közigazgatási tisztviselők, a segéd- és kezelőszemélyzet tagjai elleni fegyelmi eljárásról szóló törvényjavaslatot fogja tárgyalni, és ennek intencióival szorosan összefügg a községekről szóló törvényjavaslat fegyelmi kérdésekkel foglalkozó VIII. szakasza. *Tisza Kálmán* elfogadta a javaslatot, a VIII. szakasz kihagyásával az ülés folyamán befejezték a községekről szóló törvényjavaslat részletes tárgyalását. (KNapló, i. h. 210—228. l.)

*

MK a tárgyalásokról szóló véleményét e karcolatban sem titkolta, sőt határozottan megállapította, »hogy ez volt eddig a Ház munkarendjében a legunalmasabb vita«. Karcolatának egyetlen eseménye: az ellenzék javaslatának elfogadása, a fegyelmi eljárásról szóló paragrafusok tárgyalásának későbbre való kitűzése. A karcolat befejező részében tréfás fordulatokkal érzékelteti a képviselők megcsömlésének különböző megnyilvánulásait.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

202 : 16—17 *A vita egyedül Olay Szilárdnak kedvezett. ÓrOLA kisült, hogy nagy stíluszta* — MK tréfás utalása arra vonatkozott, hogy míg Olay Szilárd az 1885 végi üléseken sorozatosan nyújtott be interpellációt (ld. 71. köt.), addig a községi vitában stílárís jellegű módosításaival hívta fel magára a figyelmet. Az április 9-i ülésen három, az ápr. 10-i ülésen két, az ápr. 12-i tárgyalási napon pedig újabb három alkalommal kifogásolta a tárgyalt paragrafus szövegét.

18—19 [Olay] benne lesz az *Akadémia nyelvtudományi osztályában*. *Ti. ha az Akadémia halad így*. — E két irányba vágó megjegyzéssel — ha csak egy gondolat erejéig is — felújította azokat a bíráló megjegyzéseket, amelyekkel az elmúlt években az Akadémia tevékenységét illette (ld. *Szelíd nyájaskodás a t. Akadémiával*. 67. köt., *Akadémiádk*. 68. köt., *A tisztelt Akadémia, Bis repetita placent*. 69. köt.)

ORSZÁGGYÜLÉS

M. *Pesti Hírlap. 1886. április 16., 8. évf. 106. sz. (2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház ápr. 13-i és 14-i üléséről MK nem írt karcolatot. Ápr. 13-án *Kemény Gábor* b. közmunka- és közlekedésügyi miniszter válaszolt *Horánszky Nándornak* a Budapest—Esztergom közötti vasútvonal építésével kapcsolatos interpellációjára, *Tisza Kálmán* pedig *Herman Ottónak* egy Mármaros megyében történt sajtóvétség ügyében feltett kérdésére válaszolt. *Herman Ottó* a miniszterelnök válaszát nem fogadta el és ezt követően élénk vita alakult ki az interpellációban érintett Mármaros megyei belső viszonyokról. (KNapló, 1884—87. XI. köt. 228—240. 1.)

Az ápr. 14-i ülésen ügyrendi vita alakult ki a pénzügyminiszter által korábban bejelentett deficitnek további összeggel való emelkedéséről. *Istóczy Győző* maga és antiszemita képviselőtársai nevében törvényjavaslatot terjesztett be az értékpapírok adásvétele és egyéb tőzsdei műveletek megadóztatására. *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter visszautasította az antiszemita érveket, magáról a tervezett törvényjavaslatról megállapította, hogy az nem más, mint a Németországban behozott törvénynek egyszerű átvétele. Javasolta, hogy a megfelelő szakbizottság döntson *Istóczyék* javaslatára felelt. A következő napirendi pont a közigazgatási tisztviselők, a segéd- és kezelőszemélyzet elleni fegyelmi eljárásról szóló 1876-os törvényeikk módosításáról szóló törvényjavaslat általános vitája. *Latkóczy Imre* előadó összegezte azokat az okokat, amelyek szükségessé tették a törvény korszerűsítését. *Győry Elek* érveket sorakoztatott fel annak alátámasztására, hogy a javasolt módosítás is számos kérdést megoldatlanul hagyott és csökkenti az önkormányzat elvét. Elutasító álláspontját határozati javaslat formájában terjesztette elő. *Grünwald Béla* a törvényjavaslat felemás voltát hangsúlyozta, támogatta *Győry* határozati javaslatát. *Tisza Kálmán* az érvényben levő törvény pozitív eredményeire hívta fel a figyelmet, és szövelt az előkészítő bizottsági üléseken kifejtett szakzerű véleményekről. *Győry Elek* ellenjavaslatát ezek fényében megalapozatlannak tartotta. *Győry Elek* reflektált a miniszterelnök kijelentéseire, majd a szavazás alkalmával a többség elvetette ellenjavaslatát. Ezt követően megkezdték a törvényjavaslat részletes tárgyalását és az első öt paragrafust megtárgyalták. (KNapló, i. h. 240—268. 1.)

A képviselőház ápr. 15-i ülésén — erről szól MK rövid karcolata — tovább folytatták a közigazgatási tisztviselők elleni fegyelmi eljárást szabályozó törvényjavaslat tárgyalását. Tulajdonképpen vita nem alakult ki, néhány függetlenségi párti képviselő az egyes paragrafusok kapcsán a közigazgatási tisztviselők helyzetéről említett meg kirívó példákat. A törvényt végül elfogadták, és — az előzetesen kialakított napirend szerint — visszatértek a községekéről szóló törvényjavaslat

elhalasztott VIII. szakaszára, amely a fegyelmi eljárásról intézkedett. A korábban nagy vitát ígérő szakasz tárgyalásakor csupán néhány észrevétel hangzott el, a többség eredeti formában fogadta el az előterjesztést, és ezzel a két törvényjavaslat tárgyalása befejeződött. Az ülés végén a hűsvéti szünet időtartamával, a Ház szünetet követő első ülésének időpontjával, valamint annak napirendjével kapcsolatban vita alkult ki. *Csanády Sándor, Helfy Ignác és Madarász József* fejtette ki a függetlenségi párt tárgyalásokkal kapcsolatos igényét. A napirend kialakításakor úgy döntöttek, hogy ápr. 16-án egy rövid ülésen harmadszori felolvasásban meghallgatja a Ház a két elfogadott törvényt, a következő ülést pedig máj. 1-én tartják. (KNapló, i. h. 268–281. l.) — Itt jegyezzük meg, hogy MK az ápr. 16-i 35 perces formális ülésről természetesen nem írt karcolatot.

Az ülés érdemi tárgyalásáról MK keveset írt, a közigazgatási reform-törvényjavaslat fogadtatásáról és főként képviselőházi tárgyalásáról summásan összegezte a kialakult véleményt (202 : 5–14), és az aznapi ülés humoros zárójelentését: a hűsvét utáni tárgyalások ügyrendje feletti vitát mutatta be, a feltétlenül opponáló Csanády Sándor figyelmetlenségéből származó nyilvános felsüléssel végződő szerepléséről számolt be a PH olvasóinak (203 : 6–20).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

203 : 1 *junktum* — összekapcsolt, összefüggésbe hozott

6–20 Csanády felszólalása a napirend kérdésében. — A karcolatban leírt helyzet nem MK leleménye, a helyzetet a KNapló is megőrizte. Álljon itt Csanády érvelése: »En, t. Ház, sokallom azon 14 napi szünidőt, amelyet a miniszterelnök úr javasolt. (*Nagy zaj. Felkiáltások jobb felől: Eláll!*) A t. kormány-párt „eláll” felkiáltásaiból azt következtetem, hogy a javasolt szünidőt keveslik. (*Élénk derűtség.*) Én azonban ismételve kimondom, miként azt sokalloom. (*Élénk derűtség és felkiáltások jobb felől: Eláll!*) Nem állok el, mert önök nem fognak velem komédiázni. (*Zajos derűtség.*)...« (KNapló, i. h. 208. l.)

A T. HÁZBÓL

M. I. *Pesti Hírlap. 1886. május 5., 8. évf 124. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

II. *Mikszáth Kálmán Országgyűlési Karcolatai. Bp., 1892.* Össze-
gyűjtötték és kiadták Legrády Testvérek. 130–132. l.

A szövegről

A textológiai elveknek megfelelően a jelen Krk az 1892-es kötetkiadás szövegét közvetíti. A nyomdába adáskor MK nem módosított a karcolat PH-beli alakján, csupán a kötet gyakorlatának megfelelően a tartalomra utaló címet illesztett karcolata elé: *Behozatik a népfelkelési törvény*. A Krk korábbi köteteinek megfelelően az eredeti címmel közöljük a karcolatot.

A parlamenti ülésről

A húsvéti szünetet követő máj. 1-i és 3-i ülésről MK nem írt karcolatot. A mindössze 35 percig tartó máj. 1-i ülésen *Péchy Tamás* megemlékezett az elhunyt *Pauler Tivadar* igazságügy-miniszterről, majd ügyrendi javaslatot terjesztett elő. (KNapló, 1884–87. XI. köt. 283–284. l.) A máj. 3-i ugyancsak rövid, 55 percig tartó ülésen a budapesti rendőrség számára építendő önálló épületről szóló törvényjavaslatot nyújtotta be *Hegedűs Sándor*. *Szederkényi Nándor* a javaslattal egyetértett, de kifogásolta a távlati fejlesztés igényeinek mellőzését. *Enyedi Lukács* az építkezés pénzügyi fedezetével kapcsolatban tett észrevételt. *Tisza Kálmán* röviden válaszolt a képviselők megjegyzéseire. *Thaly Kálmán* arra hívta fel a figyelmet, hogy esetleges nemkívánatos megmozdulás gyors elfojtására a város budai oldalára is célszerű lenne rendőrlaktanyát építtetni. *Tisza Kálmán* megvédte és megindokolta a rendőri erők koncentrációját. A javaslatot a Ház elfogadta. (KNapló, i. h. 286–290. l.)

A képviselőház máj. 4-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — a népfelkelésről szóló törvényjavaslat általános vitáját kezdték meg. *Münnich Aurél* előadói beszédében röviden összegezte a törvényjavaslat fontosabb célkitűzéseit. *Fejérváry Géza* b. honvédelmi miniszter a haditechnika nemzetközi méretű fejlődésére hívta fel a figyelmet, továbbá arra a geográfiai helyzetre, amelyben a Monarchia elhelyezkedik. Végezetül részletesen szólt a népfelkelési csapatok időben való megszervezésének szükségességéről. *Ernusz Kelemen* törvényelvi visszapillantásban felidézte az 1868-ban elfogadott véderőtörvényt, megállapította, hogy a vitára bocsátott törvényjavaslat visszalépést jelent a korábbihoz képest, mert még kevésbé veszi figyelembe az ország gazdasági és politikai érdekeit. Nem fogadta el tárgyalási alapul a javaslatot. *Vadnai Károly* visszautasította Ernusznak azt a megjegyzését, hogy a porosz mintát utánozza a törvényjavaslat. Majd több érvet sorolt fel az előterjesztésben kifejtettek alátámasztására. *Lás Gyula* a javaslatban a hadkötelezettség időtartamának burkolt formában való további tíz évvel való felemelését látta, ezért az előterjesztett formában nem támogatta. *Gajári Ödön* a törvényjavaslatot a nemzetközi erőviszonyok szempontjából vizsgálva kimutatta, hogy az reális és az ország és Monarchia érdekeinek egyaránt megfelelő. A megfogalmazásban kellő biztosítékot látott, hogy a magyar érdekek érvényesüljenek. *Thaly Kálmán* kérte a Há-

zat, hogy maga és elvbarátai nevében beterjesztendő határozati javaslatát a következő ülésen adhassa elő. (KNapló, i. h. 291—313. l.)

*

A karcolatot bevezető eszmefuttatásában MK érzékeltette, hogy a népfelkelési törvényjavaslatot vegyes érzelmekkel fogadta a képviselőház. Ezt a Ház létszámának, hangulatának leírásával csak alátámasztotta. Röviden szólt Fejérváry Géza hadügyminiszter expozéjáról és Vadnai Károlynak a törvényjavaslatot támogató beszédéről. Az ellenzék és a kormánypárt hangulatát folyosói beszélgetések és érvek visszaadásával fejezte ki. A karcolat csattanója Odelschalch Gyulának tulajdonított megjegyzés volt, amellyel Gajári Ödön beszédét dicsérte.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 204 : 17—23 A Házban tartózkodó katonatisztek. — Az ülés elején Péchy Tamás bejelentette, hogy az ülésen a hadügyminiszter megbizottjaként két magasrendű katonatiszt is részt vesz, és esetleges »felvilágosítások« megadása végett szólási joggal rendelkezik.
- 27—28 a folyosókon segítettek Tiszának igazságügy-minisztert találni — Pauler Tivadar hosszas betegség után 1886. április 30-án hunyt el, utódjául május 15-én nevezték ki Fabiny Teofilt.
- 29 [Tisza] ma nem volt jelen az ülésen. — A KNapló szerint az ülés kezdetétől három miniszter volt jelen az ülésen: Tisza, Fejérváry és Szapáry. MK valószínűleg a következő sorokban leírt helyzet miatt állította Tiszáról, hogy nem tartózkodott a Házban.
- 205 : 1—2 Fejérváry báró, noha ő az első miniszter, akü Tisza ilyen fontos pillanatban magára hagy — ld. a 204 : 29 sorhoz fűzött jegyzetünket.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 6., 8. évf. 125. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A szövegről

A karcolat 206 : 5 sorában a következő mondat olvasható: »Új kontraktus tíz évre az órd. . . akarom mondani Ausztriával.« A mondat felépítése, a fordulat arra mutat, hogy az »órd. . . « alak szembeötlően komoly politikai szándékot leplez, hisz a nyelvben köz-

ismert fordulat az ilyes: »megállapodik, kontraktust köt az ördöggel«. A karcolat szövegében levő »örd. . .« azt sejteti, hogy MK hosszú u hang segítségével akarta elleplezni a csonkított szót, az olvasók fantáziájára bízva a megoldást. E feltételezést támasztja alá, hogy Értelmező Szótárunk az »örd« hangkapcsolattal kezdődő szavak közül csupán az orda, ordas, ordó, ordonánc és az ordré szavakat veszi számba. Ezek egyikéből sem alakítható ki egy olyan fordulat, mint amelyet MK karcolatában megteremtett. Ezért az elleplezett írói szándékot feloldottuk és az »örd. . .« alakot »örd. . .« formára változtattuk.

A parlamenti ülésről

A képviselőház máj. 5-i ülésén először *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter bizottsági tárgyalásra benyújtotta az Osztrák-Magyar Bank szabadalmának további tíz évre való meghosszabbításáról szóló törvényjavaslatot, *Széchenyi Pál* gr. földművelés- ipar-, s kereskedelemügyi miniszter pedig az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szövetség meghosszabbításáról szóló törvényjavaslatot terjesztette elő kinyomtatásra és előzetes bizottsági vitára. Ezt követően tovább folytatták a népfelkelésről szóló törvényjavaslat általános vitáját. *Thaly Kálmán* hosszabb beszédben bírálta a törvényjavaslatot, kifejtette, hogy ennek elfogadása a közös hadsereg hatalmát növelné meg, és tovább sorvasztaná a honvédséget, az önálló nemzeti hadsereget. A függetlenségi párt nevében elutasította a tervezetet. *Pulszky Ágost* a nemzetközi helyzetre való tekintettel támogatta a javaslatot, és e gondolatmenetnek fényében vizsgálta a korábbi törvény hiányosságait, méltatta a vita alatt levő javaslat körültekintőbb megfogalmazásait. Beszédében vitatta Ernuszt Kelemen előző nap kifejtett nézeteit. *Ernuszt Kelemen* reagált Pulszky megjegyzésére, ezt követően *Pulszky Ágost* fenntartotta bírálatát. *Vadnay Andor* nem értett egyet a népfelkelés gondolatával, csatlakozott *Thaly Kálmán* érveléséhez, és nem fogadta el a javaslatot tárgyalási alapul. *Tischler Vince* a legújabb idők háborúinak és hadműveleteinek tapasztalatára hivatkozva támogatta a törvényjavaslatot. Az ülés végén *Boda Vilmos* interpellációt intézett a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterhez a Szekszárdon felállítandó vincellérképző iskola megvalósítása érdekében. (KNapló, 1884—87. XI. köt. 314—337 l.)

*

Karcolatában MK az ülés két jelentősebb mozzanatára hívta fel olvasói figyelmét: az Ausztriával kötött gazdasági és kereskedelmi egyezmény további tíz éves időszakra szóló törvényjavaslata miniszteri benyújtásának rövid, de jelentős mozzanatára. Ennek kapcsán a közhangulat érzékeltetésére megkockáztatta az összekacsin-

tást olvasóival, amikor leírta a következő sajtóhibával eltorzított mondatot: »Új kontraktus tíz évre az órd. . akarom mondani Ausztriával.« (206 : 5) Ez — mint a szöveg-emendációról szólva kifejtettük — csak az »ördög« szó lehet, amely a közönség számára érthető szövegdíjtés, de még adott esetben áthárítható a nyomdai gyors munkára is. A másik érdekes esemény Thaly felszólalása volt, ennek főbb gondolatmenetét közvetítette, majd Pulszky Ágost beszédét és annak polemikus részét, ill. Péchy Tamás házelnöki reputációja megmentésének komikus mozzanatát emelte ki. A másik két szónok és a szőlőtermelés érdekében interpelláló Boda Vilmos szerepléséről nem írt, lehet, hogy akkor már nem tartózkodott a parlamentben, de az is elképzelhető, hogy nem tartotta említésre méltóknak ezeket a felszólalásokat.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 206 : 7—8 *Kirakták, benyújtották — s ezzel átment a tisztelt Ház a népfelkeltési javaslatra.* — Szapáry Gyula gr. a szokásos fordulattal terjesztette a törvényjavaslatot a Ház elé »I. képviselőház! Van szerencsém benyújtani egy törvényjavaslatot az Osztrák-Magyar Bank szabadalmának meghosszabbításáról, annak mellékleteivel és indoklásával, továbbá egy törvényjavaslatot az 1878. évi XXVI. törvényeikkben foglalt intézkedések további 10 évre való kiterjesztéséről, annak indoklásáról. . .« (KNapló, i. h. 374. l.) Hasonló volt Széchenyi Pál előterjesztése az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi megállapodás meghosszabbításáról. (Uo.)
- 12—14 [Thaly] *beszélt az osztrák hadsereg történetéről (a generálisok a karzaton kényelmellenül mozogtak)* — Thaly beszédében felsorolta Ausztria XIX. századi háborúit, a Napóleon ellen viseltet, az 1848/49-es magyarországi hadjáratot, az 1859-ben a franciákkal vívottat, és az 1866-ban a poroszokkal folytatott háborút. A konklúziója a következő volt: » . . . Ugyanis akárki vizsgálja a közös hadsereg tradícióit, a hagyományos Zopf, ugyanazon Schlendrian most is uralkodik ott. (Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.) A szellem, kivált a felső, az intéző tisztí körökben, amely nem akar szakítani a múlt hagyományaival, amely most is a Roggen-dorfolk, a Basták, a Karaffák és Heisterekek idejét látja tán még jelen. . .« (KNapló, i. h. 317. l.)
- 14 *végre is a budai temetőben találta magát a halottak közt.* — Thaly beszédébe beleszótt egy anekdotát a XIX. század elején vitézségével kitűnt Alvinczy tábornokról, aki mindenkitől elfeledve nyugodott a krisztinavárosi temetőben, míg az ugyanott levő 1849-es honvédsírokat állandóan virággal borították. Thaly következtetése a következő volt: »Ő [Alvinczy] volt olyan hős, ami tisztán a katonai bravúrt

- illeti, mint azok, akik koszorúzott sírban nyugodtak; de az ő sírjára koszorút nem helyezett senki, elfeledte őt a történetírón kívül mindenki. Miért? Elfeledte azért, mert Alvinczy nem nemzeti, hanem idegen érdekeket szolgált, azokért adta magát eszközül, azokért dobta mérlegbe hősi kardját...» (KNapló, i. h. 320. l.)
- 206 : 17—18 *Általában olyan volt a beszéde, mint a régi libertas, kuruc pénz. A körirata: »pro libertate«, de az anyaga réz.* — MK ezzel a más írásaiban is használt fordulattal arra utalt, hogy a beszéd tartalma mögött nem volt igazi fedezet.
- 24—25 *Mikor már lankadna, közbeszólásokkal fölingerlik, meg-tüzesedik* — Pulszky Ágost beszédét a KNapló által feljegyzett közbeszólások szerint Thaly Kálmán kétszer, Ugron Gábor egyszer zavarta meg. (I. h. 323., 327., 328. l.)
- 207 3—4 Gúnyos közbekiáltás Pulszky beszéde közben. — A KNaplóban nem találtuk nyomát a MK idézte közbeszólásnak.
- 8—23 »Szétkergetik a parlamentet« közbekiáltás és Péchy megjegyzése. — MK pontosan írta le a jelenetet, de az írói eszközök érzékeltetésére érdemes idézni a KNaplóból ezt a helyzetet: »...PULSZKY ÁGOST: ... azt hiszi a t. Ház, hogy oly minisztérium, mely nem bír erővel e Házat arra bírni, hogy az újonctartalékot megszavazza, bírjon oly bizalommal és erővel, hogy a népfelkelést behívja? (*Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon és felkiáltások: Szétkergetik a Házat!*) Jól van! önök azt mondják: szétkergetik a Házat, de alkotmányos lesz-e ez az eljárás? (*Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát Bosznia! Elnök csönget.*) ELNÖK: (*csönget*): T. Ház! Én ugyan nem hallottam, hogy egy képviselő úr azt mondta volna, hogy hátha szétkergetik-e Házat? De Pulszky képviselő úr fölemlítette ezt és reflektált reá. (*Halljuk!*) Már erre kénytelen vagyok megjegyezni, hogy vastag összetévesztése a mai állapotoknak a sötét múlttal az a föltevés, hogy Magyarország parlamentjét szétkergethetik. (*Élénk helyeslés. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem úgy mondták!*) Azon férfiak, kiket Magyarország e parlamentbe küld, mindig fognak bírni annyi erélyvel, hogy az ilyen, különben föl nem tehető lépésnek ellentálljanak. (*Általános élénk helyeslés.*) Ez az eset tehát tökéletes lehetetlenség, és én, a magyar képviselőház elnöke, határozottan tiltakozom az ily feltevés ellen. (*Általános élénk helyeslés.*) PULSZKY ÁGOST: T. Ház! Miután a Ház t. elnöke e kérdésre vonatkozólag határozottabban nyilatkozott, mintsem én nyilatkozhatnám, e szuppozíciót nem fogom tovább cáfolni...» (KNapló, i. h. 328. l.)
- 35—208 : 16 Ernuszt védekezése, Pulszky állítása és az elnök megjegyzése. — Ernuszt Kelemen a KNapló szerint az előző napi ülésen a következőképpen fogalmazta meg gondolatát:

»...Ki ilyen justiciának szolgáltatója garancia nélkül a nemzet színe-javát a 19-ik évtől a 42-ik évig: az ugyan lehet képviselő, de bizonyára nem népképviselő (*Zajos, hosszan tartó helyeslés a baloldalon*), mert a nép érdeke iránt nem bír elég érzékkel...« (I. h. 301. l.) Pulszky Ágost támadása után Ernusztt Kelemen a május 5-i ülésen a következőket mondta: »... aki dacára ennek, elfogad oly törvényjavaslatot, mely 19-ik évtől a 42-ik évig egy korszellemnek meg nem felelő katonai eljárásnak szolgáltatója át a polgárt, az lehet igen derék, tisztességes ember, de nézetem szerint nem lehet szabadelvű...« (I. h. 330. l.) Pulszky erre felolvasta az előző napi ülésről készült napló szövegét. (Uo. 330—331. l.) Ezután nyilatkozott Péchy Tamás: »T. Ház! Én azon nézetben vagyok, hogy Ernusztt képviselő úr nem azt mondta (*Igaz! Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon*) hogy aki megszavazza a törvényjavaslatot, az nem népképviselő. Ha ezt mondta volna, akkor elnöki kötelességemet mulasztottam volna el, ha a tanácskozások nyugodt folyama tekintetéből meg nem tettem volna észrevételeimet. (*Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és szélsőbaloldaltól. Ellentmondások. Zaj a jobboldalon*).« (Uo. 331. l.) — MK tehát nem tűzött, amikor az elnöki tekintély megóvásának furcsa rabulisztikáját karcolatában pellengérré állította, és hozzáfűzte csattanóként a következő zárósort: »Mert az éljenek csakugyan éljenek voltak, de az igazság... az nem volt igazság« (208 : 22—23).

- 208 11 *sillogismus cornutus* — am. szarvas okoskodás; a formális logikában a következtetés ama formája, amelyben a felső tétel feltételes.

A T. HÁZBÓL

- M.** *Pesti Hírlap. 1886. május 12., 8. évf. 131. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A parlamenti ülésről

MK a képviselőház máj. 6-i, 7-i, 8-i, 10-i üléseiről nem írt beszámolót. A jelen karcolatába tréfás formába indokot is beleszótt: »Tisza nem vesz részt a vitában. Hátha valami politika lappang ez alatt? Én legalább annak gondoltam. Hátha, mondom magamban, én se írnék erről a vitáról semmit. Meglehet ebben is valami politikát fedez fel a publikum. Mert a publikum képzelődő.« (210 7—12) Meg kell jegyeznünk, hogy azokon a tárgyalási alkalmakon Tisza Kálmán

valóban nem vett részt a vitában, de a KNapló tanúsága szerint még az ülésen sem jelent meg. Távollétével kapcsolatban a PHban nem találtunk indoklást.

A parlament a jelzett négy alkalommal tovább vitatta a népfelkelési törvényt. A máj. 6-i, 7-i és 8-i ülésen a javaslat általános vitája zajlott, és a tárgyalás végén 177 képviselő igennel szavazott, 100 nemmel, 174 képviselő pedig távol volt. Így a javaslatot 77 szavazattal fogadták el. (ld. KNapló, 1884—87. XI. köt. 338—384., ill. XII. köt. 3—26. 1.) A Ház máj. 10-i ülésén megkezdték a népfelkelési törvényjavaslat részletes tárgyalását. Ez alkalommal a 4. § 1. pontjáig jutottak a megvitatásban. (KNapló, i. h. 27—51. 1.)

A képviselőház máj. 11-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — tovább folyt a népfelkelési törvényjavaslat részletes tárgyalása. Az 5. §-hoz *Ivánka Imre* tett stiláris megjegyzést, és a paragrafus végére egy olyan szakasz hozzáfűzését ajánlotta, amely arról intézkedik, hogy csak kiképzett egyéneket hívhatnak be népfelkelőnek. *Tóth Ernő* azt javasolta, akik szolgálatukat a honvédségnél töltötték, azok népfelkelőkként csak a honvédség kötelékébe legyenek behívhatók. *Ernusz Kelemen* a fiatalabb korosztályok érdekében emelt szót, és indítványozta, hogy a 19 évesek korosztályát utolsónak vegyék igénybe. *Thaly Kálmán* a taktikai egységek összeállításával kapcsolatban tett fel kérdést a szakminiszternek. *Fejérváry Géza* b. honvédelmi miniszter részletesen válaszolt a négy képviselő kiegészítő javaslatára. A szavazásnál a többség elvetette a módosításokat, és eredeti formájában hagyta jóvá az 5. §-t. A 6. § vitájában *Beöthy Ákos* határozati javaslatot terjesztett be a katonai büntető eljárás új jogi szabályozására, amely mind a közös hadseregre, mind a honvédségre kiterjedne. *Kőrösi Sándor* egyetértett Beöthynek a haditörvénysszékkel kapcsolatos kritikai megjegyzésével, de lehetetlen kívánságnak tartotta, hogy még a képviselői ciklus idején az új katonai törvénykönyvet el lehessen fogadni. *Thaly Kálmán* határozati javaslatot terjesztett be, amely kimondja, hogy a népfelkelők honvédségi esküt tesznek le. *Tisza Kálmán* reagált arra az óhajra, hogy még a ciklus folyamán terjesszék a Ház elé az új katonai büntető-törvénykönyvet. Közigazgatási és jogi nehézségekre hivatkozva teljesíthetetlennek tartotta az erre a kérdésre vonatkozó indítványt. *Ugron Gábor* pártolta Beöthy Ákos javaslatát és megvalósítását igen sürgősnek tartotta. *Andreánszky Gábor* b. is csatlakozott Beöthy Ákos indítványához. *Fejérváry Géza* b. a sürgető javaslatok elvetését indítványozta. A többség az eredeti formában fogadta el a 6. §-t. A törvénytervezet 7. §-át néhány észrevétellel, a 8. §-t pedig megjegyzés nélkül fogadta el az országgyűlés. (KNapló, i. h. 52—75. 1.)

*

Négy ülésről nem írt MK karcolatot. A parlamenti beszámolók elmaradását tréfás ötlettel Tisza Kálmán távollétével köti össze és az abból levont következtetéssel magyarázza olvasóinak. Hasonló áthidaló funkciója van a karcolat bevezetőjében leírt — valószínűleg kitalált — szituációnak, amellyel ironik megindokolta, hogy miért

nem kért névsorolvasást Csanády Sándor. Figyelemre méltó e gondolatmenet záró sora, amelyet a nemzetiségi kérdés megtételeével kapcsolatos csattanóként említ. Magáról az ülésről inkább csak hangulati elemeket közvetített, a felszólalások egy-egy kiragadott mozzanatára hívta fel a figyelmet. Tisza felszólalását sem részletezte, csak irányát jelezte. Külön figyelmeztetett Fejérváry Géza egy szelletes riposztjára.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 209 : 29 — 31 *sorompóba lép Törs Kálmán is, aki szintén katonaviselt embernek veendő azóta, hogy a képviselőház egykori atillája rajta volt* — Ld. erről MK A Ház atillája c. kareolatát (Krk 71. köt. 118—121. l.)
- 210 2 *smarn* — morzsa, törmelék, itt semmiség, jelentéktelen dolog
- 21 — 22 *az ablakból leugró szobalányok* — Fejérváry Géza Beöthy Ákos javaslatának elutasításakor megjegyezte, az semmit nem bizonyít, hogy egy derék kapitány agyonlőtte magát valami ok miatt. »Engedelmet kérek — folytatta Fejérváry — erre azt hozhatnám föl, hogy hány szobalány ugrik le a harmadik emeletről (*Élénk derűség*), amint ez, úgy az sem bizonyít magában semmit...« (KNapló, i. h. 70. l.)
- 25 — 30 Ugron észrevételére tett miniszteri visszavágás. — Ugron Gábor a következőket mondotta »Az embernek valóságosan arcába kergeti a vért oly katonai törvénykönyv létezése, mely a katonaság gonosztevőit, ha kötél általi halálra ítélnék el, az egyenruhából kivetkőzteti és polgári ruhát ad rá, és csak mint polgár embert akasztatja fel...« (KNapló, i. h. 69. l.) Fejérváry Géza válaszában megjegyezte »...Ugron Gábor, t. képviselő úr azt állította, hogyha a katonát halálra ítélik, lehúzzák róla a katonai ruhát, hogy polgáruhában akasztassák fel. Ezt határozottan tagadom. Mert valamint a polgári egyént, ha az elítéltetik, fegyencruhába öltöztetik, éppúgy a katonára is, ha halálra ítéltetik, fegyencruháat adnak. A polgári ruhát tehát fegyencruhával összetéveszteni guszthus dolga (*Élénk tetszés*).« (KNapló, i. h. 70. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 13., 8. évf. 132. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A parlamenti ülésről

A képviselőház máj. 12-i ülésén folytatták és befejezték a népfelkélési törvény részletes tárgyalását. A 9. §-hoz *Ivánka Imre* módosító indítványt tett, a tisztek kitüntetéseinek békeidőben való használatát javasolva. *Irányi Dániel* a tisztikar kiválasztásánál a magyar állampolgárság kikötését javasolta. A többség mindkét módosítást elfogadta. A 10. § vitában *Szemnecz Emil* kifogásolta a honvédtisztek hátrányos előléptetését, beszédében összehasonlító adatokat szolgáltatott a közös hadseregbeli tisztek előnyösebb helyzetére. *Thaly Kálmán* csatlakozott az előtte szóló képviselő észrevételeihez, majd kételyét fejezte ki az iránt, hogy a népfelkélés adminisztrációját a szolgabírói hivatal el tudja végezni. *Fejérváry Béla* b. honvédelmi miniszter elutasította *Szemnecz Emil* észrevételét, *Thaly Kálmán* kérdésére kijelentette, hogy a nyilvántartások vezetése elsősorban a honvédparancsnokságok feladata lesz. *Szederkényi Nándor* aggályát fejezte ki, hogy a népfelkélés nyilvántartása meg fogja növelni az adminisztratív kiadásokat. *Fejérváry Béla* b. szakminiszter biztosította *Szederkényit*, hogy semmi új adminisztratív költséget nem fog okozni a törvény végrehajtása. E felszólalások után a többség változatlanul elfogadta a 10. §-t, majd a 11–14. §-okat vita nélkül hagyták jóvá. Ezzel a népfelkélési törvényjavaslatot a Ház elfogadta. Az ülés végén *Horváth Gyula* interpellációt intézett *Tisza Kálmán*hoz az erdélyi hitelviszonyok rendezetlenségével kapcsolatban. Felkérte a kormányt, hogy még az ülésszak ideje alatt terjesszen elő törvényjavaslatot a helyzet megjavítására. *Tisza Kálmán* azonnal válaszolt a feltett kérdésre, felsorolta mindazokat az intézkedéseket, amelyeket a kormány addig tett. *Horváth Gyula* újból kifejtette az erdélyi hitelviszonyokkal kapcsolatos aggályát, de azért tudomásul vette *Tisza* válaszát. *Tisza Kálmán* még további kiegészítéseket fűzött előbb elhangzott válaszához. (K.Napló, 1884–87. XII. köt. 75–85. l.)

•

A viszonylag eseménytelen vita helyett MK ironikus formában megszólaltatta a folyosón a költségvetési többletlet kifogásoló kormánypárti képviselőket. A szatirikusan lakonikussá formált válaszukkal érzékeltette a kormányzó párt és a kormány viszonyát. E »lázongás« *fényében* foglalkozik *Horváth Gyula* interpellációjával, és kiemelte annak ellenzéki felhangjait, de csattanóként *Horváth*nak a miniszterelnöki válasszal kapcsolatos felemás argumentációját és a válasz elfogadását emelte ki.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

211 11–12 mert holnapután a »milliók« *jönnek...*— A képviselőház május 14-i ülésének napirendjére az egyes tárcák elmúlt évi többletkiadásának jóváhagyását tűzték napirendre.

- 211 : 25—26 *A tegnapi pártkonferencia egészen fölébresztette bennük az alvó tigrist.* — A PH május 12-i számában a 2. lapon megjelent »A milliók« c. cikk szólt a szabadelvű párt május 11-i üléséről. Mint ahogy a híradás beszámolt: »A felszólalók közül többen, legélesebben, Szereday Aladár, szemére hányták a kormánynak, miért nem hozta a nagy túlkiadásokat a maga idején az országgyűlés tudomására. Kifejezték azon nézetünket is, hogy az ily eljárás által illuzórikussá tétetik az országgyűlés büdzséjoga. . . Az egyik felszólaló azon kijelentésére, hogy a szóban forgó póthitel törvényjavaslatokat csakis a kormány-elnök iránti bizalmánál fogva szavazza meg, azt válaszolta Tisza miniszterelnök, hogy politikai bizalmat csakis az egész kormány irányában fogadhat el. A vita további folyamában csaknem valamennyi felszólaló hangsúlyozta, hogy a rekriminálás, annak keresése, ki és mennyiben hibás, nem vezetne célhoz, hogy a párt elvárja a kormánytól miként a nagymérvű túlkiadások megelőzésére általa kezdeményezett intézkedéseket szigorúan meg is fogja tartani, s általában teljes eréllyel fog munkálkodni az államháztartás rendezésén, s végül hogy erre irányuló törekvéseit a párt buzgó támogatásban részesítendő. . .«
- 212 : 32—33 *melyik diaeten classisba számítható rang szerint a képviselő* — A diaeten classis am. napidíj osztály. Meghatározását az 1848. V. t. c. 56. §-a határozta meg napi öt pengő forintban. Ez a rendszer 1893-ig érvényben volt.
- 213 : 7—10 Horváth Gyula téli és nyári beszédeinek magyarázata. — A jelen kötet jan. 19-i *A t. Házból* c. karcolatának II. *Néhány megjegyzés Horváth Gyuláról* c. részében MK kifejtette, mi értendő nyári és téli beszédeken (ld. a 100. lapon).
- 20—21 [Horváth Gyula] *még egy szűrés pótbeszédbé csavargatta bele a »tudomásul veszem«-et.* — Ez a megjegyzés nem a satíraíró ötlete, Horváth Gyula a miniszterelnöki válasz után további észrevételeket tett. Beszédét a következő fordulattal fejezte be: ». . . De annak dacára, hogy ez így történt, annak dacára, hogy az én bizalmam a kérdés elintézésére nézve bizonyos mértékig meg van ingatva — megjegyzem, hogy én e kérdést nem tartom olyan dolognak, amelyet akár egyes egyének, akár pártok párt szempontból kihasználhatnak és kihasználni jogosulva volnának — tudomásul veszem a t. miniszter úrnak adott válaszát, csakis azon indokból, hogy meg legyen adva az alkalmom arra, hogy a t. kormány a miniszterelnök úr által ígért komoly eredményeket — és én hiszek a t. miniszterelnök úrnak — a legközelebbi időben felmutathassa. . .« (KNapló, i. h. 85. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap*. 1886. május 15., 8. évf. 134. sz. (2–3. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A parlamenti ülésről

A képviselőház máj. 14-i ülésén az 1885. évben keletkezett húszmillió forintos deficit utólagos elfogadásáról szóló törvényjavaslatot tárgyalták. *Lukács László*, a pénzügyi bizottság előadója ezt részben a gyorsütemű vasútfejlesztéssel indokolta, a vonalépítések során olyan előre nem látott nehézségek következtek be, amelyekre nem számítottak a költségvetés előzetes összeállításakor. A munkák felfüggesztése a parlamenti jóváhagyás miatt pedig kereskedelmi hátrányokat jelentett volna. *Hegedűs Sándor* előadói beszédében elemezte azokat az okokat, amelyek a meglepően magas deficitet előidézték, és felvetette a megfontoltabb költségvetés tervezésének és a körültekintőbb gazdálkodásnak a szükségességét. *Helgy Ignác* a függetlenségi párt nevében határozati javaslatot terjesztett elő, amely indítványozta, hogy a képviselőház fejezze ki rosszallását a kormány eljárása felett, küldjön ki egy 15 tagú bizottságot a deficit keletkezésének beható tanulmányozására. *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter hosszabb beszédben válaszolt Helgy vádjaira és magyarázta a kormány eljárását. *Horánszky Nándor* a mérsékelt ellenzék nevében bírálta a kormányt, a deficit egyes tételeivel részletesebben foglalkozott, egy-egy esetben éles szavakkal illetve a kormányt, egyik-másik tárcát, a függetlenségi párthoz hasonló határozati javaslatot terjesztett elő. A további vitát az elnök az idő előrehaladtára való tekintettel berekesztette. (KNapló, 1884–87. XII. köt. 86–112. l.)

*

Az adófizető polgárokat érintő ülésről MK lakonikus hangon számolt be. Jellemezte az előadók hangnemét, a szakminiszter megjegyzését, és nagy figyelmet szentelt a függetlenségi párt és a habarédi vezérszónok érvelésének, felfigyelt arra, hogy Helgy Ignác kevésbé indulatosan tette szavá a kormány eljárását, mint Horánszky, a mérsékelt vezérszónoka. Az ebből levont következtetéssel a függetlenségi párt stratégiáját jellemzi (214 : 31–215 : 3). A kormány kellemetlen helyzetének érzékeltetésére Tisza és Szapáry magatartását és vélt gondolatait vetítette olvasói elé.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

214 : 6–9 A habarékpárti figyelmeztetés. — A KNapló a MK által leírt megjegyzést nem örököltette meg.

26–27 — *Hiszen csak nem szeretném olyan nagyon Tiszát!* — *mondják némelyek sóhajtozva.* — Hasonlóan jellemezte MK

- korábbi karcolataiban és *A tisztelt Ház* c. kötetében a kormánypárti képviselők Tiszához való személyes kötődését. (Krk 71. köt. 196. l.)
- 214 : 28 — 29 *Maga a két előadó, Lukács László és Hegedüs Sándor is ellenzéki akkordokat ütnek meg beszédjükben* — Lukács László a vasútépítés előre nem látható kiadásaival magyarázta a közlekedési tárca közel ötmilliós túllépését: »... hiszem, ... hogy a t. képviselőház ezen törvényjavaslat tárgyalásánál... tisztán csak a nagyfontosságú érdekeket tartva szem előtt, objektivitással, annak megítélésében, elbírálásában, ha szigorúan is, de mindenesetre igazságosan fog eljárni...« (I. h. 87. l.) Hegedüs Sándor bírálóbbr hangot ütött meg. Íme egy idézet: »... a nyilvántartás és ellenőrzés szempontjából itt oly hiányra bukkanunk, amelyet elhallgatnunk nem lehet, és amelyen okvetlenül segítenünk kell, mert tagadhatatlan, hogy a túlkadások ily növekedése államháztartásunk megzavarását mozdítja elő és annak rendezését teszi lehetetlenné... Annak keze, aki e tekintetben elsősorban felelős, igen természetesen ellenőrzést kell, hogy gyakoroljon az egyes tárcák kezelésére nézve. Értem a pénzügyminisztert és a pénzügyminiszter felett a minisztertanácsot...« (I. h. 91. l.)
- 215 : 28 — 29 *Az ellenzék a könnyebb véget fogja. Jósol.* — MK a két szónok érveléséből merítette megállapítását: Helfy a következőket mondotta: »... elég egy pillantást vetni magukra a deficitekre és előirányzatokra. 1880-ban a t. kormány előirányzott 19 900 000 frt-ot, lett belőle a zárszámadás szerint 41 900 000 frt; 1881-ben az előirányzat 24 700 000 frt, a zárszámadási eredmény 44 600 000 frt... 1885-re előirányzott 14 800 000 frt, s rábízom a t. pénzügyminiszter úrra, mondja meg most, mi lesz majd az 1885-iki zárszámadási eredmény. (*Tetszés a bal- és szélsőbaloldalon.*)...« (I. h. 94—95.)

A T. HÁZBÓL

- M. I. *Pesti Hírlap. 1886. május 16., 8. évf. 135. sz.* (1—2. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.
- II. *Mikszáth Kálmán Országgyűlési Karcolatai. Bp., 1892.* Össze-
gyűjtötték és kiadták Légrady Testvérek. 132—136. l.

A szövegről

A jelen Krk a textológiai elveknek megfelelően az 1892-es kötetkiadás szövegét közvetíti. A korábbi gyakorlatnak megfelelően azonban megőriztük a PH-beli címet. A kötetbelit, amely a karcolat tárgyát is megjelölte, itt közöljük: *Póthüeltl kér a kormány.* A PH-

beli első közlés szövegén MK igen minimálisat módosított. E változtatások a következők:

216 : alcím: Tegnap ellenzéki lapokat olvasván, leírom, milyenek képzeltem ezek hatása alatt a mai ülésen. (PH: Tegnap *lefevés előtt* ellenzéki lapokat olvastam, leírom hát, milyeneknek képzeltem ezeknek behatása alatt a mai ülést.)

216 18 Maguk (PH: Magok)

A parlamenti ülés

A képviselőház máj. 15-i ülésén tovább folytatták az 1885. évi deficitről szóló két törvényjavaslat vitáját. *Orbán Balázs* általában bírálta és elítélte a kormány könnyelmű pénzügyi politikáját, majd néhány szerinte fényfűző megoldás bemutatásával (pályaudvarok kiképzése, árvízvédelmi építkezések) fejezte be beszédét. *Kemény Gábor* b. közmunka- és közlekedésügyi miniszter reagált a korábban szőtt képviselőknak a vasútépítéssel kapcsolatos kritikai észrevételeire. A minisztérium munkájának védelmében több tételről részletesen szőtt, és kimutatta, hogy milyen természeti vagy gazdasági körülmények idézték elő a költség túllépést. *Bottlik Lajos* elmarasztalta Szapáry Gyula pénzügyminisztert és a tárcája munkáját, mert nem figyeltek fel időben a nagyarányú költség túllépésekre. *Enyedi Lukács* történelmi visszatekintésében bemutatta, hogy 1875-től a kormány mindig növekvő mértékű deficittel zárta a költségvetési éveket. Beszéde további részében — a kormány állításával szemben — kimutatta, hogy nem a beruházások, hanem a rendes kiadások hozták létre a deficitet. Állítását több konkrét példával támasztotta alá. *Tisza Kálmán* miniszterelnök felszólalása első részében cáfolta Enyedi állításait, majd röviden kormánya nevében elutasította a két ellenzéki párt határozati javaslatát. Az ülés végén *Zay Adolf* interpellációt intézett a földművelés, ipar- és kereskedelmi miniszterhez a Romániával folytatott vámtárgyalások megszakításával kapcsolatban. (KNapló, 1884—87. XII. köt. 112—139. l.)

*

A két részre tagolt karcolat második részében MK a tényeknek megfelelően számolt be az aznapi ülés mozzanatairól, a vita atmoszférájáról, a kormánypárti és ellenzéki képviselők magatartásáról. A karcolat első fele vizsgolt egy, az ellenzéki sajtóban megütött hangnemből kibontakoztatott beszámoló ugyanarról az ülésről. E szatirikus módszerrel írónk az irónia eszköztárával mutatta be és leplezte le az ellenzék hangoztatott véleménye és valóságos magatartása közötti különbséget. Az a tény, hogy minden kommentár nélkül állította egymás mellé a hangulateltés módozatait és a saját maga által tapasztaltakat, jelzi legjobban a vágyak és a valóság közötti távolságot.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 216 5—6 *Mikor gróf Apponyi beszédét végezte, Szilágyi Dezső rontott be a terembe és a nyakába borult.* — E fordulattal MK az ellenzékét csipkedő szatíráját felfokozta, hiszen közismert, hogy a mérsékelt ellenzék két vezérférfia nagy féltékenységgel figyelte a másik szónoki sikereit.
- 217 5—6 *Fabiny Teofil. (Még meg sincs — de már lemondott róla.)* — Az ápr. végén elhunyt Pauler Tivadar igazságügy-miniszter utódja Fabiny Teofil lett. Kinevezését 1886. május 15-én írta alá a király, a képviselőház május 18-i ülésén jelentették be hivatalosan kinevezését.
- 218 : 24—25 *belenyugosznak a Fabiny Teofil jövetelébe.* — Ld. a 217 : 5—6 sorhoz fűzött jegyzetünket.
- 30—31 *»Sem nem vádaskodom — így szól —, sem nem védekezem, hanem csak a tényeket adom elő. Azok védjenek meg.»* — MK a miniszteri szónoki fogás szellemét idézte, a KNapló szerint Kemény Gábor b. a következőket mondotta: »Védekezni, t. Ház, nem akarok, mert ha saját tényeim és intézkedéseim önmagukat nem védik meg, hiába minden szép szó. (Ügy van! Jobb felől.) Ha pedig megvédik magukat, hiábavaló minden támadás, mert ki fog tűnni, hogy mi és miért történt. (Helyeslés a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)...« (I. h. 117. l.)
- 36 *succrescentia* — növekedés, szaporulat

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 20., 8. évf. 139. sz. (1—2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A parlamenti ülés

A képviselőház május 17. és 18-i üléséről MK nem írt beszámolót. Mindkét alkalommal tovább folyt a vita a deficitről előterjesztett törvényjavaslat felett. A május 17-i ülésen *Andreánszky Gábor* b. az antiszemita frakció nevében elutasította a törvényjavaslatot. *Horváth Gyula* az előző év eredményeit felsorolva támogatta a deficit jóváhagyását. *Irányi Dániel* Tisza Kálmánnak az előző ülésen a függetlenségi pártra tett egyik megjegyzését utasította vissza. *Tisza Kálmán* röviden reagált Irányi ellenvetésére. *Apponyi Albert* gr. hosszabb beszédben boncolta a kormány gazdaságpolitikáját és deficiettel kapcsolatos eljárását. A törvényjavaslatot elutasította. *Tisza Kálmán* azonnal válaszolt Apponyi beszédére. (KNapló, 1884—87. XII. köt. 139—162. l.)

A május 18-i ülésen *Péchy Tamás* bemutatta a királyi kéziratot, amellyel *Fabiny Teofil*, a miniszterelnök javaslatára, kinevezte igazságügy-miniszterré. A deficit feletti vitában *Lükő Géza* támogatta az ellenzék elutasító határozatát, *Hoüsy Pál* vitatta Tisza előző nap kifejtett álláspontját és elvetette a törvényjavaslatot. *György Endre* az ellenzék határozati javaslatának indokolását vitatta, és bizalmáról biztosította a kormányt, s támogatta a törvényjavaslatot. *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter válaszolt az ellenzéki képviselők érveire, a törvényjavaslatok elfogadását kérte. *Lukács László*, a pénzügyi bizottság előadója más vonatkozásban cáfolta az ellenzéki szónokokat. (KNapló, i. h. 162—178. l.)

A képviselőház május 19-i ülésén — erről írta jelen karcolatát MK — befejeződött a deficitről folytatott általános vita. *Hegedüs Sándor* előadói záróbeszédében részletesen foglalkozott az ellenzéki képviselők észrevételeivel és a kormányt bíráló megjegyzéseivel. *Apponyi Albert* gr. személyes megtámadtatás címén kért szót és reagált Hegedüs személyével kapcsolatos megjegyzéseire. *Hegedüs Sándor* fenntartotta bírálatát. *Helfy Ignác* a függetlenségi párt álláspontját megismételve kérte javaslatuk elfogadását. *Horánszky Nándor* a zárszó jogán újból kifejtette a mérsékelt ellenzék álláspontját, és eközben reagált Hegedüs beszédének egyes kitételeire. A szavazás előtt *Szapáry Gyula* gr. még egyszer összegezte a kormány álláspontját. A név szerinti szavazás során 232 képviselő elfogadta, 140 elutasította a törvényjavaslatot, 79 képviselő távol volt, a kormány tehát 92 szavazat-többséget kapott. Az ülés végén *Halvax József* interpellációt intézett a vallás- és közoktatási miniszterhez a dunaföldvári egyetemi alapítványi uradalom egyik bérletével kapcsolatban. (KNapló, i. h. 179—202. l.)

*

A záróbeszédék csupán a korábban kifejtett argumentációk újabb összegezései voltak, így MK érthetően nem ezekkel foglalkozott, hanem a parlamentben először megjelenő *Fabiny Teofil*t mutatta be olvasóinak, majd egy — bár valóságát illetően kételyét fejezte ki — *Fabiny Teofil* protekcióellenességéről szóló anekdotával fejezte be az új miniszter jellemzését. A karcolat záró részében a deficit elfogadásának szavazatarányáról tájékoztatta olvasóit.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

220 : 22 *kolportál* — terjeszt, híresztel

221 24—25 *mire az elnök, hogy kibéktűse őket* [ti. Hegedüst és Apponyit] *egy viccet mondott közbe.* — Hegedüs és Apponyi vitája után a KNapló szerint Péchy Tamás a következőket mondotta: »Ezen eszmecsere után kénytelen vagyok kijelenteni, hogy én már most a napló kiugasztásába nem egyezhetem bele. (*Élénk tetszés jobb felől.*)...« (I. h. 187. l.) Péchy ti.

Apponyinak azt a javaslatát utasította vissza, hogy korábban elhangzott beszédében elhangzott »messzemenő« szót messzebbmenő-re javítsák a KNaplóban.

222 : 2—5 *Mindössze két ember akadt az egész kormánypárton, aki tartózkodott a szavazástól. Az egyik Bánffy Dániel volt, aki elment. A másik Tisza Kálmán, aki el nem jött.* — A KNapló, tanúsága szerint Tisza Kálmán az ülés elejétől kezdve nem tartózkodott a Házban, így neve Bánffy Dániellel együtt a »távol voltak« között szerepelt. De az már MK tréfája volt, hogy csupán ők nem szavaztak a kormánypárt sorából: a 79 távol levő képviselők közül között húsz kormánypárti képviselő neve szerepel (ld. KNapló, i. h. 200. l.).

A T. HÁZBÓL

M. I. *Pesti Hirlap. 1886. május 22., 8. évf. 141. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

II. *Mikszáth Kálmán Országgyűlési Karcolatai. Bp., 1892.* Össze-fűjtötték és kiadták Légrády Testvérek. 136—138. l.

A szövegről

A textológiai elveknek megfelelően a jelen Krk az 1892-es kötetkiadás szövegét közvetíti. A korábbi gyakorlatnak megfelelően azonban megőriztük a PH-beli címet. A karcolat kötetben található címét itt közöljük: *Gróf Kozsebrovsky*. A sajtó alá rendezéskor MK nem változtatott a PH szövegén.

A parlamenti ülésről

A képviselőház május 20-i üléséről MK nem írt karcolatot. Ez alkalommal részleteiben megtárgyalták és elfogadták az 1885. év deficitjéről szóló törvényjavaslatot. A vitában *Orbán Sándor, Apponyi Albert gr., Helfy Ignác, Horánszky Nándor, Enyedi Lukács* vett részt. *Széchenyi Pál* gr. földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter válaszolt *Zay Adolf*nak a Romániával kötendő vámszerződés helyzetéről. *Zay Adolf* elfogadta a miniszter válaszát. (KNapló, 1884—87. XII. köt. 202—214. l.)

A Ház május 21-i, mindössze egy óra húsz perces ülésén a korábbi üléseken tárgyalt törvényjavaslatokat harmadszori felolvasásban is elfogadták, és *Schmidt Gyula*, a mentelmi bizottság elnöke több mentelmi bizottsági javaslatot terjesztett elő: különböző bíróságok személy szerinti kérelme alapján *Dimitrievics Mihály, Gruber János, Komjáthy Béla, Verhovay Gyula* és *Szemnecz Emil* mentelmi jogának felfüggesztését a bizottság nem javasolta. Komjáthy Béláét —

a bírósági ügy lezárása érdekében — javasolta, de a Ház *Beöthy Algeron* és *Szalay Imre* felszólalása alapján a mentelmi jog felfüggesztését elvetette. A Ház a bizottság javaslata alapján Verhovay Gyula és Szemnecz Emil mentelmi jogának felfüggesztését elfogadta. (KŰnlő, 1884—97. XII. köt. 214—219. l.)

*

MK valójában nem túlzott, a tárgyalási nap egyetlen érdekessége a Komjáthy Béla esetében a mentelmi bizottság javaslatával szembeszegülő *Beöthy Algeron* néhány mondatos felszólalása után kialakult vita és a javaslat elvetése volt. Írónk ezt az alkalmat ragadta meg arra, hogy beleszójje karcolatába a *Beöthy Algeron* képzületében alakot és jellemet öltő gróf *Kozsebrovsky* véleményét.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

222 19—21 *Nézetem szerint ugyan minden képviselőt ki kellene adni minden ügyben, ahol politikai célból való zaklatás fenn nem forog* — E megállapítás arra mutat, hogy MK nem értett egyet a mentelmi bizottság és a Ház álláspontjával, amely szerint ha egy módot találni lehetett, nem függesztették fel a képviselő mentelmi jogát.

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. május 25., 8. évf. 144. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház május 22-i üléséről MK nem írt beszámolót. Az ülésen az 1884. évi zárszámadásról szóló törvényjavaslatot vitatták meg. *Abonyi Emil* a zárszámadási bizottság előadója tétélesen ismertette és magyarázta a gazdasági év költségvetését és a pénzügyi hiányokat. *Madarász József* éles szavakkal bírálta a kormány gazdasági intézkedéseit, és javaslatot nyújtott be, amely elutasítja a túlkiadások jóváhagyását. *Wahrmann Mór* személyes megtámadtatás címen visszautasította *Madarásznak* egyik kijelentését, *Trefort Ágoston* ugyancsak személyes megtámadtatás címen reagált *Madarász* egyik megjegyzésére. *Orbán Balázs* általánosságban szólt a kormány könynyedén előadott deficit-tömegéről és nyilatkozatra szólította fel a pénzügyminisztert további deficit-képződés megakadályozására teendő intézkedéseit illetően. *Prileszky Tádé* egyetértett *Orbán* okfejtésével, de beszéde végén a zárszámadási tételek elfogadását javasolta.

Tisza Kálmán röviden reagált az ellenzéki képviselők érveire, magyarázta a többletkiadások kialakulását, foglalkozott a választások során kirendelt karhatalom kérdésével, javasolta a zárszámadási bizottság előterjesztésének elfogadását. *Ugron Gábor* a miniszterelnök szavaihoz csatlakozva, az erdélyi választások alkalmával kirendelt karhatalom kérdésével foglalkozott. Arról szólt, hogy a népoktatás rovására követte el a kormány a karhatalom bevetését. *Trefort Ágoston* tárcája nevében visszautasította *Ugron* állításait. *Tisza Kálmán* is reagált *Ugron*nak az erdélyi választásokkal kapcsolatban tett megjegyzéseire. E kérdésben személyes vita alakult ki *Tisza* és *Ugron* között, és ekkor *Horánszky Nándor* és *Polónyi Géza* is szólt a választásokon megjelenő karhatalmi erőkről. A vitában *Beniczky Ferenc* államtitkár is felszólalt, és visszautasította az ellenzéki képviselőknek a választásokkal kapcsolatos kijelentéseit. Az ülés végén *Szalay Imre* és *Ugron Gábor* interpellációt intézett *Tisza Kálmán*hoz a budavári Hentzi-szobor megkoszorúzásáról és *Jansky* tábornoknak ez alkalmammal kiadott napiparancsáról és a szobornál elmondott beszédről (az interpellációt ld. alább a *Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei* c. fejtegetéseink közt a 411–412. lapokon). (KNapló, 1884–87. XII. köt. 220–245. l.)

A képviselőház május 24-i ülésén — erről szól a jelen karcolat — tovább folytatták az 1884. év zárszámadásáról szóló előterjesztés vitáját. *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter röviden válaszolt az előző ülésen felszólaló ellenzéki képviselők észrevételeire, majd tételesen megkezdtek a zárszámadás tárgyalását. Ennek során *Orbán Balázs*, *Bossányi László*, *Almássy Sándor*, *Thaly Kálmán*, *Kiss Albert*, *Madarász József*, *Rácz Géza* néhány részlet-észrevételt tett, *Abonyi Emül* előadó pedig általánosságban válaszolt a képviselőknek, *Tisza Kálmán* reagált *Madarász József* egyik megjegyzésére. A továbbiakban röviden tárgyalták a Magyarország és Horvát-Szlavónország közötti elszámolást, majd a Házhoz intézett kérvényekkel foglalkoztak. Ezek közül a Mármaros megyei közállapotok kivizsgálását kérő beadvány élénk figyelmet keltett. *Herman Ottó* hosszabb beszédben vázolta a megyében észlelhető politikai és gazdasági helyzetet, a nemzetiségi mozgalmak térhódítását és a zsidóságnak Lengyelországból Magyarországra való beáramlása által keletkezett állapotot. *Szigorú* vizsgálatot kért a körülmények tisztázására. *Kricsfalussy Vilmos* részletesen foglalkozott a *Herman Ottó* által említett témákkal, és megállapította, hogy a képviselő túlzó képet festett a megyei állapotokról. *Herman Ottó* reagált *Kricsfalussy Vilmos* személyét illető megjegyzéseire. *Madarász József* tiltakozott az ellen, hogy bárki is szitán akarja Mármarosban az osztályellentéteket. *Urányi Imre* is ellenezte a *Herman Ottó* által javasolt szigorú vizsgálatot. A többség a szavazás alkalmával elvetette *Herman* előterjesztését. Ezt követően *Tisza Kálmán* válaszolt a Hentzi tábornok sírjának megkoszorúzásával kapcsolatban *Szalay Imre* és *Ugron Gábor* előző ülésen elhangzott interpellációjára. A két képviselő a miniszterelnök válaszát tudomásul vette, de mindketten kifejtették álláspontjukat a történetekkel kapcsolatban (*Tisza* válaszáának szö-

vegét ld. alább a *Hentzi-sír megkoszorúzása és következményi* c. fejtegetésünkben). Az ülés végén az elnök a további napirendet jelentette be. (KNapló, i. h. 246—270. l.)

*

MK jelen karcolatában röviden szolt a zárszámadás körüli vitáról, karcolata nagyobb részében az ülés két figyelmet érdemlő mozzanatáról, a Mármarosai kérvény feletti vitának egyes pontjairól ad érzékletes képet, és megkülönböztetett figyelmet fordít Tisza Kálmának a Hentzi-síremlék megkoszorúzásával kapcsolatos nyilatkozatára. Felhívta olvasói figyelmét a válasz felépítésére, arra, hogy a miniszterelnök előbb a beszerzett információkat adta elő, bizonyos fordulatokkal érzékeltette, hogy kapott információkat közvetít, majd válasza második felében a maga személyes véleményét, illetőleg egyet nem értését fejezte ki. MKnak közvetlenül az ülés után írt beszámolója nemcsak a maga gondolatait fejezi ki, hanem a nemzeti érzelmeikben megsértett képviselők többségének is tükrözteti álláspontját, akik a miniszterelnöki választ kielégítőnek és az ügyet lezártnak tekintették. De a gyorsan kibontakozó fejlemények más fordulatot adtak az ügynek.

A Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei

1886. május 21-én, a budai vár 1849. május 21-i bevétel harminchetedik évfordulójának napján, a budai krisztinavárosi régi katonai sírkertben, a közös hadsereg 4-ik és 5-ik műszaki zászlóaljának tisztjei egy napiparancsra megjelentek Hentzi tábornok sírjánál, ahol Ludwig Jansky tábornok a következő beszédet mondotta: »Uram! Aki önmagát megbecsüli, az tiszteletben tartja saját múltját és elődeinek dicsőségét is. E célból állunk ma egy genie [műszaki] tábornok és a genie [műszaki] fegyvernem néhány tisztjének sírjánál, kiknek nevével e fegyvernem dicsőséggel teljes hadi ténye fűződik össze és össze van forrva a cs. k. hadsereg dicsőletes emlékével. Tisztelet emléküknék! Béke hamvaikra!« (»Jansky tábornokról«. PH 1886. máj. 28. 6. l.) A német nyelven elhangzott beszédet a díszbe öltözött tisztek harsány »Hoch!« kiáltással kísérték, azután Hentzi sírkövére egy egyméter átmérőjű babérkoszorút helyeztek, amelynek két szalagján ezüst betűkkel a következő felirat állott: »Das 4. und 5. Genie-Feld Battalion. Vom Offiziers-Corps«. »Hentzi sírjának megkoszorúzása« (PH, 1886. május 23. 5—6. l.)

Az, hogy ki volt és mit cselekedett az 1849. május 21-én a Budavár ostromakor meghalt Hentzi tábornok: ma már éppen annyira a történelem homályába tűnt, mint az is, hogy ki volt az elesett sírját koszorúzó Ludwig Jansky. A múlt század nyolcvanas éveiben azonban még elevenen élt a kortársak és az utódok emlékezetében az 1849. május 12. és a következő nap szörnyű emléke: a szabadságharc katonáitól ostromlott Budavárból Hentzi tábornok parancsára megtorlásként ágyúzni kezdték Pest városát. A következmény ijesztő volt. Jól célzott ágyűlövésekkel sikerült az impozáns pesti palota-sort fel-

gyújtani. A tüzet a nagy szél csak felkorbácsolta, legalább tíz helyen égett a város egyszerre. A tűz martaléka lett a Redout, amelyben korábban a képviselőház tartotta üléseit, az Angol királynő szálloda, a német színház, az Ürményi-ház, a Lipót templom, a Trattner-Károlyi ház, a kereskedelmi csarnok, a Lánchíd téri régi Lloyd-palota és még számtalan kevésbé ismert ház vált a robbanó lövedékek és a láng áldozatává. A megrémült lakosság elmenekült a veszélyeztetett övezetből, és éjszakáját a Városligetben töltötte, borzadva szemlélte az eget vörösre festő lángokat. Ezt követően kezdődött meg a vár ostroma, és Hentzi visszavágásként újból bombáztatta a pesti oldalt. A szabadságharc katonái 1849. május 21-én ostrommal vették be a budai várat. Hentzi tábornok polgári ruhában próbált menekülni. Így érte a halálos lövés. Holttestét az ostromkor elesett többi osztrák és magyar katonával egyetemben a krisztinavárosi temetőben helyezték el. Az abszolutizmus és a retorzió legsötétebb évében, 1852-ben Ferenc József császári rendeletére Budán, a Szent György téren Hentzi tábornok és az elesett császári katonák emlékére neogót emlékoszlopot emeltek, melynek felavatásán maga Ferenc József is megjelent. A nemzeti büszkeséget és önértzetet sértő emlékmű 47 évig állott a budai várban, míg 1899-ben eltávolították és a Pasaréti úti hadapródiskolában helyezték el.

Hentzi Henrik neve tehát többszörösen egyet jelentett a szabadságharc elfojtása, a véres megtorlás és a könyörtelen bosszú fogalmával. Ludwig Jansky 1886. május 21-ig egy volt a Magyarországon állomásozó közöshadseregbeli alakulatok parancsnokai közül. A korábbi évtizedekben törzskari tiszt volt, az 1870-es években több katonai művet írt. Részt vett Bosznia okkupációjában, akkor még ezredesi rangban. Janskyt jól képzett és szigorú tábornokként ismerték, több katonai kitérítés birtokosa volt. Korábban a toszkanai nagyherceg-féle, 66. gyalogezred parancsnoka, 1882-től pedig a Budapestben állomásozó 61. gyalogsági dandár parancsnoka. (Jansky tábornokról. PH, 1886. máj. 28. 6. l.)

Az 1886. május 21-i koszorúzás nem várt hatást robbantott ki: tüntetések, politikai demonstrációk sorozata következett, amely közel három hónapig feszültté tette a légkört, esetenként megingatta a monarchia szerkezetét. Az Ausztriával való viszony válságának ítélte a polgári történetírás (Gratz Gusztáv: A dualizmus kora. Magyarország története 1867–1918. I. köt. 244–245. l.), de a válság tünetének értékeli a marxista történetírás is (ld. Magyarország története. IV. köt. Bp. 1972. 249. l. — A Jansky-ügyről legújabban ld. Tarr László A délibábok országa. Bp. 1976. 40–42. l.).

Az egymást követő események megkínálják, hogy a kézikönyvek sommázó összegezése helyett, az egykorú híradásokat, forrásokat vallatva közelebbről szóljunk e viharos hetekről.

Hentzi sírjának megkoszorúzása ellen elsőnek az egyetemi ifjúság lépett fel. Május 22-én gyűlésen tiltakoztak az akció ellen, követelték a Szent György téri Hentzi-emlékmű eltávolítását. Este Jansky tábornoknak a Nemzeti Múzeummal szemben levő lakása előtt macskazenét adtak, az utcára néző ablakait betörték. Tüntetés zajlott

le a budai Hentzi-emlékmű előtt is: kővel, sárral és záptojással dobálták meg a cirádás emlékművet. (*Az egyetemi ifjúság tüntetése PH, 1886. május 23. 5–6. l.)

Az újságok szinte pártkülönbség nélkül vezércikkekben, gloszszakban tiltakoztak a kihívás ellen, részletesen beszámoltak az ellentüntetéséről. A PH *A megkoszorúzott sír c. vezércikkében a következőket írta:

*1849 tavaszán Buda várát katonához illő szigorú köteleltség-érzettel bátran védelmezte meg Hentzi tábornok. Svájcban született, Ausztria hadseregében szolgált, a reakció ügyéhez szerződött, Magyarország nem tartozott semmivel. . .

. . . Buda osztrák védőjének történeti nevére kár, hogy nem úgy halt meg, amiként harcolt. Nem úgy esett el, mint egykor a magyar Leonidasz, Zrínyi Miklós Szigetváron. . . Hentzi menekülni akart polgári öltözetben, mikor mindent veszni látott. Ekkor érte utol a halál. Nem volt a heroszok nemzetségéből való, csak császárijához hű katona és jó parancsnok.

Emlékének a reakció mégis szobrot emelt Buda várában, hivalkodó, büszke szobrot. A magyar nemzet megtúrta mind a mai napig, pedig sokunknak, ha nem mindnyájunknak szemet szúrt. . .

. . . Hentzi szobra ott hivalkodik Buda várának legelőkelőbb terén, míg egy másik emlék sírját jelöli a budai katonai temetőben.

Ennél a sírnál *tüntetés* történt tegnap. A budapesti mérnök-kari zászlóalj tisztsíj Jansky közös hadseregbeli tábornok vezetése alatt teljes díszben kivonultak megkoszorúzni Buda védőjének sírját. Vezetőjük pedig magasztalta fényes katonai érdemeit a régóta porladó halottnak, példaképp hozva föl az osztrák hadsereg akkori szellemét. . .

. . . Az esemény politikai színezetét és jelentőségét mindenképp előtt azon körülmény képezi, hogy a tüntetés május 21-én, Budavár elestének évfordulóján történt. Senkinek az ellen nem lenne kifogása, ha halottak napján Hentzi sírja se maradna jeltelenül, amint nem maradt eddig sem. De hogy cs. és kir. tisztek azon történelmi napon ünnepeljék a reakció tábornokának emlékét, amikor mi a szabadságért küzdött nemzet hadseregének egyik dicső fegyvertényét ünnepeljük: ez, engedje meg nekünk báró Edelsheim-Gyulay tábornok úr, *nem kegyelet, hanem politikai éllel bíró katonai tüntetés. . .* (PH, 1886. május 23. 1. l.)

A koszorúzást követő napon, május 22-én a képviselőházban előbb Szalay Imre, majd Ugron Gábor interpellációt intézett a miniszterelnökhöz. Mellőzve az exozicció és a fejtegetés szövegét, csupán a megfogalmazott és feltett kérdések szövegét idézzük. Szalay Imre a következőkkel zárta beszédét:

*. . . Interpelláció a t. kormányhoz, illetőleg a miniszterelnök úrhoz. Tekintettel arra, hogy a jó egyetértése a nemzetnek a királlyal

hosszabb idő óta helyreállott ezen jó viszony megbolygatása sem a nemzetnek, sem az uralkodónak nem áll érdekében, mégis ennek dacára Jansky nevű cs. és kir. tábornok nemcsak napiparancsban a 4. és 5. műszaki zászlóalj tisztjeit kirendelte az 1849-ben elesett Hentzi császári tábornok sírjához, hanem ott tartott beszédében még politikai, hozzá nem tartozó dolgokra és mintegy nemzetellenes tüntetésre hívta fel a jelenvoltakat, éppen demonstrálni kívánván azok ellen, kik az 1849-ben elhullott honvéd hősök sírját koszorúzták meg.

Tekintettel továbbá arra, hogy ezen tüntetés 37 év óta most először lévén inszenírozva, az nem lehetett a kegyelet adója az elhunyt bajtárs fölött, hanem kizárólagosan politikai cézzal történt, kérdem a t. kormányt, illetőleg a miniszterelnök urat:

Van-e tudomása az úgynevezett cs. és kir. katonai temetőben történetekről?

És ha van, szándékozik-e intézkedni, hogy a nemzetet mélyen sértő és kihívó ily eset többé ne történhessék?..† (KNapló, i. h. 243. l.)

Ugron Gábor interpellációjából is mellőzzük az előkészítő és poentírozó bevezetést, csupán az élesebben megfogalmazott kérdést idézzük:

» . . Kérdés a miniszterelnök úrhoz. Azon megdöbbenő esetről értesült Magyarország népe, hogy tegnap, május 21-én, Budavárának a magyar sereg által 1849-ben történt visszafoglalásának évfordulóján a II. mérnökari ezred 4. és 5. zászlóaljának tisztikara testületileg napiparancs következtében díszben a krisztinavárosi temetőbe kivonult és a magyar hadsereg elleni harcban elesett Hentzi Henrik tábornok, Alnoch Alajos ezredes sírját megkoszorúzta, mely alkalommal Jansky tábornok és dandárnok a fennálló államrend iránt is ellenséges beszédet mondott.

Kérdem a miniszterelnök urat: van-e tudomása az elősoroltakról s ha nincs, hajlandó-e szerezni és kinyomozni, hogy a testületi, díszben való kivonulás napiparancsra történt-e?

Ha van tudomása és ha szerzett információi alapján az előadott tények valóságáról értesülne, a magyar nemzet méltóságával meg egyeztethetőnek tartja-e, hogy a nemzet fiai, a nemzet pénzén tartott hadsereg hatáságai parancsára saját nemzetét bántó cselekményekre vezényeltessék.

A hadsereg fegyelme érdekében állónak véli-e, hogy a hadsereg közegei politikai szereplést kezdjenek és kihívó tüntetéseket rendezzenek?

A nemzet és uralkodója, a nemzet és a vele élő nemzetiségek között a múlt dacára kifejlődő és tovább fejlesztendő rokonszenv, bizalom és ragaszkodás ápolása érdekében levőnek hiszi-e az ilyen nemzetsértő tüntetések magyar földön, magyar nemzeti emléknapon való büntetlen végrehajtását?

Hajlandó-e, ha ezen előzmény nélküli tüntetés valónak bizonyul, megtenni a szükséges lépéseket, hogy a nemzet elégtételt, a türelmével visszaélők büntetését kapjanak?† (KNapló, i. h. 245. l.)

A parlamentben elhangzott két interpellációval szinte egyidőben az egyetemisták vezetésével újabb tüntetés volt a várban a Hentzi-emlékműnél. A kivезényelt lovasrendőrök viaszszorították a demonstrálókat. A várból a tömeg Pestre vonult, és a Deák Ferenc utcában mintegy háromezrészán tüntettek a késő esti órákig. (»A Hentzi-ügy«. PN, 1886. május 24. 3— 4. l.)

Szalay Imre és *Ugron Gábor* május 22-én, szombaton, az ülés végén elhangzott interpellációjára *Tisza Kálmán* a következő ülésen, hétfőn május 24-én válaszolt. Bevezetőben leszögezte, hogy csak a két képviselő felszólalásából szerzett tudomást a krisztinavárosi temetőben történekről, majd a katonai köröktől kapott információ alapján adta elő a történeteket. De minden újabb fordulatnál jelezve, hogy értesülését a tábornoktól kapta. Ezt követően az alábbiakban összegezte véleményét:

» . . Ez a tényállás. Így állván a dolog, t. Ház, azt hiszem, hogy a nemzeti közérzet ellen tett öntudatos ünnepélyes és hivatalos tüntetésről szó nem lehet. De amidőn ezt konstatálni kívánom, egyúttal nem késem kijelenteni azt is, hogy az eljárást tapintatlannak és helytelennek tartom. (Általános élénk helyeslés) Annak tartom, mert egyfelől semmi ok nem volt reá a kegyeletnek azon kifejezését, melyet eddig gyakoroltak, megváltoztatni; (Igaz! Úgy van! jobb és bal felől) és másfelől, míg azt hiszem, senki since köztünk, aki megbotránkoznék azon, ha magánember, bár ellenség iránt is kegyeletet tanúsít (Élénk helyeslés), de annak, ki hivatalos állásban van, még polgári állásúnál is, de talán még inkább katonának óvakodni kell attól, hogy olyat tegyen, ami akár akarja, akár nem, ily magyarázatra okot szolgáltatna. (Általános élénk helyeslés).

Én biztosíthatom a képviselőházat (*Halljuk! Halljuk!*), hogy a nemzeti önérzetet minden sérelem ellen megővni éppen úgy kötelességemnek tartom, mint bárki más, és nagyobb megnyugtatóssá ki-fejezem azon meggyőződésemet, hogy ez a döntő, elhatározó körök nézete, a katonai körökben is, fel a legfelsőbbig. (Általános élénk helyeslés.) De éppen ezért biztosíthatom a t. Házat arról is, hogy miután ott és mindenütt érzik annak igazságát egyfelől, hogy mint *Ugron Gábor* t. képviselő úr is hangsúlyozta, a fegyveres erőnek minden politikai színezetű, — nem is mondom — politikai lényegű, de színezetű dologtól tartózkodnia kell, miután bizonynal osztják ott is azon nézetet, melyet örömmel hallottam a két interpelláló képviselő úr által kifejezteni, hogy mellőzni kell mindent, ami félreértésekre adna alkalmat, s ami zavarólag hathatna a beállott jobb viszonyokra, mondom, meg vagyok győződve és biztosíthatom a t. Házat, hogy meg fog történni az intézkedés, hogy hasonló dolgok ne történjenek.

Kérem méltóztassék válaszat tudomásul venni. (Általános élénk helyeslés.) . . » (KNapló, i. h. 267— 268. l.)

Érdemes megemlíteni, hogy mind a két ellenzéki képviselő, *Szalay* és *Ugron* kielégítőnek tartotta és elfogadta a miniszterelnök válaszat. (KNapló, uo. 268., 269. l.)

A miniszterelnöki nyilatkozatot a másnap reggel megjelenő újságok egyértelműen pozitívan kommentálták és a magyar álláspont győzelmének értékelték. A PH »Az elégtétel« c. vezércikkében többek között a következőket írta:

»...bármennyire sajnáljuk is a Hentzi sírja körül rendezett nemzetellenes tüntetést: ahogy ma áll az ügy, nem nekünk van sajnálni több okunk. A nemzet hatalmasan reagált a demonstrációra, s megmutatta, hogy szent érzelmeit sértő bántalmakra érzéketlen nem marad. Látszólagos zsibadásból, mely már-már aggasztónak tetszett, mint egy ember rázkódott föl s vett magának oly elégtételt, amilyet az önkéntelen indulatkitörés első pillanatban vehetett, anélkül, hogy kihágásokra ragadtassa magát. Kifejezést adott fölháborodásának nem sötétben lappangó, felelősség nélküli, gyáva fölépésben, mely álmában lepi meg indignációja tárgyát: hanem fényes nappal, nyílt arccal, homlokot mutatva a veszélynek, mely fenyegeti...

...Teljessé a miniszterelnök mai válasza tevő, melyet a hozzá e tárgyban intézett interpellációkra adott. Hogy az idők csakugyan megváltoztak, arról az egyenruhában tüntető urakat ez a válasz meggyőzheté, megmutatva, hogy régen volt az, mikor a katona a közérületet büntetlenül bántalmazhatta...

...Nagy elégtétel az, amit a kormány elnökének a tiszt urak tapintatlanságát elítélő szavai a nemzetnek adtak... Megrója nem a maga és a magyar kormány nevében csupán, hanem a korona, a legfőbb hadúr tudomásával, jóváhagyásával. Ez oly diadala az alkotmányos felfogásnak, amilyenben még nálunk alig részesült, a régi katonai copfnak ma adtuk tudtára először ily eklatáns módon, hogy ő ellene is van ítélőbíró, és nála is van nagyobb hatalom: az uralkodóban megtestesülő alkotmány...« (PH, 1886. máj. 25. 1., 2. 1.)

A következő napon a budapesti sajtó beszámolt a bécsi lapok kommentárjáról. Megállapították, hogy Tisza nyilatkozata »nagyon lehűtötte a bécsi kollegák hadseregvédő túlbuzgalmát« és idézik a magyarbarátsággal nem illehető »Deutsche Zeitung«-ot, amely úgy találta, hogy a »magyarok fellépése imponáló«. (A Hentzi-ügy. Bécsi lapok nyilatkozatai. PH, 1886. május 26. 3. 1.)

A pesti lapok pedig azt a kérdést feszegették, hogy milyen jellegű felhatalmazás alapján tette meg Tisza Kálmán parlamenti nyilatkozatát. A Pesti Napló tudni vélte, hogy a király távirati úton hatalmazta fel a miniszterelnököt, a Pester Lloyd pedig azt fejtegette, hogy semmi külön utasítás nem érkezett, csupán Tisza alkalmazta azt az elvet, hogy a hadseregnek tartózkodnia kell minden politikai jellegű beavatkozástól. A PH »A korona és Tisza Kálmán nyilatkozata a Jansky-ügyben« című vezércikkében egy harmadik változatról tájékoztat. A következő olvasható az anonim cikkben:

»...Mi már tegnapelőtt azon helyzetben voltunk, hogy ismerjük a korona elhatározását ez ügyben, de nem véltük sem ildomos-

nak, sem szükségesnek azt a nyilvánosság elé hozni, annival inkább mivel Tisza Kálmán úgyis hivatkozott arra, hogy véleményét ez ügyben mérvadó helyen is osztják.

..A dolog úgy áll, hogy Tisza Kálmán igenis kapott királyi fölhatalmazást, mely azonban nem beszédének szövegére vonatkozott, hanem carta blanca volt. Ófelsége ugyanis távirat útján megbízta a kormányelnököt azzal, hogy a kérdéses ügyben úgy járjon el, miként saját belátása szerint jónak tartja. Ez a valóság, illetékes forrásból vett értesülésünk szerint. . .

A közvélemény nyugalmát és főleg magabiztosságát néhány tény bizonytalanná tette: május 29-én Szarajevóban felszóllalt Albrecht főherceg, a közös hadsereg tábornagya és főfelügyelője, Ferenc József nagybátyja. Egy katonai összejövetelen elmondott pohárköszöntőben védelmébe vette Ludwig Janskyt.

Albrecht főherceggel egyidőben Bécsben Richard Belcredi, a klerikális és feudális párt vezére, az 1850-es 1860-as évek hírhedt belügyminisztere, a dualizmus és a szabadelvűség nyíltisakos ellenfele az osztrák parlamentben, az urak házában nyilatkozott.

E vészjósló jelekre a közvélemény és a sajtó érzékenyen reagált. A PH »A gonosz lélek« c. vezércikkében szoros összefüggést fedezett fel a két megnyilatkozás között. Az anonim szerző a következőket írta:

»Ma éppen nyolcadik napja, hogy Jansky tábornok tapintatlan cselekedete a budai temetőben felidézte a múltak gonosz szellemét. S ez a gonosz lélek azóta sorra megszállja az alkalmas mediumokat. . .

..És ez a gonosz lélek tegnap még Szarajevóban bolygott. A Milijacska regényes partjain elmondott tábornagi szavak azonban nem bírtak elég erővel arra többé, hogy sújtsanak. A bosnyák fővárosban megrázott pléhmennykő dörgése elhathatott ugyan addig, ahová szánva volt: Budapestre, azonban nem vettük észre, hogy valahol beütött volna. . .

A szarajevói mennykőnek csak egy tulajdonsága volt az igazi mennykővekből. Megvilágította egy pillanatra a láthatárt s a láthatár szélén eltűnő alakot, melynek Albrecht főherceg a neve. Ő akarta és fogja egyedül érezni azon maró keserűséget, melyet a félhivatalos P[ester L[loyd] ma fejére olvas, s melyet lapunk más helyén meleg elégtétellel fog olvasni nemcsak minden magyar, de egyáltalán minden lojális és alkotmányos érületű ember.

Albrecht főherceg után Belcredi Richard. A haldokló fejedelmi oroszán után a közönséges macska. A lealkonyodó, eltűnő, semmivé törpülő nagyság után egy kicsiny ember. . . akinek nevével Königrätz és az olasz provinciák elvesztésének emléke, s az abszolút Ausztria minden belső kudarca és nyomora van összefűzve. .

A bécsi álláspont megmerevedését figyelve kedvezőtlennek ítélték azt a hírt is, hogy Jansky tábornokot Bécsbe rendelték. A fejleményekkel a PH külön vezércikkében foglalkozott.

»Jansky tábornok ma Bécsbe érkezett — szögezi le a vezércikk —, mint állítják, magas helyről vett meghívás következtében. Ezt sürgönyzik az osztrák fővárosból.

.. annyi bizonyos, hogy ez az esemény nem látszik alkalmasnak csillapítón hatni a budai katonai temetőben történt tüntetés, a főherceg-tábornagnak szarajevói beszéde és a gróf Belcredi szavai által nálunk fölizgatott kedélyekre. Mert nehéz feltételezni, hogy Jansky vezérőrnagy azért hivatott Bécsbe, miképp ott tudtára adják neki irányadó helyről is, hogy cselekedete csakugyan tapintatlan és helytelen. . . » (»Jansky Bécsben«. PH, 1886. jún. 1. 1—2. l.)

A következő nap már a bécsi sajtóvisshangot mérlegelte a PH »A bécsi lapokból« c. cikkében. Ebben a többek között a következőket írta:

»A bécsi sajtó ma reggel új lávafolyamot ereszt ki magából, mely ezúttal sokkal mélyebb, mint az eddigiek voltak.

A klerikális Vaterland és a katonai Fremdenblatt cikkei például nem elégszenek már meg az áldatlan viszály politikai veszedelmének fokozásával, hanem átviszik a kérdést az alkotmány, az államjog területére. . .

... Teszi mindezt különösen a Vaterland, melyről tudva van, hogy a klerikális csoport és Belcredi gróf organuma. Ezekről viszont az van tudva, hogy Taafe osztrák miniszterelnök parlamenti többségének egy jelentékeny többségét képezik. Ha most már ennek a csoportnak az organuma Tisza megbuktatásáról, a dualizmus megszüntetéséről, államcsínyről és a monarchia egész államjogának felüljárásáról beszél, akkor el lehet képzelni, milyen helyzetben van a szerencsétlen Taafe gróf. . . »

Nem sokkal Jansky bécsi megérkezése után Tisza Kálmán Bécsbe utazott. Váratlan látogatásáról a pesti lapok a bécsi kombinációkat idézték, ezzel érzékeltetve, hogy mi volt a hirtelen látogatás igazi oka: »a Pol. Corr. értesülése szerint — írta a PH a „Tisza bécsi útjának célja” c. cikkében — a kiegyezési javaslatok s kivált a vámtarifa felől szerzendő információk kívül főleg az, hogy illetékes személyiségek előtt szóba hozza a hadsereg felől legutóbb tett nyilatkozatokat is. Tisza úr — mondja a bécsi értesítő — valószínűleg azt fogja hangsúlyozni, hogy a nemzeti sovinizmus egzaltációi — még Apponyi gróf mérsékelt modorában is — a másik részről nyilvánult bizonyos túlhajtásokkal okozati összefüggésben állanak.« (1886. jún. 3. 2. l.)

A hosszúra nyúlt tárgyalások után egy hosszabb vezércikk latolgatta a kialakult helyzetet. Az »Alkotmány és hadsereg« c. anonim írásban már kendőzetlenül tették fel a lényegbe vágó kérdéseket:

»Tisza Kálmán magára vonta a legfontosabb katonai körök nehezítését azon erőyes s a nemzeti önértetnek számot adó nyilatkozata által, melyet a Jansky-ügyben tett. . .

... A parlament, az ország megtapsolta Tisza Kálmánt e nyilatkozatáért. A legfelsőbb katonai körök sérelmet láttak benne a hadsereg ellen. S szeretnék Canossába küldeni a magyar kormányelnököt, hogy vezekeljen azért, amit a hadsereg ellen vétett. . .

... A korona hír szerint elégtételt követelt a hadsereg számára egy, a magyar miniszterelnök által adandó nyilatkozatban. A magyar király, mint legfelsőbb hadúr, hír szerint, azon óhaját fejezte ki Tisza Kálmán előtt Bécsben, hogy fejezze be a Jansky-ügy következményeit megfelelő parlamenti magyarázat által.

Adhat-e a kormányelnök ily nyilatkozatot, anélkül, hogy ellentétbe ne jönné múltkori megtapsolt szavaival? Adhat-e ily nyilatkozatot, anélkül, hogy szét ne tépné a hazafiasságnak azon nimbuszát, mellyel magát a közvélemény előtt övezte? S ha ily nyilatkozat által fölfelé állása erősebb lenne is újra, nem-e gyengülne meg általa sokkal inkább állása lefelé? (PH, 1886. jún. 5. l., 2. l.)

A feszült helyzet újabb tüntetéseket váltott ki: a Bécsből érkező hírek 1886. június 5-től sorozatos utcai demonstrációkhoz vezettek, a karhatalommal való összeütközés áldozatokat követelt. A PH június 6-i számában »A tüntető főváros« címmel beszámolt az előző nap eseményeiről, és kommentárjában meglehetősen pontosan megjelölte a tüntetések okát és irányát. A cikk a többek között a következőket írta:

»Amit előre megjósoltunk: bekövetkezett.

Az egyetemi ifjúság és vele együtt a főváros polgárainak ezrei tüntettek imponáns módon. Hogy ki ellen? Bajos volna megmondani. Nem egy ember ellen irányult a tüntetés, hanem irányult mindazok ellen, kik e válságos időben a nemzeti közérzülettel szemben foglaltak állást.

Az a tűz, mely fellobogott ma éppen két hete, amelyet a múlt szombaton hamu alá takart a miniszterelnök képviselőházi nyilatkozata, ma föllángolt százszoros erővel. Hogy mi fűtta el egyszerre a hamut: tudjuk mindannyian, meg a legutóbbi két nap eseményeit az egész főváros az izgatottság legnagyobb lázával várta és fogadta.

De a legerősebb hatást Jansky tábornok visszatérésének híre okozta. . . A múlt heti demonstrációk eltörpülnek a mai mellett, melynek komoly politikai jellegét eltagadni nem lehet.

Konstatálni vagyunk kénytelenek, hogy a tüntetés éle főrészen az uralkodóház egyik tagja: Albrecht főherceg ellen irányult. Ami évtizedek óta nem történt, ezekre menő néptömeg abcugolta a magyar király nagybátyját, a hadsereg főfelügyelőjét. . . (PH, 1886. jún. 6. 5—6. l.)

Az egymást követő eseményekre érdemes idézni a VÜ híradását, amely nem lévén politikai napilap, tömören, krónikás hangon összegezte a történeteket: -

»Június 5-ike óta a főváros a legizgalmasabb estéket élte meg. Zajos tüntetések, majd nagymérvű utcai kihágások következtek egymásután. Kezdődött azzal, hogy a „Pester Lloyd”-ot egy cikke miatt elégették, és a szerkesztőségnek macskazenét adtak, s folytatódott egy zajos fogadtatás előkészületeivel, mely fogadtatás Jansky tábornoknak volt szánva, kit Pécsről e hó [június] 6-ikán este várnak vissza, de nem jött meg. És végződött utcai kravalokkal, ablakok és lámpák összezúzásával, több sebesüléssel.

A június 6-iki nagy tüntetésnek, mikor a rendőrség kíméletlenül nekitámadt mindenkinek, akit csak az utcán talált, Braunstein Nándor 27 éves henteslegény esett áldozatul. Két halálos sebbel rogyott le, s mire a kórházba vitték, meghalt. Kiletét csak a temetés előtti órákban tudták kideríteni; addig másokat sejtettek benne. A rendőrség fegyveres föllépése s a képviselőházban is éles bírálát alá vett eljárása [ld. a jún. 8-i *A t. Házból* c. karcolatot a 230–235., és jegyzeteinket a 425–429. lapokon] adhatta meg azután a további lökést a zavargások ismétlődésére. Az egyetemi ifjúság már e hó 7-iki tüntetések után elhatározta, hogy nem fog részt venni az utcai csoportosulásokban s tartózkodik minden tüntetéstől. A rendőrség két ízben falragaszok útján is intette a közönséget a csoportosulásoktól, a demonstrációktól való tartózkodásra. Mégis az esti órák beálltával a város bizonyos pontjain ismétlődtek a legsajnálatraméltóbb jelenetek, fájdalmak, véres jelenetek is. A Kálvin tér, továbbá a Múzeumtól a Nemzeti Színházig eső útvonal (e tájon van a Múzeummal szemben Jansky tábornok lakása), főképp pedig a Kerepesi út minden estén állandó színhelyül szolgáltak a legzajosabb mozgalmaknak, melyekkel szemközt a rendőrségnek már nem volt ereje, s e hó 8-án és a következő estén a katonaságot is igénybe kellett venni. A politikai okok, melyek a demonstrációkat előidézték, ez idő alatt legkevésbé sem élesbedtek, jelentőségükben éppen nem növekedtek, s a tüntetéseknek nem volt határozott iránya. Tömegek gyűltek össze, az utolsó napok alatt hangoztatott nevetek újra fölkapták, harsogtatták, s a tömeg perceről percre nőtt, farkasszemet nézve a rendőrséggel, a katonasággal, mely a demonstrációk színhelyének útját elállta ugyan, de a tömeg szaporodását nem tudta megakadályozni. A szétoszlásra történt felszólításokra nem hallgatott senki, megvárták, hogy a lovas rendőrök odaugrassanak kivont karddal, a katonaság feltűzze szuronyát. Akkor aztán roppant zűrzavarban menekült a sokaság, amerre csak tudott.

E hó 8-án a Kerepesi út sarkánál a rendőrséget kövekkel fogadták, a katonaságra is röpítettek köveket. Zsámboky János rendőrt késsel vállon szúrták a Nemzeti Színház előtt, s mély sebbel vitték kórházba. Még négy rendőr sebesült meg ez estén. A tüntetők közül is bizonyára többen szenvedtek a puskatüstől, kardlaptól sérüléseket, zúzódásokat. Befogtak harmincnál többet. A szétrebbent csőcselék a Kerepesi úton végig és a mellékutcákban garázdálkodáshoz kezdett. Sorba beverte a gázlámpákat és az ablakokat. Ily sors érte a képviselőház ablakait is.

A június 9-iki estén nem gomolygott oly nagy tömeg az utcákon, de véresebb események szülője lett. A rendőrség elhatározva, hogy

nem tűri tovább a kihágásokat, a katonaság segítségével a legnagyobb szigorral lépett fel. A Kerepesi út torkolatánál, továbbá a Rókus kórháznál és a központi indóháznál rendőrség és katonaság vegyesen állt föl. A város egyéb pontjain is a rendőrök és katonák foglaltak állást. A tömeget, a Kerepesi úton két helyen, a Károly körúton két helyen és a Hatvani utcában kürtrivalgás közben három helyen, három ízben szólította fel Chudy rendőrkapitány a szétszalásra, de csak gúnyolódó kiáltozás lett az eredmény. A Kerepesi út és a Hatvani utca közti téren a katonaságot vezénylő százados ismételte a felszólítást, s azután feltűzette a szuronyokat és rohamot vezényelt. A nép megfutott, de amint a katonaság tovább nyomult, ismét visszafoglalta előbbi helyét. Legerősebben állt a tömeg a Műgyetem előtt. Itt Potoczky Mátyás hivatalnokot, ki Budára akart hazatérni, fején súlyosan megesbesítették; itt sebesült meg Kontsek József szabó is. Két huszár elbukott lovával, s mindketten zúzódásokat szenvedtek. Petrák János nevű nyomdászt a Légrády nyomdából a Nemzeti Színház előtt leiszúrták hátulról s a szurony mellén jött ki. Bevitték a Rókusba, hol az orvosok a sebet azonnal halálosnak találták. Ezek a nagyobb sebesülések. A gázgyár körül is állt katonaság, mert attól tartottak, hogy a csöcselék a gázgyárt megrohanja, a gázvilágítást kioltja és a sötétben fog garázdálkodni, de itt semmi sem történt. Még a külső Dob utcában fordultak elő zavargások. A fegyverek alkalmazása, a lovashuszárok vágatása tizenegy órakor szétszórta a tömeget, s azontúl erős őrző-
 ratok cirkáltak az utcákon. . .

. . . Június 10-én este újra voltak zavargások s a katonaság ismét szuronysegezve űzte szét a tömegeket. Kisebb sérülések ezúttal megint történtek. Berg Jakab cselédszerző intézeti üzletvezetőt combján érte szúrás. Ez este a rendőrség a szó szoros értelmében nagy fogást tett és radikális módon lépett föl a katonaság segítségével. . . a nagy fogás le is hűtötte mindjárt a zavargások hevét. Az utcák elcsöndesültek. Mindenki óhajta, hogy térjen is vissza már a nyugalom, mert napok óta eszténként lehetetlen az utcán járni veszély nélkül, s az üzlettulajdonosok, kiknek korán be kellett zárni a boltokat, sok kárt szenvedtek. (VÜ, 1886. jún. 13. 24. sz. 392. l.)

A Jansky-ügy felvetette politikai feszültség nem csökkent, bár a tüntetések hevessége a karhatalom brutális beavatkozása miatt szűnőben volt. 1886. július elején báró Edelsheim-Gyulay Lipót hadtesttábornokot a király felmentette budapesti parancsnokoló tábornoki állásából. A szellőztetett hírek szerint azért kellett távoznia, mert hozzájárulását adta Tisza Kálmánnak a május 24-i parlamenti nyilatkozatához. Edelsheim-Gyulay utódjául az udvarhú gróf Pejacevich Miklóst jelölte ki a király. A politikai tárgyalások tovább folytak. Augusztus elején Tisza Kálmán Ischlbe utazott és több alkalommal kihallgatáson fogadta a király. A sajtó tudni vélte, hogy a Budavár tőrök megszállás alóli felszabadításának kétszázadik évfordulóján rendezett ünnepségek alkalmával a király megnyilatkozik, amikor a miniszterelnökhöz politikai jelentőségű legfelsőbb kézirat fog megjelenni. (VÜ, 1886. aug. 8. 32. sz. 521. l.)

A feszült helyzet következtében a királyi kézirat előbb látott napvilágot: a hivatalos könyvnyomatos aug. 8-án hírt közölt a kézirat létéről, 10-én közzé is tették, ennek nyomán a sajtóban a következő nap napvilágot látott Ferenc József levele Tisza Kálmánhoz. A szövegét — a Pesti Napló alapján (1886. aug. 11. 221. sz. 1. l.) — az alábbiakban teljes egészében közöljük:

»Kedves Tisza! Sajnálatlaltal észleltem, hogy némely, az utóbbi időben történt katonai személyzeti változás, különféle félremagyarításokra alkalmat szolgáltatott, melyek a közvélemény nyugtalanítására és félrevezetésére, valamint a polgári lakosság és a hadsereg között magyar koronám országaiban ezideig fennállott jó viszonyoknak sajnálatra méltó megzavarására vezethetnének.

Ez pedig annál inkább sajnálandó, minthogy az említett személyzeti változásoknál bármily törvényes vagy alkotmányos jogok sértése nélkül, csakis katonai szolgálati tekintetek voltak mérvadók, s ennél fogva az abból tévesen vont következtetések magoktól elenyésznek; valamint éppoly sajnós, ha egyes tények miatt az egész hadsereg kedvezőtlen bírálat alá vétetik.

A monarchia összes népeit magába foglaló közös hadsereg szelleme nem más, és nem is szabad, hogy más legyen, mint a legfőbb hadúré; ami éppen legbiztosabb kezeséget nyújt aziránt, hogy a szellemet ezentúl sem uralhatja más érzelem, mint versenyző törekvés a kötelesség híj teljesítésében, mely kötelessége a hadseregnek, nemcsak a monarchiának kifelé való védelmét, hanem, minden politikai pártüzmektől távol állva, a belső rend fenntartása érdekében a törvények s ennek folytán a törvényesen fennálló alkotmányos intézmények oltalmát is foglalja magában.

Csak szándékos nem tudás, vagy nem tiszta indokok vezethetnének tehát arra, hogy a hadsereg, mely háborúban és békében mindenkor híven és áldozatkészen teljesítette kötelességét, a valódi hazafisággal, az ország törvényeivel és az alkotmánnyal ellentétbe helyeztessék.

Ámbár eszerint hinnem kellene, hogy a tényállásnak pártatlan és szenvedély nélküli megfontolása mellett, a kérdéses izgalom a lojalis és józan népeiségnél csakhamar megnyugtatóbb hangulatnak fog tért engedni; mégis lehetséges, hogy eme félremagyarítások hosszabb tartalmánál a nyugtalanság tágabb körökre terjedne és kölcsönös elkeseredés ápolatná, ami sajnós következményekre vezetne.

Teljes bizalommal önnek mindenkor tanúsított hazafiságában és egyetértve önnek Általam ismert ez iránti nézeteivel, meg vagyok győződve, hogy ön ezen ügyre, amint ezt ezennel kívánom is, különös figyelmét fogja fordítani, és megfelelően fog intézkedni, hogy ott, ahol szükséges, a népesség kellőleg felvilágosított, és ha mind amellettt törvényellenes és kárhóztató igazságok vagy gyanúsítások fordulnának elő, azok ellen a törvény egész szigora alkalmaztassék.

Kelt Ischlben, 1886. évi augusztus 7-én.

Ferenc József s. k. t

A királyi kézirat formálisan pontot tett a több mint két és fél hónapos belpolitikai feszültségre és megmozdulás-sorozatra. A közvéleményt és a politikai életet azonban még soká foglalkoztatták az események. Tisza hatalmát megőrizte ugyan, de ereje megrendült. Ezt bizonyítják a képviselőház őszi ülésének vitái is, melyről a Krk következő, 73. kötetének Mikszáth-karcolatai fognak majd tanúskodni.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 224 : 13 *Momus* — a görög mitológiában az éjnek egyik fia, a gúny-nak és a gáncsoskodásnak megszemélyesítője volt.
- 18—20 *Tisza Kálmán és megígéri, hogy a jövő ülészekban be-terjeszti a választási visszaélésekről szóló javaslatot.* — Tisza az ellenzéki képviselőknek adott válaszában a következőket mondta: »... nem ismerem el ugyan mindazon vissza-élések valóságát, melyek itt-ott állíttatnak, de igen szívesen közreműködöm, hogy azon intézkedések, melyek lehetők, megtörténjenek arra, hogy akár az etetés-ítás, akár megfélemlítés vagy a tévútra vezetésnek a választá-soknál eleje vételessék. Megígértem, hogy ez iránt a jövő ülészekban fogok törvényjavaslatot előterjeszteni úgy, hogy az még azon ülészekban tárgyalható legyen. (Helyes-lés.) Ezen ígéretemet meg fogom tartani. (Helyeslés.)...« (KNapló, i. h. 251. l.)
- 21—22 A baloldali közbekialtás. — A MK által idézett közbe-szólás nem található meg a KNaplóban. (I. h. 251. l.)
- 25 *pièce resistance* — pontosabban: *pièce de resistance*; vminek a java, fénypontja
- 34—35 *Kossuth hogylétét jönnek tudakolni* — Ezekben a napok-ban a sajtóban hírek jelentek meg arról, hogy Kossuth Lajos gyengélkedik, egészségi állapota nem kielégítő.
- 225 : 10—16 *Tisza álrühában.* — MK itt székely figurája szájába adott szöveggel egy érdekes hiedelmet örökített meg.
- 11 *csatara* — lárma, zaj, csetepaté. MK több művében hasz-nálja a szót (ld. Rubinyi: »MK stílusa és nyelve«. 124. l.).
- 39—226 10 *Tisza válasza a Hentzi-ügyben tett interpel-lációra.* — MK jól figyelte meg a miniszterelnök distan-ciát teremtő stílusfordulatait: az ügyet összegző mon-dataiban ilyen fordulatok találhatók: »Az őrnagyok azt fe-lelték«, »A tábornok erre azt jegyezte meg«, »Amint mondja a tábornok«. Jansky tábornok eljárását elítélő mondata a KNapló szerint a következőképp hangzott el: »... nem késem kijelenteni azt is, hogy az eljárást tapintatlannak és helytelennek tartom. (Általános élénk helyeslés.)...« (I. h. 267. l.)

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. június 1., 8. évf. 151. sz. (2—3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A parlamenti ülésről

A május 28-i formális, mindössze 30 perces ülésről MK nem írt karcolatot.

A következő ülést május 31-én tartották — erről szól a jelen karcolat. Az első napirendi pont a Ludovika Akadémia 1884-es helyzetéről szóló jelentés volt. *Irányi Dániel* elfogadta a javaslatot és azt kívánta, hogy a Ludovika Akadémia még hathatósabban járuljon hozzá a magyar honvédség tisztikarának kiképzéséhez. *Madarász József* is a nemzeti jelleg fokozottabb előtérbe állítását sürgette. *Tisza Kálmán* figyelmeztetett, hogy a két képviselő helytelenül járt el, amikor a honvédséget és a közös hadsereget szembeállította egymással. *Féjerváry Géza* b. honvédelmi miniszter is a korona iránti feltétlen hűségre hívta fel a figyelmet. A Ludovikáról szóló jelentést a Ház elfogadta. A továbbiakban kérvényeket tárgyaltak, majd a következő ülések napirendjét állapították meg. Az ülés végén interpellációk következtek. *Csanády Sándor* a miniszterelnökhöz intézett interpellációjában követelte a budavári Szent György téren levő Hentzi-szobornak Magyarország területéről való eltávolítását. *Tisza Kálmán* azonnal válaszolt és egy 1882 januárjában Helfy Ignácnak a Hentzi-szobor eltávolítására benyújtott interpellációja szövegét újból szó szerint felolvasta. *Csanády Sándor* nem fogadta el a választ. *Apponyi Albert* gr. a közös hadsereg magyarországi jogi helyzetének változatlanul hagyása érdekében kérdést intézett *Tisza Kálmán*hoz. *Tisza Kálmán* válaszában utalt arra, hogy korábban is előfordultak a közös hadsereg egyes tagjai részéről nem megfelelő kijelentések, gesztusok; ezeket megfelelően kell kezelni és nem szabad élezni a helyzetet. *Apponyi Albert* nem fogadta el *Tisza* választát. *Tisza Kálmán* viszontválaszában megjegyezte, hogy ő mindent megtett, ami kötelessége. A többség elfogadta választát.

A parlamenti ülés fő témája a Jansky-ügy továbbhullámszása volt. MK is erre fordította figyelmét. Karcolatában a képviselők hangulatát idézte fel: képzeletében megelevenedett a Hentzi-szobor eltávolítását követelő *Csanády Sándor*, az ő képviselőházi megérkezésével intonálta karcolatát. A Ház hangulatára különösen jellemző a *Beöthy Alagernon* és *Csanády* közötti beszélgetés utolsó mondata. Ez teremti meg az 1848 márciusára emlékeztető gondolatokat, a képzelet játéknak leírását.

Jókai megnyilatkozása is a Jansky áthelyezése keltette megelégedett hangulatot tükrözte. MK részletesen beszámolt Csanády Sándor interpellációjának fontosabb kitételeiről, a szónok habitusáról, Tiszának a feszült helyzetben adott — frónk megítélése szerint a lehető leg-szerencsésebb — diplomatikus válaszáról. Ebből a szempontból mérlegelte és tolmácsolta Apponyi Albert interpellációját és az erre adott miniszterelnöki választ. A Jansky-üggyel kapcsolatban ld. a *Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei* c. összefoglalónkat az 1886. május 25-i *A t. Házból* c. karcolat jegyzetei között a 409—421. lapokon.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 227 : 2 a *Belcredi-féle bécsi fészkelődések tárgyában* — Richard Belcredi az osztrák klerikális-feudális párt vezéregyénisége, a szabad-
elvűség és a dualizmus ellensége volt. 1886-ban a legfel-
sőbb bíróság elnökeként és az osztrák urak házának tagjaként
tett politikai nyilatkozatokat. A Jansky-ügyben vitt szerepé-
ről ld. *A Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei* c.
összefoglalónkat.
- 5—7 *Mert a Jansky-ügy... Jansky áthelyezésével, ránk nézve
teljesen kielégítő megoldást nyert.* — A cikk írásának idején az
a hír terjedt el, hogy Jansky tábornokot Krakóba helyezték.
A későbbi fejlemények ezekre a reménykedésekre rácafoltak.
- 7—8 *A bécsiek dühöseik vagy négy nap óta.* — Ld. ezzel kapcsolat-
ban *A Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei* c. össze-
foglalónkból a 414—416. lapokon idézettek.
- 11—14 *Többet Tisza sem tehet, sem nem mondhat, azt jól tudja.
Hát legfeljebb azt akarhatja elérni, hogy Tisza nu kevesebbet
legyen kénytelen mondani.* — MK e gondolattal valószínűleg
azokat a képviselői nézeteket közvetítette, amelyek ismerve
az osztrák érzékenységet, Jansky áthelyezésével a maximális
eredmény elérését látták biztosítva, minden további akciótól
tartottak, mert úgy vélték, hogy Bécs további presztizs-
vesztését nem hajlandó elviselni, csak valamiféle kemé-
nyebb politika vagy retorzió következhet.
- 24—26 *észrevette a ravasz kis öreg [Csanády], hogy Tisza éppen
most ébredt fel osztrák mámoros álmából: vagy most teszi meg,
vagy soha.* — MK ezt az idézőjelbe tett kifejezést Csanády
parlamentben elhangzott interpellációjából merítette. Érde-
mes idézni ennek szövegösszefüggését: »Reméltem, sőt
hittem, miszerint azon lélekrázó, minden önzéstelen, becüs-
letes, igazi magyar keblet vérig sértő nemzetelleni tüntetés
— jogosan mondhatom, merénylet — mely folyó hó 21-én a
krisztinavárosi temetőben több osztrák érzésű katonatiszt úr
által elkövettetett, föl fogja osztrák-mámoros álmaiból
ébreszteni Tisza Kálmán miniszterelnök urat (*Élénk derült-
ség.*)...» (I. h. 283. l.)

- 228 1 *Albrecht főherceget penzionálták.* — Ez a fordulat a túlzó reményeket tükrözi. A valóságban Albrecht főherceg nyilatkozata jeladás volt a bécsi konzervatív erők összpontosított támadására. Ld. a *Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei* c. összefoglalónk vonatkozó részét a 415–416. lapokon.
- 229 : 13—17 *Tisza azonnali válasza Csanády interpellációjára.* — Tisza nyilván taktikai megfontolásból és a kiélezett helyzetre való tekintettel olvasta fel szó szerint és a KNaplóban idézőjelek közé helyezve adatta közre az 1882. jan. 26-án a Hentzi-szobor eltávolításával kapcsolatban kifejtett elutasító álláspontját. A MK által a 229 : 13—17 sorban frottak természetesen nem hangzottak el, az 1882-es beszédének idézése után Tisza már csak allúzió formájában beszélt. A következőket mondotta: »Ez volt nézetem, t. Ház, akkor, ez nézetem ma és éppen azért, mert ez a nézetem azon irányban, melyet a képviselő jelzett, semmi intézkedést kilátásba nem helyezhettek. *(Helyeslés jobb felől.)* Hozzátehetem még csak azt, a ma hallottak után, hogy akik azt akarják — amit pedig maguk a múlt napokban interpelláló túldoldali képviselő urak is mint olyat jeleztek, amit óhajtanak —, hogy a jó egyetértés fennálljon, hogy a nemzet és a hadsereg közt jó viszony létezzék, mindazoknak kezét kell fogni abban, hogy visszautasíttassék minden olyan törekvés, amely ennek megzavarására a hadsereg egyes részéről történik, de nem szabad ezen részről sem hasonló eljárás által a múltak sebeit felszakítani. *(Élénk helyeslés jobb felől.)* Kérem a t. Házat, méltóztassék válaszat tudomásul venni. . . » (I. h. 284. l.)
- 230 : 6—7 — *Önálló hadsereget kívánunk — kiáltá vagy negyven torok egyszerre.* — A KNapló a közbekiáltást nem Apponyi beszédének szövege elhangzásakor jegyezte fel, hanem a jegyző által felolvasott interpelláció szövege után jegyezte fel a következő formában: »*(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Éljen az önálló magyar hadsereg!)*» (I. h. 287. l.)
- 23—25 *míg [Tisza.] bírja a két faktor, a korona és a nemzet bizalmát, helyén marad, de ha elveszti az egyik faktorát, elmegy — a túlsó oldalra.* — MK pontosan idézte Tisza nyilatkozatának lényegét, a KNaplóból idézzük a teljes gondolatmenetet: » . . . Ami engem illet, t. képviselőház, *(Halljuk!)* én szándékozom követni azt, amit eddig is tettem: nem hallgatni el rosszallásomat ott, ahol azt tartom, hogy a hadsereg egyes tagjai részéről hiba történt, de nem róni fel a hibát mindjárt az összes hadseregnek, és másfelől védeni az intézményt mindaddig, míg az törvényben áll, mint törvényest azok ellen, akik azt idegennek proklamálni, ellene gyűlölséget támasztani igyekeznek. *(Helyeslés jobb felől.)* Míg ebben az irányban azon két faktor részéről, amelyek egy miniszterre nézve mindenben döntők a korona és a törvényhozás többsége részéről támogat-

Lap Sor

tatom, fogom ez irányt követni ezen a helyen; ha a támogatást valamikor, amit legalább az egyik faktor részéről, nem hiszek, elveszteném, követni fogom ezt az utat a másik oldalról. . . » (I. h. 288. 1.)

A T. HÁZBÓL

- M. I. *Pesti Hírlap*. 1886. június 8., 8. évf. 158. sz. (2—3. 1.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.
II. *Mikszáth Kálmán Országgyűlési Karcolatai*. Bp., 1892. Össze-
gyűjtötték és kiadták Légrády Testvérek. 138—143. l.

A szövegről

A textológiai elveknek megfelelően a jelen Krk az 1892-es kötetkiadás szövegét közvetíti. A korábbi gyakorlatnak megfelelően azonban megőriztük a PH-beli címet. A karcolat kötetbeli címét itt közöljük: *Az utca először mozdul*. A sajtó alá rendezéskor MK a PH-beli szöveget változatlanul illesztette a kötetbe.

A parlamenti ülésről

A képviselőház jún. 1-i, 2-i és 4-i üléséről MK nem írt karcolatot.

A jún. 1-i ülés első napirendi pontja a közigazgatási tisztviselők elleni fegyelmi eljárásról szóló törvényjavaslat főrendiházi módosításainak megvitatása, a második napirendi pont néhány országgyűlési választókerület beosztásának megváltoztatására tett törvényjavaslat volt. *Lükő Géza* helyeselte az előterjesztést, *Orbán Balázs* bírálta a kormányt, hogy csak részintézkedéseket képes hozni. A többség észrevétel nélkül elfogadta a tervezetet. (KNapló, 1884—87. XII. köt. 291—300. l.)

A június 2-i parlamenti ülésen a telekkönyvi betéteket szabályozó törvényjavaslat általános tárgyalása kezdődött meg. *Teleszky István* előadó jellemezte a főbb célkitűzéseket, a vita előtt *Fabiny Teofil* igazságügy-miniszter is szót kért és megjegyezte, bár elődje idején készítették elő a szöveget, teljes egészében egyetért célkitűzéseivel. A vitában felszólt *Mohay Sándor*, *Unger Alajos*, *Pulszky Agoston*, *Lázár Ádám*, *Olay Szilárd*, *Horváth Gyula*. Az általános vita végén *Teleszky István* röviden válaszolt az ellenzéki képviselők megjegyzéseire, majd a többség általánosságban elfogadta a javaslatot. Az ülés végén *Herman Ottó* személyes megtámadás címén reagált Urányi Imre egy korábban elhangzott beszédére. (KNapló, i. h. 301—324. l.)

A június 4-i ülésen megkezdték a telekkönyvi betéteket szabályozó törvényjavaslat részletes tárgyalását. A vitában inkább kisebb módosító indítványok és ezt indokló megjegyzések hangzottak el, a

paragrafusok többségét a képviselők vita nélkül elfogadták. Az ülés végéig a 80 §-ból álló törvénytervezetet meg is tárgyalták. (KNapló, i. h. 324—347. l.)

A június 7-i tárgyalási napon — erről szól a jelen karcolat — az ügyrendi kérdések után elsőnek *Irányi Dániel* kért szót, elítélte a rendőrségnek a békés polgárokkal való bánásmódját és a hatósági közegek által kiváltott véres incidenst. Felkérte az igazság- és belügy-minisztereket, hogy az ügyet sürgősen és részrehajlás nélkül vizsgál-tassák ki. *Lukáts Gyula* személyes tapasztalata alapján két esetet említett meg, amikor a rendőrök durván megsértették a képviselői immunitást. Eles szavakkal ítélte el a rendőrség brutális beavatkozását. *Tisza Kálmán* közölte, hogy már intézkedett a vizsgálat lefolytatása érdekében, hozzáfűzte, nem hiszi, hogy *Irányi Dániel* helyeselné, ha az utcai tüntetések befolyásolnák az ország ügyeinek vezetését. *Péchy Tamás* megjegyezte, hogyha a rendőrségi közegek képviselői immunitást sértő magatartásáról őt értesítik, azonnal intézkedett volna. *Ugron Gábor* felszólalásában leszögezte, hogy a népek joga van tetszését és nemtetszését kinyilvánítani, a vagyoni és személyi biztonságot nem sértő tüntetés a tömeg elidegeníthetetlen joga. Éles szavakkal ítélte el a rendőrség eljárását, különösen azt, hogy a rendőröknek engedélyezték a számok levételét, amelyekkel lehetelenné tették a brutálisan fellépők azonosítását. Megjegyezte, hogy csak a legmagasabb fórumok tudtával tehetne meg mindezt a karhatalom. *Tisza Kálmán* visszautasította *Ugron*nak azt a megjegyzését, hogy tudott a rendőrség akciójáról, azt is, hogy bármilyen szabálytalanságot is engedélyezett. *Ernusz Kelemen* is a leghatározottabb rosszallását fejezte ki, hogy a rendőrség a fegyvertelen tömeggel szemben fegyvert használt, és amíg a rendőrség tagjai közül senki sem sérült meg, addig a rendőrök több embert megsebesítettek és egyen halálos sebet ejtettek. Hathatós biztosítékot kért a belügyminisztertől, hogy a továbbiakban ilyen atrocitás nem fordulhat elő. *Tisza Kálmán* a képviselő kérdésre elmondta, hogy falragaszokon hívták fel a lakosság figyelmét arra, hogy kíváncsiságból ne kavarodjék a tüntetők közé, a rendőrséget utasította, hogy kötelességük teljesítése közben szigorúan az előírásokhoz tartassák magukat. Megismételte, hogy az előző napi atrocitások ügyében megindította a vizsgálatot. *Szemecz Emil* a Pécsért tartózkodó Jansky tábornok védelmére kirendelt katonaságról szólt, de az elnök figyelmeztetésére mint a vitatott kérdéshez nem tartozó témát elejtette, — néhány adalékot említett a budapesti rendőrségnek a letartóztatottakkal szemben tanúsított eljárásáról. *Beöthy Algernon* szemtanúként adta elő a rendőröknek a társaságában levő képviselőkkel szemben tanúsított magatartását. *Lukáts Gyula* rövid felszólalásában helyesbítette a *Beöthy* által előadottakat. *Madarász József* javasolta, hogy a Ház utasítsa elnökét, tegyen lépéseket a szakminisztereknél a képviselői immunitást sértő esetek kivizsgálására. *Tisza Kálmán* röviden reagált *Madarász* javaslatára, megjegyezve, hogy a rendőrség, ha valaki képviselő voltára hivatkozik, még figyelmeztetheti az illetőt. *Péchy Tamás* hangsúlyozta, hogy senki sem tájékoztatta őt az események során a történetekről. Javasolta a kitéűzött napirendre való áttérést. *Herman Ottó*

kifejtette, hogy ilyen súlyos tények után nincs biztosítva a higgadt tárgyalás lehetősége. *Enyedi Lukács* azt javasolta, hogy a Ház addig ne kezdjen az Ausztriával kötendő vámszövetség tárgyalásába, amíg az osztrák parlament a kérdést le nem tárgyalja, mert ellenkező esetben meglepetések érhetik a magyar kormányt. *Szapáry Gyula* gr. pénzügyminiszter túlzónak tartotta a képviselő aggodalmát. *Apponyi Albert* gr. is támogatta Enyedi javaslatát. *Tisza Kálmán* eljárási kérdésekre hivatkozva javasolta a vita megkezdését. A szavazás alkalmával a többség a vámtarifáról szóló törvényjavaslat tárgyalása mellett volt. *Láng Lajos* előadó ismertette a javaslat fontosabb tételeit. (KNapló, i. h. 347—363. l.)

*

A véres rendőri beavatkozásba torkoló Jansky-ellenes tüntetés-képviselőházi visszhangjáról, a képviselőknek az ülésterem nyilvánossága előtt elmondott beszédeiről, a folyosói megjegyzésekről, a Házban uralkodó hangulatról MK részletesen beszámolt olvasóinak. Szinte krónikás hangon adta elő a kérdés parlamenti tárgyalását. Karcolatát az ügy súlyosságának megfelelően intonálta.

Az előzményekről ld. *A Hentzi-sír megszoszorúzása és következményei* c. összefoglalónkat a jelen kötet 409—421. lapján.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 231 : 20—21 *A »Pesti Hírlap«-ból elolvasta a saját csillapító cikkét, melyet tegnap az ifjúsághoz intézett.* — MK utalása Horváth Gyulának a PH 1886. jún. 7-i számában vezércikként közölt *»A tüntetések«* c. írására vonatkozik, amelyben ilyen mondat is olvasható: *». . . Nem jöttek el, de ne is jöjjenek el a magyar ifjúság dicsőséges napjai, mert azok nehéz napok lesznek a nemzetre; most a munka napjait éljük. . . «*
- 232 : 10—12 *a puskatussal fejbe ütött ember sorsát, akibe még azonfelül beleszúrja szuronyát a rendőr, az eltaposott gyermek esetét.* — ld. ezzel kapcsolatban *»A Hentzi-sír megszoszorúzása és következményei«* c. összefoglalóban a VÜből közölt beszámoló felsorolását, a jelen kötet 418—419. lapján.
- 233 14—15 *A szélsőbal-vezére megilletődött hangon vázolta a tegnapi éj eseményeit, illőn, méltóságteljesen.* — Irányi beszédéből érdemes a tényeket felsoroló részt idézni: *»Este pedig ahelyett, hogy a csoportosuló népet, amennyire szükség volt rá, tisztességesen, illedelmesen szétoszlásra hívta volna fel, a rendőrség tagjai, akik, nem tudom, mindnyájan-e, de többen a számjukat jelző lemezeket nyakukról levették, nyilván azon szándékkal, hogy fel ne ismertessenek, és ha vétkeztek, felelősségre nehezebben legyenek vonhatók. (Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás a jobboldalon.) Mondom, a rendőrség tagjai a békésen csoportosuló nép közé vágattak, azt*

erőszakosan, durván széteszlásra felhívták nemcsak, de férfiakat és nőket (*Felkiáltások bal felől: Gyermekeket!*) gyermekeket egyaránt fegyveresen megtámadtak, megkardlapoztak, sőt némely esetben kardjukat arra használták, hogy őket megsebesítsék, egyet pedig megöltek. (*Nagy mozgás és felkiáltások a szélsőbal felől: Gyalázat!*) És történt, hogy képviselőket, mindamellett, hogy minden tüntetés nélkül békésen részint hazafelé, részint étkező termekbe az utcán mentek, a rendőrök szintúgy illetlenül, minden tisztesség kizárásával durván megtámadtak, dacára annak, hogy képviselői minőségükre hivatkoztak. (*Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon. Nagy mozgás*). . . . (I. h. 348. l.)

- 233 : 23—28 Lukács Gyula Lükő Gézaról mondott szavai. — A KKNapló szerint Lukács a következőket mondotta: ». . . különösen a Háznak egyik köztiszteletben álló tagját inzultálták, s egyik képviselőtársunkra azt mondá egy rendőr, hogy beviteti, mert tanúi vannak arra, hogy izgatja a népet, és ismételte ezt akkor is, midőn már tudta, hogy ez nemcsak képviselővel, hanem a Háznak egyik tisztelt tagjával történt, kit pártkülönbség nélkül tisztel a Ház s ez Lükő Géza képviselőtársunk. (*Élénk éljenzés a szélsőbaloldalon*). . . . (I. h. 349. l.)
- 32—38 Tisza válasza Irányi és Lükő felszólalására. — A KKNapló szerint a Ház nyugtalanul hallgatta a miniszterelnök válaszát, erről tanúskodnak a gyakori közbeszólások is. (I. h. 350—351.)
- 234 4—7 Péchy Tamás elnöki megjegyzése. — A KKNapló tanúsága szerint MK pontosan közvetítette Péchy szavait. (I. h. 351. l.)
- 11—12 [Ugron] a nagy rohamban Tisza Kálmánba is beledőfi szuronyát, mire fölszabadul a »Zaj» démona — Ugron többek között a következőkkel támadta Tiszát: ». . . És, t. Ház, azt mondja a miniszter úr nagy elégtételül, hogy majd elrendeli a vizsgálatot és senki, akiről ki fog derülni a törvénytelenység, nem fogja elkerülni a maga büntetését. Íme itt a kibúvó ajtó, melyre a t. Ház előtt rá akarok mutatni. (*Halljuk! a szélsőbaloldaltól.*) Előbb leszedetik a számljelvényeket a rendőrök ruháiról, hogy egyénileg ne lehessen őket felelőssé tenni. (*Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon. Nyugtalanúság a jobboldalon.*) S ekkor megindítják a vizsgálatot. A miniszter úr azt mondja, hogy senki sem kerüli el a maga büntetését. S ebből úgy látszik jó előre ki volt számítva, ésrendeletből történt, hogy a személyes felelősség megszüntessék. (*Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Ha a miniszter úr szolgálatokat akar tenni Bécsnek, a reakciónak, keressen erre más utat! (*Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. Zajos ellentmondások a jobboldaltól.*) És ne mutassa azon példát, hogy Bécsnek akként szerezzen elégtételt, hogy magyar ember vérébe mártsa kezét. (*Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon. Nyugtalanúság a jobboldalon.*). . . . (I. h. 351. l.)

234 : 28—33 Beöthy Algernon szemtanúi előadása. — MK pontosan adta vissza a képviselő szavait, de a teljesség kedvéért Beöthy személyére való tekintettel idézzük vonatkozó szavait: »Öt-hat képviselő és egypár író megjelentünk a szerencsétlenség azon színhelyén, ahol állítólag egy vértócsa volt. Hozzánk jött később Lukács Gyula, Hentaller és gróf Kinszky. A kis csoportosulás körülbelül 25—30 emberre szaporodott, midőn egy rendőr odajött és azt mondá: kérem az urakat, a csoportosulás el van tiltva. (*Lukács Gyula tagadólag int.*) Bocsánatot kérek, én nem szoktam valótlanságokat mondani. (*Halljuk! Halljuk!*) Ismétlem, a rendőr azt mondta: kérem az urakat, a csoportosulás el van tiltva, tessék elmenni. Én erre azt mondtam: „Igaz van”, és elmentem. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*) Bocsánatot kérek, a dolog így van. (*Halljuk! Halljuk!*) Később 20 lépésnyire távozván, láttam, hogy képviselőtársaim nem jöttek utánam. Visszatértem tehát, de, hogy ezalatt a rendőr mit mondott, azt természetesen nem hallottam. (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*) Méltóztassanak meghallgatni. Akkor egyik kormánypárti képviselő szájából hallottam, midőn meglehetősen indulatos hangon azt mondta, hogy én X. Y. országgyűlési képviselő vagyok, nékem ne mondják, hogy „takarodjék”. Erre meglehetősen kellemetlenül, élesen válaszolt a rendőr. Én odamentem, azt mondtam képviselőtársamnak: neked nincs igazad, a rendőrnek van igazja, most jer velem. És ezzel távoztunk. Ismétlem, hogy azon idő alatt, míg én 20 lépésnyire távol voltam, nem tudom, mit beszélt a rendőr. . . » (I. h. 354—355. l.)

34—36 *nem a derék öreg Kozsebrovszky, hanem a Belcredi nézetei szerint járt el a kedélyes Beöthy.* — MK a máj. 22-i *A t. Házból* c. karcolatában feltárta, hogy Beöthy Algernon tekintélyelvként miként hivatkozik kitalált alakjára, Kozsebrovszkyra (ld. e kötet 222—223. lapján). Belcrediről pedig ld. »A Hentz-sír megkoszorúzása és következményei« c. összefoglalónk 415—417. lapjait.

A HELYZET KRÓNIKÁJA

M. *Pesti Hírlap.* 1886. június 9., 8. évf. 159. sz. (1—2. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A névjelzés nélkül megjelentetett írás kétségtelenül MK tollából származik. Jellegetes stílusfordulatain, zárójeles közbevetett mondatai mellett szerzőségét az is bizonyítja, hogy a kifejtett gondolatok összecsengenek a korábbi *A t. Házból* c. karcolatokban a Jansky-ügyvel kapcsolatos állásponttal, azzal a nézettel, hogy az ügy fordulataiban a magyar érdekek diadalmaskodtak. Ez a gondolat a jelen karcolat

domináns motívuma. Végezetül MK szerzőségére vall a két megszólaltatott képviselővel folytatott beszélgetés leírása, az a mód, ahogy velük és általuk a maga álláspontját tudta erősíteni.

A karcolat tulajdonképpen nem kapcsolódik közvetlenül a parlamenti ülésekhez, de mégis itt jelentetjük meg, hiszen MK május 25. óta — a Jansky-ügy parlamentben való vitatásától kezdve figyelemmel kísérte az újabb fordulatokat, és erről olvasóit tájékoztatta. *A helyzet krónikája* az eltelt közel három hét eseményeinek — több vonatkozásban az ügy parlamenti fordulatainak kommentált és értékelt — összefoglalása. Az egyes részletekről ld. alább a Tárnyi magyarázatok között.

Itt jegyezzük meg, hogy a Jansky-ügy előzményeiről *A Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei* c. összefoglalónkban szóltunk a jelen kötet 409—421. lapján.

Tárnyi magyarázatok

Lap	Sor	
235	3	<i>De a kérdés megoldatott.</i> — A cikk írásakor Jansky tábornok nyugdíjazásának hírért olyan tényként fogadta a közvélemény, amely a magyar érdekek csorbítatlan győzelmével zárta le az ügyet. — A további fejleményeket ld. az említett összefoglalónkban a jelen kötet 418—420. lapján.
236	12	<i>»Az a titkos kéz«</i> — A bécsi magyarellenes erőlk. Gyűjtőfogalmaként MK más írásaiban is felmerül ez a kifejezés.
	23	<i>A Burg kísértetei feljárnak. A fehér asszony sokszor előjön.</i> — Hasonlóan <i>»a titkos kéz«</i> fordulathoz ez is több ízben jelképezi MK írásaiban a bécsi magyarellenes erőket vagy érzelmeket.
	29—237	: 14 A király és Tisza közötti beszélgetés. — A MK által reprodukált beszélgetéshez hasonlóak jelentek meg a PH híradásában is.
238	: 20	<i>A közönség a Máltás Hugó és Osgyán urak fejét kéri</i> — Mindkét rendőrtiszt a tüntetéseket leverő rendőrtámadást közvetlenül irányító kerületi kapitányságok vezetője volt.
	33—239	: 3 Pesti Naplóban megjelent nyilatkozat — Az idézett sorok a Pesti Napló 1886. jún. 7-i számában jelentek meg olvasói levél formájában, ezzel is jelezve a szerkesztőség »tartózkodó« magatartását.
239	: 29—240	: 9 Az ellenzéki képviselők háborgása az immunitás semmibevétele miatt. — MK a jún. 8-i karcolatában részletesen beszámolt a rendőrségi támadás képviselőházi visszhangjáról, ezek sorában a képviselő mivoltukban sértett képviselők nyilvános felszólalásairól és személyes beszélgetésekben elmondott véleményéről (ld. 231—232 l.).
240	: 12—22	Péchy Tamás és a képviselői »tekintély« megvédése. — A június 8-i <i>A t. Házból</i> c. karcolatban csak tényszerűen, bár kissé ironikusan szól MK Péchy Tamás elnöki megjegyzéséről. Itt már véleményét is kifejti.

FABINY NAPJA

M. *Pesti Hírlap. 1886. június 26., 8. évf. 175. sz. (2. 1.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A képviselőház jún. 8-i, 9-i, 10-i, 11-i, 12-i, 19-i, 21-i, 22-i üléseiről MK nem írt beszámolót.

A jún. 8-i ülésen megkezdtek az osztrák—magyar általános vám-tarifa egyezmény módosításáról szóló törvényjavaslat általános vitáját. *Enyedi Lukács* hosszabb beszédben, konkrét példákkal alátámasztva határozati javaslatot terjesztett elő a törvénytervezet napirendről való levételéről. *Apponyi Albert* gr. ugyancsak érvekkel alátámasztott felszólalása után határozati javaslatot nyújtott be, amelyben egy, a magyar érdekeknek jobban megfelelő előterjesztés előkészítésére szólította fel a kormányt. *Széchenyi Pál* gr. földművelés-ipar- és kereskedelemügyi miniszter elhárította a módosításokat. *Orbán Balázs* a magyar mezőgazdaság érdekeiről szólva, *Enyedi Lukács* határozati javaslatát támogatta. *Becker János* is a mezőgazdasági termelés érdekében utasította vissza a törvénytervezetet. (KNapló, 1884—87. XII. köt. 364—385. l.)

A következő napi, június 9-i ülésen tovább folytatták a vám-tarifa egyezmény általános vitáját. *Petrich Ferenc* a tervezett szerződésben Ausztria érdekeinek érvényesülését látta, ezért *Enyedi Lukács* javaslatát támogatta. *Beöthy Ákos* az export és import viszonyok kedvezőtlen alakulását boncolgatta, *Apponyi Albert* gr. határozati javaslatát ajánlotta elfogadásra. *Papp Elek* politikai megfontolások alapján vetette el a törvényjavaslatot. *Andreánszky Gábor* b. a magyar ipar kibontakozása érdekében szólt és *Apponyi Albert* álláspontjához csatlakozott. *Károlyi Sándor* gr. a magyar mezőgazdasági érdekeinek figyelembevételét hiányolta a tervezetben, ezért *Apponyi Albert* támogatatta. *Széchenyi Pál* gr. szakminiszter hosszabban reagált az ellenjavaslatok terjesztőinek érveire és a vitában felszólaló ellenzéki képviselők megjegyzéseire. Az ülés végén *Tisza Kálmán* válaszolt *Horánszky Nándor* egy korábban, a választójog kérdésében benyújtott interpellációjára. *Horánszky Nándor* észrevételeket tett a miniszteri válaszra. *Csanády Sándor* a június 6-i tüntetésen a polgárookra támadó rendőröket irányító *Máltás Hugó* rendőrkapitány azonnali felfüggesztését követelte. *Tisza Kálmán* közölte, hogy a vizsgálat folyamatban van, megjegyezte, hogy az újabb tüntetések során hat rendőr sérült meg. (KNapló, i. h. 386—408. l.)

A június 10-i ülésen folytatódott a vám-tarifa egyezmény általános vitája. A szakminiszter előző nap elhangzott válasza után *Láng Lajos* előadó válaszolt részletesen az ellenzéki ellenjavaslatokra és észrevételekre. Ezt követően *Enyedi Lukács* és *Apponyi Albert* gr. — a két ellenzéki határozati javaslat betervezője — megismételte érveit és indokait. *Tisza Kálmán* észrevételt tett *Apponyi Albert* egyik megjegy-

zésére. Az ezt követő név szerinti szavazásnál a kormány javaslata 38 szavazattöbbséget kapott. Azonnal megkezdték a vámtarifa egyezmény részletes tárgyalását. A képviselők csupán néhány részletészrevélt tettek. (KNapló, i. h. 409—432. l.)

A jún. 11-i ülésen tovább folytatták a vámtarifa egyezmény részletes tárgyalását az egyes tételekhez *Enyedi Lukács, Andreánszky Gábor, Apponyi Albert, Stoll Károly, Emich Gusztáv, Gaál Jenő* (pécskai) és *Almássy Sándor* szólott hozzá. Élénkebb vitát váltott ki a megszállt Boszniában egy keskeny nyomtávú vasútvonal további kiépítésére vonatkozó törvényjavaslat. *Orbán Balázs* feleslegesnek tartotta további összeg investálását Boszniába, ellenezte az építkezést. *Lipthay Béla* b. nem bízva az okkupált terület tartós magyar fennhatóság alatt tartásában, ellenezte a javaslatot. *Tisza Kálmán* reagált a két ellenzéki képviselőnek az okkupációra vonatkozó politikai megjegyzésére. *Thaly Kálmán* arra hívta fel a figyelmet, hogy Bosznia helyzetét inkább a Székelyföldön építtessen a kormány vasutat. A többség általánosságban és részleteiben is elfogadta a vasútvonal továbbfejlesztésére vonatkozó törvényjavaslatot. (KNapló, i. h. 433—450. l.)

A jún. 12-én és 19-én rövid, harmincöt perces formális ülésen a korábban letárgyalt törvényjavaslatokat harmadszori felolvasásban is elfogadták.

A jún. 21-i másfélórás ülésen *Tisza Kálmán* ügyrendi kérdésben nyilatkozott és bejelentette, hogy az osztrák képviselőház módosításai miatt a vámtörvényjavaslaton az ősz folyamán változtatni kell. Az ülés vita nélkül elfogadta a közadók kezeléséről szóló törvény Horvát-Szlavóniára vonatkozó intézkedéseinek módosításáról szóló törvényjavaslatot és a Kúria, illetőleg az ítélőtáblák bírónak az Igazságügy-minisztériumban való ideiglenes alkalmazásáról szóló törvényjavaslatot. (KNapló, i. h. 354—359. l.)

A június 22-i ülésen *Trefort Ágoston* válaszolt Halvax Józsefnek egy állami tulajdonban levő terület bérbeadásával kapcsolatos interpellációjára. A továbbiakban harmadszori felolvasásban is elfogadták az előző üléseken megtárgyalt törvényjavaslatokat. (KNapló, i. h. 460—462. l.)

A június 25-i ülésen — erről szól a jelen karcolat — *Fabiny Teofil* igazságügy-miniszter válaszolt Komlóssy Ferencnek a napidíjasok helyzetével kapcsolatos interpellációjára. *Komlóssy* a miniszteri választ elfogadta. Az igazságügy-miniszter Andreánszky Gábornak a büntető-törvénykönyv reformjával kapcsolatos interpellációjára válaszolva kifejtette, hogy túlságosan rövid idő telt el a törvénykönyv hatályba lépése óta, még további tapasztalatokra van szükség. *Andreánszky Gábor* b. a miniszteri válasz kapcsán antiszemita kijelentésekkel illetve a törvénykönyv felfogását. Ezért az elnök megintette. *Fabiny Teofil* Teleszky Istvánnak egy párbajvétség miatt ügyvédi gyakorlatától is felfüggesztett ügyvéd érdekében feltett kérdésére adott választ. *Széchenyi Pál* a Tolna megyei vincellérképzés érdekében elmondott interpellációra válaszolt. *Boda Vilmos* elfogadta a miniszter okfejtését. Az ülés végén *Helfy Ignác* intézett interpellációt a kormányhoz a vámtarifa egyezmény további sorsával kapcsolatban, különös tekintettel

arra, hogy az osztrák parlament módosítása más alapot teremtett. *Tisza* röviden válaszolt, amelyből kitűnt, hogy a kormány még nem alakította ki álláspontját. (KNapló, i. h. 463—471. l.)

*

A fenti regeszták érzékeltetik, hogy a Ház bár tartott üléseket, közöttük alig volt olyan, amely érdemben tárgyalta volna a vámtarifa ügyét. A jelen ülés is mindössze egy és negyed óráig tartott. Egyetlen érdekessége volt: az új igazságügy-miniszter először válaszolt a már neki benyújtott interpellációkra. MK ezt az alkalmat ragadta meg, hogy a kormány új tagját szónokként mutassa be olvasóinak.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 242 1 *a miszerintek és azonbanok rémítő tömkelegén át mondta el* — Fabiny stílusát MK találóan jellemezte, ennek érzékeltetésére álljon itt egy szakasz Komlóssynak adott válaszából: »... Eszerint azon kérdésre, hogy mi indította az igazságügy-minisztert a jelzett rendelet közzétételére, én, aki ugyan e részben harmadik személy cselekményében forgok, azt bátorodom nyilvánítani, hogy más indoka ezen rendelet kibocsátásának nem lehetett, minthogy a megszabott hitel keretén belül legyen a dologi kiadásokra a fedezet feltalálható...« (I. h. 464. l.)
- 13—15 *mert Fabiny nem mondja, hogy »ez a szándékom«, hanem »szándékomat következőleg fejezem ki«* — ez a helyzet sem paródia; a KNaplóban olvasható a következő: »...így én azon szándékomat fejezem ki« (I. h. 465. l.)
- 23—35 Andreánszky kívánsága a »régibb kereszténnyel« kapcsolatban. — A KNapló tanúsága szerint MK hűen tolmácsolta Andreánszky fordulatát, de az írónk által jelzett kormánypárti képviselői közbeszólás nem található meg a KNaplóban. Vagy valóban elhangzott, de nem őrizte meg a Napló, vagy még valószínűbb, hogy ez egy folyosói megjegyzés volt csupán (KNapló, i. h. 467. l.).

A T. HÁZBÓL

M. *Pesti Hírlap. 1886. június 27., 8. évf. 176. sz. (2. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A rövid, harmincöt perces június 26-i ülésen a jegyző bejelentette, hogy a főrendiház módosítás nélkül elfogadta az elmúlt hetekben alkotott öt törvényt. A király leiratában berekesztette az ülésszakot, az

első őszi tanácskozást szept. 18-ra hívta össze. Az ülés végén *Péchy Tamás* köszönte meg a képviselőknek elnöki munkájához nyújtott segítséget és jó nyári szünetet kívánt. (KNapló, 1884–87. XII. köt. 471–472. l.)

*

A formai előírásoknak eleget tevő záró ülésről MK hangulatos képet festett. Külön szól arról, hogy a teljes kabinet megjelent ez alkalommal, tréfásan beleszóvi karcolatába Kőrösi Sándor házasságát, szól az elnöki berekesztő szavakról és az egymástól búcsúzó képviselőkről. E felvillantott jelenetekkel tölti ki az eseménytelen záróülést.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 244 : 7–8 *Nosza megindul erre a gratulálás, a sok jókívánság, de nem a szünethez, hanem a mai esküvőjéhez.* — Kőrösi Sándor június 26-án feleségül vette özv. Fészl Frigyesné szül. Quant Vilmet. Esküvőjük Budapesten a Kálvin téri templomban volt.
- 17–18 *vajon üdörös-e bezárni az ülésszakot Ivánka Zsigmond nélkül.* — Az 1884-es választások alkalmával mandátumhoz nem jutott Ivánka Zsigmond a későbbiekben sokat tartózkodott a Ház karzatán. Jelenlétéről MK az 1884. december 3-i *A t. Házból* c. karcolatában megemlékezett (Krk 69. köt. 144. l.), de beleszótta figuráját *A tisztelt Ház* c. kötetébe is (Krk 71. köt. 164. l.), a karzat egyik elmaradhatatlan vendégként aposztrofálva.
- : 32–33 *ahol állva fogják hallgatni: [a királyi leiratot] a főrendiházba.* — Az 1885 tavaszi ülésszak berekesztéséről *Az utolsó nap* c. karcolatát MK két részre osztotta: az elsőben a képviselőházi írt *Ahol fel nem állnak* alcímmel, a másodikban a főrendiház záró üléséről ad képet *Ahol felállnak* alcímmel. E kettősségre egy külföldi vendég felfigyelt, MK ennek a szokásnak tréfás magyarázatát adta (ld. Krk 70. köt. 218–219. l.).

ÉLETRAJZI JEGYZETEK ÉS NÉVMUTATÓ

A névmutatóba felvettük mindazoknak a személyeknek a nevét, akik a MK-karcolatokban szerepelnek. A jegyzetekben előfordulók közül csupán azoknak a korabeli személyiségeknek nevét illesztettük a névmutatóba, akiknek személyi adatai magyarázzák Mikszáth írásait. A feltüntetett adatok csak a MK-karcolatok megjelenésekor meglévő tisztséget, funkciót tüntetik fel. A jegyzetekben megemlített, általánosan ismert személyek adatait és a ma élő kortársak nevét nem illesztettük a névmutatóba. Az álló számok a karcolatban, a dőlt számok a jegyzetben való előfordulásra utalnak.

- Abonyi Emül* — (1848— ?) megyei tisztségviselő, majd 1877-től a Bereg megyei felvidéki kerület szabadelvű párti képviselője. — 224, 407, 408
- Ábrányi Kornél* — (1849—1913) író, lapszerkesztő, 1882—83-ban az Ország-Világ szerkesztője. A Pesti Napló főmunkatársa, 1887-től szerkesztője. 1884-ben a Borsod megyei Dédesd országgyűlési képviselőjévé választották. — 103, 122, 132, 252
- Aesopus* (i. e. 6. sz. eleje — i. e. 6. sz. közepe) görög mesefő. — 162
- Albrecht Frigyes Rudolf Domokos* — (1817—1895) ausztriai főherceg, a cs. és kir. osztrák-magyar hadsereg fővezére. — 228, 415, 417, 424
- Almásy Sándor* — 1861-től a Heves megyei független kerület képviselője, a függetlenségi párt egyik szervezője. — 119, 163, 224, 326, 359, 360, 367, 408, 432
- Alvinczi József* — (1735—1810) császári tábornagy. — 394, 395
- Amon Ede* — (1851— ?) jogász, 1876-tól Körmöcbánya főjegyzője, 1884-től Körmöcbánya szabadelvű párti képviselője. — 332
- Andaházy László* — (1832— ?) ügyvéd, a főváros képviselő testületének tagja, 1884-től Kézsmárk szabadelvű párti képviselője. — 137, 138, 342, 343
- Andrássy Gyula*, gróf (1823—1890) miniszterelnök, 1871—1879 között a Monarchia külügyminisztere, lemondása után visszavonult az aktív politikai tevékenységtől, a főrendiház tagja. — 32, 113, 114, 115, 157, 159, 161, 322, 323
- Andrássy Manó*, gróf — (1821—1891) az MTA tagja, az 1884—87-es ciklusban Gömör és Kis-

- hont megye rozsnyói kerületének szabadelvű párti képviselője. — 110, 127, 128, 169, 171, 186, 333, 334, 335, 364, 366, 373
- Andreánszky Gábor**, báró — (1845—1905) politikus, Nógrád megyei földbirtokos. 1875-ben a főrendiház tagja, az 1880-as években csatlakozott az antiszemita mozgalomhoz és ellenezte a vegyes házasságot. 1884-ben antiszemita programmal a Tolna megyei pinchelyi kerület képviselőjévé választották. — 93, 125, 133, 164, 187, 192, 242, 305, 314, 319, 328, 336, 348, 358, 368, 372, 373, 376, 384, 397, 404, 431, 432, 433
- Apponyi Albert**, gróf — (1846—1933) 1872-től különböző ellenzéki pártok képviselője, az 1880-as évek elején a mérsékelt ellenzék egyik vezére. az 1884—87-es ciklusban Jászberény választotta képviselővé. — 71, 101, 122, 123, 124, 143, 151, 153, 160, 162, 165, 175, 179, 182, 183, 184, 186, 187, 194, 195, 199, 216, 221, 227, 229, 230, 328, 329, 330, 332, 343, 352, 353, 357, 360, 367, 369, 371, 372, 375, 376, 377, 378, 381, 382, 404, 405, 406, 416, 422, 423, 424, 427, 431, 432
- Arany János** — (1817—1882). — 295
- Babeş, Vincențiu** — (1821—1907) román politikus. A magyar országgyűlésben 1867 után Moconival együtt megalapították a román nemzeti pártot. Az 1884—87-es ciklusban a Kraszó-Szőrény megyei szászokai kerület nemzetiségi párti képviselője. — 123, 124, 178, 183, 328, 329, 330, 332, 336, 371, 372
- Bagi József** — Szeged környéki dúsgazdag paraszt-birtokos. — 268
- Baich Milos**, báró — (1822—?) földbirtokos, az 1884—87-es ciklusban a Temes megyei moravicai kerület szabadelvű párti képviselője lett. — 159, 160, 357
- Bánffy Béla**, gróf (1831—1888) az 1884—87-es ciklusban a Kolozs megyei bánfihunyadi kerület szabadelvű párti képviselője. — 132, 141, 142, 160, 166, 167, 184, 365, 376
- Bánffy Dániel**, báró — (1812—?) 1881-től a Szolnok-Doboka megyei nagyiklódi kerület szabadelvű párti képviselője. — 221, 222, 406
- Baranyi Ödön** — országgyűlési képviselő. — 225
- Barla József** — (1841—?) viszontai evangélikus lelkész, az 1884—87-es ciklusban a Somogy megyei nagyatádi kerület függetlenségi párti képviselője. — 195, 198, 308, 317, 319, 336, 361, 384
- Baross Gábor** — (1848—1892) az 1884—87-es ciklusban Győr város szabadelvű párti képviselője, 1883-tól közlekedésügyi államtitkár. — 36, 117, 154, 155, 273, 310, 325, 354
- Baróti Lajos** — (1856—1933) tanár, történész, irodalomtörténész. — 254, 255
- Bartha Miklós** — (1847—1905) az 1884—87-es ciklusban a Csík megyei csikszerepai kerület függetlenségi párti képviselője, a kolozsvári Ellenzék szerkesztője. — 145, 169, 342, 348, 349, 357, 358, 359, 366
- Bartók Lajos** — (1851—1902) költő, író. 1869-ben az Űstökös munkatársa, majd 1878-ban megindította és haláláig szer-

- kesztette a Bolond Istók c. élelclapot. 1886. jan. 1-től Mikszáth Kálmánnal közösen szerkesztette az Urambátyám c. élelclapot. — 10, 11, 254
- Bartolucci, Victoria* — (1861—?) olasz énekesnő, 1881-től a budapesti Opera tagja. — 9
- Bathányi-Stratmann Ödön*, herceg — (?—1883). — 42, 277, 278, 279
- Becker János* — (1835—?) mérnök, 1881-től Csanád megye nagylaki kerületének függetlenségi párti képviselője. — 431
- Bedekovics Kálmán* — (1818—1889) 1875-től a Tisza-kabinet horvát-szlávon-dalmát minisztere. — 171, 221, 243
- Bekszics Gusztáv* — (1847—1906) publicista, közíró, MK szerkesztőségi kollegája a Pesti Hírlapnál. Az 1884-es választások alkalmával a sepsiszentgyörgyi kerületben szabadelvű párti képviselővé választották. — 259, 260
- Belcredi, Richard* gróf — (1823—1902) osztrák politikus, az 1860-as években belügyminiszter, a klerikális-feudális párt egyik vezetője. — 71, 72, 227, 228, 234, 415, 416, 423, 429
- Beniczky Hermin* ld. Veres Pálné
- Beniczky Ferenc* — (1833—?) ellenzéki politikus, majd 1884-től belügyi államtitkár, az 1884—87-es ciklusban a Trencsén megyei illavai kerület szabadelvű párti képviselője. — 106, 107, 108, 182, 183, 315, 374, 375, 408
- Beöthy Ákos* — (1838—1904) publicista, az 1884—87-es ciklusban a Veszprém megyei somlyóvásárhelyi kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 96, 146, 184, 210, 229, 230, 303, 310, 348, 376, 377, 397, 398, 431
- Beöthy Algernon* — (1839—1900) 1875-től szabadelvű párti képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Bihar megyei ugrai kerületben, 1891-ig a képviselőház egyik jegyzője. — 40, 72, 111, 124, 126, 137, 181, 182, 196, 222, 223, 225, 227, 234, 297, 342, 374, 385, 387, 407, 422, 426, 429
- Berger Ignác* — (1834—?) szentgyörgyvölgyei plébános, az 1884—87-es ciklusban a Zala megyei baksai kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 333
- Bernáth Dezső* — (1841—?) ügyvéd, az 1884—87-es ciklusban az Ung megyei nagykaposi kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 379
- Berzeviczy Albert* — (1853—1936) kultúrpolitikus, 1881-től Eperjes szabadelvű párti képviselője, a közoktatási bizottság előadója. — 122, 125, 331
- Bezerédj Viktor* — (1855—?) megyei tisztségviselő, 1885-től a veszprémi kerület szabadelvű párti képviselője. — 145, 146, 149, 178, 193, 348, 349, 350, 371, 372, 382
- Biasini Domokos* — (1856—?) megyei tisztségviselő, 1881-től Oláhfalú város szabadelvű párti képviselője. — 101, 182
- Bismarck, Otto* von, herceg — (1815—1898) német államférfi és diplomata. — 121, 181, 327, 369
- Bittó István* — (1822—1903) 1874—75-ben az utolsó Deák-párti kormány miniszterelnöke, 1899-ig az ellenzékhez vonzó képviselő, majd a főrendiház tagja. — 179
- Büztó Géza* — a Vasárnapi Újság alkalmi rajzolója. — 28, 267, 268, 269, 272
- Bobók Ferenc* — (?—1886) szécsényi adóvégrehajtó, MK hajdani esküdt-társa. — 51, 283

- Boda Vilmos** — (1838—?) megyei tisztségviselő, törvényszéki bíró, az 1884—87-es ciklusban Szekszárd város függetlenségi párti képviselője. — 92, 133, 243, 305, 307, 350, 393, 394, 432
- Bohus László** — (1839—?) földbirtokos, az 1884—87-es ciklusban az Arad megyei világosi kerület szabadelvű párti képviselőjévé választották. — 222
- Bornemisza Ádám** — (1837—?) a lengyel szabadságharcban a magyar légió ezredese, 1881-től a Sáros megyei bártfai kerület képviselője. — 185
- Borostyáni Nándor** — (1848—1902) újságíró, író, MK szerkesztőségi kollégája a Pesti Hirlapnál. — 14, 68, 69, 257, 293, 296
- Bossányi László** — (1823—?) megyei tisztségviselő, 1881-től a Pest megyei gödöllői kerület szabadelvű párti képviselője. — 408
- Bottlik Lajos** — (1832—?) ügyvéd, földbirtokos, vasúti jogtanácsos, az 1884—87-es ciklusban Mezőkövesd mérsékelt ellenzéki képviselője. — 324, 403
- Busbach Péter** — (1827—1905) ügyvéd, 1881—87 között Budapest Terézvárosi kerületének szabadelvű párti képviselője. — 63, 165, 340, 359, 360
- Chamberlain, Joseph** — (1936—?) angol politikus, a parlament tagja. — 44
- Chorin Ferenc** — (1842—1925) ügyvéd, nagytőkés. 1871-től megszakításokkal képviselő, a Ház igazságügyi és mentelmi bizottságának tagja, az 1884—87-es ciklusban a Szatmár megyei aranyos-medgyesi kerület szabadelvű párti képviselője. — 180, 188, 189, 369, 373, 374, 376, 377, 378
- Cogolniceanu, Mihail** — román politikus. — 158, 355, 356
- Coriolanus, Cn. Marcius** — római patricius, akit a bosszúvágy városa ellenségeinek, a volszkusoknak a táborába vitt. — 181, 374
- Cuza herceg** — román politikus. — 158, 159, 355, 356
- Csanády Sándor** — (1841—1892) földbirtokos, az 1884—87-es ciklusban Kiskunfélegyháza függetlenségi párti képviselőhéznek. — 9, 90, 105, 123, 135, 146, 147, 160, 166, 167, 168, 171, 192, 195, 196, 203, 208, 209, 227, 229, 253, 303, 324, 337, 344, 349, 356, 361, 362, 363, 364, 380, 383, 384, 390, 393, 422, 423, 424, 431
- Császár Bálint** — Sepsiszentgyörgy polgármestere. — 259
- Cselkó Ignác** — (1853—?) városi főbíra, 1881-től Zsolna város szabadelvű párti képviselője. — 225
- Csemegi Károly** — (1826—1899) büntetőjogász, a Magyar Jogászegylet első elnöke, kúriai tanácselnök. — 242
- Csernátony Lajos, Cseh** — (1823—1901) publicista, Tisza Kálmán egyik bizalmasa, 1875-től haláláig szabadelvű párti képviselő, az 1884—87-es ciklusban Fiumét képviselte. — 14, 97, 98, 132, 141, 169, 224, 257, 308, 309, 312, 314, 364
- Csiký Gergely** — (1842—1891). — 229
- Dákos uram, szegedi iparos.** — 47
- Dáni Ferenc** — (1814—1883)

- országgyűlési képviselő, főispán. — 194, 382
- Darányi Ignác* — (1849—1927) nagybirtokos, ügyvéd, 1881-től a főváros II. kerületének szabadelvű párti képviselője, a pénzügyi bizottság elnöke — 156, 216, 354
- Dárdai Sándor* — (1842—1933) jogtudományi közíró, 1878-tól képviselő, az 1884—87-es ciklusban az Alsó-Fehér megyei nagyenyedi kerület szabadelvű párti képviselője. — 142, 178, 188, 193, 197, 224, 346, 366, 368, 371, 376, 379, 383, 384, 385, 386
- Deák Ferenc* — (1803—1876). — 30, 32, 40, 41, 124, 198, 221, 230, 270, 342, 343
- Deutsch Lipót* ld. Németh Lipót
- Dimítrievics Mihály* — (1846—?) városi tisztviselő, lapszerkesztő, az 1884—87-es ciklusban a Bács-Bodrog megyei titeli kerület országgyűlési képviselője. — 406
- Dobránszky Péter* — (1845—1918) közgazdász, statisztikus, 1881—87 között a Csík megyei gyergyószentmiklósi kerület szabadelvű párti képviselője. — 117, 118, 324, 325
- Doda Traján* — (1820—?) katonatiszt, majd nyugdíjazása után 1873-tól képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Kraszó-Szörény megyei karánsebesi kerület nemzetiségi párti képviselője. — 209
- Domahidy István* — (1835—?) megyei tisztviselő, 1872-től országgyűlési képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Szatmár megyei csengeri kerület szabadelvű párti képviselője. — 324
- Edelsheim-Gyulay Lipót*, báró — (1826—1893) cs. és kir. lovasági tábornok, 1874—1886-ig Magyarország főhadparancsnoka. — 72, 411, 419
- Éles Henrik* — az 1881—84-es ciklusban a jákóhalmi kerület szabadelvű párti képviselője volt. — 78, 91, 300
- Emich Gusztáv*, emőkei — (1843—1911) könyvkiadó, zoológus, kertész. Az 1884—87-es ciklusban a Hunyad megyei szászvárosi kerületben volt szabadelvű párti képviselő. — 432
- Entz Ferenc* — (1805—1877) orvos, a budai országos vincellériskola volt igazgatója, kiváló szőlész és kertész. — 148
- Enyedi Lukács* — (1845—1906) közgazdász, publicista, a Szegedi Napló főszerkesztője, az 1884—87-es ciklusban a Csongrád megyei tápéi kerület függetlenségi párti képviselője. — 87, 94, 198, 218, 219, 307, 308, 309, 317, 391, 403, 406, 427, 431, 432
- Erkel Ferenc* — (1810—1893) zeneszerző, karmester és zongoraművész. — 8, 9, 109, 251, 253, 318
- Ernuszt Kelemen* — (1832—?) nyugalmazott katonatiszt, megyei tisztviselő, 1876-tól képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Vas megyei felsőöri kerület mérsékelt ellenzéki párti képviselője. — 206, 207, 208, 209, 234, 302, 314, 339, 391, 393, 395, 396, 397, 426
- Esterházy Miklós*, herceg — (1765—1833) tábornagy, — 26, 27, 249, 263
- Fabiny Teofil* — (1822—1908) jogász, előbb a hétszemélyes tábla, majd a legfelső ítélőszék bírója. 1886. máj. 15.—1889. ápr. 9. között igazság-

- ügy-miniszter. — 217, 218, 220, 221, 223, 224, 241, 242, 243, 392, 404, 405, 425, 431, 432, 433
- Fackh Károly** — (1834—1898) katonatiszt, földbirtokos, az 1884—87-es ciklusban a Vas megyei szentgotthárdi kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 150, 151, 158, 350, 351
- Falk Miksa** — (1828—1908) publicista, politikus, 1867-től a Pester Lloyd szerkesztője, 1869-től országgyűlési képviselő. Az 1884—87-es ciklusban Arad szabadelvű párti képviselője. — 50, 71, 228, 297, 341
- Fejérváry Géza**, báró — (1833—1914) tábornagyszeregy, 1884. októbertől 1903 júniusáig honvédelmi miniszter. — 114, 132, 204, 205, 210, 213, 217, 243, 337, 339, 391, 392, 397, 398, 399, 422
- Fenyvessy Ferenc** — (1855—1903) lapszerkesztő, 1881-től a Veszprém megyei ugodi kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 149, 334, 340, 349, 350, 368
- Ferenc József, I.** — (1830—1916) osztrák császár és magyar király. — 410, 415, 420
- Ferenczy Miklós** (1838—?) ügyvéd, megyei tisztségviselő, 1881-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Torda-Aranyos megyei tordai kerület függetlenségi párti képviselője. — 385
- Fesztly Árpád** — (1856—1914) festőművész. — 263
- Fluger Károly** — (1833—?) városi tisztségviselő, törvényszéki bíró, az 1884—87-es ciklusban a besztercei kerület szabadelvű párti képviselője. — 325
- Földváry Miklós** — (1858—?) megyei tisztségviselő, 1881-től a Pest megyei ráckevei kerület szabadelvű párti képviselője. — 148, 341, 349
- Frits János** — a lábatlani cementgyár ügynöke. (MK által kitalált név). — 16
- Gaál Jenő** pécskai — (1846—?) megyei tisztségviselő, 1878-tól országgyűlési képviselő, az 1884—87-es ciklusban az Arad megyei pécskai kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 90, 92, 95, 305, 306, 310, 432
- Gajári Ödön** — (1852—1919) újságíró, politikus, az 1884—87-es ciklusban a Pest megyei dunapataji kerület szabadelvű párti képviselője. — 122, 206, 217, 328, 391, 392
- Garibaldi, Giuseppe** — (1807—1882) olasz szabadsághős. — 27, 263
- Geduly Lajos** — (1815—1890) evangélikus püspök, a főrendiház tagja. — 28, 267
- Ghyeczy Kálmán** — (1808—1888) 1865-től Tisza Kálmánnal együtt az ún. balközép vezetője, 1874-ben pénzügyminiszter, a fúzió egyik előkészítője, 1879-ig a képviselőház elnöke, 1885-től kinevezett főrendiházi tag. — 159, 193, 355
- Giróközi Ferenc** — (1816—1895) mezőgazdasági szakíró, a budapesti gazdasági múzeum nyug. igazgatója. — 148
- Goda Béla** — (1846—?) földbirtokos, megyei tisztségviselő, az 1884—87-es ciklusban a Győr megyei téti kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 190, 378, 379
- Gosztonyi Sándor** — (1826—?) ügyvéd, az 1884—87-es ciklusban Hódmezővásárhely függetlenségi párti képviselője. — 364
- Gönczy Pál** — (1817—1892) pe-

- dagógus, közoktatásügyi államtitkár. — 122, 126, 333
- Göndöcs Benedek* — (1824—1894) apátplébános Gyulán, 1881—87 között városi pártonkívüli képviselője. — 44, 55, 126, 138, 165, 216, 333, 334, 345, 360
- Gromon Dezső* — (1838—1912) főispán, 1881-től a Bács-Bodrog megyei tovarisovai kerület szabadelvű párti képviselője, 1884-től honvédelmi minisztériumi államtitkár. — 283
- Gruber János* — (1846—?) megyei tisztségszolgálat, 1881-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Somogy megyei szili kerületben választották meg »független antiszemita« programmal. — 406
- Grünwald Béla* — (1839—1891) publicista, történész, az MTA I. tagja. 1871-től Zólyom megye főispánja, 1878-tól mérsékelt ellenzéki programmal képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Zólyom megyei szliácsi kerületben választották meg. — 91, 96, 104, 105, 122, 143, 172, 173, 174, 178, 183, 199, 308, 309, 346, 347, 348, 349, 366, 367, 368, 372, 373, 375, 384, 389
- Gulácsy Gyula* — (1850—?) földbirtokos, az 1884—87-es ciklusban a Pest megyei dunavecsei kerületben választották meg függetlenségi programmal. — 324
- Gull József* — (1820—?) ügyvéd, városi tisztségszolgálat, 1881-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Szeged megyei keresztényiszegedi kerületben választották meg szélső néppárti programmal. — 336
- Gulner Gyula* — (1843—?) megszakításokkal 1872-től tagja a parlamentnek, először balközépi, majd függetlenségi párti programmal. Az 1881—84-es ciklusban nem volt képviselő, 1884-ben a Pest megyei monori kerületben választották meg mérsékelt ellenzéki programmal. — 179, 317, 319, 351, 366, 371, 372
- Gurbán Constantin* — (1846—?) görögkeleti esperes, az aradi papnevelde igazgatója, az 1884—87-es ciklusban az Arad megyei jószáshelyi kerület nemzetiségi képviselője. — 124, 326, 329, 332
- Győrffy Géza* — (1846—?) ügyvéd, jogtanácsos, az 1884—87-es ciklusban a Veszprém megyei nagyvárszonyi kerület függetlenségi párti képviselője. — 90, 303, 305
- Győrffy Gyula* — (1835—1885) ügyvéd, országgyűlési képviselő. — 178, 371, 372, 373
- György Endre* — (1848—1927) közigazgató, az MTA I. tagja, 1878-tól kisebb megszakítással országgyűlési képviselő, az 1884—87-es ciklusban az Ugocsa megyei halmi kerületben választották meg. — 127, 405
- Györy Elek* — (1841—1902) jogtudós, az evangélikus egyház ügyeinek egyik intézője, 1881-től országgyűlési képviselő, az 1884-es választásokon kisebbségben maradt, de pótválasztás alkalmával a Hajdú megyei szoboszlói kerület függetlenségi párti képviselője lett. — 133, 134, 135, 136, 201, 340, 341, 388, 389
- Györy Vilmos* — (1838—1885) ev. lelkész, író, műfordító. — 57, 134, 341
- Gyulai Pál* — (1826—1909) 1885-től a főrendiház kinevezett

- tagja. — 131, 132, 161, 162, 214, 359
- Gyura Béla* — MK esküdt társa az 1870-es években. — 51
- Gyurkovics György* — országgyűlési képviselő. — 105, 119, 314, 315, 326
- Halász Sándor* — (1859—1918) újságíró, közgazdász. — 38, 275, 276
- Halvax József* — (1842— ?) kat. pap, az 1884—87-es ciklusban a Tolna megyei paksi kerületben függetlenségi programmal választották képviselővé. — 405, 432
- Haviár Dániel* — (1849— ?) ügyvéd, az 1884—87-es ciklusban Szarvas város függetlenségi párti képviselője lett. — 130, 133, 336, 337, 338, 339
- Haynald Lajos* — (1816—1891) bñbornok, kalocsai érsek, főrendiházi tag, az MTA tiszteleti tagja. — 33, 34, 114, 157, 272, 355
- Haynau, Julius Jakob*, báró — (1786—1853). — 64, 65, 291
- Hazafi Verai János* ld. Verai János
- Hegedűs József* — (1816— ?) Nagykároly polgármestere, az 1884—87-es ciklusban a város szabadelvű párti képviselője lett. — 219
- Hegedűs Sándor* — (1847—1906) politikus, publicista, 1875-től Abrudbánya szabadelvű párti képviselője, a Ház pénzügyi bizottságának elnöke. 1884-ben a kolozsvári kerületben is megválasztották, ettől kezdve Kolozsvárt képviselte. — 87, 88, 101, 102, 160, 214, 220, 221, 302, 303, 305, 309, 310, 311, 312, 319, 331, 343, 357, 358, 381, 385, 386, 391, 401, 402, 405
- Hegyí Aranka* — (1855—1906) operetténekesnő, 1880-tól a pesti Népszínház tagja. — 63, 291
- Helffy Ignác* — (1830—1897) Kossuth személyes híve, a függetlenségi párt egyik vezető egyénisége, az 1884-es választásokon kisebbségben maradt, az 1884. őszi pótválasztások alkalmával az Udvarhely megyei székelykeresztúri kerületben választották meg. — 87, 89, 90, 92, 98, 100, 102, 160, 214, 217, 219, 221, 224, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 312, 343, 358, 367, 381, 390, 401, 402, 405, 406, 422, 432
- Hentaller Lajos* — (1852—1912) publicista, Fülöpszállás függetlenségi párti képviselője volt, az 1884-es választáson kibukott. — 78, 80, 121, 300, 429
- Hentzi, Heinrich* — (1785—1849) osztrák tábormok, Buda ostromakor kapott sebébe belehalt. — 225, 227, 229, 250, 297, 298, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 421, 422, 423, 424, 427, 429, 430
- Herman Ottó* — (1835—1914) természettudós, és politikus, 1879-től Szeged város II. kerületének függetlenségi párti képviselője. — 70, 96, 109, 111, 116, 117, 124, 144, 150, 168, 225, 232, 308, 309, 316, 319, 320, 323, 325, 326, 329, 330, 332, 336, 344, 350, 361, 363, 368, 389, 408, 425, 426
- Hevessy Bertalan* — (1826— ?) az 1884—87-es ciklusban a Gömör-Kishont megyei putnoki kerület függetlenségi párti képviselője. — 139
- Hieronymí Károly* — (1836—1911) mérnök, politikus, közlekedésügyi államtitkár, az

- 1884—87-es ciklusban a Torontál megyei zsombolyai kerület szabadelvű párti képviselője. — 117, 325
- Hodossy Imre* — (1840—1909) jogász, politikus, 1869-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban a Sáros megyei kisszebeni kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 41, 42, 44, 133, 181, 367, 373, 374
- Hoitsy Pál* — (1850—1927) csilagász, publicista, 1881-től a Békés megyei gyomai kerület függetlenségi párti képviselője. — 342, 405
- Horánszky Nándor* — (1838—1902) ügyvéd, politikus. 1872-ben balközépi programmal képviselővé választották. 1875-ben csatlakozott a szabadelvű párt-hoz, 1881-től három ciklusban Esztergom mérsékelt ellenzéki párti képviselője. — 89, 90, 92, 139, 168, 180, 183, 188, 189, 198, 215, 219, 221, 303, 304, 305, 306, 319, 324, 364, 366, 373, 374, 376, 378, 385, 389, 401, 405, 406, 408, 431
- Horvát Boldizsár* — (1822—1898) jogtudós, 1867—1871 között igazságügy-miniszter, az 1884—87-es ciklusban Temesvár párton kívüli képviselője. — 151
- Horváth Gyula* — (1845—1897) publicista, 1875-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban a Kis-Küküllő megyei balavásári kerületben választották meg szabadelvű programmal. — 72, 97, 99, 100, 151, 195, 213, 219, 222, 231, 255, 297, 309, 310, 311, 351, 352, 357, 384, 399, 400, 404, 425, 427
- Horváth Lajos* — 1872-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban Miskolc város II. kerületében mérsékelt ellenzéki programmal választották meg. — 151, 152, 169, 352, 384
- Hugo, Victor* — (1802—1884). — 81
- Hunfalvy Pál* — (1810—1891) nyelvész, etnográfus, az MTA tagja, 1885-től a főrendiház kinevezett tagja. — 157, 158, 159, 162, 355, 356, 359
- Huszár István* — (1828—?) ügyvéd, földbirtokos, 1865—1872 között képviselő, majd visszavonult, 1885-ben, pótválasztáson a Nógrád megyei nógrádi kerület párton kívüli képviselője lett. — 52, 283, 361
- Imre király* — (?1174?—1204) III. Béla elsőszülött fia. — 134
- Irányi Dániel* — (1822—1892) a függetlenségi párt egyik megalapítója, majd elnöke (1884). 1872-től Békés várost képviselte. — 63, 233, 291, 305, 307, 326, 328, 329, 330, 333, 340, 367, 381, 384, 399, 404, 422, 426, 427, 428
- Isaak Dezső* — (1836—?) földbirtokos, megyei tisztségviselő, 1881-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban a Szatmár megyei fehérgyarmati kerület függetlenségi párti képviselője. — 122, 324
- Istóczy Győző* — (1842—1915) ügyvéd, politikus, 1872-től tagja a képviselőháznak, az antiszemita párt egyik alapítója és szervezője. Az 1884—87-es ciklusban a Vas megyei rumi kerületben választották meg. — 55, 312, 389
- István, I.* — (?967?—1038). — 181

- Iszakovics Milán* — (1844—?)
földbirtokos, az 1884—87-es
ciklusban a Torontál megyei
uzdini kerület szabadelvű párti
képviselője lett. — 122, 127,
132, 338
- Ivánka Imre* — (1818—1896)
1848-as honvédezredes, 1865-
től tagja a képviselőháznak,
előbb balközépi, majd szabad-
elvű párti, Tisza Kálmán szemé-
lyes híve. Az 1884—87-es
ciklusban Szabadka I. kerüle-
tét képviselte. — 122, 162,
186, 192, 209, 216, 354, 397, 399
- Ivánka Zsigmond* — (1817—1902)
a szabadságharc leverése után
Kossuthal emigrált. 1865—
1878 között országgyűlési kép-
viselő, az 1884-es választásokon
Ipolyság jelöltje volt, de nem
kapott szavazat-többséget. —
185, 244, 377, 434
- Jankó János* — (1833—1896) fes-
tő és rajzoló, a Bolond Istók
és az Űstökös elismert karika-
turistája. — 260
- Jansky, Ludwig* — törzskari tiszt,
több katonai mű szerzője, ez-
redesi rangban részt vett Bosz-
nia okkupációjában, előbb a
toszkanai nagyherceg-féle 66.
gyalozezred parancsnoka. 1882-
től a 61. budapesti gyalozezred
parancsnoka. — 71, 72, 73,
224, 227, 228, 229, 234, 235,
236, 237, 338, 241, 250, 297,
408, 409, 410, 411, 412, 414,
415, 416, 417, 418, 419, 421,
423, 426, 427, 429, 430
- Jantyk Mátyas* — (1864—1903)
illusztrátor, festő. — 292
- Jókai Mór* — (1825—1904) 1869-
től országgyűlési képviselő, az
1884—87-es ciklusban Kassán
választották meg szabadelvű
párti programmal. — 26, 27,
161, 228, 232, 262, 264, 300,
305, 359, 423
- Jósika Kálmán, báró* — (1837—
1910) földbirtokos, újságíró,
több konzervatív újság munká-
társa volt. — 10, 254
- Justh Gyula* — (1850—1917)
ügyvéd, megyei tisztviselő.
1876-ban a gyulai járás fő-
szolgabírája lett, de 1878-ban
a szabadelvű párt megbuktat-
ta. Visszavonult, majd 1884-
ben Makó függetlenségi párti
képviselőjévé választották. —
108, 316, 318, 319, 333, 338,
379, 383
- Kajuch József* — (1829—?) me-
gyei tisztviselő, 1872-től
tagja a parlamentnek, az 1884
—87-es ciklusban a Liptó me-
gyei rózsahegy kerület sza-
badelvű párti képviselője. —
338
- Kállay János* — (1833—1886)
országgyűlési képviselő, a Sza-
boles megyei nagykállói kerü-
letet képviselte több ciklusban
szabadelvű párti programmal.
— 11, 12, 13, 255, 256
- Kállay Miklós* — korábbi sza-
bolcsi alispán. — 13
- Kálnoky Gusztáv Zsigmond, gróf*
— (1832—1898) diplomata, mi-
niszter. 1881—1895 között a
Monarchia közös külügyminisz-
tere. — 114
- Karátsonyi Guidó, gróf* (1817—
1885) az 1881—84-es ciklus-
ban a Torontál megyei szent-
györgyi kerület szabadelvű párti
képviselője, majd a förendi-
ház tagja. — 291
- Kármán Lajos* — (1831—?)
ügyvéd, az 1881—84-es cik-
lusban a Bács-Bodrog megyei
újverbászi kerület szabadelvű
párti képviselője. — 78, 300

- Károlyi Alajos**, gróf — a Monarchia londoni nagykövete. — 43, 278
- Károlyi Sándor**, gróf — (1831—1906) politikus, közgazdász, az MTA tagja. 1881-től országgyűlési képviselő, előbb szabadelvű, majd 1884-től az Apponyi-féle mérsékelt ellenzéki programmal lépett fel, az 1884—87-es ciklusban a Sopron megyei eszterházi kerületet képviselte. — 431
- Kegl György** — Fejér megyei képviselőjelölt. — 99
- Keglevich István**, gróf — (1840—1905) földbirtokos, 1884-ben a Bars megyei aranyosmaróti kerületben pártonkívüli képviselőként választották meg, később a szabadelvű párthoz csatlakozott. 1886-tól a Nemzeti Színház és az Opera intendantsa. — 90, 91, 109, 135, 253, 305
- Kemény Gábor**, báró — (1830—1888) az MTA tiszteleti tagja. 1878—82 között földművelésügyi, 1882—86 között közmunka- és közlekedésügyi miniszter volt. A főváros ferencvárosi és kőbányai kerületét képviselte. — 20, 100, 116, 119, 154, 155, 156, 157, 185, 213, 216, 217, 218, 243, 315, 317, 324, 353, 354, 377, 389, 403, 404
- Kemény János**, báró — (1825—1896) 1878-tól szabadelvű párti képviselő. Az 1884-es nyári választáson nem kapott többséget. Az őszi pótválasztásokon (1884. nov. 6-án) Dicsőszentmártonban megválasztották. — 132, 338
- Kenedi Géza** — (1853—1935) ügyvéd, publicista, író, 1881-től a Pesti Hírlap szerkesztője. — 250, 257
- Keszler József** — (1846—1927) újságíró, műkritikus, a Képzőművészeti társulat titkára. — 124, 331
- Királyi Pál** — (1818—1892) publicista, 1869-től Deák-párti képviselő. Az 1884—87-es ciklusban a főváros belvárosi kerületének mérsékelt ellenzéki képviselője. — 63
- Kiss Albert** — (1838—?) rof. lelkész, 1878-tól a Bihar megyei székelyhidi kerület függetlenségi párti képviselője. — 350, 357, 408
- Komjáthy Béla** — (1847—1916) ügyvéd, 1875-től a képviselőház tagja. Az 1884-es nyári választásokkor kisebbségben maradt, de a pótválasztáson a Jász-Nagykun-Szolnok megyei karcagi kerület függetlenségi párti képviselője lett. — 223, 406, 407
- Komlóssy Ferenc** — (1853—1915) prépost, történész. Az 1884—87-es ciklusban a Pest megyei verbói kerületben választották meg antiszemita programmal. — 176, 177, 191, 242, 330, 331, 333, 369, 370, 432, 433
- Kossuth Lajos** — (1802—1894). — 30, 217, 224, 367, 368, 421
- Kosztás Szilárd** — pécsi ügyvéd. — 41, 44, 278
- Kovács László**, visontai — (1827—1889) mezőgazdasági szakíró, 1867-től tagja az országgyűlésnek, az 1884—87-es ciklusban a Szatmár megyei kraszói kerület szabadelvű párti képviselője, halálig a Ház háznagya. — 176
- Kozsebrovszky gróf** — Beöthy Algernon emlegette, kitalált figura. — 222, 223, 234, 406, 407, 429
- Kőrösi Sándor** — (1824—1895) a pápai, majd a debreceni főis-

- kola jogtanára, 1881-től Debrecen III. kerületének szabadelvű párti képviselője, a jogügyi bizottság tagja. — 44, 104, 105, 142, 144, 209, 222, 244, 352, 397, 434
- Krajtsik Ferenc** — (1838— ?) ügyvéd, 1875—1881 szabadelvű párti képviselő, az 1884-es ciklusban a Nyitra megyei privigyei kerületben újból megválasztották kormánypárti programmal. — 121, 122, 233
- Králik Lajos** — (1849—1913) jogász, jogi író, mint gyakorlati szakember több törvény előkészítésében résztvett. — 41, 42, 44, 278
- Krausz Lajos** — (1844—1905) gyáros, földbirtokos. Az 1884—87-es ciklusban a Pest megyei Szentendrén szabadelvű párti programmal képviselővé választották az ellene állított antiszemita jelölttel szemben. — 192
- Kricsfalusy Vilmos** — (1845— ?) ügyvéd, megyei tisztségviselő, az 1884—87-es ciklusban a Máramaros megyei huszti kerület szabadelvű párti képviselője lett. — 225, 408
- Krucsayné** — legendáshírű nemesasszony, akit férje lefejeztetett. — 11, 256
- Kruesz János Krizosztom** — (1819—1885) bencés tanár, pannonhalmi főapát, az MTA tiszteleti tagja. — 157, 355
- Kuncz Jenő** — (1844—1926) budapesti ügyvéd, jogszociológus. — 41, 278
- Lajos, I. Nagy** — (?1326—1382). — 181
- Lajos, II.** (1845—1886) bajor király. — 73, 74, 75, 298, 299
- Láng Lajos** — (1848—1918) statisztikus, politikus. 1878-tól tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban Pápa városa választotta meg szabadelvű párti programmal. — 183, 371, 372, 375, 376, 427, 431
- Laszner Gusztáv** — Budapest I. kerületének rendőrkapitánya. — 138
- Latkóczy Imre** — (1848— ?) ügyvéd, megyei tisztségviselő, az 1884—87-es ciklusban a Nyitra megyei nyitrai kerületben szabadelvű párti programmal képviselőnek választották. — 339
- Lázár Ádám** (1821—1891) ügyvéd, 1869-től haláláig a marosvásárhelyi kerület függetlenségi párti képviselője. — 42, 173, 175, 176, 178, 192, 319, 324, 333, 340, 367, 368, 380, 381, 425
- Lázár Ernő** — (1850— ?) ügyvéd, megyei tisztségviselő, az 1884—87-es ciklusban a Temes megyei hidegkúti kerület szabadelvű párti képviselője lett. — 232
- Légrády Károly** — (1834—1903) szerkesztő, lapkiadó, kiadó, a Pesti Hírlap alapítója. — 14, 16, 256
- Lesskó István** — (1838— ?) katolikus pap, 1878-tól a Sáros megyei héthársi kerület mérsekelt ellenzéki programmal megválasztott képviselője. — 126, 160, 266, 267, 319, 333, 334, 357
- Lipthay Béla**, báró — (1827—1899) katonatiszt, nagybirtokos, a képviselőháznak 1865-ben lett a tagja, 1881—84 között a főrendiház tagjaként működött, az 1884—87-es ciklusban a Torontál megyei lovri kerület mérsekelt ellenzéki képviselője lett. — 257, 432
- Lipthay Pál** — (1843— ?) földbirtokos, az 1884—87-es cik-

- lusban Kecskemét I. kerületének függetlenségi párti képviselője. — 90, 303, 304
- Literáty Ödön* — (1847—1887) ügyvéd, 1884-ben Bereg megye munkácsi kerületében választották meg szabadelvű programmal. — 331
- Lits Gyula* — (1846 — ?) ügyvéd, megyei tisztségviselő, 1881-től a Fejér megyei váali kerület függetlenségi párti képviselője. — 391
- Lonkay Antal* — (1827—1888) tanár, újságíró, műfordító, 1868-tól a klerikális Magyar Állam szerkesztője. — 25, 26, 27
- Lukács Béla* — (1847—1901) politikus, 1872-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban Gyulafehérvár szabadelvű párti képviselője, a pénzügyi bizottság tagja. — 36
- Lukács László* — (1850 — ?) jogász, bányatulajdonos, 1878-tól a képviselőház tagja az 1884—87-es ciklusban az Alsó-Fehér megyei magyarigeni kerület szabadelvű párti képviselője. — 214, 324, 401, 402, 405
- Lukács Gyula* — (1851—1906) újságíró, politikus. A fiumei tengerészeti akadémia elvégzése után a tengerészetnél szolgált. 1874-ben beiratkozott a budapesti egyetem jogi karára, részt vett a törökbarát ifjúsági megmozdulásokban, haditudósító is volt. 1879-től Nagyváradon élt, 1884-ben függetlenségi programmal képviselővé választották. — 105, 109, 232, 233, 314, 316, 317, 369, 426, 428, 429
- Lükő Géza* — (1822—1893) ügyvéd, a szabadságharc idején egyik szabadcsapat tisztje,
- 1865-től kisebb megszakítással a Tolna megyei görgői kerület függetlenségi párti képviselője volt. — 109, 112, 192, 233, 317, 321, 380, 405, 425, 428
- Lyka Döme* — (1854 — ?) földbirtokos, 1878-tól tagja a képviselőháznak, az 1884 87-es ciklusban Bereck város mérnökelt ellenzéki képviselője. 117, 325
- Machiavelli, Nicolas* — (1409 — 1527). — 185
- Madách Imre* — (1823—1864). — 54, 282
- Madarász József* — (1814—1915) ügyvéd, 1868-tól a Negyvennyolcas Párt egyik vezető egyénisége volt. A Fejér megyei sárkeresztúri kerületet képviselte haláláig. — 146, 185, 191, 224, 235, 309, 312, 337, 342, 367, 371, 372, 380, 389, 407, 408, 422, 426
- Magyar Mannheimer Gusztáv* — (1859—1937) festőművész, illusztrátor. — 82, 262, 301
- Majlik* — MK esküdt-társa volt az 1870-es években. — 51
- Máltás Hugó* — belvárosi rendőrkapitány. — 238, 430, 431
- Margittay Gyula* — (1831 — ?) birtokos, az 1884—87-es ciklusban a hajdúböszörményi kerület antiszemita képviselője lett. — 92, 93, 94, 95, 96, 122, 152, 305, 306, 307, 308, 309, 352, 353
- Mártonffy Károly* — (1821 — ?) ügyvéd, 1871—76 között Bács megye főispánja, az 1884—87-es ciklusban Zombor mérnökelt ellenzéki képviselője lett. — 369
- Meszlényi Lajos* — (1852—1901) megyei tisztségviselő, 1881-től a Fejér megyei bodajki kerület függetlenségi párti képviselője.

- 98, 99, 166, 190, 191, 192, 309, 310, 311, 323, 361, 379
- Mocásry Lajos* — (1826—1916) politikus, 1861—1892 között országgyűlési képviselő, 1861-ben alapító elnöke a Függetlenségi Pártnak. A nemzetiségi kérdésben tanúsított megértő magatartása miatt 1887-ben kizárták a függetlenségi pártból. — 111, 124, 132, 165, 166, 183, 190, 193, 198, 319, 330, 331, 332, 338, 351, 362, 375, 378, 379, 380, 381, 386
- Mohay Sándor* — (1851— ?) ügyvéd, 1886-ban Lukács Béla lemondása után a gyulafehérvári kerület szabadelvű párti programmal képviselővé választotta. — 122, 425
- Molnár Antal* — (1846— ?) plébános, az 1884—87-es ciklusban a Zala megyei csáktornyai kerület mérsékelt ellenzéki programmal választotta meg. — 319
- Molnár Viktor* — (1853— ?) ügyvéd, az 1884—87-es ciklusban a Zemplén megyei sátoraljaújhelyi kerület szabadelvű párti képviselőjévé választotta. — 342
- Montclade márkinő* — 115, 116
- Morley, James* — (1838— ?) angol író és politikus. — 44
- Morzányi Károly* — (1847—1913) ügyvéd, jogi író, irodalompartoló. — 63
- Mtesza* — (? —1884) az afrikai Uganda királya. — 89
- Münnich Aurél* — (1856— ?) ügyvéd, az 1884—87-es ciklusban a Szepes megyei iglói kerület szabadelvű párti képviselője. — 224, 337, 360, 391
- Náday Ferenc* — (1840—1909) színész, rendező, 1863-tól a Nemzeti Színház tagja. — 229
- Nagy András János* — hódmezővásárhelyi paraszt-földbirtokos. — 30, 31, 32, 33, 45, 46, 268, 269, 270, 271
- Nagy Károly* — szotyori birtokos. — 258
- Nagy Lajos* — ld. Lajos, I. Nagy
- Nagy Sándor* — a Szegedi Híradó szerkesztője. — 47, 48, 280
- Neiszidler Károly* — (1832— ?) kereskedő, az 1884—87-es ciklusban Pozsony város II. kerületének szabadelvű párti képviselőjévé választották. — 149, 172, 349, 356, 361, 366, 367
- Neményi Ambrus* — (1852—1904) újságíró, a Pester Lloyd szerkesztőségének belső munkatársa. 1884-től a Szilágymegyei szilágycsehi kerület szabadelvű párti képviselője. — 48, 49, 50, 51, 122, 281, 282, 379
- Németh Lipót* — (1846— ?) ügyvéd, 1881-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban is a Baranya megyei mohácsi kerület mérsékelt ellenzéki képviselője volt. — 169, 170, 360, 364
- Nendvich Károly* — (1811—1892) orvos, kómikus, műegyetemi tanár, az MTA tagja. Az 1884—87-es ciklusban a Moson megyei zurányi kerületben antiszemita programmal képviselővé választották. — 130, 191, 336, 369, 371
- North mr.*, a londoni bíróság vezető bírója. — 42, 43, 44
- Odescalchy Artúr*, herceg — (1837—1925) történész, politikus. Az 1881—84-es ciklusban a Zala megyei Tapolcát képviselte függetlenségi párti programmal. 1886-ban ismét tagja lett a Háznak. — 241
- Odescalchy Gyula*, herceg — (1828—1896) nagybirtokos, 1878-

- tól a Nyitra megyei nagyta-
polcsányi kerület szabadelvű
párti képviselője. — 109, 205,
241, 392
- Offenbach, Jacob* — (1819—1880)
német származású, Franciaor-
szágban működő operettszer-
ző. — 63, 64, 291
- Olay Lajos* — (1844— ?) ügyvéd,
1881-től a Baranya megyei
siklói kerület függetlenségi
párti képviselője. — 319, 340,
341, 350
- Olay Szilárd* — (1844— ?) ügy-
véd, az 1884—87-es ciklusban
a Bács-Bodrog megyei bácsal-
mási kerület függetlenségi
programmal megválasztott
képviselője. — 112, 113, 133,
137, 150, 166, 198, 202, 242,
315, 317, 319, 320, 321, 324,
333, 343, 351, 356, 362, 384,
388, 425
- Orbán Balázs*, báró — (1830—
1890) etnográfiai író, 1871-től
tagja a képviselőháznak, az
1884—87-es ciklusban a Bihar
megyei újfalui kerületben vá-
lasztották meg függetlenségi
programmal. — 105, 109, 130,
132, 160, 178, 192, 217, 224,
308, 314, 317, 319, 324, 325,
330, 331, 336, 337, 340, 344,
356, 368, 372, 373, 380, 384,
403, 406, 407, 408, 425, 431, 432
- Orczy Béla*, báró — (1822—1917)
országbíró. 1879—1890 között
a király személye melletti mi-
niszter. — 171, 217, 218, 243, 314
- Osgyan* — rendőrtiszt. — 238, 430
- Ottó herceg* — (1848— ?) 1888-
tól bajor király, de elmebaja
miatt nagybátyja kormányozta
az országot. — 74, 299
- Pákh Albert* (1823—1867) író,
szerkesztő, ügyvéd, az MTA
lev. tagja. — 334
- Pálmai Ilka* — (1859—1945)
színésznő, a századvég legün-
nepeltebb magyar operettprí-
madonnája. — 63, 64, 291
- Papp Elek* — (1837— ?) mérnök,
1884-től a Heves megyei por-
oszlói kerület függetlenségi
párti képviselője. — 431
- Papp György* — az 1884-es vá-
lasztásokkor kibukott képví-
selőjelölt. — 50
- Papszász Károly* — (1842— ?)
földbirtokos, jogász, az 1884—
87-es ciklusban az Abaúj-Tor-
na megyei színi kerület függet-
lenségi programmal képviselő-
vé választotta. — 319
- Pauler Tivadar* — (1816—1886)
jogtudós, egy. tanár, az MTA
tagja, 1878-tól haláláig igaz-
ságügyminiszter, a főváros bu-
davári kerületének országgyű-
lési képviselője. — 133, 134,
340, 391, 392, 404
- Péchy Tamás* — (1829—1897) az
Abaúj megyei szikszói kerület
szabadelvű párti képviselője,
1880—92 között a Ház elnöke.
— 26, 39, 61, 72, 90, 120, 125,
129, 133, 135, 145, 146, 160,
168, 175, 176, 189, 202, 207,
208, 216, 220, 234, 240, 244,
267, 290, 307, 310, 327, 335,
337, 339, 354, 365, 376, 378,
381, 391, 392, 394, 395, 396,
405, 426, 428, 430, 434
- Pejacevich Miklós*, gróf —
(1833—1890) lovassági tábor-
nok, a király főhadsegédje,
1886. júl. 13-tól Edelsheim
Gyulay báró utódja lett a bu-
dapesti parancsnokló tábor-
noki poszton. — 419
- Petrich Ferenc* — (1826— ?)
birtokos, az 1884—87-es cik-
lusban a Tolna megyei kölesdi
kerületben függetlenségi pro-
grammal képviselővé választot-
ták. — 319, 344, 368, 371, 384,
431

- Podmaniczky Ármin*, báró — jóságigazgató. — 313
- Podmaniczky Frigyes*, báró — (1824—1907) író, 1861—1906 között a képviselőház tagja, az 1884—87-es ciklusban a Bács megyei ökanizsai kerület szabadelvű párti képviselője. 1875—1885 között az Operaház és a Nemzeti Színház intendánsa. — 7, 8, 9, 10, 39, 100, 185, 220, 221, 249, 251, 252, 253, 254, 277, 305, 306, 311, 316, 318
- Polónyi Géza* — (1848—1920) ügyvéd, 1881—84-ben Szolnok függetlenségi párti képviselője, 1886-ban pótválasztáson, Németújvárott választották meg. — 408
- Pósa Lajos* — (1850—1914) költő, ifjúsági író. — 56, 57, 61, 249, 288, 289
- Prileszky Tádé* — (1826—1895) 1869-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban a Pozsony megyei szentjánosi kerület szabadelvű párti képviselője, a képviselőház zárószámadási bizottságának elnöke. — 87, 88, 91, 94, 96, 111, 136, 216, 217, 224, 255, 302, 305, 306, 317, 407
- Prónay Dezső*, báró — (1848—?) a főrendiház tagja, az evangélikus egyház főfelügyelője. — 129, 157, 159, 355
- Pulszky Ágoston* — (1846—1901) jogfilozófus, egy. tanár, az MTA lev. tagja. 1871-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Nógrád megyei szécsényi kerületben lett párton kívüli képviselő. — 41, 55, 122, 128, 129, 130, 139, 142, 173, 174, 175, 179, 182, 186, 187, 188, 195, 206, 207, 336, 367, 368, 369, 371, 372, 377, 378, 393, 394, 395, 396, 425
- Pulszky Ferenc* — (1814—1897) politikus, régész, művészettörténész, az MTA tagja, a reformkori politikai élet kiemelkedő alakja. 1866-ban tért haza emigrációból, több ízben volt képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Bács-Bodrog megyei újverbázi kerületben párton kívüli programmal választották meg. — 126, 127, 128, 155, 157, 161, 165, 172, 181, 183, 202, 217, 232, 333, 334, 335, 344, 351, 360
- Pulszky Károly* — (1853—1899) művészettörténész, író, az MTA lev. tagja. Az Iparművészeti Múzeum őre, majd az Országos Képtár igazgatója. Az 1884—87-es ciklusban a Szepes megyei szepesszombati kerület szabadelvű párti képviselője. — 91, 121, 280
- Quintus* — Borostyáni Nándor újságírói álneve
- Rabelais, François* — (?1493?—1553). — 50, 282
- Rácz Athanáz* — (1821—?) ügyvéd, megyei tisztségviselő, 1880—84 között Temes megye alispánja, 1884—87-es ciklusban a Temes megyei kisbecskereki kerület szabadelvű párti képviselője. — 116, 324, 333
- Rácz Géza* — (1858—?) tanár, az 1884—87-es ciklusban a Pest megyei Fülöpszálláson antiszemita programmal választották képviselővé. — 110, 317, 318, 323, 325, 333, 408
- Radvánszky Károly* — (1833—1893) Zólyom megye főszolgabírája, majd a szliácsi kerület országgyűlési képviselője. — 132

- Rákóczi Ferenc* — (1676—1735). — 125, 174, 176
- Rakovszky István* — (1847—1910) jogász, publicista, 1878-tól tagja a képviselőháznak. 1881-től a Turóc megyei szucsáni kerület szabadelvű párti képviselője, a pénzügyi bizottság elnöke. — 103, 223, 312, 314, 317
- Ráth Károly* — (1821—1897) ügyvéd, főpolgármester, 1885-től a főrendiház kinevezett tagja. — 61, 62
- Reviczky Gyula* — (1855—1889). — 262
- Rigó Ferenc* — (1849— ?) földbirtokos, az 1884—87-es ciklusban a Bihar megyei bihari kerület függetlenségi párti képviselője. — 339
- Rosenberg Wolf* — munkácsi lakos. — 223
- Roszival István* — (1844— ?) esztergomi apátkanonok, 1881-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban ismét a Pozsony megyei stomfai kerületben választották meg nemzetiségi programmal, a közoktatásügyi bizottság tagja. — 192, 328, 333, 380
- Rudolf trónörökös* — (1858—1889). — 320, 321
- Sághy Gyula* — (1844—1916) jogász, egy. tanár. Az 1884—87-es ciklusban a Pozsony megyei dunaszerdahelyi választókerületben választották meg mérsékelt ellenzéki programmal. — 109, 124, 139, 147, 148, 183, 349, 350, 368, 371, 375
- Salamon Ferenc* — (1825—1892) publicista, történész, egy. tanár, az MTA tagja, 1867-től a Budapesti Közlöny c. hivatalos lap szerkesztője. — 126, 334
- Sárközy Aurél* — (1845— ?) 1878-tól országgyűlési képviselő, 1885 májusától Fejér megye alispánja. — 149, 351
- Schiller, Friedrich* — 1759—1805). 161
- Schmidt Gyula* — (1837— ?) ügyvéd, városi tisztségviselő, az 1884—87-es ciklusban Eperjes szabadelvű párti képviselője. — 222, 343, 384, 406
- Schmidt Kristóf* — gyermekmeséíró. — 63
- Schnellsiedler Károly* ld. Neiszidler Károly
- Schwarz Miklós* — soproni ügyvéd — 41, 42, 278
- Simonyi Iván* — (1836—1904) hírlapíró, 1878—1884 között függetlenségi párti képviselő, 1884-ben Moson megye magyaróvári kerületében antiszemita programmal választották meg. — 364
- Smith Anna* — a londoni örökösödési per alperese. — 41, 278, 279
- Solymosi Elek* — (1847—1914) népszínmű- és operetténekes, 1875-től a Népszínház tagja. — 63
- Somssich Pál* — (1811—1888) politikus, publicista. Az 1860-as években Deák-párti, 1867 után a képviselőház alelnöke, 1869—72 között a Ház elnöke, a fúzió után Tisza ellen fordult, Apponyi pártját támogatta. 1885-től a főrendiház kinevezett tagja. — 159, 355
- Steinacker Ödön* — (1839—1929) mérnök, 1875—1884 között a beszercei, majd a brassói kerület szász nemzetiségi párti képviselője az országgyűlésben. — 101, 102, 165, 312, 361, 362
- Stoll Károly, lovag* — (1811— ?) bányamérnök, 1865-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban is a nagybányai választókerület szabadel-

- vü párti képviselője volt. — 432
- Szabó László** — (1844— ?) ügyvéd, az 1884—87-es ciklusban a zentai kerület függetlenségi párti képviselője. — 101, 102, 104, 107, 108, 309, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 326
- Szalay Imre** — (1846—1902) politikus, 1875—1884 között a Somogy megyei lengyeltóti kerület függetlenségi párti képviselője, 1884-ben ugyanott antiszemita programmal választották meg, de nem volt tagja az antiszemita pártnak. — 27, 105, 108, 148, 192, 222, 314, 315, 316, 318, 319, 328, 334, 368, 371, 407, 408, 411, 413
- Szalay Károly** — (1833— ?) ügyvéd. A tiszaezlári perben ő volt özv. Solymosiné képviselőjében a vádló. 1884-ben országgyűlési képviselőnek választották meg a Somogy megyei csurgói kerületben antiszemita programmal. — 163, 308, 319, 325, 359, 360, 368
- Szana Tamás** — (1844—1908) író, művészettörténész, kritikus. — 251, 264
- Szapáry Gyula**, gróf — (1832—1905) 1878—1887 között pénzügyminiszter, az 1884—87-es ciklusban a Jász-Nagy-Kun-Szolnok megyei törökszentmiklósi kerület szabadalvú párti képviselője. — 26, 36, 55, 72, 87, 88, 92, 95, 96, 100, 102, 111, 123, 130, 134, 135, 136, 206, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 221, 243, 297, 302, 303, 308, 309, 312, 317, 319, 320, 337, 341, 342, 344, 385, 386, 389, 392, 393, 394, 401, 405, 408, 427
- Szapáry István**, gróf — (1829—1902) 1873—1891 között Pest megye főispánja, 1883-ban valószínűleg belső titkos tanácsos lett. — 157
- Szathmáry György** — (1845—1898) közgazdasági szakíró, 1881-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Hunyad megyei dévai kerület szabadalvú párti képviselője volt. — 131, 146, 244, 331
- Szathmáry Károly**, P — (1831—1891) író, szerkesztő, 1869—1878 között országgyűlési képviselő volt, majd az Országgyűlési Napló szerkesztője lett. — 26, 27, 262, 263
- Széchenyi István**, gróf — (1791—1860). — 128
- Széchenyi Pál**, gróf — (1838—1901) 1875-től a Somogy megyei marcali kerület mérsékelt ellenzéki képviselője, 1882-ben belépett a szabadalvú pártba, hamarosan földművelés-, ipar-és kereskedelemügyi miniszter lett. — 112, 139, 142, 206, 216, 217, 218, 243, 320, 231, 344, 347, 385, 393, 394, 406, 431, 432
- Szederkényi Nándor** — (1838—1916) újságíró, történész, 1873-tól tagja a képviselőháznak, 1878-tól Eger függetlenségi párti képviselője. — 154, 155, 181, 190, 198, 201, 315, 340, 342, 349, 353, 354, 366, 371, 373, 379, 384, 391, 399
- Szemere Attila** — (1859—1905) újságíró, világiáró, MK szerkesztője volt a PHnál. — 45, 46, 249, 272, 279, 280
- Szemecz Emil** — (1859— ?) katonatiszt, majd a Függetlenség újságírója. 1886-ban a halálkozás folytán megüresedett zalaegerszegi kerület antiszemita képviselője lett. — 201, 234, 399, 406, 407, 426

- Szentgyörgyi Imre* — (1827—1901) jogász, minisztériumi tisztviselő, kúriai bíró, 1885 őszétől igazságügyi államtitkár. — 106, 107, 220, 221, 316, 340
- Szent István* ld. István, I.
- Szentiványi Árpád* — földbirtokos, 1872-től képviselő és egyfolytában a Gömör megyei kövi kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 169, 170
- Szerb György* — (1850— ?) ügyvéd, 1876-tól a Krassó-Szörény megyei nagyzerlenci kerület szabadelvű párti képviselője. — 228.
- Szereday Aladár* — (1853— ?) az 1884—87-es ciklusban a Hunyad megyei dévvai kerület szabadelvű párti képviselője. — 400
- Szerencs* főrendiházi tag. — 103
- Szilágyi Dezsd* — (1840—1901) 1871-től Deák-párti parlamenti képviselő, a fúzió után a szabadelvű párt tagja, 1877-ben kilépett és 1878-ban az egyesült ellenzék egyik képviselője. 1881-től a fővárosi józsefvárosi kerületet képviselte mérsékelt ellenzéki programmal. — 41, 42, 43, 44, 52, 72, 104, 122, 123, 139, 141, 142, 143, 161, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 168, 174, 175, 183, 184, 195, 216, 277, 278, 279, 283, 312, 313, 328, 329, 330, 331, 332, 334, 346, 347, 358, 359, 360, 365, 368, 369, 404
- Szilágyi Virgil* — (1824— ?) ügyvéd, megyei tisztségviselő, 1881-től tagja a képviselőháznak, Székkelyudvarhely szabadelvű párti országgyűlési képviselője. — 326
- Szirmay Ödön* — (1819— ?) megyei tisztségviselő, 1869 óta tagja a parlamentnek, az 1884—87-es ciklusban a Zemplén megyei óliskai kerület szabadelvű párti képviselője. — 148
- Szívák Imre* (1849— ?) ügyvéd, 1875—78 között már tagja volt a parlamentnek, az 1885 év elejei választáskor újból Csongrád város szabadelvű párti képviselője lett. — 383
- Szluha Ágost* — szegedi rendőrkapitány — 179
- Szonlagh Pál* — (1820—1904) politikus, 1865-től tagja a parlamentnek, az 1884—87-es ciklusban a Nógrád megyei balassagyarmati kerület szabadelvű párti képviselője. — 39, 52, 54, 108, 129, 132, 138, 174, 176, 211, 244, 283, 318, 335, 336, 337, 344
- Sztáray Antal*, gróf — a főrendiház tagja. — 159
- Taaffe, Eduard*, gróf — (1833—1895) osztrák államférfi, 1879—1893 között miniszterelnök. — 71, 416
- Teleki Domokos*, gróf — (1810—1876) politikus, publicista, az MTA tagja. — 149
- Teleszky István* (Jajtelesz) — (1836—1899) ügyvéd, jogi író, 1874-től a parlament tagja, az 1884—87-es ciklusban az Ugocsa megyei nagyszőlősi kerület szabadelvű párti képviselője. — 243, 358, 384, 385, 386, 425
- Thaly Kálmán* — (1839—1909) történész, az MTA tagja. 1878-tól tagja a parlamentnek, az 1884—87-es ciklusban Debrecen I. kerületében választották meg függetlenségi programmal. — 103, 105, 116, 124, 125, 126, 127, 128, 132, 133, 190, 192, 198, 206, 209, 224, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 324, 325, 326, 331, 332, 333, 335, 336, 337, 338, 340,

- 379, 380, 386, 391, 393, 394, 395, 397, 399, 408, 432
- Thassy Géza* — (1836—?) földbirtokos, az 1884—87-es ciklusban Jász-Nagykun-Szolnok megyei jákóhalmi kerületben választották képviselővé függetlenségi programmal. — 140, 151, 324, 344, 345, 351, 358
- Tibád Antal* — (1843—1902) jogász, 1875-től tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban is az Udvarhely megyei székelyudvarhelyi kerületet választotta meg szabadelvű párti programmal. — 160, 356
- Tischler Vince* — ügyvéd, 1878-tól képviselő előbb mérsékelt ellenzéki programmal, majd szabadelvű párti lett. Az 1884—87-es ciklusban újból az Abaúj-Torna megyei zsepsi kerületben választották meg. — 133, 192, 209, 224, 337, 338, 339, 393
- Tisza Kálmán* — (1830—1902) miniszterelnök, belügyminiszter, az 1884—87-es ciklusban is Nagyvárad országgyűlési képviselője. — 8, 9, 10, 14, 40, 41, 69, 71, 72, 73, 90, 91, 96, 98, 101, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 112, 113, 114, 115, 120, 123, 135, 139, 141, 142, 146, 149, 150, 152, 153, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 171, 175, 176, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 189, 190, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 202, 203, 204, 205, 210, 213, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 227, 229, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 240, 243, 244, 253, 257, 277, 298, 300, 302, 304, 305, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 322, 324, 326, 327, 329, 332, 334, 340, 341, 342, 343, 344, 347, 348, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 361, 362, 363, 364, 366, 367, 369, 370, 371, 372, 373, 375, 376, 378, 379, 381, 383, 384, 385, 386, 387, 389, 391, 392, 396, 397, 398, 399, 400, 402, 404, 406, 408, 409, 413, 414, 415, 416, 417, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 426, 427, 428, 430, 431, 432
- Tisza Lajos*, gróf — (1832—1898) az 1879-es szegedi árvíz után a város újjáépítésének kir. biztosa. 1883-ban grófi rangot kapott érdemei elismerésül. Az 1884-es választásoktól állandóan Szeged város I. kerületének országgyűlési képviselője. — 70, 71, 142, 143, 145, 160, 168, 198, 226, 346, 347, 386
- Tolnay Lajos* — (1837—1918) mérnök, 1872-től 1886-ig a MÁV első elnök igazgatója. — 36, 37, 38, 97, 273, 274, 309, 310, 316, 317
- Tóth Antal* — megyei tisztségviselő, 1881-től tagja a parlamentnek, az 1884—87-es ciklusban is Sopron megyei csornai kerület függetlenségi párti képviselője. — 319
- Tóth Ernő* — (1853—?) ügyvéd, 1884-ben a Jász-Nagykun-Szolnok megyei kunszentmártoni kerületben függetlenségi programmal választották képviselővé. — 209, 337, 339, 397
- Török Zoltán* — (1852—?) ügyvéd, 1884-ben a Nógrád megyei losonci kerület szabadelvű párti képviselője. — 165, 319, 333, 359
- Törs Kálmán* — (1843—1892) író, újságíró, 1878-tól képviselő, az 1884—87-es ciklusban is Szentes város választotta

- meg függetlenségi programmal. — 14, 103, 129, 209, 216, 257, 262, 308, 313, 325, 337, 368, 398
- Tövisskes János** — parasztnagás. — 268
- Trefort Ágoston** — (1817—1888) művelődéspolitikus, miniszter, az MTA tagja. Az 1884—87-es ciklusban Pozsony szabadelvű párti képviselője, 1872-től haláláig kultuszminiszter, 1885-től az Akadémia elnöke. — 20, 57, 111, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 132, 217, 243, 319, 320, 321, 326, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 407, 408, 432
- Trufia Péter** — (1850—?) ügyvéd, 1884-ben a Hunyad megyei körösbányai kerületben választották meg nemzetiségi párti képviselőként. — 124, 331, 332, 358
- Turolla Emma** — olasz születésű operaénekesnő, a budapesti Opera tagja volt. — 9
- Ugron Gábor** — (1847—1911) politikus. 1872-ben balközépi képviselő, a fúzió után a függetlenségi párthoz csatlakozott, az 1880-as években aktívan résztvett a párt parlamenti csatározásaiban, az 1884—87-es ciklusban Marosvásárhely I. kerületét képviselte. — 104, 111, 112, 113, 119, 120, 128, 129, 169, 170, 171, 172, 183, 210, 216, 219, 310, 313, 319, 320, 321, 326, 327, 343, 364, 365, 368, 369, 375, 395, 397, 398, 408, 411, 412, 413, 426, 428
- Unger Alajos** — (1837—?) ügyvéd, 1880-tól tagja a képviselőháznak, az 1884—87-es ciklusban a Zala megyei keszthelyi kerület függetlenségi párti képviselője. — 425
- Urányi Imre** — (1833—?) megyei tisztségviselő, 1878-tól képviselő, az 1884—97-es ciklusban a Mátararos megyei szigeti kerület szabadelvű párti képviselője. — 225, 408
- Urbanovszky Ernő** (1826—1904) 1865-től előbb Doák-párti, majd szabadelvű párti programmal képviselő, az 1884—87-es ciklusban is a Trancsén megyei bicsei kerületben választották meg. — 72, 219, 297, 298
- Vadnai Károly** — (1832—1902) író, a Fővárosi Lapok szerkesztője. Az 1884—87-es ciklusban Miskolc II. kerülete szabadelvű párti képviselője. — 122, 152, 205, 391, 392
- Vadnay Andor** — (1859—1901) jogász, 1882-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban a Zala megyei tapolcai kerületben antiszemita programmal választották meg. — 90, 304, 305, 306, 341, 393
- Vajda János** — (1827—1897). — 54, 55, 56, 249, 262, 284, 285, 286, 287
- Vály János** — (1837—?) eperjesi görög kat. püspök. — 157
- Vámos Béla** — (1847—?) jogtanár, szerkesztő, az 1884—87-es ciklusban Kecskemét II. kerületének szabadelvű párti képviselője. — 144, 158, 346, 347
- Varga Pál** — a volt fegyenc (kitalált név) — 40
- Vaszary Kolos** — (1832—1915) 1885-től pannonhalmi főpát. — 157, 355
- Verai János, Hazafi** — (?1846—1905) vándor fűzfapoéta. — 90
- Veres József** — (1851—1913) evang. lelkész, 1884-ben Oroszán antiszemita párti képviselője.

- selőként választották meg. — 384, 385
- Veres Pál* — (? — 1886) Nógrád megye alispánja, majd országgyűlési képviselő. — 52, 54, 282, 283
- Veres Pálné Beniczky Hermin* — (1815—1895) az első Nőképző Egyesület alapítója. — 53, 282, 283
- Verhovay Gyula* — (1848—1906) hírlapíró 1878-tól Cegléd előbb függetlenségi, majd antiszemita párti képviselője. — 406, 407
- Veszter Imre* — (1839 — ?) ügyvéd, 1878-tól a Zala megyei alsólendvai kerület mérsékelt ellenzéki képviselője. — 133, 139, 142, 166, 169, 172, 189, 319, 340, 361, 362
- Visi Imre* — (1852—1889) újságíró, a Hon munkatársa, majd a Nemzet szerkesztője. 1884-ben Abrudbánya szabadelvű párti képviselője lett. — 124, 138, 332, 344
- Vizsolyi Gusztáv* — (1822 — ?) ügyvéd, 1872-től képviselő, az országos szabadelvű párt elnöke, az 1884—87-es ciklusban a Beszterce-Naszód megyei nasszói kerületben választották meg. — 89, 132, 220
- Wagner Richard* — (1813—1883). — 75, 299
- Wahrmann Mór* — (1832—1892) kereskedő. 1869-től haláláig a főváros lipótvárosi kerületét képviselte előbb Deák-párti, majd szabadelvű párti programmal. — 131, 200, 325, 407
- Waldstein*, a Pulszky-család barátja. — 186
- Wittelsbach Lajos* ld. Lajos II.
- Ybl Miklós* — (1814—1891) építész, 1885-től a főrendiház ki-nevezett tagja. — 257
- Zalay István* — ügyvéd, 1881—84-es ciklusban Zemplén megyében szabadelvű párti képviselő, az 1884-es nyári választásokkor nem került be a parlamentbe. — 148
- Zay Adolf* — (1850—1907) ügyvéd, 1875-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban Brassó I. kerületének száz néppárti képviselője. — 130, 164, 165, 166, 169, 336, 359, 360, 372, 379, 403, 406
- Zichy Antal* — (1823—1898) író, az MTA tagja. 1865—1882 között képviselő. Az 1884—87-es ciklusban Sopron szabadelvű párti képviselője. — 146, 181, 183, 184, 348, 349, 367, 368, 373, 374, 375
- Zichy Nándor*, gróf — (1829 — ?) 1867-től Deák-párti, majd a Sennyey-féle konzervatív párt egyik vezére, később főrendiházi tag. — 159, 355
- Zimándy Ignác* — (1831 — ?) r. kat. pap, az 1884—87-es ciklusban a Nyitra megyei szenticeai kerület antiszemita párti képviselőjéül választották. — 121, 125, 127, 326, 327, 328, 330, 334
- Zrínyi Miklós* — (1508?—1566). — 147, 411
- Zsilinszky Mihály* — (1838—1925) tanár, szakíró, az MTA tagja, 1875-től képviselő, az 1884—87-es ciklusban Békéscsaba szabadelvű párti képviselője. — 109, 129, 130, 139, 336, 344

A KÉPMELLÉKLETEKRŐL

- I. *Női arckép. Magyar típus* (Vasárnapi Újság, 1886. február 28., 33. évf. 9. sz. 140. l.)
- II. *Bennfentes paraszt* (Vasárnapi Újság, 1886. április 11., 33. évf. 15. sz. 233. l. Bitzó Géza rajza.)
- III. *Neményi Ambrus* (Magyar Salon, 1886. május, 5. köt. 184. l.)
- IV. *Tisztességes szándék* (Vasárnapi Újság, 1886. május 23., 33. évf. 21. sz. 333. l. Jantyk Mátyás rajza.)
- V. *II. Lajos bajor király* (Vasárnapi Újság, 1886. június 20., 33. évf. 25. sz. 397. l.)
- VI. *Gyermekek a mezőn* (Vasárnapi Újság, 1886. június 27., 33. évf. 26. sz. 417. l. Mannheimer Gusztáv rajza.)
- VII. *Az újságró Mikszáth Kálmán* (Ország-Világ, 1886. február 20., 125. l.)
- VIII. *A Jansky-ügy miatt leváltott hadseregpáncsnok, b. Edelsheim-Gyulay Lipót és utóda, gr. Pejacseвич Miklós* (Vasárnapi Újság, 1886. augusztus 1., 33. évf. 31. sz. 493. l.)

TARTALOM

(Az első szám a szövegre, a második a jegyzetre utal.)

CIKKEK, TÁRCÁK

Podmaniczky elmenőben	7	251
Miért rossz az »Urambátyám«?	10	254
A »fehér szerecsen«	11	255
A halottégetők	14	256
A mi külön Tündérországunk	17	258
Egy fej	24	260
Szent tárcsa	25	261
A parasztok	28	267
A Haynald anyja	33	272
Grófok a kenyérben	36	273
Az arany-korszak	38	274
Szilágyi Dezsőék Londonban	41	277
Levél Mikszáth Kálmánhoz	45	279
Neményi Ambrus	48	281
Múlik a vármegye	51	282
Vajda Jánosról	54	284
Pósa és a gyermekek	56	288
Az új városháza és az ódon csöngettyű	61	290
Az erény-bizottság	63	290
Ez is Haynau- emlék	64	291
A »tisztesleges szándék«	65	292
Szeged városáról	68	292
Csevegés a meg nem ijedésről	71	297
A Lajos-tragédia	73	298
A betű gyűlölete	76	299
Gyermekek a mezőn	81	300

PARLAMENTI KARCOLATOK

A t. Házból (jan. 13.)	87 302
A t. Házból (jan. 14.)	89 303
A t. Házból (jan. 15.)	90 305
A t. Házból (jan. 17.)	94 307
A t. Házból (jan. 19.)	98 309
A t. Házból (jan. 20.)	101 312
A t. Házból (jan. 21.)	105 314
A t. Házból (jan. 22.)	108 316
A t. Házból (jan. 24.)	110 319
A főrendiházból	113 322
A t. Házból (jan. 28.)	116 323
A t. Házból (febr. 6.)	118 325
A t. Házból (febr. 7.)	121 328
A t. Házból (febr. 10.)	124 330
A t. Házból (febr. 12.)	126 333
A t. Házból (febr. 13.)	128 335
A t. Házból (febr. 14.)	131 337
A t. Házból (febr. 17.)	133 339
A t. Házból (febr. 19.)	134 340
Kutyaállapot a t. Házban	137 342
A t. Házból (febr. 25.)	138 343
A t. Házból (márc. 2.)	141 346
A t. Házból (márc. 3.)	145 348
A t. Házból (márc. 4.)	146 349
A t. Házból (márc. 6.)	151 351
A t. Házból (márc. 7.)	153 353
A főrendiházból	157 355
A mai ülés	159 356
A t. Házból (márc. 11.)	160 358
A t. Házból (márc. 12.)	163 359
A t. Házból (márc. 13.)	166 361
A t. Házból (márc. 14.)	168 364
Milyenek a részletes viták?	172 366
A t. Házból (márc. 20.)	174 368
A t. Házból (márc. 23.)	177 371
A t. Házból (márc. 24.)	179 373
Országgyűlés	182 374

A t. Házból (márc. 27.)	185	376
Az én legújabb riválisom	189	378
A t. Házból (ápr. 1.)	193	381
A községi vita	195	382
A t. Házból (ápr. 8.)	196	384
A kabátok belseje	199	387
A t. Házból (ápr. 13.)	201	387
Országgyűlés	202	380
A t. Házból (máj. 5.)	203	390
A t. Házból (máj. 6.)	206	392
A t. Házból (máj. 12.)	208	396
A t. Házból (máj. 13.)	211	398
A t. Házból (máj. 15.)	213	401
A t. Házból (máj. 16.)	216	402
A t. Házból (máj. 20.)	220	404
A t. Házból (máj. 22.)	222	406
A t. Házból (máj. 25.)	224	407
A t. Házból (jún. 1.)	227	422
A t. Házból (jún. 8.)	230	425
A helyzet krónikája	235	429
Fabiny napja	241	431
A t. Házból (jún. 27.)	243	433

JEGYZETEK

Bisztray Gyula (1903–1978)	247
Rövidítések	248
Bevezetés a jegyzetekhez	249
A Hentzi-sír megkoszorúzása és következményei	409
Életrajzi jegyzetek és névmutató	435
A képmellékletekről	457

1062801

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
A szerkesztésért felelős: Mérey Zsoltné – Műszaki szerkesztő: Helle Mária
Terjedelem: 29 (A/5) fv + 8 oldal melléklet
78.4674 Akadémiai Nyomda, Budapest – Felelős vezető: Bernát György

